

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

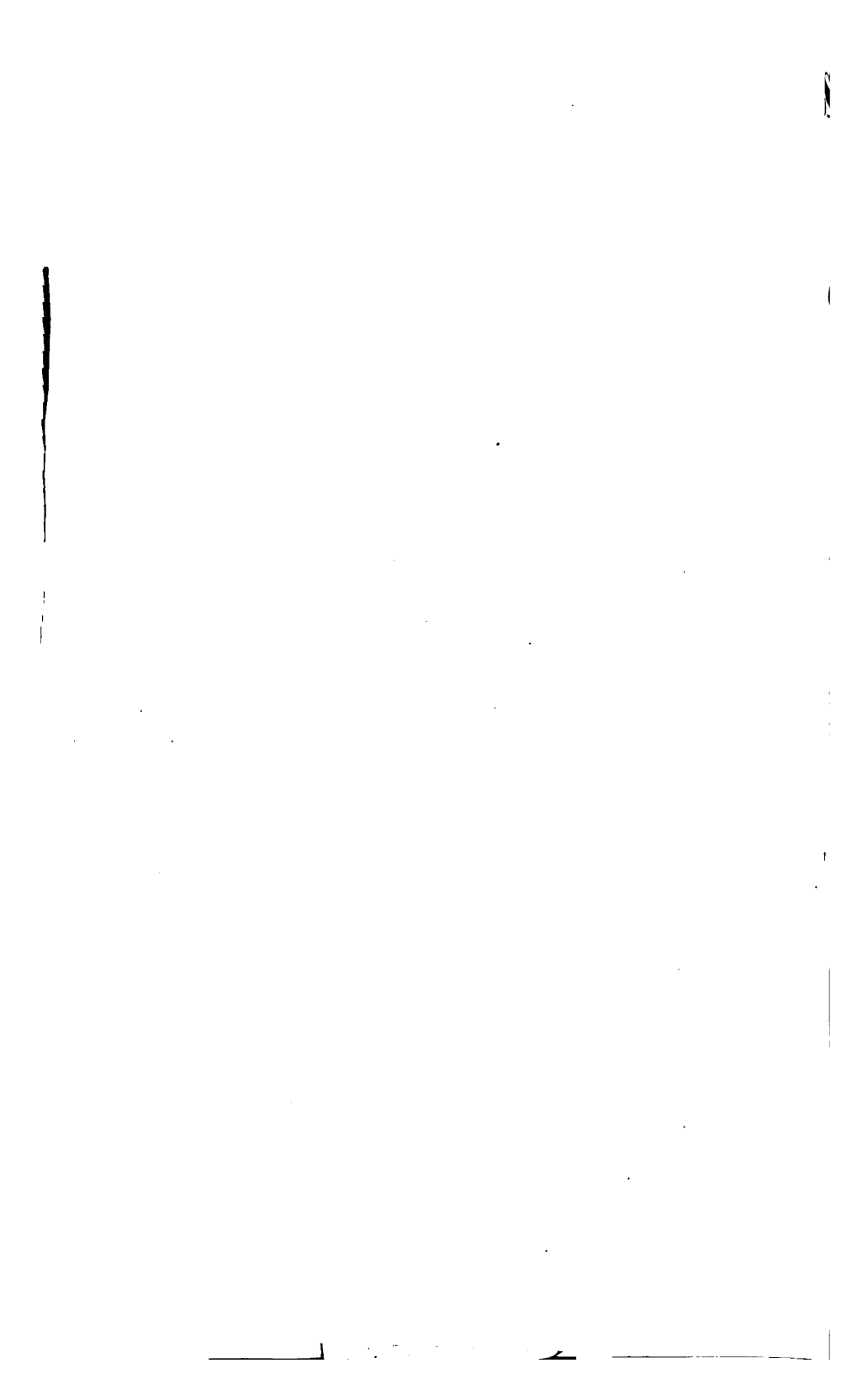
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Bt from the widow of Bob Owen. Croesol.

Per- 275935. e. 477.

SEREN GOMER:

NEU

GYFRWNG

GWYBODAETH CYFFREDINOL

I'R CYMRY,

AM Y FLWYDDYN

1819.

CYHOEDDWDYD

GAN J. HARRIS, ABERTAWE.

LLYFR YR AIL.

CLUST Y DOETHION A GAIS WYBODAETH.

Abertawe:

ARGRAFFWYD AC AR WERTH GAN Y CYHOEDDWR.

RHAGY MADRODD.

AR ddiwedd y flwyddyn hon eto gelwir ar y Cyhoeddwr i fynegi ei ddiolchgarwch gwresocaf i'w ddarllenwyr yn gyffredin, am yr anogaeth a roddasant iddo yn ystod y ddwy flynedd ddiweddaf. Pe buasai yr un ffyddlondeb wedi cael ei amlygu gan y Cymry er ys oes neu haner oes yn ol, ni buasai y Gymraeg wedi rhoddi cymaint ffordd i ormes estroniaith ag y mae wedi gorfod gwneuthur mewn rhai ardaloedd, ac ni buasai modd i dylwyth *Dic Sion Dafydd* liosogi i'r gradd ag y maent. Gan fod ein gwladwyr wedi rhagori ar eu henafiaid yn y ddwy flynedd ddiweddaf hyn, gobeithiwn y gwelant yr angenrheidrwydd i barhau eu cynorthwy yn yr amser a ddel. Gelwir yn uchel ar ein cefnogwyr cariadlawn am "dyniad nerthol, hir dyniad, a thyniad gydâ'u gilydd."

Serch y graddau canolig ac iselaf o'n cenedl at eu hiaith, yw y prif achos o'i bod wedi goroesi holl hen ieithoedd y byd, canys hi yw yr unig un o honynt oll ag sydd heddyw yn iaith fyw. Yn awr y mae amryw o'r radd uchelaf yn ymhyfrydu ynddi, a thrwy eu hymddygiad yn diolch, mewn ystyr, i'r cyffredin am ei hymgeleddu hyd yma.

Dylai pob Cymro gefnogi y Cymdeithasau Cymroäidd a ffurfiwyd yn ddiweddar, a phob cyhoeddiad Seisnig tueddol i egluro rhagoroldeb y Gymraeg, gan fod tuedd ynddynt i ddwyn dynion na fedrant ddarllen **SEREN GOMER**, i weled godidawgrwydd ein hiaith ardderchog; eithr gallwn haeru yn galonog, nad oes na chymdeithasau na llyfrau o'r fath ynghyd, mor wasanaethgar i'w chadw yn *iaith fyw*.

a CHYHOEDDIAD CYMREIG a fyddo yn cynwys amrywiaeth o bethau buddiol i'w gwybod, gan bawb ag sydd i fyw ychydig yn y byd hwn, ac yn meddwl am artref gwell mewn byd arall. (Gwel tu dal. 398.)

Dyledus yw ein cydnabyddiaeth i'n Gohebwyrllosog: erfyniwn barhad o'u caredigrwydd; er nad yw alladwy i ni eu llwyr foddio oll, o herwydd diffyg lle, i gyhoeddi eu holl ysgrifau. Da fyddai cael ychydig linellau beirniadol yn awr ac eilwaith ar ymadroddion a geiriau Cymreig, oddiwrth ein darllenwyr dysgedig. Yr ydym hyderus fod ein hamhleidgarwch yn amlwg i bawb, fel na raid dywedyd dim am hyn; nid yw o wahaniaeth genym pa un ai Eglwyswr, Anymddibynwr, Bedyddiwr, neu Drefniedydd fyddo ein gohebwr.

Hyfryd genym feddwl nad oes neb o'r cyhoeddiadau terfysglyd a gwrthgrefyddol, ag ydynt mor lliosog yn Lloegr, wedi beiddio ymddangos yngwydd y Cymry fel y cyfryw: os yw y Wasg Seisnig yn benrhydd, mewn manau, y Wasg Gymreig sydd yn parhau yn bur, dan reolaeth rheswm a chrefydd.

Terfynwn ein hanerch blyneddol hwn, trwy erfyn ar ein cyfeillion ymhob ardal i ymdrechu dros gael derbynwyr parhaus i'r SEREN, ac anog dynion cyfrifol mewn ardaloedd sydd eto heb wybod am dani, i geisio tansgrifwyr yno. Nid yw yr Ysgrifsydd ger bron y Senedd, ynghylch gosod 4c. o dreth ar bob llyfryn a fyddo yn sôn am bethau gwladwriaethol, oni bydd yn 6ch. o bris, wedi myned yn gyfraith eto; nis gwyddom pa gyfnewidiadau y dichon iddi fyned danynt; am hynny rhaid i ni wneuthur yn ol ein hysbysiad yn Rhif. 50, dal. 399; eithr os deallwn ei fod yn gyfreithlon, ymddengys y SEREN y flwyddyn nesaf fel o'r blaen.

TRA
MOR,
TRA
Brython.

HEB
DDUW,
HEB
Idim.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, EBRILL 7, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

LLADD Y TYSTION.

MR. GOMER.—Buoch mor swyn, ychydig o fissoedd yn ol, a chyhoeddi yn eich Grŵal, rai gofyniadau ynghylch yr amser ag yr oedd i'r tystion broffwydo mewn sachliain. Da iawn fwasai genyf gael atebiad i'r cyfryw ofyniadau. Gwedi hyny, yr wyf wedi cael fy nhueddu yn *gryfach* i feddwl fod y 1260 o flyneddoedd, sef yr amser ag oedd i'r ddau dyst broffwydo mewn sachliain, a'r eglwys i fod yn y disseithweh, (Dat. xi. 2, 3. xii. 6, 14) yn dechreu o ddeutu amser Cystenyn Fawr. Nid yn unig mae yr apostol yn dywedyd, 2 Thes. ii. 6, 7, y byddai i'r anwir gael ei ddatguddio pan fyddai i'r hyn ag oedd y pryd hyny yn atal (sef ymerodraeth Rhufain), yn cael ei dynn ymaith; ond hefyd mewn *hanes eglwysig* yrydym yn gwelwed dyn pechod yn ymddangos yn eglur, mor gynted ag y dechreuodd Cystenyn deyrnasu. "Pan

ddarfu i Gystenyn, (medd Mr. *Formey*) wneuthur arddeliad cyhoeddus o'r flydd Gristianogol, cymerodd arno ei hun lywodraeth allanol yr eglwys, yr hyn hefyd a wnaeth ei olafaid. Ond nid oedd dim yn yr awdurdod ag oeddynt yn hŷni yn niweidiol i awdurdod y gwyr llen a'r esgobion. Yn y gwrthwyneb, nid oedd un peth yn tueddu yn fwy i helaethu eu breintiau na byw dan amddiffyniad yr ymerawdwr. Ond bu helaethiad, a chadarnhad, o awdurdod yr esgobion, trwy gyfreithiau gwladol ac eglwysig, yn foddion i genhedlu ynddynt olygiadau uchelfrydig, ac i beri iddynt ymgais am y fath dderchafiad a llywodraeth ag a fu, yn y canlyniad, yn achos o'r ymraniadau mwyaf dinystriol. Daeth esgobion y prif ddinasoedd, yn neillduol Rhufain ac Alecsandria, i feddiannu y fath allu a chyfoeth, fel ag yr oeddid yn ymgais am eu

lloedd gydâg awydd mawr, yn ami trwy drais a grym erfau. Y rhai ag oedd yn gallu eu cael, yn y modd yma, oeddynt yn byw wedi'n yn yr un gorwychder, a gormod-rhyseidd, a'r esgobion ag oedd yn byw mewn amseroedd diweddarach. Yr oedd esgobion Caer-Gystenyn yn ymdrechu yn egniol i amddiffyn eu hawl yn erbyn esgobion Rhufain ac Alesandria. Chwanegwyd rhifedi urddasau eglwysig, a dyfeisiwyd enwau Rhaglwlaid, Prif esgobion, Penesgobion, Archesgobion, Arch-oeffiriaid, Archddiaconiaid, &c. pa enwau oeddynt yn dechreu ymddangos yn barod yn ysgrifennadau yr oes hono.*

Ond oes yma, Mr. Gomer, ar lun eglur iawn o ddyd pechod? Ysgrifenydd arall sydd yn dywedyd, "Pa un ai egwyddorion cywir neu anghywir a dueddodd Cystenyn i arddel y flydd Gristianogol, nid hawdd penderfynu. Mae yn sicr mai dan ei deyrnasiaid ef y daeth Cristianogaeth i fod yn grefydd yr ymerodraeth. Yn awr ymwrthodwyd â'r cynllun dwysol am un o ddyfais dyn. Y gosodiad efengylaidd, yr hwn gynt oedd megis pren y bywyd yghanol Paradwys Duw, yn hardd ei ddail, ac yn gyflawn o ffrwyth, ag oedd yn fendith i'r byd, a ddaeth yn blanhigyn egwan, dilewyrch, ac anigonol i gynul ei hun. Yr hyn ag a enillodd yr eglwys mewn cyfoeth a gallu, hi a gollodd mewn purdeb, symledd, a duwiolder gwresog. Yr hyn a enillodd mewn gwycheder a choeg-rodres, hi a gollodd mewn ysbrydolerwydd. Yr addoliad, yr hwn unwaith oedd yn cael ei ddynodi wrth ei symledd, a newidiwyd yn awr am ffurfiau a defodau, ac ymarfer-

iadau corfforol, y rhai sydd yn fuddiol ond i ychydig. Ardrethoedd tywysogaidd a neillduwyd i gynul gweinidogaeth y gair; ac yn lle gweinidogion difahan y brif efengyl, daeth offeiriad a glwyddiaid i lyfathgario cydwobodau, a gwneuthur masnach o eneidiau dynion. Daeth hefyd ddyscyblaeth yr eglwys i fod ddim ond *offeryn gallu tymhorol*; ac fel hyn yr ymlusgodd i mewn y fath awdurdod, ag oedd yn anadnabyddus o'r blaen, ac yn llwyr anghyson â ysbryd ac egwyddorion y deyrnas yr hon nad yw o'r byd hwn."

Tueddir fi yn bresenol i feddwl fod *tair ysbaid* arbenig yn cael eu darlunio yn llyfr y Datguddiad, cyn dechreu y mil blynedd oedd. Yr *ysbaid gyntaf* yn cyrhaedd o amser yr apostolion i ddyddiau Cystenyn, pan oedd yr eglwys dan erledigaeth oddiwrth y Paganïad:—yr *ail ysbaid* ynghylch 1260 o flynedd oedd, yn cyrhaedd o amser Cystenyn hyd y Diwygiad; yn yr *ysbaid* hon yr oedd yr eglwys yn y diffeithwch yn cael ei herlid a'i gwasgu yn dost gan Babyddiaeth:—y *drydedd ysbaid* yn dechreu yn adgyfodiad y tystion, o ddeutu amser y Diwygiad, ac yn diweddu ynghylfawn gwmp Babilon, pan bydd y mil blynedd oedd yn dechreu. Mae yn eglur iawn, dybygaf, nad ydyw y mil blynedd oedd yn dechreu yn union ar ol adgyfodiad y tystion. Pan adgyfododd y tystion, dywedir, "Bu daear-gryn mawr, a *degfed ran* y ddinas a syrthiodd," Dat. xi. 13. Ond y mae gwahaniaeth mawr rhwng fod y *degfed ran* o'r ddinas yn syrthio, a'r darlunniad a roddir o lwyr ddi-nistr Babilon, Dat. xvi. xvii. xviii. Yn yr *ysbaid gyntaf* yr oedd

* See Formey's Ecclesiastical History, vol. i. p. 70.

+ See an excellent little Piece on Non-conformity by the late Rev. WILLIAM EVANS, of Stockport.

dyn pechod megis wedi ei *genhedfu*, ond heb ei *eni*:—yn yr *ail ysbaid*, ni a welwn enedig-
aeth dyn pechod, a'i brifant, o'i enedigaeth i'w gyflawn faint;—
ac yn y *drydedd ysbaid*, yr ydym yn gwelw dyn pechod yn ei *ad-
seiliad*, yn cael ergyd ar ol ergyd,
hyd nes, o'r diwedd, y mae yn
tregu yn lân. Mae agoriad y
saith sêl yn perthyn, dybygid, i'r
ysbaid gyntaf, udganiad y saith
udgorn i'r *ail*, a thywalltiad y
saith ffol i'r *drydedd*. Ond y
mae yn amlwg fod agoriad y
seithfed sêl yn arweiniad i mewn
i udganiad y saith udgorn, udgan-
iad y *seithfed* udgorn, yn arwein-
iad i mewn i dywalltiad y saith
ffol, a thywalltiad y *seithfed* ffol
yn arweiniad i mewn i'r mil blyn-
eddoedd. Meddyliaf yn ddiam-
heuol mai amser tywalltiad y
ffolau yw yn bresenol. Ond
nid hawdd penderfynu pa ffol
sydd yn awr yn rhedeg. Bum
yn meddwl, Mr. Gomer, pa un a
allai tywalltiad y bumed ffol ar
orsedd-fainc y bwystfil (Dat. xvi.
10, 11) arwyddo y *cylchdroad
diweddar yn Ffrainc*, ynghyd a'i
ganlyniadau, pan gafodd y Pab
ei gymeryd, a'i gadw dros dro yn
garcharwr, fel gwyti o ryw beth
mwy dychrynlyd sydd i ddysod
arno cyn byddo hir. Ac a oes
dim lle i feddwl fod y chweched
ffol, yr hon sydd yn cael ei thy-
wallt ar yr ason fawr Euphrates,
yn rhedeg yn awr? Bu Cyrus,
a'i wŷr gynt, yn gweithio yn or-

chestol ar ason Euphrates, i'w
throï i'r rhedfa, fel ag y gallai
gael ffordd i fyned i mewn i'r
ddinas i'w chymeryd. Mewn
cyfeiriad at hyn, dybygid, fod
tywalltiad y ffol ar yr ason Eu-
phrates yn arwyddo rhyw baro-
toadau egniol tuag at gymeryd y
ddinas. Ac onid yw hyn yn
cymeryd lle yn ogoneddus iawn
yn bresenol yn nhaeniad Beiblau,
anfoniad cenhadau? &c. Mae
lle i obeithio fod tywalltiad y
seithfed ffol i'r awyr yn agoshau.
Mae yr awyr yn cylchynu yr
holl ddaear. A phan fydd y
ffol yn cael ei thywallt i'r awyr,
bydd ei heffeithiau yn fuan yn
ymdaenu dros y byd.

Llanbrynmair.

J. R.

O.S. Pa fwyaf y syllwyf ar
eich Seren, mwyaf yn y byd o
harddwch wyf yn ganfod yn ei
llewyrch. Dybyga na ddichon
fod un Cymro diledryw yn adna-
byddus o honi heb ei hofsi. Nid
wyf yn gwybod i mi weled dim
erioed ynddi ag a barodd i mi y
gradd lleiaf o ffinder, ond un
peth; sef, bod rhai o'ch goheb-
wyr, pan y dygwyddont fod o
wahanol olygiadau, yn dywedyd
weithiau, yn ol fy marn i, eiriau
sarug ac anfrawdol am neu wrth
eu gilydd. Gogoniant eich Gre-
al yw, ei fod yn caniatáu i wa-
hanol olygiadau ar yr un pwnc
ymddangos ynddo; ond meddyl-
iwn mai gwarth nid bychan iddo
fyddai ei wneuthur yn gyfrwng
un peth tebyg i enllib neu oganair.

Manes Byr am Emrys Benaur,

Cudfridog enwog ymhlith yr Hen Gymry, at wedi hyny Brenin.

Efe a anwyd, fel y bernir yn gyff-
redin, ynghylch y flwyddyn 426, a
thybir ei fod yn fab i un o'r bren-
hinoedd a etholwyd gan y Brython

wedi ymadawiad y Rhufeiniaid o'r
ynys.

Perffeithiwyd ei ddysgeidiaeth yn
Hys Aldroen, brenin Llydaw (*Armorica*);

yr hwn, ar ddeisyfiad y Cymry, a'i danfonodd drosodd yn y flwyddyn 457, yn flaenor ar 10,000 o wyr, i'w cynorthwyo yn erbyn y Sacsoniaid, y rhai yr oedd Gwrtheyrn, eu brenin, wedi eu gwahodd i Brydain.

EMRYS a enillodd y fath suddugoliaethan rhyfeddol ar y Sacsoniaid, fel y dewisodd y Cymry ef yn frenin arnynt, ac a barasant i Wrtheyrn roddi i fynu iddo holl ran orllewinol y deyrnas, a wahanwyd gan y brif-ffordd Rhefeinig a elwid *Meot-Walling*.

Llwyddiant a chlod EMRYS yn rhagori ar eiddo Gwrtheyrn, deiliaid yr olaf, gan ei gymeryd mewn goleu cymharol âg eiddo EMRYS, a ddechreuasant anfoddioni i'w lywodraeth, ac a dynasant yn ol eu llwon o ufudd-dod iddo.—Y tywysog anffodiog hwn mewn canlyniad a orfu ffoi; efe a giliodd i gastell y Nghymrn, lle y gwarchaewyd arno gan EMRYS; cymerodd y castell dan, ac efe a drengodd yn y flamiau, ac a adawodd EMRYS yn feddianydd trwyadl ar Brydain, yr hwn yu awr a gymerth arno y rheolaeth ymerodrol, yn ol dull yr Ymerawdwyr Rhufeinig. Dywedir mai efe a adeiladodd *Stone-hedge*, neu *Choir Gaur*, gerllaw Caer-Caradog, er coffadwriaeth am dri chant o bennaethiaid Brytanaidd, y rhai a lofruddiwyd gan y Cadfridog Sacsonaidd Hengist.—*Giraidus Cambrensis* a rydd yr hanes canlynol:—

“Yn ol yr hanes Brytanaidd, EMRYS, brenin y Brython, trwy gyngora chynorthwy y swynwr Myrddin, a gafodd y cerig hyn o'r Iwerddon; ac fel y byddai iddo gael rhyw gof-adail nodedig am y weithred erchyll hon, efe a'u gosododd yn yr nn dull ag oeddynt yn sefyll o'r blaen, ar yr un fan lle y cwmpodd blodau yr ieuentyd Brytanaidd, y rhai nad oeddynt yn drwgdybio un twyll, trwy fidogan (*daggers*) cuddiedig y Sacsoniaid, tan y flug o heddwch a chyfeillgarwch.”

Efe a enillodd enw mawr iawn mewn amryw frwydrau gorchestol a blinedig yn erbyn cascion ei wlad, hanes neillduol y rhai sydd wedi eu cymysgu

gymaint â flug-chwedlan a rhyfeddodau, (ychwanegiad anwahanol yr hen hanesion hyn), fel y mae yn analledig i roddi darluniad cywir o honynt. Pa fodd bynag y mae yn sicr iddo ymladd â'r Sacsoniaid ymrwydr *Bannodon*, gerllaw Caerbaddon, a'u gorchfygn yn drwyadl, 44 blynedd wedi eu dyfodiad i Brydain.

O'r diwedd, y gwron hwn, wedi myned yn benlwyd yngwasanaeth ei wlad, a unodd holl allnoedd y Brython yn erbyn byddinoedd cyfunol y Sacsoniaid, anturiodd i ymddibynn ymrafael hirfaith ar drefyniad brwydr gyffredinol; ac er yn awr wedi pasio y 80fed flwyddyn o'i oed, y rhyfelwr clodforus hwn a ymosododd ar aden ddehen y gelyn â holl egn gwr ieuanc ngain oed, ac a'i gyrodd o'i flaen o'r maes â lladdfa fawr.

Y tân naturiol hwn o eiddo EMRYS, yr hyn na allai hen oed, na llnoedd gallnog y gelynyon ei ddoe, a fu, ef allai, yn achos difwriad o lawer o'r blinfyd blaenorol. Efe a fu yn awr yn achos o im ychwanegol i'w wlad; o blegid yr aden arall o'r Sacsoniaid yn cymeryd mantais o anystyriaeth y Cadfridog, a ymosododd arno o'r tu ol tra yr oedd yn ymlid, ac a'i gosododd ef, a phum mil o'i wyr dewrion yn feirw ar y maes.

Fel hyn y cwmpodd y calonog a'r teilwng EMRYS BENAUR. Canlynodd ei fab ef yn y llywodraeth. Ymladdwyd y frwydr hon â Cherdic, Cadfridog Sacsonaidd, gerllaw Chadford, yn y flwyddyn 508.

Y Tywysog hwn a drefnodd achosion yr eglwys; a dalodd barch dyledus i, ac a amddiffynnodd arferion crefydd. Ar ol gorchfygu y Sacsoniaid, a'u gyru i ranau gogleddol yr ynys, efe a alwodd ynghyd y Tywysogion a'r Uchelwyr y Nghaerefrog, lle y rhoddodd orchymyn i adgyweirio yr eglwysi a ddinystriwyd gan y Sacsoniaid, ac a adferodd ymarferiadau crefydd. Efe hefyd a osododd ddau archesgob i lenwi gwagleoedd Caerefrog a Chaerlleon. Efe a alwodd yn ol yr offeiriaid ffeddig

o wledydd ereill; a dorodd yn ddrylliau ddelwan y duwiau paganaidd; ac yn ol sêl anoddefol a gosodd eu hloff-eiriaid yn erwin. Pa fodd bynag, yr oedd ar y cwbl yn ffein doeth, ac yn gadfridog dewr.—*Geoffrey o Fynwy* a rydd y cymeriad canlynol iddo:—

“Yr oedd yn ddyn o'r fath ddewrder a chalondid, fel pan oedd yn Ffrainc nad oedd un dyn a ymdrechall â g ef, o blegid yr oedd yn sicr o ddymchwelyd ei wrthwynebwr, neu i dori ei waewffon yn ddrylliau. Yr oedd, ymbellâch, yn haelionus wrth gyfrannu; yn ofalus yn ei gyflawniad o ddyledswyddau crefyddol; yn gymhellrol ymhob peth; ac, yn fwy neillduol, yr oedd yn casâu celwydd. Yr oedd yn gadarn ar droed, yn gadarnach ar gefyl; ac yn berffaith addas i lywio byddin.”—*A gyfeithwyd o'r Martiul Biography.*

I. DUU O LAN TAWR.

At Olygydd Seren Gomer.

SYR,—Gan mai dyben penaf eich Seren yw taenu goleuni a gwybodaeth yn y Dywysogaeth, byddaf ddiolchgar i chiwi am roddi lle i'r sylwadan canlynol mewn rhyw ran o hōni, os bernwch y byddant o ryw wasanaeth.

Y rhai sydd yn cymeryd arnynt gyfieithu nrrhyw beth, pa un ai rhyddiaith ai barddoniaeth, a'i gynhwysu at gerddoriaeth, a ddylent naill ai bod yn adnabyddus o gerddoriaeth eu hunain, neu ynte ymgynghori â rhyw un a fyddo yn ei ddeall—heb hyn bydd eu llafar yn ofer.

Yr hyn a'w cymhellodd i wneud y sylwadau hyn yw—mi a gynhygais gapu cyfieithad *Ieuan*, tu dal. 208, a chyfieithad *Aliquis*, tu dal. 356, llyfr 1. Yr oedd yn dda iawn genyf eu gweled ar eu hymddangosiad cyntaf, gan fy mod yn un ag sydd yn hoff iawn o gŵn, ond yr oedd yn ddrwg genyf weled ynddynt anhawadwerau anorod i'w canu, heb ddrysu y geiriau neu y gerddoriaeth. Y bai cyntaf ynghyf-

ieithad *Ieuan* sydd yn y bedwaredd linell o'r ail benill—y mae sillaf yn ormod ynddi. Hefyd, y sillaf gyntaf o'r gair *Edyn* sydd yn dyfod ar y bedwaredd nod o'r gerddoriaeth, yr hyn na ddylai fod. Gair o un sillaf, *Wings* elyb i'r gair Seisnig *Wings*, neu y sillaf ddiweddaf o air a raid fod iddo, ar gyfrif y gorphwysfa sydd ar ol y nod hōno.

Y bai cyntaf ynghyfieithad *Aliquis* yw, fod y gair *Anseidrol*, yn y penill ddiweddaf, yn cael ei ddefnyddio yn lle y gair Seisnig *Wide*, yr hyn na ellir ei gann gydag un math o gyngbanedd, o blegid fod y gair *Wide* yn cael ei ddyblu yn y rhan hyny o'r gerddoriaeth; gan hyny, gair o un sillaf a raid fod yn ei le. Hefyd, nid yw bosibl i gann yr ail linell o'r un benill heb ddystrywio y geiriau. Yr wyf yn apelio yr haeiriadau uchod at ddeall-dwriaeth un dyn ag sy'n gyfarwydd mewn cerddoriaeth.

Morganwg.

CANTWR.

Gweinidlogion yn Feistriaid.

(Gwel tu dal. 22.)

MR. GOMER,—Y mae Glan Angof a Glan Gwaun wedi ymgynghreirio yn fy erbyn, oddi eithr tybied fod 'J. J. R. o Lan Angof wedi ei drawaffurfio i Iota Glan Gwaun. Blin yw meddwl fod neb sydd yn cymeryd arnynti fod yn hynod o selog dros y datguddiad dwyfol a chrefydd bur mor anystyriol o'r hyn yw gwir grefydd, sef cydffurfiaid. calon ac ymddygiad a'r hyn a orchymynir yn y beibl; pa beth bynag sydd fyr o hyn a ddynoda fydrda ac amherffeithrwydd yn y grefydd ag y perthyn y bydrda iddi; a pha beth bynag sydd dros ben hyn, nid teiliwng yw o un enw crefyddol namyn coelgrefydd. Gofynol yw i bob dyn gydfurfio â holl orchymynion y ddeddf foesol, ac ymostwng yn galonog i bob gorchymyn *pendant* o eiddo ei Wneudhurwr; eithr mewn pethau nad ydynt yaddynteu honain yn milwrio ynerby

y Geruchaf, ya drygu ein cymydog, nac yn groes i oodiadau pendant yr ysgrythar, dengys rheswm yn gystal ac ymddygiadau dynion da ymhob oes, ein bod at ein rhydd-did i wneuthur yr hyn a ymddangoso arcu, ac yn lle bod cydffurfio â'r byd yn hechadurus, bod "gwneuthur ein hunain yn bob peth," sef cydffurfio âg Iuddewon a Ohenhedloedd, uchel ac isel, ya dra channoladwy. Ac, oddi eithr i Iota brofi bod galw Gweinidogion yn *Feistriaid* fel arwydd o barch, neu i ddy-nodi en bod yn athrawon, yn groes i gariad goruchel at Dduw, yn wrthwyneb i les dynion, neu yn droseidd ar ryw orchymyn pendant o eiddo ei Luniwr, byddai ceisio profi pechaduruswydd yr arfer, yn gyffelyb i gynyg profi na ddylai dynion da na bwyta nac yfed, sefyll, rhodio, nac eistedd, o herwydd fod y byd yn gwneuthur y pethau hyn; ac am na chlywais i fod neb o'r byd yn medru ehedeg yn ddi-berygl, dylai Iota barotoi par o adenydd gwyichion iddo ei hun, teithio trwy yr awyr, a thrigo ymaheyll eryod, neu lochesau llewpardjaidd, ac yna fe addafid y byddai yn anhebyg ddigon i blant y byd.

Dangosais yn eglur eisioes (rhif. 23, dal. 356), fod y profiwydi, Crist, a'i apostolion, yn derbyn yr enw yn ddi-betrus, heb ddangos gymaint ag unwaith fod y sawl a'u galwai felly yn geryddadwy; profais fod ysbrydoliaeth yn ei gymhwyso at flaenor cantorion; a bod y gair yn cael ei ddefnyddio i ddynodi parch i rai nad oeddynt nag athrawon, meistriaid gwaith, na blaenoriaid mewn un gelyddydd; bod ymddygiad Sara, yr hon a alwai ei gwr a'i brawd crefyddol yn *Arglwydd*, yn cael ei gymeradwyo gan Pedr fel siampl i wragedd cristianogol, a bod Ioan yn galw etholedig *Arglwyddes* ar chwaer yn y ffydd, &c. Da fyddai genyf pe cymerai y darlennydd y drafferth o ail ddarllen yr ysgriften ddywededig.

Naturiol yw gofyn yn awr, Pa beth sydd gan Iota i ddywedyd yn erbyn

hyn? Ychydig iawn yn wir. "Nid yw yr ysgrythuran difynedig yn hollol i'r pwnc—nid arfer y Cristianogion yn eu mysg eu hunain, a phan yn lefaru am y naill y llall, ydoedd dywedyd Meistr Paul, ond brawd, &c. Ac nad yw J. J. R. yn dysgwyl i weinidogion wrthwynebu yr arfer fel y rhag yn gyffredin gan y byd, ond peidio dangos awydd iddi trwy ei harfer yn eu mysg eu hunain," &c.—Beth! ai nid Cristion oedd Pedr, yr hwn a ganmolai Sara, am alw *arglwydd* ar ei brawd crefyddol? Ai ethnic, ac nid Cristion, oedd yr apostol cariadlawn Ioan, yr hwn a alwai ei chwaer grefyddol yn *arglwyddes*? Ac am fod, yr holl brofiwydi a'r apostolion yn *derbyn* yr enw yn wastad, gan nad pwy a'i rhoddai, heb roddi yr awgrym lleiaf o anffoddlenrwydd i'r sawl a'i rhoddai, a raid i ni gredu fod parodrwydd eithaf i *derbyn* enw parchus yn arwydd o fwy gystyng-eiddrwydd na pharodrwydd i roddi yr unrhyw i arall? Oblegid fod yr apostolion yn *frodyr*, ac yn galw eu gilydd wrth yr enw serchus hwnw, a yw hyn yn profi en bod yn cadw yn ofalus rhaig galw en gilydd wrth yr enwau a ddynodent barch ac anrhydedd awyddol? Nid wyf yn canfod dim tebyg i reswm yn llythyr Iota dros ei bwnc, ond bod Pedr yn dywedyd, "Ein han-wyl frawd Paul." A yw efe o ddifri yn meddwl fod hyn yn condemnio Ioan am alw Arglwyddes ar ei chwaer? A oes dim a'i boddha ef ond gosod Pedr yn erbyn Ioan, a Phedr yn ei erbyn ei hun? Pedr yn ganmoladwy am alw *brawd* ar Paul, ond yn geryddadwy am ganmol ymddygiad Sara at ei phriod. a'i brawd crefyddol? A glywyd sôn erioed cyn yn awr fod parch awyddol yn anghyson â brawdoliaeth—neu bod enwau parchus yn groes i wir barch i flaenoriaid unrhyw gymdeithas fuddiol? Athrawiaeth yw hon a berthyn i Lan Anogof a Glan Gwaun yn nmg; o leiaf yr wyf yn gobeithio nad oes un ardal arall wedi meithrin dynion a fedrant fod mor eon a'i chyhoeddi ger brôn y byd. Nid

mwy gwrthun fyddai dywedyd fod y Beibl yn groes i fodoldeb y lleuad o herwydd ei fod yn profi bodoldeb yr hani.

Ymddengys mai galw gweinidogion, ac nid aelodan anawyddol, yn Feistriaid, sydd yn trallodi meddwl Iota. Ond pa ham hyny? Darllenwch ei Feibl eto; a gweled, od oes neb hel-law meistriaid gwaith yn deilwng o'r enw, mai blaenoriaid mewn cymdeithasan o bob math, ac athrawon, sydd fwyaf teilwng o hōne, canys iddynt hwy y priodolir ef fynychaf. Gwybydded hefyd mai *Didaskalos* yw y gair gwreiddiol a ddefnyddir mewn amryw o'r manau a ddisynwyd genyf yn fy llythyr blaenorol, yr hwn a arwydda *Dysgawdur*, *Meistr*, neu *Hyfforddur*, ac sydd yn deillio oddiwrth *Didaskō*, i hyfforddl, neu ddysgu; gan hyny, nid yw galw athraw yn feistr angen na'i alw wrth enw priodol. Cymhwysir y gair *Kurios* (arglwydd) hefyd iddynt, o herwydd eu bod yn flaenoriaid, neu lywodraethwyr eglwysa Dduw; ac arferir y gair hwn yn yr achos galwedigol (*vocative case*) fel arwydd o barch, atebol i Syr, yn Gymraeg. Yn awr, os yw J. J. R. a Iota yn eidd o slw Meistr neu Meistrs ar ddynion cyfoethog, na byddont yn feistriaid tir nac yn feistriaid gwaith, pa fodd yr atebant ger hron brawdle syuwr a chysondeb, (a pheldio son am y frawdle olaf), am ysgrifennu yn erbyn y cymhwysiad o hōne i'r sawl y perthyna fwyaf iddynt, yn ôl tystiolaeth y Beibl?

Y mae Iota yn foddlon i weinidogion i dderbyn y teitl mewn dadi oddiwrth bobl y byd, ond nid gan eu brodyr; yr hyn sydd megis pe dywedasai, "Rhoddod pobl ddigrefydd barch ysgrythurol i Athrawon Crist, ond na rodded crediwyd y parch hyny iddynt, er eu bod hwy dan fwy o rymau i'w wneuthur na neb ereill!"—neu, "pechod erchyll, teilwng o gerydd Glan Angof a Glan Gwaun, yw galw gweinidog wrth yr enw parchus Meistr, yr hwn a ddefnyddir yn yr

ysgrythur i arwyddo Athraw neu Flaenor, ond am mai pobl y byd yw y rhai oddi allan, gadawed pawb hwy i bechu rhagddynt yn ddiwrthwynebiad!

Os nad yw bod gweinidogion yn awyddus i'r enw Meistr, ac yn ei arfer y naill i'r llall, yn waharddodig yn yr efengyl, y mae Iota yn llwyr anobeithio fyth i ddeall y Testament Newydd, medd efe. Ac yn wir, nid oes genyf finen ond gobalrh gwan iawn y daw efe fyth i'w ddeall, yn neillduol tra fyddo dan lywodraeth y duedd sydd yn ei dywys yn awr. Sonir yn fynych ganddo am *awydd* i'r enw—pa beth a olyga efe wrth hyn? A wyt efe am ryw rai yn awyddus iddo a'r nad yw yn perthyn iddynt? Neu bod y rhai a elwir felly yn gwneuthur ychwaneg na'i ddebyn yn ddigyntach pan roddir iddynt? Os dyna'r cŵbl, nid ydynt yn gwneuthur dim ond a wnaed gan broffwyd ac apostolion bob amser. Am waharddiad efengylaidd i'r arfer, gadawyd y gorchwyl o'i nodi allan, gan Iota, i'r amser a ddaw; ac er nad wyt broffwyd, gallaf anturio rhagddywedyd mai gwaith i'r amser a ddaw fydd hwn, nes byddo efe wedi myned o Lan Angof a Glan Gwaun i dir angof. Gallaf roddi hēr iddo ef, a phawb sydd a'u henepidiau o'r un gwneuthuriad, i ddaugos y cyfryw waharddiad, neu ryw beth tehyg iddo, fyth yn y Beibl. Darllenas yr holl destunau a grybwyllir gan Iota, y rhai, mewn ystyr, nid ydynt ond un, gan mai yr un pwnc a drinir gan y trïefengylwr yn y manau crybwylliedig, (Mat. xx, 25—28. Marc x. 42—43. Luc xxii. 24—27) ac yr wyf hyderus nad oes ddyn dan yr hani, oddi gerth un neu ddan, (J. J. R. a Iota) a dybia wrth eu darllen, fod yno waharddiad i ddynion da barchu eu gilydd, ond yn gwbl i'r gwrthwyneb; beir trawslwywodraeth ac hunan-dderchafiaid yno, am eu bod yn wrthwyneb i'r parcl dyledus oddiwrth frodyr i'w gilydd. Y mae Iota yn hollol yn yr un amgylchiad a gwr a adwaenir yn dda

genyf, yr hwn, wrth ddadlen yn baeth dros bwrw disiylfaen, a haerai ei fod yn ysgrythurol. "Pa le y mae yr ysgrythur sydd drosto?" meddai ei wrthwynebwyr. "Myfi a'i dangosaf i chiwi (medd yntau) pan gwrddom nesaf." O'r goren: ond pan ofynwyd iddo yn y cyfarfod nesaf, "pa le y mae yr ysgrythur?" "Ni's gallaf gael yr un (medd efe); eithrdarlennais fod Paul wedi gadael ei *femrwn* yn Troas, ac yr wyf cyn sicred a'm bod yn fyw, fod y pwnc yn cael ei brofi yn yr hyn sydd ysgrifenedig ar y memrwn." "Purion (medd ei gyfaill); dangoswch y memrwn."—Gwell i Iota beidio dywedyd mai enwan cabled y bwystfil Rhufeinig yw yr enwan na waerddir yn yr ysgrythur, ond a dderbynid ymbob oes, a than bob goruchwyliaeth, yn ddibetrus gan y dynion duwiolaf, rhag ofn y cyfyd terfysg trwy holl Lan Angof a Glan Gwaun, ynghylch y memrwn, a methu ei gael.

Na feddylid Iota fy mod i yn ystyried y teitl mewn dadl yn anhebgorol angenrheidiol i weinidogion, neu i ereill, mewn cymydogaeſhan ag y byddo enwau ereill yn dynodi parch cyfartal; y cwbl a haerai ac a brofai yw, fod gweinidogion, fel y cyfryw, yn deillwng o barch, er mwyn eu gwaith—bod cadw rhagddynt enwau a ddynodant barch, yn y manau lle byddont yn presawyllo, yn en hyspeillio o ran o'r parch dyledus iddynt, y parch bawddaf ei roddi, ac am hyny yr ataliad yn fwy beius—bod *Meistr*, *Syr*, a'r cyffelyb, yn dynodi parch ar yr amser, ac yn y gwledydd, yr oedd ysgrifenywyr y Beibl yn byw, a'u bod hwy bob amser yn derbyn y cyfryw deitlan, gan nad pwy a'u rhoddai iddynt, heb ddangos, yr anfoddlonrwydd lleiaf, ac o ganlyniad fod eu canlyniedyddion yr un mor ddienog am wneuthur yr un modd.

Clywais fod gweinidogion ac ereill, parchus mewn parthau, nid gwbl can milldir o Lan Gwaun, yn cael eu galw wrth eu hênwau mabiaethol, *Wil*, *Shoni*, *Tum*, *Dai*: ac odid nad yw

sigolion y parthau dyfodol yn meddwl, mai hwy sydd gallaf a duwiolaf; a gwae y gwr dyeithr a anturio eu gwrthddywedyd; barna y cymydogaeſthau mwyaſ hurt, tauog, anfoesog, a thrwsgl, mai hwy sydd fwyaf destlus, synwylawn, a llednais o bawb; ac odid nad yw yr asyn hurt ac hwydrwm yn tybied ei fod yn well teithiwr, ac yn rhagorach yr olwg amon nâ'r ceffyl bywiog ac heinyf; a phe byddai caib yn meddu cynheddfau i ysgrifennu, mi wrantaf mai y cyhoeddiad cyntaf o'i eiddo fyddai dangos ei rhagoriaeth ar yr ellyn caboledig, er mawr ddywentydd i geibiau y byd, ond er galar i ddyn, yr hwn a fyddai mewn perygl o gael caib ynghyd â'i ben, hwb amser y byddai ei farf wedi tyfu tu allan i'r croen. Ond, i adael y dull hyn o siarad, yn ddigellwair, nid oes dim a fedr Cymro wneuthur yn fwy dinstriol i'w iaith ac anrhydedd ei genedl, nâ cheisio atal cynydd mewn moesddyg, a boneddigeiddrwydd ymddygiad, mewn pethau nad ydynt angnytunol â'r ddeddf foesol neu drefniadau pendant. Gwn fod pethau fel hyn wedi bod yn foddion i ymllawer Cymro-geni i ymhyffrydu yn y Saeson a'u hiaith. Llauer o addoldai mewn trefi Cymreig a welir heddyw, yn y rhai ni chlywir ond Saesneg, er na byddo neb yno yn gwrando ond y sawl a wyddant, neu a ddylent wybod, yr Omeraeg, megis pe ofnont fod Gwrandawr gweddi gwedi colli ei Gymraeg. Nid wyf yn en canmol, ond eu beio yn llym; i'e, prin y mae ddyliaf fod digon o ffrangellau yn yr ardal hon i'w trenlio ar eu cefnau; ond o'r tu arall, teilwng, i'e, dros ben teilwng o'r ffreyll, yw y sawl a'u tueddant, trwy eu hymddygiad trwsgl, i geisio cyfeillion mwy moesgar. Ha wyr! a oes dim modd i gynnal moesogrwydd Cymreig? a raid i ddyn droi yn Sais cyn y gallo ddysgu addfwynder ymarweddiad! Gwn fod crefydd yn anhebgorol i bob perchen enaid, gwelais llawer yn medru byw hebddi; ond ni welais ddyn erioed, mewn me-

ddiant o wasanaeth ei gynhuddfau, yn medru marw heb weled ei gwerth; ond beth sydd mewn crefydd yn groes i hyn? dim—ond llawer drosto. Gan ewyllysio i Iota ragorach moesau, a gwell gwaith nâ difrio arferion ysgrythurol, y gorphwys ei geryddwr,

GWEINIDOG Y FFLANGELL.

Cymydogoeth Caergwydion, Mawrth 24.

RHAI SYLWADAU BYRION

ER AMDDIFFYNIAD

LLOSGI MYGLYS.

1. Y MAE yn dda ynddo ei hun, canys y mae yn sicr fod mygllys ymhlith pethau ereill a greuwyd yn dda yn ol barn ein Creawdwr, ac er lles a chrysur i ddynion, ac nad ydyw afraid rhai yn diddymu ei rinwedd i bawb.

2. Dyben ei roddi i ddyn afiach mewn byd helbulus, fel ag y rhoddwyd angenrheidiau bywyd—heb fara ni's gellir byw. Rhoddwyd hefyd lawer o gyffeusderau bywyd, yr hyn sydd yn dangos daioni a thiriondeb. Daw, er iechyd a dyddanwch ei creaduriaid—felly y maent yn gyfreithlon trwy dalu dielch.

3. Eu defnyddioldeb ymbellach er cynalieth lliaws o drigolion y byd, ag sydd yn mawr amhau yn yr oesoedd diweddaf—felly y, mae rhaglunnaeth gwedi trefnu fod teyrnasoedd y ddaear i fod fel cymydogion cynorthwyol i ni, fel ag i ranau ereill o'r byd; a thra byddo heddwch yn parhau yn ol rheolau gwladol, y mae llawnder un wlad yn cael ei drosgrwyddo i ddiwallu angen gwlad arall. Ac hefyd, y mae treth sawr yn dyfod oddiwrtho, er cynhalieth a barddwch coron Lloegr, heblaw y miloedd anherfynol o ddynion ar fôr a thir sydd yn cael eu bara oddiwrth fygllys yn unig.

4. Y sylw diweddaf yw, na's gwabarddwyd mygllys gan Dduw i ddyn mewn un man yn y gair. Pwy sydd ag awdurdod i roddi ddeddf gyffredinol i bawb? a phwy ag sydd yn byw mor weddus fel nad ydynt yn cymeryd

llawer o' afreidiau hywyd, os nid i ormodedd? Beth bynag y mae pob un i sefyll nen i syrthio i'w Arglwydd ei hun, felly barned dyn drosto ei hun yr hyn sydd gyfreithlon, yn ol ei allu, o holl afreidiau bywyd.

CYMRU Y'NGHAERLUDD.

Mawrth 4, 1819.

ARALL.

MR. GOMER.—Pell wyf. o anog dynion ienaine i gnoi nâ llosgi mygllys, eithr chwenychwn eu cadw rhagddo hyd ag y medrwyf, am resymau heblaw a roddwyd gan Mr. R. tu dat. 37.

1. Y mae yr arferiad o bôno yn creu blys anaturiol mewn dyn; canys o anffodd natyr y cafodd fod ymbawb.

2. Ni's gellir ei ddiwallu cyn gynted a blys naturiol; gellir darostwng syched mewn munud neu ddwy, a blys at fwyd a ddigonir mewn 15 munud, eithr blys at fygllys a threwlwech ni's diwallir byth.

3. Yr ansyberwyd a'r mocheidd-dra cydfynedol a'r arfer o'i gnoi yn neillduol; edrychwch ar ddanedd melynion a gwefusan afian y pencampwyr yn hyn; y mae yr olwg arnynt yn dramgwydd tost i lygaid a chylla pob dyn syber—os eisteddant awr a haner mewn oôr mewn addoldy; neu yn wir mewn tŷ heb gôrâu, lle byddo r llawr yn cael ei gadw yn lân, edrychwch, os gellir choddef y fath olygfa, ar ddiwedd yr addoliad ar y man lle buont, a dywedwch pa un ai creaduriaid wedi eu gwaredio, nen ysgrybliaid direswm fu yno. Cyn wired, Syr, a'u bod hwy yn foch (ie. gwaeth nâ moch) ar lun dynion, hwy gawsent, dan yr hen orchwiliath, eu canad allan fel creaduriaid afian, rhag dyfod i gynulleidfa yr Arglwydd. Ac mewn gwirionedd, Mr. Gomer, ni welais i fochyn erioed a'r na allaswn ymddiried mwy iddo am lendid pe dygwyddai iddo aros dros ychydig funudau yn fy masnach-dy, cegin, neu'r ystafell oreu o'm tŷ, nag i lawer enôwr mygllys. Ni fedrai mochyn, a gwnenthur ei waethaf, adael

dim ar ei ol mor ffaidd a thrangwydd-
us ag a wnant hwy mewn ychydig am-
ser. Ni's gallaf eu goddef i eistedd
gerllaw'r tân pan fyddo y wraig yn
trin bwyd; chwi wyddoch fy rheswm
yn dda am hyny; y forwyn a gintach
yn dost os gosodaf hwynt mewn un lle
arall yn yr ystafell, o herwydd y gwaith
glanhau ar eu bel: "Gobeithio na an-
fodlonwch wrthyf, (meddai hi un-
waith, os deuaif â'r stwc agolich i'r
ystafell, a'i gosod o flaen y boneddig-
ion hyny, pan ddelaent yma neaf—
trueni gosod llestr glan i ddal eu haf-
lendid. —Rhai, gan gymeryd arnynt
i fod yn syberbach na'r frawdoliaeth
yn gyffredin, a boerant ar hyd eonglan
yr ystafell, yr hyn sydd swy tram-
gwyddus fyth, am ei bod yn anhawdd-
ach glanhau ar eu holl! Hefyd y sawl
a fygant laxer o ben bibellau arian
ydynt dra thrangwyddus—O! mor
berarogus yw eu gwisgoedd â'r
hanadl! Pan nesant o fewn i 10
llathenaidd at ddyn syber, y maent yn
ddigon agos fyth. —Byddai darlunio
afleiddig gwagedd y trefwlch, y rhai
a osodant eu brynti yn y man amlycaf
o'r corff, yn ddigon fy ugyru i'r gwely
yn glaf cyn gorphen fy ngwaith, am
hyny ni wnaif ond ymbil ar y merched
a'r gwagedd ieuainc ag sydd heb eu
llygru eisiesio i ymgadw rhag yr arfer
ffront a gwarthia. Benyw Syr, yw y
creadur harddaf a greodd Duw i drigo
yn ein byd ni—trueni tost ei bod o
fwrdd yn gwneuthur ei hun yn atgas,
fel y mae yr olwg arni yn creu poen
y meddwl yr edrychwr!

O'r tu arall, yr wyf yn meddwl fod
ymreymiad Mr. R. yn wan ac yn ang-
hanlyniadol; efe a'i darlunio fel pechod
dirfawr ynddo ei hun, neu o herwydd
y gost cydfynedol ag ef, eithr cyn y
gellir profi hyn, rhaid dangos mai
pechod yw defnyddio neb o roddion y
Creawdwr, er dywennydd ac hyryd-
wch, oni byddant anhebgorol i gynol
natur; ac mai pechod yw cymeryd
neb o angenrheidiau bywyd, ond y
rhai rhataf a ellir gael! Eithr ai pe-
chod fyddai cynol gwledd mewn cyn-
hedrolder, er bod yn ddrutach na phryd
cyffredin! Ai trosedd oedd yfed gwin
yn y briodas yn Cana, tra nad oeddid
yn yfed i feddwod? A raid i ni
roddi heibio yfed cwpanaid o gwrw
yn awr ac eilwaith, pan fyddo ein ham-
gylchiadau yn goddef i ni ei gael, o
herwydd na ellir gwneuthur hyny heb
gryn lawer o gost, yn neillduol mewn
trigain mlynedd? Chwyddai y swm
a roddid am hapur peint bob dydd i
fwy na swm Mr. R. am fyglys. A
raid i ni o ddifrif beidio yfed i'z ond

hyny, rhag ofn pechu, o herwydd fod
cawl gwyr y Deheudir, a potus gwyr
da y Gogledd yn rhatach nâg ef, ac
am nad yw yn hanfodol i gypal natur?
A raid i bawb o hōnom wisgo i dillad
gwaelaf a rhataf a allom gael, rhag y
bydd pris dillad o'r fath ag ydym ar-
ferol o wisgo i chwyddo i swm ddir-
fawr mewn trigain mlynedd, yn fwy
na phris y rhai gwael? Os na raid,
nid oes dim grym yn rhesymus Mr. R.

Eto, a yw dynion ag ydynt yn ym-
arfer â'r mygllys yn gyffredin yn dlat-
ach nâg ereill mewn cyffelyb amgylch-
iadau? Nid wyf yn meddwl fod
gwyrtllau yn cael eu gwneuthur o
blaid mygllys, ond barnaf fod y rhai
nad ydynt yn ei arfer yn treulio gwerth
yr arian ryw ffordd arall, am na dde-
allais hyd yma eu bod yn gyfoethochach
na myglyswyr.

Gyda phob dyledus barch i Mr. R.
y cynhygaf y sylwadau neheol i'w ya-
tyriaeth, ac a ddybenaf trwy ddyw-
edyd, y sawl sydd wedi hir arfer â'r
mygllys, ymdrechwrch er mwyn gwedd-
eidd-dra i fod yn syber yn ei gylch;
yr wyf yn ofni mai mwy o ddwrwg nag
o dda i chwi fyddai llwyr ymwrthod
â'r arfer o hono; nid oes fwy peched
ynddo nag ymarfer â rhyw beth arall,
nad yw yn anhebgorol i gynol natur.
Pobl ieuainc, peidiwch, fodd yn y
byd, a threulio eich natur i ddechrau
ei gymeryd, oni bydd meddygon yn
eich anog, er mwyn iechyd; nid oes
ei eisiesio arnoch, nid yw yr arfer yn ei
hamser goren yn un o'r sybrwaf.—
"It is a dirty habit, gentlemen."

CYMRUDDOLWR.

O. Y. Dywed Mr. R. fod mygllys yn
anwyngus; pe ysgrifennai efe yn erbyn
rheddi mygllys i bysgod i'w gnoi, buasai y
rheswm yn gadarn, gan fod lliaws o'r rhai
hyny wedi eu lladd gan ei sudd gerllaw
Abergwaun yn ddrweddar; ond ni's
gallaf ddeall ei fod yn weuyn i ddyn,
gan fy mod yn adnabod amryw ag sydd
wedi ei arfer er ya tri ugain mlynedd; a
gwn fod y myglyswyr yn byw cyhyd a
dynion ereill.—Lleddir pysgod gan galch-
ddwfr, yn gynt na chan sudd mygllys, er
hyn y mae galch-ddwfr yn feddyginieth
iddyn rhag rhai anhwyllderau. Am y rhai
a focheiddant fyglys, ac na b's gallant
wneuthur hyny heb boeri, na bod hebddo
ar amser addoliad, yn ddiau hwy a dyf-
lent sefyll o'r tu allan i'r addoldy, neu
ynte dyld gwneuthur twle iddynt y naill
ben i'r addoldy, dan y grisiau, neu le
arall cyffus; a'r ysgrifen hon ar ei ben
blaen, mewn llythrennas mawrion, modd
y gallai dyfeithiaid perthynol i'r frawd-
oliaeth adnabod eu lle, "TWLC I GNO-
WYR MYGLYS." Pe ddylid gwan-
iaethu rhwng y gwerthfawr a'r gwael,
rhwng y glan a'r asian. Gallaf dytlo

oddur wybodaeth bersonol, fod rhai dynion syber wedi gorffod gadael lleoced a addoliad, o herwydd fod y gŵn a'r aflan yn gymyngedig ynddynt, a myned at y Saeson, i leoced na oddeir y cyfryw an-syberwyd.

ATEB I PHILOTHOROS,

(Tu Dalen 74.)

Llo gwyw oedd y ddolw
Wnaeth Israel ar eu taith,
Ei lenio wnaud yn llawen,
Nes gorphen ar y gwaith;
Gan Dafydd ni gawn hanes, [Sal. cvi.
Dull eidion ydoedd ef;
Nau ych yn of y Saesnek,
Os credwn giriau'r nef.
Llithnaudd. D. JONES.

GOFYNIADAU, &c.

1. A ydyw hi yn beth gallodwy i ddyn i dal yn focol, ac eto heb fod yn ddawliol?
2. Ac os nad ydyw yn beth gallodwy, pa beth ydyw yr enw mwyaf priodol i'w roddi ar ddynion tehyg i ddynion mocol, ac eto heb fod yn focol mewn gwirionedd ynghyfrif Dau?

3. Pa beth neu bethau sydd yn gyowyddig neu yn gwneud dyn yn ddyn gwir focol ynghyfrif y Bod anfeidrol?

Aberlawn.

H. O.

Mr. GOWER.—Cefais ateb boddhaol i mi i'r gofyniad yn y Seren y llynedd, tu dal. 124, ynghylch canu ar feiriau newyddion, ac yn drefnus, gan D. Thomas, tu dal. 238. Eithr y ddadl lle yr wyf i yn aneddu yw, a ydyw yn wedd i ddynion dibroffes i ddechreu canu yn yr addoliad, a dyblu, neu fynychnu'r gan, mewn manau lle byddo dynion profeddig yn medru ei wneuthur gystal a hwythau; nid oes anffoddionrwydd i'r dibroffes ganu, os peidiant a blaenori. Da iawn genyf i ac ereill fyddai cael eich meddwl chwli, neu rai o'ch gohebwyr deallus ar hyn y ffaen.—Golyvdon.

Llithnaudd.

W. B.

Cawsom ofyniad arall i'r un perwyl oddi wrth Iago ab Dewi, ond ei fod ef yn chwenych gwybod pa gyswdeh sydd rhwng yr arfer o anog dynion digrefydd i ganu, pan na chânt ddwyn un rhan arall o waith yr addoliad ymlaen, yn neillduol gan yr addolwr fod canu mawr y peth mwyaf pwysig mewn addoliad.—Go-beithiwn y sylwa eis gohebwyr doeth ar hyn y ffaen.—Golyvdon.

1. Beth yw arwyddocad y gair *Eglwys* yn yr ysgrithar?

2. Pa fath eglwys oedd y prif eglwys, pa un ai gwladol, taleithol, esgobaethol, plwyfol, neu gynulleidfaoi, oedd ynt?

3. Pa un ai gweinidogaeth tefydlog neu un doethiol sydd fywa'r ysgritharol, buddiol, ac adeiladol?

Rangor.

BYR-EL-OLWC.

Mr. GOWER.—Daeth i'm rhan yn ddiweddar i gyflawni y gwmanaeth diwedda i un o'm cymydogion, sef ei ddilyn i dŷ ei hir artref, ac wrth roddi ei gorff yn y bedd, dadwyd ef go chwith, fel y dywedant, sef a'i draed tua'r Gorllewin.—Codwyd ef, a dodwyd ef fel arall; parodd hyn i mi ymholi, ond heb gael ateb boddhaol hyd yma, am yr arferiad yma o gladdu a'r wyneb tua'r Dwyrain. Gau bod holiadau ac atebion am lawer o bethau ar wyneb eich Seren, meddyliais y galler chwli neu un o'ch gohebwyr deallus roddi gwybodaeth o ba le y tarddodd yr arferiad a grybwyllais, a pha bryd y dechreuodd.

Pontfaen.

GALARDU.

DYCHRYMYGION.

Fe welwyd peth leni yn ffo Chwefror chwith, Bu dan sylw miloedd er pan ddaeth i'n plith—

Ei fath yn Nhrefnert ni welwyd erioed, Gan neb sy' no'n trigo yn dri ugain oed; Fel gwelwyd gan ddynion a llygaid go gryf.

Er hyn yn methu ei gael yn us rhif? Pan byddo yn gyfap, ar fryn neu mewn pant,

Os yn ddau caif ei dori, bydd un rhan yn gant.

PHILOTHOROS.

Treletort, Dyfed.

(* rhifad).

Dau frodyr enwir Gynlyn,
Dau gefnder heb undeb rhyngddyau,
Dau cwythir dywedir wrthyau,
A dau nai dan yr ym,
Wyrion i'r hen ddynion yn ddian,
Mewn bro dir, a brodyr eu mamau.
Dyma eu hanes hyndod hwythau,
A oes neb all ddwyn eu hachau?
A'r un dau ddyn yw y rhai'n i gyd,
Dywedwch wrthyf pwy ydyn?

IOTA GLAN ANGOR.

RHIFYDDIAETH.

Mae'n tad wedi addaw ar ddydd eis priodas,

Os bydd i ni ymddwyn yn hardd ac yn addas,

Rho'n fodfedd pedronglog* o aur wedi 'doddi,

Rho'wch wybod ar frys sawl gini fydd hyny?

Lletyr Oen.

* square.

E. ag A.

Meddyliwch bod y ddacur yn grwn, a bod awyrgylch o'r hamgylch. Fe maethid mangol o'r tu Gorllewinol i'r awyrgylch, ac i'r sain echedeg trwy ganolhwyt y ddacur yn ol 1150 troedfedd heb eiddad, fe gylwir y sain o'r tu Dwyrainol i'r awyrgylch mewn 10 awr, 19 munud, 34 eiliad, a phe cai yr un manghel ei dano o'r tu Dwyrainol i'r ddacur, ac i'r sain echedeg yr un modd, fe'i gylwir o'r tu gorllewinol i'r ddacur mewn 10 awr, 9 munud, 42 eiliad.

Yn awr, wrth y sylwadau hyn, dymunwn gael gwybod pa sawl lathen chwech ochr o'r awyr sy'n cylchdroi o amgylch i'r ddacur. Mafyd pa sawl lathen uwchben gwyneb y ddacur yw'r awyrgylch, a pha sawl lathen yw'r ddacur a'r awyrgylch?

Trefethin.

EDWAN-EL-DREALL.

Hanesion Crefyddol, &c.

Y MAE Esgob Llandaf wedi cael Esgobaeth *Peterborough*, yn Lloegr; nid ydym sicr eto pwy sydd i gael Esgobaeth Llandaf.

Awt 23, 1818, corffolwyd ychydig o aelodau Eglwys y Bedyddwyr yn y Cefn Mawr, swydd Dinbych, yn eglwys ar eu penau eu hunain yn Harwt, gerllaw Gwrecsam, a neillduwyd y brawd Huw Huws yn weinidog iddynt. Cadwyd cyfarfod gweddi gan yr aelodau am 7 y bore. Am 9, cyfarfuwyd drachefn; gofynwyd am eu hymroddiad i ymgorffoli, gan y brawd E. Efans, Llundain, gynt o'r Cefn Mawr; wedi cael arwydd o gyd-syniad trwy dderchafu dwylaw oll, efe a ddarllenodd eu rhyddhad o'r Cefn Mawr; darllenodd y brawd H. Huws gyfies ei fydd, a'u cyfarnod eglwysig; amlygodd pawb eu cydsyniad trwy godi dwylaw drachefn, ac ysgrifenu eu henwau wrthynt.—Anogwyd hwy i gynai undeb a thangnefedd gan E. E.—neillduwyd dau o'r brodyr yn Ddiaconiaid, trwy weddi ac arddodiad dwylaw, gan y brodyr W. Roberts, a E. Efans. Am 11 agorwyd drws yr addoldŷ, a daeth y gwrandaewyr cyffredin i mewn, darllenwyd 1 Tim. iii. canwyd mawl, a gweddiodd W. R. darluniwyd natur Eglwys efengylaidd a'i swyddwyr, gan E. E. Arwyddodd yr eglwys eu galwad i'r brawd H. Huws trwy dderchafiad dwylaw—ei dderbyniad ef o'r alwad yn yr un modd. Yna neillduwyd ef i fod yn fugail arnynt trwy weddi a gosodiad dwylaw; pregethodd W. R. ar ddyledswydd y gweinidog, 2 Cor. iii. 6. ac E. E. ar ddyledswydd yr eglwys, 1 Tim. v. 17, 18. a dybenwyd trwy weddi.

Mawrth 24, 1819, agorwyd Tŷ Cyfarfod newydd, a elwir *NEBO*, gan yr Anymddibynwyr, yn swydd Fynwy. Am 10, dechreuwyd yr addoliad gan y brawd William Ritsiards, Gwehelwg; a phregethodd y Parch. E. Dafis, Hanover, oddiwrth Sal. lxxxvii. 3; a'r Parch. J. Lewis, Cas'gwent, oddiwrth 2 Thes. i. 10; a dybenwyd trwy weddi. Bu cyfarfod neillduol yn y prydawn, am drio o'r gloch, gan yr eglwys a'r llefarwyr.

Dydd Iau; sef y 25, urddwyd y brawd Dafydd Thomas, a ddygwyd i fynau yn Athrofa Gwrecsam, i waith y weinidogaeth yn y lle uchod. Dechreuwyd yr addoliad am 10, gan y Parch. Robert Eferet, Dinbych, trwy ddarllen, canu, a gweddi; yna pregethodd y Parch. E. Dafis, Hanover, oddiwrth Mat. xvi. 18; derbynwyd y gyfies, holwyd y gofyniadau, a derchafwyd yr urdd-weddi gan y Parch. Rhys Dafis, Cas'newydd; yna pregethodd y Parch. E. Jones, Pontypŵl, ddyledswydd y gweinidog, oddiwrth 1 Tim. iv. 16; a'r Parch. John Horlich, Michel-dean, ddyledswydd yr eglwys, oddiwrth Heb. xiii. 17; a dybenwyd trwy weddi. Am 4, yn y prydawn, pregethodd y Parch. S. Skinner, o Fynwy, oddiwrth Sal. c. 1; a dybenwyd trwy weddi.

Archsegb Jerusalem.—O ddeutu pythefnos yn ol daeth Archsegb Jerusalem i Rydychen, i'r dyben i chwilio y 'sgriflyfrau Arabaeg o'r Hen Testament, sydd yn y Brif Athrofa yno; ac i bwrcasu Argraffweisc a llythyrenau Syriaeg, modd y gallaf argraffu Beibiau a llyfrau ardduwinyddiaeth, yn ei Fynachlys ei hun ar fynydd Libanus. Brodor o Damascus yw efe.

LLOEGR.

Senedd.—Cyflwynwyd rhifedi dirfawr o ddeisyfiadau i'r ddaau dŷ, wedi pythefnos i heddyw, yn erbyn codi treth newydd ar y glo, ac ereill yn erbyn adnewyddu cyfraith y methdalwyr. Dywedodd Canghellawr y Trysorlys, fod y Gweinidogion yn llwyr wrthwnech i'r cyng o godi treth ar y glo ar hyn o bryd. Wrth hyn bernir ei fod yn awyddus iddi, oad diagwyl amser cyfeus. Gobeithiwn y bydd y wlad yn effro megis yn awr, os gwneir y cynyg mewn cisteddod i ddyfod o eiddo y Senedd.

Bu dadl lled ffaith yn y Tŷ Cyffredin, ynghylch lleihau rhifedi Arglwyddi y Môrllys (*Admiralty*), ac o ganlyniad arbed y wlad rhag talu eu cyflog; barnai amryw nad oedd eisieu cynifer o honynt yn awr ac yn amser rhyfel; pa fodd bynag dadleuai ereill yn allasid hebcôr yr un o

honynt, eu bod oll mewn llawn waith, ac enillwyd y cynyg dros eu cadw oll mewn swydd, gan 245 yn erbyn 164.

Y pwnc o bwys mwyaf i'r wlad ag sydd yn awr daa ystyriaeth y Tŷ Cyffwrdd yw yr hwn a berthyn i Sefydliad y tlodion. Os derbynir cynyg Mr. S. Bourne, bydd pob dyn yn blwyfog o hyn allan yn y plwyf ag y byddo wedi aneddu ddiweddaf ynddo dair blynedd. Os cymher hyn le, bydd y cyfaeuidiad o bwys mawr i lawer o blwyfau, ac yn wasgas anghymesur ar y plwyf lle y mae llawer o weithfeydd, dywedwch Abertawe. Merthyr, yn y sir hon, a lloedd cyffelyb. Y gwr sydd yn awr yn talu 20p. o ardreth am ei dy, sydd yn talu o 5 i 6p. y flwyddyn o dreth y tlodion yn unig, yn Abertawe eithr pe cymerau y cynyg uchod le, sicr yw y byddai raid i'r un dyn dalu o 20 i 30p. o'r unrhyw dreth, yn neillduol pe byddai i'r gweithiau lesghau cryn lawer, megis y gwnant ar amserau; ac os nad ydym yn camsynied yn fawr, byddai plwyf Merthyr, a'i roddi bob cwys at yr achos, yn rhy fach o'r haner i gynnal y tlodion, pe dygwyrddai atallid i'r gweithfeydd. Dengys yr ystyriaeth o hyn yn unig, afresymoleb y cynyg dywededig. Cyaliwyd eysafod cyfrifol yn Abertawe yr wythnos ddiweddaf i ystyried natur niweidiol yr ysgrif uchod—trefnwyd Cyngor i wilio ar ei llwyddiant, ac i barotol Deisyfiad i'r Senedd yn ei herbryn, os bydd arwyddion y bydd iddi lwyddo.

Darlennwyd Ysgrif dros ychwanegu cyflog Offeiriad Llundain yr ail waith, yn y Tŷ Cyffwrdd, ar y 29ain o'r mis diweddaf, wedi cryn wrthwynebiad, a dygwylir gwrthwynebiad mwy grymus i'r trydydd darlenniad; haerau cyfeillion yr Ysgrif, fod tal presenol rhai o'r Offeiriad dywededig cyn leied a 300p. y flwyddyn, eithr taerau eu gwrthwynebwyr ei fod dros 600p. y flwyddyn.

FFRAINC.—Da genym fynegu fod hen bendeigion erlidgar Ffrainc, trwy ymdrech glodadwy y Brenin a'i gynghoriaid, yn cael eu gorchfygu yn y Senedd, a'u cynhygion i leihau breintiau a rhyddid y bobl yn cael eu gwrthod. Soniasom yn ddiweddar en bod wedi enill y pwnc dros newid cyfraith etholiad, yn ystafell yr Arglwyddi, er bod y Brenin a'i weintdogion, a braint y bobl yn groes iddynt;

yr hyn a barodd i'w Fawrhydi greu 60 o bendeigion newydd, llawer o'r rhai a fuant enwog yngwasanaeth Bonaparte, ac yn awr dychon y Gweinidogion hynaws (hynaws mewn cyferbyniad i'r pendeigion erlidgar) gael y nifer amlafo'n tu yn ystafell yr Arglwyddi. Dygwyr y cynyg a enillwyd yn ystafell yr Arglwyddi cyn greu y pendeigion newydd, ynghylch etholiad aelodau i'r Senedd, ger bron ystafell y Cyndderychiolwyr yn ddiweddar, a chafodd ei wrthod gan y nifer amlaf o lawer, er siomedigaeth fawr i'r gormeswyr. Crybwyllodd un o'r aelodau yr eiddogaeth a ddyoddefodd y Protestaniaid yn Nîmes, yn 1815 a 1816, a dywedodd fod y Brenin a'i gynghoriaid wedi gwnenthar a fedrent i'w atal a chospi yr erlidwyr gwaeddyd; ond bod cymaint o ofn yr erlidwyr llofruddiog ar y bobl fel na feiddiai neb tystion ddywedyd gair yn eu herbryn yn y brawdlysoedd lle profwyd hwynt, a bod y rheithwyr dan lywodraeth yr un braw, wedi datgan y llofrudd penaf yn eu mysg yn ddiueog, ac o ganlyniad ni allasai y barnwyr ei gospi heb droseddu y gyfraith ei hun. Dengys yr holl hysbysiaeth diweddar fod achos rhyddid ar ei gynydd, ac achos y cythraul a'r pab yn gwanhau, yn Ffrainc. Tueddir ni fwy-fwy i feddwl yn well o lawer am Louis XVIII. nag oeddem y ddwy flynedd a aeth heibio.

YSPAEN.—Ymdengys fod Fferdinand yn ymroddi darostwng y gwrthryfelwyr yn America, a'i fod o ddifrif yn bwriadu gyru ugain mil o wŷr o Cadiz i'r perwyl hyn yn gynnar yn y mis hwn; ac mewn llythyr o Cadiz dywedir fod Morilo, blaenor y fyddin yn America, wedi ysgrifenu y medr efe ddarostwng y gwrthryfelwyr yno, ond cael chwech mil o filwyr ychwanegol; os amgen, ei fod yn foddlon forffetio ei ben. Gwerthfawr yn ein golwg ni yw gwaed pob dyn; eithr mwy dewisol gan lawer fyddai cywed fod Morilo heb ei ben, na bod miloedd Americ heb eu rhyddid. Mewn hanes arall, dywedir fod Pensacola wedi ymlostwng i'r Yspañiaid: o'r tu arall, mewn hysbysiaeth ddiweddarach (Ion. 29) o Jamaica, dywedir fod y breninoliaid wedi eu maeddu, a Camana wedi ei chymeryd, Rhagfyr 28, gan yr Anymddibyniaid, a bod llawer iawn o filwyr

Morllo wedi encilio atynt. Yr oedd Arglwydd Cocran wedi cyrraedd Fala-
pairo ar y 4ydd o Ragfyr diweddaf; a
dywedir ei fod yn paratoi i hwylio gyda
phob brys, yn flaenwr ar 13 o gadlongau.
I gydwelthio a'r Cadfridog San Martin,
mewn ymosodiad ar Perw; nid yw yr
Anymddibyniaid yn ameu dim ynghylch
llwyddiant y rhuthi hon. Cafwyd cryn
lawer o drysorau cuddiedig tra gwerth-
fawr dan drigolion Salta, talaeth o Bue-
nos Ayres, yr hyn a ddichon eu cynor-
thwyo i amddiffyn eu hunain yn erbyn
ffyrnigrwydd Ffenninand.

AMERICA.—Gwnaeth Unol Daleithau
America gytunteb manteisiol iawn a
Llywodraeth Yspain, trwy yr hwn y
mae yr Unol Daleithau i gael meddiant o
Florida, gwlad ffurwythlon a helaeth, yn
600 milldir o hyd, a 130 o led, yr hon a
berchenogwyd gan Brydain o 1763 hyd
1781; pryd yr enillwyd hi gan yr Yspain-
iaid, ac a gadwyd ganddynt hyd y flwydd-
yn hon. Rhoddir swm o arian i Spain
am dani, neu yn hytrach i ddeiliaid yr
Unol Daleithau eu hunain, yn lle yr hyn
oedd ddyledus ar Fferdinand iddynt hwy,
ac felly nid yw'r dilladwr (*tailor*) santaidd
hwn ddim yn gyfoethoach. Oflur y
bydd y cytundeb uchod yn achos o anse-
myfthra ac anghydfod rhwng ein gwlad
ni ac America. Dichon y cyfnewidiad
fod yn dra anfanteisiol i fasnach Prydain,
a galluogi yr Unol Daleithau i'w drygu
yn fwy effeithiol nag o'r blaen, yr hyn
yn rhesymol a feithrin anesmwythdra
ynom ni. Nid peth cyffredin yw fod
teyrnas yn rhoddi gwlad eang i fynu i
arall heb ymgynghori a'r gwledyd ag y
gallai y cyfnewidiad fod o niwed iddynt;
a phan wneir felly heb ymgynghori yn y
radd dyweddiedig, y canlyniad yn fynych
sydd anhyfryd, chwervw a gwaedlyd. Y
mae gwahaniaeth mawr rhwng hyn a
gwalth dau gymydog yn newid, prynu,
neu werthu tyddyn o dir, o herwydd nad
ydnt hwy wrth wneuthur felly yn drygu
cymydogion ereill. — Y mae achbs arall o
gryn bwys heb ei derfynu rhyngom ni a'r
Unol Daleithau. Er ys amser yn ol dal-
isyd dau Swyddog Brytanaidd, o'r enwau
Arbuthnot ac Ambrister, ymysg yr Indi-
aid ag oeddant yn rhyfela a'r Americ-
iaid; gosododd y Cadf. Jackson hwy i
farwolaeth; barnwyd iddo ef wneuthur

yn feis gan gynger o Senedd yr Unol
Daleithau, eithr pan osodwyd ei achos
ger bron y senedd yn llaws, cyflawnhawyd
ymddygtad Jackson gan y nifer amlaf, ac
yn lle ei gospi fe'i canmolir ac fe'i gwob-
rwyir yn helaeth gan yr Americaid; pa
fodd bynag, ystyrir ef fel llofrudd mewn
gwaelod der yn y wlad hon yn gyffredin,
ac onid ymddengys rhyw beth er ei gyf-
iawnhad na welsom ni eto, rhaid i ni ei
ystyried ef yn llofrudd. Anhawdd dweud
beth fydd y canlyniad pan ddygir yr
achos hwn ger bron Senedd Prydain.

MIS EBRILL.

Pedwrn 11af y lleuad, Gwener, yr 2
ddydd, am 4 y prydawn, Llawn lleuad,
Sadwrn, y 10fed dydd, am 1 y prydawn.
Trydydd pedwrn, Sadwrn 17fed dydd,
12 o'r gloch y dydd. Newid, Sadwrn y
24ain, 12 o'r gloch y dydd. SUL PASC,
yr 11eg dydd. Hen Wylfair, dydd
Mawrth, 6fed dydd. Bydd difys ar yr
haul a'r lleuad y mis hwn, ond y ddau yn
anweledig. Dydd Mercher, y 30ain, neu
y dydd olaf, cyfyd yr haul 20 munud cyn
5, ac a fachluda 20 munud wedi 7.

FFEIRIAU YN EBRILL.

MORGANWG.—Aberdâr, Iau, 1, a Gwen.
16; Caerfiliat a Llanrhidian, Llun 5; Lan-
carvan, Merch. 7; Llanblethian, Llun 12;
Caerdydd, Merch. 14; Penmarc, Iau 15.
SIR GAERFYRDIN.—Ty-gwyn-ar-Daf,
Sad. 3; Llandeilo-Fawr, Llun 5; Llan-
gathen, Gwen. 16; Llanymddyfri, Mer-
cher 21.

BRYCHEINIOG.—Gelly a Thre'castell,
Llun 5; Defynog, Gwen. 16; Talgarth,
Llun 19; Llangynydd, Maw. 20.

SIR ABERTEIFI.—Llandysul, Iau 1:
Aberystwyth ac Aberteifi, Llun 5; Llan-
rhystyd, Iau 8.

SIR FAESTYED.—Knighton, Iau 8.

SIR FFRNWY.—Brynhyga, Mawrth 20;
Pontypwl, Iau 22.

MON.—Bodedern, 16. — Llanerchy-
medd, 4. — Llangefni, 17. — Penmynydd,
12.

SWYDD CAERNARFON.—Bangor, 5. —
Conwy, 6. — Dolyddelen, 16. — Pedair
Croes, 12. — Llanystudydd, 17. — Llun-
baid, 16. — Penmachno, 17. — Rhyd y
Clafdy, 8. — Roe Wen, 18. — Tre Madoc,
12.

SWYDD DINEYCH.—Abergeleu, 2. —
Cerig y Draidion, 27. — Cloacanog, 13. —

Dinbych, 3.—Gresford, 12.—Llanellian, 19.

SWYDD FFLANT.—Caerwys, 27.—Llan-
elwy, 13.—Trefnyon, 21.

MARRION.—Dinas y Mowddy, 2.—Dol-
gelley, 6.—Harlech, 19.—Llanddwywe,
18.—Llanfachreth, 22.—Llanuwchllyn,
25.—Llwyngwril, 3.—Trawsfynydd, 23.

SWYDD DREFALDWIN.—Llanfair-
Caereinion, 3.—Llanfyllin, 7.—Llanid-
loes, 3.—Meifod, 27.—Trullwa, 5.

Troseddau, Dygwyddiadau, &c.

Tân dychrynlyd.—Dygwyddodd dam-
wain alarus iawn, mewn pentref a elwir
Winterborne Stoke, o fewn wyth milldir i
Gaer Caradog (*Salisbury*), o achos dio-
fawch un o'r dyoddefwyr, yr hoh a osod-
odd ludw poeth gerllaw sypyn o wryg,
cyn myned i'r gwely. Torodd tân allan
rhwng un a dau o'r gloch yn y nos, llosg-
odd y tŷ oll, a rhai tai cyfagos, a'r hyn
sydd dra galarus, llosgodd saith o'r trig-
ollon i farwolrwyd, yr ieuengaf yn 10 mis
oed, a'r henaf yn 80 oed.

Tori Coed.—Arbedwyd Thomas Preis,
Nantymarch, plwyf Maentwrog, Meir-
ion, rhag llymdostedd y gyfraith, am dori
derwen eiddo Mr. E. Lloyd, trwy gyf-
ryngdod cyfaill, ar yr amod o fod iddo
ranu gwerth punt o fara rhwng tlodion y
plwyf, wrth ddwys y llan ar ddiwedd y
gwasaeth, yr hyn a wnaeth efe er y
tair wythnos yn ol.

Halogi y Sabath.—Dirwywyd tri dyn
gan Ynad o swydd Gaerfyrddin, mewn
20 swilt yr un, a'r costiau, am deithio efo
eu mēni (*carts*) ar y Sabath, tua flair
ddiweddaf Llangfrelach.

Cynyg ar Lofruddiaeth.—Cyfarfu dyn
ieuanec, o'r enw James Gibbs. A dyn ieuanec
arall, gerllaw Storington, yn ddiweddar;
tynodd Gibbs allan ei gyllell, torodd wddf
y llall yn dōst mewn dau fan; ar y try-
dydd cynyg, medrodd y dyoddefydd
dynu y gyllell o law y llofrudd, ac a'i
bwriodd dros y clawdd, gan waeddi
Llofruddiaeth! Clywyd y waedd gan
ddau ymdeithydd, rhedasant i'r man ag y
daeth y ffordd o hono; ar hyn ffordd y
llofrudd, eithr efe a ymlidiwyd, ac a
ddaliwyd, a'i ddillad yn llawn gwyad;
wedi gwadu dros ychydig, efe a gyfadd-
efodd ei fod yn hwrriadu lladd y dyn ie-
uanc, eithr mai cynyllwyn oedd efe am
ddyn ieuanec arall, yr hwn a ymyrsodai
ag' ef ychydig cyn hyn ynghylch dynes
ieuanec. Y mae y drygddyn yngharchar,
ac wedi ei brofi a'i gondemoio i gael ei
grogï; ar dyn a glwyfwyd yn debyg o
wella.

Chwerthin.—Tra yr oedd dyn balch tra-
haus yn cerdded ar hyd heol A—, dyg-
wyddodd i un mwy gostyngedig gyfarfod
ag' ef, dan chwerthin. "Pa ham yr
ydych chi yn chwerthin, Syr, (eb y
balch) pan yr wyf fi yn myned heibio?
Atchaf i llall, "Pa ham yr ydych chi
yn myned heibio, Syr, pan wyf fi yn
chwerthin?"

AT EIN GOHEBWYR, &c.

Daeth ateb Iwan i law, ond yn rhy ddiweddar i'w osod yn y rhifyn hwn.
Derbyniwyd Ysgrifau Thomas Williams, Bethesda; O. Jones; Priodwr o Ger-
edigion; T. T.; D. Jones; W. S.; a Philotheos.

Bydd y rhan gyntaf o'r Llfrf Hymnan, pris 6ch. yn barod yn fuan iawn; gellir
eu cael gan oruchwilwyr Seren Gomer, a gweioedogion y Bedyddwyr yn gyff-
redin. Dichon y sawl a fydd brynu y rhan gyntaf, heb achos cymeryd ychwa-
neg oni ddewisant. Dysgwylir cael gwybodaeth sier yn y cymanyfeydd nesaf
y Nghaerfyrddin, Drefnewydd, Glynceiriog, a Môn, pa rifiedi fyddir yn geisio
ymhob parth, am nad yw y Cyhoeddwr yn meddwl cyhoeddi ychwaneg ar an-
turf. Os cair digon o anogaeth, ymroddir i'w orphen gyda phob brys, o 6 i 8 o
ranau 6ch. Bydd y Parch. J. Edwards, o Ruthun, mor garedig a derbyn pob
hysbysiaeth a berthyn i ni yn y cymanyfeydd Gogleddol; bwriadu y cyhoeddwr
ei hun fod yn y ddwy gymantfa a berthyn i'r Deheudir. Gan y bydd cyfio i
ddanfod o bob parth o'r Dywysogaeth i'r cymanyfeydd uchod, ac na chair y fath
cyn pen blwyddyn wedi hyn, delysfa y cyhoeddwr yn daer ar ei holl gyfeill-
ion i ddanfod y cwbl fyddo dyledus am Seren Gomer, a llyfrau ereill i'r lleoedd
dwywedol; lle y dysgwylir hefyd i gael gwybōd yn bendant pa gymaint o Hol-
wyddoreg y diweddar Titus Lewis sydd ofynedig.

Gan ei bod mor gyfreithlon i osod Hysbysiadau yn Seren Gomer ag yw yn y
paparau newyddion, a bod ychwaneg o ddarlennwyr i'r Seren nag sydd i na
papur newyddion yn y Dywysogaeth, rhyfedd genym na welai llawer o'n cyf-
eillion ac ereill y buddoldeb o yru eu hysbysiadau atom.

Barddoniaeth.

DAU ENGLYN i WLAD yr AIFFT,
DAU i WLAD GOSEN, a DIW-
EDD-GLO.

GWLAD YR AIFFT.

GWLAD gwawr a gwlad gwaŷau—gwlad
 ynwrrd,
 Gwlad amal ei phlâau;
 Gwlad yr haint, llyffaint a llan;
 Gwlad yr Aifft, gwlad yr wŷlau.
 Gwlad y gwaed a gwlad y gwydau—
 gwlad wylit,
 Gwlad uellt a chrochanau;
 Gwlad hen Baal a'i geu-bal gau,
 Gwlad yr iug, gwlad oer angen.

GWLAD GOSEN.

Gwlad Gosen lawen, gwlad lwys—gwlad
 oleu,
 Gwlad ail i Baradwys;
 Gwlad mac cysur yn mhob cws;
 Gwlad y grawn ŵrwythlaw a ffracth-lwys.
 Gwlad yr Oen rhag poen penyd—a ladd-
 wyd,
 I luddias y drygfyd;
 Gwlad weir-gledid wen-fodd wynfyd,
 Gwlad mae gwledd a heod o hyd.

Y DIWEDD-GLO.

Aifft ynydd yw'r byd ar ben—mewn
 lle-gedd,
 Cyn Hosgo'r ddacaren,
 Brysiat, argeiniat Gosen,
 Uwch yr enrych lon-wych len.
 IAGO TRI-CHRUG.

CYFIEITHAD

Or Hymn a elwir Paradox,

O WAITH J. HART.

Mon rhyfedd yw gyrfa'r credadyn,
 O'i gychwyn i derfyn ei daith!
 Mae'r lwybr bob cam yn ddrysedig,
 'Does gam 'ono'n clwithig ychwaith:
 O wyllder ac offi fe gyfyd
 Ei phalth am hawddfyd a hedd,
 O farw (gair rhyfedd, gwir hefyd)
 Mae'n derbyn ei fywyd a fedd.
 Rhaid tynu ei nsel feddylliau,
 A'i ddeddfol hawl orau fo i lawr,
 A'i groest yn mhob rhyw ymgeisiad,
 A hawer gau fwrriad go fawr;
 Pan gwelo fo'i hun yn golledig,
 Yn wrthdrrych o herig a hâr,
 Pryd hynny mae ef yn feddianol
 O'r bywyd rhagorol a gâr.
 Hwne gwedi ei godi a'i gadw,
 A'i adfer' o farw i fyw,
 A'i galon yn sicr ddiſuant
 O gwbl faddeuant gan Ddow;
 Pan selier ei barddon a'i heddwch,
 A'i ddwyn i lonyddwch lawn nâd,

Oddiyno i'w funud ddiweddaf
 Mae'r ymladd embydaf yn bod.
 IAGO TRI-CHRUG.

ANOGAETH I FODDLONRWYDD, MEWN

ENGLYN UNODL UNION,

*Heb ragor nag yn gydsain ynddo!!—i Sais
 i'w adrodd!*

CHWY-CHWI a'ch ochi o'ch achau—o
 chewch
 Och uwch uwch a chychau;
 Iachewch eich och, ewch i'ch iachau
 Iach wychach, ewch o'ch achau.
 Merthyr. D. S.

ENGLYNION I SEREN GOMER.

GOREU SEREN glausiriol—GOMER sy'
 Yn gymhorth i'r fforddol;
 Gwir degwch gwardigol,
 Ddwg o'r gau cneidiau n ol.
 Duwnech o hon dywyna—allan
 Yr hollol ddyscleiria;
 Gwelir, hyd wynch gwalia,
 Waith awduron dwysion da.
 Traethiadau, perlau perlan—da ystyr
 Amryw destun diddan;
 Barddoniaeth beraidd anian,
 I Ddofydd ei glodydd glân.
 Rhyme. My—

ARALL.

HENFFYCH i SEREN GOMER—rhydd
 oleu
 A deall i lawer;
 Groesaw i'r lawen leuer,
 Pen Seren bardd lluoedd ger.
 I. DDOU, o LAN TAWE.

TRI GAIR I'R CYBYDD.

PARODOL iawn yw prydydd—i sênu
 Rhai sy'n fawr eu hawydd?
 Gweled wyf fel goleu dydd
 Mai am y cwbl mae cybydd.
 Y cybydd beunydd heb wâd—a grafa
 Dew grofen yr holl wlad;
 Goreu modd enwog w'r mād
 Dewi, nes ei 'madawiad.
 Ac yna ni a ganwn—godidog
 Ond odid y c'lymwn:
 Ar y byd, mae'n ddifawr bwn,
 Cloddier y bedd ni' claddwn.
 Merthyr. D. S.

Aberlawe: Arg. affwyd a Chyhoeddwyd gan J. HARRIS; Heol-Fawr.

TRA
MOR,
TRA
Brithon.

HEB
DDUW,
HEB
Edim.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, EBRILL 21, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

AR FEDDWDOD.

MR. GOMER.—Yr wyf yn crefu lle i'r sylwiadau canlynol yn rhyw ran o'ch Seren; wrth wneuthur hyny ehwi foddhewch ewyllysiwr da i enaid y meddwyn.

Arferiad o feddwdod sydd yn codi yn gyffredin naill ai o hoffder at, neu gysylltiad â chyfeillion chwanog eisioes i'r ymarferiad, yr hyn a rydd gymhelliad bron anwrthwynebol i gymeryd rhan yn eu maldod. Segurdod a syrthni hefyd, neu ddifffyg ymarferiad beunyddiol sydd yn rhoddi achlysur cryf i feddwdod, yn enwedig ymhlith yr uchel radd; pan, o'r tu arall, mae gwaith caled, yn enwedig gwaith poeth, yn rhoddi achlysur cryf i'r cyffredin i feddwi.

Mae'r ymarferiad anwedus o feddwi wedi cael ei enwi yn gyfiaiwn "*Y sam bechod*," ac ni ellir gwadu bod ei hepil tu hwnt i gyfrifiad. Pan gymerom olwg ar achosion ac effeithiau y trueni dynol yn nhrefn radd-fynedol

natur, o'r cryd hyd y hedd, nid oes un yn ymddangos gyda mwy o rym i'r meddwl adfyfyriol na't gwyd (*vice*) defodol ac ofnadwy *Meddwdod*. Hwn yw pechod miloedd o bersonau y rhai na welir ond anfynech yn pendroi yn yr heolydd, er hyny yn gweud ymarferiad cyffredin o ddiota yn ddirgel.

Mae yn ddigon gwybodus i feddygon bod y rhan fwyaf o'r clefydau arteithiol sydd yn cystuddio dynolryw yn deiliaw o yfed gormodedd o ddiod gadarn. Cyfrif y rhes angheuol o'i ganlyniadau fyddai yn ormodedd. Eto nodaf rai o honynt—y parlys mud (*apoplexy*)—dirdyniad (*convulsion*)—gorphwylldra (*frenzy*)—enynfa yn y cylla, yr afu, y llygaid, &c.—y gymalwst (*gout*)—y clefyd melyn—y dyfrglwyf (*dropsy*)—anhreuliad (*indigestion*)—darfodedigaeth—y samwst (*hysterics*)—calon-gur—dyfr-lif.

(*diabetes*)—parlys—cornwydydd—gwallgofrwydd—pruddglwyf (*melancholy*)—achbenoedran amhrydlawn.

Edryched y diotwr yn bwylllog ar y gofrestr hyn o effeithiau dychrynlyd ei feddwdod, a thafled ei gwpan oddiwrth ei fin.

Gwelwch fod y dyn tlawd trwy oruchafiaeth alluog diod gadarn yn suddo ei hun a'i deulu i gyfyngder nychlyd, ac i'r bedd cyffredib, gan adael ei rai bach i bwyso am gymorth ar fyddosturi. Y dyn cyfoethog ar ol terfysgu trwy olygfeydd (*scenes*) o anlladrwydd, a lusgir gan ei ormodedd i'w "fedd-adail orwych," wedi ei dori ymaith, e ddichon, yn haf ei fywyd, a therfynu gyrfa o drueni amlwg, ynghanol y ffamiau dinystriol a ddifaodd ei gyfansoddiad naturiol.

Ond y peth mwyaf galarus o'r cwbl yw effeithiau etifeddol (*hereditary*) meddwdod; pan y mae suddiau heintus y rhieni yn cael eu tros-dywallt (*transfuse*) i wythienau eu hiliogaeth, a'r epil egwan yn cael eu dwyn i fodoliaeth yn feichiog ar dueddiad naturiol i'w dinystr eu hunain.—Hefyd, mae meddwdod yn isel-hau y natur ddynol, ac yn dullnewidio dyn yn anifail—ie, mae dyn meddlw nid yn unig yn gyd-wastad â'r anifail, ond yn colli parch yr anifail. Cof genyf ddarllen engraifft o hyn:—Dyn un waith yn dychwelyd adref yn y nos, ac yn feddw anifeilaidd, ymosodwyd arno gan ei gi tŷ—y ci yn sylwi ar y cyfnewidiad oedd yn llais ac ymddangosiad ei feistr, fel y mae yn debyg iddo ei gymeryd yn lle *mochyn* neu *feidr*.

Hefyd, nid oes ddyn ar wyneb y ddaear yn fwy truenus na'r meddwyn. Mae yr adyn yn byw ynghanol fân—ei waed a'i ysbrydoedd sydd yn berwi yn barhaus yn ei gorff, âg anwydd tanllyd ei

ormodedd gynt, ac yn ychwanegu tanwydd ei halogrwydd presenol. Nid yw ei amser yn cael ei fesur wrth y dydd a'r awr, ond wrth y *gostrel a'r gwydr*. Ei holl rifyddiaeth yw "beth sydd i'w dalu? —pa faint a yfais?—a pha hyd y cysgais?" Ei holl ymfrost yw y medr godi gwydraid at ei fin, er cymaint cryd sydd yn ei law, heb golli un diferyn—ac "yr yf a fyno."—Iâ, mae yn troi yr holl flwyddyn yn wyl i borthi ei fol, a'i *Jubili* sydd yn dychwelyd bob boreu.—I ddiweddu, yn

1. Mae meddwdod yn enyn drygioni—yn creu gwae—ac er ei fod ef yn taenu gwely i'r gofid, eto ni chysg arno.

2. Feg goll y meddwyn ei gyfeillion, canys nid yw ond ychydig ganddo eu henllibo—"pan elo yr anifail i fwrdd â'r dyn."

3. Nid yw y meddwyn i ymddiried iddo, o herwydd fe ddatguddia y gyfrinach fwyaf ei phwys, ac a dreulia nid yn unig ei feddiant ei hun, ond eiddo ei gymydeg hefyd.

4. Mae meddwdod yn achlysur i bechodau dychrynlyd ereill, megis tyngu—godinebu—ymryson—ymladdau—ac i lofruddiaeth!

5. Mae yn difa ei foddion—yn gwerthu ei ddillad—yn newynu ei deulu—yn diffodd ei ysbryoedd—yn mogi'r gydwylbod—yn gwario ei amser gwerthfawr—yn dinystrio ei iechyd—yn llofruddio ei gorff—ac yn damnio ei enaid!!

Pan glywodd *Diogenes* gyhoeddi tŷ y meddwyn i fod ar werth, "Dyna, (eb efe), yr o'wa i yn meddwl na fuasai yn hir cyn chwydu ei dŷ hefyd.

Dymunaf i'r diotwr, er ei les, i ddarllen yr ysgrythurau canlynol yn bwylllog:—Diar. vi. 11. xxiii. 21, 24, 29. Isa. v. 12: Luc. xxi. 34. xii. 45, a 1 Cor. vi. 9, ac wedi'n i ffoi oddiwrth ei feddwdod.

Pontypridd. GUILLIEMUS LECHUS.

ATEBIAD I LYTHYR GAIUS,

(RHIF. 31.)

ANWYL FRAWD,—Pan ysgrifennai at Mr. Gomer ynghylch Cymundeb Rhydd, yr oeddwn yn llwyr fwrriadu ychwanegu dan neu dri llythyr ar yr un testun: ond wedi clywed am ei benderfyniad i gyfyngu nifer y llythyrau dadleugar, gorfis arnaf roddi i fyddu y bwriad uchod. Pe buasai'r ddadl yn cael ei dwyn ymlaen heb ei llywetheirio, mi a fwaswn yn gosod pwys neillduol ar esampl apostolaidd ac arwyddion gwir grefydd, fel rheuymau anhydor dros hawl Crist'nogion camysaiol i gymundeb, ac ar yr un amser mi a fwaswn yn egluro pob peth perthynol i'r pwnc mewn dadl. Yr wyf yn ffeiddio gweniaith, ac am hyny ni's gallaf lai na hysbysu fy ngwrthwynebiad i osodiad Mr. Gomer, na byddo ond dan neu dri llythyr o bob tri'r ddadl i gael eu hysgrifennu. Pe buasid wedi cadw o'r dechrenad at y gyfraith hon, ni fwaswn yn ynganyd gair ar y penyma. Ond gan fod y rheol wedi cael ei throseddu gynyfer o weithian, ac yn cael ei throseddu yn barhaus, yr wyf yn ofni fod gradd o bleidgarwch yn y gwaelod. Heblaw hyny, chwi a wyddoch fod y pwnc mewn llaw yn dra phwysig, ac yn galw am faes helaeth, cyn y galloch chwi na minan wreuthur cyfiawnder âg ef. Nid oes genym, na fodd bynnag, ond gwnenthur y defnydd goreu o'r rhydd-did a ganiateir i ni.

Yr wyf yn llawenychu i'ch clywed yn rhoddi addewidion mor deg cyn ymosod ar y ddadl. Pe bae dynion yn gyffredin mor wrol a gadael heibio pob opinïwn na's gallont ei ymddiffyn, yr wyf yn hyderus y prysurai pob cyfelliornad i dir angof, a phob rhagfarn ac aughariad i'r tywyllwch eithaf. O'm rhannu fy hun gallaf ddywedyd yn ddibetrus nad wyf, hyd ag y medraf

ddeall fy nghalon, yn llafurio dan unr ragfarn o du yr arferiad ag wyf yn awi yn ei ymddiffyn; canys pe bawn dan lywodraeth rhagfarn dygiad i fyddu, mi a wn y buaswn heddyw yn *Gaeth-gymunwr* o'r fyddlonaf.

Nid wyf, syr, megis ag y'm cybuddir, yn chwenych dwyn diystyrwch ar fedydd; nid wyf am yspeilio eglwys Dduw o un o'i breintian, nac o un o'i hordinhadau: nac ychwaith am greu terfysg ac aflonyddwch diachos yn y wlad. Ond ymdrechun wyf hyd ag y mae ynof i'nnu pob duwiol ymhob peth ag y maent yn *cyduno* ynddo, a gyru rhagfarn a phleidgarwch allan o Dywysogaeth Cymrn. Gorchwyl pwysig! yr wyf yn cyfaddef, ac anfeidrol drech na'm galluoedd gweinïon i. Eto nid wyf yn llwyr anobeithiol o lwyddiant, tra mae Paul yn dywedyd, "Duw a etholodd ffol bethau y byd, fel y gwaradwyddai y doethion; a gwan bethau y byd a etholodd Duw, fel y gwaradwyddai y cedyrn; a phethau distadl y byd, a phethau dirmygus, a ddewisodd Duw, a'r pethau nid ydynt, fel y diddymai y pethau sydd."

Mewn perthynas i'ch holiadau, mi a sylwaf yn

1. Mai nid gyda golwg ar eu bedydd ond ar eu duwioldeb yn unig, yr wyf yn dadleu dros hawl Bedyddwyr plant i gymundeb. Nid wyf fi mwy na chwithau yn credu fod taenelliad babanod yn fedydd ysgrythuroi. Am hyny, mi a fyddwn mor barod i dderbyn Cristion gwirioneddol na chafodd un bedyddg erioed ag wyf i dderbyn Bedyddiwr plant. Prif egwyddor ein hymddygiad ni fel Rhydd-gymunwyr ydyw, nad oes un cysylltiad rhwng y ddwy ordinhad dan ein sylw yn hanfodi—*y fath gyysylltiad ag a'i gwnelai yn anghyfreithlon ynom i gmarfer ag un o ho-*

nynt pan fyddom yn gamsgyniol ynghylch y llall.—Dyma'r pegwn mawr ar yr hwn y mae'r holl ddadl yn troi.—Ond yr ydych yn

2. Yn gofyn, a dderbyniad dnyon difeddydd gan Grist a'i apostolion.

Nid wyf fi yn gallu dirnad ei bod yn *bosibl yn natur pethau* i un dyn difeddydd gynyg ei hun yn aelod eglwysig yn yr oes apostolaidd. Fe fuasai gwrthwynebiad i feddydd yn y cyfamser yn wrthwynebiad i holl Grist'nog-rwydd; ac am hyny nid oedd yn *bosibl* i neb i gynyg en hunain yn ganlynwyr i'r hwn oeddent yn ei ffieiddio. Y mae hyn yn amlwg, ac y mae mor amlwg a hyny na dderbyniasant, ac nad oeddent yn chwenych cael derbyniad. Sylwaf hefyd ei bod yn amhosibl i *gamsyniad* fel yr eiddo Bedyddwyr plant, neu fel yr eiddym ni, i gymeryd lle yn amser yr apostolion. Fe wŷr pob un yn ein gwlad ni a chwenycho wybod, y dull ag ydym ni yn gweinyddu bedydd. Ni all neb gamsynied. Felly yr wyf yn ymresymu mewn parthynas i'r oes apostolaidd. Yr oedd y tystion auffaiedig yn fyw, ac yn cael cyfleusderau aml i weinyddu yr ordiniad hon. Ond a meddwl ei bod yn *bosibl* i Drd. Wats a Dodridge i gael en trosglwyddo i'r oes hŏno, yr wyf yn cofn yn haeru y buasai Paul a Phedr yn cyd-gymuno yn gystal a chyd-bregethu a'r duwinyddion duwiol hyny. Buasant yn cydfwyta yn gystal a chyd-ganu hymnau Dr. Wats a chyd-ddarllen esboniad rhagorol Dr. Dodridge.

Yr wyf yn awr wedi paratoi y maes i chwi, a gobeithio eich bod chwithau wedi paratoi yr arfan. Dymunwn wybod yn eglur yn eich atebiad i'm llythyr yr olwg ag sydd genych ar gymundeb presenol Bedyddwyr plant (ar wahan fel ag y maent oddiwrthym) pa no a ydyw yn gyfreithlon ai nid yw? Y mae golygiadau gwahanol gan eich plaid chwi ar y cwestiwn hwn, ac oblegid hyny byddai dda genyf wybod eich meddwl *chwi*. Ydwyf, syr,

Eich anheiliwng frawd,

IWAN.

Nid yw Iwan yn caru gweniaith, ac nid ydym ninau yn hosi gweniaith, nac yn caru cam-gyhadiaid. Yr ydym oddi ar y dechreuodd ein cyhoeddiad, megis pe byddem ar lw, yn ymdrechgu cynal yr amhleiddgarwch manylaf; ac ni ddylem adael y cyhuddiad fyned heibio yn ōdisylw, o herwydd ei daedd i yspellio ein grŏal o'i enw da. Iwan yw yr unig ddadl-euwr a'r a wyddom ni am dano, ag sydd yn anfoddlon i'r gosodiad uchod o'r eiddym; ac eglur yw i bawb y byddai pob dadl i gael ei thragywyddoli, mewn ystyr, nes llwyr ddfilas ein darllenwyr, pe na roddid rhyw derfyn iddi. Yngwyneb haeriad Iwan, yr ydym yn taeru ein bod o'r dechreuad wedi cadw y gyfraith uchod mor ddihalog ag a fedrem, ac yr ydym yn galw arno ef i brofi ei haeriad "fod y rheol wedi cael ei throeddu gyntaf o weithiau, ac yn cael ei throeddu yn barhaus." Os medr efe nodi allan gymaint ag un trosedd o'r fath, yr ydym yn tystio o ddifrif mai dianc a wnaeth heb ein sylw; ond yr ydym dra hyderus yr ymddengys fod ei gyhuddiad yn hollol ddielyfaen. Os dygwyrddodd dim o'r fath yn y Seren wythnosol, nid ein bai ni ydoedd; byddai yr argraffydd yn fynych yn gosod llythyrnau yn hŏno heb ein cydsyniad.—GOLYGYDD.

MR. GOMER.—Dywyenydd genyf fod llewyrch eich Seren wedi cyrhaedd Caerludd—dinas lle bu eich iaith un waith yn dysgleirio yn ei sylnder por, ac yn ei gogoniant taubaid. Ni allaf ddesgrifio i chwi gyffroadau fy enaid wrth weled ar gonglau heolydd mewn gwlad estronol y geiriau breision "CLYW GYMRO," a "SEREN GOMER."

Yn eich Seren yr ydym yn cael mwynâ gwystl y bydd i'r Iaith Gymraeg i bara y Nghymru tra paro'r môr i olechi ei hochrau, a thra paro Eryri i ddal ei ben uwch ei dyffrynoedd. Yr oeddwn er ys ychydig wythnosau wedi ysgrifenu ateb i Efan Treforys mewn parthynas i'r gair Nadolig—ond ni allaswn ei ddanfôn. Yn y cyfamser daeth ateb Philotheoros i'ch Seren, yr hwn ateb sydd yn profi, fel yr oeddwn yn bwriadu dangos, fod llawer o eiriau, oddiar dyfodiad Crist'nogaeth i Frydain, wedi eu Hunio o'r Lladin, i fynegu pethau nad oedd enwau o'r blaen iddynt yn yr Omeraeg.

Mi gaf gyflwyno yr ychydig funndan
sydd genyf yn bresenol i ateb gofyniad
Iota Glan-Angof, yn rhif. xxvi. tu dal. 9.

Gobeithio nad yw Iota Glan-Angof
yn un o'r llawer o Gymry a feddylant
i'r Beibl Cymraeg i ddyfod, fel Coran
Mohamed, i lawr o'r nefoedd yn ddarn
perffaith ymhob nodiad, sillaf, a gair.
Er fod y Beibl Cymraeg yn cynwys
cyfieithiadau o rai llefydd nad oes gyd-
radd iddynt mewn nerth a phrydferth-
wch mewn ua cyfieithiad pa bynag—
eto mae yn ddiamen mae dynion am-
herffaith oedd y cyfieithwyr. Gan na
cheir cymorth o'r Testament Groeg i
ateb Iota, mae yn rhaid i ni ystyried
yr iaith ymha un yr oedd y Gwaredwr
yn siarad—sef y *Syriarg*. Mae hefyd
yn deilwng o'n sylw na all y Groeg
fynegu rhai geiriau Hebraeg a Syriarg
heb lawer o gylch ymadrodd.

Yn yr Hebraeg, pan y byddo berf
yn y treiglaid a elwir Hiphil, mae yn
arwyddo caniatu, goddef, &c. Gwel
Ecod. vii. 3. "Mi a galedaf galon
Pharao,"—neu yn hytrach, *Mi a oddef-
af—ganiatuf—adauaf* i galon Pharao i
galedu. Gwel hefyd Sal. cxix. 10.

Gan fod y Gwaredwr bendigedig yn
siarad Syriarg, berfau yr hon a dreiglir
yn dehyg i'r Hebraeg; ystyr yr adnod
yw, *Na oddef*—na *chaniatu* i ni gael ein
harwain i brofedigaeth. A hyn y cyd-
nna y troad Lladin o'r cyfieithiad Syr-
iaeg (*Syr. version*), h. y. *ne sinas—na
rydd genad*—na oddef, &c. &c.

Os bernwch yr ateb hwn yn deilwng
o le yn eich Seren, fe ddichon y cewch
glywed eto oddiwrth

Eich ewyllysIwr da,

SHENCYN AP TYDFIL.

Tre homer.

CYWYDD Y CYSTUDD.

Heppaw, enrglyw, O Arglwydd!
Fy ngweddi wan yn dy wydd.
Rho i mi'n hy' ddod mewn hedd
Yn ddiareswyd at dy orsedd.
Cwyd fy ngolwg a' nghanon
Atat yn iawn, Arglwydd Ion.
Ag uchel law, pechais ar led,
Yn d' erbyn yn ddiaurbed;

Haeddu wyf clwyfadi eidd,
A myrdd daranau'r Mawredd;
Pa le y ceidw'r Duw cadarn
Saethau fyrrd union ei farn?
Nid dy fraich a'm gwna yn friw,
Oud dy ataf di ydyw:
Dy law dde' ('n olen gwelaf)
Yn deg lwys a'm gwna yn glaf;
A than fy mhen yn fy mho'n
Dy deg awy sy'n gyson.
Fy enaid na ro'fynu
Nes dal yn deg dy ddelw di.
Nid oes neb o dan dy nod,
Heb ochain am ei bechod.
Drwy gerydd dy drugaredd
Gwna fi'n wyn ar dy wedd;
Ac estyn im mewn cystudd
Nerth a dawn yn ol y dydd.
Tra byw, y bo'i tu yma'r bedd
Mae'n addas im amynedd
Drwy beiriau dwg fi'n barod
O blith y clas f blethu elod.

Tre homer.

SHENCYN AP TYDFIL.

—♦♦♦—
FY NHAD GOMER.—Ar ryw nos-
waith yn mis Mawrth, pan oedd yr
elfenau yn lled derfysgylid ac ymryston-
gar, mi a aethum allan i gwr dyffryn
Esec, i sylfa ychydig ar yr amryw iol
wrthrychau ymddangosent y'ngoleuni
y Seren; ond afreidiol yn bresenol a
fyddai i mi roddi dysgrifiad pennodol o
honynt oll, nac fel yr oedd y naill beth
yn boddio fy archwaeth yn fwy nâ
pheth arall. Yn gyffredinol, gallaf
ddywed yd fod pethau yn dra boddhâol
genyf. Ond nis gwn pa hyfrydwch a
buddioldeb a eill eich plant gael oddi-
wrth gynifer o holiadau mewn Rhif-
yddiaeth; ac nid gwaeth fyddai genym
'chwaith pe byddai Dychymmygion
(*Riddles*) yn llawer anamlach. Ond
y gwrthrych mwyaf dirmygus ac afun-
iaidd a welais i yn llewyrch y Seren
oedd Cywydd gofardd Llansamled i'r
Ddeial, tu dalen 26, yr hwn sydd yn
warth i Farddoniaeth, ac yn sarhad ar
Awenyddion; a gobeithiwn na chaiff
y fath waith ymddangos byth mwyach
yn ei goleuni. Byddai buriawn i'r bras-
fardd a'nghefydd hwn astudio ychydig
ar rôlau a chyfarwyddiadau Gronwy
Ddu i Elisa Gowper, mai y gallo ganu
yn fwy *tincerddawl*.

Da oedd genyf weled fod rhai o brif-
feirdd ein gwlad yn dechreu addurne

y Seren a chywreinaith eu hawen,
ond mwy dymunol fyddai cael ffrwyth
newydd na phethau ag a fuont yn ar-
graffedig o'r blaen; oblegid nid ydym
yn meddwl fod Awen G. P. ac ereill
wedi myned yn ddiiffrwyth y dyddiau
hyn; gan hynny dyged llawer o honyni
allan eto bethau newydd a hen.

Wedi i mi ddal sylw ar amryw
bethau, a dechren meddwl ei bod yn
bryd i mi droi tua chartref, digwydd-
odd i mi godi fy ngolygon i fynu, a
gwelwn ryw oleuni dieithro: yn ym-
ddangos o'r gogledd. Meddyliais ar
y cyntaf mai yr *Aurora Borealis* ydoedd:
ond pa un llenad, neu seren wib, neu
seren setydlog, neu blaned ydoedd,
nis gwn. Tra yr oeddwn yn myfyrto
ar y goleuni hwn, welo ddwy chwaer,
Gwyndodes a Deheubarthes, yn cyf-
eirio at eu gilydd, a chyfarfuant yn y
llanerch yr oeddwn i yn sefyll arno;
a phan ddaethant wyneb yn wyneb,
dechrenasant ymdafodi, a difrio eu
gilydd yn haerllug. Ond wedi bod
hir ymryson, daeth athrywynwr rhyng-
ddynt, ac a'u heddychodd hwynt, ac
felly hwy a ymadawsant yn dangnef-
eddus. A chan fy mod i yn y man a'r
lle, yn gweled ac yn clywed yr hyn
oll a ddigwyddodd, (er nad oedd yr
un o honynt yn fy adnabod), meddyl-
iais yr ysgrifennwn yr hanes, ac y cyf-
lwynwn ef i chwi mewn du a gwyn.
Ac fel hyn y dechreuodd:—

DEHEUBARTHES.

Ho'r bais frás, lwydlas, ledlom!—a ddyg-
aist
Ti eiddigedd atom?
Ucheldrwynt wyt, wrich aeldrom,
Cogaidd dy liw a th ffrif from.
Llwyd gernaui, lleuad gorniog,—dy lygaid
O Loegy'r ynt wibiog;
Y lloegwedd a lliw'r gog;
Nid drwg genyt dair ceniog.

GWYNDODES.

Taw'r noethgefn; gwych lefn gochl las—
ddwg imi
Ddau gymmaint o uiddas;
Gwael yw edliw gwé lwydlas
Fy mheisen, mewn cynhen cas.
Gwych chwedl i genedl Gwynedd,—fwyn
wefus,
Fy nyfod i'w thudwedd;
Gwawr i hon a geiriau hedd
A ddygaf heb eiddigedd.

DEHEUBARTHES.

Anweddus esgus ysgafn—dros Wynedd
O draws enau byllgafn:
Nid oedd eisiau dy ddsafn:
Codai y sér—cau dy safn.

Canfod dy bechod heb achos,—mewn poen,
Mae pawb o'r gwerinos:
Cenigen, (cwyna! agos)
A'th lid wnaeth leuadau nos,

GWYNDODES.

Diles iawn dy llysenwad;—nid y lloer
Dywyll yw ngoleuad;
Mae'n llawer mwy na llenad;
A'i gynnyrch, teg lewyrch gwlad.
Gan blaned ddig na'n blinai:—a'mharchus
Yw Merchyr bob amser:
Fy newis i'n fwy na sér,
Gwan eu llewyrch, gwan llawer.

DEHEUBARTHES.

Fy meibion dew rion a dorant—dy gym,
A dy gernaui drylliant;
Du uthr gad a'th ergydiant;
Ni agori mwy gwr mant.

GWYNDODES.

Diau o'n tu daw ein taid;—mewn offer
Myn Iapheth y Cambriaid:
Ceir byddin a thrin wair raid
I dori dy lu diriaid.

DEHEUBARTHES.

Mawr geinwch fro Morganwg—a erlyn
Y gelyn o'i golwg;
A myn Dyfed, mewn dufwg,
Ymladd a lladd mewn byll wg.

Pe galwent am Went i'w mysg—caid
llawer,
Codai lluoedd hyddysg;
Defnyddient eu dwfn addysg,
Peiriannau doniau a dysg.

GWYNDODES.

Ceir Arfon a Mon i minnau;—Dinbych
Ddaw'n danbaid mewn arfau;
O swydd Callestr caf restrau,
A glewion o Feirion fau,

Mae genyf feirdd heirdd hirdysg,—a
mawrion

Omeriaid digymmysg,
Gwyneddion o gain addysg
Yn dal allan darian dysg.

DEHEUBARTHES.

Ni chei wedd Gwynedd i gyd:—caf Beris
Ac Idris, deg edryd:
Pedr, a Ben byfedr hefyd,
A'r Bardd gwyn hardd, gwn o hyd.

ATHRYWYNWR.

Ai dwy chwaer ydych chwi?—Och gywil-
ydd
Eich gweled yn ffroni!
Garw eich bod yn tafodi
I glywed neb o'n gwlad ni.

Yn iach ddilid unwch ddwyllaw,
A chymmodwch i ymadaw;
Neb o'n cenedl na b'o'n cwynaw
Mwy o'ch herwydd am ich' wyrar.

Byddwch gall o hyn allan,—chwiroydd,
A cherwch heb ogan;
A gwnewch lês i'r geinwch lân
Hen dalacth bynod wiwlân.

Chwigegwch borth a chynnorthwy—cyw-
reinion

O wiw wlad Môn i waelod Mynwy:

Ninnau gawn o'ch dawn eich dwy,—heb
gllwg,

O wiw Forganwg fawr i Gonwy.

Gyrrwch dywyllwch dudew allan

O'n parhau; golau yn dŵg wiwlan

Coded; erlidied y wawr llydan

Y nos rhag aros; rhywiog eirian

Ddydd deued; lloned hollanion—â'i fflwch

Degwch—boed heddwch a byd dyddan.

Yn wŷch dawel, eich dwoydd,—âgwawl
wiw

Goleuwch y bobloedd—

Rhed; Oleuad haelfad, hoedd;

Tro, Seren, trwy y siroedd.

Penfre'r berw. BARDUS AB GOMER.

YCHYDIG o NODIADAU, a achly-
syrwyd, gan OFYNIAD GILDAS,
(Tu-dal. 344), mewn perthynas i
DDIGONOLDEB EDIFEIR-
WCH, er DIARDDELIAD AE-
LODAU EGLWYSIG.

MR. GOMER,—Tybygaf fod rhodd-
iad un o gynulleidfa neu eglwys Dduw,
am bechod cyhoeddus, yn cael ei olygu
yn fath o *gymod neu iawn i anrhydedd*
crefydd, yn gyffredinol, yr hyn ni's gall
edifeirwch y person ei hun ond yn
unig wneud y tro i'w gyd-broffeswyr.
Os gwna engrafftau o'r Hen Testa-
ment wasanaeth ar yr achos hyn, gos-
odaf rai ger bron eich darllenwyr.
Num. xii. 14. Nid digon oedd iddynt
gyfaddef eu pechod, a gweddio am
faddewant, ond er amddiffyniad yr
addoliad, arferid *cau allan* o'r gwersyll
y rhai a waradwyddai yr achos. Da-
fydd, wedi iddo bechu, bygythwyd ef
am ei ddrygioni. *Cysfaddfodd* yntef ei
bechod, (gydâg *edifeirwch*, gellir me-
ddwl) ond nid oedd hyn yn ei arbed
rhag bod dan farn berthynol i'r tros-
edd, (2 Sam. xii. 1—14.) Ond am y
rhai a ddarddelid, a hanes genym
am danynt yn y Testament New-
ydd, nid oes un gair yn wa man am eu
hedifeirwch, nac un galwad gan yr
eglwys arnynt i edifarhau; am hyny
ni's gallaf feddwl fod edifeirwch yn
reswm yn erbyn diarddeliad y cyfryw
a bechasant yn gyhoedd, fel y cablid

yr achos trwy hyny. Barnodd Paul
am y Corinthiaidd odinebwr, iddo gael
ei draddodi i'r byd, a'i fwrw ymaith
o'u plith, heb sôn dim am ei edifeirwch
ef, nac ar iddynt hwythau i ymofyn
am hyny, 1 Cor. v. Am ddiarddeliad
Hymeneus ac Alecsander gan Paul, nid
oes un gair o sôn am edifeirwch yn
cael ei ofyn gan y diarddelwr, nac yn
cael ei gynyg gan y diarddeledigion,
1 Tim. i. 20. Felly yr oedd yr apos-
tol yn gorchymyn i'r eglwys yn Thes-
salonica, os byddai neb yno yn anuf-
udd i'w lythyr ef atynt, i *hysbysu* y cyf-
ryw, ac i *beidio cymdeithasu âg ef*,
2 Thes. iii. 14. Nid oes un gair o sôn
y byddai ei edifeirwch yn ddigon i'w
arbed. Dywedodd yr apostol am y
rhai oedd yn aflonyddu y Galatiaid,
Mi a fynwn, *pe torid ymaith* y rhai sydd
yn aflonyddu arnoch, nid yw yn eu
cynghori ar iddynt edifarhau, &c.
onid mai eu troi ymaith fyddai y can-
lyniad o fod yn anedifeiriol.

Nid yw edifeirwch yn ddigon i ar-
bed un rhag ei ddiarddel, am fod rhaid,
nid yn unig i'r troseddwr ddangos ei
gŵs at ei bechod, ond hefyd i'r *holl*
eglwys, fel cynulleidfa yr Arglwydd,
er amddiffyniad i'w chymeriad ger
bron Duw, y byd, a'r troseddwr, drwy
gospï a dial ar y pechod, fel y dywed-
odd Paul, "yn barod i *ddial ar bob*
anufudd-dod." Beid gan Dduw ar eg-
lwys Pergamus a Thyatira am wneud
i fynu â drwg y rhai oedd yn eu plith.
Peth yn eu *herbyn* gan Dduw ydoedd
hyny. Ond canmolir eglwys Ephe-
sus, er fod llawer o fyrdra ynddi, am
nad allai *oddef* y rhai drwg, a'u *profi*
hwynt, a'u cael yn gelwyddog, ac yn
casu eu gweithredoedd hwynt. Yr
oedd yr holl eglwys yn cael ei chymer-
adwyo gan yr Arglwydd am beidio
gwneud i fynu â phechodau y trosedd-
wyr, Dat. ii. 2, 3, 6. 1 Cor. v. 7.

Mae diarddeliad yn debyg o fod yn
fwy bendithiol i'r troseddwr ei hun
hefyd na'i arbediad, neu, o leiaf, mae
diarddeliad wedi ei apwyntio i'r dy-
ben hyny, er *dinystr y cnawd*. Yr oedd
yr apostol yn traddodi y godinebwr

ddiafol, fel y byddai yr *yabryd yn gadwedig*. Felly hefyd Hymeneus ac Alecsander, fel y *dysgynt na chablent*, y traddododd efe y rhai hyny i satan, &c.

Os tybiwch fod y nodiadau cipdrem-iol a brysiol hyn, yn berthynol i'r achlysur dywededig, y maent at eich gwasanaeth.

PRIODOR O GEREDIGION.

Ragedert.

DIAELODIAD EGLWYSIG.

(Tu Dalen 375. Llyfr I.)

MAE T. D. P. o'r meddwl na ddylid diaelodi yr edifeiriol ar un cyfrif, o herwydd fod hyny yn rhoddi camdarluniad o Grist, canys y mae efe yn derbyn pechaduriaid. Mae Crist i gael ei ddarlunio mewn dyscyblaeth eglwysig fel un yn madden i'r edifeiriol, ac hefyd fel ceryddwr ei bobl droseddodig. Rhediad trefn ei zyf-amod ydew, nid yn unig mi a faddenaf eu pechodau ar edifeirwch, ond mi a ymwelaf a'u pechodau a gwialen, a'u hanwireddau a ffrewyllau. Rhaid i wir ddyscyblaeth roddi darluniad o Grist yn ceryddu ei blant, yn gystal a madden iddynt. 'Pe byddai proffes o edifeirwch yn ddigonol ragfur rhag myned dan ddiarddeliad, yn ol trefn y Beibl, tybygol y buasai galwadau i edifeirwch yn cael eu rhoddi i bob troseddwr. Yn achos y dyngodinebus yn Corinth, nid ydym yn gweled iddo gael ei alw i edifeirwch, a'i ddiaelodi os byddai yn anwygiedig ac anedifeiriol. Ond penderfynodd Paul pa beth i wneuthur, sef ei geryddu a'r cerydd penaf, yr hwn a ellir ei alw yn ffrewyll ac ysgorpionau, trwy ei ddi-aelodi. Mae edifeirwch yn fynych yn cael ei ddadlu ar y bar er mwyn gochelyd y cerydd. Y mae ei ollwng yn rhydd ar hyny yn camddarlunio Crist fel ceryddwr. Yn wir gwell arwydd ydyw gweled troseddwr yn teimlo ei fai, ac nid yn dadlu edifeirwch rhag myned dan gerydd yn ol y gair. Mae llygad yr edifeiriol ar fawredd y bai

yn hytrach nag ar ddiangfa rhag cerydd eglwys Crist: o herwydd y mae ceryddu, yn gystal a madden, yn ei dŷ ef. Dichon fod rhai yn wir edifeiriol yn y fath fwlch, ond dylai yr eglwys arfer y gwialt a'r ffrewyll a adawodd Crist ynddi, trwy ddiaelodi am bechodan gwarthus, bwriadol, a greddfol, cyn y byddo yn rhoddi darluniad cywir o Grist o flaen y byd, yn ei nodwedd o gadw' olew maddeuant i gefn briw, a ffrewyll i wneuthur arno gleisian. Gallasai Miriam fod yn edifeiriol a galarus am ei bai o lefarn yn érbyn Moses: ac er y gallasai gael ei hiachau o'i gwahan-glywf, eto, medd yr Arglwydd wrth Moses, i'r dyben i arddaugos ei nodwedd fel ceryddwr, os ei thad a boera yn ei hwyneb, oni chywilyddia hi saith niwrnod; cauir arni hi saith niwrnod allan o'r gwersyll, ac wedi hyny derbynir hi. Nid gwedi yr edifarhao hi cyn cael cerydd, Num. xii. 14. Qnd nid wyf ychwaith yn tybied y dylai pob trosedd gwarthus a chyboedl i gael diaelodiad diatreg; oblegid y rheol gyffredin ydyw hon—Cerydda yngwydd pawb, fel y byddo ofn ar y lleill; 1 Tim. v. 20. Nid yw hyn, dybygid, yn cyrhaedd at ddiaelodi, ond yn hytrach o natur geryddol, ac yn cydlyned a chynghor. Tybygol, gan mai begwn moesol, ac nid penodol, y mae dyscyblaeth yr eglwys efigylaidd yn troi; a'r eglwys Inddewig ar begwn gosodiad penodol, y dylai yr amgylechiadan cydfynedol a'r trosedd, i benderfynu a ddylid arfer ysgorpion diaelodiad yn ddioed neu beidio. Yr oedd Judas yn bwriadu bradychu Crist, ac yn barhaus gwedi aros ynddo. Ond Pedr a bechodd yn ddiwriad blaenorol, ac yn ddiabarhad canlynol yuddo. Mae pechod o friwad a hir barhad yn galw am ddiaelodi, dybygir, yn ddioed, a'r bai diwriad blaenorol, a diabarhad, yn galw am gerydd a chynghor heb ddiaelodiad. Y mae y rhywogaeth arall, o droseddwr yn eglwys Dduw, y rhai, ar y cyfan, a dybir eu bod a gwreiddyn y mater ynddynt, eto a

llawer o bethau afreolus. Tybygol mai tuag at y cyfryw y mae y rheol yn 2 Thes. iii. 6. Yr ydym yn gorchymyn i chwi, frodyr, yn enw yr Arglwydd Iesu, i dynu ymaith oddi wrth bob brawd sydd yn rhodio yn afreolus, trwy ddangos gradd o anserchawgrwydd yn eich hymddygiad tuag ato. Canys yr ydym ni yn clywed fod rhai yn eich plith yn rhodio yn afreolus, ac yn rhodresgar, heb weithio. Nid yw yn gorchymyn eu di-aelodi, eithr eu hanog, trwy yr Arglwydd Iesu i weithio, trwy lonyddwch, a bwyta eu bara eu hunain. Yr wyf yn tybied fod dyscyblaeth y Testament Newydd yn sylfaenedig i'r fath radd ar bethau moesol, fel y gellid cael rheoleu o'r llyfr hynod hwnw am foesgarwch Diarhebiion Solomon. Ar hyn o bryd mi a derfynaf, gan ddymuno heddiu a chariad i ysgrifenydd y Seren, a chandall allan y dylai Crist gael ei ddarlunio yn nygyblaeth pob eglwys yn ei nodwedd ddyblyg, fel maddeuwr a cheryddwr ei bobl; fel perchen-wared ac fel perchen ffrewyll ac ys-gorpionas, er llesâd ei deulu.

Ll-n-g-ni.

C. E.

MR. GOMER.—Ymhlith yr amryw bethau hynodion a ymddangosasant yn llewyrch eich Seren oddidog o'r dechrenad hyd yma, nid oes un peth yn ymddangos yn fwy hynod a dirgelaid i mi, nag yw ysgrif hir-faith eich gohebwr C. Efans, a elwir ganddo "Sefydliadau penodol, a Rhwymedigaethau moesol;" ymha un y mae efe, dyhygid, yn amcanu ateb i ofyniad Iota, yn Rhifyn 23; er nad yw efe wedi rhoddi yr enw hwnw i'w ysgrif hynodol, y mae ei ysgrif ef yn ymddangos i mi fel brycheuyn dâ yn anffurfio llewyrch eich Seren lewyrchiol. Nid wyf yn cofio i mi weled un ysgrif erioed yn fwy cyflawn o gamdystiolaeth yn erbyn ei gymnydog nag yw yr ysgrif o Ll-n-g-ni. Am wirionedd hyn yr wy'n apello at holl ddarlennwyr synwryol a diduedd y Seren. Yn enw Synwyr

Cyffredin, pa beth a wnaeth i'r gwr feddlwl fod Iota, yn ei ofyniad, yn amcanu gwadu cyfreithlondeb, priodoldeb, na buddioldeb cyrddau wythnosol; nid yw y gofyniad yn arwyddo dim o hynny. Gwir yw, ei fod yn arwyddo nad oes un dydd, fel dydd, wedi ei neilliduo gan ddwyfol awdurdod at wasanaeth dwyfol, ond dydd yr Arglwydd yn unig; ond bod i'r Cristianogion gwrrd ynghyd mor fynych ag y gallont ar ddyddiau ereill i addoli Duw, nid yw efe yn ei ameu; ie, y mae efe yn gwybod fod hynny yn orchymynedig yn y geiriau hynny, 2 Tim. iv. 2. Pregetha y gair, bydd daer, mewn amser; h. y. ar ddydd yr Arglwydd, yr amser yn benodol a neillidwyd ganddo ef i hynny:—allan o amser, sef pa bryd bynag ai dydd ai nos y byddo i raglunnaeth roddi cyfleusdra i hynny. Gall efe, os myn, gyfrif hynny ymhlith y pethau y mae efe yn eu cyfrif fel wedi eu gadael at ddoethineb ddynol, neu ddoethineb yr eglwys, ond nid yr hyn a eglur orchymynir, fel y gwelir uchod, wedi eu gadael felly; canys y maent o qsodiad dwyfol. Y mae siarad am bethau crefyddol wedi eu gadael felly, yn fy ngolwg i, yn tadd dirmyg ar Fab Duw fel rhoddwr cyfraith anigonol, gan gyfrif ysgrithurau Duw, yn enwedig y Testament Newydd, yn rheol anigonol o wasanaeth Duw i Cristianogion. Bydded iddo ef, o Ll-n-g-ni, os medr, gymodi yr hyn a ddywed efe ar y pen hwn ag 2 Tim. iii. 16, 17. Yr holl ysgrithur sydd wedi ei rhoddi gan Ysbyrdoliaeth Duw, &c. Mae yn amlwg fod yr ysgrithur yn ddiagonol ei hun i berffeithio dyn Duw i bob gweithred dda. Rhaid bod y gweithredoedd crefyddol hynny, nad yw yr ysgrithur yn cyfarwyddo iddynt, yn weithredoedd drwg ynghyfrif Duw. Pa un a ydyw C. E. yn derbyn y xxxix. erthygloll, ai nid yw, y mae yn amlwg, dybygid, wrth yr hyn y mae efe yn ei ddywedyd ynghylch pethau wedi eu gadael at ddoethineb yr eglwys, ei fod ef yn calonog dder-

byn yr erthygl hynod hŏno ynghylek awdurdod yr eglwys i osod defodau gwasanaeth, &c. Ond pa nifer o bethau a adawyd i ddoethineb yr eglwys, nid yw efe wedi gweld yn dda i benderfynu hyny, pa un ai y nifer fechan sydd yn rhai cymhleidd-faoedd o Ymneilliduwyr Protestanaidd, neu ynte y nifer fwy sydd yn Eglwys Loegr, neu o bosibl y niferliosog sydd yn Eglwys Rhufain, neu Groeg. Y mae yn ymddangos i mi mai dyma y ffynonell o ba un y tarddodd holl goel-grefydd y Pabyddion a'n cyfathraobon. O ran yr hyn mae efe yn ei ddywedyd, o ran pethau moesol a phendant, nid wyf fi yn anghytuno llawer â ef; ond beth yw hyny i'r pwrpas? Dymunol fyddai iddo ef i ystyried y peth diweddaf y mae yn ddywedyd dan y pen, Pethau Moesol, i edrych a all efe ei gymodi â'r dŏb o fod Calfin a Chranmer, a llawer ereill o'r hen ddiwygwr, yn ddynion duwiol, ac yn earu eu cymydogion fel eu hunain, yr hyn a ragfwrir yn ei ddywediad ef dan y pen hwnw. Ond y mae llosgi Serfetus, George Fanpor, a John Bocher, yn gwrthddywedyd. Beth all fod yr achos ei fod ef wedi dywedyd mor lleied ar yr unig beth y mae Iota yn ei amen yn ei ofyniad, ac yn uchel alw am i ryw un ei brofi, sef dwyfol osodiad cymdeithasan dirgel (*private societies*) ymhlith Cristianogion, neu fod un rhan o wasanaeth ac addoliad yr eglwys efengylaidd i fod yn ddirgel oddiwrth y byd, yn ol gor-chymyn Mab Duw, a siampl y prif eglwysi apostolaidd. Fe dybygid wrth yr hyn a ddywed efe yn Rhlf. 28, tŏdal. 36, nad oedd ysbyrledigaethus ymhlant y cnawd yn yr oes apostolaidd, canys pe byddai wedi darfod yn awr, ni byddai gan C. E. nn wrth-ddadl, mwy na'r apostolion, i'w derbyn i'w cyfarfodydd o bob math, yr hyn sydd yn addefiad llawn fod yr apostolion yn eu derbyn, a bod y cyfarfodydd, yn yr oes hŏno, yn gyhoedd oll: dangosed C. E. os medr, ei awdurdod i newid y drefn apostolaidd.

Y mae efe yn cydnabod fod holl ddefodau gwasanaeth y Tabernacl cyntaf oll o natur benodol, ac i'w cadw yn ofalus, heb ychwanegu atynt, na'u lleihau; i'e, yr oedd codi morthwyl i gymhwyso nn gareg yn halogi yr allor. A ydyw defodau gwasanaeth Duw, a holl ranau addoliad yr eglwys efengylaidd yn llai penodol? a ydyw Crist, fel mab ar ei dŏ ei hau, yn fwy diffygiol nâ Moses, a chwedl gadael llawer o bethau yngwasanaeth yr eglwys efengylaidd, at ddoethineb ddynol i'w trefnu, heb un rheol? Pell fyddo hyny. Ond; o bosibl, y croch-waeddwr yngwyneb hyn, Plwyf Iuddewaeth Cristianogol, swydd Sandemaniaeth, yr hyn sydd ddigonol, ynghyfrif rhai, i droi yn ol bob gwrthddadl, a dystewi pob ymresymiadur ar unwaith. Ni's gwaeth beth a ddywed yr Arglwydd yn ei air, os bydd i ryw ya-grifenwr enwog yn Lloegr, neu yn Nghymru, unwaith i waeddi Sandemaniaeth uwch ei ben, rhaid ei allndio o'r wlad. Nid C. E. yw y cyntaf a wnaeth hyn i waradwyd o ei wrthwynebw'r; ond gwybydded hyn, nad yw yr enw Sandemaniaeth mor frawychus yn awr ag ydoedd haner cant neu dri ugain mlynedd yn ol. Gall Iota Glan Angof fod yn foddion i gael ei gyfrif yn swydd Sandemaniaeth, gyda y gwŏr rhagorol hyny a gyfrifwyd yno yn barod. (Gwel *Strictures on Sandemanianism*.) Ni's gwn i a oedd Sandeman ei hun ya erbyn cyfarfodydd wythnosol, a chymdeithasan dirgel, ai nid oedd; ni welais i ddim o hyny yn y rhanau hyny o'i waith ef ag a welais i. Ond yr wyf fi yn barnu yn wir fod yn rhaid cael rhyw brawf arall na roddodd C. E. cyn y byddo yn amlwg fod cymdeithasan dirgel yn un rhan o ewyllys ddatguddiedg Duw, ac yn rhan o wasanaeth yr eglwys efengylaidd. Bydded i amddiffynwr cymdeithasan dirgel ystyried yn ofalus y testunan canlynol, a'n cysoni â'u harferiad, os gallant. Ioan iii. 20, 21. Mat. v. 14, 15, 16. 1 Cor. xiv. 23, 24, 25. Gan ddyrnio gweld sylwadau

ychwanegol ar y pwnc hwn yn llew-
yrch eich Seren odidog, y gorphwys
eich ewyllysïwr da,

Dyfed. IOTA GLAN GWAUN.

BEIRDD MORGANWG.

At Olygydd. Seren Gomer.

SER.—Gan fod eich Seren ysblenydd
yn gyfrwng gwybodaeth tra gwerthfawr
a buddiol, ac mewn mawr fri yngolwg
pob Cymro diledryw, ag sydd yn hosi
anrhyddedd ei genedl, ynghyd â llwydd-
iant a chynnydd ei iaith gynhenid. Yn
mhlith ereill o'ch darllenwyr lliosog, nid
yw plant yr awen ddim yn ol o arferdy
pob moddion o fewn eu cyrhaedd tuag
at gefnogi a chynnal eich Seren oleu-law
uwchlaw y terfyn-gylch Gomeraidd; he-
fyd y mae amryw o honynt yn ymguio
i ddefnyddio eu dawn awenyddawl ar
destunau buddiol gwarantedig, er anrhy-
ddedd i'w cenedl, ac harddwch i'r gelfydd-
ydd farddonawl.

Mr. Gomer, gan fod amryw o blant yr
awen y'Ngwent a Morganwg, mewn
awydd didor am weled cynydd yr hon
Omaraeg odidog a'i Barddoniaeth, dy-
munaf yn garedig arnoch am hysbyau i'r
cyfryw (trwy gyfryngdod eich Seren
ragorol) fod cyfarfod prydyddawl i'w
gynal (y flwyddyn hon) wrth Bont
Aberbargoed, Morganwg, ar yr ail
Sadwrn o Fai, lle y dysgwylir amryw
Feirdd a Phrydyddion, wedi cyweirio
eu Telynnau, i ganu ar destun da, sef
“Gwirionedd,” yr hwn sydd yn dra thei-
lwg o pob bardd, a phob dyn difrifol.
Dymunir ar baw o'r Beirdd gyfansoddi
rhyw faint ar y testun; ac os bydd eu
hamgylchiadau yn caniatáu, i ddyfod yno
y diwrnod hwnw. Dysgwylir G. Mor-
ganwg yno i lywio'r gyfrinach.

Yr eiddoch efo parch, &c.

Gwent-uwch-coed. I. BRYCHAN.

De'wch, feirddion glewion o glod—yn
bentwr

At Bont Aberbargoed;

Mewn anianus nwyfus nôd,

Yn ddifeth, cofwca ddyfod.

GORUCHELION, neu AWYR-DAN.

MR. GOMER.—Mae G. ab I. Thomas
yn gofyn (tu dal. 74, llyfr 2), am achos

ymddangosiadau tebyg i ser yn syrthio
tua'r ddaear. Os gwelwch yr hyu a
ganlyn yn addas, bydded iddynt ym-
ddangos yn eich Seren, yr hon gobeithio
a barha i lewyrchu, heb syrthio o blith
y Gomerialid.

Defnyddiol achos gornchelion yw
tarth gwlyb a phoeth, nen fygdarth
(*exhalation*) sych a phoeth sydd yn
escyn o'r ddaear a'r dwfr. Mae'r
pedair elfen yn gynwysedig mewn
tarth, er mae y rhau fwyaf o'i sylwedd
yw dwfr; pan mae hwn yn escyn i'r
ehangder trwy wres yr haul, neu ryw
tap-ddaeareol, neu y ddau, mae y rhau
wlybaidd ac ysgafu yn cael ei dynn
neu ei sugno oddiwrtho gan wres yn
yr ehangder, ac yno mae y rhau hwy-
sig yn analluadwy i gynnal ei hun, ac felly
yn rhuthro trwy yr ehangder ac yn
goleuo, (yr hyn a wna olwyn (*wind*)
os troir yn chiwyrn), a hyn yw y peth
a elwir *Stella Gascules*, neu serth syrth-
iedig. Gwedi iddo gwympo ar y
ddaear, mae sylwedd tebyg i genl-
fyd (*jelly*), tryloyw, ac yn llewyrch-
iol, os hwn yw y peth sydd yn cael ei
alw Hwdredd-y-ser, yn ol y dyb gyf-
redin, hyd yn oed gan y byd dysgedig,
ac nid yn unig gan y rhai anysgedig,
fel

PHILOTHOROS.

Treletert, Dyfed.

GOFYNIADAU, &c.

MR. GOMER.—Ryddaf ddiolchgar
am gael gwybod genych chiwi neu rai
o'ch gohebwy, trwy lewyrch eich
Seren ddysglau, a oes rhyw beth mewn
natur o ddefnydd llewyrchiadol goleu-
awl heblaw yr elfen dan? os oes, pa
beth ydyw?

M.....th.

YMOFYNGAR.

Byddai yn dda gan gyfaill i'r cel-
fyddydau, drwy dywyniad eich Seren
wych, gael gwybod pa fodd y mae
unrhyw olwyn, megis Top, &c. yn
sefyll i synu tra y mae yn cylchdroi yn
hytrach na phan y mae heb fod.

h.....n.

MYFYR.

Ar ba olygiadau mae y Testament
Newydd yn galw anawilion yn eifr,
a dauwilion yn ddefaid, (gwel Mat. vii.)
a ninnu yn gwledu yn amlwg yn y

Hen Destament fod y geifr yn gystal
a'r defaid yn greaduriaid glan a chym-
eradwy yn yr aberth. (Gwel Num. vii.)

EFAN TREFORYS.

1. A ydyw yn beth gweddus mewn
gweddi i ddiolch i Dduw am ei ddai-
oni fel Duw rhagluniaeth am bethau
tymhorol, ac yn ganlynol fel Duw y
gras a'r iechydwr iaeth am bethau
ysbrydol a thragywyddol, pan mae yr
ysgrythur yn crybwyll am bethau trag-
wyddol wrth y geirian rhaglunio,
rhagluniodd, rhagluniaethu, &c.?

2. Pa beth ydyw cydwybod? a chyd
wybod a pha beth y mae?

Llanboidy.

CRISPIN BACH.

1. Pa ham y mae cynhaliaeth yr Is-
raeliaid yn yr anialwch yn cael ei alw
yn fara angylion?

2. Pwy yw y lleill o'r meirw a sonir
am danynt yn Dat. xx. am y rhai y
dywedir na fuan byw nes cyflawni y
mill blyneddoedd?

IGNORAMUS BOREALIS.

DYCHYMYG.

Ffe greuwyd rhyw greadur;—

Nid yw ei drigfan ef

Yn unman ar y ddaear,

Nag hefyd yn y nef;

Fe'i crenwyd ef gryn amser

Cyn neb o ddynolryw—

(Gwirionedd ydyw'r geirian),

'Roedd ynddo enaid byw.

Pengbont.

T. THOMAS.

RHIFYDDIAETH.

Yr oedd gan ddyn 8 galwyn o win
mewn barilan, ac yr oedd ganddo 3
farilan wag, y naill a ddaliai 5 galwyn,
a'r llall 3 galwyn; daeth dyn ato i
brynu 4 galwyn o'r gwin, eithr nid
oedd gan y gwerthwr un mesur ond y
3 barilan, sef yr 8, 5, a'r 3 galwyn. Pa
fodd y mesurodd efe y gwin?

Castellnedd.

R. E. B. G.

Hanesion Crefyddol, &c.

DYDD Mercher, y 17eg o Chwefror
diweddaf, agorwyd Tŷ Cyfarfod newydd
gan y Bedyddwyr Neillduol yn Rŵca,
swydd Fynwy. Dechreuwyd yr addol-
iad am 10 yn y bore, trwy weddi, gan y
Parch. J. Heir, Cas'bach; pregethodd
y Parch. T. Morris, Cas'newydd, oddi-
wrth Can. ii. 15, a'r Parch. J. James,
Pontrhydyrun, oddiwrth Zech. vi. 12, 13.
Am ddau, pregethodd y Parch. J. Mi-
chael, oddiwrth Mat. xviii. 20. a'r Parch.
J. Efans, Penygarn, oddiwrth Heb. xi.
16. Am chwech, pregethodd y Parch.
J. Michael, oddiwrth —, a'r Parch.
T. Morris, oddiwrth Phil. iii. 3. Cafwyd
lle i greu fod Chwiliwr y calonau yn eu
hagor, i dderbyn yr impiedig air.

Cynaliwyd Cyfarfod misol yn PEN-
ARTH, swydd Drefaldwyn, gan Astudwyr
Athrofa Llanfyllin, yr 28ain o Chwefror
diweddaf. Am 10, dechreuwyd yr
addoliad trwy ddarlennu, mawl, a gweddi,
gan y brawd B. Moses; a phregethodd y
brodyr J. Ridge, a C. Jones, oddiwrth
Heb. iii. 7. Esa. xxviii. 29. Am ddau,
dechreuwyd yr Addoliad gan y brawd
C. Jones; a phregethodd y brodyr H.

Herbert a B. Moses, oddiwrth Eph. v. 2.
Esa. xiv. 10. Am chwech, dechreuwyd
yr addoliad gan J. Ridge; a phregethodd
y brodyr J. Dafis a H. Herbert, oddiwrth
Esa. lvii. 21. Mat. xxiii. 37. Yr oedd y
gwrandawyr yn llosgo ac astud; cafodd
ein brodyr gynorthwyon neillduol i les-
aru trwy'r dydd; cawsom le i greu fod
wyneb yr Arglwydd arnom, a chafodd
llawer achos i lawenhau, a dweud, Da yw
i nifod yma.

CYMRU.

CAFWDYD pridd neu glai at wneuthur
llestri priddion tŷg tryloyw (*China ware*)
yn Halcin, swydd Fflint; ac hefyd meini
melia rhagorol, agos mor rhinweddol a'r
rhai goreu yn Ffrainc.

Ad-etholwyd Arg. Granfil Somerset i
gynddrychioli swydd Fynwy, yn y Se-
nedd.

LLOEGR.

Senedd.—Nid ydym yn deall fod un
pwnc o bwys mawr i'r cyffredin wedi cael
ei derfynu yn y Senedd wedi ein Cyhoed-
diad blaenorol, aelodau yr hon ydynt
yn awr yn cadw gwyl y Pasc. Dygodd
Mr. S. Bourne ei Ysgrif i'r Tŷ Cyffredin,

ynghylch gwneuthur y tlodion yn blwyf-
og yn y plwyfan ag y byddont wedi an-
eddu tair blynedd ynddynt; yr ydys wedi
ei darllen un, os nid dwy waith, eithr ni
wyddys ei thynged eto. Cyflwynwyd
deisyfiad yn ei herbyn oddiwrth drigolion
Merthyr Tydfil, gan Mr. Edwards, Rhe-
ola, yr hwn a draddododd araeth go-
faith, a thra chynhwysfawr a grymus, i
ddangos tuedd ddynystriol y cyfryw Ys-
grif i'r plwyfau lle y mae llawer o weith-
feydd; a phroffodd yn eglur y byddai
plwyf Merthyr, a phlwyf cymydogol, o
lawer yn rhy fach i gynnal y tlodion yno,
pe byddai tair blynedd o arosiad yn
gwneuthur gwr yn blwyfog, a bod i'r
gweithfeydd laesu cryn lawer yn eu
bywiogrwydd. Gyrwyd deisyfiad i'r un
perwyl o Abertawe, eithr nid ydym yn
deall ei fod wedi ei gyflwyno eto i'r Tŷ.
Amlygasom ein meddwl am yr Ysgrif
hon yn ein Rhifyn diweddaf.

Gyrwyd amryw ddeisyfiadan ychwaneg-
ol i'r ddau Dŷ yn herbyn cynhyddu tal
blyneddod offeiriadaid Llundain; a blin
genym adrodd fod anesamwythdra per-
chenogion tiroedd yn parhau, eisieu bod
rhwysyr newydd yn cael ei rhddi ar drosg-
lyddiaid yd tramor i'r wlad hon, modd
y gallid codi pris ydau gartref; danfon-
wyd deisyfiadau o Gaerodur a Chaer-
dydd yn ddiweddar i'r Senedd i'r perwyl
hyn; pa fodd bynag, yr ydym yn hy-
derus na wrandewir ar ymbiliau trallod-
us y gwyr da hyn. O ddeutu y 30ain o'r
mis hwn dysgwylir i ryddfrefniad y Pab-
yddion gael ei ddwyn dan sylw ein
Deddfroddwyr.

Tebyg ddigon y bydd tref Camelford
i gael ei drefinio, fel na's dichon yru
aelodau i'r Senedd mwyach, o herwydd
fod cymaint o woblrygu yno yn achos
dewstad aelodau. Dywedir fod 500 o
bunau yn cael eu cynyg i bob etholwr a
roddai ei lais dros y swyddgysydd ag oedd
o du gweinidogion y llys, os byddai efe
fuddugol, yn yr etholiad diweddaf, heb-
law addewidion da ereill, megis gwne-
thur amryw o'u meibion yn gyllidwyr.

Trosetidau, Dygwyddiadau, &c.

BRAWDLYSOEDD.—Rhuthun.—Cafwyd
y carcharorion canlynol yn euog;—Gras
Dafis, am dori tŷ; William Dafis a Wil-
iam Thomas, am ledrata gwyddau; Ro-
bert Preis, am ledrata plwm oddiar nen
tŷ; dau o'r enw Morris (y rhai a alltud-
iasid o Ruthun, er ys cryn amser yn ol,
dros saith mlynedd), ac un arall, o'r enw
Barber, am ledrata hosanau, yn Wrecs-
ham.

Cafwyd John Edwards yn euog o godi
14s. 6c. oddiar Edward Preis, am gym-
etyd ei enw allan o Ffynon Elian; y
gosp—12 mis o garchar. Anbwadd gwy-
bod pa un ai y twyllwr neu yr hurytyn
ofergoelus a dalodd yr arian a haeddat y
monidiau amlaf. Credai yr olaf na allas-

ai efe lwyddo yn ei gorff na'i feddianau
tra byddai ei enw ar bapur yn y fynod
ddywededig! Pa ryfeddod fod cymaint
o ofer-goeledd mewn gwelydd Pab-
aidd!

Wythros i echdoe terfynodd brawdlys
Caerdydd; yr oedd yno 21ain o garchar-
orion, o'r rhai dedfrydwyd y rhif dien-
graff o un-ar-ddeg i ddyoddef marwol-
aeth; sef Morris Morgan, James William,
Isaiah Harry, Edward Nash, Thomas
Edmunds, John Newland, Thomas Tho-
mas, Benjamin James, Thomas Dafis,
Thomas Efans, a Margaret Efans. Wrth
ddatgan y ddedfryd ddychryllyd, dy-
wedodd y Barnwr Winfield wrth Ed-
ward Nash, nad oedd iddo ef ddygwyl
trugaredd; eithr ymddangosai wedi
hyn ei fod ef wedi mynegu i geidwad
y carchar fod y carcharion ryw bryd
cyn hyn wedi dyfeisio ffordd iddianc,
yr hyn a fu yn aclus o'u rhwystro i
ddwyn eu hamcan i ben, ac ar y cyrff
hyn arbedwyd ei fywyd ef, ac felly y
gwnawd â'r lleill oll, fel nad oes yr un
i'w grogi o'r llog a gondemniwyd. Ded-
frydwyd Joseph Jameson, William Griff-
ith, a John Morgan, i gael dau fis o gar-
char; a Catharine Thomas, un mis.
Dafid Jones, am ledrata defaid, i'w brofi
yn y brawdlys nesaf. Rhyddhawyd y
lleill.

Trallun, swydd Drefaldwyn.—Yr oedd
yma 17eg o garcharorion; dedfrydwyd
tri i'w crogi, eithr derbyniasant faddeu-
ant; sef J. Powell, D. Jones, a J. Ro-
gers.—I'w halltudio dros saith mlynedd,
E. Humphreys, am ledrata dillad; i 18
mis o garchar a gwaith caled, Ann Jones,
am ledrata caws. S. Hill a Hales Owen,
a Warwick, am basio ysgirfa ffigiol
Arlandy Lloegr, a gyffesasant eu bod yn
euog o'r troseidd lleiaf perthynoli i'r gwaith
hwn, ac ni ddilynwyd hwy ymbellaoh.

Mynyw.—Yr oedd yma 26ain o gar-
charorion; collfarnwyd 10 o honynt.
J. Morgan a T. Jones, am dori tai; J.
Williams, am ledrata defaid; W. Jones,
am dori i dŷ yn Ragland, a ledrata oddi
yno; W. Jones, W. Dafis, a W. Jones, am
ledrata defaid; J. George, am ledrata
caweg; J. Jones, am ddwyn dafad; a
Peregrine Jones, am ledrata brithyn.
Dedfrydwyd Mary Thomas, am ledrata
arian, i'w halltudio dros ei bywyd; J.
Efans, am ledrata oriawr, &c.; Moses
Edwards, am ledrata hwyaid; a William
Lewis, am ledrata llestri pridd, i'w all-
tudio dros saith mlynedd; T. Roberts,
am ledrata mewn tŷ, i'w garcharu dros
18 mis, a'i fhangellu ddwy waith; D.
Edwards, am ledrata arian, chwech mis
o garchar; Dan. Donofan, am ledrata
dau ddilledyn, tri mis o garchar. Rhydd-
hawyd y lleill, a maddeuwyd i'r rhai a
gondemniwyd i'w crogi, ond y pedwar
canlynol, sef y tri William Jones, a J.
Williams, y rhai adawyd i'w dyhennyddio.

Er mawr anrhydded i Geredigion, yr
ydym yn clywed nad oedd dim o acmawr
pwys yn y brawdlys yn Aberteifi.

Coliffarnwyd 27 y mrawdlys Caerloyw;

20 i'w halltudio; a 39 i'w carchara dros wahanol amserau.

Yn mrawdllys Henffordd, barnwyd i Mrs. Pyth gael 700 punt o iawn gan Thomas Bemboe ac Edward Holder, sef dan werth yr arian a dalai yr anifeiliad, ag y cynorthwysant hwy en gyru oddiar d'r Wilham Mason, ei deiliad hi, i'r dyben i'w rhwystro hi i'w hatafael am yr areth ag oedd ddyledus arno ef am ei dyddyn.

Dedfrydwyd Gwyddyl hen iawn yn mrawdllys Lancaster, i gael ei alltudio dros 14eg mlynedd; wrth glywed hyn efe o ymgyrmodd yn barchus i'r llys, -ac a eddiochodd i'r Barnwr, "cany's yn wir, (meddai ef), ni wyddwn i fod genyf gymaint o amser i fyw, cyn i'ch arglwyddiaeth ddywedwyt wrthyf!"

Boddi.—Golchwyd meistr y llong Nausy, o Lundain i Aberdyfi, dros y lwydd, yn Aberdaugleddyf, ac efe a foddodd.—Cyfrgollwyd y Mercury, o Teignmouth, gerllaw yr un lle, eithr achubwyd y gwyr, trwy anghawsdra.

Stryddogion Plwyf.—Dirwywyd Cornelius Gordon, golygwyr y tlodion plwyf Llanchidlian, gerllaw Abertawe, mewn deg punt, am yspello yn ei amgylchiad swyddol. Rhoddwyd pum punt i dlodion y plwyf a'r nad oeddnt yn derbyn tal plwyf, a'r pum ereill i glaf-dŷ Abertawe.

Cidd-dra echryslawn.—O ddeutu tair wythnos yn ol, ymrisonodd dau ddyn, mewn tŷ cwrw gerllaw Caerparfon, ymadrodd un yn y llall mewn diglioneidd, a chydiodd yr angenfllidiog yn nhrwyn ei gymyddog a'i ddanodd, ac a'i torodd ymait yn hollol; ac ynghanol y torfyc a gilynodd hyn, y bywstfil ffyrnig a deilhangodd.

Dedfrydwyd dyn o'r enw Coleman, ymrawdllys Surry, i dalu 66p. i *Hatchet*, o herwydd fod y blaenaf, yr hwn a broffesai ei fod yn feddyg anifeiliad; trwy anwybodaeth o'r gelfyddyd, wedi gwenwyno (yn lle gwella) pump o warchys yr olaf. Gofynol gan y gyfraith yw tad pob dyn yn hyddysc yn y gelfyddyd a broffesai, gyda bod yn ddifwriad i wneuthur drwg.

Rhyddid i dyngwyr ynyd.—Daliodd R. Crunden, o Brighton, gynghwystl a'i wraig, yr yfai efe gostroldd o'r gwirod a elwir *Holands*, mewn pum munud; ac efe a wnneth hyny yn drydedd ran o'r amser; ac wedi hyny efe a lyncodd grŵn lawer yn ychwaneg, yr hyn a'i gyrodd i gyflwr o syfrdandod, yn yr hwn y parhodd dros dridiau, ac yna a dregodd. Daethai cryn olud i feddiant y cecadur dirywiedig hwn yn ddiweddar, ac oddiar hyn yr oedd mewn cyflwr parhaus o feddwod. Rheithfarn—*Bu farw trwy gŷed yn anghymesur.*

Damwain anghewl.—Tair wythnos i ddoc, aeth ychydig o foneddigion mewn bád, ac hwyliasant ychydig wrth eu pleser ar yr afon Teems, eithr dymchwelwyd y bád gan gwithym o wynt, a boddodd Mr. Childer, un o'r gyngeithas; uchub-

odd y lleill, eu bywydan, trwy ddala gaffael a'n dwylaw wrth ymylau y bád, nes daeth yn agos i dir.

Ffeiriau.—Gwerthwyd rhifedi mawr o anifeiliad yn ffeiriau diweddar Caerfyrddin a Cross Inn, gerllaw Abertawe; a chafwyd gwell prisodd nac mewn un ffair o'r blaen wedi sefydlind ddwch.

YSPAEN.—Gan mai diffyg arian oedd yr achos na buasai Fferdinand yn gyru ychwaneg o fitwyr i Ddeuebarth yr Americ, a dwyn y rhyfel ymlaen yn fwy bywiog yno; yr ydys yn dechreu rhyf-eddu yn awr ymhla te y cafodd efe arian i ddwyn traul y byddinoedd ag ydynt o ddyfri ynghylch hwylio tuag yno. Go-beithiwn nad oes dim cynorthwy o'r wlad hon yn cael ei roddi iddo ef. Anhawdd iawn goddef baich y trethi sydd arnom yn awr; eithr byddai yn fil mwy poenus i'w ddwyn pe byddai lle i feddwl ein bod ni yn cael ein beichio i'r dyben i osod iau haiairn yr Yspañiaid ar wahan pobl a fynant fod yn rhyddion. Wedi ein cyhoeddiad blaenorol clywsom fod brwydr wedi ei hymladd rhwng dwy long, a bod yr Yspañiaid yn fuddugol, y rhai a gymerasant herwlong yr Anymddibyniaid; or tu arall, cymerwyd 8 o longau Spain gan y gwladgarwyr.

Ffraeth-ciriau a Byr-hanesion.

Gwisc Newydd.—Dygwyddodd i ddyn gwyn ac Indiai gyfarfod mewn addoldŷ yn America; tarawyd y ddau ag argyhoeddiad dan yr un bregeth. Dygwyd yr Indiai i lawenychu mewn trugaredd faddeuol o lawer yn gynt na'r dyn gwyn, yr hyn a barodd i'r olaf ofyn i'w frawd coch ryw bryd wedi hyny, "Pa fodd y mae im i barhau cyhyd mewn argyhoeddiad, a chwithau i dderbyn cysur mor gynet?" "O frawd (meddai yr Indiai,) myfi a ddywedaf wrthy ch; daeth tywysog cyfoethog heibio, yr hwn a gynygodd wisc newydd i mi, pryd yr edrychais ar fy hen wrthban (*blanket*), a dywedais, 'Ni thal hwn ddim;' bwriais ef ymait i derbynlais y wisc newydd. Felly, frawd chwi a gynygaisoch wneuthur i'r hen gyf-iawnder wneuthur y tro dros ychydig yn hwy; ond nid oedd gynyffâ, Indiai tlawd, mo'r un, gan hyny derbynlais yn llawen gyfawnder yr Arglwydd Iesu Crist."

HYNODAWYDD.—Y mae plentyn yn fyw yn awr yn Caerfili, Morgannwg, ac iddo ddwy nain (mangu), dwy henn-nain ac un gor-henn-nain (*great great grandmother*) yn fyw. R. L.

Barddoniaeth.

AT OLYGYDD SEREN GOMER.

HYBARCH GOMER.—Wele fi yn eich anerch unwaith eto ag ychydig o waith awenyddawl tra anghelydd; ac os tybiwch y penillion canlynol yn deilwng o le ymlith caniadau'r oes, gadewch iddynt ymddangos i blant GWALLA, yn llewyrch eich Seren odidog.

Y mae'n ddilys genyf na foddia'r Gân hon mo blant y *Gynfigen*, herwydd y maent hwy yn rhy ffroen uchel i wneuthur daioni eu hunain, ac nid ydynt yn hoffi dim ag a fyddo'n rhinweddol mewn ereill; ac am hynny rhaid mai

Gan goegion feilch ddynionach
Am fy nghân, gogan a gaf.

Ac, fel y dywawd y tra hybarch fârdd GROWY OWAIN, am eu mam grebychiawg, (sef Cynfigen),

“Hi ni wna dda, ddera ddall,
Ni erys a wna arall.—
Gwynfydu bydd ganfod bai,
Llwyddiant di drwg a'i lladdai.”

Mr. Gomer, gan ddyuno llwyddiant i chwî, ynghyd a'ch lliosog ddarlennyddion, mi a gymeraf fy nghanad, gan grochleffain allan fel hyn,

Aed Cynfigen, gynhen gas,
Wenwynig ddiedig ddiŵas,
At y gethern uffernawl,
Ac ellyllon duon diawl;
Fai na ho cân am danl,
(Un enbald) yn ein byd ni.

Yr eiddych efo mygyr,

Gwent-uch-coed.

I. BAYCHAN.

DRYCH CYNFIGEN.*

MESUR, “Y TRI THRAWIAD.”

- 1 Fêl'r own i ar ddiwrnod, ynghanol trybestod,
Mewn mawrddwys fyfyrdod maws hynod heb sen;
Mi glywais ihyw Gwma yn dŵend, (gan ochneidio),
“Gwae iddo a fago Gynfigen.”
- 2 Ei 'madrodd pan clywais, dros enyd oer synais—
O'r golwg mi giliais—ymwthais fy mhen,
Rhag anian boeth wynias, gynddeiriog, ffom ddiras,
A dŵas nwyf hygas Cynfigen.
- 3 Mae hon er y cynfyd yn hyllfarn i'r hollfyd—
Nid hawddgar mewn adfyd—na gwynfyd mo'i gwên;
Brawdgarwch mwyn gwtfwodd, o'r golwg a giliodd—
Diflanodd, pan fagodd Cynfigen.
- 4 Hi lufiodd er syndod, rhwng brodyr anghydfod,
Mae'r boenus wir hened, iawn hynod yn hên;
Cain hyllig ambwyllodd—ei frawd a lofruddiodd,
O'i wirfodd—pan fagodd Gynfigen.
- 5 'Roedd Joseph rhinweddol, yn fachgen synhwyrol,
Doeth, diwyd, a dâwiol, dwys siriol di sen;
Cadd erwin dost driniad, gan hyllion wŷr anllad—
Oer brofiad o fagiad Cynfigen!
- 6 Mewn trachwant a rhodres, brâd dirfawr, a gormes,
Owl (goffa y gyffes) mae'r baunes yn ben;
Pob hadawl wag hwdwg, o allu'r tywyllwg,
Wuaeth fawrddrwg, yn nhefwg Cynfigen.
- 7 O herwydd pob falster—trais, ymchwydd, a balchder,
On' ydyw cyhawnder dan lawer o len;
Mi wela'r cribddeilwyr, a'r atgas ragrithwyr,
(Clywch, hawyr!) tan fagwyr Cynfigen.

* Testun y Beirdd y'nglyfarfod Pont Aberbargod, yr ail Sadwrn o Chwefror, 1819.

- 8 Pob rhagrith c'wilyddus.—pob antan gynhenis,—
Pob hwriad drwg barus anafus is nen;
Pob gwen, a phob gweniaeth,—pob diles hudoliaeth,
Gadd lawn-faeth trwy fagiaeth Cynfigen.
- 9 Os bydd gwr synhwyrtol, yn byw yn heddychol,
Wrth rywiog ddoeth real, dda siriol ddi sen;
Yn onest ei fwriad ymhob ymarferiad;
Bydd syniad gan fagad, Gynfigen!
- 10 'R oedd *Haman* drygionus tan frenin '*Hosferus*,
Yn swyddog eiddig—traws barus tros ben;
Fe gadd y gwr hyny, yn deilwng ei dalu,
A'i dagu, am fagu Cynfigen.
- 11 Cynfigen uffernol, ddig warthus anferthol,
'Roi'n Ceidwad graisul, lôn breiniol ar ben;
Ac yna croesoelhai hi'r nefol OEN difai!!
Pwy hofiai, neu fagai Gynfigen?
- 12 Pob cyfaill cywirddoeth, mewn urddas synhwyrddoeth,
Sy'n hofi dawn mawrddoeth, nwyf wiwddoeth nef wen;
Hyd fêdd, poed ei weddi, 'Dad anwyl, dod i ni
Lawn hydri i fogi Cynfigen.
- 13 Rhag i mi ddweud gormod, i'ch dodi mewn syndod,
Weithian rhaid gosod Cerdd barad ar ben;—
Poed i ohwi ddyddanwch mwyn addas mewn heddwch,
Ond, cofiwch, na fagwch Gynfigen.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

- Ymddengys Ateb Philotheos i Rlfvdddegwr Egwan yn y nesaf.
- Heddyw y cyhoeddwyd, pris 6ch. y rhan gyntaf o'r *Casgliad Newydd* o Hymnau, gan mwya'r fesurau atebol i Dôn-lyfrau Rippon, Walker, a Fawcet, yn siarf Corff o Dduwinyddiaeth, sef Hymnau perthynol i amrywiol bynciau y grefydd Cristianogol, ar y mesurau ag y ceir llu o ddonau iddynt yn y llyfrau uchod; yr ydym hyderus y cawn anogaeth fawr gan y cynulleidfaoedd ag sydd yn ymhyfrydd mewn canu rheolaidd, ac amrywiaeth tónau, gan fod mawr eisieu y fath lyfr yn y cyfryw gymdeithasau. Gorphenir y llyfr mewn o 6 i 8 o ranau, 6ch. yr un. Gellir ei gael gan Weinidogion y Bedyddwyr, a dosbarthwyr Seren Gomer yn gyffredin, Deisyf ar bawb ddanfôn gwybodaeth pa sawl un a fyant, i un neu arall o Gymanfaoedd y Bedyddwyr yr haf sydd yn nesau, ynghyd a thaliad am y rhan gyntaf, ac am Seren Gomer byd yr amaer hyny, a lyfrau ereill a yrwyd allan gan y Cyhoeddwr, gan gosio na cheir y fath gyffe yn hir weddi hyny. Gobeithio y meddylia pob goruchwiliwr onest na bydd yr amaer uchod yn rhy gyuar i dalu am yr hyn a gafwyd y llynedd.

CYMANFAOEDD.

GWYDDYS fod CYMANFA ORLLEWINOL y Bedyddwyr eleni yn y TABERNACL, CAERFYRDDIN; y pregethau i ddechreu dydd MAWRTH, yr 8fed o FEHEFIN, am 3 yn y prydnhawn; a bod y Parchedigion J. Reynolds, J. Morgans, J. Herring, W. Winterbotham, o Horseley, Jencin Thomas, Rhydychen, J. Harris, Christmas Efans, ac ereill i bregethu. Ac yn gymaint a bod Cymddfod (*Conference*) i gael ei chynnal boreu dydd Mercher, am 7, dy-gwylir i'r holl Weinidogion a'r Cenhadon fod yn bresenol y pryd hyny, gan na fynd er dim fod un o honynt heb glywed trin y pethau tra buddiol a osodir ger bron, modd y gallont ddwyn eu hysbryd a'u sylwedd, bob un i'w frodyr gurtref.—Dysgwylir hefyd fod i'r holl Weinidogion a'r Llefarydyr ddisgyn naill ai yn y *Six Bells*, with yr EGLWYS, neu yn y *Cock, Heol-Awst.*

HEFYD,

Y mae CYMANFA ORLLEWINOL yr ANYMDDIBYNWYR i fod eleni yn MAENCLOCHOG, DYFED, MEHEFIN y 1 a'r 2.

Abertawe: Argraffwyd a Chyhoeddwyd gan J. HARRIS, Heol-Fawr.

TRA
MOR,
TRA
Erpthon.

HEB
DDUW,
HEB
Edim.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, MAI 5, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

CREDO YR IUDDAWON.

Y trî Erthygl ar ddeg a ganlyn sydd yn cynwys Credo yr Iuddewon diweddar, yr hon a dynwyd gan Maimonides, yn y deuddegfed canrhif. Mae yr holl Iuddewon yn rhwym o fyw a marw yn y broffes o'r Erthyglau hyn:—

1. Mai Duw ydyw creawdwr pob peth, a'i fod ef yn hwylio ac yn cynnal yr holl greaduriaid; mai efe a wnaeth bob peth, a'i fod yn gweithredu o hyd, ac y byddai iddo weithredu i bob tragywyddoldeb.

2. Mai Duw sydd un; ac nad oes un undod yn gyffelyb i'w eiddo ef. Efe ei hun sydd, ac a fydd byth ac yn dragywyddol ein Duw ni.

3. Fod Duw yn anghorfforol, heb ranau na phriodolaethau defnyddiol; ac ni ellir cydmaru neb synwrau corfforol i'w eiddo ef.

4. Mai Duw ydyw dechrenad a diweddiad pob peth, a'i hanfod yn dragywyddol.

5. Mai Duw yn unig a ddylid addoli, ac nid oes neb ond efe yn deilwng o'i glodfori.

6. Fod pa beth bynag a ddysgwyd gan y proffwydi yn wirionedd.

7. Mai Moses ydyw tad a phenaeth yr holl ddoctoriaid cyfoediol, a'r rhai oeddynt yn byw o'i flaen, neu a fyddent ar ei ol ef.

8. Fod y gyfraith wedi ei rhoddi trwy Moses.

9. Na chyfnewidir y gyfraith byth, ac na rydd Duw yr un arall.

10. Fod Duw yn gwybod meddyliau a gweithredoedd dynion.

11. Bydd i Dduw barchu gweithredoedd y rhai hyny a wnant yr hyn y mae yn ei orchymyn, a chospi y sawl a droseddant yn ei erbyn.

12. Fod y Messia i ddyfod, er iddo oedi yn hir.

13. Y bydd adgyfodiad y meirw, pan y gwelo Duw yn dda i hynyfod.

Nid oes dim iawn am bechod ynghredo yr Iuddew tywyll.

Yn yr unfed benod ar ddeg o'r Rhufeiniaid yrydym, wrth graffu, yn cael fod dau gynhauf o olud yn dyfod i'r Cenhedloedd oddi wrth yr Iuddewon. Y cyntaf a nodir yn adnod 12, yr hwn a gymerodd fe yn eu cwymp hwy; trôdd hyny yn olud i'r Cenhedloedd; trwy i'r efengyl a'i dylanwadu droi at y Cenhedloedd, trwy yr hyn yr achubwyd nifeiri dirfawr o honynt. Yr ail gynhauf sydd eto i ddyfod, adnod 15; beth fydd eu derbyniad ond megis bywyd o feirw? adn. 25. ddyfod dallineb o ran i Israel hyd oni ddol cyflawnder y Cenhedloedd i mewn. Mae hyn heb ddyfod eto. Pan y dychwelir at Grist genhedloedd y byd yn gyffredinol, yna holl Israel fydd cadwedig. Neu dychwelir yr Iuddewon at Grist, trwy y Gwaredwr a ddaw allan o Seion, i droi ym aith amrwioledeb oddiwrth Jacob. Lle y gwelwn fod y dallineb i aros ar Israel hyd oni ddol cyflawnder y Cenhedloedd at Grist.

Bydd dychweliad y Paganïaid, Mahometaniaid, a Phabyddion at Grist, yn gyffredinol, neu yn helaethach nag erioed, yn gyfoed a dychweliad yr Iuddewon. Rhaid, tebygid, fod y tri pheth mawr hyn yn agos yn gyfoedig; sef, dwyn cyflawnder y Cenhedloedd i mewn—dychweliad yr Iuddewon—a dechreuad y mil blyneddau. Bydd dychweliad yr Iuddewon yn fywyd o feirw yn

mysg eglwys y Cenhedloedd; a bydd hyny yn ddioed yn agor dorau y mil blyneddau. Rhaid hysyd, tebygw'n i, yn ol yr ysgrythurau, i ddadymchweliad gymeryd lle ar y galluoedd angristaidd. Gwedi taro y ddolw a'i malu fel llwch, y mae y gareg fach yn myned yn fynydd mawr, ac yn llenwi yr holl dddear; yr hwn sydd yn cynwys y mil blyneddoedd. Ofini yr ydwyf, Mr. Gomer, fod y tystion heb eu lladd eto. Y mae dau beth yn peri i mi feddwl felly; yn gyntaf, o herwydd fod hŷd yr ysbaid oedd iddynt i broffwydo (sef 120 o ddyddiau) i broffwydo mewn sachliain heb ddyfod i ben eto, a llawer llai ei fod wedi dyfod i ben yn amser y diwygiad trwy Luther. 2. Nad yw yr ergyd a gafodd y ddinas fawr, sef Pab-yddiaeth, yn y diwygiad hwnw, yn ateb o ran mawredd i'r dddear-gryn, a chwymp y ddegfed ran o'r ddinas. Ni a fuasem yn nes at y mil blyneddoedd ped fuasai y tystion wedi eu lladd ac adgyfodi. Ond y mae gallu y ddinas fawr babaidd yn anferthol gadarn eto: mae yr ysgrythurau hysyd yn dywedyd mai amser lladdedigaeth yw, pan ddarfyddo iddynt orphen eu tystiolaeth. Pryderu yr ydwyf na oddef y geiriau i'w cyfieithu, 'pan fyddont yn cyflawni (neu ynghylch) gorphen eu tystiolaeth.' Dat. xi. 7. *Ll.g...i.* C. EFANS.

RHYDD-GYMUNDEB.

ATEB I IWAN, (Tu-dal. 49).

Mr. GOMER.—Gan fod Iwan, mewn modd hynaws, wedi ateb fy ngafyniafau yn eich Ralfyn diweddas, eglur i'ch darllenwyr yw yr hyn ag y mae y ddadl rhwyngom yn gynnwysedig. Mewn

tri phwnc, o leiaf, yr ydym yn cytuno; sef, nad yw taethliad babanod yn feddydd; ael fod yn ddiffygol o ran dull a deiliaid. Yn ail, bod yn mysgebyddwyr babanod lawer o ddynion

duwfol, y rhai a rodiant gyda Daw yn awr, ac a ogoneddir gyda Christ yn nhragywyddoldeb: ac, yn drydedd, y dylai dynion da, o wahsfol enwau, gychuno mewn pob peth da, sef pob peth unol â gair Daw, cyn belled ag y caniatâo eu hamgylchiadau; a bod pleidgarwch anysgrhythrol, a rhagfarn niweidiol, yn bechodau dirfawr, yn erbyn y rhai y dylai pob dyspybl i'r Meseia tanguefeddas ddyrchafu ei lais fel udgorn; gan wybod fod pleidgarwch at unrhyw bobl, neu ddefodau, yn hytrach nag at y gwirionedd, yn drosedd o'r fath ag y bydd miloedd o broffesiwyr crefydd yn debyg o gael eu 'hysgu bo i ddinystr o'i herwydd. Wrth ddywedyd hyn nid wyf yn golygu fod y goreu o ddynion yn hollol rydd oddiwrth bleidgarwch mwy nag oddiwrth bethau beus ereill; nid wyf yn dywedyd fy mod yn berffaith rydd oddiwrth ei effeithiau fy hun, dichon ei fod weithiau yn llechu yn fy mynwes heb wybod i mi; eithr gallaf dystio yn gydybodol nad wyf yn carn ei feithrin, ond yn ei wrthwynebu fel mawr bechodau ereillyaf; ymroddaf i ddiloches a gyru y Heidr ar ffo? A gallaf anturio haeru bod ymddygiadau fy mrodyr yn gyffredin, cyn belled ag wyf yn eu hadnabod, mawr ambleidgar ag eiddo neb enwau ereill pa bynag. Gwnaethum y sylwadau hyn fel na byddo raid i Iwan fyned i'r drafferth i ymladd heb un gwrthwynebwyr, gan ei fod wedi arwyddo mai sêl-bleidgar sydd yn cynhyrfu caeth-gymunwyr. Gwybydded fy mod i yn seilg dros uno â phebl dda mewn pob peth ag y goddeffo fy nghydwyllob; gobeithio na chwenychai efe, na neb ereill, i mi fyned o'r llwybr, o barch i ereill, pan ddywedo fy nghydwyllob eu bod yn cyfelliarni; eithr pan ddychwelont i'r eniawn ffordd; yr wyf yn cyfaddef mai fynledswydd a'm baint yw cydrodio â hwy; am hynny, na fydded i mi na'm brodyr gael ein cyhuddo mwyach o'r llyn ag ydym yn gwadu a'i ffeiddio.

Yr unig ddadl rhyngof a Iwan yn

awr yw, a ddylai dynion difeddyd, a fyddont yn dwyn nodau dynion da, i gael eu derbyn i gymundeb, neu na ddylent? Llafuria Iwan i brofi y pwn yn gadarnhaot, ymdrechaf siaru i'w wrthbrofi. Pa un a fydd gan ein brodyr, bedyddwyr babanod, lawer o barch iddo ef am eu derbyn i gymundeb ac ar yr un pryd eu hystyried yn ddynion difeddyd, ni's gwn, ac ni'm daw i, pa fodd bynag, fel y cyfryw y golygir hwy ganddo ef, tu dal. 115, a chan Mr. R. Höl, ac ereill a ddadlennant dros rydd-gymundeb. Eu golygiadau hwy a mineu ar ddali a deiliad bedydd, a'n rhwyma i ystyried taenellad babanod yn hanffodol ddiffygiol o fedydd ysgrhythrol; a golygiadau bedyddwyr babanod, a'u rhwymau hwythau i ystyried Höl, Iwan, a mineu yn all-fedyddwyr;—gwel tu dal. 86.

Wrth amadiffyn caeth-gymunwyr, chwenychwn i'r darlennydd ystyried nad wyf yn gwneuthur mwy o wasnau aeth i'r Bedyddwyr nag i ryw gorff crefyddol arall; yr wyf yn dadlu dros Eglwys Loegr, Honaduriaethwyr, Anymddibynwyr, a Threfyddion, yn Galiniaid ac yn Arminiaid. Ni's gallaf gyfrif ymddygiad Iwan yn deg, pan y mae yn dywedyd am dderbyniad dynion difeddyd i gymundeb, "gwrthwynebir y drefn hon gan y rhan amlaf o'r Bedyddwyr," (tu dal. 50). Gan y Bedyddwyr! syr. Pa achos eu nodi hwy allan yn hytrach nag ereill? Onid hyn yw barn yr holl fyd crefyddol? a oes cynulleidfya yn y Dywysogaeth, yn y deyrnas, neu o fewn holl derfynau yr holl fyd, heblaw ychydig o Fedyddwyr, cymysg-gymunwyr, a dderbynia ddynion difeddyd i gymundeb? Neu a oes cymaint ag un dyn yn Nghymru, heblaw Iwan, dros wneuthur hynny? Nid wyf yn haeru nad oes neb, ond ni's gwn am yr un; a sicr yw, pe buasent yn weddol o aml y cawswn glywed am rai o honynt. Hawdd fyddai dwyn tystiolaeth Justin Martyr, Jerom, Austin, Bede, Theophylact, Bonaventure, Frid. Apanheimius, Ursinus, Ravanellus, Zanchius, Hoorn-

beekius, Maastricht; Leydecker, Dr. Wall, Manton, Baister, Dodridge, Whitfield, Wesley, ac ereill, a ddyfynir gan A. Booth, y rhai a haerant nad cyfreithlon derbyn i gymundeb neb ond bedyddiedig; ac amryw o honynt a dystiant na chlywsant son am yr un eglwys erioed a dderbysiat namys y bedyddiedig yn aelodau eglwysig. Y ddadl rhyngom ni a bedyddwyr babanod yw dull a deliail bedydd, (yr hyn sydd ddi-ddadl rhwng Iwan a mineu), eithr ni bu dadl erioed rhyngom ynghylch yr angenrheidrwydd anhebgorol o fod cymunwyr yn bedyddiedig. Dangosod Iwan, os dychon, fod bedyddwyr plant yn gyffredin, neu amryw, neu ychydig eglwysig yn eu mysig, yn gwadu yr angenrheidrwydd uchod o fedydd, yna bydd ychydig, a dim ond ychydig, o gymhwysder yn ei waith yn ein cyhuddo ni, yn anad neb, o feithrin egwyddorion gwrthaelionus; yna ymddengys i rai, o-leiaf, fod ereill yn gweithredn ar egwyddorion mwy-hynaws na nynt; ond os na ddichon efe wneuthur hyny, ei ymddygiad a ymddengys yn dra angharedig tuag at ei frodyr y Bedyddwyr, trwy osod baich arnynt hwy yn neilldeol, ag y dylai holl Grêd fod o dano; os drwg yw ein hymddygiad ni, drwg yw eiddo holl grefyddwyr y byd o lawb enwan; er amrywio mewn liaws o bethan, yr ydym lawb yn cytuno y dylai bedydd ragflaenu cymundeb. (Nid oes achos son am y Cyfeillion yn y ddadl hon, y rhai a wnant y ddwy ordinad yn gnawdol.) Os na ddengys efe yn ei lythyr pasaf, pa ham yr anolir ei saethau atom ni yn hytrach nag ereill; ni's gallwn lai nag ystyried ei ymosodiad arnom yn anfwyn, ac yn anghyfiawn i'r eithaf. Nid fy amcan, wrth grybwyll fod holl Gristianogion daear yn groes i Iwan, a'i ychydig rydd-gymunwyr sydd yn Lloegr, yw profi ei fod ef a hwythan, o herwydd hyny, yn gamsyniel o angenrheidrwydd, o ran rhag-gymwysderau cymunwyr; ond i brofi ei fod yn anheg a beias am alw arnom ni yn

benodol i amddiffyn ymddygiad ag y mae pawb crefyddwyr dan yr un rhwymau a ninan i sefyll o'i blaid.—Gwir yw, fod bedyddwyr babanod yn foddion ein derbyn ni i gymundeb, o herwydd eu bod yn credu ein bod wedi ein bedyddio; ystyriant ni yn ailsfedyddwyr, ac o ganlyniad rhaid ein bod yn fedyddiedig yn eu cyfrif hwy; eithr pe byddai pob arwyddion dauoldeb yn ein plant ni's derbyniant hwy i gymundeb heb fedydd. Gyda' golwg ar hyn, yr un pwys yn gywir ydym ni yn ei osod ar fedydd ag y mae pleidiau crefyddol ereill yn osod arno.

Geillw Iwan arnom i nodi allan y llyfr a'r benod sydd yn profi fod y swper yn cael ei chyfyngu i'r Bedyddwyr, neu fod cyсылtliad naturiol rhwng y ddwy ordinad, &c. ac yna yngorlawnder ei hynawsedd efe a'n harbed i fyned i'r draul i chwilio allan yr adnod. Pa fodd bynag, ni's dichon efe wadu fod y darluniad ysgrythurol yn gosod bedydd o flaen cymundeb, ac yn dangos mai dynion bedyddiedig oedd yn cymuno yn yr oes apostolaidd, a neb ereill; y mae llais y Beibl mor eglur ac uchel ynghylch hyn, fel y mae, hyd y nod R. Hôl ac Iwan, wedi ei glywed, a'i ddeall yn yr un ystyr a Christianogion ereill; addesir yn rhwydd gan y ddau na buasai yr apostollion, y rhai oedd â meddwl Crist ganddynt, fodd yn y byd yn derbyn dynion heb eu bedyddio i gymundeb, gan nad pa mor aml y gallai fod eu rhinweddau. Osi buasai yr addesiad hwn o'r eiddynt hwy, buaswn yn dangos, gan gyfeirio at y penodau a'r "adnodau," mai dynion bedyddiedig yn unig a dderbyniat y rhai oeddynt dan arweiniad difeth ysbrydoliaeth i gymundeb; ond y mae yr addesiad hwn yn gwneuthur hyn yn afreidiol, ac yn profi nad oes gan Iwan gymaint a thestun yn y Beibl dros ei bwnc; ie, o'i enau ef y profaf fod y fath gysylltiad rhwng bedydd a chymundeb ag oedd rhwng enwaediad ag oen y rhag; nid cyfreithlon i neb Israeliaid oedd

bwyta'r pasg oni byddent wedi eu hennwaedu, ac ni dderbynai y sawl a arweinid gan Ysbryd Duw neb i gymundeb ond y bedyddiedig. Nid gall-edig yw dangos cysylltiad cadarnach rhwng umrhyw ddau beth.—Rhaid i Iwan alw yr addefiad uchod yn ei, neu ddangos fod y gyfraith a osododd Crist mewn grym wedi cael ei dileu yn awr. Eithr pwy a'i dileodd? os sefydlwyd hi gan ysbrydoliaeth, nid umrhyw awdurdod llai nag un ddwyfol ddilchom ei dirymu. Er melused a grymns yw hyawdledd Hôl, Haws, a Cocs, ac er mor gywraint y dichon Iwan ymresymu, nid ydynt oll ond negus dim yngwyneb dwyfol awdurdod. Os ydym ni, o herwydd rhyw angylchiadan, at ein rhyddid i esgeuluso neu newid trefn gosodiadau pendant, yn wrthwynebi ysbrydoliaeth, onid yw apelio at y Beibl i derfynu pwnc amheus, yn llwyr amherthynasol ac anfuddiol o hyn allan? Oni allwn newid neu ddileu faint a fynom o ddefodan ysgrythurol? Oni allwn ymwrthod âg athrawiaethau y Beibl hefyd, os bydd genym ryw esgus dros hyn? Onid yw dadlu yn erbyn trefn, yr hon a addefir a sefydlwyd gan ysbrydoliaeth, yn ein hanog i ymwrthod â phob-gosodiad ac athrawiaeth yn y Beibl, os ewyllysiwn, oni bydd genym resymau dros eu hamddiffyn heblaw awdurdod yr ysgrythurol? Os gwadir hyn, da fyddai gwybod pa drefn ddiwyfol a ellir esgeuluso yn ddiberygl, heblaw yr un mewn dadl, a pha ham y gellir newid hon yn hytrach nag ereill? Gynt yr oedd Cristianogion yn ganmoladwy am ddal y traddodiadau megis y traddododd yr apostolion hwynt, 1 Cor. xi. 2; eithr pe medrid sefydlu goruchwyliaeth newydd Cymundeb Cymysg, byddai pawb yn ganmoladwy am wrthod trefn apostolion Crist!

Na fyddwch rŷ boeth, medd y darllenydd, nid yw Iwan yn ymwrthod â'r ysgrythurol, ond i'r gwrthwyneb, wedi dangos fod gorchymyn Crist dros i ddynion da gymuno, a bod llawer o

destunau ysgrythurol yn anog dynion da i undeb ac i dderbyn y gwan yn y ffydd. Pell oddi wrthyf fyddai camdarlario egwyddorion umrhyw ddyn, er mwyn buddugoliaeth; y mae y gwirionedd lleiaf ei bwys perthynol i egoniant Daw, dedwyddwch ac ymddygiad dynion, yn fil mwy ei worth na holl fuddugoliaethau y byd. Pa foid bysag, nid yw mo'r testun a grybwyllwyd gan Iwan yn tuedd yn y mesur lleiaf i brofi ei bwnc, oddiethr i ni fedru credu y gwrthuni dirfawr fod ysbrydoliaeth yn mllwrio yn ei herbryn ei hun. Pe medrai fy mrawd Iwan ddwyn deng mil o destunau dros anoliaeth, a derbyn y gwan yn y ffydd, byddai ei holl lafar yn ofer, oni fedrai efe ddangos fod gorchymyn neu siampl dros dderbyn y difedydd i gymundeb. Onid yr un dynion, dan dywysiad yr un Ysbryd, sydd yn anog i dderbyn y gwan yn y ffydd, ag yr addefir gan bawb na fusent yn rhoddi cymundeb i neb difedydd? Gan nad at bwy amgylchiadau y cyfeiria "derbyn y gwan yn y ffydd," eglur i bawb yw nad yw yn perthyn i'r pwnc mewn dadl. Nid oes ymadrodd yn y Beibl dros esgeuluso gosodiad pendant yr efengyl er mwyn y gwan na'r cadarn yn y ffydd; rhaid i drefn Duw gael y flaenoriaeth ar gariad brawdol, i.e., a chariad at ein-foes gwr ei hun. Oni h'ai fy mod wedi ymroddi cadw fy ysgrifell dan ddyscyblaeth gaeth, dywedaswn lawer o bethau ychwanegol, i ddangos y gwrthuni o ddwyn testunau i brofi pwnc a addefir gan y sawl sydd yn eu difynn, nad oeddynt yn perthyn iddo pan y llefarwyd hwynt. Ac am fod ymddygiad dibaid yr apostolion yn profi nad oeddynt yn meddwl derbyn dynion difedydd i gymundeb, wrth anog goddefiad brawdol, rhaid cael tystiolaeth apostolion newydd mwy eu hawdurdod, cyn y gellir cymhwyso y cyfryw anogaethau at y pwnc hyn yn awr. Yr ydwyf dra hyderus yr ymddengys i bob darllenydd diragfarn nad oes gymaist a theston yn yr hen

Feibl dros esgeuluso un ordinhad bendant o sereb at neb dynion yn y byd, nac o barch i holl angylion y nef; rhaid cael *daguddiad newydd* i ddirymu yr un sydd yn awr, a phrofi nad yw gwaith Pedr, Paul, Ioan ac Iago, o werth ei ddarlenn ond hyny, cyn y byddai alledig i hyawdledd myrdd o seraphiaid i brofi pwnc Iwan.

Dysgwyliaf glywed Iwan yn dywedyd ein bod uinan yn groes i drefn apostolaidd, am ein bod yn nacau cymundeb i ddynion a gyfrifir genym yn ddauwlol; eithr bydd yn ddigon cyuar i ateb y gwrthdadaid hwn pan ymddangoso yn ei rym o dan law Iwan ei hun.

Yaghylich cyfreithlondeb gwaith beddydwyr plant yn cymuno ar en pen-

au en hunain, ni chaf ond gosod Iwan ar y ffordd i ateb ei hun. Pe buasai Israeliad-gynt, o herwydd anwybod-aeth, ac yn methu cael goleuni gwell ar y pwnc yn ei oes, yn esgeuluso enwaediad, pa un ai pechod ai rhinwedd ynddo ef fnasai bwyta oen y pasg gydag ereill yn yr un amgylchiadan ag ef ei hun?

Gan ddymuno i Iwan, ac i baw sydd yn caru ein Harglwydd Iesu Grist mewn purdeb, bob llwydd tymhorol ac ysbyrdol, pob ymgniad at undeb, cariad, a chydweithrediad rhwng holl ddynion Duw trwy'r byd, tra na byddo gwirionedd dwyfol yn cael ei aberthu, y gorphwys eich uffuddaf wasanaethwr, **GAIVS.**

LLYTHYR

ODDIWRTH GYMDEITHAS Y CYMREIGYDDION,

YN NHRF LERPWL,

AT GYMDEITHAS Y CYMREIGYDDION,

YN LLUNDAIN.

Lerpwl, Chwef. 4, 1819.

AT BENLLYWYDD Y CYMREIGYDDION.

Diamnhau chwi welsoch hysbysiadu yn y Newyddion o'r dref hon, yn eich dinas, bod nifer o honom ag sydd garwyr ein mam-iaith wedi penderfynu cyfarfod i sefydlu Cymdeithas Cymmrodorion (neu Cymreigyddion), ac fe allai y llawenhewch wrth weled hyn: sef bod ein cyfarfod wedi bod yn fwylliosog nag oedd ein dysgwyliaid, a bod yr ymddangosiad sercholag oedd yn ymddisglairio megys yngwyn-ebau ein cydwiadwyr fel yn darlunio ymadrodd, ac fel yn rhoddil addewidion o gyfarfodydd lliosog, ac o ddynion deniol hefyd.

Yn y Cyfarfod diweddfaf gwelwyd yn addas alw Cynghor ar y nos Iau ganlynool, i drefnu y Llythyr hwn, a'i ddanfson atoch chwi i Lundain, gan

ymhoni eich galw ein Mam-Gymdeithas, gan ddysgwyl y cawn glywed adsaen eich crechweniad o lawenydd, bod genych *serch sechan* yn ewyllysio dilyn cynllun a rheolau eu mam; hyny yw, yr y'm yn dymuned eich caredigrwydd o ddanfson eich cyfreithiau a phob gosodaethau o'r eiddoch ag a fyddo yn addas ini i drefnu ein Cymdeithas yn rheolaidd, ie hefyd eich holl arferion, y rhai nad ydynt yn eich erthyglau. Bydded gymhwys genych ein bannerech a'r cyfryw hefyd.—Mae yn ddyledus arnaf dros y Gymdeithas ddymuned eich addfwynder, gan edrych dros ein hyfâra; ac hefyd fy anfedrusrwydd innau yn trosglwyddo yr achos hwn ger eich bron. Bydded hysbys i chwi mai dyma y tro cyntaf imi deithio trwy y fath goedwig, a'n hyny yr oedd fy llwybs heb ei arloesi.

Ond y mae yn ghlondid genyf mai at hynawseiddion deallus yr wyf yn cyfeirio y Frythoneg hon, a diammhau genyf yr adgyweiriwch fy meiau mewn cariad yn hytrach.

Gosdyngedig ddymuniad y Gymdeithas ydyw cael y Cyfreithian, &c. can gynted ag y medroch. Ein noswaith gyfarfod yw nos Lun.

Wyf, dros y Gymdeithas,
Eich gostyngedig Wasanaethydd,
EVAN EVANS, *Llywydd*.

Wle enwau y Swyddogion:—
RICHARD WILLIAMS, *Rhoglaw*.
PETER JONES, *Trysorydd*.
JOHN RICHARD, *Cofiadur*.

Y CYNGHOR.

ROBERT BEAVER, M. D.
WM. B. JONES.
ROBERT PARRY.
JOHN JONES.
CHARLES TYRER.

D. S. Gwelwyd yn addas wneuthur y Swyddogion a ragfynegydd. Ein Gosodaethau a welir yn y Papur Newydd ar fyrder.

Llundain, Chwef. 20, 1819.

At Lywydd a Chymdeithas y Cymreigyddion yn Nhref Lerpwl yn gyffredinol, Anerch a Llwyddiant.

GYFEILLION A'N BRODYR,—Derbyniasom eich llythyr parchus gyda hyfrydwch annbraethadwy; canys yr oedd hynny yn ymddangos yn dra amlwg, drwy y dystiolaeth a arddangoswyd gan y Gyfeillion oll ag oeddynt gydrychol, ac iddynt ymlawenhan pryd ei darllenwyd ar osteg yn y Gymdeithas nos Iau ddiweddar, tu hwnt i unrhyw beth a welson erioed o flaen y Gymdeithas, yn enwedig pryd y deallwyd fod ein Cydwladwyr enwog wedi sefydlu yna Gymdeithas Gymreigyddol, a'u bod yn bwriadu hyd y gallont gydymdrechu i goleddu ac i gynnal i fynu ein hen iaith odidog; ni's gallasent lai na theimlo y boddlonrwydd

mwyaf ar yr achos, sef, caffael nifer o ddysgedigion hynaws pa rai a fyddent golofnu oedyn* i gyd-ddodi eu hysgwyddau llydain oddi dan yr adeilad, fel na syrthiai i lwch anghof!

Gyfeillion a Brodyr, yr ydym drwy ddymuniad ein Cymdeithas yn eich hysbysu, ac y mae'n falch genym gall y cyfseusdra hwn i fynegu hyn i chwi, ei bod yn barod i wneud yr hyn oll a fo'n eu gallu i gyflawni yn mhob ystyr eich deisfyiadau yn mherthynas i'w Chyfreithiau, Gosodaethau, &c. a hynny mor fuan ag y gellir, o herwydd, fel y dywedwyd uchod, ei bod yn teimlo y gwresogrwydd mwyaf tu ag atoch fel brodyr, ac yn ei ystyried fel dyledswydd anhepgorol, nid yn unig am i chwi ei harddelwi megis Mam,† ond o ran ei thueddfryd ei hun, fel Mam dda dyner, i roddi pob cynorthwyad, yn nghyd a phob cyfarwyddyd i'w *Merch ieuangc ostyngedig* a ymfynai am ddoethineb, a'r hon, yr ydys yn hyderu, a ymddwyn yn addas, a'r yn ol Breiniau a Defodau ein gwiwglodus a'n parchus Hynafiaid, gan rodio yn eu llwybrau hwynt, er anrhydedd iddi ei hun, ac i holl *Blant Gomer* yn mhedrfan byd!

Gyfeillion a'n Brodyr, yn gymmaint a'n bod yn ystyried mai ein dyledswydd ni yw holi ac ymfyn am ein brodyr y MADOGION, yr ydym yn go-beithio na byddwch er dim yn esculus o honynt, canys y maent yn frodyr i chwi a ninnau, ac o ran hynny y mae'n ddyledswydd arnoch chwithan hefyd, gan fod ganddoch yn fynych iawn gyfseusdra i ymfyn am y cyfryw yn mhlith yr Americaniaid sydd arferol ag ymweled mor aml a'ch tref chwi; gan hynny yr ydym yn dymuned ac yn erfynu arnoch wneud hyn, nid er parch nac anrhydedd i ni, ond o ran y trueiniaid gwirion a esgeuluswyd gyhyd o amser gan ein cenedl.

Y rhai ydym, Gyfeillion a'n Brodyr anwyl, dros Gymdeithas y Cymreig-

* Nid cadernyd ond brodyr.—*Adag.*

† Mam Gymdeithas.

yddion yn Llundain, eich gostyngeidd-
iaf a'ch i'fuddaf wasanaethwyr,

JOHN PRICE, *Llywydd.*

EDWARD GRIFFITHS, *Rhaglywydd.*

THOMAS ROBERTS, *Llywynhuddol,*
Cofiadur.

D.S. Chwi a dderbyniwch yn nech-
renad yr wythnos nesaf y cyfreithian,
&c. &c. o ddwyflaw ein dysgedig Gyf-
aill, ac Aelod o'n Cymdeithas, Mr. R.
ELLIS, Organydd, Beaumaris.

RHAN O LYTHYR

ODDIWRTH

MR. JOHN ROBERTS,

Gynt o Lanyrnawddu, ond yn awr o *Utica,*
Swydd Ontario, New York State, Gog-
ledd America, at ei Frawd y'ng hyf-
raith, Mr. John Jones, o'r *Old Jewry,*
yn Llundain, a ddyddiwyd y 30ain o
Ionawr, 1819.

"NID oes genyf ddim neillduol i'w
ddanfôn, ond fy mod wedi derbyn
llythyr er's mis yn ol oddiwrth Gym-
deithas y Cymreigyddion yna, pa un
oedd werthfawr yn fy ngolwg, ac y
mae wedi codi rhyw gynhwrf rhyfedd
yn yr ardal hon o'r newydd, mewn
perthynas i'r Madogion, y'nhlith y
Cymry, a phob cenedlaethau ereill yn
y parthau hyn.—Mi gefais ganddynt
roddi y llythyr Saesonaeg yn mhapur
y newyddion; ac mi gyfieithais y Go-
sodaethau i'r Saesonaeg, ac a fynais
argraffin 150 o honyt, sef y Saesonaeg
a'r Cymraeg y'ng hysbysu, fel y gallwn eu
hanfon i'r parthau Gorllewinawl; fe
gostiodd hynny i mi ddau ddôlar, sef
naw swllt o'ch arian chwi: yr wyf
wedi anfon i'r *Ohio*, ac i'r *Indiana* at
Griffith fy mab.—Yr wyf yn clywed
rhyw beth newydd yn en cylek bob
dydd, ac nid oes genyf ddim amhen-
aeth na chaw'n gyflawn wybodaeth o
honynt cyn pen-blwyddya neu ddwy,
oblegid yr wyf yn hyderu fod gan Ol-
wyn fawr Rhaglunnaeth ryw beth i'w
wneud a hwynt.—Yr wyf yn gobeithio
fod Creawdwr y Madogion wedi rhoddi
yn nghalonau y Cymreigyddion i
ymofyn am danynt; ac na roddant i

fynu nes y delo eu dybenion i ben, ac
i gyflawn foddlonrwydd, ac y cant eu
gobrwyo am eu trafferth.

"Nid oes genyf un amhenaeth nad
ydynt mewn bod; nid oes genyf la i
ymhelaethu; y mae pawb o'r Cymry
yn gyffredinol yn iach yma, ac yn
gysurus; ond bod rhai o'r can'bedd a
ddaeth yma y leni wedi meddwl cael
pob peth ar unwaith, ac felly wedi
cael eu siomi, felly yn achwyn ar y
wlad cyn cael ond ychydig adnabydd-
iaeth o honi. Hyn oddiwrth

"Eich brawd tra bwyf,

"JOHN ROBERTS."

☞ Pryd y darllenwyf y llythyr
hwn ar osteg yn y Gymdeithas Gym-
reigyddol yn Llundain, bu llawn o hyf-
rydych; ac yfwyd iechyd da, llwydd-
iant, a hir hoedl i Mr. John Roberts
yn y modd mwyaf parchus.

Bydd Cymdeithas y Cymreigyddion
yn ddiolchgar iawn i Mr. Gomer os
bydd efe gystal a chyhoeddi y llythyr
rhagfisaenawl, o herwydd, ac er dangos
en parch tu ag at eu Cydwladwr tei-
lwn, Mr. John Roberts; yr hwn
ydwyf, gyda llawer o barch i Mr.
Gomer, ei ufuddaf wasanaethydd, dros
Gymdeithas y Cymreigyddion, yn
Llundain,

THOMAS ROBERTS, *Llywynhuddol,*
Ysgrifenydd.

PAN welsom lythyr a arwyddwyd
Owen Williams, yr hwn a ymddangos-
odd gyntaf yn y *Courier*, ac wedi hyn
yn y *Cambrian*, brysiadom i'w gyfieithu,
a'i osod ger bron ein darllenwyr, (tu
dal. 93), gan fod yr hysbysiaeth a gyn-
hwysai mor hynod; pa fodd bynag ni's
gallasem lai nâg amlygu rhyw amhen-
aeth ar y pryd hyn ynghylch ei gyw-
irdeb, trwy ddywedyd am y llythyr
dywededig, "Yr hwn, os gwir, a esyd
bodoldeb y genedl (Madogiaid) allan
o bob amheuaeth." Wedi dysgwyl
ychydig am hysbysiaeth ychwanegol o
Gaerludd a Cheredigion, ynghylch y
dywededig O. Williams, ysgrifenasom
at ein cyfaill caredig Mr. T. Roberts,

ysgrifenydd i Gymdeithas y Gwynedd-igion yn Llundain, ar yr achos; ac wrth ei ateb ef, yr hwn a ganlyn, gwel y darlennydd mai rhyw ystrancwr celwyddog, yr hwn a chwenychai ymddigrifu ar draul hygoledd y wlad, a ysgrifennodd yr hanes twyllodrus. Pan welom hanesion bynodion y'mhaparan y newyddion, yr ydym awyddus i'w trosglwyddo i'r Cymry, a pha bryd bynag yt ymddangoso neb o honynt yn dwyllodrus, yr ydym yr un mor awyddus i fynegu'r twyll; ac ni's dichon neb bodau amddifaid o hollwybodaeth wneuthur ychwaneg na hyny.—GOLYGYDD.

Y MAE T. Roberts yn atfon anetch at ei gyfaill Mr. Harris; a'r achos na buasid yn anfon hwn yn gynt ydoedd ddarod i'ch ufuddaf wasanaethydd fynd i'r wlad, ac aros yno fis cyfan; ac ontf'rai hyny, buasech wedi ei dderbyn yn mhell cyn hyn.

Anw'r, neu *Gelwydd* dybryd oedd yr hyn a welsoch yn y *Courier*, ymherthynas i'r Madogion. Mi fum ineu mor wrion a'i gyfieithu i'r Omerag, i'r dyben i'w ddanfon i chw'i, yna i'w gyhoeddi yn y *Seren*; ond ar ol hyny meddyllais mai addas fyddai myned i argraffu y *Courier*, i weled pa fath law oedd llaw Owen Williams, &c. ond dirfawr fy syndod erbyn edrych, llaw rhyw *Felldith ei Fam* a adwaenwn yn lled dda oedd y llaw; a dyna yr achos na buaswn gwedi anfon y cyfieithiad i chw'i.—Cewch lythyr cyn nemawr o ddyddian ar yr achos hwn.

Yr eiddoch, &c.

T. ROBERTS, *Lloynrhudol*.

TRYDYDD

AMDDIFFYN PHILOTHEOROS.

(Gwel tu dal. 88, llyfr 2).

MR. GOMER,—Wele faint o ddefnydd mae ychydig dan yn ei enyn!—Felly hunan-dyb a sel ben-boeth Rhifyddgwr Egwan, heb ddigon o wybodaeth, a enydd y ddadl hon, a'i ddiffyg

i ddeall, neu ei ddiffyg i gyfaddef y gwir, sydd yn ei chynnal; ond y mae yn debyg i ddyfod i benderfyniad cyn hir, gan ei fod yn “apelio trwy lewyrch eich *Seren* at gyflawnder a gwirionedd.” Mineu a ddywedaf, bydded gwirionedd yn dyst, a holl ddarlennwyr diduedd *Seren Gomer* yn rheithwyr, a chyflawnder ar yr orsedd.—Dywedais eisioes nad oeddwn yn ei gyhuddo o roddi cam ystyr i'r gair gwrthdroi (*invert*), gan fy mod yn gwybod fod rhai yn ei gyfieithu trol y pen uchaf yn isaf, ond nid byn yn unig yw ei ystyr, os gwir a ddywed awdwr ereill, megis J. Walters, fel y nodwyd yn barod. Fe ddywed, os gallaf fi brofi trwy awduron, mai aid trol tin dros ben yw gwrthdroi, mai bydd y ddadl gwedi ei enill o'm tu i. I'r dyben hyny ni chymeraf un awdwr ond a ddefnyddiodd ef yn barod, sef Geirlyfr T. Lewis. Mae ef (tu dal. 387), yn cyfeirio at Eirlyfr T. Lewis, ac yn rhoddi y cyfieithad dan y gair gwrthdroi fel hyn, “*to turn adversely—to invert*,” ond wrth edrych yn y cyfrwy Eirlyfr tan y gair gwrthdroi, cefais yr ystyr fel y canlyn, “*to turn adversely* (sef trol yn groes)—*to turn back* (trol yn ol)—*to retort* (bwrw yn ol, tasu yn ol)—*to invert*.” Pa fath ddadleuwr teg, diddichell, a chyfrwys yw Rhifyddgwr Egwan, trwy gymeryd un rhan o'r ystyr, a gwadu y rhanau ereill? Yn enw Synwyr Cyffredin, bydded i feibion *Gomer* i ystyried, pa un ai trol y pen uchaf yn isaf, neu trol y blaenaf yn olaf sydd fwyaf cydnunol a'r cyfieithad uchod.—I beidio treulio llawer o amser, mae Rhifyddgwr Egwan, (tu dal. 88), yn cyfaddef fod gwrthdroi 9 yn 6 o'i ran ef yn hollol afreolaidd—yr ydwyf ffeis o'r un feddw, am hyny nid oes eisien dywedyd mwy am drol rhifod a'r pen uchaf yn isaf.

Y peth nesaf yw profi bod engraff i wrthdroi rhifnodau, sef gosod y blaenaf yn olaf, ac i'r dyben i brofi hyny, cydsyniaf a chynllun Rhifyddgwr Egwan; sef apelio at lyfrau Saesneg—

cydsyniaf hefyd i gymeryd y llyfr mae ef yn nodi, sef *Fenning's Algebraist's Companion*; ac yno ceir gweled "a ydyw'r pethau hyn felly." Mia'i cyfarwyddais yn barod at y llyfr uchod, ond eto heb lwyddo—mae eisieu amynedd i ddyagu y rhai gwrthwynebus. Pe buaawn yn cael y cyfle, miosodwn y llyfr uchod yn llaw Rhifydddegwr Egwan, ac yn tu dal. 216 mi a'i cyfeirw'n at y llinellau canlynol a'm bys:

☞ If my age by two divided should be,
The quotient inverted, and added to
three,

My age, Sir, in figures you'll certainly see.

A rhydd-gyfieithiad o'r cyfryw yw'r gofyniad mewn dadl; ac yn tu dal. 217 mae yr eglurhad yn gymwys yr un peth ag y gosodais i ef yn tu dal. 356 o'r Seren, sef gwrthdroi 10xty yn 10ytx. Rhifydded os gall Rhifydddegwr Egwan sylwi ar y fan hōno heb gywilyddia, wrth gofio ei eiriau, "haeraf yn ddiofn nad oes y fath beth yn cael ei arfer gau y Saeson;" pan y dichon y sawl a fydd ei brofi wrth y llyfr uchod, sef yr ail argraffiad newydd o hōno. Ymhellach, fe ddywed y gwr-dawnnu fy mod i gwedi defnyddio gwrthdroi yn lle *transposed*—pydded i wirionedd brofi y peth. *Transpose is to remove any number from one side of the equation, and placing it on the other with the contrary sign*, (gwel *Fenning's*, tu dal. 98). A ddichon y gwr hwn ddangos y cyd-gymedroled (equation) ag y darfu i mi symud y 10xty i'r ochr arall iddo? a pheth yw'r nōd a newidiais yn yr eglurhad, tu dal. 356? Mae'r gwr call yn fy nghyfarwyddo at Eirlyfr J. Walters i gael ystyr y gair *transpose*; yr ydwyf yn gwybod dyben *transposed* mewn rhifydddeg lythyrenol, yn well nag y gall ef ddyngu wrth Eirlyfr J. Walters. Ac fe ellir meddwl wrth ei ysgrif diwedddaf, nad yw ef ddim yn digon adnabyddus mewn rhifydddeg lythyrenol, ac am hyn yn ddyeithr i "wreiddyn y ddadl."

Mae'r gwr geirwr (weithiau) yn haeru mae myfi a luniodd y drefn i wrthdroi rhifnodan, sef gosod y blaenaf

yn olaf, eithr sicr wyf nad ydyw gwir, fely gall ef ac ereill i weled, os chwiliant yn llyfr *Fenning*, yn ol y cyfarwyddyd uchod, lle ceir engraff i'r perwyl; ac os yw Rhifydddegwr Egwan yn hoffi bod yn ymrysongar, ymrysoned a'r awdwr, os byw ydyw—ond odid nad etyb. ef drois ei waith—ac os marw ydyw, atebed ei waith drosto ef. Dywed y gwr hynaws "yn ddiddadl na wyr y Saeson ddim am dani," sef engraff i wrthdroi rhifnodan. Pwy Saeson? Ai Saeson cymydogaeith Cwm Clydach? tebygol fod llawer yn Lloegr yn ei gwybod. Pa le oedd "cyfiawnder a gwirionedd" y pryd hyn? Er ei fod gwedi rhoddi-ei enw yn addas, sef Rhifydddegwr Egwan; eto wrth ei eiriau, "haeraf yn ddiofn," &c. a byn ar sylfaen gau, gellir meddwl ei fod yn ei dyb ei hun, "yn dywedyd ei fod ef ei hun yn rhyw un mawr." Fe haera Rhifydddegwr Egwan nad oes na rheol nac engraff mewn rhifyddiaeth ateb fy ngofyniad—ac fe haera hefyd na wnaeth ef ddim yr ateb heb reol sef trwy ddygwyddiad—dyna wr cywain!!!

Os ydyw y geiriau a ddywedwyd am Pedr yn addas i mi, sef "y mae dy leferydd yn dy gyhuddo," y mae Rhifydddegwr Egwan yn debyg i Pedr trwy wadu deir-gwalith y peth sydd wirionedd; sef nad oes un engraff i wrthdroi rhifnodan; hyn a wnaeth efe yn ei dri llythyr, a gobeithio y daw ar fyrder yn debyg iddo mewn peth arall, sef i gydnabod ac i alaru am ei fai, ac yna fe ddaw i garu ei ewyllysiwr dde.

PHILOTHEOROS.

Treletert, Dyfed.

Y chwalliad os chwiliast bob rhan—mae'n sydded

Dy fod mor syfrdan,
Och! wendd y dyn Egwan—
I'r golau doed y gwr glau.

Os dywedaist wir ti gai glod—os anwr
Ni chei di ond anghlod;
Ar bwy sail d'wedaist ty mod
N rhioi gwrthdroi 'n lle *transposed*?

Y mae yn hen bryd rhoddi y ddadl hon heibio; gan nad beth a ddichon fod gan Rhifydddegwr Egwan i ddywedyd drosto ei hun yn ychwaneg, ni chafid le

yn y Seren; y mae tri llythyr oddiwrth y ddau frwydrwr wedi ymddangos. Helaethwyd cryn lawer ar ddadl o ychydig bwys; ond yr ydym ni yn ymrwymo na chyhoeddwn ni neb llythyrau meithion heb eu talfyr, ar bynciau o'r fath ond hynny. Ymddengys i ni fod yn y ddadl hon, fef yn agos pob dadl arall, dipyn o gyfeiliorni o'r ddau tu. Ni ddylasai Rhifyddgwr Egan ddywedyd nad oedd y fath holiad mewn un llyfr Saesneg, gan nad pa mor wael yr oedd yn ei olwg, canys prin y gallwn ni addfer fod un *Cymro* wedi ysgrifenu cyn fiod a'r nad oedd rhyw bair wedi meddru medd o'i flaen mewn ffolineb. Tebyg ddigon nad yw y gofyniad dywededig yn yr argraffiad sydd ganddo ef o *Fenning's Algebraist*. Yn yr argraffiad newydd sydd ger ein bron yn awr, tu dal. 215, y mae i'w weled; eithr nid gwaith *Fenning* ydyw, ond ychwanegiad o eiddo y cyhoeddwr, Wiliam Dafis; am hynny yr ydym yn penderfynu nad oedd yn yr argraffiad cyntaf. Ymddengys hefyd nad yr un argraffiad sydd gan Philotheoros ag sydd genym ni, gan mai yn tu dal. 216 y mae y gofyniad ganddo ef, ac yn 215 genym ninnu. Gwelsom ddadi gwyddot boeth iawn yn ddiweddar, rhwng dau wr tra dygedig, ynghylch barn hen ysgrifenywyr; yr oedd un yn haeru fod ei awdwr yn dywedyd yu y modd a'r modd, gan euw i'w dalen; a'r llall yn gwrthhaeru; pa fodd bynag, yr oedd y ddau yn eu lle, ac yr oedd y ddau o'u lle; nid yr un argraffiad o'r llyfr oedd ganddynt; yr oedd yr ymadrodd mewn dadl yn y naill, ond nid yn y llall; eithr ni chymerwyd pwyf ym mhoethder y frwydr i ymofyn am hyn.

O'r tu arall, meddylawn fod achos Philotheoros yn gloff iawn ynghylch y gair *gwrthdroi*, yr hwn yn eglur a arwydda troi peth i'r gwrthwyneb i'r modd yr oedd o'r blaen, ac yn flaenaf troi y peth uchaf yn isaf. Pe elai P. i unrhyw argraffiad, a gofyn i'r cyoadwyr beth a feddyllic wrth *inverted commas*, hwy a atebent, "rhagwanodau (*commas*) a'r pen uchaf wedi ei droi yn isaf, ac nid gosod yr olaf yn flaenaf." A phe gofynai i ba ddyben y gesyd darlennydd y prawf-leni (*proof sheets*) y gair tra, neu *transposition*, ar ymyl y ddalen, hwy a ddywedant, "y dylai y llythren olaf gael ei rhoddi yn flaenaf, yn y gair y cyfeirir ato, ac nad yw yn arwyddo y dylid troi yr un o honnynt a'r pen uchaf yn isaf." Gwyddom fod y gair *invert* (gwrthdroi) yn cael ei arfer weithiau, gan rai awdwyr, i arwyddo y ddau beth dywededig; am hynny gellir rhoddi dau atebiad gwanol i rai holiadau ag y byddo y pwyys yn gorphwys ar y gair hwnnw, oni bydd y gofynwr ofalus i egluro yr ystyr y ddigonol; ac am hynny byddai y gofyniad yn amherthynasol. Gwnaethom y sylwadau hyn i'r dyben i ddangos natur a sefyllfa bresenol y ddadl hon, yn ol ein barn ni. Y mae y darlennydd at ei ryddid i'w derbyn neu eu gwrthod, fel y barna efe yn addas.—CYHOEDDWR.

DEHONGLIAD

I DDYCHYMYG PHILOTHEOROS,
(TU DAL. 107).

Y peth ymddangosodd yn mis Chwefror chwith.

Rwy'n cofio yn Ionawr ei weld yn ein plith;
Er nad yn Nhreftert, mae yno yn agos,
Fe'igwelir ef dair gwaith yn Philotheoros;
Er gwaned fy llygaid canfyddes e' draw,
Mai O yw'r peth rhyfedd sydd genych yn llaw;

Os na wna hi rifnod ar fryn nac mewn pant,
Os rhenwch hi'n dawy bydd un rhan yn gant.

Llanfihangel. J. J.
Cawsom gaffelyb ateb gan Gwilym B.

Dehongliad i Ddychymyg Iota
Glan Angof; (tu dal. 107).

Dau fab i wr, dau wyrion i'r un,
Dau frawd, dau gefndir gyndyn,
Dau ewythr enwir wrthy, y
Dau nai dan yr un;
Brodyr eu mamau ydyn;
Yr un ddau yn ddau yw'r ddau ddyn,
Dau fab Lot* o'i ferched ei hun.

Llanfihangel. IOAN AB IOAN.

* Gen. xix. 36.

Cafwyd yr un ateb gan D. Jones, a Eos Cathinog.

Ateb i Gofyniad R. E. R. G.

(TU DALEN 124.)

ARLLWYSED o'r 8 lonaid y 3, y 3 i'r 5,
o'r 8 lonaid y 3, a llanwed y 5 o'r 3; yna
y 5 i'r 8, ac arllwysed yr 1 galwyn gweddill
o'r 3 i'r 5, a llanwed drachefn y 3 o'r
8, ac arllwysed y 3 i'r 5, yna fe fydd 4
galwyn yn y 5, a 4 yn yr 8.

Sylhag.

WINGATE.

ATER Y GOFYNNWR.

Arllwysed o'r 8 i'r 5, o'r 5 i'r 3, o'r 3 i'r
8, o'r 5 i'r 3, o'r 8 i'r 5, o'r 5 i'r 3, o'r 3 i'r 8.

Cafwyd ateb arall gan E. J. Tywyll,
a Eos Cathinog.

GOFYNIADAU, &c.

A ydyw gwasanaethu ar rai i ymdrochi yn y môr, &c. ar y Sabath; cario dwir i'r dyfrle, a'i dwymo, a gwasanaethu yn yswydd o drochi ynddo, a'i newid, &c. yn balogiad ar y Sabath, gan y rhai a fyddant yn hyw wrth y gwaith hyny trwy'r wythnos, a pha beth yw dyled swydd profeswr, ai uffuddhau i'r wasanaeth uchod ai peidio? G. BACH.

RHIFYDDIAETH.

Lliosogwch haner coron a haner coron, pa faint a fydd y cynrych?

DAFYDD GWRDYMAWR.

Baneston Crefyddol, &c.

CYFARFODYDD CYHOEDD.

Cymenfa.—Cynhaliwyd Cymenfa Flyddawli Swydd Forganwg yn y Groes Wen, gan yr Anyddibynwyr, ar y 12, 13, a'r 14, o Ebrill, 1819.—Ar y 12fed, dechreuwyd am 6; pregethodd Mr. D. Griffiths, Mr. P. Griffiths, a Mr. M. Lewis, oll o Gwm-Nedd, oddiwrth Esc. xxxvii. 12. Sal. lxxxvii. 3, a 1 Ioan v. 12.—13, am 2, cynaliwyd Cynadledd gan y gweinidogion. Am 3, dechreuwyd trwy fawl a gweddi, gan Mr. B. Moses, o'r Tabernacl; pregethodd Mr. J. Williams, Tŷnyoned, Mr. W. Jones, Penybont, a Mr. J. Lewis, Caernewydd, (2 Cor. v. 1. Phil. ii. 12, 13, a 1 Ioan iii. 20, 21). Am 6, yn Nghaerfili, gweddiodd Mr. D. Williams, Llanwrtyd; a phregethodd Mr. T. Williams, Bethesda, a Mr. D. Efans, Mynyddbach (Marc v. 26, a Sal. cxxx). 3.—14, am 10, dechreuwyd trwy weddi gan Mr. D. Dafis, Penwain; pregethodd Mr. D. Williams, Llanwrtyd, Mr. T. Liwe, Abertawe (yn Saesneg), a Mr. E. Jones, Pontypwl, (1 Tim. i. 19. Esc. xxxvii. 10. a Dat. xii. 1). Am 2, dechreuwyd trwy weddi gan Mr. W. Lewis, Tiedastan; pregethodd Mr. T. Dafis, Abertawe, a Mr. L. Powell, Mynyddbach, Llandeilo, (Ecc. xiv. 13, ac Eph. ii. 16, 17, 18).

Cyfarfod trimsol.—Cynhaliwyd Cyfarfod Trimsol yn y Taihirion, y sir hon, gan yr Anyddibynwyr, ar yr 11 a'r 12 o Ebrill. Dechreuwyd yr addoliad am 6, trwy fawl a gweddi, gan Mr. E. Griffith, Brynmenyn; pregethodd Mr. T. Dafis, Cymer, a Mr. G. Huws, Groeswen, oddiwrth 2 Cor. xi. 2, Colos. iii. 11).—Yr ail dydd, dechreuwyd am 10, trwy fawl a gweddi, gan Mr. P. Griffith, Cwm-Nedd; pregethodd Mr. W. Beynon, Llangynwyd, a Mr. M. Lewis, Ystradfellten, (Heb. iv. 14. 1 Cor. xv. 37. Am 2, dechreuwyd trwy fawl a gweddi, gan Mr. D. Griffith, Cwm-Nedd; pregethodd Mr. T. Liwe, Abertawe, (yn Saesneg), a Mr. D. Efans, Mynyddbach, (Job xix. 25, a Luc ix. 30). Am 6, dechreuwyd trwy fawl a gweddi, gan Mr. R. Dafis, Merthyr; pregethodd Mr. W. Jones, Pen-y-bont, a Mr. T. Edwards, Castellnedd, (Sech. xlii. 7, a Mat. xxv. 22—25).

Cyfarfod trimsol.—Cynaliwyd cyfarfod trimsol swydd Dinbych y Bedyddwyr, yn Dinbych, Llun y Pasc. Y boreu, am ddeg o'r gloch, gweddiodd y brawd J. Jones; a phregethodd y brodyr Ritsiard Williams a Robert Williams, Glyn, oddiar 1 Tim. iv. 8, a Marc v. 36, y rhan olaf.—Am odnu, gweddiodd y brawd B. Owen; a phregethodd y brodyr T. R. Dafis a Robert Edwards, Maes-y-herllan, oddiar Sal. ii. 6, a Phil. iii. 78.—Am chwech, gweddiodd y brawd J. Ed-

wards; a phregethodd y brodyr J. B. Roberts, a J. Roberts, Amlwch, oddiar Sal. xiv. 5, a Mat. xxii. 5, a dybenwyd trwy weddi a mawl. Pregethodd y brodyr J. Efans a J. Roberts y nos o'r blaen.

Cynaliwyd Cyfarfod gan y Bedyddwyr Neillduol, yn Tal-y-wern a Machynlleth; Iau a Gwener, y 15 a'r 16 o'r mis hwn. Yn Tal-y-wern, dydd Iau, bu yn gweddio, J. Dafis, J. Herring, a W. Efans, Cwamllyd; ac yn pregethn, W. Efans, Aberystwyth, J. Herring, J. Morgans, Arberth, J. Jones, Drefnewydd, J. Jones, Llandysul, a J. Dafis, Penrhyn-coch.—Nos Iau, yn Machynlleth, gweddiodd J. Herring; pregethodd W. Efans, Aberystwyth, a W. Ritsiards, Pen-y-parc.—Dydd Gwener, bu yn gweddio W. Efans, J. Jones, J. Dafis, a J. Jones; pregethodd J. Morgans, J. Jones, W. Ritsiards, J. Morgans, (yn Saesneg), J. Herring, J. Jones, Llandysul, J. Jones, Drefnewydd, J. Dafis, a W. Efans.

Urddiad.—Dydd Mercher, y 14eg o'r mis diweddaf, neillduwyd y Parch. Thomas Leonard, i waith cyflawn y weinidogaeth, ar eglwys y Bedyddwyr yd y Fagwr, swydd Fynwy. Dechreuwyd yr addoliad trwy ddarllen a gweddio gan Mr. Bate, myfyrwr yn Nghaerndor; traddodwyd y gynaraeth gan y Parch. J. Lewis, Cns'gwent, yr hwn hefyd a ofynnodd yr kolladun arf-nol; ac a dderbyniodd gyfies Mr. Leonard. Pregethodd y Parch. J. James, Pontrhydyrum, ddyledswydd y gweinidog, 1 Tim. vi. 11. a'r Parch. R. Dafis, Caerwent, ar ddyledswydd yr eglwys, Heb. xiii. 17. a therfynwyd gwaith hyfrydlawn y dydd mewn gweddi gan y Parch. W. Jones, Caerdydd.

D. S. Cangen o addold y Seion oedd yr eglwys grybwylledig, eithr ar y dydd uchod hi a ymgorffolodd yn eglwys ar ei phen ei hun.

LLOEGR.

Senedd.—Dywedir fod hwrriad gan Weinidogion y Llys i osod treth ychwanegol o 25s. y cant ar hadau meillion (clover). Os cymer hyn le, ychwanegir at feichiau lliaws o dyddynwyr ag ydynt agos a'u lletho eisoes gan bwy eu beichiau.

Cyflwynwyd dau ddeisyfiad i'r Tŷ Cyffredin gan Arg. J. Sturat, y naill o Abertawe, a'r llall oddiwrth Uchel-reithwyr Morgannwg, yn erbyn cyfnewidiant y gyfraith ynghylch sefydlu plwyf y lloedion. Gosodwyd amryw ddeisyfiadan i'r un peryl, ger bron ein Seneddwy, o Loeegr. Mynegasom ein meddyliau eisoes ar duedd

ddinystriol ygrif Mr. Sturges Bourne, i bob plwyf yn y deyrnas a fyddo ynghymydogrhaeth uarhyw weithfaoedd helaeth.

Dygir Rhyddfrefiniaid y Pabyddion yn fuan dan sylw y Senedd; yr ydym yn dysgwyl y bydd y ddadl yn boeth, a'r rhifed o'r ddau tu i'r ddadl yn debyg o fod yn agos cyfartal, er ein bod yn hyderu y cyll teulu Rhufain eu pwnc. Y mae Gweinidogion ei Fawrhydi yn rhanedig—gwfr eglwysig yn rhanedig—ac Ymneillduwyr yn rhanedig ar y pwnc hwn; rhai o bob plaid dros, ac ereill yn erbyn y Rhyddfrefiniaid. Barn rhai o'r Ymneillduwyr yw, yr helaethir eu breintiau gwladol hwy o angenheidrwydd, os rhyddfrefniair y Pabyddion. Ofna ereill yn eu mysg, y bydd y gollod i Brotestaniaeth a gwir grefydd yn gyffredin yn llawer iaw nag y dicheu Ymneillduwyr elwa, wrth osod canlynwyr anffafledigrwydd meistr tan a flagodan mewn awdurdod wladol; dyma ein barn ni ar y pwnc; hefyd, yr ydym yn gryf o'r farn fod llawer o'r sawl ag ydynt awyddus dros y Pabyddion, yn elynion i'r Ymneillduwyr. Yr ydym yn addef fod dyscbyllion y Pab dan radd o erledigaeth; canys nid gwiw dywedyd nad yw y sawl a ddifuddir o unrhyw fraint dymhorol, o achos eu crefydd yn unig, yn cael eu herlid o achos crefydd; eithr erledigaeth a haeddga y pabyddion yw yr eiddynt; nid ydym yn gweld pa fodd y dicheu Protestaniaid helaethu eu breintiau; ac yr ydym yn synu am haerllugrwydd sect o ddynion, credo y rhai yw hyd heddyw y dylai hereticiaid gael eu lladd o'r brod, eu bod yn dysgwyl i Brotestaniaid i'w gosod mewn awdurdod, modd y caiffant gyfle gwell i'w dyfetha. Pa fodd bynnag, y mae y than amlaf yn mysg Ymneillduwyr, ac ereill, yn gadael y pwnc i drefn Duw, a doethineb y Seneddwyr, heb ymyrraeth o'i herwydd; eto yr ydys yn parhau deisyfadau yn erbyn y Pabyddion mewn rhai parthau.—Cynaliwyd cyfarfod lliosog a chyfrifol yn Aberhonddu, ar y 26ain o'r mis diweddaf, yn yr hwn y cytunwyd, gan y nifer amlaf, ar ddeisyfriad dros y Rhyddfrefiniaid, cyn belled ag y byddo yn unol â diogelwch y deyrnas. Nid ydym wedi clywed am ddim o'r fath mewn un parth arall o Gymru.

Cyflwynwyd deisyfriad i Dŷ yr Arglwyddi gan Ardalydd Lansdown, yr hwn a arwyddwyd gan gymdeithas o Undodiaid, neu, fel y gelwir yn gyffredin, Sosisiaid, yn Lerpwl. Mynegai y deisyfriad, mai o herwydd fod y gyfraith yn gwnethur priodasau yn anghyfreithlon, oni byddant wedi eu gweini yn ol defodau Eglwys Loegr, fod dynion yn amgylchiadu y deisyfwr yn gorfod addef athrawiaethau y rhai nid ydynt yn eu credu, er mwyn cael priodas gyfreithlon. Am hyny ymbilliant am weithred o eiddo y Senedd o'u tu, modd y gallent gael yr un fraint, gyda golwg ar weini priodas, ag a ganlatair i'r Cyfeillion (*Quakers*) a'r Iuddewon, priodasau y rhai ydynt

gyfreithlon, er eu bod yn cael eu gweini yn eu mysg eu hunain. Gellir dywedyd yr un peth am y Pabyddion, y rhai a grochlefant yn awr am rhyddfrefiniaid, er eu bod yn fwy uchel-freiniog eisoes na'r Ymneillduwyr yn gyffredin. Gwyddom fod gwrthdadaidion cedyn gan yr Ymneillduwyr oll yn erbyn defodau yr eglwys sefydledig wrth briodi; pa fodd bynnag, y maent yn goddef eu beichiau yn ddystaw hyd yma; pa un a fydd yr engraif uchod yn foddion i'w deifroai peidio, ni's gwyddom.

Hymeddydd.—Egorodd gwraig gweithiwr tlawd, o'r enw Joseph Richardson, Cooksey, gerllaw Broomsgrrove, swydd Warwick, ar bedair merch ar yr un dydd!!! yr oedd ganddi dri o blant o'r blaen.—*Times*.

YSPAEN.—Cyhoeddwyd dedryd marwolaeth yn ddiweddar ar 22 o'r swyddogion a fu â llaw; adddynt yn mradwriaeth y Cadf. Laey. Dihangodd y Cadfridog clodfawr Milans, (yr hwn a enwogodd ei hun gymaint yn y rhyfel yn erbyna y Ffrancod), rhag dymod farwol Fferdinand, i America, ac y mae yn awr yn blaenori ar fyddin o eiddo yr Anymddibyniaid.

Mewn llythyr o Cadiz, yr ydym yn cael darluniad o'r ymosodiad a fwriad Yspañ wneuthur ar America ddechuel—dywedir fod rhifed y cadlongau i fod y cymaint arall ag oeddid yn fwriadu ar y cyntaf;—dwy long o'r gades, a dwy freigad, y rhai ydynt i ddwyn cymaint o wŷr a ellir osod ynddynt yn gyfeus, i hwyllo o Cadiz cyn gynted fyth ag y gellir eu cael yn barod; 20,000 o filwyr i gael eu gyru trosodd yn y trosglwyddlongau a berthyn i'r Yspañ, Prydain, a Ffrainc; y rhai, mewn cysylltiad â lloedd Portugal, ydynt i ymosod ar Buenos Ayres. Yr arian a gafwyd at baratoi y llynges a'r rhuthr-finta hon, medd yr ysgrifenydd, yw y 15 miliwn o francs a dalwyd i'r Yspañiaid gan lywodraeth Ffrainc, yn ganlyniol i'r cytundeb rhwng penaduriaid Ewrop, i'r dyben i ddigolledu gwŷr Spāin am sarhad y Ffrancod yn y rhyfel diweddaf, ac yr ydys yn dysgwyl cael yr ugain miliwn sydd eto yn ddyledus ar Ffrainc, eithr nid ydym yn deall fod brys ar yr ollaf i'w talu. Amser a ddengys pa un a fydd hwyrfydrwydd Ffrainc i dala, yn achos i Fferdinand ohirio ei ruthr flynnig. Blin genym fod y Ffloridaid ag y mae Spāin newydd roddi i fyuu i'r Unol Daleithiau, wedi llenwi llygaid yr olaf, fel na welant uniondeb achos eu cymydogion gorthrymedig. Yr ydym yn deall na wna yr Unol Daleithiau gydnabod anymddibyniaeth llywodraeth newydd y gwladgarwyr. Och! fel y mae hunan-leshad aniwalladwy yn llenwi y hyd â mellieth, trais, a gorthrymder! Naturol oedd i ni feddwl y buasai yr Unol Daleithiau yn gwrando ar ocheneidiau eu cymydog-

ion ag oeddynt yn griddfan dan iau haiarn Dilladwr y Forwyn Fair, o flaen neb teyrnasodd ereill; ond wrth yr arwyddion sydd yn awr, dygwylw'n Prydain, Ie, a Frainc, dosturio iwrthynt cyn y sylwio yr Unol Daleithiau armynt.

FFRAINC.—Nid oes dim o nemawr pwys wedi dyfod atom o'r wlad hon, wedi ein cyhoeddiad diweddaf; ymddengys i ni fod pob peth yn myned rhagddo well-well; rhydd Gweinidogion y Llys amlygrwydd beunyddiol o'u hymroddiad i gynnal rhyddid gwladol a chrefyddol, yn helled ag y goddefo amgylchiadau. Gwnaed areithiau poeth yn y Senedd gan rai aclodau dros ddiogelwch Pabyddiaeth, eu crefydd sefydledig, yn hytrach na Phrotectaniaeth, eithr hwy a wrthwynebwyd gan y Gweinidogion. O ran rhyddid yr argraff-waer, y mae cyhoeddwy'r papurau y newyddion at eu rhyddid i gyhoeddi holl areithiau en Seneddwyr, megis yn y deyrnas hon. Pwnc da iawn o du rhyddid.

BARBARY.—Blin yw adrodd fod y plâ, yr hwn a longyddasai ychydig yn Barbary, wedi ymosod ar y trigolion drachefn, gyda ffrnigrwydd anarferol, fel y mae y marwolaethau yn amlach nag oeddynt yn y flwyddyni angheuol a aeth heibio.

YNYs o IA.—Cyfarfu y llythyr-long *Speedy*, ar yr 28ain o Fawrth diweddaf, yn hydred 46, 20, lledred 45, 32, ag ynyso o ia, yn nŷo yn y môr; yr oedd y man uchaf arni, o leiaf, yn 400 troedfedd uchlaw wyneb y dwfr; a chyfarfu a dwy ereill wedi hyn, y fwyaf o'r ddwy yn 250 troedfedd uchlaw y dwfr, ac yn fildir ond pedwran ei hŷd.

FFFEIRIAU.—Cafwyd prisoedd da, a gwerthiad parod i anifeiliaid corniog o bob math, a cheffylau, yn feiriau diweddaf Iwelffordd, Llangathen, Hleu-fardd, Mwythig, Caerfili, a Barnstaple.

BRAWDLYSOEDD.

Caerfyrddin.—Terfynodd brawdlys Caerfyrddin dydd Sadwrn, wythnos i'r diweddaf. Condemniwyd i farw, T. Jenkins, a William Morris, am ledrata ceffylau; a John Rees a Dafydd Efans, am dŷ-doriad a lledrad; T. Jones, i'w alltudio dros saith mlynedd; a Dafydd Jones, am ledrata cerch, i'w garcharu dros 12 mis.—Newidiwyd dedfryd y rhai oeddynt i'w colli oll ond T. Jenkins: yr ydys yn goheithio yr achubir ei fywyd yntau.—Ni chafwyd ysgrif gywir yn erbyn W. Williams, yr hwn a gybuddwyd o ledrata defaid. Oedwyd prawf W. Harry, Margaret Dafydd, Thomas Maw,

Thomas Walter, Dafydd How, William Thomas, a Hana Jones, y rhai a gybuddir o wahanol droseddau, hyd y brawdlys trimisol.

Aberhonddu.—Terfynodd brawdlys Aberhonddu nos Sadwrn, pythefnos i'r diweddaf. Condemniwyd Rhys Williams, am dŷ-doriad a lledrad, i farw; eithr newidiwyd y ddedfryd i alltudiaeth. William Dafis, Mary Dafis, William Williams Morgan, a William Confin, am ledrata, &c. i'w garcharu dros fis. Rhyddhawyd y ddau garcharor ereill.

Môn ddedfrydd.—Nid oedd yr un garcharor yn mrawdlys Beaumaris i'w brofi.

Caernarfon.—Dedfrydwyd J. Roberts, am ledrata defaid, i'w alltudio dros saith mlynedd; a D. Jones, am ledrata offer oddiar y ffordd fawr, i dri mis o garchar.

Trallwn. swydd Drefaldwyn.—Dedfrydwyd gôf, o'r enw Gwyn, i dalu iawn, am gymeryd casg Mr. Roberts i'r gefeil-dŷ i'w phedoli, yn wrthwyneb i arch ei pherchenog, ac am egeulusrda, trwy ei gollwng i redeg allan â gorchudd ar ei llygaid; yr oedd yr anifail yn dra bywiog, torodd amryw stenestri yn y dref, a briwodd gymaint arni ei hun, fel y barnwyd yn angenrheidiol i'w ladd.

Iwelffordd.—Condemniwyd William James a John Thomas, i'w colli, eithr newidiwyd y ddedfryd i gosh ysgafnach drachefn.—Margaret Ormond i'w charcharu dros dri mis.

Troseddau, Dygwyyddiadau, &c.

Meddyg dany Ffangel. Dydd Sadwrn wythnos i'r olaf, gwelwyd golygfa, hysod yn Leeds, yr hyn a dynodd ynghyd amryw filoedd o edrychwyr. Yr oedd y meddyg John Bird (o'r goeg-frawdoliaeth) wedi gwneuthur cryn lawer o'n am ei gyffeciriau meddygol, a chyhoeddi cofres faith o'r dynion a wellhawyd ganddo o glefydau peryglus. Sylwyd ar y rhai hyn gan rieni un D. Marfel, yr hwn a fnasai yn milwrio dan Ddug Wellington, ond a ddaeth adref yn dra afiach, ac yn awr yr oedd y darfodedigaeth yn agos a gorphen ei walth arno. Addawodd y meddyg Bird ei wellhau yn ebrwydd; sicrhawdd iddynt nad oedd y dyn ieuanc yn y darfodedigaeth, ond ei fod yn dyoddef dan effeithiau swyngyfaredd, yr hyn a fedrai efe symud trwy ei fedrusrwydd dirfawr, ond bod yn rhaid iddo gael 50s am hyn; 6s, am ddwy gostrelaid o feddyglyn, a 2s, am galon i'w ddu, heb un plufyn gwyn arni. Trwy fawr ymdrech casglodd y tlodion hyn yr arian, dechreuodd y meddyg weithio, ond yr oedd y claf yn myned waeth, er talu cryn symau i'r meddyg o bryd i bryd am foddion meddygol; o'r diwedd gorfu ar y meddyg ei hun ddywedyd y gwyddai efe y byddai y bachgen farw, ac os byddai farw o dan rym y swyn gyfaredd y byddai yn sicr o fyned i uffern; eithr os gallent hwy roddi

tair punt iddo y byddai iddo ef ei ddad-reibio, ac y caffai fymediad diogel i'r nef-oedd! Yr oedd hwn yn ddoga (*dose*) rhy gryf i bygoeidd ei hun i'w gymeryd; hysbysodd y gwirionaid y cwbl i'w gymydogton deallus, dalwyd y meddyg, a dedfrydwyd ef i gael ei fhangellu yn gyhoeddus ac yn hymdost, yr hyn a wnaethpwyd yn llythyrenol, er dywennydd i lu-oedd o edrychwyr.—Cyn hyn yr oedd lluoedd yn cyrchu ato o 40 i 50 milldir oddi amgylch am iachad.

Newyddus llofruddiog.—Ymrysonodd dyn tlafed a'i wraig yn Bromley, gerllaw Llundain, o gylch pythefnos yn ei, pan oedd yn tori bara, ac a fygwthlodd dafu y gyllell ati, hithau a barodd iddo ei

wneuthur os beiddiai, ac efe roddodd y gyllell i lawr; ond mewn munud, gan gael ei gyffroi gan ei hymadroddion hi, efe a fwridd y dorth ati gyda ffryg-rwydd mawr, yr hon a darawodd eu baban ag oedd y pryd hyn yn sugno ei fam, fel y bu farw yn ddioced. Cymerwyd y tad i garchar.

Damwain alarus.—Dygwyddodd damwain alarus yn Aberystwyth ar y 15fed o'r mis hwn. Plentyn i Efan Rees, o'r dref uchod, ynghylch tair blwydd oed, a aeth allan o'r tŷ i'r geudy (*privy*), ac a syrthiodd trwy y gwaelod, oblegid astell yn rhydd, neu y cyffelyb, ac a gaed yn farw yno vn y pruddion, wedi bod o hono yno tua saith neu wyth o oriau.

AT EIN GOHEBWYR, &c

1 Aangenrhaid yw dywedyd unwaith eto, mai yr unig boen, a'r unig bleser, ydym yn gael oddiwrth y llythyrau a yrir atom heb dalu am danynt, yw eu gyru yn ol i'r llythyrdy.

2 Derbynydd Cyfaill i wir Foesoldeb yn Nhrefegar; Monwysiad; P. A. Môn; Aliquis; D. Dafis; Dyffryn Clwyd; Philo Euler; Philo Euangelion; Iota Glan Gwann; Efan Efans; Egwan-ei-Ddeall; D. S.; R. Efans; Eos Cathiàng.

3 Gorfa arnom adael y ffeiriau allan y tro hwn o eisien lle. Heddyw y cyhoeddwyd, pris 6ch. y rhan gyntaf o'r Casgliad Newydd o Hymnau, gan mwyaf ar fesurau atebol i Dôn-lyfrau Rippon, Walker, a Fawcet, yn fars Corff o Dduwinyddiaeth, sef Hymnau perthynol i amrywioi bynciau y grefydd Gristianogol, ar y mestrau ag y ceir llu o ddonau iddynt yn y llyfrau uchod; yr ydynt hyderus y cawn anogaeth fawr gan y cynulkriddfaedd ag sydd yn ymhyfrydu mewn casu rheolaidd, ac amrywiaeth tónau, gan fod mawr eisieu y fath lyfr yn y cyfryw gymdeithasan. Gorphenir y llyfr mewn o 6. i 8 o ranau, 6ch. yr un. Gellir ei gael gan Weinidogion y Bedyddwyr, a dosbarthwyr Seren Gomer yn gyffredin, Dehyfyr ar bawb ddanfôn gwybodaeth pa sawl un a fynant, i un neu arall o Gymanfaoedd y Bedyddwyr yr haf sydd yn nesau, ynghyd a thaliad am y rhan gyntaf, ac am Seren Gomer hyd yr amser hyn, a llyfrau ereill a yrwyd allan gan y Cyhoeddwr, gan gosio na cheir y fath gyfe yn hir wedi hyn. Gobeithio y meddylia pob goruchwiliwr onest na bydd yr amser uchod yn rhy gynar i dalu am yr hyn a gafwyd y llynedd.

ARGRAFFDY Y BEIRDD.

Y MAE J. JENKINS, o HENGOED, a T. WILLIAMS, sef GWILYM MORGANW, yn hysbysu i'w holl gyfeillion trwy y Dywysogaeth, a Llundain hefyd, eu bod hwy wedi agor ARGRAFFDY NEWYDD, o'r enw uchod, yn MERTHYR-TYDFIL, y 2lain o Ebrill, 1819, lle gellir argraffu Llyfrau Cymraeg a Saesoneg, gyda phob brys, yn hardd, ac am bris cymedrol.—Gwybydded Derbynwyr y Llyfr a elwir GWELIAD Y PALAS ARIAN, gan J. JENKINS, y gallant yn awr ddysgwyl y Rhan ddiweddar o'r *All Argraffiad* yn fuan.—Hefyd, gwybydded pawb ag sydd yn dymuno gweld a derbyn ESPONIAD J. JENKINS ar y Bist, bod y Rhan Gyntaf yn barod i'r Wasg, ac y cyhoeddir hi ar frys. Bydd i ryw nifer o ranau cyntaf yr Esponiad uchod i gael eu danfon i holl Eglwysi y Bedyddwyr trwy Ogledd a Deheudt Cymru. Y mae yr Awdwr yn ei ystyried yn ormodd eondra i ddanfôn dim o honynt at neb Eglwysi brodyr o wahanol enwau, heb iddynt ddangos iddo eu dymuniad i weled y gwaith, trwy lythyr, neu yn rhyw ffordd arall—derbynlir hyn gyda diolchgarwch oddiwrth bawb, gan obeithio y bydd yn adelladaeth i'r gwan yn y ffydd, b'le bynag y byddo, ac na chaiff y cryf ychwaith mo'i siomi ynddo.—Bydd y PARTHYLLYDD hefyd yn debyg i gael ei orphen bellach.—Hefyd, bydd JENKINS a WILLIAMS yn GWERTHU AMRYWIAETHAU o LYFRAU CYMRAEG, a IEITHOEDD EREILL, yn HEOL-Y-FELIN, MERTHYR-TYDFIL.—Yno hefyd y gellir cael RHWYMO POB MATH O LYFRAU, yn hardd, ac am bris cymedrol.

D. S. Os bydd unrhyw genadwri gan neb pwy bynag, anfoned yn ddidraut at Jenkins and Williams, Printers, Merthyr-Tydfil.

Argraffu'r Beirdd heirdd yw hwn,—nodedig

A didwyll ni' brofwu,

Mac'n fael ei gael os gwolwp,

New-ged i holl Gréd yn grwn.

IOKO MORGANW.

Barddoniaeth.

GWAEDD I AMERICA:

Mewn llythyr i Gaerefrog Newydd (New York), at un a aeth yno yn Hydref, 1818, yr hŷn a fuasai fwy nag ugain mlynedd yn aelod yn Bethesda.

- 1 PEGY, PEGY, dywaid imi,
O eithafodd byd yn awr,
P'am y ciliaist o Bethesda,
Dros y môr a'i dŷnau mawr?
Ai ymofyn dynol wynfyd,
Draw'r Atlantic oeddit ti,
Neu ymofyn gwell cyfeillion,
A mwy fyddlon nag oe'm ni?
- 2 P'am y troist dy gefen arnom,
Cyn hod rhaid i hyuy fod?
P'am y cenaist fythol ffarwel
Ini cyn i anghau ddod?
Bach meddyliais un diwrnod
Cawn i wel'd dy gladdu'n fyw;
Hi rhai llythyr sy'n teyrnasu,
Eiddo dyn ei ffordd nid yw.
- 3 Cenis fwy nac ugain mlynedd
Uch dy ben di awa a ha';
Oeddw'n genyt fel cŵn ariad,
Hyfryd lais yn canu'n dda:
Wedi'm llafur yn dy wiliad,
Wedi'r drafferth oll a'r draul,
P'odd dihenigaist rhwng fy nwylo
Draw i dir machludiad haul?
- 4 C'est dy guro'n ddidrugaredd
Lawer gwaith pan nad oedd raid,
Pan y'th gurent ar yr eiaon
Minen safon yn dy blaidd;
Mi feddyliais na'm gadewit
Nes gwahannu anghau ni,
Ond er hyny cyn ei ddyfod
Myn'd a ngadael wnaethost ti.
- 5 Cym'raf addysg, dysged ereill,
Peidiaf—peidiaf pawb a'r dyn,
Twyll eu gyd yw meibion Adda,
Twyli yw merched Efa'r un:
Y mae hyn yn peri tristwch—
Ond fy nhristwch penaf yw
Fod fy nghalon oer fy hunan
Mor anffyddlon i fy Nuw.
- 6 Os aeth byd, a chnawd, a Satan,
Dros y ce'nfor gyda thi,
Beth wyt y Nghaerefrog Newydd
Well nag yma gyda ni?
Os y'n thwy yr ochor yna
Fel y maent yr ochor hyn,
Beth enillast wrth y drafferth
Fawr a th boen yn croesi'r llyn?
- 7 Ar y boreu cynta' genir
Pob dyn yma yn y byd,
Cuawd a blinder a briodir,
Yr un boreu hwnw'nghyd;

Ni wna myned dros y moroedd,
Na mynyddau'r byd o'r bron,
Wneuthur ysgar byth na thori
Mo'r briodas hynod hon.

- 8 Cysur oer yw'r cysur hwnw,
Thal e ddim am dano son,
Cysur nad yw ddim ond hyny,
Newid lle a chadw'r po'n;
Cnawd, a byd, a uwydau natur,
Lle h'o ni fe ddaw 'rai hyn,
Dros bob munud hyd ein marw,
Hwy'n dilynant bro a bryn.
- 9 Er i tithan gym'ryd adain
Megis adain boreu wawr,
Myn'd dros foroedd i'r Gorllewia,
Gwn mai'th broffid yno 'nawt,
Fod y dorchog sarff hedegwyl
Yna ddigon o dy fla'n,
Ac mai'th siomi ge'st wrth ddysgwyl
Cai ti yno lonydd glan.
- 10 Bydd yn drist, neu bydd yn llawen,
Bydd yn llwm, neu ynte'n llawn,
Nid oes genyt, mwy na mincu,
Ond dywedodd hwyrol iawn;
Cadw'th lygaid tua'r ddacur,
Cadw'th feddwl tua'r lan,
Lawr a'r corff i waelod hŷn,
Fry a'r enaid yn y man.
- 11 Pan delo'm llais i gyda'r awel,
Yna dros y moroedd maith,
Ti'nabyddi'r llais a glywaist
Yn Bethesda g'nifer gwaith,
A chan ro'i ochenaid dda'fwn,
A'r dw'r fel perlau'n lifo lawr,
Mi glywa'th lais yn dweud, dehygw'n,
"O! na b'awn i yno 'nawr."
- 12 Bydd yn ddiddig—aros yna—
Dyma'r wlad lle trigis i,
Nes cafwy' wys i'fyn'd dros foroedd
Pellach nag yr aethost ti;
Rwy'n hyderu'th gwrdd di eto,
Ar gyfinau'r gwledydd pell,
Nid dan wylo fel 'madawson,
Ond mewn tymer lawer gwell.
Bethesda. T. WILLIAM.

GWAUD-ENGLYN

(EPICRAM)

I'W DORI AR GAUD BLWCH MYGLYS.
(*Allan o'r Diddanuch Teuluaid*).

CETYN yw'n hoes, medd Catwg,
Nid y'm oll onid y mwg;
Gan hyn, os mwg yw'n heiniocs,
Da iawn! onid chair dwy oes?
Mygys o'r cety'n cwt
Wnai o un oes ddwyoes dda.
Goronwy Ddu o Fôn.

Abertawe: Argraffwyd a Chyhoeddwyd gan J. HARRIS, Reol-Factr.

TRA
MOR,
TRA
Brython.

HEB
DDUW,
HEB
Edim.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, MAI 19, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

RHEOLAU

I RAGFLAENU MALAIS A CHENFIGEN.

1. Na fydded i chwi fod yn rhy hoff o'ch hunain, yna ni chymerwch i fynu yn hawdd ddrwg ewyllys i ereill. Y mae hunanolrwydd anghymedrol yn ddrwg mawr, am hynny gwyliwch rhagddo. Yr ysbïyd cul hunanol hwn sydd yn lleihau y cymwynasgarwch cyffredinol a'r ewyllys da ag sydd yn ddyledus i'ch cymydogion, ac yn eich gwneuthur i ymddwyn yn angharedig tuag atynt. Gochelwch feithrin rhagfarn a chasineb afreysymol tuag at un math o ddyn pwy bynag, na rhoddi nód atgas arno ar unwaith am weithred neu ddwy nad oeddynt yn eich boddhau. Cyffrif rhy uchel o'ch hunan a'ch huda i ddirmygu preill heb achos, ysgatfydd oblegid, eu golwg, eu llun, eu cêrddedid, eu gwisg, eu tlodi, eu heisieu, eu dygiad i fynu, eu henw, eu téulu, &c. a hyn mewn ychydig amser a sefydla mewn gelyniath a chasi-

neb, ac a dyf yn falais a chenfigen parhaus tuag atynt.

Tra byddoch yn rhy hoff o'ch hunain, ac o'ch meddianau, eich anrhydedd, eich teulu, eich pleserau, &c. chwi a fyddwch byth yn eiddigeddus a drwg-dybus bod ereill ar eich ffordd, a chwi a fyddwch yn rhy dueddol i ollwng eich malais a'ch cenfigen i weithredu yn eu herbyn. Yn y gwrthwyneb, pe byddai llai o hunan-gariad, a mwy o gynydd ac helaethrwydd mewn cymwynasgarwch a chariad i ddynolryw yn eich llywodraethu, byddai tuedd hyfryd yn hynny i ragflaenu eich casineb a'ch cenfigen tuag at bersonau neillduol.

2. Ystyriwch pa un a ydyw y personau yr ydych chi yn eu casâu yn dda, neu beidio.

Os ydynt dda a duwiol, y mae eich casineb tuag atynt yn bechod dau-ddybllig, o herwydd eich bod yn rhwym i'w caru fel dynion a

RHIFYN X.

L

LLYFR II.

chredinwyr. A gasewch chwi y rhai y mae Duw yn eu caru? a'r rhai sydd ganddynt ddolw Crist? ac yn y rhai y mae ysbryd Crist yn trigo? Os oes ynddynt rai pethau beius, bydded i'ch haeliou guddio y beiau hyny; a bydded i'ch meddyliau yn hytrach orphwys ar eu rhinweddau, a'u sanctaidd berthynas â Duw. Bydd hyn a thuedd cryf ynddo i droi eich casineb yn gariad. Meddylwch am danynt fel aelodau o Grist, ac os ydych chi o'r corff bendigedig hwnw, ni fedrweh eu casâu.

Os ydynt ddynion ag sydd yn esgeuluso crefydd a moddion gras, ac heb fod yn ofni Duw, eto, ysgatfydd, fe all rhai pethau da a hawddgar fod ynddynt—rhyw rinweddau moesol neu gymdeithasol, neu ardderchogrwydd naturiol, ag sydd yn deilwng o'ch parch a'ch cariad.

Yr wyf yn cyfaddef ei fod yn natur malais a chenfigen i edrych dros bob peth sydd dda a hawddgar mewn dyn, ac i sylwi yn unig ar y pethau sydd ddrwg ac atgas. Ond nid yw yr ysbryd a'r dymher hon mewn gwir gredadyn, nac yn yr Arglwydd Iesu Grist, ein iachawdwr. Yr oedd gwr ieuanc, yr hwn a garodd ei gyfoeth mor fawr, nes gwrthod dyfod yn ddyscyl, eto ein Harglwydd bendigedig a ganfu rai pethau da ynddo. Edrychodd arno ac a'i carodd, Marc x. 21. Ond os nad oes gan y personau yr ydych chi yn eu casâu ddim da ynddynt yn amlwg i chi, dylent gael eich tosturi yn hytrach na'ch casineb. Nid ydynt yn teilyngu eich cenfigen, ac ni ddylent gael cosp eich malais yn y byd hwn, gan eu bod, druin, bob munud yn agored i lid a digofaint y Duw mawr yn y byd a ddaw.

Ysgatfydd y dywedwch eu bod mor anuwiol o flaen Duw,

ac mor niweidiol i ddynion, fel yr haeddant gael eu casâu. Gweddus i chi ystyried, yn hytrach na dweud felly, pe cawsai chi eich cospi ymhob modd fel yr haeddasoch chi am eich pechodau rhyfysu o flaen Duw a dyn, beth a ddeuai o honoch! Cofiwch gan hyny i dosturio, fel yr ydych yn gobeithio am dosturi. Dilynwch siampl eich Tad nefol, yr hwn sydd yn gwnenthur i'w baul lewyrchu, a'i wlaw i ddisgyn, ar y cyfawn a'r anghyfawn.

3. Gwybyddwch bod yr enaid llawn o genfigen a malais yn boen oestadol iddo ei hun. Y mae yr holl bethau da a ddwywedir am ereill, a'r bendithion y maent yn eu mwynhau, yn achos o dristwch a phoen i'r ysbryd cenfigenus. Y mae yn ddig ac yn orthrymedig wrth gysuron dynolryw; y mae yn ymgyndeiriogi ynddo ei hun wrth weled ereill yn llwyddianus. O'r fath dymher arswydus ac anuwiol yw hon!

Pa faint mwy hyfryd a chysurus yw i deimlo cymhelliadau cariad a chymwynasgarwch yn oestadol wrth y galon!—i lawerhau yn nedwyddwch ein cymydogion, ac i sipian gradd o foddlonrwydd ac hapusrwydd meddwl oddiwrth holl fendithion dynolryw, ag sydd yn dyfod o fewn cyrhaedd ein sylw!

4. Cofiwch fod dyn malaisus a chenfigenus yn atgas ac yn ffaidd yngolwg holl ddynolryw, gan fod ei brif orfoledd yn cyfodi oddi ar drueni ei gyd-greaduriaid. Nid oes neb yn caru y fath dymher, hyd y nod y rhai ag sydd yn ei harfer eu hunain, yn ei chasau mewn ereill. A foddlonwch chi gael drygair a gwaethaf dynolryw; ond yw yn llawer gwell teilyngugair da pob dyn?—y mwynaid a'r diniwed, yr heddychlon, y cymwynasgar, a'r dyn tosturiol, yn unig, sydd yn

wrtheddrych parch a chariad cyffredinol.

Bydded i chwi ystyried yn ddifrifol mai trwy borthi malais yn eich calon i ereill, yr ydych yn rhoddi'r personau hyny ar y llwybr, mewn modd neillduol, i'ch casâu a'ch cenhigenu chwithau. Ac ni wyddoch pa mor bellled a all eu malais eu gyru i ymarferiadau ymddialgar a llidiog tuag atoch, ac ystyriwch hefyd yn ddifrifol ynoch eich hunain, pa faint yw eich rhan chwi yn eu pechod, trwy eich bod yn meithrin llid a chenhigen yn eu herbyn hwy. A chofiwch bod y tân o ddigofaint a'r tân o gariad bob amser yn enyn eu cydrywiol dānau. Cymwynasgarwch a chariad tuag at ereill ydyw y moddion effeithiolaf i ddarostwng ereill i ymarfer hyny tuag atom ninau.

5. Malais a chenhigen sydd yn bechodau y diafol; ei ddelw neillduol ef ydynt ar enaid dyn. Yr oedd efe yn llofrudd o'r dechreuad, ac y mae felly hyd yn awr. Fe genhigenodd wrth ddedwyddwch ein rhieni cyntaf yn mharadwys, ac a ddychymygodd eu dinystr. Y mae yn cenhigenu bendithion yr efengyl i ninau, a'u gobaith gwynfydedig, ac fe chwenyehai eu dinystrio.

Yn awr, a wuewch chwi ddilyn y fath elyn atgas a hnuw? Ie, gelyn mwyaf Duw a dyn. A ydyw yn dda genych ddwyn ei

ddelw? A ydych chwi yn foddlon bod megys diafol mewn cig a gwaed, yn hytrach na dilyn siampl y Duw a ymddangosodd yn y cawd, sef y bendigedig Iesu.

6. Ystyriwch mor agos yr ydych i augu a'r farn, a'ch sefyllfa dragywyddol, ac na seiddiwch ryfgyr myned i dragywyddoldeb mewn tymer salesus ac ysbryd cenhigenus. Nwydau maleisus a digfus ydynt yn bethau truenus i ymddangos o flaen gorsedd-fainc Duw.

A bydded iddo gael ei ddifrifol ystyried hefyd, nad oes *din* meddyginiaeth wedi ei barotoi i lid a chenhigen yn y byd arall. Duw a barotodd hyny yn yr efengyl; ond ni allwn gael cymhwysiad o'r feddyginiaeth yma ond yn y byd hwn. Yn awr augu, yr hwnsydd frwnt, bydded frwnt eto; a'r hwn sydd genhigenus a maleisus i-raddau llwyddianus yma, rhaid fod yn genhigenus a maleisus eto. O! y fath gyflwr truenus fydd i orwedd yn dragywyddol dan bwys poen malais a chenhigen tufewnol, ac i ymgynddeiriogi ymhlith ysbrydion melldigedig, heb y gobaith lleiaf i ymadael a'u cymdeithas anedwydd, dros oesoedd maith tragywyddoldeb! Ydwyf eich ufudd wasanaethwyr,

DYFFRYN CLWYD.

Agos i Ddinbych.

AR FOESOLDEB:

MEWN ATEBIAD I OFYNIADAU H. O.

(Rhif. 33, tu dal. 107.)

Gor. 1. A ydyw yn beth gallnadwy i ddyn fod yn foesol, ac eto heb fod yn ddunwyl?

Ateb.—Rhaid ymofyn ychydig mewn

perthynas i ystyr y gair *Moesol*. Medd Prior, *MORAL, practice, or doctrine of the duties of life*. MORALIST, medd Adison, *one who teaches the duties of life*,

(un sydd yn dysgu dyledswyddan bywyd). Moesol, arfer, gwedd, dull. Tybygaf fod y gair yn tarddu oddiwrth Moes. Dywed Dr. D. mai berf afreolaidd ydyw, yn arwyddo rho, dyro, &c. Felly y dyellir yn Sal. xxix. 1, 2. *Moesoch* i'r Arglwydd, &c. a'r Diar. xxiii. 26, Fy mab *moes* i mi dy galon, &c. Gelwir gan dduwinyddion rai o briodoliaethau Duw yn briodoliaethan *moesol*, sef y rhai sydd yn darlunio ei ddaloni ef, felly mae ei gyfawnder, ei drugaledd, ei eirwiredd, &c. oblegid er mwyn, neu er eglurhad y priodoliaethau hyn, y rhoddodd ef ei gyfraith i'w greaduriaid rhesymol, at iddynt ymarfer yn ol y priodoliaethau yma a'r holl galon yn eu bucheddau; am hyny gelwir y gyfraith yn gyfraith foesol, oblegid ei bod yn ein gofyn ni i *roddi* ac i ymarfer serch a gallu ein holl galon, &c. i garu Duw, a'n cymydog fel nyddi ein hunain. Mae Moesoldeb yn cynwys holl grefydd ymarferol, dybygaf. Nid oes dim yn foesoldeb mewn ystyr fanwl ond yr hyn sydd mewn rhyw radd yn gydffarfiad â'r gyfraith foesol, ac nid oes dim yn cynwys y radd leiaf o gydffarfiad â'r gyfraith foesol, oddi eithr ei fod yn cynwys cariad at Dduw a'n cymydog. Gan hyny nid oes y fath beth a moesoldeb mewn dynion drwg. Yr hyn sydd yn elfenn ac yn cyfansoddi hanfod gwir foesoldeb, sef cariad at Dduw a dyn, sydd yn cynwys holl grefydd ymarferol. Edifeirwch, ffydd, a phob rhyw ufudd-dod, y'nt ond gwahanol agweddan o gariad at Dduw. Os ydym yn caru Duw, ni's gallwn lai na *edifarhau* o achos ei aniharchu ef. Os ydym yn caru Duw yn wirioneddol, ac yn meddu ar bwr ewyllys da i ddyn, ni's gallwn lai na *charu* y *Gwaredwr*, a *chosleidio* yr *iechydoriaeth*, yr hyn sydd yn dwyn *gogoniant* yn yr *uchelder* i Dduw, a thangnesedd ar y ddaear, ac i ddynion ewyllys da.

Mae yn beth cyffredin ddigon i glywad gwrthgredwyr a gelynyion ereill i wir grefydd yn crïo fydd foesoldeb, fel rhywbeth gwahanol iawn i grefydd, ac o aelïus hyn, fê ddichon, fod ereill

yn tybied yn addas i dynu moesoldeb i lawr. Y moesoldeb mae gelynyion crefydd Crist yn ei ddyrchafu yw yr hyn sydd gynwysedig yn ail ystyr y gair, neu, ef allai, yn fwy priodol, rhyw foesoldeb nad yw yn *debyg* i un o briodoliaethau moesol Daw, nac yn cael ei *ofyn* yn y gyfraith foesol ychwaith; gan hyny, y gair moesoldeb yn *unig* sydd ganddynt, heb ei *tylcedd*. Ereill, hyd y nod o ddynion da, a dybiasant (wrth fywyd y ganfoesoliaid), nad oes un ystyr mwy i'r gair na'r sydd i weled yn eu hymarferiad hwynt; am hyny diystyrant foesoldeb fel peth llai o werth o lawer na chrefydd. Ond, yn lle diystyrn moesoldeb, pan byddo ereill yn ei dyrchafu ar drau crefydd Crist, dylem ganiatau gwerth gwir foesoldeb o hōni ei hun; ped fâl sylw digonol yn cael ei dalu i hyny, nad esgenlusid gwir grefydd, a bod gwir foesoldeb yn cynwys gwir gariad at Dduw, a Christ, a'r efengyl, a holl grefydd, planai hyn ddrân yn eu mynwes, na's gallent yn hawdd ei dynu ymaith, a hwy a ddalent i garu *gwir grefydd* gyda moesoldeb, neu ynteu i *gahau gwir foesoldeb* gyda chrefydd.

Os yw y nodiadau uchod yn lawn, nid oes *neb* yn foesol ond y sawl sydd yn grefyddol. Y darluniad uchod sydd yn dangos yr hyn sydd yn "gwneud dyn yn wir foesol ynghyfrif y Bôd anfeidrol." Mewn perthynas i ba enw sydd yn gweddu oren i'r cyfryw rai, nid wyf yn meddwl cynyg fy llafur yn ei gylch, oddieithr i ddydydd ystyr y gair hwn wneud y tro, sef *Bucheddol*.

Mr. Gomer, os bernwch y nodiadau hyn o ryw wasanaeth i'r cyffredin, byddai yn dda genyf iddynt gael ymdangos yngwyneb Newyrthus eich Seren; ac yr wyf yn gobeithio na chymyla iaiith sarug a dysgeid-frol y rhifydddegwyr llythyrenol mo' wyneb-ryd tryloyw, oblegid ni's gall eich darlennyddion yn gyffredin gael cymaint o fudd a chêd wrth ddarllen eu gwaith ag y maent hwy yn gael wrth fyfyrïo ac ysgrifennu yn eu hysbryd-

oedd hŵydu, a gwresog eu hunain; er hyny rhaid crybwyll enw *Philotheros* gyda ardduniant a pharch, yr hwn sydd yn cyfeithogi y Seren a'i amrywddau.

CYFAILL I WIR FOSOLDUR,
YN NHRDEGAR.

At Olygydd Seren Gomer.

Syr,—Ni buaswn yn gwoenthur un sylw o'r fath wael-gelfi a "haeriadau" y gwr llednais a gyfenwa ei hun *Cantwr*, oddieithr fy mod yn meddwl y gallai dŷnion anwybodus mewn cerddoriaeth dybied fod ganddo ryw beth o bwys.

Y mae *Cantwr* yn dechreu ei "haeriadan," (canys felly mae'n dewis eu galw), gyda difrifwch mawr, a llawer o hunan-bwys, ac a ddywed, "Y rhai sydd yn cymeryd arnynt gyfieithu uarthw beth, &c. a'i gymhwyso at gerddoriaeth, a ddylent naill ai bod yn adnabyddus o gerddoriaeth eu hunain, neu ynte ymgynghori â rhyw un a fyddo yn ei ddeall."

Yn awr, Syr, fe allai ei fod yn anghywys i mi ateb dros *Iean*, a phan a ellir canu ei gyfieithad ef ar y gerddoriaeth sydd i'r geiriau yn Saesneg ni's gwn, oblegid ni chynygais ei wneuthur; ac os wyf yn cofio yn dda nid yw *Iean* yn hŷni ei fod wedi cymhwyso ei gyfieithad ef at gerddoriaeth. Elthyr caiff *Iean* ateb drosto ei hun.

Mewn perthynas i fy nghyfieithad i, atolwg pa fodé gŵyr *Cantwr* i mi ei gymhwyso at gerddoriaeth? a ddywedais i fy mod wedi ei gymhwyso? os na ddywedais, beth oedd dyben "haeriadan" *Cantwr*, ond rhaddi gwybod i'r byd ei fod yn medru canu—yr hyn, p'odd bŷnag, ni's gallaf lai nag ameu.

Dywed *Cantwr* idd o gynyg canu cyfieithad *Iean* a'm cyfieithad i'm hefyd, ac iddo fethu; iddo "weled ynddynt anhawiderau anorfod i'w canu, heb ddyrysu y geiriau neu y gerddoriaeth." Yn awr, Syr, i fod yn fyr, er na ddarfu i mi broffesu ei gym-

hwyso at gerddoriaeth, eto mi a ddywedaf wrth *Cantwr*, y gellir canu fy nghyfieithad i (er na's gall ef), heb ddyrysu y geiriau na'r gerddoriaeth, ac heb un anghynghanedd.—Fe allai hefyd, na byddai niwedi i *Cantwr* i ddyysu ei wersi cyntaf mewn cerddoriaeth yn well, a phheidio meddwl ei fod yn athraw yn y gelfyddyd yn rhy glau.

Ydwyf, Syr, &c.

ALIIQUI.

Caerfyrddin, Ebrill 16, 1819.

MR. GOMER,—Mae'n ddywenydd genyf os rhoddwch le i'r llinellau canlynol yn eich Seren, er mwyn hysbysu fy niochgarwch i Philo-Euler am ei adolygiad, (gwel tu dal 72), ar fy ŵgofyniad yn tu dal. 392, llyfr i. Yr ydwyf yn rhwydd gydnabod fod ynddo wall am hyd y cysgod, sef 2 droedfedd, 2 3-10 modfedd, yn lle 2 lathen, 2 3-10 troedfedd. Mae gwallau yn ddygwydd, er yn dra gofalus—dygweddodd un yn adolygiad Philo-Euler, pan yn dangos fod gwall yn fy ŵgofyniad, dywed, "rhaid bod uchder yr haul yn 62 gradd, 45 munud, neu y cyfuchder yn 27 gradd, 45 munud." Hyn sydd anghyson ynddo ei hun, ac yn amhosibl i fod, canys rhaid fod yr uchder a'r cyfuchder ynghyd yn 90 gradd cymwys. "Heb ei fai heb ei eni," medd hen ddihareb Gymraeg; am hyny byddwch ymarhous, a diwygied pawb, gan fod lle, yn enwedig i

PHILOTHEOROS.

Treletert, Dyfed.

MR. GOMER,—Gyda llawer o ddi-fyrwch a buddioldeb y byddaf bob amser yn sylu ar wynebpryd eich Seren odidog; a dilyn genyf fod yr amrywiaethau a geir ynddi yn bythefnosol yn ei gwoenthur yn dra derbynol gan ei darllenwyr yn gyffredinol; a chyhyd ag y caŵ ei chynysgaedd â'r fath addurniadau ardderchog, digwir ei chymeriad gyda phob un a

garai ffyniant ei gydgenedl mewn gwybodaeth lesiol, ac ymarferiadau moesol.

Er cymaint yw yr ymdrechïadau canmoladwy a wneir tuag at ymlid y ddunos o anwybodaeth ac anfoesoldeb o derfyn-gylch ein gwlad, eto y mae y tywyllwch dudew yn parhau i orchuddio miloedd o'n cydwladwyr hoff i'r fath raddau fel ag y mae yr anghenfil ffaidd hwnw, sef pechod, yu fawr ei fri gyda llawer;—mor fawr yw en cariad ato, a'n parch iddo, fel na's gallant oddef i neb ddwend yn ddrwg am dano; ac nid rhyfeldd hyny, gan eu bod yn y tywyllwch, ac, o ganlyniad, dan anfantais i allu canfod ei wrthani. Ni chafodd pechod erioed, ac ni chaiff bytn, neb i'w garu, ond rhai yn y tywyllwch. Byddai gwled ei anian fell-digedig, fel y mae yu elyniaeth yn erbyn Duw, yn ddigon i arafu ychydig ar y rhai cyflymaf eu traed ag sydd yn ei ddilyn. "Synia! y cwawd sydd elyniaeth yn erbyn Duw." Gelyniaeth yn erbyn ei natur, ei hanfod, a'i holl briodoliaethau gogoneddus. Gelyniaeth ydyw yn erbyn Duw anfeidrol gyfawn, sanctaidd, a da, ac felly y mae yn rhaid bod ynddo anghyfiawnder, halogrwydd, a drwg cyfatebol. Gwrthryfel yn erbyn y llywodraeth fwyaf uniawn, a'r dirmyg penaf ar y gyfraith oren. Gyda llawer o briodoldeb y geirw yr Ysbyrd Glau ef yn "helaethrwydd malais," ysgarthion, tom, gorferw, neu ewyn; yn arwyddo mai y petri asianaf o bob aifendid, a'r peth mwyaf ffaidd o bob ffaidd-dra yw pechod. Ac os gellir barau am fawredd y elwyf oddiwrth y draul a'r anhawader i gael meddyginaeth, ymdengys yn eglur nad oes un drwg i'w gystadlu â hwn, gan nad oedd un feddyginaeth lai a wnaid iddo nac anfeidrol werthfawrocaf waed Iean Grist.

Ymdengys ei ddrwg hefyd yngwymed ei effeithian dychynllyd. Bu yn achos o'r ing chweraf, y goffd mwyaf, a'r loesion dyfnaf i'n Gwaredwr, pan oedd dan gyfrifiad o bechodau ei bobl. Pwy a all amgyffred dysnderoedd ei ddyoddefaint pan y llesodd

allan, "Fy Nuw, fy Nuw, pabam y'm gadewaiat?" Y mae pechod wedi hollol anurddo y natur ddynol, ac wedi darostwng yr enaid ag oedd yn gymhwys i gymdeithasu â Dew i'r sefyllfa mwyaf gwasaid a chywylyddus a ddichon fod, sef i fod yn was i bechod. Yspeillodd hwn ni o goron ein hardderchawgrwydd creadigol; delw ein Gwneuthurwr, ac a'ngwnaeth yn fwy isel, gresynol, a gwael, na'r anifeiliaid a ddyfethir. O! bechod tra phechadurus! yspeillodd ein dedwyddwch! a lleiddiad ein bywyd! pwy a'rh garai mwy? Neb ond ynyfydion gwallgofus. Dygodd hwn oferedd ac anhrefn ar yr holl greaduriaeth; parodd fyrddo ofidiau, gorthrynderau, cystuddiau, a phob rhyw drueni yn y byd hwn; a chyneuodd dan aniffoddadwy, i boeni yn dragywyddol bawb o'i garedigion yn y byd a ddaw. Pwy na chodai ei les yn ei erbyn? a phwy na wylai wrth feddwl am y lliaws aneirif sydd eto yn ei wasanaeth?

Deffrowch, chwi! wiledyddion Seion! a dyrchewch eich llef fel udgorn yn ei erbyn: a chwithau athrawon yr Ysgolion Sabothol, llafuriwch yn egniol a gwrol i ddadymchmelyd ei lywodraeth ormesol oddiar ienectyd tirion Cymru, trwy ddangos iddynt ei atgasrwydd a'i ffaidd-dra, a mynegu iddynt am Iesu, yr hwn a ddichon eu gwaredu oddiwrth eu pechodau.

Lerpwl.

IOAB.

Ms. GOMER.—Yn gyntaf, yr wyf yn cyfaddef fy mai a'm hwyrffrydigrwydd yn anfon atoch; wedi hyny cydnabyddaf eich daioni, eich clod, a'ch hynawsedd chwithau yn cyddwyn â mi. Rham hir-amser mewn anhwylydeb corff, yna yn hwy mewn aytrdandedd meddwl. Y mae yr Amseronydd yn cydnabod eich cymwynasgarwch, gyda diolch. Bydd i mi gyflawni eich dymuniad iddo ef. Y mae y bwriadn ymwled â chwi yn fuan. Hefyd, ysbarddnaf fy nghydruchwylwr, a daw pethau yu well

eyn hir. Dywenydd genyf weled y Seren yn enill tir yn barhaus, a'r gohebwyr yn dilyn cymbedrolder yn eu hamrywiol ddadleuon. Braidd na allant ddynwared Achilles ynghroesawlad Piram, cyneu tân, lladd y myn gaffr, darnio yr aberth, ac i chwi gipio y drylliau oddiar yr allor, a rhannu i bob un ei dafell o ganol y fflam! Y mae y gohebwyr yn cryfhan, yr ohebiaeth yn cynyddu, ac amrywiaeth ei hun yn amleni yn eich Seren. Gyrasoch eilwaith yr ellyllon o'n plith; gwybodaeth ddaeth i mewn, tywyllwch gilgwlhiwyd allan, y bellen ddaearaf a droir yn barhaus trwy y terfyn-gylch; Ewrop, Asia, Amerig, ac Affrica, sydd megys yn ymdeithio trwy Gyfaru, a'r trigolion yn cael en-gwelled a gwybod am danynt yngoleuni y Seren. Braidd y gall cenad Lnsiffer ymrolio y ddaear na fydd pawb yn ei adnabod; ni chaiff enw neb aros yn fynon Elian, na Chanaanead ynghymdeithas y saint, na Sais gyfarfod â Chymro heb ei gyfarch â'r galwedigaethydd "Syr." Y mae yr holl bethau pwyais hyn yn flaenredogiaid i bethau mwy. O ymddangosiad y Seren fe gyfyd yr haul, o wasgu ar y Sais fe enill y Cymro dir, ac o ymlid y diafol ymaith fe geir paradwys eto yn ol. Ond y mae Belsebwb yn dywed-yd iddo ef gael cam ar law yr Hollalluog; ac y mae Adda yn haeru y dylasai Duw ei gadw eto yngardd Eden; ac mai nid bai y naill oedd cael ei fwrw o'r nef, na'r llall ei ddan allan o baradwys. Gan hynny, da da yn elch golwg, ni a gadwn gyngawa ar y ddau yn y lle hwn, o dan yr enw, *Dadl Belsebwb ac Adda o Flaen Duw.*

Adda.—Pa nam na fiasit ti yn fy nghren i a Belsebwb yn y cyfryw sefyllfa ag a fuasai yn anmhosibl i mi syrthio o honi; ac feily i ragflaenu yr holl hechnu a'r trueni blin trwy y ddaear?

Ateb.—1. Myfi a'th greais di yn berffaith allnog i sefyll yn y sefyllfa hono, fel creadur ymddibynol ar y Creawdwr; ac fel deiliad cyfrisol i'r llywod-

raeth foesol. 2. Ti a roddait brawf o hyn yma dy hun drwy fy ngharu â'th holl galon cyn syrthio o honot. *Gennyf* fi y cefaist y gallu hwnw i'm gwasgogaethu yn berffaith: ac ni allaswn i, fel Bod sanctaidd, roddi gallu amgengach i ti fy nghasau, trwy wrando ar y gelyn. 3. Yr oedd yn anmhosibl i mi dy greu di fel creadur ymddibynol arnaf fi am nerth i sefyll, ac fel deiliad cyfrisol i'r llywodraeth foesol i ufuddhan iddi, ac ar yr un pryd fod yn anmhosibl i ti beidio a sefyll ynot ac o honot dy hun. Pa fodd felly y buasit creadur a deiliad i mi? 4. Mi a'th wnaethum yn gwbl ag a fynasit i mi'th wneuthur fel y cyfryw creadur a deiliad; a thithau a gefaist brawf o'r gwneuthuriad hwnw, tra sefaist yn dy le. Yn fyr, yr oedditi yn berffaith fel y cyfryw. Ac y mae'th ddadl gyhuddol yn fy erbyn i yn tueddu i ofyn, Pa ham na fuaswn yn dy wneuthur di yn Dduw? yna ni fuasit gyfrisol i neb ond dy hunan. Gallasit greu Belsebwb ac Adda arall dy hun; a'u profi wrth dy gyfraith dy hun. Ond, a ellir creu Daw? A fynit ti fod hebrwyman arnat i garu Duw? Fel'y, ni fuasit creadur a deiliad i mi, cyfrisol i'r ddeddf dragywyddol. Ac nid tydi fuasai yn ufuddhau, ond ti a fynyit i mi ufuddhau, caru, a chadw'r gorchymyn ynot ti. A ffe'ri di ateb?

Adda.—A'a ham ynte na fu yn anmhosibl i mi droseddu fel creadur ymddibynol arnat ti? Pa fodd y daeth pechod i mewn i gyflwr perffaith?

Ateb.—Gofyn i'th galon dy hun, a ddarfu ti ymddibynu arnaf fi ynwyneb y brofedigaeth? A ddarfu ti barhau i'm caru i? Oni ddarfu ti droseddu gorchymyn y ddeddf hōng ag yr oedditi gyfrisol iddi, a deiliad o dani? Pan ddywedwyd mai duwiau fydddech, a fynyit ti fod yn Dduw?

Adda.—Pa ham ynte hedyd na fuasai fy nghyflwr o ymddibyniad arnat ti yn ymddibyniad anmhosibl imi beidio ymddibynu arnat ti yn barhaus?

Ateb.—Pa fodd y gallasit ti fon mewn cyflwr o ymddibyniad anymddi-

bymol? Pa fodd y galleid dy wneuthur di yn Dduw? A ballaist ti yn dy ymddibyniad arnaf fi? Fum i yn achos o hyny? Os ceraist fi yn berffaith ddibechod gymaint o amser cyn y cwmp, nid anhwysach fuasai i ti barhau felly saith mil o flyneddau yn dy ymddibyniad arnaf fi. Ni newidais i dy sefyllfa. Ni thynais fy nerth oddi wrthyt. Ti wyddit i mi dy greu di. Ti wyddit i mi roddi gorchymyn i ti. Ni chreais ti mo honot dy hun na dim o'th amgylch. Ti a wyddit mai yr hwn a'th greodd yr oedditi yn ymgynal arno. Yr oedditi yn rhwym o ufuddhau i mi o dy galon, ac yn gwneuthur felly cyn fy ngadael i. Pa ham y gadwaist fi? Beth a gefaist yn ddrwg ynoffi? Beth a wnaethum i ti? Yr oedd yn anhosibl i mi dy hudo di. Nid wyf fi yn pechu, nac yn peri i neb bechu. Mfth greais dithau ar fy nelw i. A raid i mi ateb i ti pa ham y creais i y byd? Pa ham y rhoddais i di yn Eden? Oni wnaethum i bob peth yn dda?

Adda.—Os felly; pa ham y cafodd y gelyndd, fod i'm temptio a pheri i mi bechu?

Ateb.—Aipan ddaeth y gelyn i mewn i'm dŷio i, a ehodi yn erbyn fy llywodraeth i fel deddf-rodwr, ai dyna yr amser i ti droi yn swadwr drwy wrando arno? Rheitiach pryd hyny fuasai i ti sefyll drosed fi. Ni anfonais i mo'r gelyn atat ti; ac ni pherais iddo dy orchfygu di. Ni wnaethum di yn wanaeth pan ddaeth, nac ynte yn gryfach pan aeth atad. A allaf fi ymhyfrydu mewn gwneuthur drwg? A wnaethum i un drwg erioed? A fedri di fy argyhoeddi o un bai? Yr oedditi ti yn ymrodio yngardd Eden o un cwr i'r lall o honi fel y myniddi hun; ac nid oeddyn i yn gwarafum i ti. A ddarfum i dy anfon di at y pren i fwyta o hono? Mi a orchymynais i ti beidio, onid do? Ai myfi a fwytoedd o hono, ac nid ti? Felly, diafol a ddaeth atad ti ac nid fi. Ti a gefaist Efa yn fwy na mi, a hithau a wran-

dawodd ar y sarff o'm blaen i. Pwy yr wyt ti yn gyhuddo?

Adda.—Pa ham ynte nad oedd fy nghyflwr i yn anghwmpiedig yn Eden, fel ag y mae cyflwr saint ac angylion yn awr?

Ateb.—Wyt ti yn gofyn i mi pa ham na fuaswn i yn dy wneuthur felly? Oedd dyled ar fy Mab i ufuddhan a marw drosot ti? A welli di mo fy ngras a'm mawr gariad yn rhoddiad fy anwyl Fab i farwolaeth i sicrhau dynion ac angylion? Wyt ti yn meddwl fy mod i mor anuwyl ag y buaswn yn cellwair gyda'th sefyllfa di, ac yn anfon y gelyn i'th dwyllo di, yn hytrach nag i raglaennu fy anwyl Fab i ddyddedf marwolaeth felidgedig y groes? Onid oedd raid iddo farw i gadw dyn yn fyw? A fyddi ti farnu i mi dy ladd di i'r dyben i ladd fy anwyl Fab hefyd? Ai llofrudd ydwyf fi? Onid Ceidwad dyn ydwyf fi? Fe wnaeth fy Mab yr hyn a ddyleist ti ei wneuthur, ac a ddyoddefodd dros yr hyn a wnaethost. Y mae efe yn Dduw ac yn ddyn; ac am hyny y mae yn wir fod yn anhosibl iddo ef syrthio a phawb ynddo. Ond cofia, er iddo fod yn was yn dy achos di, ni phleidiodd a bod yn Fab i mi, ac, fel cyfryngwr, ymddibynodd, gweddiodd arnaf. Ni wnaethost ti hyn yngwyneb dy brofedigaeth. Pa ham na fuasit ti yn llefain arnaf fi yn dy brofedigaeth? Pa ham heb ymgynghori a mi mewn achos mor sawr a phwysig a throeddau fy ngorchymyn pendant? Pa ham na sefaist ti, ar ol troeddau o Efa i'm herbyn? Oni allaswn gwraig arall i ti, a'i gadael hithau! Nen, os wyt ti yn amheu fy nghariad, a ambeidi di fy ngallu hefyd? Mi a greais y nefoedd a'r ddaear—mi a'th greais di. Oni allaswn i greu myrdd myrddiwn o dy fath di, y rhai a allasent sefyll, a dy adael di yn y ffos? Oni fuasai yn haws i mi wneud hyn na ladd fy anwyl Fab, oni b'ai fy mawr gariad?—Ar hyn Adda a ddystawodd, blygodd ei ben, gofodd ei ddechrenad, gyfaddefodd ei fai, gyfiawnhaodd Dduw, ryfeddodd ei ras

a'i gariad, ymostyngodd iddo, fendith-iodd ei enw, ac a wylodd yn fawr mewn chwerwder, mewn cariad, mewn hunan-fieiddiad, mewn syndod a rhyfeddod, mewn gorchwyledd wyneb, mewn diolchgarwech ysbryd a chalon ddrylliog. A Duw a cdrychodd arno, faddenodd iddo. Yna Belsebwb a ymsythodd naw llath tuag i fynu; ac ág wyneb lliidiog a ddadlenuodd á Duw yn debyg i hyn:—

(*I'w barham.*)

TRAED-FUANYDD,

(*VELOCIPEDE.*)

YCHYDIG wythnosau yn ol, gwelsum ddarluniad o ddyfais newydd, er cynorthwy i deithwyr ar draed, yr hon sydd yn awr mewn bri mawr mewn amryw barthau: gellir gweld ngeiniol ynghyd o'r Traed-fuanyddion ynghymydgaeith Caerodur, a lleoedd ereill yn Lloegr. Ac wrth ddychwelyd o Gaerdydd, pythefnos i forni, gwelsum sianau un o honnynt yn y Bontfaen, Morganwg, yr hwn a wnawd gan saer ag sydd yn trigo gerllaw i'r dref olaf, yr hwn a'i gwnaeth heb yr un cynllun, mamyn y darluniad a welodd yn mhapurau y newyddion. Ymddengys ei fod yn beth tra hawdd i grefftwr ei wneuthur wedi cael cynllun o'i flaen. Fe'i gwneir i fynu o ddarn o bren, digon cryf i ddala pwysau dyn, rhyw gymaint dros hyd llathen, ac un droell ysgafn dan y pen blaen, ac arall dan y pen ol, ac ar y pren gosodir cyfrwy i'r teithiwr i eistedd arno, yn y fath fodd ag y gallo ei draed gyffwrdd â'r llawr, â'r rhai y gweithir ef ymlaen. Ei bwysau oll sydd o gyich 30 pwys. Gellir ei droi yn ddiwed ffordd y myno y marchogwr.

Cymerasom ef i gae gwastad wrth gefn y dref uchod, heb wybod i neb ond tri neu bedwar o'gyfriinach, rhag y buasai ymgyriad y lliaws yn ein rhywystro i gael prawfftego hono. Yn ol myned ar y cyfrwy, deallasom fod yn rhaid i wr ymarfer ychydig ág ef cyn y gallo fyned rhagddo yn hwylus. Ni's gallasem ei gadw yn gywir rhag tramgwyddo i'r naill ochr neu'r llall. Pa fodd bynag, nid oedd hyn ddim rhywastri i'r gwr cywrair a'i gwnaeth; yr oedd efe yn medru ei gadw yn gymhwys heb bocn yn y byd, trwy hwyso â'i freichiau ar bres croes by-

chan ag sydd wedi ei osod o flaen y cyfrwy i'r perwyl hyny, tra yr oeddym ni yn gorfod gwneuthur hyny á'n traed, y rhai a ddyfasent fod wrth waith arall. Hefyd, adwaenir ei far-chogydd gan bob anifail, sefhy ymddangosai i ni megis pe buasai y creadur difywyd hwn yn adnabod ei feddiannydd, am nad oedd y duedd leiaf ynddo i ysgoi tra byddai efe ar ei gefn. Mewn cae gwastad, yr oedd efe yn symud ei draed megis pe buasai yn cerdded yn bwyllig wrth ei bleser, eithr yr oedd yn ein cadw ni i redeg yn galed i'w ddilyn. Wrth yr hyn a welsum ac a ddarlunasom, yr ydym yn meddwl y byddai hwn o wasanaeth mawr i ddynion ag ydynt yn teithio llawer ar draed. Ar dir gwastad, ymddengys yr á efe cyn gynted a cheffyl da ar lawn duth (*troi*), ac ar benwaered mor gynted a cheffyl ar bedwar carniad gwyllt (*gallop*), ac ar y tylan cyn gynted ag y cerddo gwrheinyf ar ei draed. Pa galetaf a sychaf fyddo'r ffordd, goreu i gyd: nid oes eisieu ffordd gerbyd; y mae llwybr troed yn ddigon llydan, am hyny dichon gwr ddewis y man goreu yn y ffordd heb ddim anhawdd. Os bydd eisieu croesi dyfroedd lle na byddo pont, gellwch yn rhywyd gymeryd eich cheffyl dan eich cesall dros y bontbren, dros y clawdd, neu i'n rhyw fan ag y dichon gwr ar ei draed fyned. Nid oes perygl iddo gwympo yn ol nac yn mlaen, a phe dygwyrddai, o herwydd ansedrusrwydd y marchogwr, gwympo y naill ochr, ni byddai mwy perygl ná bod gwr yn cwympo oddiar ei draed ei hun; a phe syrthiai eich cheffyl arnoch, ni byddai mwy o niwed ná phe cwympai un goes am draws y llall. Yn ol dygyn marchogaeth yn hwylus, gellwch faeddu y llythyr-gerbyd mewn cyflymdra, a'i adael gryn lawer ar eich ol, mewn ychydig oriau, o leiaf yr ydym yn dallen fod gwr yn Lloegr wedi gwneuthur hyny, pan oedd yn rhedeg am y cyntaf a'r cerbyd, am gryn swm o arian. Gellwch fyned i Lundain, ac Edinburgh, ac yn ol, heb newid eich cheffyl, nac atos i'w geircho. Pan fyddoch yn aros dros nos mewn unrhyw le, ni raid gosdio rhag na byddo eich anifail yn cael digon o ebran; efe a geidw yr un wedd heb geirch, gwair, na dwfr, trwy y fwyddyn; nid oes achos talu swilt na chwe' cheiniog i'r merchwas (*ostler*) wrth gychwyn yn y bore. Dim treth am gefyll cyfrwy, na dim i dalu yn y tollborth, oni wneir cyfraith newydd. Nid á hwn byth i grwydro, nid ymad efe byth a'i

feistr heb genad; ni bydd achos byth i'w ffaldio am droseddu; a gellwch ei ddal y bore yn ddibon, heb y gogra'r ceirch, na dim o'r cyfryw. Gellwch ei gadw hefyd rhag rhuthr y lleidr mwyaf anturiol a digywilydd, o herwydd nad oes achos ei droi yn rhydd i'r cae, na'i adael mewn marchdŷ na cherbydd-dŷ, gellwch ei gymeryd genych i'ch ystafell-wely, ni cheidw efe gymaint o le a dwy gadair yno, a bydd yn sicr o fod mor esmwyth a syber yno a phost y gwely ei hun; a phe dygwyddai i'ch ystafell fod yn dra chlyfng, gellwch ei roddi dan y gwely yn ddiberygl; deangys hyn, nid yn unig nad oes raid i chwi fyned i'r deul i adeiladu marchdŷ gartref, ond hefyd y gellwch fyned i ymweled yn ddidrafferth a'ch cyfeillion ymhob rhyw amgylchiad, canys os bydd lle i chwi, gellwch fod yn sicr y bydd lle i'ch ceffyl hefyd. Am i ni golli ceffyl da unwaith, o'r achos iddo ef ac arall ymgynhennu a churo eu gilydd yn dost yn y marchdŷ, naturiol yw i ni eich adgoffio, nad oes berygl gosod cant o'r traed-fuanyddion ynghyd, byddant fwy dinwedd nag wyn, ni friwiant eu gilydd yn y mesur lleiaf. Er ei fod mor fywiog wrth deithio, nid yw yn ysgoi fyth gan ofn, gan nad pa nŷr ddychrynlyd fyddol'r gwrthddrychian o'i amgylch; efe ach dwg yn ddia-swyd trwy ganol myrdd o finteioedd o ddrychiolaethau, a deng myrdd o gan-hwyllan cyrff! Ni fedr rhuaed holl lewod y goedwig, na thwrf dychryn-lyd mil o filoedd o fangneiau llofrudd-iog beri iddo gilio modfedd o'i lwybr.

Dywedir y dichen gwr gymeryd dynes gydag ef; gwelsom lun Dug Caerefreg ar un o honynt a'i Dduges wrth ei sgil; eithr ofni yr ydym y byddai gormod gwaith i draed un dyn i wthio dau yn miaen, ond ar ben-waered. Y mae y gwr a'i gwnaeth gyntaf yn Lloegr wedi cael breinsgrif (*patent*), ac am hyny ni ddichon neb ereill ei werthu nes terfyno oes yr ysgrifen hono; eithr dyn o Sermania a'i dyfeisiodd. Y pris yw o wyth i ddeg gini; pa fodd bynag, gellai y gwr celfydd, gerllaw y Bontlaen, yr hwn a wnaeth yr un a welson ni, ei werthu, pe byddai hyny yn gyfreithlon, am dri gini. Meddylw'n y dichen y sawl a fydd wneuthur un iddo ei hun, ond ni's gwyddom a fedr efe an-rhega cyfaill ag un ai peidio.

Yr ydym wedi anghosio enw y saer uchod; dichen Mrs. Lewis, arwydd y Seiri Meini, (*Maen's Arms*), Pontfaen, roddi hysbysrwydd i'r ymdeithydd ynofyngar yu ei gylch. Deisyfir ar y

darllenydd wahaniaethu rhwng yr hyn a welson a'r hyn ag ydym yn fynegu ar ol ereill; os deallwn fod gair cam-syniol yn y darluniad uchod, byddwn sicr o'i ddiwygio y cyfe cyntaf.

GOLYGYDD,

ATEBIAD

I Ddychymysg T. Thomas, Penybont,
(TU DALEN 124.)

Y MORFIL yw'r creadur
A greuwyd gan Dduw pur,
Mae 'driglan yu y moroedd,
Ac nid yw ar y tir;
Fe'i crenwyd ef mae'n eglur
Cyn neb o ddynolryw,
A Jona oedd yr enaid
Fu ynddo ef yn byw.

Aber—e, Brecheiniog. GULIELMUS.

•• *Cafwyd ateb cyffelyb gan Cymro*
Egwan, Nantylgo, ac Eos Cathinog.

ATEB

I OFYNIAD D. GWRDYMRAW,
(TU DALEN 139.)

Nid yw D. G. wedi geirio ei ofyn-
iad fel y gellir rhoddi atebiad iddo
heb fod yn amheus. Lliosoger hauer
coron, hyny yw 30c. a 30c. y cynyrch
fydd 3p. 15s. Lliosoger haner coron,
hyny yw 2s. a 6ch. y cynyrch fydd 6s.
3c. Pa un o'r ddau oedd yn feddwl
ni's gwn.

Llansamled.

D. JONES.

GOFYNIADAU, &c.

Yr wyf yn gweld mewn hanes cyfar-
fodydd bedwar modd gwahanol i ysgrif-
enu enwau gweinidogion; er engraifft,
hanes Cyfarfod Trimisol y Bedyddwyr
yn Waunclyndaf, tu dal. 333, Llyfr 1.—
yno mi welaf y *brawd* D. Thomas, *Mr.*
J. Datis, D. Bowen, a'r *Parch. W. Wil-*
iams,—mae yr un dull i'w weled agos yn
hanes pob cyfarfod; byddai dda genyf
wybod pa ham y mae y gwahaniaeth
rhwng y naill a'r llall, a pha un o'r tei-
tlau uchod sydd fywyf addas i weinidog
yr efcngyl?

Gerllaw Caerlleon.

T. THOMAS.

Y mae ein cysoedwyr yn gyffredin yn
dilyn yr ysgrifen a yrir atom.

GOLYGYDD.

MR. GOMER.—Bydd genyf ddiolch am
ddywedyd yn eich rhifyn nesaf, pa ham
y mae y llythyren *ddechreul* yn cael ei
throi yn llythyren feddal yn y gair *Crist*
ar ol y gair *Iesu*, megis *Iesu Crist* ac nid
Iesu Crist, neu ynte dan ba reol yn feith-
nadur Cymraeg Mr. Richards, y mae cyf-
newidrad y llythyren *ddechreul* yn bod?

EWYLLSWR DA.

Adolygiad ar Lyfrau Cymreig.

Coll Gwynfa (Paradise Lost).

NID oes ddyn o wybodaeth a dysg cymhedrol yn y deyrnas hon heb wybod am ardderchawgrwydd gwaith awenyddol y bardd o glod anfarwol, MILTON, a elwir *Paradise Lost*; y mae y son am dano wedi ymdaenu dros wledydd Crêd, ymysg yr enwog mewn barddoniaeth; a barn lliaws o ddysgedigion yw nad oes ragorach cyfansoddiad awenyddol mewn iaith yn y byd. Da gan lawer o'n darllenwyr fydd clywed fod y gwaith gorchestol hwn wedi cael ei gyfieithu i'r Gymraeg gan. WM. OWEN PUGH, Ysw. awdwr yr Ieithadur Cymreig, a'r Geiriadur Cymreig a Seianig, &c. &c. Yr ydym yn meddwl fod y rhan olaf o'r gwaith wedi dyfod cyn hyn o'r wasc; gwelsom un bapurlen, o hŏno yn argraffedig. Fe'i dygir ymlaen mewn Pryddest Diodl, o ddêg sill y'n hob llinell, cyffelyb i'r modd y mae yn Saeineg.*

Yn hytrach nâ gosod ein barn ein hnnain ar deilyngdod y cyfieithiad, ni a roddwn y llinellau canlynol, a gymerasom o tu dal. 116, darluniadol o'r *Hwyr*, ger bron ein darllenwyr, modd y gallu y cywrair a'r deallus mewn awenyddiaeth farnu drostynt eu hunain, heb ameu y derbyn y cyfieithydd Hafurus y tâl a'r anrhydedd dyledus i'w ymdrechïadau gorchestol dros y Frythonaeg:—

“Dynesau weithion araul hwyr, a llwyd
Gyflychwyr â duddasai yn ei liw
Cynnefn bob rhyw beth; canlynai taw;
Y milod idd eu gwâl, yr adar idd
Eu nyth, â giliant, ond yr eaws ffraw;
Hi canai trwy y nos ei thrydar eu;
Oedd hon tawelwch: weithion gloewai
wybr

Gan lasar-feini byw: Ucheron â
Flaenocai lu serenawli, gympaf oedd
O rawd, nes mewn cymylawg fri y lloer
Yn cwnu, yna yn frenines gain
Dynaethai hi ei mirain wawl, ar daen
Ei thoron arian bwrini tros y cudd.”

* Gosodir eglurhad o eiriau anghyfeirgin, neu aneglar, ar odre y dail.

Gellir cael y gwaith oll yn fuan genym ni. Byddai dda genym gael enwan y sawl a chwenychant ei gymeryd mor ebrwydd ag y gellir. Nid ydys wedi gyru ei bris atom.

Cofiant am Fyryd a Marwolaeth Mr. Peter Williams.

MAE genyf lawer o barch i Mr. Owen Williams, awdwr y llyfr uchod, am ei waith yn casglu ac yn cyhoeddi Cofion am fywyd a marwolaeth y gweithlwr hwnw yn y winllan, a'm hen anwyl gyfaill inen, Mr. Peter Williams. Buasai yn dda iawn genyf po gwnaethai yr awdwr a'r argraffydd fod yn fwy gofalus am i'r llyfr ddwyfod allan yn anamlach ei wallau; ac i'r awdwr adael allan yr ymadroddion hyn ag sydd yn aroglu sarni yntho; megys, “yr Emerodraeth Galfiniaidd—edryched Calfiniaid Cymru ar eu blaenoriaid (os gallant) heb gywilyddio,” &c. (tu dal. 48). Mae y Nghymru ganoedd o rai a elwir yn Galfiniaid a allent edrych ar eu blaenoriaid heb gywilyddio, o ran yr achos y mae ef yn cyfeirio ato. Nid teg hefyd ydoedd Mr. O. Williams yn ei waith yn darnio ac yn cogio y Marwnadau at ei archwaeth ei hun. Tebyg genyf na bu Mr. O. Williams erioed yn dytina gwenith, onid è meddyliwn na throisat fyth ar ei ymenydd ef i gyfnwid y gair yn

“Troesent olwyn men ar wenith,
Pan oedd gwiall lawer gwell.”

yn lle

Troesent olwyn mep ar gwmin,
Pan oedd gwiall lawer gwell:

Ynghyd âg amryw eirian ereill nad yw awdwr y Farwnad hŏno ddim yn eu barddel.

Bethesda.

T. WILLIAM.

Manesion Crefyddol, &c.

CYFARFODYDD CYHOEDD.

Agoriad Addoldy.—Y 5 ar 6 o'r mis hwn, agorwyd Addoldy gan yr Anymddibynwyr yngwaith hafarn Tredegar, swydd Fynwy. Y dydd cyntaf, dechreuwyd yr addoliad gan Mr. Thomas, Llanharan; pregethodd Mr. B. Moses, Tabernacl, oddiwrth Zeph. iii. 17. a'r Parch. D. Dafis. Llangatwg, oddiwrth Deut. vi. 3.—Y dydd canlynol, dechreuwyd gan y Parch. M. Jones, Bethesda; pregethodd y Parch. D. Jones, Llanharan, oddiwrth Sal. xxiii. 3, 4; y Parch. T. B. Efans, Ynysgou, yn Saesneg, oddiwrth Ioan xiv. 2; a'r Parch. G. Haws, Groeswen, oddiwrth Ioan vi. 37.—Am 3, gweddiodd B. Moses; pregethodd y Parch. Joseph Harrison, Aberdâr, oddiwrth Ioan v. 2b, a'r Parch. S. Efans, Soar, yn Saesneg a Chymraeg, oddiwrth Eph. ii. 7.—Cytunodd y gweinidogion fod rhyddid iddynt anfon trwy yr eglwysi am gymorth i dalu y draul.

Cyfarfod Conhadol—Ar y 4edd a'r 5ed o'r mis hwn, cynhalwyd Cyfarfod Blyneddol Cymdeithas Genhadol Dosbarth Dwyreiniol Deheu-barth Cymru, gan y Bedyddwyr yn Nghaerdydd. Cadwyd yr addoliad yn hwy'r dydd cyntaf yn addoldy y Bedyddwyr Seisnig, lle y gweddiodd y Parch. T. Harris, Peniel, ac y pregethodd y Parch. J. Dafis, Tredegar, a J. Dyer, Reading. Trwy garedigrwydd neidduol Ynadon y dref, cafwyd cenad i'nydd i Lysdyf'r Str, lle cynhalwyd yr holl gyfarfodydd dranoeth, am nad oedd un addoldy yn y dref yn ddigon mawr i gynwys bân y gwrandawyr.—Yma y gweddiodd y Parch. D. Phillips, Caerlleon, R. Dafis, Carw-hill, D. Ri-starts, Caerfili, &c. a phregethodd y Parch. J. Harris, Abertawe, J. Dyer, Reading, a J. Efans, Penygarn. Yr oedd y cynulleidfaoedd yn fliosog a chyfrifol. Yn lle pregethu am dri o'r gloch, cadwyd cynulledd gyhoedd, J. Jenkins, Ysw. Caerlleon, yn y gadair; cytunwyd ar amryw osodau, a thraethwyd ar eithiau bywiog perthynol i'r achos, gan amryw weinidogion, heblaw y rhai a bregthesant.

CYMRU.

Y Gymdeithas Gymraidd.—Derbyniodd Ygrifenydd y Gymdeithas Gymraidd lythyr moesgar oddiwrth Lywydd y Gymdeithas Frenhinol o Hynafiaethyddion yn Ffrainc, wedi ei anrheg at Lywydd y Gymdeithas Gymraidd y Nghymru (*La Société Celtique du Pays des Galles*), yn anog i gynnal gohebiaeth ar destunau hynafiaethol; ac yn cynnyg anfon casgliad o a cof-lyfrau, &c.—Dylai y rhai a fya-

iant esill y Delyn Arian y Nghaerfyrddin y 9fed o'r Orphenhaf, ddanfôn eu henwau yn ddioed at yr Ygrifenydd. (*Gael yr hysbysiad, tu dal. 160*).—Rhoddir y Delyn Arian i'r Telynor penaf.—Daeth Englynion Xenophon yn hwylys i Gaerfyrddin; oschwenych heb o'r beirdd ereill y cyfryw hysbyswydd, ni's gomeddir y fath foddionrwydd iddynt.

LLOEGR.

Senedd.—Yn ol y weithred a basiodd ar yr 8fed o'r mis diweddaf i sefydlu pris ymborth milwyr, pan fyddont yn ei gael gan westeiwyr, neu dafarnwyr; yr hysbysiad gan iunach y swyddogion iselaf a'r milwyr cyffredin yswilt a dwy geiniog y dydd, a swilt y dydd am wair a gwellt i'r cefyllau.

Pe buasem yn meddu dawa i broffwydo ni's gallasem, ragddywedyd yn gywirach am dnyd deisyfadau y Pabyddion dros rydd-freiniad; gwel ein rhifyn olaf, dal. 141. Dydd Llun, y Sydd o'r mis hwn, dygwyd y pwnc ger bron y Senedd gan Mr. Grattan, yr hwn a wnaeth araeth ardderchog, teiwlwg o well achos, dros y rhyddfrefniad; cynwysai ei araeth lawer o ddywediadau rhagorol dros ryddid y ffyddol, megys, "os yw y Tŷ yn difuddio y Pabyddion o freintiau ereill, y mae uh a'r hon ni's dichen i'eddwil i ymyred—y fraint d grefydd: hon sydd nid yn unig yn fraint i'r creadur dynol, ond yn orfaint y bobl; nid oes awdurdod dan y nefoedd a ddylai gyfyngu yma; y Brenin a fyddo gyfyngu rhwyg y Creadawr a'r creadur, a hona awdurdod mwy nag eiddo yr Hollalluog; eithr ni chafodd, ac ni's dichen gael ei awdurdod gan ddyn; ni chafodd, ac ni's dichen gael, y'r awdurdod gan Dduw. Yma y mae pob dyn, a dylai pob dyn, fod yn gyfartal rydd—ni's gellir atal cydwbydd y fwy na'r gwynt—gwynt y nefoedd ydyw—anadl purdeb. Duw y lluoedd a'r byddionedd a'i planodd yn mynwsau ei gradauiald, a Duw y lluoedd a'r byddionedd yn unig a ddichon gyfwrdd a bi a'i llywodraethu."—Cefnogwyd ei gynnyg ef gan Mr. Crocer, un o'r Gweinidogion. Gwrthwynebwyd hwy gan Mr. Leslie Fforster, mewn araeth faith llawn o synwyr. Yr oedd efe o'r farn "y gallasai y Senedd ymddiried canwyll gŵyr danllyd i gyn mewn barilad, o bylon-drylliau (*gunpowder*), er mwyn cael tawelwch, a dysgwyl denu serchadau yr offeiriad Fab-aidd trwy un peth a ellai y Senedd gan-iatau iddynt." A hys y dydym yn llwyr gyfuno. Wedi i Mr. Brownlow, ac Arg. Lowther wrthwynebu y cynnyg, ac Arg. Normandy, Syr R. Wilson, a Mr. Becker, ddadlws drosto, ymrhodd yr aelodau

- dros y Pabyddion 241—yn eu herbyn 243; y gwahaniaeth 2. Methasom gael enwau y rhai a roddasant eu henwau o'r ddau i'r ddadl; nid ydym yn deall eu bod wedi ymddangos yn neb o bapurau y newyddion. Wrth bob arwyddion presenol, tebyg ddigon yr enill y Pabyddion eu pwnc yn eisteddfod nesaf y Senedd, oni fydd y Protestaniaid yn fwy effro nag y bnoht y flwyddyn hon. Yr ydym ni gan hynny o ddifrif yn en rhagrybuddio i ddanfôn eu deisyfriadau o bob parth yn erbyn teula Rhufain, cyn gynted ag y gwaelont y cynyg nesaf. Oblegid, pe enillent eu pwnc, gallai blaenor y deyrnas ddewia ei holl Weinidogion o fyng y Pabyddion; gellai y rhai hynny trwy ddi-chael a llwgr-wobrau effeithio llawer ar etholiad aelodan i'r Senedd; a phe bai tuedd at Babyddiaeth yn y Penadur, bawdd fyddai cael y nifer amlaf yn Nhŷ yr Arglyddion o blaid y grefydd hono; a gellai Pabyddion blaenori cyn hir yn eu holl frawdlysoedd; pwy Brotestaniad a fedrai edrych ar hyn yn ddiglyfro! Ac os goddefwn i hyn gymeryd lle heb goddi llais yn ei erbyn, trwy ddanfôn deisyfriad i'r Senedd mewn pryd, oni bydd gan ein hiliogaeth achos i feldithio ein lludw yn y bedd. Nid am eu crefydd rhyngddynt a'u lluniau yr ydym am eu gwrthwnebu, chwenychem iddynt gael perffanth ryddid yn barhaus i grefyddu fel y mynont, pe na byddai ganddynt well crefydd na diaidall; nid oes a fyddo heb a chrefydd ereill, ond Duw barnwr pawb, ac al phaid efe a gosod pob peth yn ei le yng hysbyddi hyn yn y farn olaf. Bithr tra byddo'r Pabyddion yn dal mai eu dyledswydd yw dystyrio pob herotie, ac mai herotie yw pob dyn, os credwn hwynt, a'r nad yw yn mynwes eu heglwys goel-grefyddol hwy; rhaid fod y Protestaniaid hynny wedi gwallgosi a oddefai yn dawl i'r fath dyfhywyl gael eu gosod mewn awdurdod; nid yw hyn amgen rhoddi cleddyf o law, modd y gallai gelyn anghymodion profsedig gael cyfiêteg i wauu v rhoddwr trwy ei galon.—Deffrowch, Brotestaniaid o bob enw, cyn y byddo yn rhy ddiweddar!

Da genym fod ysgrif S. Bourne dros sefydliad plwyf y tladon, wedi cael ei gwrthod gan y Tŷ Cyffredin, yn gystal a chynyg y Cadf. Gascolia, yr hwn a chwenychai wneuthur 5 mlynedd o arosiad yn ddigon i enill plwyf. Y mae ein darlennwyr yn cofio, ond odid, fod Ysgrif S. Bourne dros wneuthur pawb yn blwyf, os yn y lle ag y byddent wedi trigo dair blynedd; eithr yn awr y mae'r gyfraith yn aros yn ei grym, fel o'r blaen; pa fodd bynag, y mae achos i feldwl y gwneir cynyg mwy egniol dros ei newid yn yr eisteddfod nesaf.

Dygir ysgrif i'r Senedd yn fuan gan y Gweinidogion, i wneuthur pawb o ddeilaid ei Fawrhydi yn gospadwy am filwrio dan fanera unrhyw genedi dramor, heb ganiatad y llywodraeth.

Darlennwyd Ysgrif diffreiniad breindref Barnastapl yr all waith yn y Tŷ Cyffredin;

yr achos o'r diffreiniad hwn yw fod y rhan amlaf o'r etholwyr yno wedi derbyn llwgr-wobrau am roddi eu pleidleisiau yn yr etholiad diweddaf. Os darlennir yr ysgrif y drydedd waith, ni bydd ganddynt y fraint o yru aelod i'r Senedd ar eu penau eu hunain, eithr bydd y cantrëu cymydogaeithol un fraint a hwy yn yr etholiadau a ganlyn.

AMERICA.—Yn ol yr hanesion diweddaf a dderbynwyd o Jamaica. (Mawrth 6) yr oedd Syr Gregor McGregor, llywydd Anyddibynol, yn ymbarotoi i ymosod yn egniol ar *Porto Bello*. Hen flwywr Brytanaidd sydd yn ei fyddin agos oll. Yn Fenezuela, enillodd y Cadfridog Anyddibynol fanteision o gyn bwys wrth frwydro a Morlio; trwy ddinystrio corff tra lliosog o farchlloedd, a chorff arall o flwywr o dan dywysiad y Cadf. Rocna, a chymeryd oddi arnynt ddwy fil o anifeiliaid.

Troseddau, Dygwyyddiadau, &c.

Llofruddiaeth briadol.—Cafwyd Mari Woodman, yn euog, yn y brawdlys diweddaf yn str Defon, o ladd ei gwr yn fwrriadol, trwy roddi gweawyn iddo. Wedi iddynt fod ynghyd dros 8 mlynedd, hi a'i gadawodd gan fyned gyda dyn arall, yr hwn oedd yn dilyn ffeirian, i ganu crwth; yn Hydref diweddaf, pan oedd hi a'i chydweithredwr mewn drygioni yng hmydogaeth ei gwr, efe a yrodd ati, gan geisio siarad â hi; hi a ballodd ar y cynstaf; ond wedi hynny gofynodd iddo, "a ellwch chwifio nghynnal?" Dywedodd y teit, "pe gorfyddai arnaf newynau fy hun myfi a ch cynhaliwn chwif." Wedi hynny hi a aeth gydag ef i fyw; yn fuan gwedi hynny hi a roddodd wenywn iddo, yr hwn oedd ry wani i'w ladd, a phau ddeallodd hynny profwyd iddi fyned a phrynu ychwaneg, ac a'i rhoddodd iddo, pan oedd ei loesion eisioes yn ddigon i doddai calon gareg, a hi a lwyddodd o'r diwedd, ac efe a dregodd. Ychydig cyn hyn yr oedd merch Bellai wedi ei osod mewn dwy fudd-gymdeithas (*club*) modd y gallai gael 20 punt i'w treulio efo'r crwthwr ar ei farwolaeith; ond yn lle hynny hi a ddaliwyd ac a gogwyd.

Rhybudd.—Deffrwyd Wm. Tanner Gwesteiwr, Caerwent, mewn 40s. am oddef gweithwyr i chwarae cardiau yn ei ddŷ.

Gyrwynt.—Ar y 24ain o Hydref diweddaf, ymosoddodd gyrwynt dychrynllid ar Madras. Cyfngollwyd y llong, Brenhines Siarlot, a phob dyn ag oedd ynddi. Drylliwyd amryw longau ereill, a gyrwyd y *Barkworth* allan i'r môr, ac ni chlywyd son am dani mwyach.

Carchar.—Y mae yr holl garcharorion benywaidd yn Nghaeorod, mewn cyflawn waith ar hyn o bryd, dan arolyg-

laeth dwy fonddiges a berthyn i'r Cyfeillion, yn gwnweuthr dillad i ynyswyr trua'n Scilly.

Syrthiodd darn o graig ar J. Griffiths, plwyf Llangyfelach, pan oedd yn gweithio mewn maen-gloddfa yn ei ardd ei hun, ac efe a fu farw.

Bu farw Mari Howels, plwyf *Reynoldstone*, Browry, yn ddydynwih, dan amgylchadau ag ydynt wedi creu cryn ddrwg-dybiau ynghylch achos ei marwol-aeth; yr oedd yn feichiog ar blentyn bastardaidd.—*Rheithfarn—Mara trwy Ym-welld Ddu.*

Llofruddioeth.—Cafwyd corff Griffith Walters, Tyddynwr, plwyf Llansamled, gerllaw Abertawe, yn llyn melin Ynyspenllwch, wythnos i'r Sabath diweddar, lle y berau y bwrwyd ef gan ryw lofrudd neu lofruddion.—*Rheithfarn—Llofruddioeth Gwirfoddol gan ryw berson neu bersonau amadnabyddus.*

Ychydig amser yn ol, yn agos i Amlwch, syrthiodd dyn o'r enw J. Lewis i gerwin neu baddell ferwedig; ac er holl ddyfais y meddyg, ymhen ychydig wythnosau efe a dregodd. Dangosodd meddianydd y gwaith lle y dygwyddodd hyn dizondeb digysfelyb ato tra bu yn ei gystod, ac at ei wedd a'i blant amddifaid ar ei ol.

Yn agos i Amlwch, dygwyddodd i eneth o 5 i 6 mlwydd oed fyned yn agos i'r tân, a'i dillad a oleuodd, a phan nad oedd yn achubwyd gerllaw hi aeth allan, ac mewn gofal am ei brawd bychan oedd yn y ff, hi a'i cymernth yn ei llaw, ac a gerddodd yn agos i bedwrn ran o filldir yn y wisg danillyd, gan waeddu, "O mam awyl!" a'i mam a'i caefu wedi duo fel y glöyn, ac ymhen ychydig o oriau hi a dregodd, er galar mawr i'w rhieni.

Damwain anghywil.—Dygyddodd i ddyn o'r enw Jona Powell, i fyned allan i saethu brain, gyda mab ei hen feistr, a hwy a ddychwelasant gwedi lladd un, a hwy a aethant drachefn, ond wrth ddyfod tuag adref, efe a aeth i dynu y tân-darawydd (*cock*) i lawr i haer ei ergyd, a bôn y dryll yn erbyn ei fol aeth yr ergyd allan, a chafodd ergyd trwm yn ei fol, ond efe a ddaeth adref ac a fu farw drannoeth, yn 20 oed, yn Garwg-Fechan, plwyf Glyn-cwrwg, 8wydd Forganwg. W. B.

Dedfrydwyd 9 carcharor i gael eu halltudio dros 7 mlynedd, a thri i'w carcharu dros dri mis, ymrawdllys trimisol diweddar Caerfyrddin.

Yspeilwyr.—Arosodd marsiandwr, ag oedd yn teithio yn ddiweddar rhwng Sammar a Tours, Ffrainc, dros nos mewn gwastad, mewn pentref bychan, ac mewn ymddiddan a dau ddyn cyfrisol mewn ymddangosiad, efe a fynegodd mewn modd anochelgar, fod ei bwrs yn dra gwerthfawr. Bore drannoeth cyn ei bod yn ddigon gleu, efe a aeth rhagdo ar ei daith. Cyn myned o hōno ymhell, gddiwdedwyd ef gan y ddau wr a fu yn ymddiddan ag ef y nos o blaen, y rhai a'u banerchasant, ac wedi myned o honnynt i le anghyfacedd, ymhasant ynddo,

a rhoddasant ei ddewis iddo pa un a fynai efe gael ei frathu i farwolaeth, neu ei dafu i'r afon Loire. Erfyniodd y marsiandwr arnynt i arbed ei fywyd, ond yn ofer, yr oedd yr yspeilwyr wedi penderfynu i'w lofruddio; o'r diwedd efe a ddewisodd gael ei frwr i'r afon. Rhwymwyd ef gan yr yspeilwyr, a thafasant ef i'r afon, lle yr aeth ef yn fuan o'r golwg, a'r yspeilwyr a ddvgasant ymaith ei gffyl a'i drysor. Podd bynag ni bu farw y marsiandwr; dygwyd ef ymaith gan y llif, eithr efe a ddyfeisiodd i gadw ei ben uchlaw y dwfr, nes gwelwyd ef gan ryw ddynion, y rhai a'i tynasant i dir; yr oedd gwesty gerllaw y fan lle codwyd ef i fynu, a gwr y ff yn sefyll wrth a drws, a phan welodd efe wr dy-eithr mewn dagran efe a ymholodd i'r achos. Wedi clywed yr hanes a adroddodd y marsiandwr, nid amheudd mai yr yspeilwyr oedd y ddau ddyn ag oedd ynt y pryd hyny na yfed yn ei ff ef. Adnabuwyd hwy gan y marsiandwr, gyrwyd am filwyr, a daliwyd yr yspeilwyr ar y munud pan dybient fod eu hofirwm yngwaelod yr afon, a phan oedd ynt ym rhanau yr yspail.

Rhifedi y drwg weithredwyr a gonddemiwyd yn Llundain, am flug-ygrifenu, tori tai, yspeilio ar ben ffordd, lofruddiaeth, &c. o'r flwyddyn 1805 hyd 1808 yw 8130, o'r rhai hyny crogwyd 1035.

Collfarnwyd 17 o ddrwgweithredwyr ymrawdllys diweddar Derby.

Rhifedi y drwgweithredwyr, ymrawdllys Henffordd oedd Cl. Condemnw, 4 10 i ddyoddef marwolaeth; tr i'w halltudio dros 7 mlynedd, a 22ain i gael eu carcharu dros am-erâu gwahanol.

Ar y 23ain o'r mis diweddar, syrthiodd Mr. Benj. Starbuck, Arianydd yn Hwlffordd, oddiar ei gffyl, a chafodd godwun mor dost ar ei ben, fel y bu farw, yn mldau ei oedran, mewn ychydig oriau wedi hyny.

Wythnos i ddde, drylliodd agerdd-beiriant (*steam engine*) wrth Llundain, o herwyd gosod gormodd ynddo; yr oedd y swm yn ddychrynallyd; niweddwyd cryn lawer ar y tai cyfagos; clywydwyd amryw ddynion yn dost, fel nad oes gobaiith am eu gwellhad; ac y mae rhai wedi marw o'u harcholion.

Gyrwyd Jane Williams, gwasanaethyddes yn Arwydd y Milgi, Abertawe, i garchar Caerdydd, am fedrata dillad gwely, &c. oddi ar ei meistir.

Ffeiriau.—Yn ffeiriau diweddar Bridgnorth, Llangyfelach, Pontfieu, ac Abertawe, gostygodd pris aufeiliad gryn lawer; ond yn ffeiriau Llandêilo, Hwlffordd, a'r Castellnewydd yn Emlyn, yr oedd y gwerthiad yn tywyng, a'r pris lawn cymaint ag y haout wedi sefydlid heddwech.—Pris coed sydd ar gynydd; a phris afal-ddiod (*cider*) ac ydau ar y Cyfandir yn gostwg cryn lawer.

Barddoniaeth.

Deptyford, gerllaw Llundain.

MR. GOMER.—Yn sicr nid fy mai i oedd i'r Seren fachludog y tro o'r blaen—gwnaethum i fy ngoreu tuag at ei chynal ymlaen, a bum yn alarus iawn ar ei hol am hir amser. Ni wyddwn i ddim hyd yn lled ddiweddar am ei had ymddangosiad yn ei gwedd newydd; gobeithiaf na ddiflana hi byth ond hyny, ac na bydd arnoch chwithau byth eisieu cefnogiad cyffredinol i'w dwyn ymlaen. Ni wyddai neb am dani yn y dref hon hyd yn mis Rhagfyr diweddar, ac yn awr y mae 15 rhifyn yn dyfod yma bob pythefnos, ac awydd mawr ar bawb i'w gweld a'i darllen—gobeithiaf y parha, ac y chwanega yr awydd fwy-fwy o hyd.

Yn y rhifyn cyntaf am y flwyddyn hon gwelais yr awdlodidog "Llef Mab Duw," o gyfansoddiad fy anwyl frawd Pedr; wrthi ddarllen yr awdl hono, cododd chwant arnaf sineu wneuthar rhywbeth, a chyfansoddais 21 o englynion, dau yr enw "Dyoddefaint Mab Duw," mewn ffordd o all-eiriad (*paraphrase*) byr o'r lili. benod o Essay;—gwn eu bod yn angherffaieth iawn, o ran y synwyr, iaith, a barddoneg; eto, gan nad oes neb o "Gewri" yr hen Seren yn ymddangos yn hon, yr wyf yn aturio eu hanfon i chwifely maent; a chan fod y testun a'r amcan yn dda, byddaf ddolchgar iawn i chwifely o cânt ymddangos mewn rhyw rifyn o Seren Gomer.

DYODDEFAINT MAB DUW,

Mewn ffordd o all-eiriad byr o Essay liji.

ENGLYNION.

- 1 Pwr-gredodd 'madrodd Iôn medrus—
wele
Pwy welodd fraich rymus?
Da ddoniau Duw dyddanus,
Trwy ei was da'i ras di rus?
- 2 Mae'r dyn blaguryr gorau—'n aafuniadd
O flaen ein hwynebau;
Pryd digwl i'r meddwl mas,
Ni roddwyd yn ei ruddian.
- 3 Dirmygus astrus estron—y'i gwelid
A'r gwaelaf o ddynion;
Dyn heb gyfrif, difrif dôn,
Ynghyni ac anghenion!
- 4 Cymerodd o'i fodd uffudda—ddolur
Eiddilaidd blant Adda,
Eu clwy', a'u gwendidau cla',
A'u gorthwrn oerdrwm ddirdra.
- 5 Cyfrifwyd ef (cof ryfedd!)—yn adyn
Hynodol ei gabledd,
A Duw yn llawn diglunedd,
Gwedi 'i faeddau hyd ei fedd.
- 6 Anwridd hyd aneirf—fu achos
Ei och a'i galedi,
Trwy erchylaf archolli
Hwn, iachawyd, noddwyd ni.
- 7 Megys defaid, haid hudol—crwydrasom
Mewn d'rysych anuwyl,

'Hyd llwybrau fyrrdd, a fyrrdd ffol,
Rai gwarthus ar ein gwrthol.

- 8 Iôr a 100s ar yr Iesu,—baich ydoedd,
Bechodau'r holl deulu;
Trefn addas i ryfeddu,
Mewn hynod gyfamod fu.
- 9 Mewn brad, ein Ceidwad Iôn ca—
poenedig
Pan aid i'w orthrymu,
Megis oen dan boen y bu,
Am'neddgar a mwynceidd-gu.
- 10 O farn a charchar ni chyrchwyd—ei ail
A'i oleu ni welwyd,
Un oedd a ddienyddwyd,
Yn ddiwael Oen, yn Dduw lwyd.
- 11 Gwrrilen â gawen gywir—pwy adrodd
Ei edryd yn gywir?
Yr uniawn am bla'r anwir
A fwrwyd, torwyd o'r tir.
- 12 Rhod ymhlith lledritâ lladron—ef i'r
cledd,
Fe'i claddwyd gan fawrion;
Ni chaid namyn difai dôn,
O'i enau gwyl na'i galon.
- 13 Mynai Duw, mwyn-Dduw mad,—a'i
ddewr ailu
Ei ddryllio'n ddi'rhediad,
Oen gwirion yn ei gariad,
Aeth dan gleddau deddfau 'i Dad.
- 14 Rho'ld ei enaid rhwydd unig—yn aberth
Wynbodd y mawrddig,
Dros ei saint dyoddefaint ddig,
Aelodau etholedig.
- 15 Ei had o bob gwlad a gludir—a groes
Ei groes a bregethir,
A'i ocs dôn a estyair,
Mewn bywyd a hawddfyd hir.
- 16 Holl gyngor Duw, Iôr diwyraw—a'i
fodd
A'i feddwl byth rhagllaw,
Trwy drefniad hwyliad hylaw,
Rhaid iddo lwyddo'n ei law.
- 17 O lafur blin wylofus—ei enaid
Fu unwaith yn boenus!
Gwel ei ran, a gwawl ddi rus,
Gnwd rhyfedd moledd mefus.
- 18 Trwy iawn y cyflawn cofiwech—a'i
ddoniau
Mae i ddynion gael heddwch,
Cyflawnder holl lawnder fflwch,
Heddiu goron a hawddgarwch.
- 19 Dyg ymaith ofnadwy gamwedd—rhyw
dorr
Ddiderfys ei hamledd,
Trwy 'i boen, wir Oen, a'i hbwedd,
Ei grog ruddfaog a'i fedd.
- 20 Bellach bydd lwydd ar lawer—cododd
Uwch cedyrn ei faner;
O ing du i eangder
Derchafwyd, iawn urddwyd Ner.
- 21 Iesu byw, iach yw uwch awyr—cyfaill
Yn cofio trosedd wyr,
A'i fryd o blaid ei frodyr,
Ie'r leiaf, gwaelaf o'r gwyf.

IAGO TRI-CERUG A'I CANT.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

- Derbyniwyd ygrifau J. R. Llambryntsaire; Sabatharian; I. Calfin; Arferiedydd Meddygnaeth; Sylw-dydd; D. D. Merthyr; Philanthropos; D. D. P.—g; Iona Las y Felten; D. S.; Zabulonum; T. B. Efans; K. Efans; T. E. Dyffryn Clwyd; Diotrefes y Gogledd; Iwan; a W. Jones.
- Pris Hysbysiadu yn SEREN GOMER sydd lawer yn is nag mewn un Cyhoeddiad a wyddom ni am dano; sef, pob Hysbysiad a geidw gymaint o le a 14 llinell ac isod, ar y llythren leiaf a welir. yn y Seren, 7 awlt; a 6 cheiniog am bob pedair llinell (ac nid am ddwy, fel y camosodwyd yn dal. 32), dros ben deoddeg, pan fyddo hyd dwy llinell yn lled y tudalen, megis y mae ynghorff y gwaith; ond pan fyddo y llinellau yn cyrhaedd dros led y tudalen, megis y mae eis hanerchiad i'n gohebwyr bob amser, haner y rhifedi uchod o linellau a gyhoeddir am yr un arian.—Yn yr *Evangelical Magazine* y pris yw 10s. 6c. am bump llinell ac bod, a 2s. am bob llinell dros bea pump.—Heblaw bychandra y pris yn y Seren, y mae y rhifedi a argreſir yn anogaeth gref i ddanfau Hysbysiadu hdi; yr ydym yn harod i dystio ar lŵ, pe byddai galwad, ein bod yn argreſia 1600 y gyson y flwyddyn hon; a sier yw fod rhifedi eis darllenwyd o bedair i chwech mil o leiaf, trwy holl Dywysogaeth Cymru, Llundain, Lerpwl, ac amryw fanau ereill y Lloegr. Rhaid danfon yr Hysbysiadu trwy gyfrwng ein Goruchwylywr, neu ryw rai a adwaenir gany, neu ddanfau arian parod am danunt.
- Achwyrn gan amryw eu bod yn methu cnel eu Sêr yn brydlawn, nid oes genym ond deisyf unwaith eto ar eis cyfeillion i yru y Sypian a ddolo dan eu gofal i'w lleoddd priodol ya ddiode. Yr ydym yn anfon y Sypyn olaf oddi ym i swyddfa y cerbyd ar hwyr dydd y cyhoeddiad, mor rheolaidd a chysur ag y gwneir ag un newyddiadur ya y deyrnas; rhaid bod Sypyn Caerfyrddin yno am 10 o'r gloch ar ddydd y cyhoeddiad; ciddo Caerdydd, yno am 12 o'r gloch dranoeth; ciddo Llundain, yno ar hwyr ddydd Gwener; Llangollen, dydd Gwener, neu Sadwrn y man pellaf; a Bangor, y dydd canlynol.
- Cawsom llythrau achwyniadol ereill; rhai yn dywedyd y gellid cael y cymaint arall o dderbynwyr mewn manau, oni byddai egeulodra Goruchwylywr; a rhai Goruchwylywr yn achwyn ar y drafferth a gant i gael arian. Dehysfa ar eis cyfeillion iddiwygio y pethau hys. Od os rhyw ardal heb oruchwyliwr, atolwg, cymered rhyw un cyfrifol y swydd; ac os oes gormodd gwaith gan rai Goruchwylywr, ymbiliwn arant i ddewis cynorthwywyr, y rhai a allant fod ygydranog a hwy. Pa niwed pe byddai tri neu bedwar o honym yn yr un ardal.
- Heddyw y cyhoeddwyd, pris 6ch. y rhan gyntaf o'r Casgliad Newydd o Hymnau, gan mwyaf ar fesurau atebol i Ddn-lyfrau Rippon, Walker, a Fawcet, ya fflur Corff o Dduwinyddiaeth, sef Hymnau perthynol i amrywiol byncian y grefydd Cristionogol, ar y mesurau ag y ceir llu o ddonau iddynt yn y llyfrau uchod; yr ydym hyderus y cawn anogaeth fawr gan y cynulleidfaoedd ag sydd yn ymhyfrydu mewn canu rheolaidd, ac amrywiaeth tönau, gan fod mawr eisieu y fath lyfr. yn y cyfryw gymdeithasau. Gorphenir y llyfr mewn o 6 i 8 o ranau, 6ch. yr ün. Gellir ei gael gan Weinidogion y Bedyddwyr, a dosbarthwyr Seren Gomer yn gyffredin, Dehysfir ar baw ddanfau gwybodaeth pa sawl un a fynant, i un neu arall o Gymantfaod y Bedyddwyr yr haf sydd yn sefau, ynghyd a thaliad am y rhan gyntaf, ac am Seren Gomer hyd yr amser hyn, a llyfrau ereill a yrwyd allan gan y Cyhoeddwr, gan goſio na cheir y fath gyfeir yn hir wedi hyn. Gobeithio y meddylia pob goruchwiliwr ornest na bydd yr amser uchod yn rhy gyntaf i dalu am yr hysbysiad a galwyd y llynedd.

Y GYMDEITHAS GYMROAIDD.

CYNHELIR EISTEDDFOD, DYDD IAU, yr 8fed o ORPHENAF, 1819, dan Arwydd y LLWYN-EIDDEW. YNGHAERFYRDDIN. He y datgela y BYN-DRAETHIADAU a'r ODOLU TLYSOG. A thrauoeth y bydd CYFARFOD CERDDORION, er budd TELYNORION METHEDIG.

Dysgwylir i'r rhai a fynont ymadneun a'r DELYN ARIAN, ddanfau eu henwau at yr Ysgrifenydd cyn y 25ain o Fehesin nesaf.

Derbyniir Rhoddion a Blynneddol Ragdaliadau gan Sylltyddion Cymru oll; yn Sylltyd Kington a Swydd Faeysfed; gan Wladol Ddeonau Esogobaeth Ty-Ddewig gan Risiard Edmunds, Ysw. Chancery-Lane; Meistrinid Lloyd Jones, & Co. Sylltyddion, Llothbury; gan Mr. Evan Williams, Llyfrwr, Rhif. 11, Strand; a chan yr Ysgrifenydd, y Parch. David Rowland, Ficerdy, Caerfyrddin.

Abertawe: Argraffwyd a Chyhoeddwyd gan J. HARRIS, Heol-Fawr.

TRA
MOR,
TRA
Brython.

HEB
DDUW,
HEB
Bdwm.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, MEHEFIN 2, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

DARNAU O BREGETH.

A DRADDODWYD GAN J. L. YN ADDOLDY RHESTR-ANIALWCH,
CAERLUDD.

MAT. iv. 19.

Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch ar fy ol i, a mi a'ch gwnaſ yn bysgodwyr dynion.

YN aml y cawn hanes am Grist yn achub cyfleusderau a ymddangasai iddo, oddiwrth leoedd; personau; a gwrthddrychau sreill, o gyfranu rhyw addysgiadau buddiol i'w ganlynwyr; gwelwn anghraifft o hyn, yn y geiriau blaenorol i'r testun; "A'r Iesu yn rhodio wrth fôr Galilea, efe a ganfu ddau fredyr, Simon yr hwn a elwir Pedr, ac Andreas ei frawd, yn bwrw rhwyd i'r môr, (canya pysgodwyr oeddynt). Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch ar fy ol i, a mi a'ch gwnaſ yn bysgodwyr dynion."

Fel ffordd o lossa, wrth fyned yn mlaen, sylwn, y bobl hyn ag sydd ofalus a gwyliadwrus, efo'u gorchwylion a'u galwedigaethau, yw y gwrthddrychau amlaf o

sylw rhadawl Crist; tyst, Matthew, Luc, Paul, &c. &c. ynghyd â'r ddau bysgotwr yma. Nid llawer o rai diog cyfoethog, na llawer o rai diog tlawd a alwyd.

Ac EFE a ddywedodd wrthynt, &c. Sylwn; y mae yn rhaid i Grist, drwy ei Ysbryd, ddyweddyd yn effeithiol wrth yr enaid, cyn y gwneio neb ei ddilyn: felly y llefarodd efe wrth y pysgodwyr yma, nes darfu iddynt yn y fan ufuddhau i'r alwad. Mae hyn yn dangos ei awdurdod, a dwyfoldeb ei berson;—nodwn eto, pa bryd bynag y llefaro Crist, cofiwn, llefaru yn effeithiol y mae ef. Nid oedd raid iddo ond dweud wrth fab y weddw o Nain, "Cyfod." A'r marw a gysfodd yn ei eistedd, ac a ddechreuodd lefaru, &c. Yr oedd ei leserydd ef yn ddigon uwch ben Lazarus, yr hwn oedd ar derfynau llygreddigaeth; a'r air yn llonyddu y gwynt tymhestlog, a thon-

au cynddeiriog y môr. Sylwn, y mae ei air yn cenhedlu y fath fywyd yn yr enaid, fel nad oes dim mewn *amser* na *thragywyddoldeb* a fydd yn angu iddo. Yr oeddwn yn meddwl am y tlodyn hwnw y darfu i Grist droi lleng o gythreuliaid allan o hono; *chwe' mil*, dybygaf, o rifedi: ni's gwyddom pa fodd, nac yn mha le neillduol, yr oedd y rhai hyn yn lletfa yn y dyn truan; gellid meddwl nad oedd eisieu y cyfryw bethau yn ei *gefn*, neu ei *aelodau*, i'w gythreulio yn drwyadl megys: tebyg mai yn y *pen* yr oeddynt, eisteddle y synhwyrâu: och! fe fyddai chwech mil o *wybed* byw mewn pen dyn yn ddigon o angau, meddwl am danynt! Ond beth am gymaint o rifedi o *gythreuliaid* cynddeiriog! Os medrai un o honynt wneud y fath lanastara mewn un noson, sef lladd *cant a phedwar ugain a phump o filoedd* o'r Assyriaid, pwy a fedr brisio y weithred rasol yma o eiddo ein Iachawdwr!

Ac efe a ddywedodd wrthynt, Deuwch ar fy ol i, &c. Y mae yr ymadrodd yma yn dangos rhyw odidawgrwydd neillduol yn yr hwn sydd yn eirchio; oblegid fe fyddai llwybrau glanaf dynion, byddent mor hardd ag y gallent fod, wedi eu llychwino yn ormod â dynol wendidau, i gymhwyso y geiriau at neb, ond y *Cynllun* mawrei hun. *Deuwch ar fy ol i.* Fel pe dywedasai, Nis gellwch ddyfod ar fy ol i *bob lle*; fe fyddai hyn yn orchwyl rhy galled i chwi; ond deuwch ar fy ol i cyn belled ag yr wyf i gyollun o wir foesoldeb, a chyflawn ddeitw o ddyngarwch. "Oblegid Grist ynteu a ddyoddefodd drosom ni, gan adael i ni esamp, fel y canlynem ei ol ef: yr hwn ni wnaeth bechod, ac ni chaed twyll yn ei enau: yr hwn, pan ddi-fenwyd, ni ddifenwed; chofn;

pan ddyoddefodd ni fygythiodd; eithr rhoddodd ar y neb sydd yn barnu yn gyflawn." *Deuwch ar fy ol i.* Fel pe dywedasai, Chwi a welwch fy mod i yn *CERDDED oddi amgylch gan wneuthur dationi*; ai felly y gwnewch chwi? *Fy mod i yn gweuthur exylllys yr hwn a'm hanfonodd*; pa beth ydyw eich bywyd chwi? *Dysgwch genyf; canys addfwyn ydwyf a gostyngedig o galon*; ie, rhedais unwaith (fel pe dywedasai) oddiwrth *goron*: deuwch ar fy ol i. Os gofynir *trêth* genych, gan y gorthrymwr hwnw, Cesar, talwch (Mat. xvii. 27) *deyrnged i'r hwn y mae teyrnged yn ddyledus*; toll i'r hwn y mae toll. *Na fyddwch yn nyled neb o ddim.* Yr wyf fi (fel pe dywedasai) felly; eto, *deuwch ar fy ol i*, heibio i'ch pregethwyr goreu. A'r rhai hyu o honoch, ag sydd yn bregethwyr, *deuwch ar fy ol i yn eich pregethau*; gadewch i'r gwir ddiferu yn naturiol, fel diliau mêl, yn *felus* a meddyginiaethus: pregethu yn *ddiragrith*, yn *ddidderbyn* wyneb; wedi eich enynu âg eiddigedd dduwiol at ogoniant Duw a dedwyddwch dynion. Wrth welod tyrfaoedd o bechaduriaid anedifeirtol yn cael eu hysgubo yn gyflwm gyda'r llif i'r môr dinystriol, dyna yr effaith y mae hyn yn gael yn aml arnaf fi, sef yn rhoddi i ddaugrau drostynt. Y mae fy ngelynion yn aml iawn, a chwerw-dost; ond yn lle eu taflu yn wysg eu cefnau âg un gair o'm genau i'r tân anniffoddadwy, *gweddio* drostynt yr wyf fi: "Eithr yr ydwyf fi yn dywedyd wrthych chwi, Cerwch eich gelynion, bendithiwch y rhai a'ch melldithiant," &c. &c. ie, pe byddai achos Duw yn galw am eich *einioes*, na fydded hyn yn fwy gwerthfawr genych na gogoniant Duw; *deuwch ar fy ol i*: ac fel

pe dywedasai, ar ol i chwi fy nilyn i am yspaid byr a'r yddaeaf, fe gaiff fy ysbyrd eich fforddoli drwy gynteddau tywyll angeu, a'ch trosglwyddo yn ddingel i breswylfeydd o wynfydedigrwydd pur.

Cyn y dilyno neb Iesu Grist mewn gwirionedd, y mae yn angenrheidiol anheggorol i wybod pwy ydyw, (Ioan xvii. 3. a i. 1).—Beth ydyw, (1 Cor. i. 30. Eph. ii).—O ba le y daeth, (Ioan viii).—Ac i ba le yr aeth, (Ioan xiv. 12).—Yn mhellach,

Mi a'ch gwnaf yn bysgodwyr dynion. Sylwn; y mae pawb yn anaddas i bregethu yr efengyl, heb fod yn gyntaf yn ddilynwr i Iesu Grist. *Deuwch ar fy ol i, yn flaenaf;* wedi hyny, *mi a'ch gwnaf yn bysgodwyr dynion.* Fel pe dywedasai, Nid boneddigion dysgedig ydych chi, ond tlodion go auwybodus a'r y goreu; heb fod yn y gweithdai hyny, lle y maent yn ffuglunio pregethwyr; ond er hyny *mi a'ch gwnaf,* &c. Y mae y geiriau, "*mi a'ch gwnaf,*" yn lledarwyddo, fod rhai pregethwyr o *hunan-wneuthuriad*, neu eu bod o wneuthuriad rhyw rai ereill heblaw Duw: ond mae pob gŵir bregethwr yr efengyl o wneuthuriad Duw: *Paul apostol, nid o ddynion; na thrwy ddyd, eithr trwy Iesu Grist a Duw Dad,* &c.

Mi a'ch gwnaf yn bysgodwyr. Rhaid i chwi fod wrthi hi yn gwylio a llafurio; hyny yw rhaid i chwi fod yn bregethwyr *gofalus, bywing,* "*taer mewn amser ac allan o amser.*" Nid *segurwyr* gewch chi fod, yn rhoddi pwys y gwaith ar *deirprwy*; ond rhaid i chwi fod yn bregethwyr eich hunain: gweithwyr yn y winllan raid i mi gael.

Mi a'ch gwnaf yn bysgodwyr. Fel pe dywedasai, Y mae rhai yn abwydo eu bachau a ffrathineb

dysgeidiaeth, ac yn pysgota am *boblogrwydd*: ereill yn tŷ-danu eu rhwydau rhagrithiol i bysgota am *wag-ogoniant*: y mae rhai yn pysgota am *fyziolaethau breision*; ac ereill am *fudr-elw*; ac felly yn uffernoli eu hunain, ac yn twyllo eneidiau lawer: ond am danoch chi, pregethwyr o'm lluniad i fy hun, pysgota am *ddynion* a wneuch chi: *dynion* syrthiedig, ac nid *angylion* syrthiedig. ydyw gwrthdrysau rhad ras Duw.

Yn Mat. xiii. 47, fe gyffelybir yr efengyl i *rwyd*, a'r byd i *for*: "*Tebyg yw teyrnas nefoedd i rwyd a fwrwyd yn y môr, ac a gasglodd o bob rhyw beth, yr hon wedi ei llenwi, a ddygasant i'r lan,*" &c. Sylwn; pa lawnafe gwbl y pregethir yr efengyl, mwyaf gwbl a ddygir i'r eglwys. Nid oedd yn y rhwyd, dybygwn, *dob peth*, ond *pob rhyw beth*. Addas iawn yw y cydmariaethau yn y ddameg: y mae y byd yma fel rhyw fôr terfysglyd anesmwyth; a dynion ynddo, fel pysg yn chwareu yn ysmala, gan gnoi a dyfetha y naill a'r llall: dyma y lle alaethus y mae rhwyd yr efengyl i gael ei thafu ar air *Crist*; a'r dyben ydyw, tynu dynion allan o'u hen elfen naturiol, a'u marwolaethu i'r byd a phechod, &c. Nid ydyw dynion, yn fwy na physgod, cyn eu dat, o fawr ddefnydd: ac yn aml y delir llawer o honynt, fel pysg, yn annysgwyliadwy iawn; tyst, Paul, Zaccheus, y carcharor, &c. yng-hyd â'r ddau bysgotwr yma.

PENAU GORPHENOL.—1. Y mae pawb yn sefyll mewn angen o *Waredwr*. 2. Er fod pawb felly, nid â neb at Grist i'w gwaredu, nes y gwnefer hwynt yn ewylls-gar yu nydd nerth Duw. 3. Rhaid i bawb gael eu galw i ddilyn Crist, neu farw yn eu pechodau. *Caerludd.* ZABULONUN.

ATEB I OFYNIAD CRISPIN BACH,

MEWN PERTHYNAS I FEDDWL Y GAIR CYDWYBOD.

(RHIF. 33.)

MAE dynion mewn perthynas i feddwl y gair *Cydwylbod*, yn ymrannu yn ddwy blaid. Meddwl un blaid yw, bod cydwylbod yn egwyddor a gafodd ei phlannu gan y Creawdwr yn y natur ddynol, i'r dyben i wahaniaethu rhwng yr hyn sydd dda a'r hyn sydd ddrwg, a bod dyn bob amser pan mae yn gwnenthur ar fai yn cael ei gyhuddo ganddi, ac yn fynych yn cael ei rybuddio ymlaenllaw am beidio a gwnenthur y trosedd. Tebygid bod y blaid hon yn meddwl, er maint yw dirywiad y natur ddynol, o achos pechod, bod yr egwyddor hon heb ei hollol ddileu mewn na dyn; a phe gwnelai dynion yn ol llais eu cydwylbodau, na fyddai raid wrth un reol arall. Dyma yn gyffredin yw barn y difynyddion am gydwylbod. Ond mae'r blaid arall yn hŏni nad yw dynion hyd yma wedi penderfynu y gwahaniaeth mewn amrywiol o bethau rhwng yr hyn sydd dda a'r hyn sydd ddrwg, ac yn ganlynol, nas gall cydwylbod gyhuddo na chymradwyo un dyn, ond yn ol yr addysgiadau gafodd.

Mae un peth yn ofynol gogyfer a phenderfynu y ddadl rhwng y ddwy blaid, sef cael ganddynt addef y gall dynion fod yn gamsyniol yn eu cred neu eu barn am amrywiol o bethau, ac eto eu bod yn ddiragrith yn credu heb un amhenaeth yr hyn maent yn ei broffesu. Os addefir hyn, fe ganlyn ymnocheladwy bod cydwylbod yn cyhuddo un dyn, ac yn cymradwyo dyn arall am yr un weithred; ac nid hyn yw unig, ond ei bod yn cyhuddo yr un dyn ar un amser, a than un amgylchiad, ac yn ei gymeradwyo amser arall, a than amgylchiad arall, am yr un weithred. Mae'r Calfin yn credu bod gwadu haeddiant aberth Crist yn be-

chod o'r gradd uwchaf, ond pe byddai i'r cyfryw un newid ei farn, a myned yn Sosiniad, byddai yn credu bod arno ddyledswydd i bregethu yrathrawiaeth ag oedd o'r blaen yn arswydo o'i phlegid. Felly, nid gwaith cydwylbod yw gwahaniaethu rhwng drwg a da, ond cyhuddo neu gymeradwyo'r dyn, am weithred yn groes, neu ynten gydymffurfio a'r egwyddorion gafodd ei feithrin ynddynt. Nis gall cydwylbod gyhuddo ond cyn belled ag mae dyn yn esgeuluso gwnenthur yn ol yr hyn mae ef yn ei gredu fod yn iawn; hyd yma y gall hi fyned, ac nid ymbellach.

Mae cydwylbod yn bob peth ond yr hyn mae dynion yn gyffredin yn dywedyd ei bod hi. Mae yn un peth yn Hindostan, yn beth arall yn *China*, ac yn beth arall yn Ewrop. Nid yr un peth yw hi yn yr un wlad, mewn gwahanol amserau, a than wahanol amgylchiadau; mae hi yn newid ei llais yn ol y byddo'n tyb ni yn cyfnawid, mewn perthynas i'r hyn sydd dda a'r hyn sydd ddrwg. Hyn yn bresenol

Oddiwrth eich ewyllsiwr da,

D. D.

MR. GOMER.—Gan fod mab-maeth *Impiter*, (*Diotreffes*), y gwr a safodd gynt yn erbyn athrawiaeth yr apostolion, (Ioan iii.) wedi gwrthwynebu awgrym a roddais yn *Seren Gomer* (rhif. 23), erfyniaf arnoch gyhoeddi fy ymddiffyn byr canlynol dros y cyfryw mor gynted ag y byddq yn gyfieus.

At DIOTREFFES.

Sya,—Gan i chwi gyhoeddi araeth drahelaeth i'm gwrthwynebu, yn *Seren Gomer*, (rhifyn 31), i brofi y ddyled-

swydd anheborol hōno o ddadlun a chyhoeddi *Y gwr fu mewn cadachau*, o flaen gorsedd gras, &c. yn hytrach, debygid, na'r *Gwr sydd ar ddeheulaw'r Tad* mewn awdurdod a gogoniant yn y nef; ac yr wyf yn barnu fod rhai nad ydynt yn gweled ond âg un llygad yn barod i feddwl fy mod wedi fy nghladdu genych dros fyth dan gruglwyth o ysgrythurau, a'r rhesymau cadarnaf; ond wele fi eto unwaith yn anturio codi fy mhen trwy'r cwbl. Gobeithiaf na chymerwch yn chwith i mi geisio ymddiffyn fy hwn, mewn ychydig eirian, (heb orlenwi *Seren fuch Gomer* â phethau difudd a diflas), gan fy mod yn meddwl mae o achos ein bod heb ddeall ein gilydd yr ydym yn anghytuno.

Yn gyntaf, deallwch mae yr unig ystyr ag sydd genym ni yn y rhan hon o'r Deheudir i'r gair *cadachau* yw *carpiau* (*rags*), ond, mae'n debyg, mae *dillad magu* yw ei ystyr penaf yn eich iaith arferol chwi yn y Gogledd; gan hynny y mae yn amlwg fod gwahaniaeth mawr rhwng ei ystyr yn ein iaith gyffredin ni, sef, *Y gwr fu mewn carpiau*, a'r eiddo chwithau, sef, *Y gwr fu mewn dillad magu*; canys y mae'r gair *carpiau* yn tasu golwg wael a dirmygus iawn ar Iachawdwr mawr y byd; ond nid yw'r gair *dillad magu* yn tasu un math o ddirmyg nac anrhydedd chwaith arno, ond yn ei olygu fel dynion ereill yn gyffredin: os felly, arfer ffol iawn yw dadlun a chyhoeddi *Y gwr fu mewn dillad magu*, uwch ben tyrfa o bobl, gan nad yw yn arwyddo dim yn rhagor na bod y gwr hwnw wedi bod yn faban bach. Atolwg pa wr na fu felly, ond Adda yn unig?

Yn ail, y mae lle i gasglu fod yr ymadrodd mewn dadi yn cael ei arferyd yn rhy ysgafu ac anystyriol, a thrwy hynny yu cael ei fynychu, a'i ddefnyddio fel llysg-eirian.

Yn drydydd, nid oes sŏn yn y Testament Newydd am y gair *cadachau* (*aparganon*), ond yn unig yn Luc ii. 7, 12. Nid yw Paul, Pedr, na neb o'r apostolion ereill, yn eu hareithiau,

pregethan, na'u hysgrifenedau, gymaint a rhoddi yr awgrym leiaf am hynny pan y maent yn sŏn am ddarostyngiad Crist, a'i dlodi. Nid yw Luc chwaith ond ei grybwyll yn fyr, fel hanesydd yn unig; ni eilir casglu ei fod yn cyfeirio at un athrawiaeth, na'i fod er addysg, yn rhagor na'i fod yn arwydd i'r bugeiliaid.

Yn olaf, dylid ystyried nad oedd dlodi Crist yn ei holl ranau ond llwybr trwy yr hwn y daeth efe i awdurdod a mawredd; gan hynny, ei fawredd, a llwyddiant ei eiriolaeth, a'i sefyllfa yn y nef, ar ddeheulaw y Tad, debygaf fi, ddylid ddadlun, a chyhoeddi, ac nid y llwybr trwy yr hwn y daeth efe i'r sefyllfa hōno. Y mae Crist o ran ei sefyllfa yn y nef, yn wrthrych llawer mwy addas yngolwg pechadur tlawd, euog, na'i olygu fel baban mewn *carpiau*. Heblaw hynny, his gallaf (er eich holl haeriadau), lai na meddwl fod yr ymadrodd yn ddirmyg ffaidd, oddieithr ei gyfrifat anwybodaeth neu ddiffyg ystyriaeth y sawl fyddo yn ei arfer.

Rhodda'r ddau reswm eto yn erbyn galw ein Harglwydd bendigedig yn Fab Mari.

1. Am nad yw ond arferiad (a llysenw) ffaidd ag sydd wedi cael dechreuad, fel y mae yn amlwg i bawb, gan y Pabyddion.

2. Am ei fod yn arferiad anysgrithurol (ac anarferol yn ein gwlad ein hunnin) i enwi neb ar enw ei fam, (chwaithach Iesu Grist). Y mae Luc yn ei alw Mab (fel y tybid) i Ioseph; a'r angylion a'r deillion, &c. yn ei alw Mab Dafydd; a'r Iuddewon *gelyniaethol* yn ei alw Mab y Saer; ond nid oes son yn y beibl am Fab Mari; eithr y mae yn cael ei alw gan yr ysgrifenywyr sanctaidd wrth yr enwan parchus Mab Duw, Mab y Goruchaf, ein Harglwydd, &c. &c.

Bryn y Briallu.

I. CALFIN.

MR. GOMER.—Mae eich *Seren* yn llewyrchu ar, ac yn lloni llawer. Yn tu dal. 84, llyfr ii. gwelais ysgrif Diet-

refies y Gogledd, mewn perthynas i'r ymadrodd *Y gwr fu mewn cadachau*, a chefais lawer o foddlonrwydd yn ei eiriau; eto fe barodd peth dadles yn fy nghymydogath mewn perthynas i'r gair *cadachau*. Mynai rhai brofi eu bod yn cael eu galw yn gadachau gyda golygiad mae dillad magn oeddynt, heb olygu dim am eu gwaelder na'u gwychedr, ond bod yr enw yn addas i bob math o ddillad magn, a'u bod yn golygu bod Mair gwedi darparu dillad addas, tebyg i wragedd ereill o'r un sefyllfa a hi. Meddyliai ereill en bod yn cael eu galw cadachau o herwydd eu gwaelder, ac yn golygu eu bod yn mwy gwael na chyffredin, (ond nid oedd y blaidd hon yn meddwl mai rhyw *fratinn flaidd a budr* oeddynt). Dymunol fyddai genyf pe b'ai rhyw un, trwy lewyrch eich Seren, yn cysoni'r gair Cymraeg â'r gair Saesneg, sef *cadachau* a *quodding clothes*; ac os cea gwahanjaeth ystyr iddynt, pa un sydd fwyaf agos i'r iaith wreiddiol. Am ateb y dysgwyl

PHILOTHEOROS.

Treletert, Dyfed.

MR. GOMER.—Os tybiwch yn gymhesur i roddi lle i'r Sylwadau hyn ar ysgrif IOTA GLAN GWAUN a GLAN ANGOF, (Rhif. 32), rhoddwch lawer o foddlonrwydd i C. E.

Mae ein gwallt wedi gwynn llawer, fy mrawd Iota, o herwydd pahan ni weddai i ni ymddadwrdd a baldorodd fel glas-lancian dan arwyddion dail gwyrddion llawryf ieuencyt; eithr y choroi ein gilydd fel brodyr dan gysgod dail y pren almon henaint, y rhai a ddarogant ein aymudiad huan i fyf o ysbrydoedd; y tafod, tân yw, yr hwn a esyd droelli naturiaeth yn fflam gan uffern. Nid allaf gyffelybu tafod drwg cecraeth yn cerdded yn llwybr dirmyg i ddim yn fwy cymhwys nag i'r dyn cythreulig yn mysg y beddau, yr hwn yn dra fyrnig a rathrai allan o'r bedd-ogfeydd y wlad hono ar draws yr ymdeithwyr, fel nad allai neb fyned y ffordd hono. Hollol anheilwng o ddeall a ddioldeb Iota oedd y rhuthr rychwyllt a wnaeth ar

yr ysgrif o barthed Rhwymedigaethau Moesol a Gosodedigaethau Pendant, gan ddatgan ei fod yn ddüwch ar lewyrch y Seren. Nid oes gan C. E. ddim tyb anffaeledig am danq ei hun na'i waith ychwaith; eithr y mae yn adnabyddus o drwstaneiddiwch a byrdra tra mawr yn perthyn i'w holl orchwyllion. Ond yr oedd y cynyg a wnaeth yn yr ysgrif hir-faith, i ddangos nod-weddau, natur, a rheolau pethau moesol a phendant, ynghyd â'r angenrheidrwydd i barchu ac anrhydeddu yr Arglwydd, mewn cydffurfiad â'i ewyllys fendigedig mewn pethau moesol a phendant, yn beth newydd. Dylai pob cynygiad i helaethu, rhwyddhan, a gwastradhai pob llwybr gan ymylau creigion a dyrys-leoedd gael rhyw dâl yn lle dirmyg a sên, o leiaf oddiwith rai cyfrifol fel Iota, onite mae rhinwedd Giastianogol wedi ymsoddi yn dra isel yn wir.

Gan fod yr ysgrif hir-faith fel gorchudd dŷ ar wyneb y Seren, gallais dysgwyl buasai fy mrawd Iota yn ymeguio dangos i C. E. (tanys hysbys ydoedd o hono), fod o ddifrit ryw bynciau tra chamsyniol i'w cael yn yr ysgrif esgyrnog hono, ac iddo ef osod nod wrth bob un o honynt, fel y gwneir âg esgyrn Gog a Magog, fel y gallasai y fforddion i'w claddu yn nhlir angof, yn nyfnder y wnan sydd o dan tŷ Iota. Ond dim o'r fath beth ni welir. Ond gwedi ei ddirmygu fel düwch ar wyneb y Seren, efe a ddywed, er syndod i bawb, nad yw efe yn anghytuno llawer â'r ysgrif wedi'r cwbl! Dyma gamp anheilwng o'm cyfaill Iota. Ond ni ellir tybied, er hyn, mai i'r dyben i ddirmygu yn unig yr ysgrifenodd. Mae y parch sydd genyf i'w iddo, ar gyfrifon ereill, yn peri i mi, gyda hyfrydwch Cristianogol, dafu hyn oll, gydag ysgubion gwenddian dynol, i'r pentwr cyffredin yngwlad Angof; ond gyda hyn o erfyniad brawdol, ar iddi beidio arfer difrio yn lle ymresymu byth mwych, gan mai peth anheilwng o hono ef yw hyn: gadawn y fath orchwylligenedl y cecrod, y rhai sydd â'r danedd cyll-yll ganddynt.

Yr wyf wedi sylwi fod gan Iota hen arafafrosgo, yr hwn a alwas fi yn arf dirmyg, â'r hwn y tery ei wrthwynebwyr nes y byddo yn telyngu, pan y byddo hi yn galed arno ef yn y ddadl gan resymiad ei wynebwyr. Nichynog efe resymu, ond teifi yr arf o'i law toag ato; sef trwy sibrwd mai o du Pabyddiaeth mae ei wrthwynebwyr yn dadlen, ac ynteu yn sefyll o du y gwirionedd yn unig. Yn ei ysgrif ya

erbyn galw prëgethwyr yn feistriaid, yr hwn, mae yn debyg, a ysgrifenodd â llaw farw Iota Giau Angof, mae efe yn cymysgu yr enwau a arferir yn y Beibl yn ddiwaharddriad ag enwau cabledde y butain Rufeinig, gan dafu tywod i'r llygaid.

Yn yr ysgrif ger fy mron, gwedi addefo o hono nad oedd efe yn anghytuno llawer â'r ysgrif hir-faith, ond eto i gyd y mae yn dywedyd ei fod yn credu mai ffynon Pabyddiaeth ydyw, fod yr eglwys i fynydd yn mlaen mewn pethau moesol, yn ol rheolau cyffredinol, ac nid rhai pendant. Ond gan nad oes rheolau manylaidd i'w cael am bob peth, yn mhob amgylchiad, rhaid i ni ynte ddilyn, dybygid, y pethau a berthynant i heddwech, ac i adelladaeth ein glydd, heb droseddu pethau pendant. Mae yn dirgel sib-rwd, mai arwain i Babyddiaeth mae athrawiaeth yr ysgrif hir-faith. Ond er hyn oll, y mae yr ysgrif yn sefyll dros yr angenurheidrwydd anheggor o gadw gosodiadau pendant y Testament Newydd, heb gyfnewid y tipyn lleiaf oddiwrth ystyr ramadegol y deddfau priodol iddynt. Pe gwnelsai eglwys Rhufain hyn nid aethai fyth yn butain, ac yn euog o'r pechod o newid amserau a chyfreithiau dwyfol yn ol ei gwag ddoethineb. O ddifrif, paham y gosododd Iota un o'r namyn deugain eithl o flaen fy wyneb, yr hon sydd yn hōni hawl i drefnu defodau a seremonïau yn yr eglwys? pan mai prif ddyben yr ysgrif oedd dangos nad yw y cyfryw awdurdod, gan nad pw y bynag a'i hōno, pa un bynag ai eglwys Rhufain neu Sandemaniaid, nad ydyw ond rhyfgyr, ar y goreu. Yn ddiamheuol ddigon, nyddi a allwn gasglu y syniad canlynol oddiwrth hanes yr eglwys. Pan aeth yr eglwys Iuddewig fel hen dŷ anghyfaneddol, trwy ymadawiad Duw ag ef, a'r Iuddew tlawd wedi ei adael yn mysg ddefrefn seremonïol yr hen dŷ, y rhai a droisant yn rhyw daf ac yn fagl i'w enaid. Daeth y diafol heibio ac a wnaeth fraich o'r hen ddodrefn, gan eu harwedd i'w gwerthu i broffeswyr Cristianogol yn mysg y Cenhedloedd. Cafodd farchnad dda arnynt yn Rhufain; rhag-brynnodd y Pab y cwbl yn ei grwnsath, gan feddwl glowi ac adnewyddu ychydig ar yr hen ddefodan, a'u gosod i fyan yn yr eglwys dan enw Cristianogol. Lluniwyd felly drefn gwasanaeth yr eglwys hōno ar gynllun manylaidd Iuddewiaeth. Ffurfiwyd hefyd gynlluniau bychain i'r pnteinaid ereill, sef merched eglwys Rhufain. A thebygol

nad yw y Sandemaniaid haner boddlon na byddent hwythan yn gallu crynhoi trefn addoliad, o natur mor fanylaidd neu benodol, a'r eglwys Iuddewig, neu eglwys Rhufain; felly anturiant, dybygid, droi llawer o bethau moesol yn bendant, er mwyn gwneuthur y cylch yn grwn. Yn amgen ni rusiant ddywedyd, fel y dywedodd Iota, fod bydrda yn y Mab fel deddf roddwr, rhagor i Moses; heb ystyried mai ar begwn moesol y mae llywodraeth a gwasanaeth y deyrnas ysbrydol yn troi, dan lywodraeth y Mab, ac nid ar ddefodau pendant fel dan lywodraeth Moses. Fe ddichon yn wir nad oes dim yn hollol o natur ddefodol neu bendant yn holl drefn eglwys Crist, ond yn unig bedydd a swper yr Arglwydd. Mae yr holl ysgrifur yn fuddiol, ac yn llwyr ddigonol reol ffydd ac ymarferiad, heb un achos i droi pethau moesol yn seremonïol er mwyn cael trefn gwasanaeth manylaidd fel dan Moses. Hysbyswyd i mi mai nid Sandemaniaid yw Iota, eithr un o'm brodyr; am hyn bynasai yn dda genyf pe dyvedaswn fod tuedd ei holiadau yn arogl i ddiagonal Sandemaniaeth, yn lle dywedyd ei fod ef yn byw yn y plwyf a'r sir fitrolaidd hōno. Nid allaf lai na gwennu fod Iota yn rhoddi i mi y gwaith anhyfryd o ddyenyddio Ioan Calfin a Chranmer am ladd pobl, neu brofi eu bod yn y nef. Nid wyf fi yn tybied fod perthynas rhwng fy ysgrif hir-faith a'u helynt hwy. Mae y Sandemaniaid yn dra cheffyd am ddyenyddio sectau Babilon; gwell genyf fi i Iota roddi y gwaith hwn iddynt hwy. Darfu i mi brofi awdurdod cyfarfodydd dirgelaid Cristianogol i'm bryd i oddiwrth natur foesol yr ymarferiad, siampl Crist yn dysgu ei ddyscyblion o'r neilldu, a'r dyscyblion yn caud y drysau rhag ofn i erlidwyr, gwawdwyr, a dirmygwyr ddyfod atynt. Os ydoedd y cyfryw bethau yn peri fod cyfarfodydd dirgel yn angenrheidiol gynt, paham nad ydynt eto? cans y mae mor waharddedig i roddi y pethau sanctaidd i'r cwn, a thafu gemau o flaen y moch, yn awr fel y pryd hyn. Gwel ysgrif hir-faith. Ped fuasai efe yn gwrthbrofi yr hyn a godais dros gyfarfodydd dirgelaid, buaswn naill ai rhoddi y pwnc i fynn, neu ychwanegu rhywbeth yn mhellach ar y mater. Yr wyf yn gweled hefyd angen i geryddu fy mrawd Iota yn garedig, o herwydd ei ddichell-ochellon. Un o honynt oedd dywedyd, mai yn erbyn yr awydd i enw Meistr yr ysgrifenodd efe.

Ond y mae yn amlwg mai yn erbyn y peth ei hun y gwnaeth efe yn ei ysgrif gyntaf. Hefyd, yn ei ysgrif ddiweddar, y mae yn crybwyll mai dwyn cam-dystiolaeth a wnaethum yn ei erbyn, wrth ddywedyd ei fod ef yn ameu awdurdod ysgrifthurol cyfarfodydd wythnosol; mae yn awr yn gwelwed yr ysgrifthurol drostynt. Os oedd y pryd hyny felly, paham y gofynodd am i ryw un ddangos dechreuad y fath gyfarfodydd, os ydoedd yn gweled eu dechreuad yn y Beibl. Os cam-ddedallais ef, nid o'm bodd y gwnaethum. Rhaid gorphwys mewn perffaieth ewyllys da at fy mrawd Iota.

—♦—♦—♦—
**DADL
BELSEBWB AC ADDA
O FLAEN DUW.
(Parhad o tu dyl 153).**

Belsebwb.—Pa ham y rhoddaist achlysur imi gwmpo, i ymlidio yn dy erbyn, i hudo Adda, ac i ddwyn yr holl drueni melliogol ar y ddaear ac yn uffern. Ni fuasai dim o hyn yn bod oni bai ti. Mi fuaswn iau yn ddedwydd.

Ateb.—Purdeb a sancteiddrwydd ydwyf fi. Myfi a'th greais di yn berffaieth ddedwydd, o'r natur greadigol uwchaf, a'r sefyllfa anrhydeddusaf. O ba le y cefais ti bechod? Ti a wyddost am danaf fi fy mod erioed a byth yn sanctaidd. Ti a wyddost am fy nghyfraith ei bod felly yr un modd. Ti a wyddost fod Adda heb syrthio pan bechaist ti; canys ti yw yr hwn a'i tynodd ef i lawr. Pwy a roes yn dy galon i wrthryfela yn fy erbyn i? Ni ddarfni mi godi gwrthryfel yn fy erbyn fy hun, bid sicr. Pa fodd, ac ymha beth y cefais ti yr wy i ori arno aci dddeor pechod o hono? Ni ddichon ei fod ynof fi. Nid oedd yn y nef na'r ddaear; myfi a'u creais hwynt, mi wn am danynt oll. Uffern nid oedd, ac ni wyddit am dani. Pwy a'th hudodd di? Beth oedd yn fyr yn dy hapusrwydd di? Beth a wnaethum iti pan y gwrthryfelaist yn fy erbyn? Ni allwn i wneuthur drwg. Pa achlysur a roddais i ti? Onid oedditi yn anwyl imi? Onid oedditi yn fabi mi? Onid myfi a'th wnaethum di? Ni wnaethum i ddrwg erioed.

Belsebwb.—Pa ham na allaswn i fod yn ddedwydd eto fel yr angylion eraill? Pa ham y gadwaist i mi syrthio?

Ateb.—Pa ham yr wyt ti yn syrthio? Pa ham yr wyt ti yn pechu o hyd? Oni fuost ti yn fy ngharu i yn berffaieth? Ni wnaethum iti fy nghasau ddim erioed. A fynaswn i ryfela o honot i'm herbyn? Pe buasit yn parhau i'm caru i a'm cyfraith, buasit hapus eto. Wyt ti yn dymuno fy ngharu i yn awr? Onid wyt ti yn elyn i mi? Am beth yr wyt yn elyn i mi? Ti doraist fy nghyfraith i heb neb i'th budo, fel yr hudaist ti Adda. Yr oedd yn amhosibl imi dy atal i syrthio pan doraist fy nghyfraith i. Ni ddarfni mi beri iti dori'r gyfraith. Ti wyddost fod rhwymau arnad i gadw'r gyfraith. Ti wyddost iti ei chadw dros dro. Pa ham y toraist y gyfraith? Ni allaf fi godi yn erbyn y gyfraith i roi help iti. Felly, byddwn fel tithan. Yr wyt ti yn parhau i wrthwynebu fy nghyfraith i. Ni adewais iti syrthio. Ni ddyoddefais iti syrthio. Ti a doraist y gyfraith. Ai myfi ynot ti a dorodd y gyfraith? Ai myfi drosot ti? Ni hudaist i di. Beth wnaethum i? Gwna i fydd a'r gyfraith, ti fyddi ddedwydd eto. Paid a bod yn elyn, car y gyfraith, dyro iawn am dy ddrwg iddi. Bydd dda. Ai ynot fi, ynof fi, ai yn fy nghyfraith i, y dechreuodd y drwg gyntaf? Ydyw fy nghyfraith i, neu ydwyf fi wedi bod yn ddrwg?

Belsebwb.—Nid oes na da na drwg hebod ti. Pa ham y temptiaist fi?

Ateb.—A wnaethum i ddrwg? Pa fodd?

Belsebwb.—Pa ham, a pha fodd y gwnaethum i ddrwg?

Ateb.—Ti a wnaethost ddrwg. Y mae drwg ynot ti yn awr. Drwg wyt ti.

Belsebwb.—Mi a wn fy mod yn ddrwg, ac i mi wneuthur drwg. Ond pa ham na rwystrais ti, ac na roddais galon i mi fel na allaswn wneuthur drwg o'r dechren?

Ateb.—Mi a roddais galon iti i beidio gweuthur drwg, ac i'm caru i a fy nghyfraith. Mi a'th wnaethum yn berffaieth ddibechod, ac amhosibl iti bechu, pe arosait yn y gwirionedd.

Belsebwb.—Pa ham na fuasit yn peri ac yn gweuthur imi aros yn y gwirionedd ynter?

Ateb.—A wnaethum i ddrwg? A gerals iti ymadael a'r gwirionedd ac a'r gyfraith? Onid fy nghyfraith i ydyw? Onid wyt fi Grawdwr perffaieth? Onid wyt ddeiliad imi? Pe buasai amhosibl iti beidio trosedd ynot ac o honot dy liun, ni buasit ymdibynol arnaf fi. Buasit Dduw. Ni

ellir eten Duw. Pam yr ymadewaist â mi? Beth wnaethum i ti? Yr wyt ti yn caru bod yn elyn imi. Nid edifarhaist ddim hyd heddyw. Mi ordeiniais fy Mab i fod yn achubydd. Ti wyddit am Adda o is gradd iti yn gwisgo enawd yn Eden. Pa ham y temptiaist ti Adda, ac y dywedaist gelwydd wrtho? A glywaist ti i fy Mab fwriadu gwisgo natur dyn am dano, cyn nen wedi iti weled Adda yn yr ardd? Mi a ddywedais, Ac addoled holl angylion Duw ef. A ddarfu iti falchïo yn dy galon yn erbyn fy mab, a phenderfynna peldio ei addoli yn natur dyn! A genigenaist ti wrth y natur ddynol? Beth a wnaeth Adda iti? Beth a wnaeth fy Mab iti? Rhaid i bob glun blygu iddo. Dangosaist dy fod yn elyn iddo ef a'm pobl yn y byd erioed. Ond tra byddo rhwymau créadur a deiliad arnat imi a'r gyfraith ti fyddi garcharor dan ei chosp, heb obaith dyfod yn rhydd am byth. Ni all neb dy ryddhau o'i charchar hi. Y mae dy waed ar dy ben dy hun. Beth bynag a wnawn i rhagllaw, ni allwn i wneuthur drwg. Os creuwn Adda, os gwisgai fy Mab ei natur,—da fyddai hyn. Ti ac Adda yn unig a grëais a galluodd i'm caru i. Yr unig ddau ag oedd gyfeillion imi droesoeh yn eynion imi. Ni all anifail fy nghasáu na'm caru. Chwytchiw i'm gadawsoch.

Belsebwb.—Os na wnaethost onid daioni, pa ham y gwnaethost y cyfryw ddaioni nad oedd yn cyduno â mi? Ni allaf weled priodoldeb dy ddaioni.

Ateb.—Nid wyf fi gyfrifol i ti. Ti wyt gyfrifol imi. Nid oedd rhwymau arnaf i ymgynghori a thi ynghylch yr hyn fyddai imi wneuthur. Ti wyddit na allaswn i wneuthur drwg, a'm bod yn ddoeth o galon. Wele, da iawn y gwnaethum yr hyn oll a wnaethum. Edrych ac ystyria yr engyl ereill. Ni wnaethum hwynt ond cydradd a thi. Er nad allent hwy dreiddio i mewn i'm gweithredoedd i, nid anghytunasant hwy â mi, gan gwbl ymorhwys arnaf, a pharhau yn eu hufndd-dod imi. Os anghytunaist â mi, ti anghytunaist â'm daioni i. Yr oedditi dan fy nghyfraith i. Beth bynag a welwn i yn dda i'w wneuthur, dyledus oedd iti aros yn fy ngwasanaeth i. Pechod oedd iti gwerylu a mi mewn pa beth bynag a gymeraist ti yn achlysuwr i hyny; yr un modd ag y pechodd Adda wrth dori'r gyfraith, oud iti ei hado a'i dwyllo ef o'th ymysgaroedd dy hun. Onid felly y mae?

Belsebwb.—Nid wyf fi yn gofalu am ateb i ti yn y pethau hyn. Yr wyt fi

cystal Duw ag yw dy Fab yn y natur ddynol; ac mor deiliwng i ddynion fy addoli i a'i addoli ynteu: ac ni fuasai yn ormod iddo efe ei hun syrthio i lawr o'm blaen i. Ac ar hyny fe ymanghenfiodd Belsebwb yn ofnadwy iawn, gan ddywedyd, mai, gan fod pethau fel ag yr oeddynt, ei fod ef yn ei chyfrif yn fwy o anrhydedd i fod yn elyn i'r cyfryw Dduw a'i gyfraith, na bod yn ufudd ddeiliad iddo; ac a roes ei ddiofryd drwy reg ddychrynllyd hyd waelod anafu, na orphwysai efe ddim yn ei gynddaredd nes dryllïo yr holl natur ddynol yn llarpiau rhwng ei ddanedd, a thynu gorsedd-fainc yr Oen i lawr hyd yn uffern; a pheri na byddai na Duw, na dyn, nac angel yn bod, ond y fo ei hun a'i gethern ddieflig: a thra yr oedd yn bythierio y cabledau hyn, ac yn estyn allan ei law fforchog yn erbyn Duw, dyma ddychryn disymwth yn ei ymgyn-ddeiriogi bendramwnwgl i lawr i'r llyn sydd yn llosgi gan dân a brwmstau; yn debyg fel y gwelech chwî gath goed gynddeiriog wrth raff angor fawr yn ymneidio i wyneb y lleuad, ond yn cael ei thynu i lawr i'r pydew heb waelod, a chau arni drôs byth bythoedd.

Y DIWEDD-GLO.

Ymfyniad.—Pa beth, ac o ba le y daeth pechod? Os ystyriwn i Belsebwb gael ei greu o fewn i'r chwe' diwrnod, gall fod ei bechod yn hanfodi yn yr ymosodiad hyny ar Adda i bechu yn erbyn Duw; o leiaf, na chollodd efe ddim amser yn ei anghytundeb â Duw heb ymosod ar y dyn. A greodd Duw Belsebwb o flaen Adda? os do, a anghytunodd efe â Duw yng-hreadigaeth Adda? A gwerylodd efe â Duw ynghymundeb Adda â Duw? A anfoddionodd efe wrth oruchafiaeth Adda dros yr holl greadigaeth isod, yr hwn a gymerwyd o bridd y ddaear; ac ynteu (Belsebwb) heb gael nemawr llywodraeth yn y nef, yr hwn oedd o uwch gradd i Adda, oedd gormod o dderchafiaid i'r natur ddynol yn ei farn ef? A foddionodd efe ufuddhau heb lywodraethu? Diau iddo droseidda cyfraith Duw; onite ni buasai bechod iddo yr hyn a wnaeth. A oes dull corffolaeth dyn i angel? Beth os cafwyd dull corffolaeth dyn i Fab Duw? Yr oedd ei hyfrydwch er tragywyddoldeb gyda meibion dynion. Os felly, ond odid y pallodd Belsebwb yn ei ufudd-dod i'w Greadawr, ac yr ymliodd yn y fan yn erbyn Adda: neu ynte, a fynai efe fod yn Dduw, gan y dyweddodd wrth Adda, "Chwi

fyddwch megys duwiau?" Onid yw debygol iddo weithredu yr un peiriant ar galon Adda ag a'i tynodd ef ei hun i lawr o'r dechreu? "Gwybod y mae Duw," eb efe. Felly arno ynteu, meddylodd y gallai ymgynal arno ei hun, a bod yn Dduw heb ymddibynnu ar, ac ufuddhau i'w Greawdwr. Ac yn hyn troseddodd gyfraith Dduw. Ni wyddai Belsebwb y cwympid Adda. Ni wyddai y codid ef i fynu. Am hyny, mwy tebygol iddo ddodwy wy ynddo ei hun o ymddyrchafu ei hun i fed yn Dduw; yn hytrach nag anghytuno o hono a Duw yn nhrefn iechydwiariaeth; canys eto ni wyddai am y cwympid i lawr na'r codiad i fyau. Ac yna bod yn elyn creulon ac anghymodlon byth at Dduw a dyn. Rhaid gwakaniaethu oddi wrth berffeithrwydd creadigol yn yr *ewyllys*, a pherffeithrwydd y Duwodd ynddo ei hun. Sylfaen y ddadl o du Dduw yw, fod Belsebwb mewn cyflwr rhyddfrefniol dibedoch ymddibynol ar, a chyfrifol i'w Greawdwr. Yr oedd Belsebwb yn meddru ar weithredoedd nerthol yu ei gyflwr dedwydd. Ymddengys fod tywysogaethau ac awdurdodau dano. Y mae yn gryf rhyfeddol, ac yn fedrus anghydmorol. Ni ddywedaf fod gwall perffeithrwydd ynghreadigaeth Duw, na newidiad ewyllys yn ei amcanion; eto cyfnewidiad gweithrediad a gornchwyliaeth all gymeryd lle heb anghysoni dim arno: megys pe meddylid iddo anfon Belsebwb i agoryd mynedfa culfor Dofer a Chalais, i'r dyben i wneuthur sefyllfa llynges Prydain Fawr yn ymddiffyn iddi, er taenu gwybodaeth o hono drwy yr holl fyd yn yr oesoedd a ddenai. Wedi hyny dygodd fynyddau Piedmont ar ei gefn o Gymru trwy y môr i Ffrainc, fel y byddent yn gysgod ac yn lloches i'r Waldensiaid a'r Albigeniaid. Yna y gosodwyd ef i aredig ac i han mâu yn y llehad, cynyrch yr hon a borthodd blant yr Israel yn yr anialweh ddengain mlynedd. Ond yn yr holl weithredoedd gorchestol hyn, rhwymedig oedd arno ef a'i ts-wasanaethyddion i dalu cydnabyddiaeth i'r Creawdwr yn ddiôr ddydd a nos, am yr holl nerth a'r medrusrwydd yn y gorchwyl, megys wedi derbyn pob peth oddi wrtho ef. Ond unwaith, fel yr oedd Belsebwb yn myfyrio ar ei nerth anferthol a'i holl fedrusrwydd (fel y meddylodd) ynddo ac o hono ei hun, cadwodd gynghor ymhlith cynifer o angylion ag a wrandawai arno, ac a ddywedodd ei fod ef gyda galar yn sylwi arno ei hun a'i gymdeithion, y rhai oeddynt oll

mor enwog mewn gorchestion digyffelyb, eu bod, meddai efe, er hyny, mewn sefyllfa mor wasaidd ac anheilwng o honynt hwy: ac yn awr wedi penderfynu dwyn pob gweithred o oruchafiaeth ac o glod ymlaen yn ei enw a'i nerth ei hun, ei alluogrwydd i hyny oedd ddiarnheuol. Ac o hyny allan, ei fod ef yn cyhoeddi ei hun yn ben arglwydd, ac na fyddai, o'i ran ef a'i gymdeithion, un addoliad na chyd-nabyddiaeth i gael ei gyflawni i Jehofa. Bod i wr fyw arno ei hun yn fwy anrhydeddus iddo na byw fel cardotyn ar gefn arall. Ac am lywodraeth y byd, pa fodd i gylch-lwyllo yr haul a'r sêr, ac i drin y lloer a'r ddaear, nad oedd arno ef eisieu un cynorthwy amgenach nag oedd ynddo ef ei hun a'i gyfeillion, ac y mynai ef sefydlu addoliad a gwasanaeth iddo ei hun drwy yr holl fydoedd i gyd. Ar ddiwedd yr araeth hon, fe roddwyd gawriad mor ddieflig, nes y darfu i greigiau neidio yn deilchion i'r awyr o gwmpas en penau, yn debyg i ffenestr yn dryllio wrth sŵn ergyd o wŷn. Yna aethant mewn cyngair a llw angheuol a'n gilydd i ryfela ac i wrthwynebu Duw a'i gwmpain, a phwy bynag a feiddiai ddadlen en hawl a'n bawdurdod oruchel. Ac ni welwyd mo hono byth wedi hyny yn cadw ei le yn addoliad a gwasanaeth Duw ger bron yr orsedd-fainc. Ond fe ddaeth i lawr tna'r ddaear, ac a gyfododd orsedd-fainc iddo ei hun. A'r ail ryfel a wnaeth oedd ar Adda yn yr ardd, yn yr hon y bu fuddugol. Yna rhuthrodd ar anifeiliaid Job, ac a dyuodd ei ysguboriau yn dipiau i'r llawr. Aeth ymlaen i dwyllo Ahab, ac a anfonodd filoedd o fân-gythreuliaid i wledydd Judca, lle yr oedd Duw fyrychaf yn gwneuthur ei drigfan. Meddianodd lawer o ddynolryw dlawd yn gorfforol. Rhuthrodd ar rai o honynt, torodd un â cherig, taflodd y llall i'r dŵfr ac i'r tân, tynodd lygaid rhai, clofodd y lleill, dieneiddiodd ereill, ac a wnaeth a allai o ddrygau o ddechren y byd hyd yn bresenol. Ac os ydyw ef yn meddwl cadw Calendar o'i holl gampiau erioed, rhaid iddo gael melin a'i phaladr yn senydr ar ganol-bwnc y ddaear, i falu holl goed y byd, a phawb i droi yn luddewon i gludo llen ddillad iddo, i'w malu i wneuthur papur y memwrn. Cafu Fwlcen, fe allai, a chopr mynydd Paris; a wasanaetha i'r Cyclops unlygeidiog i fod wrth y barhans i ferwi inc at y gorchwyl. Ond ar ol yr holl ymgiprys yma drwy y byd yn erbyn dynion, colodd y (rwydr) dros byth drwy Fab Duw ar

Galfaria. Felly dyma ffynonell pechod, y modd a'r man y dechreuodd, sef yngheubwll Belsebwb ei hun. Pa fodd y gweithredodd efe ar galon berffaith Adda, y mae awdwyr yu anghytuno. Rhai a'i priodolant i ddarluniad o'r drwg yn gweithredu ar y dyall: ereill, yn nes i'w lle, a ddywedant iddo ymhelynnu ar yr *ewylls*, yn debyg, ynghalon Belsebwb ei hun, ond ei fod yno yn anofferynol. Pa fodd bynnag, pechod ddaeth i mewn, dyn a gwmpodd ac ni all byth godi; Duw sydd gyfiawn ac yn aros yn ei le o hyd, ac a farna mewn cyfiawnder, heb wneuthur cam a neb yn ei fater. Bydded i ni gael y fraint o gyfiawnhau Duw yn ein dydd, a pheidio a'i gyhuddo a dadleu yn ei erbyn, a tharo o du Belsebwb, fel y gwna pob dyn anafudd i'r efengyl. Cwmpwn o'i flaen, wrth ei draed, cydnabyddwn ein bai, peidiwn a'i guddio fel Adda; llefwn am drugaredd yn enw ac er mwyn gwaed yr Arglwydd Iesu Grist. Amen. Felly, anwyl Gomer, y terfynaf y tro yma. Fe allai y bydd i ryw rai chwilio y gair, a phwyso y mater dyrs hwn gyda mi o du yr Arglwydd. Ereill, ond odid, a gyfiawnhant Belsebwb a'i wrthddadleuon. Ond yn fuan cauir pob genau, a daw pawb i greda mai arnynt hwy eu hunain y mae y bai yn gorphwys am y ffynon, yn gystal a'u parhad yn eu gwrthryfelgarwch yn erbyn Duw, yn erbyn ei Fab, ei gyfraith a'i efengyl. Perffeithiad pechod yw dywedyd gyda Belsebwb, "Y mae yn well ac yn fwy dewisol genyf fi fod yn elyn i'r cyfryw Iachawdwr a'i efengyl, nag ymostwng i gredu y gair ac ufuddhau i'w orchymynion." Dyna garu aros yn awyrgylch di-liau diafol ei hun. Mae y ddadl wedi chwyddo yn faith yn barod; am hyny nid wyf yn codi amryw ysgrythurau sydd wrth law, os daw galwad i'w difynu. Meddyliaf eu bod mor baroted yn meddyliau eich gohelwyr a'r darllenwyr deallus. Hefyd, nid wyf fi wedi ymgynghori a gwaith neb awdwyr i sylfaenu y ddadl arnynt; er y gall rhai pethau gyddaro ag amryw o honynt, ac yn groes i ereill. Nac ychwaith yn eu banghydnabod mewn rhai drych-feddyliau adnabyddus yn barod. Ymdrech yw yn hytrach, i bwysio pethau ynghyd, mewn dull ymresymol, modd y gallir ei amgylfred gan ddeall gwan, i'r dyben i ddigymylu y perffeithiadau dwysol; y rhai, fel yr wyf yn barnu, sydd yn barhaus yn cael eu dŵo gan Belsebwb yn meddwl calon dyn annuwiol. Dilysed pawb Adda yn ei ymostyng-

iad o flaen y fainc, a pheidied neb ag ymfyrnigo yn erbyn Duw fel Belsebwb. "Edifarhewch, a chredwch yr Ewngyl."

MONWYSIAD.

Mr. GOWER.—Gan fod D. Jones yn beio ar eiriad fy ngofyniad, (tu dal. 139), ac wedi gwneuthur allan ddau ateb iddo, yr ydwyf yn golygu fod galwad arnaf i amddiffyn fy hun. Yr ydwyf yn dywedyd fod y gofyniad yn dŵg, ac wedi ei eirio yn gywir, gan adael plant deallus Gomer i fyned i'r orsedd i farnu. Nid ydwyf yn deall pa fai oedd ar y geiriau o hŵno, oddieithr fod D. J. yn dysgwyl arnaf ddwywedyd wrth ba reol yr oedd yr ateb i'w gael. Y mae ei atebiad cyntaf yn ymddangos yn afresymol ar y golygiad hyn; sef, lliosogwrch goron a choron ni allwch gael allan ond pump swllt ar hugain, pan y mae D. J. yn gwneuthur tair punt a phymtheg swllt, wrth lliosogi haner coron a haner coron; y mae ei ail atebiad yn gywir, ac nid oes un ateb arall i'r gofyniad.

DAFYDD GWREDYMAWR.

§3 WRTH gymharu llythyr ysgryfiedig Philo-Euler a'r hyn a ymddangosodd yn y "Eren," (tudal. 72), yn ei enw ef, lle y nodir allan gamsynied Philotheoros, ynghyd â gwaith Philotheoros yn crybwyll gamsynied o eiddo Philo-Euler, (tudalen 149); rhyemir ni gan gariad at ddech i addef mai gwall y wasc yw yr hyn a nodir gan Philotheoros, a bod Philo-Euler yn hollol yn ei le; cawsom llythyr oddiwrth yr olaf ymhell cyn cael eiddo Philotheoros; yn nodi allan y gwall argraffedig, yr hwn trwy ryo ddamwain a anghofwyd genym, nes cael ein hadgofio ganddo ef drachefn.—GOLYGYDD.

GOFYNIADAU, &c.

1. Beth yw y rhesymau cadarnaf ag sydd i'w cael dros osodiad dwylaw wrth urddo gweinidogion, a swyddogion ereill yn nhf Dduw?—I bwy y mae y gwaith hwn yn perthyn?—A pha un ai cyn gweddio, neu wrth weddio, neu ar ol y weddio, y mae hyn i fod?
2. Pa ran o'r gwaith yw'r Urddiad? a phwy sydd i urddo yn ol trefn y Testament Newydd?
3. Beth yw vatr y gair *Cydwbybod*?—a ydyw cydwbybod yn un o alluoedd yr enaid?—

P—g.

D. D.

Pa un a ydyw yn rhesymol i feddwl y gwyr y diafol feddyliau dynion neu peidio, a pha un ai un o ddywediadau offergoelaidd modryb Lowri, neu wirionedd yw, na's gall y diafol ddwedd?—*Verbum curo factum.*

ANTI-KERO.

Cwm-yr-asen, Mynydd.

Hanesion Crefyddol, &c.

Llandaf.—Rhoddwyd anogaeth gan y Tywysog Rhaglaw i'r Parch. W. Van Mildert i gael ei ddewis yn Esgob Llandaf, yn lle Dr. Marsh, yr Esgob diweddar, yr hwn sydd wedi cael esgobaeth Peterboro'.

Mr. Ward, y Cenhadur.—Daeth Mr. Ward (un o genhadon y Bedyddwyr yn India), i Lerpwl, ar y 4edd o'r mis hwn, wedi bod o'i wlad yn achos Iesu Grist 20 mlynedd, yn fawr ei ymdrech ers ei gyfeillion yn India, yn cyfieithu ac yn pregethu, &c. Nid yw yn dyfod i aros eto, os bydd iddo gael einioes; yr oedd neges o bwys ganddo i'r wlad yma yn bresenol, ac hefyd ei iechyd yn galw yn fawr am iddo ymadael dros ryw gymaint a'r wlad boeth; tra gwanaidd yw ef yn bresenol, er nad oes un arwydd anobeithiol na bydd iddo ddwyfod yn fuan i'r rym. Pregethodd ddwy waith yn Lerpwl yn yspaid y tri diwrnod y bu yno; ar y 5ed yn *Lime-Street*, oddiwrth Eph. ii. 12.; yn *Byrom-Street*, oddiwrth Act. ii. 2. Gyda thaeirneb mawr yr oedd yn anog ei frodyr i weddio am dywalltiadau o'r Ysbryd Glân yn India. "Rhaid cael nerthoedd anafrol yno," eb efe, "o herwydd fod y trigolion yn ei gyfrif yn waradwydd mor fawr i dderbyn y grefydd newydd, fel ei gelwir, yn neilldool yn Hindostan." I fe a aeth o Lerpwl tua Chaerodor. Nis gwyddom a ddichon efe ddwyfod i gymanfa Caerfyrddin ai peidio; ysgrifenasom i Gaerodor i'w geisio, heb ymgynghori a'r cyfeillion yno, am nad oedd dim amser i'w golli.

Codwyd tansgrifiad digonol yn Wrecsam yn ddiweddar, i gystal pregeth hwyrol yn yr eglwys yno.

Eglwys Newyddion.—Yn ol Mynegiad y Gymdeithas a furiwyd i gynorthwyo mewn adeiladu a gwellhau llanau plwyfol, y mae £3,807 punt wedi cael eu treulio eisoes yn unol âg amcanion y gymdeithas, a 37,197 punt yn llaw y trysorwr.

CYMRU.

Y Chwareud y'r Eglwys.—Mewn Newyddiadur cymydegol hyspyswyd yn ddiweddar, er dywentydd i'r boneddigion a'r boneddigesau arferol o ymweld âg Abertawe yn yr haf i ymolchi yn y môr, fod cryn welliant wedi cael ei wneuthur ar chwaredu y dref hōno; bod chwaredu rhagorol wedi ymrwymo treulio'r tymor yma; a bod cul-illoft newydd wedi ei hadeiladu yn yr eglwys, modd y gallai dyfodiad gael cōrau ar y Sabathau!!!

Glo.—Cynallwyd cytarfod lliosog yn ddiweddar yn y Casnewydd, Mynwy, gan Farsandwyr glo, a pherchenogion gweithfeydd glo, yn y dref a'r gymydog-

aeth hōno; yn yr hwn y rhoddwyd darluniad galarus o ansawdd y fasnach mewn glo; o herwydd pa ham, trowyd llawer iawn o weithwyr ymaith; ac ereill yn gorfod bod heb waith dros amser.

Trefladaeth Fernon.—Y mae Arg. Jersey, ar farwolaeth Arg. Fernon, wedi dyfod i drefladaeth werthfawr Lensawel, gerllaw Abertawe. Caniatodd Arg. Fernon dalgrifau (*leases*) i lawer iawn o'i ddeiliaid, rhai dros fywydau, ac ereill dros rifedi penodol o flyneddau; ac ar y sail hyn aeth y deiliaid i lawer o gost i adeiladu, &c. Pan ddaeth Arg. Jersey i'r etifeddiaeth, efe a synai ddiddymu y dalgrifau, gan haeru nad oedd awdurdod gan Arg. Fernon i'w caniatáu yn y modd y gwnaeth. Profwyd yr achos yn y Llys-Benadur, ac fe'i terfynwyd yno o du y deiliaid; ond yn ddiweddar dygwyd ef ymlaen drachefn ger ben Barnwyr y Trysorlys, lle collodd y deiliaid y dydd; yr oedd pedwar o'r Barnwyr yn eu herbyn, a dim ond tri drostyt. Dysgwylir i'r achos gael ei godi oddi yno eto i Df yr Arglwyddi, a'u barn hwy a derfyna y ddadl.

LLOEGR.

Bu cryn anesmwythder yn ninnas Caerodor yn ddiweddar, o achos bod R. Hart Dafis, Aelod o'r Senedd dros y ddinas hōno, wedi cael i ddwyn i amgylchiadun cyfyng, o ran meddiant bydol, herwydd bod yn rhy anturiol mewn masnach ansier; yr ydym yn clywed fod cwymp mor ddisymwth a thrwyadl i a fuasai mor uchel, wedi peri amlygiad o gydymdeimlad a galar yn gyffredin yn mysg y rhai a'i hadwaenent. Da genym fyngu nad yw yr Ariandd ag y bu Mr. Dafis yn perthyn iddo, wedi colli dim ar ei gymeriad yn achos ei ostyngiad ef.

Senedd.—Bu dadl hir-faith yn Nhŷ yr Arglwyddi ynghylch rhyddfrefniad y Pabyddion; defnyddiwyd agos yr un rhesymau, o'r ddau tu, ag a wnaed yn Nhŷ y Cyffredin; yr oedd yr Esgobion wedi ymgynull yn lled lwyr; ac o'r 24 esgob, a'r ddau arch-esgob, ni chafwyd ond esgob *Norwich* o blaid canlynwyr y Pab; ac oni buasai ymroddiad clodfawr yr esgobion, buasent cyn agosed, o fewn i fymryn, i enill eu pwnc ag yn Nhŷ y Cyffredin. Pan ymrannodd eu Harglwyddiaethau, yr oedd y rhifedi fel y canlyn:—

Dros y Rhyddfrefniad.....106
Yn ei erbyn.....146

Gwahaniaeth.....41
Cynydd y'r Anrhyd. J. Campbell,
yr Aelod dros Gaerfyrddin, ar fod i weinyddiad y gyfraith yn Nghymru, gael ei

thebygu i'r modd y mae yn Lloegr: wedi ychydig ymddyddan, daeth y cynyg i ddim ar hyn o bryd. Nis gwyddom yn iawn pa gyfnewidiad a chwenychai ein gwladgarwr wneuthur yngweinyddiad y gyfraith yn y Dywysogaeth; ond y mae un peth o bwys yn galw am gyfnewidiad, sef dwyn pob cyngaws ymlaen yn yr iaith Gymreig, ac nid yn y Seisnig. Pa beth a ddichon fod yn fwy gwrthun mewn llys barn na barnwr a dadleuwyr (*counsellors*) Seisnig, a thystion a rheithwyr Cymreig. Ymddengys i ni ei bod yn hanfodol i achos cyfiawnder fod yr holl wŷr uchod yn deall eu gilydd; a syndod i ni yw fod y Cymry yn goddef y gwrthuni dwydedig mor dawel a phe byddai pob peth yn gymhwys megys ag y dylai fod. Rhyfedd na byddai deisyddiaid yn cael eu hanfon i'n Deddfroddwyr o bob parth o'r Dywysogaeth, i ymbil na byddo barnwr na dadleuwr i weithredu yn llysoedd barn ein gwlad ni oai fedrant Gymraeg. Gwir yw fod tystiolaethau y tystion yn cael eu cyfieithu; eithr nid y dynion mwyaf medrus bob amser yw y cyfieithwyr: ac y mae amryw o beithau yn dyfod ger bron y cyfieithwyr, yn anysgwyliadwy, fel mai tra anghawdd i'r myfawr cywrair fyddai rhoddi dehongliad teg yn ddisymwth; ac oni roddir dehongliad cywir camdywysir y rheithwyr, a'r canlyniad anocheladwy fydd gwrneuthur cam, ac nid cyfiawnder. A'r achos mewn llaw, i.e. mewn achos mor bwysig a bywyd dyn. Anfynych iawn, os byth, y cyfieithir areithiau y dadleuwyr, a'r swmiad i fynu gan y barnwr; i ba ddyben gan hyn, y traddodir hwynt oni bydd y rheithwyr yn deall Saesneg? Onid crystal fyddai areithio wrth goed a cherig? Os dywedir, "odid nad oes un neu ychwaneg o'r rheithwyr yn deall Saesneg." Gwir iawn; eithr dylai pob un o honynt ddeall iaith y llys: yn ol ein *Kurf-lywodraeth* rhagorol, barn y deuddeg rheithiwr, ac nid eiddo dau neu dri, nac un-ar-ddeg o honynt, sydd i derfynu yr ymrafael; ac am hyny, nid dau neu dri, nac llog, ond pob un o'r 12eg a ddylai ddeall pob peth o bwys a ddywedir yn y llys. Da fyddai genym wel-ed diwygiad yn hyn. Heblaw budd y cyffredin, hwyddai o fantais fawr i'n cyfieithwyr; ni allai neb ond Cymry weini mewn llys barn yn ein mysg: byddai raid i brif gyfieithwyr y Dywysogaeth fod yn farnwyr; ac ni oedd i'r swydd hono gael ei chyflawni gan neb ond Cymry.—Mewn gair, byddai raid i holl elw llysoedd Cymru gael ei roddi i Gymry, a byddai yr un cyfle ganddynt i weini yn Lloegr ag sydd yn awr.

Gwaawd cynyg gan Mr. Tierney i ffurfio Cyngor i'r dyben i ymboli ynglych anawdd neu gyflwr y wlad; efe a roddodd ddarluniau tra brawychus o'n sefyllfa bresenol, dyled y goron yn aruthrol, dros 800,000,000 o bunoeedd—y trethi yn feichiau anyoddefol—tâl y tlodion yn cynyddu—bywio gwrdd masnach wedi darfod; ond er yr holl drethi dyehryn,

llyd, y Llywodraeth yn methu cael ei diwallu, a'r tlodion wrth y miloeidd yn hanner newydd.—Y gweinidogion yn myned rhagddynt yn ddiofal heb yr un trefniant neu reol; gwledydd ereill, y rhai allai fod yn elynion i ni cyn hir, y myned rhagddynt ar eu gwell, a ninau yn gwaethgu yn flyneddol, &c. &c. Pe buasai Mr. Tierney yn pridio datgan mai prif amcan ei gynyg oedd troi y Gweinidogion presekol allan, modd y gallasai ei blaid ei gael eu lloedd, buasai yn lled debyg i fod yn llwyddianus; ond am mai hyny oedd ei ddyben, efe a fu adwyddianus; y rhifedi

Dros y cynyg oedd 178
Yn eierbyn 357

Gwahaniaeth 179

Yn mysg cefnogwyr Mr. Tierney, gwelsom enwau Arg. J. Stuart, Caerdydd, a'r Anrhyd. J. F. Campbell, Caerfyrddin.

Y mae y Gweinidogion wedi datgan eu meddyliau bellach fod yn rhaid codi treth neu drethi newyddion, yn lle lleihau beichiau y bobl! Nis gwyddom eto pa beth a drethir o'r newydd; eithr amlygodd y Milwriad Wood, cynddrychiolwr Brecheiniog, ei feddwl ar hyn, trwy gamol y dreth ar feddiant, nid ar yr hyn a ddol i mewn i ddyn wrth ei alwad (*income tax*). Yr ydym ni yn hollol o'r un feddwl a'r bonheddig uchod, pe medrid diddymu y trethi ereill; eithr os yw pob treth arall i sefyll yn ei grym, a threth ar feddiant i gael ei hychwanegu, bydd sefyllfa y tlodion a'r canol-radd, yn sicr o fod yn waeth; yn gystal ag eiddo y goludog; canys pa drymaf y trethir boneddigion, lleiaf oll o arian fydd ganddynt i gynnal gweithwyr, a phethau buddiol ereill—pa fwyaf rhwysgawr fyddo gwyr arianog yn byw, goreu oll ar les eu cymydogion, canys trwy hyn y mae eu golud yn cych-deithio yn gyflym, ac yn ymweld mewn rhyw ddull neu y llall a phob tŷ yn eu hardal. Trethwch hwynt lawer trymach, derfydd eu rhwysg, ac yn lle lloni eu cymydogiaeth a'u trysor, rhaid gyrru'r golud i drysorlys y llywodraeth. Y trethi sydd yn troi agos pob bendith dymhorol yn felldith yn ein gwlad, ac eto rhaid eu cael, cyhyd ag y gellir; pa cyhyd fydd hyn sydd anhysbys i ni; ac yr ydym yn ofni mynegu ein meddwl ynghylch yr hyn a ymddengys i ni fydd diwedd anocheladwy y pethau hyn. A'n holl galon y dymunem bob llwyddiant i'r llywodraeth a holl ddeiliaid y wlad hon, ond nis gallwn ragweld y daw yr hyn a ewyllisia pob carwr heddwch a dynoliaeth i ben. Rhaid i'r llywodraeth gael ei chynnal—llôg y ddyled ei thalu—a dynion gael llunioeth os gallant; eithr y gwahanol reidiau hyn a wrthwynebant eu gilydd yn dost.

FFRAINC.—Nid ydym wedi darllen am ddim o bwys i'r wlad hon, a gymorodd le yn Ffrainc, angen i'r hyn a fynegasom

cisoec; ond bod y personau a gyhuddasid er ys cryn amser yn ol o gynyg bradlofruddio Dug Wellington, cyn i'r lluoedd cyngreiriol ymadael o'r wlad hōno, wedi cael eu cwbl rhyddhau gan y rheithwyr. Cymerwyd i fynu bum niwrnod o amser y llys yn yr achos hwn.—Nid ydym wedi clywed nemawr am friadym a gweithredoedd llys Yspæn ychwaith, wedi ein cyhoeddiad diweddaf.

AMERICA.—Dygywiliwn glywed am weithredoedd milwraidd o ganlyniad mawr, o'r Americ Ddehesol cyn hir. Y mae herwlongau yr Anyddibynwyr yn parhau bod yn dra lwyddianus, gan ys-gafaelu amryw o longau Marsiandwyr Yspæn, rhai o honnynt yn dra gwerth-fawr. Gan fod y Portugaid yn erbyn y gwladgarwyr gymaint a'r Yspañiaid, gyrsant long rhyfel allan ychydig, wythnosau yn ol, i'r dyben i ddystyrio llongau plant rhyddid; ond yn lle i hōno eu dinystrio neu eu hysgafaelu, ys-gafaelwyd hi gan yr herwlongau, wedi brwydr cryn boeth.—Derbyniwyd hysghysiaeth yn Trinidad ar y 6fed o Fawrth diweddaf, fod brwydr fawr wedi cael ei hymladd yn *St. Fernando de Aspire*, yn yr hon y maeddwyd Morillo a'r Yspañiaid, y rhai a gollasant ddwy fil o wŷr; a bod y Gwladgarwyr o glych yr un amser wedi enill gorsaf gadarn ger brou Cumana.

FFEIRIAU.—Dygydd llawer o anifeiliaid i ffair ddiweddaf Llanerchymedd; cafwyd prisoedd da am y rhai a werthwyd yn y bore, eithr gostyngasant yn yr hwyr o 20s. i 30s. y pen; a gywydd tair rhan o bedair adref heb eu gwerthu. Ceffylau yn anaml, a'r prisoedd yn isel.—Gwerthwydd llawer o anifeiliaid yn ffair Llanddarog, wythnos i echdor, ond am brisoedd gostyngol.—Cafwyd prisoedd da am geudyllau yn ffair Caernarfon.—Nid oedd nemawr alw am anifeiliaid cornig, ceffylau, na defaid, yn ffair Ross; gywydd llawer adref heb eu gwerthu.

FFEIRIAU YN MEHEFIN.

MŌN.—Beaumaris, 24.—Bodedern, 1,9.—Llanerchymedd, 23.—Llanfechell, 21.—Llangefni, 10.—Newbwrc, 29.—Pentiaeth, 24.

CAERNARFON.—Aberdaron, 26.—Bangor, 25.—Cricieth, 29.—Llangian, 28.—Pwllheli, 28.—Rhyd-y-Clafrdy, 29.—Sarnfollidyrn, 27.

DINBYCH.—Abergeleu, 18.—Dinbych, 28.—Gwrecsam, 16.—Gresford, 24.—Holt, 29.—Llandeglafr-y-Idol, 23.—Llanfair-Talhaiarn, 27.—Llangerniw, 28.—Llanrwst, 21.—Llanymynech, Meh. 8.—Y Wau, y Gwener cyn Meh. 12.

FFLINT.—Fflint, 30.—Owrtin, 11.

MEIRIONYDD.—Betws, 22.—Dinas-y-

Mowddy, 2.—Harlech, 10.—Llanfachreth, 30.—Llanuwchllyn, 30.—Llanycil, 3.—**TREFALDWYN.**—Llanfyllin, 28.—Machynlleth, 26.—Traillwm, 5.—Trefaldwyn, 7.—Trefnewydd, 24.

MORGANWG.—Wau, 7.—Caerfili a Chastellnedd, 10.—Penrhys, 21.—Lantwit, 22.—Pontfaen, 24.—Caerfyllid, 22.

CAERFYYDDIN.—Llanymddyfri, 1.—Llandeibie a New Inn, 2.—Caerfyyddin, 3, 4.—Llandeilo-Fechan a Chasnewydd-yn Rhos, 12.—Llandeilo-fawr, 21.—Castellnewydd-yn-Emlyn a Tali, 22.—Abergwili, 23.

BRECHEINIOG.—Gelli, 14.—Llanfair-muallt, 24.

DYFED.—Tinbych, 1.—Arberth, 4.—Hwlfordd, 12.—Trefdraeth, 28.

CEREDIGION.—Llanbedr, 2.—Llanararth, 17.

MAESYFED.—Maesyfed Newydd, 8.—Prestin, 21.

MYNWY.—Mynwy, 1.—Stow, 3.—Casgwent, 4.—Brynbyga, 8.—Feni, a Castell-hychan, 24.

Troseddau, Dygyddiadau, &c.

Cysgr-yspèilio.—Nos Sul torwyd i cglwys Henbury, gerllaw Caerodur, a dygydd amryw bethau gwerthfawr oddi yno, eithr cafwyd y lleidr allan, yr hwn sydd yn awr yngharchar Caerloyw.—Torwyd cloion dau flwch yn addoldy y Bedyddwyr, Heol Gefn, Abertawe, gan ryw ddihiryn yspèilgar; eithr nid oedd nemawr os dim arian ynddynt, gan eu bod newydd eu hagar, a'r arian wedi eu rhoddi at wasanaeth y Genadwriaeth yn India.—Yn ddiweddar, torwyd i dŷ cyfarfod y Bedyddwyr, a elwir Ynystach, Ystradafodog, Morganwg. Dygydd 30s. allan o flwch y drysorfa, ac yn rhyw fodd bu'r adyn yn gryu afwyddianus; efe a adawodd fwy yn ol nag a ddgydd ymaith. Cafwyd y tri chlo perthynol i'r tŷ, a'r blwch wedi ei glori drachefn fel yr oedd o'r blaen. Myddylodd y lleidr fod y cèiniogau, er eu dwyn allan o'r blwch, yn rhy drwm i'w cario, mae'n debyg; cafwyd y rhai hyn ynghwpan y cymau, yr hwn a grogwyd ganddo wrth hoel ar y pared.

Danfonwyd Mary Thomas, o'r Pentre, gerllaw Abertawe, i gopsdy-gwaith y Bontfaen, dan y cyhuaddid o ledrata mewn masnachdai yn y dref hon.

Gornest.—Yn ddiweddar cyfarfu y Milwriad Gwynn, Glanbrân, a'r Canwrhedi, Holford, i ymladd gornest; wedi saethu yn aneffeithiol o'r ddau tu, cyfryngodd eu cefnogwyr, ac wmheddychodd y hrwydrwyr.—Tost meddwl fod boneddigion ein gwlad yn gosod y fath siamplan o ffæen y werinos; beth pe byddai pobl iselradd yn ymroddi lladd eu gilydd mewn pob awr o gyffroad digofus, y fath ddrwy a welid o'n blaen.—Gwyddom fod y mawrion yn hōni hawl i'r dull hyn o au-

ddiffyn eu hanrhydedd, gan dybied nad oes digon o wroldeb yn y bobl o is-gradd i wneuthur yn yr un modd; eithr ni a wyddom fod yn yr olaf gymaint o wroldeb naturiol ag sydd yn y blaenaf, a'i bod mor hawdded i wneuthur creadur gor-gythreulig o'r adyn tlotaft ag o'r Pendefig gorwyhaf yn y deyrnas; y gwahaniaethl rhyngddynt sydd ddyledus i egwyddorion y rhai fyddont yn gymdeithasu a hwy fynychaf. Nid oes dim a fneiddia y gwerinos yn fwy na bod i un dŷn gynyg lladd y llall, gan nad beth fyddo y tram-gwydd a gafodd.—Onid yw yn beth gwrthun i'r eithaf fod y tlodion difanteision yn meithrin egwyddorion mwy moesgar, anrhydeddus, ac heddychol na'r boneddigion uchel-freiniog.—Ystyriwch hyn, fawrion ein gwlad, a diwygiwch.

Synmyrdded C.—Yn ddiweddar dygwyd dyn o flaen yr Ynadon i'r Llysdŷ yn Llundain, dan y cyhuddiad o yspello ei feistr.—Gwelodd ei mawr ag oedd yn y tŷ y dyn yn cymeryd arian o'r masnachdŷ, yr hwn a glymmodd yn ei logellian (*pocket handkerchief*); efe a'i dilynodd ac a'i gwelodd yn cuddio yr arian mewn tŷ allan, gerllaw'r marchdŷ. Daeth y ci wedi'n i'r masnachdŷ, ac yr oedd yn ymddangos yn anesmwyth iawn gan dynu pob un wrth ei ddillad, ac yn dymuno arnynt i'w ddilyn.—O'r diwedd, un o'r prentisiaid ag oedd yn ymofyn

rhyw beth yn y marchdŷ, a aeth allan; dilynodd y ci ef, ac a'i dygodd at garn o ysgarthion (*rubbish*). ac a ddechreuodd grafu nes daeth efe a'r yspail i'r golwg! Cariodd y prentis yr arian at ei feistr, yr hwn a gafodd yaddo 12s. mewn copr; ac wedi ei nodi, efe a orchymynodd i'r bachgen eu rhoddi yn ol yn yr un lle, yr hyn a wnaeth; ac yn fuan wedi'n gwelodd ei fod wedi symud; efe a chwilodd y carcharor, a chafodd y dimeuau nodedig yn ei logell.

Ty-doriad.—Gyrwyd tri dyn i garchar Mynwy, am dori tri thŷ yn y Cwsnewydd ar Wyc, y mis diweddar, sef tai Mr. M. Brewer, Mr. Wall, a Mr. R. Teiler; ond ni' th raid i chwi, Mr. Gomer, (fel y cyfryw), i ofidio llawer—nid oedd un o honnynt yn fab i chwi. T. M.

Lledrad.—Bliu genym fed tŷ J. Lloyd Williams, Ysw. Ceredigion, yr hwn a yspelliaid mor ddiweddar, a'i osod ar dan. wedi cael ei yspello drachefn gan ryw ddihirod.

Llofruddiaeth.—Cafwyd corff Mr. Rodway, o *Cricklade*, ar y ffordd rhwng y lle hwnw a *Cirencester*, wedi ei saethu trwy ei galon, a'i yspello i'r gefyl a'i bas fawr; chwiliwyd am y llofruddion gan rai o swyddogion Heol y Bwa, Llundain, y rhai a ddalasant ddau ddyn, y rhai dydynt mewn dalfa, dan y cyhuddiad o'r llofruddiaeth.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

- † Derbyniwyd ysgrifau Cantwr; Fgwan ei Ddeall; C. E.; J. Richards; Antipope; T. D. P.; D. J. Lerpwi; Philo-O—g, Pontfaen; a D. Jones.
- † Achwynir gan y Beirdd bod prydiddiaeth crach-feirdd yn cael gormodd o fri genym; nid oes genym ninau ond achwyn yn ein tro, ein bod yn methu cael nemawr oddiwrth y Prif-feirdd; pe byddent hwy mor gwynynasgar a'n diwallu, darfyddai eu hachwyniadau hwy a ninau yn fuan.
- † Ymddengys *Cynedd Cynabyddiaeth am Iechyd*, gan P. A. Môn, yn y nesaf.
- † Gofis arnom adael amryw bethau allan yn y rhifyn hwn, am fod y fath llaws o lythyrâu genym ag eisieu eu cyhoeddi.
- † Heddyw y cyhoeddwyd, pris 6ch. y rhan gyntaf o'r Casgliad Newydd o Hymnau, gan mwyaf ar fesurau atebol i Ddon-lyfrau Rippon, Walker, a Fawcet, yn fust Corff o Ddon-lyddiaeth, sef Hymnau perthynol i amrywiol bynciau y grefydd Gristianogol, ar y mesurau ag y ceir llu o ddônau iddynt yn y llyfrau uchod; yr ydym yderys y cawn anogaeth fawr gan y cynulleidfaoedd ag sydd yn ymhyfrydu mewn canu rheolaidd, ac amrywiaeth ddônau, gan fod mawr eisieu y fath lyfr yn y cyfryw gymdeithasau. Gorphenir y lyfr mewn o 6 i 8 o ranau, 6ch. yr un. Gellir ei gael gan Weinidogion y Bedyddwyr, a dosbarthwyr Seren Gomer yn gyffredin, Deisyfir ar bawb ddanfod gwybodaeth pa sawl un a fyanant, i un neu arall o Gymanfaoedd y Bedyddwyr yr haf sydd yn nesu, ynghyd a thaliad am y rhan gyntaf, ac am Seren Gomer byd yr amser hyny, a llyfrau ereill a yrwyd allan gan y Cyhoeddwr, gan gofio na cheir y fath gyfle yn hir wedi hynny. Gobeithio y meddylia pob goruchwiliwr onest na bydd yr amser uchod yn rhy gynar i dalu am yr hyn a gafwyd y llynedd.

CYFARFOD CENHADOL.

CYNHELIR CYFARFOD CENHADOL DOSPARTH DE.
DDWYREINIOL y Bedyddwyr, yn Neheubarth Cymru, y'NGHAS-TELLNEDD, MORGANWG, ar DDYDD IAU, y 24ain o FEHEFIN, 1819. I ddechreu Prydnawn y dydd o'r blaen, sef Mercher, y 23. Y rheswm dros gyfnewid yr amser arferol hwn, fod y Parch. JENCIN TOMAS, o Rydychen, ac ereill, wedi addaw eu cynorthwy cyn eu dychweliad i Loegr o Gymru.

J. HARRIS, Cofladur y Gymdeithas.

Barddoniaeth.

ARWYRAIN MAI:

Mesur "Spaen Wennydd."

1 Cyd glymwn a rhoddwn fawrhad,
I'r cyfion Oen tirion, Dduw Tad,
Am ei ddaioni yn ddiwad,
Yn anfon tês gloywber i'n gwlad;
A rhoddwn ganiad, oreufad ryw,
Felus dôn, o fawl i'n Duw;
Fel ufuddion rwyddion rai,
Fae'n datgan mwyn ogoniant MAI.

2 Mae'r haul yn llewyrchu er llës,
A'i belydr g'ronai y gwres,
Yn dirion gu wiwlôn yn wir,
Er fynu a tyfu ein tîr—
Ac, O! mor ddifyr, clir i'n clyw,
Yw lleisiau'r adar o bob rhyw;—
A rhai'n yn datgan fwy neu lai,
A genau mwyn ogoniant MAI.

3 Mae'r ddacwr anffoddeg oedd fad,
Yn awr yn cyfnewid ei phryd;
Lle llwysni ag oerol dig wawr
Bendithion helaethion ddoe lawr;
Ac wele 'nawr eis daear ni
A gwyrdllas groen heb boen na chri,
A gwyneb glwys yn gwenu o glai,
Yn dangos heirdllon mellion MAI.

4 Perllenydd sy'n lliwiog heb wâd,
Yn darpar per ffwrthydd hoff rad;
A gerddi glwys helyn mewn hedd,
A llybiau lliosog en gwedd;
A blodau hoywedd, ryfedd ri,
O amryw liwiau braia 'u bri,
A phob plantigyn fwy neu lai
Yn dangos mwyn dyserwch MAI.

5 Porfeydd sydd ar gynydd tra gwiw,
Gwenithau da foddau i ni fwy,
Pob maenol sy'n lleisio ei lliw,
Ceir gweiria, *Aurora** 'n wawr yw;
Pwy ond i Dduw ein glyw mae'r glod,
Am bob drugaredd is y rhod,
Y mawl, y glod, dwys hynod sai,
Eawen'r modd i Luniwr MAI.

6 Pa beth yw'n dybenion i gyd,
Rai gwaelion afradlon o fryd,
Heb 'wyllys na gallu'n y byd
I wneithur daioni un pryd;
Ond, Och! yn ynyfod, gelyd gas,
Oni ragflaena Duw a'i ras;
Gadawn y byd, ynghyd f'n bai,
Agweddu i fyw drag'wyddawl FAI.

7 Pryswr heb ludded dda lef,
Gwawr anian, gair union y nef,
I'r India ac Asia 'n fwyn gu,
A phob mân sy'n dywyll a du;

* Y goleuni gwânnaidd sy'n ymddangos
yn y Dwyrair pan fyddo'r haul o fewn
18 gradd i'r terfyn gyfich (*horizon*).

'R pŕganaidd lu fô'n credu Crist,
A'i adde'n fyddlon dirion dyst;
Gan ffeirio'r eilun chwipyn chwai,
Am gain ydd mwyn cyn diwedd MAI.

8 Molianwn, bendigwn Duw Dad,
Yn fyddlon am roddion ei rad,
Cyd godwn o'r Aist heb nacâd,
Ac awn tun'r lwys Gansan wlad,
Lle cawn groesawiad, rhediad rhan,
Er yn wir mor eiddil wan,
A molir Oen heb boen na bai,
Mewn anherfynol fythol FAI.

Gerllaw Dyffryn Cwyt.

T. E.

MOLAWD i SEREN GOMER.

GOMERIAID trwy'r byd,
O unfryd heb fradau, pob graddau'n ddi-
gryd,
Ein tînan mewn tyniad, un casiad o'r cyd;
Plant lllon, mewn blys;
Yn hwylus wyr haelion, wareiddlon o liw,
Cyd neswn yn nawsaidd, arafsaidd o ryw;
O eigiawn ein cegni, yn felus i foli,
Yn rhwydd anrhydeddu, a graen'n un
gron;
Ein siriol wiw SEREN, yn ebrwydd daa
wyben,
A diriodd i'n daeren, yn llawen a lllon,
Nes deffro'r dyffrynau a'r brynau o'r bron.
Mae'i gwawr yn gwneud gwewyr, dihan-
a'r Deheudir,
A dosedd a difyr ei gwelir, nid gwaet;
Mae'n gwenu 'rhyd Gwynedd, longlaer-
llw lan-glirwedd,
Oreuoedd eurianedd, mae'n fwynnaidd,
mae'n fael,
I'r rhai sydd yn rhywiog a cheiniog i'w
chael.

2.

Pffwrth Brytus yn firaeth,
Ei helaeth hiliogaeth, oes effaith ei sain,
Mewn c'lonau ma'n glynu, gan yni gwyn
gain;

'Dyw Gwener a'i gwawr,
Nalau fawr i seicidion a doethion ar daith,
Ond eil wrth hon sylwi, er gweini'n eu
gwaith.

Osydded rhaid dynion yn gas yma'n gyson,
Osbrathu wnaethu dan droion yn draws,
Air sur am ein Sarn, i'w huanu o'u wen,
Ber gymwys, bur gymen, moes gywrair
ei mawr,

Bod traethiad sain atfirth, ser Hengist yn
haws;

O nithio'r annoethiaid, a'u ymlid er amled,
Yw'r gwaelion eu gwled, heb arbed mo'r
un,

Wna'i llewyrch mwyn llachar, uwch dŵr
ac uwch daear,

A buddiol i'r boddeg, fôn liwgar ei lun,
Yn caru cywiriad wiw hoeniath ei huan.
Ithaeion.

IOAN DYD.

TRA
MOR,
TRA
Brithon.

HEB
DDUW,
HEB
Edim.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, MEHEFIN 16, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

RHAN O LYTHYR

Gweinidog at Eglwys, &c.

MR. GOMER,—Yr wyf yma yn anfon i chwi ran o lythyr a anfonodd gweinidog yr efengyl at eglwys y buasai yn gweinidogaethu ynddi dros ryw yspaid fer o amser. Bu y cynghorion sydd ynddo yn fendithiol i laweroedd yn yr eglwys hano; ac os cewch ar eich meddwl eu hargraffu yn Seren Gomer, fe allai y gallant fod yn fendithiol i lawer eto.

UN O BLANT GOMER,
GERLLAW CAERLUDD, M. J.

1. Gochelwch feddwl yn well am eich cyflwr am fod genych broffes o grefydd, a'ch bod yn ymdrin ag ordinhadau yr efengyl; oni bydd cyfnewidiad yr ailnedigaeth wedi cymeryd lle yn y galon. Y mae'r ysgrythur yn son am feddau wedi eu gwyn-gulchu, yn gystal ag am feddau agored. A'r apostol Iudas a ddengys fod yn bosibl i ddynion

anuwiol ymlusgo i mewn i blith y rai gwir dduwiol.

2. Ymosynwch yn ddifrifol ac yn barhaus, a ydych yn gwir gredu yr holl wirioneddau ydych yn wrando, yn ddarllen, ac yn broffesu.

3. Chwiliwch yn fanwl a ydyw y gwirioneddau ag ydych yn broffesu eich bod yn eu credu, yn dwyn ynoch yr effeithiau priodol i wir a bywiol fydd.

4. Gochelwch ymdrin yn ysgafn âg un rhan o waith yr Arglwydd, ond bydded difrifol ystyriaeth o'i anfeidrol sawrhydi o flaen eich meddwl bob amser, yn enwedigol pan fyddoch yn addoliger ei fron.

5. Ymbiliwch am i chwi gael canfod pob gwrthddrych yn y goleu ag y mae drych y gair yn ei ddangos, ac yna fe-ffeithia yn addas.

6. Meddyllwch bob amser fod perygl mawr yn y cynydd cref-

yddol hwnw a'r nad yw yn dwyn dyn i gynydd mewn hunau-ymwadiad, mewn ofn duwiol, mewn casineb at bechod, ynghyd â sychedd parhaus am fwy o gymdeithas â Duw.

7. Cofiwch yn wastad fod calon ddrylliog ac ysbryd cystuddiedig mor *llwyr angenrheidiol* i bobl mewn oedran crefyddol ag ydyw i rai ieuainc newydd ddyfod at grefydd; ac nad oes neb yn rhy hen nac yn rhy ddoeth i gymeryd cynghor yr apostol, am fod fel plant bychain newydd enl yn chwenych didwyll laeth y gair.

8. Deliwch yn fanwl ar y cyngor sydd yn dywedyd, Gan dybied eich gilydd yn well na chwythi eich hunain.

9. Byddwch ddyfal i gadw undeb yr Ysbryd ynghwltwm tangnefedd; i'r dyben hyny bydded pob un yn wiliadwrus pa bethau a ddywedo am ereill yn eu hab-senoldeb; ac na fydded neb yn barod i dderbyn enllib yn erbyn ei frawd.

10. Gochelwch ddirgel geisio eich hunain dan broffesu ceisio gogoniant enw yr Arglwydd, a gochelwch rhag cymeryd tân a gyneuwyd ar aelwyd nwydau natur, yn lle y tân sanctaidd o sêl dduwiol, o gyneud yr Ysbryd Glân.

Heblaw y pethau a enwyd, dynunaf i chwi ystyried, er eich adeiladaeth, y tri pheth canlynol:

1. Bod pob gradd o oleuni cadwedigol, yn oleuni sancteiddiol.

2. Bod credu y Nghrist yn uno yrenaid ag ef, yn derbyn rhinwedd o hōno, yn dwyn yr enaid i gydymffurfiaid ag ef; ac yn dwyn ffurwyth i sancteiddrwydd, a'r diwedd yn fywyd tragywyddol.

3. Bod gwir edifeirwch yn cynwys ynddo alar a gofid am bob pechod, casineb at bob pechod, ymadawiad oddiwrth bob pechod,

a gwir ddychweliad at Dduw.—I'r dyben o ddal cymdeithas â Duw, gochelwch rodio mewn un pechod; gochelwch fyned trwy gyflawniadau crefyddol yn ysgafn ac yn ffurfiol; gweddiwch am gael eich gwaredu rhag meddyliau celyd ac anghymeradwy am yr Arglwydd; gwerthfawrogwch y Cyfryngwr bob amser, efe yw pabell y cyfarfod, ni chaiff neb fwynbau cymdeithas â Duw dan ei ddibrisio; na thristewch lân Ysbryd Duw, trwy yr hwn y'ch seliwyd hyd ddydd prynedigaeth. Yr wyf yn dymuno llesaru pob gair sydd yn hyn o lythyr wrth fy enaid fy hun yn mlaenaf o dawb. Bellach, frodyr a chwiorydd, byddwch wych. Cofiwch am danaf o flaen gorsedd-fainc y gras. Hyn yn bresenol oddiwrth yr anheilyngaf o'r brodyr, a'ch ufudd wasanaethwr yn efengyl Iesu Grist,

T. J.

MR. GOMER,—Yn amser yr hen Seren anfonais atoch benau y pregethau a bregethwyd y Nghymdeithasfa flyneddol y Trefnyddion Calfiniaidd, yn Rhestr-Anialwch, Llundain; a chan i chwi y pryd hyny fod mor garedig a'n rhoddi yn eich Seren odidog, yr wyf eto yn anturio anfon penau y pregethau a bregethwyd yn y Gymdeithasfa flyneddol a gynhaliwyd y Pasg diweddaf, yn yr un lle, y rhai, os gwelwch yn addas iddynt ymddangos yn eich Seren, a foddhâ amryw o'i Miosog ddarlennwyr. Ydwyf eich caredig gydwladwr, a chyson ddarlennydd eich Seren, Llundain.

I. F.

DYDD GWENER, Ebrill 9, am 2 o'r gloch, dechreuodd J. Huws, • Ddeptford, trwy weddi, &c.; pregethodd J. Elias, oddiar 1 Tim. iii. 16.—Dangoswyd fod yr ef-

engyl, yn *datguddio* dirgeledigaethau, ac eto mai'r esengyl yw y dirgelwch mwyaf erioed; ei bod yn *datguddio* dirgelwch, o ran y bod o bethau, yn eglur, ond heb ddangos *dull* bod y pethau. Mae yn dangos fod Trindod o bersonau yn un Duw, ond am y *modd* y mae'r peth yn bod, *dirgelwch* yw eto. Felly am gnawdoliaeth Crist, ond y *modd* y mae Duw a dyn yn un person, *dirgelwch* yw, ac o herwydd hyn gwada rhai dynion nad oedd Crist yn Dduw. Hefyd, dirgelwch yw undeb y saint â Christ—preswylad yr Ysbryd yn y saint, &c. ond yn y testun, Mawr yw dirgelwch dwioldeb.

I. Duw a ymddangosodd yn y *crawd*—sef y Gair Tragywyddol, nid a ymddangosodd yn *erbyn*, neu i ymddial y *crawd*, ond wedi ymgnawdoli.

1. Y *person* a gymerodd gnawd.—Un o'r personau yn y Drindod, Mab gogymaint a'i Dad.

2. Pa *naturiaeth* a gymerodd ef.—Buasai yn ymddarostyngiad iddo gymeryd naturiaeth angylion—eithr “had Abraham a gymerodd efe;” nid *rhith* dynoliaeth, ond gwir gorff dynol, (Heb. ii. 14). “Gan fod y plant yn gyfranogion o *gig a gwaed*, ynteu hefyd yr un *modd* a fu gyfranog o'r un pethau.” Mae ei ddagrau, ei chwys, ei newyn, ei syched, ei flinder, ei boenau, a'i farwolaeth, yn profi bod ganddo wir gorff—hefyd, cymerodd *enaid*; nid corff dyn, a Duw ynddo yn lle *enaid*; pefelly, ni fuasai yn Dduw-dyn, (Math. xxvi. 38). “Trist iawn yw *fy enaid* hyd angu,” Luc xxii. 46.

2. Yr *achos* iddo gymeryd *crawd*. Y Tad a drefnodd iddo gymeryd corff—y *Tad* yn *anfon*—y *Mab* yn *dyfod*—a'r *Ysbryd Glan* yn *ffurfio* ei gorff. Ond yr *achos cynhyrfol* oedd cariad y Drindod at ddynolryw—nid oedd dim eisieu i'r Mab ymgnawdoli i

greu, i gynal, i reoli, nac i ddamnio'r byd—ac nid oedd eisieu cymeryd natur dyn i wneud dynion yn ddiesgus, mwy na chymeryd naturiaeth angylion, i wneud y cythreuliaid yn ddiesgus. Ond, “Felly y carodd Duw'r byd, fel y rhoddodd efe ei unig-*anedig* Fab,” &c. (Ioan iii. 16.)

4. *Dybenion* cnawdoliaeth Crist.—1. I amlygu gogoniant priodolaeth Duw yn iechydwriaeth pechaduriaid; nid oedd y priodolaethau yn *cytl-ymddysgleirio* mewn un man arall, un briodol-dd yn ymddysgleirio mewn un peth, un arall yn y peth arall. Pe soniasai *trugaredd* am *achub*, buasai *cyfiawnder* yn *gwaeddi* am *iawn*—ond wrth gael iawn, mae'r holl briodolaethau yn *uno* i achub.—2. Fel y byddai yn *Gyfringwr* addas rhwng Duw a dynion; pe buasai yn Dduw yn unig buasai yn rhy arswydus i ddyn; neu yn ddyn yn unig buasai yn rhy ddiadl i nesau at Dduw, rhaid iddo fod yn alluog i roddi “ei law arnom ein dau;” gall ef waeddu *fy Nhad* wrth Dduw, a fy mrawd wrth ddyn; nesau at orsedd Duw heb ei gwaradwyddo, ac at ddyn heb ei ysu.—3. Fel y byddai yn gyfathrachwr, fel y byddai ganddo hawl i'n prynu; yn Dduw, i roddi mawredd yn yr iawn; yn ddyn, fel y byddai ganddo yr hyn a offrymai, sef dynoliaeth.—4. Fel y byddai yn frawd i bechaduriaid, yn gyntaf yn eu plith i dragwyddoldeb.

II. *A gyfiawnder* yn yr *Ysbryd*.—Mae hyn yn arwyddo ei fod o flaen *brawdle*, ac yn *euog*—er ei fod yn ddifai, heb adnabod pechod, ac heb dwyll yn ei enau, eto yn sefyll o flaen gorsedd ddaearol, ac o flaen gorsedd ei Dad, ond fel meichiau dynion, (2 Cor. v. 21). “fel y'n gwnelid ni yn gyfiawnder Duw ynddo ef,” Sal. xl. 12. “Fy mhechodau a'm dal-

iasant," &c. Trwy ei briodas â'i eglwys, rhoddodd y Tad arno ef ei hanwiredd hi i gyd; ond cyn y gwadai efe hi, derbyniodd y *gosp* am ei dyledion, er myned tan *wg* y nef a melldithion y gyfraith, a myned i'r bedd, ac aros yno hyd oni ddaeth gwas y gofynwr i'w ollwng yn rhydd.

III. A welwyd gan angylion.—Fe allai mai yn y preseb y gwelsant ef gyntaf erioed, oblegid un anweledig i greadur yw Duw; yr oeddynt yu edrych arno ymhob tlodi, yu ei fedydd, yn ei demptiad, ar y groes, yn y bedd, ond yn fwyaf neillduol wedi ei adgyfodiad, fel yr adseinio eu cân, ar ol bod yn ddystaw tra yr oedd ar y groes ac yu y bedd; hefyd, a welwyd gan angylion yn ei esgyniad, yr oedd lluoedd o honynt gydag ef y pryd hyny.

IV. A bregethwyd i'r Cenhedl-oedd—addolwyr eilunod—Derwyddon y Cymry—laddwyr dynion, &c.

V. A gredwyd iddo yn y byd. Rhai gwael oedd yn ei bregethu, a Christ croeshoeliedig oeddynt yn ei bregethu—tramgwydd i rai, a ffolineb i ereill, eto a gredwyd iddo yn y byd.

6 o'r gloch, Mr. E. Jones, Mon, Ecs. xx. 7.

I. Beth a feddylir wrth *Enw* Duw.

1. Duw ei hun. "Moeswch i'r Arglwydd ogoniant ei enw." (Sal. xxix. 2).

2. Un o'r enwau neillduol a roddir arno yn yr ysgrythurau.

3. Trefn Duw yn achub pechaduriaid, (Ioan xvii. 6, 26).

4. Gair Duw, (Sal. v. 11).

5. Gwaith neu achos Duw yn y byd, (Mal. xvi). A chynwysir yr holl bethau uchod yn y gorchymyn hwn, "Na chymmer *enw* yr Arglwydd dy Dduw yn ofer."

II. Y *modd* y mae dynion yn ei gymeryd yn ofer.

1. Ymddiddan â'u gilydd yn ysgafu am Dduw.

2. Wrth weddio arno yn anaddas—rhoddi enwau anaddas arno wrth weddio, y rhai nid ydynt yn yr ysgrythurau.

3. Ei enwi yn rhy aml, o eisien peth arall i'w ddywedyd, ac felly ei enwi laweroedd o weithiau ar un weddi, ac nid fel y siampl, ddim ond *unwaith* "Ein Tad."

4. Tyngu i'w enw, a chymeryd ei enw yn ofer wrth ymddyddan yn wageddus â'u gilydd, mewn masnach, ac ymrysonau.

III. Mor afresymol yw cymeryd ei enw yn ofer.

1. Y mae yn anghrefyddol ac yn afresymol—geilw hyn am farn dymhorol ac ysbrydol, ar gyrrif ac eneidiau.

2. Mae Duw yn gofalu am *enwau* da ei *greaduriaid*, (Gal. v. 19, 20. 1 Cor. vi. 6. 9). Ac os yw yn bechadurus cymeryd enwau ein gilydd yn ofer, pa faint mwy enw Duw?

3. Mae y gorchymyn hwn ar lawr o flaen y gorchymyn, Na ladd; felly y mae ei dori yn fwy pechod na lladd dyn yngolwg Duw.

4. Mae enw Duw yn *fawr* yn ei *olwg*. Mae ei *enw*, ei *Fab*, a'i *achos*, yn anbraethol fawr yn ei *olwg*. Rhoddodd ei *unig-anedig* *Fab* i godi ei enw, a rhoddodd ugeiniau o'i blant a brynodd ei *Fab* i ferthyrdræth, i godi ei *achos* i fynu.

(I'W BARNAU.)

ATEBIAD I D. D.

(RMIF. 30.)

Mr. GOMER,—Mae eich gohebwr D. D. yn golygu nad oes oad ychydig o wahaniaeth rhwng yr athrawiaeth o angenrheidrwydd pob peth, a'r athrawiaeth o etholedigaeth dragywyddol a phersonol. Ond yr wyf ymhell iawn oddiwrth fod yr un olwg ag ef yn hyn. Tebygwn fod y gwahaniaeth sydd rhwng y ddwy athrawiaeth o anferth brys a chanlyniad. "Mae yr athrawiaeth o angenrheidrwydd, (medd D. D.) yn gwneuthur Duw yn awdwr pob peth, y drwg yn gystal a'r da." Mae y rhai sydd yn dadlu dros etholedigaeth dragywyddol a phersonol yn meddwl fod yr athrawiaeth hōno ag sydd yn gwneuthur Duw yn awdwr y *drug yn gystal a'r da*, yn llwyr ddi-ddymu y gwahaniaeth ag sydd rhwng *drug a da*. Maent yn meddwl fod Duw yn anfeidrol dda—nad oes dim ond *da* yn perthyn i'w natur—ac na ddichon un *bod* gyfrannu i arall yr hyn nad yw yn ei feddu ei hun—ac yn ganlynol, os nad oes dim yn perthyn i un creadur, ond yr hyn ag mae Duw yn awdwr o hōno, nad all fod dim ond *da* yn perthyn i un creadur, ac nad all fod y fath beth a drwg mewn bod. Maent yn meddwl fod yr athrawiaeth ag sydd yn difodi y gwahaniaeth ag sydd rhwng *drug a da*, yn difodi, ar yr un amser, bob dyledswydd a berthyn i ddyn, fel deiliad o lywodraeth Jehofa, ac yn llwyr ddi-ddymu yr athrawiaeth o gŵp a gwobrwy. Mae y dadlenwyr dros angenrheidrwydd yn dadieu, mai Duw yw awdwr y *drug* yn gystal a'r *da*; ac mae y dadlenwyr dros etholedigaeth yn dadieu nad all Duw fod yn awdwr dim ond *da*, ac nad yw ond *goddef drug*. Ond mae D. D. yn golygu nad oes fawr o wahaniaeth rhwng fod yn *gwneuthur drug ei hun*, a *dyoddef i ddarg gael ei wneuthur gan arall*. "Os goddefaf, (medd efe), i

ryw un ladd fy mhientyn, a mineu, yr un pryd, a phob gallu yn fy llaw i'w rwystro, pa faint gwell yw hynny na phe lladdwn ef fy hun? Ond ni ddichon yr engraffit hon fod yn gymwys iadol at y pwnc mewn dadl, hyd nes byddo i D. D. neu ryw un arall, brofi fod yr un rhwymau ar Dduw i wneuthur a *allo* i rwystro deiliad ei lywodraeth i gamymddwyn ag sydd ar dad i wneuthur a *allo* i rwystro i ryw un ladd ei blentyn.

Mae y dadlenwyr dros etholedigaeth yn barnu fod yn *hanffodol* i Dduw fel llywydd moesol i roddi i'w holl ddeiliaid *foddion digonol* er iddynt fod yn sanctaidd ac yn ddedwydd, ond nid ydynt yn meddwl fod arno rwyman, fel y cyfryw, i atal i rydd-ddeiliaid ei lywodraeth, (ac y mae rhydd-did ewyllys yn hanffodol i holl ddeiliaid ei lywodraeth), i gamddefnyddio y moddion hyn er eu dinystr eu hunain. Pan mae Duw yn atal i neb o ddeiliaid ei lywodraeth i syrthio, neu yn adferu neb o'r rhai sydd wedi syrthio, mae yn ymddwyn tuag at y cyfryw, nid fel union *Lywydd*, ond fel *grasol Benar-gloydd*. O'm rhan fy hun, Mr. Gomer, nid wyf yn meddwl fod fawr o debyg y daw y dadlenwyr dros etholedigaeth a'r dadlenwyr dros angenrheidrwydd i gytuno ynghylch pethau ereill, hyd nes d'ont i gytuno yn well pa un a *bod drug moesol mewn bod ai peidio*, ac od oes, pa beth *gydw yr hanffodol wahaniaeth ag sydd rhwng drug a da*. Gyda dyledus ewyllys da i'ch gohebwr D. D. gorhphwysaf, Mr. Gomer,

Eich serchog gydwladwr,

Lleubrynnair.

J. R.

Mr. GOMER,—O herwydd nad ymddangoses y gerdd dribanog hōno a eiddo I. P. yn Sarnes Gomer, eithr yn

y *North Wales Gazette*, Mai 20, angenrhaidd yw gosod ger eich bron ei chynwysiad, mai y dealloch natur y cyhuddiad ynddi yn fy erbyn, yn achos Wil Digred, rhif. 7; ac mor angenrheidiol i mi ymddiffyn fy hun, fel y gelwir amaf i hyny.

Y mae ef yn dechreu drwy ofyn i mi, *bech* a'm cynhyrfodd i gablu a difenwi'r dyn? Yr wyf yn ateb yn ol cyfusaeth Wil ei hun, yr hwn a wada nad oes nag ysbrŷd nag angel, na wn i am yr un o honynt, pe baent, a'm cynhyrfodd yn erbyn y dyn:—gwir yw i mi ddywedyd gair byr am yr egwyddorion atheistaidd. Yna mae'n taro arnaf fel ail-fedyddiwr am ei alw yn Wil; yr wyf sinau yn gwadu imi-fwrriadu unrhyw anmharch i neb o dan yr enwad hwnw; ond yn y gwrthwyneb, pe meddylid am yr enw Wil—m, yr wyf yn maentumio fod y byrhad o hōno yn hytrach yn arwyddo anwyldra. Heblaw hyn, nid wyf yn deall fod enwi yn dŵyn unrhyw berthynas a'r ordinhad o fedydd. Y mae enwi atheist a deist, cwn a chathod, yn cymeryd lle heb en bedyddio. Wedi hyny mae'n dywedyd fy mod " yn haeddianol o dân uffern am ei alw yn "fop;" a'm bod wedi ymfawrygu uwchlaw Michael yr archangel wrth ei gondemnio, yr hwn ni feiddiodd ddwyn barn gabledd yn erbyn diafol ei hun. Ond yr wyf wedi ateb hyn yn barod ar fyr eiriau.

Drachefn, dywed imi ddüo Sereu Gomer drwy hyny; ni ddywedaf air am hyn ond yn y gerdd. Mewn perthynas i'w alw yn "ellyll," yr wyf yn sylfaennu hyny ar ei gredo ei hun, gan iddo *ddatmoria* ymddangos yn ein byd ni dros dro, ac i ddiſtanu ymalth na wel neb mwy o hōno, ni wn i am un gair addasach nag *ellyll* neu *gwyll* am y cyfryw greadur.

Hefyd, mae'n dywedyd imi gael "hawl uffernol i gyhuddo'r brodyr." Felly—ni wyddwn i o'r blaen fod brodyr o honynt i'w cael yn y Gogledd; rhaid i mi ynte eu cyflysu hwy ill dan ynghyd. Ond am "gyhuddo" y frawd-

oliaeth hon, ni wn i, Mr. Gomer, gyda phwy i gael cyngaws arnynt; os meddyliaf am y nef, nid oes yno neb, meddant hwy. Os af at Belsebwb, dywedant nad yw hwnw ond peth mewn *enw*, i godi ofn ar fân blantos, a hen wrageddos musgrell. Am y ddaear, yr ym yn gweled nad oes yma neb yn ards ddigon o amser i eistedd ar eu mater; canys ni thofynid mo hōno yn oes yr ifa yn fyw. Ac mi obeithiaf y caniafa efe i mi gymaint a hyny o synwyr, nad ydwyf mor ffal ag i gyhuddo y naill "frawd" wrth y llall.

Yn olaf, y mae yn galw amaf i gyfaddef fy mai, ac i rana bara gwyn rhyngddynt. Am fai, nid wyf fi yn gwybod droseddu o honof erioed yn eu herbyn. Ond am roddi tamald o fara iddynt, hwy a'i cānt yn rhwydd, ac ymenyn hefyd arno, ar y telerau iddynt hwy dalu diolch i Dduw am dano, fel y gwelwch yn y gân, oddi wrth yr hwn y daw pob rhodd nefel a phob dawn berffaith; ac yn yr hwn yr ydym ni yn byw, yn symud, a bod.

I ddiweddu, clywais farn amryw o'ch gohebwy'r deallus a dysgedig am gynwysiad yr Englynion hyny, ac nid oeddynt hwy yn eu hystyried yn beresonol, er imi arfer y ffig-enw Wil, am y Digred. Hefyd, pa ham na chaniateir i mi y trawsenwad a'r gwatworiaith, yr egwyddorion am y person. Rydd yn llawen genyf, pa fodd bynag, i gael cyfle o anmhriodoli y cwbl i bob un sydd yn *dychymygu* eu bod yn beresonol iddynt hwy, ar eu diarddeliad o egwyddorion y digred. Ac yn wir, mi a adwaen ddyn ag a fu yn ymddiddan gyda g Wil Digred, ar ol cyhoeddiad yr Englynion hyny, ag oedd yn cyfaddef yn rhwydd yr afreymoldeb o anghreda y bōd o Dduw. Ar i bob un gael ei argyhoeddi, nid yn unig o'r rhesymoldeb i greu y bōd o Dduw, ond hefyd yr angenrheidrwydd o greu gair Duw, ac arddel Mab Daw, ein Harglwydd a'n Hiachawdwr Iesu Grist, y gweddia eich cyfaiil dffuant,

P. A. Môn.

CAN

O ATEBIAD I UN I. P.

Yr hon a'm gosododd allan yn "ogawir," yn Mhapur Bangor, Mai 20, 1819, yn achos Englynion yr Anghredadyn, yn Rhifyn y 7fed.

- 1 Fy nghyfaill tyner-galon P.
Clust ymwrandawa gyda mi,
Rho'f iti ateb diwahardd,
Ar gefn dy fesur triban fardd.
- 2 Os aethum i ar ben y fainc,
I roddi barn ar gadarn gainc;
Ac os yn hyn y gwneis yn ffol,
Pa ham dilynai't ti fy ol?
- 3 Ti fernaist fy egwyddor i,
Ond na ddeallai't mo'n'i hi;
Ac agwedd f'ysbryd, enbyd im',
Heb wybod am ei natur ddim.
- 4 'Rwy'n arddel Wil yn frawd fel dyn,
Ond nid a'i gred a'fyr ynglyn;
Os brawd i ti yw ef yn hyn,
Mi'ch poba'ch dau yn un yn dyn.
- 5 Pa ham na ro'ist farn cariad, Syr,
Arnaf am ddweud Wil—m yn fyr?
'Rwy'n arfer dweud wrth blant os bach
Wil, Shoni, Twmi, y'ch chwi'n iach?
- 6 Mae ynteu'n llai ei ben na llo,
(A thi, os gwadi gydag o),
Wrth wadu Duw wnaethddae'r adyn,
A'r nefoedd fawr o hono'i hun.
- 7 Ni chly wais i fath synwyr moed,
Fod enwi yn fedyddio 'rioed;
Ped all-fedyddid ef a thi,
Mae un yn Wil ac un yn P.
- 8 Faint bynag yw el synwyr ef,
Mae wedi'i bwyso 'nghlorian nef;
Y coryn mop a wado Dduw,
Gair Ion a'i d'wed, mai ysfyd yw.
- 9 Pe b'ai gen'ti ond llygad gwydd,
Gallasit esgusodi'th awydd;
A gwel'd mai nid cofharnu Wil
A wnaethum i, ond barnu'i sgil.
- 10 Fe dd'wedwyd wrth y Pharise'd,
Y rhai am Grist oedd yn ddigred,
"Ffyllaid a deillion—plant y fall"—
'Rwy't tithau wedi myn'd yn ddail.
- 11 Gobeithio 'rwyf am bob dyn byw,
Y caiff drugaredd gan fy Nuw;
Ni chym'rwn i mo'r byd yn un,
Am farnu neb yn waeth na'm hun.
- 12 Nid yw 'ngallu dyn nag angel,
Gosbi fel mae'n haeddu'r cythrel;
"Mi bian dial, mi a dataf,"
Medd yr Arglywydd Dduw goruchaf.
- 13 Os hi roed barn gabledd arno,
'Roedd y diawl yn well ei gredo,

Nag yw d'weddiad anghredadyn
Am y bod o Dduw, 'r abwydyn.

- 14 Os tywyllwyd Seren Gomer,
Yr wy'n erfyn nawdd yn dyner,
Ac yn barod iawn i dynu
Allan sydd yn ei thywyllu.
- 15 Ymblith y ser boed son am danoch,
Ac i lawer y golenoch;
Brysiwch, wneud eich ymddangosiad,
Bydd di yn haul, a Wil yn llasad.
- 16 Yn ol egwyddor y digrêd,
Ni waeth pa ddrwg a wneir ar led;
Bwy'tawn ac yfwn dan y rhod,
Nid oes offern na barn yn bod!
- 17 'Rwy'n gwadu eich brawdoliaeth
chwi,
Ni fynwn fod yn un o'ch rhi,—
Wrth bwy cyhuddwn i y dyn?
Ni adawsoch ddielfyn ond eich hun!
- 18 Yn llawen iawn 'rwy'n galw wrth rol
Egwyddor huddiadau oll yn ol,
Os gwadwch 'ch egwyddorion chwi,
Yn gyfiawn farnwyd genyf fi.
- 19 Mi geisias hefyd ddwy dorth wen,
Ac ymenyn gwartheg am eu pen,
Os chwi eich dau dderbyniwch dorth
Drwy dalu diolch am eu gwerth,
Nid i chwi 'ch hun, na minar'n well,
Ond i'r gwir Dduw a'u creôdd oll.
- 20 Fe alwyd Satan ar y diawl,
A Wil yn ellyll o'r un bawl;
Os myni enw gwell na'r gau,
Myn grefydd well nag fedd y ddau.
- 21 Un gwir a genaist 'nol dy 'sgil,
"Na allwn i fedyddio Wil."
Na thithau 'chwaith, heb ffydd,
'rwy'n dweud;
"Os wyt ti'n credu gellir gwneud."
- 22 Ffarwel yn awr, a pherlau'r nef
A gludo i'th raid mewn gwlad a thref;
Gobeithio doi o'r gwibio dwl,
Heb binio'th waith wrth glopan Wil.
P. A. MÔN.

Mr. GOMER,—Fe ddywed Hen Ddi-
otrefres y Gogledd, (Rhif. 30), "Nid
yw ffydd yn cyfiawnhan pechadur ger
bron Duw, yn amgen nag fel y mae yu
uno â Christ—yr achos offerynol o
gyfiawnhad ydyw hi." Rhaid i mi
gyfaddef fy mod i mor hurt fel na
fedraf ddyall pa unad â Christ y mae
ffydd yn ei effeithio. Onid oedd
pawb a gyfiawnheir mewn undeb â
Christ trwy osodiad Duw, yn ei holl
waith cyfryngol? ac oni chyfiawnha-

wyd hwy yn ei adgyfodiad ef, yn ol Rhuf. iv. 25. Yr hwn a draddodwyd? &c. Onid Duw, ac nid ffydd, yw awdwr yr undeb â Christ? O ran ffydd yn achos offerynol cyfiawnhad, y mae'r iaith yn ddyeithr iawn i mi, ac i'm Beibl i. Dymunwn iddo ef ail-olygu y pethau hyn, ac egluro beth y-mae efe yn ei feddwl wrthynt, a pha fodd y mae efe yn eu profi o'r ysgrythur. Pa un ai offeryn gweithio Duw ai offeryn gweithio dyn ydyw ffydd ynghyfiawnhad pechadur; fe allai y byddai hyny yn foddlonrwydd i rai ereill o ddarllenwyr y Seren, heblaw oich diffuant ewyllsiwr da,

IOTA GLAN ANGOR.

DAMEG Y DEG MORWYN.

DA fyddai genyf weled Esponiad cyson a phriodol ar y *Damhegion*. Gŵyr llawer fod gormod o bethau yn cael eu dwend gan rai wrth eglurhau y rhai hyn; a nodiadau amherthynol i ddyben y naill ddamæg a'r llall i'w gweled mewn degau o lyfrau. Pe hysiai pethau yn cael eu dwyn ymlaen yn y wlad hon yn yr un dull ag oedd pethau yngwledydd y dwyrain, gall- esid darllen y ddamæg hon yn y modd canlynol:—

Adn. 1—4. "Yna tebyg fydd teyrnas nesoedd i ddeg o forwynion, y rhai a gymerasant eu llygyrn (*lanterns*), ac a aethant allan i gyfarfod â'r Priod-fab: a phump o honynt oedd gall, a phump yn ffol.—Y rhai oedd ffol a gymerasant eu llygyrn, ac ni ni chymprasant ganwyllau gyda hwynt; a'r rhai call a gymerasant ganwyllau yn eu llogellau (*pockets*) gyda'u llygyrn."

Cymerwyd y ddamæg hon oddiwrth yr arferiad o gynnal y gwleddoedd priodas wedi y nos. Dygweddodd i bump o'r deg, ag oedd mewn rhyw fan yn dysgwyl am y priod-fab, fod mor ddisynwyr a myned allan i'w gyfarfod heb ddim ganddynt ond y canwyllau ag oedd yn eu llygyrn ar yr amser hwnw. Ond yr oedd gan y

lleill ganwyllau yn eu llogellau erbyn y byddai galw am danynt. Canwyd y rhai ffol allan o'r wledd, yn ol trefn pethau yn eu plith, fel rhai anghymhwys i uno gyda'r lleill. Afreidiol yw holi beth a feddylir wrth y priod-fab, y deg morwyn, y lampau, &c. Yr addysg yma yw, fod rhai yn barod, ac ereill yn amharod i gyfarfod â Duw yn ei oruchwyliaethau tuag at y byd. Ac amharod yw canoedd pan y gelwir hwynt gan angen i ymddangos yn y byd tragywyddol.

Yn yr adnodau ereill ag sydd yn perthyn i'r ddamæg hon y gwelwn y *deduriddwch* a ddaeth i'r rhai ag oedd yn barod, a'r *chwerru* a'r *siomedigaeth* a ddaeth i ran y lleill. Y mae yr amgylchiad hwn yn dangos i ni y lles o fod yn barod erbyn dydd trallod ac angen, a'r niwed o fod yn amharod erbyn y dydd blin. Anhawdd yw gwadu fod *olew* yn lampau y rhai ffol fel y rhai call, gan mai yn y nos yr aethant allan, a bod son yma fod lampau y ffol yn *diffoddi*; ond nid oedd ganddynt ddim yn eu llestri at drwsio eu lampau. Gwelir oddiwrth hyn nad oes dim eisieu dwend, ac nad cymhwys yw dweud, mai bod yn barod erbyn angen a'r farn yw cael yr *olew* hwn yn eu llestri. Yr un peth, yn ol arferiad y wlad hon, fyddai i un geisio *canwyllau yn ei llogell* (neu ryw le cyfleus arall at eu cadw), a phe gofynai am *olew yn ei lestr*. I anog dynion i *wyllo a bod yn barod*, ac nid i ddangos *beth yw* bod yn barod, y llefarwyd y ddamæg hon.

P—g.

D. D.

MR. GOMER.—Gan fod yr Hanes byr canlynol wedi dygwedd dan fy sylw, ac yn wirionedd diamheuol, erfyniai arnoch roddi lle iddo yn eich Seren; gan fy mod yn meddwl y bydd o lesiad (a rhybudd) i ereill rhagllaw.

Pau oeddwn yn ddiweddar yn bwr-iadu gosod brech y fuwch ar ynghylch dengain o blant fy nghymydogazeth, dygweddodd nad qedd ond un plan-

ty'n a'r frech arno, o ddeg ar hngain neu ragor ag oedd wedi ei chael yr wythnos o'r blaen. Pan welodd mam y plentyn nad oedd neb arall a'r frech arno, ond ei phlentyn hi, dywedodd na chael neb o honynt ei frech, a ffôdd tuag adref cyn i mi ei gweled. Anfonais ar ei hol, am iddi ddyfod a'r plentyn a'r frech yn ol. Difriodd fi wrth y genad, a dywedodd am i mi wneuthur fy ngwaethaf, na chawn y frech: mewn canlyniad, aeth y plant ymaith hebddi: a bu iddi fod mor wyneb-ëon dranoeth amyned i ddrysau ei chymydogion hynaws, ag oedd hi wedi nacáu y frech iddynt y dydd o'r blaen, i gardota haidd. Ei dyben oedd fy yspeilio i o'r frech, a'i chadw iddi ei hun, i'w gosod ar blant y gymydogiaeth â phia bach. Bu rhai tyddynwyr, crefftwyr, &c. mor dda iddi a'i gadael i'w gosod ar en plant. Ond deallwyd yn fuan mai yr achos i'r frech a osodwyd yr wythnos o'r blaen baidio cymeryd lle ond ar an plentyn yn unig, oedd, fod y plentyn ag y cymeryd hi oddi arno wedi cael brech y fawch, er ys rhai blyneddau o'r blaen, ac o blegid hyny, nad oedd ond brech ffigiol (*spurious cow-pox*) heb fod o werth dim. Yn awr, ni a welwn mai un achos (a'r achos penaf hefyd) o fod brech y fawch yn cael drwg air, trwy fod y frech wen yn dyfod ar ei hol, yw, fod rhai anwybodaeth yn ei gosod, nad ydynt yn adnabod y gwahaniaeth ag sydd rhwng rhith-frech a'r un dda (*genuine*). Achos arall yw, eu bod yn gosod brech. ag a fyddo wedi crawnu gormod: dylid ei chymeryd ymaith ar yr wythfed dydd, cyn iddi ddechreu llidio, a myned yn goch o'i hamgylch.

ARFERIEDYDD MEDDYGINIAETH.

ATEB

I OFYNIAD EGWAN-EI-DDEALL,

(Tu dal. 107.)

Yr awyr-gylch sydd yn lathenau
6 ongl 67448715280494110562 26-27.
Ymyl achaf yr awyr-gylch uchlaw

wyneb y ddacur, 107516 2-3 lathen.
Y ddacur a'r awyr-gylch sydd yn
1511413183740298854400 o lathenau.
chwechongol.

Trefethin.

EGWAN-EI-DDEALL.

GOFYNIADAU, &c.

Da fyddai genyf wybod y rheol y mddwyn tuag at un a enwyd yn frawd ac oherwydd rhyw fai gwedi ei atal o gymundeb, neu ei ddiadlodi, eto yn glynu gyda'r achos, ac arwyddion o ediferwch ynddo, ond heb ei dderbyn yn ol i'r eglwys; ai peth rheolaidd yn ol yr efcngyl yw ei anog i weddi pan fyddo y brodyr yn cyfarfod i weddio, neu ei fod yn dygwedd i fod yn nhf un o'r brodyr ar amser addoliad teuluaidd?

Llanboidy.

ANGHYFARWYDD.

MR. GOMER.—Yn gymaint a bod deisyfiad a elwir Deisyfiad Amaethyddiaethol (*Agricultural Petition*), yr hwn a arwyddir gan laweroedd trwy Loegr a Chymru, yn cael ei anfon i'r Senedd, yr hwn sydd yn peri llawer o derysg yn meddylliau y werin, ac yn mysg rhai cynulleidfaoedd professedig o ymaeillduwyr, rhag y bydd atalfa ar ddyfodiad yr ôd o wledydd tramor; deisyfir arnoch chwi, neu rai o'ch gohebwyr dysgedig, i roddi esponiad ar y Deisyfiad uchod, yn y modd mwyaf golen a diduedd ag y medrir, mor ebrwydd ag y gellir: bydd hyny yn ddywennydd i laweroedd o gysonddarlennwyr Seren Gomer.

Dyfed.

YMOFYNGAR.

Fe ddaeth gwri fy nhf oddi fewn i bythefnos yn ol, ac a ddywedodd wrthyf iddo weled hen wrnig dros 200 oed; a'i fod ef yn cöso am ddau o'wyr a fu iddi, heb yr un sydd iddi yn awr; ac fe gladdwyd y rhai hyny, ac ni wyddai pa faint a fu iddi o'r blaen; ond o'r diwedd fe ddarfu hithan; ac y mae hi yn awr gwedi adgyfodi, a chyda y gwr diweddaf, ac yn ei feddiant mor heinyf ag y bu hi erioed: fe fydd y gwr hwn farw o'i blaen hi yn awr, ac fe priod gwr arall hi cyn pen dau fis: a phwy yw y fath fenyw, a pha le y mae hi?

T. D. P.

RHIFYDDIAETH.

Yr oedd rhifedi penodol o ddynion yn gweithio mewn mawyn-glawdd; fe wellhaodd y gwaith yn wythnosol, yn ol y cymheidraeth (*proportion*) canlynol:—Fe gollodd un o'r gweithwyr un ddiwrnod o'r wythnos gyntaf, ac a gollodd 1s. yn ei dal; collodd un arall 1½ diwrnod yr ail wythnos, ac a gollodd 2s. &c. hyd nes collodd yr olaf 8s.—Y gofyniad yw, pa faint a enillasant, a pha faint oedd rhan pob un?

Llanrust.

I. AP GWILYM.

Manesion Crefyddol, &c.

Agoriad Addoldy.—Dydd Mawrth, y 25ain o Fai diweddaf, agorwyd Tŷ Cyfarfod newydd gan y Bedyddwyr Neill-duol, wrth Felin Efaan Dde, ya mhlwyf Glinogwr, swydd Forganwg.

Prydaawn, am '5, dechreuwyd yr addoliad trwy weddi gan y Parch. T. Thomas, Croes-y-parc; pregethodd y Parch. W. Lewis, oddiwrth Diar. ix. 1, 2, 3. a'r Parch. D. Ritsiard oddiwrth Ioan-i. 16.

Y dydd canlynol, sef y 26, dechreuwyd am 10, trwy weddi gan y brawd J. Thomas, Croes-y-parc; pregethodd y Parch. T. Thomas, o'r un lle, oddiwrth Lŷc xix. 10. a'r Parch. W. Lewis, oddiwrth Heb. iv. 16.—Am 3, dechreuwyd trwy weddi gan y brodyr E. Thomas a J. Thomas; pregethodd y Parch. D. Dafis, Ynys-y-felin, oddiwrth 2 Cor. iii. 18. a'r Parch. D. Ritsiard, oddiwrth Esa. xxvii. 13. Yr oedd y gwrandawyr yn lliosog, a chawson gyfarfodydd cysurus.

Ffwler.—Gwelsom gynyg haerling yn y *New Evangelical Magazine*, am y mis Mai diweddaf, i waradwyddo cofiadwr-iaeth y dyn enwocaf (yn ein tŷb ni) yn y deyrnas, yn ei oes, y diweddar Barch. Andrew Ffwler, Cofiadur Cymdeithas Genbadol y Bedyddwyr, trwy ei oed allan yn ddyn erlidgar, ac yn ewyllysio dwyn cosp y gyfraith wladol ar ddynion o wahanol farn iddo ef am berson ein Cyf-rŷngwr; od oes neb o'n darllenwyr wedi darllen y cyhuddiad uchod, deisyfir arnynt ddarllen yr atebiad iddo yn y *Baptist Magazine*, am y mis hwn, lle y dangosir ei fod, os nid yn fwiadol a maleiaus, yn hollol ddisylfaen.

Ar ddydd Sul, Mai 8, traddodwyd pregeth ragorol yn Eglwys Caerdydd, gan y Parch. D. Efaan, Periglor Llanfagan, er budd yr Ygol er addysgu tlodion y dref a'r gymydogaeith. Gwnawd casgliad helaeth ar ol y bregeth yn yr Eglwys.

Priodasau Ymneillduwyr.—Y mae yn dda genym allael mynegi fod Cyfarfod o Weinidogion o'r Tri Enw o Ymneillduwyr wedi cael ei alw ynghyd yn Llundain yn mis Ebrill diweddaf, i ystyried y priodoldeb o ymgynghori ynghylch

cyfnewid y gyfraith-ag sydd yn peri i Ymneillduwyr gydfurfio â threfn Eglwys Loegr yn y dull o briodi; pan y cytunwyd yn unfryd, i osod y peth ger bron y Llywodraeth yn ddiloed, a threfnwyd i'r Parch. Dr. Rippon, y Parch. Dr. Lindsay, y Parch. Marc Wilcs, a'r Ysgrifenydd, i ymddyddan âg Arg. Liferp #1 ar yr achos.

Yr wythnos cyn y ddiweddaf, rhanwyd 53 o Destamentas Cymraeg rhwng ygol-heigion yr "Ygol Radd Gylchynol Gymreig," ymhlwyf Llanedy, swydd Gaerfyrddin, rhedd Periglor teilwag y lle hwnw, y Parch. S. Dafis, o Northaw, swydd Hensfordd.

CYMRU.

Hynodurwyd.—Dros amryw wythnosau yn ol y mae glân y môr ynghymydogaeith Aberystwyth, yn cael ei oruchuddio gan rywogaeth o bysgod a elwir ser-byg (*star-fish*), yr hyn aa welwyd erioed o'r blaen gan y trigianydd hynaf yn y dref uchod, er bod ambell un yn achlysurol i'w gweled yno ar brydiau ereill. Dygwyd amryw o lwythi pedroffen o bonynt ymaith, gan J. N. Williams, Ysw. o Fryncastell, i werydo'r tŷ, ac y mae ereill wedi ei efelychu ef. Y mae y pysgod, pan fwrir hwy i fynu i'r tŷ, yn feirwon, neu yn wanaidd iawn; eithr nid oes neb hyd yma a ddichon roddi rheswm boddlonol am yr achos o hyn, er bod llawer o bethau yn cael eu cynyg.

Ar ddydd Llun, pythefnos i'r diweddaf, dechreuodd bonheddig ieuanc i redeg ar Draed-fuanydd, am y cyntaf â'r Llythyrgerbyd, ar ben y rhiw sydd yn arwain oddiwrth Drosglwyddfa Bangor tua Bangor, ac a lwyddodd i gyrraedd y gwaelod cyn i'r Cerbyd ei oddiweddyd!

DU PARW,

Ar ddydd Iau, wythnos i'r diweddaf, yn Clyrow, swydd Faesfod, yn 81 oed y Parch. J. Powel.

Y Parch. Mr. Jones, Periglor Derwen, swydd Ddimbych.

Y Parch. Peter Roberts, Periglor Halcln, swydd Gallestr (*Flint*), i fedd-

lant yr hon berigloriaeth nid oedd ond newydd ddyfod.

Ar ddydd Mercher, yr ail o'r mis hwn, yn Nghroesoswallt, y Parch. J. Lloyd, Ficer Thorp, swydd Derby, a Pheriglor Llanfihangel, yn esgobaeth St. Asaph, yn 83 oed.

Yn ddisymwth, yn *Ilfracombe*, Mai 29, y Milwriad James, o Bantseion, Dyfed. Efe a gerddodd allan o'i lety, ac nid oedd wedi myned ond ychydig o gamau, pryd y syrthiodd i lawr. Cymerwyd ef yn ol i'w ystafell, ac a fu farw yn ddioed.

Yn ddiweddar, yn Llundain, Mr. J. Roberts, aelod o Gymdeithasau y Cymreigyddion a'r Gwyneddigion.

LLOEGR.

Y mae gwehyddion *Carlisle* wedi cael eu dwyn i gyffwr gresynol, o ddiffyg gwaith, a diffyg pris am eu gwaith: gyrasant achwyniad i'r Senedd, gan ymbil ar y llywodraeth drefnu mesurau i'w trosglwyddo i Canada; neu roddi modd i'w cadw rhag newynu yma. Yr ydym yn ofni fod llawer yn Nghymru yn yr un amgylcheddau; a'r hyn sydd waeth na'r cwbl yw, ein bod yn methu rhagweld y gellir gwellhau llawer ar eu cyffwr; oddieithr bod llwybr i leihau ein trethi i'r modd yr oeddynt cyn chwyldroad Ffrainc, neu eiddo Unol Daleithiau America; eithr y mae hyn yn llwyr anallodig, oddieithr i'r llywodraeth beidio talu llôg yr holl arian a fenthycwyd i ddwyn y rhyfel yn mlaen yn erbyn Washington a Bonaparte; a chyn y gallu hyn gymeryd lle, rhaid i fethdaliad gwladwriaethol (*National bankruptcy*) gymeryd lle; ac ni ddichon (o leiaf y mae yn anhebyg iawn y dichon) hyn ddyfod i ben, heb lawer o dywallt gwaged a rhyfel cartrefol; ac nid oes feldith drymach na hōno a ddichon ddisgyn ar yr un wlad. Gwareded Duw ni a'n plant rhagddi fyth.—Dywedir llawer hyd heddyw am rinweddau dirfawr trefniant y diweddar William Pitt, ac hōnir mai efe oedd iachawdwr ein gwlad; ond y mae creill yn barod a gofyn, os W. Pitt a'i gwaredodd, pwy yw yr hwn a'i dinystriodd, neu a'i dygodd i gymaint caled? Dydd llawenydd ein calon fyddai y diwrnod a'n galluogai i ddywedyd fod cyfyngedennu Prydain wedi myned heibio.

Esgorodd Duges Cent ar ferch, ar y 25ain o'r mis diweddar.

Senedd.—Crybwyllasom yn ddiweddar fod Gweinidogion y Lllys yn bwriadu dwyn Ysgrif i'r Senedd i rwystro neb o ddeiliaid ei Fawrhydi i ymresu dan fanerau llywodraethau tramor, a milwrio yn erbyn unrhyw wlad ag sydd mewn heddwch a Phrydain; y mae yr ysgrif ddywededig wedi ei dwyn i'r Tŷ Cyffredin, ac wedi ei ddarllen yr ail waith; ond nid heb wrthwynebiad egniol a grymus. Y rhesymau a roddir dros yr ysgrif ydynt, fod cyfraith yn awr mewn grym yn gwaentur deiliaid Prydain yn agored i farwolaeth am llwrio dan fanerau unrhyw lywodraeth gyfreithlon, a addesir fel y cyfryw genym ni; ond nid yw y gyfraith hon yn cyffwrdd ag achos y rhai a filwriant o du llywodraethau nad ydynt yn cael eu haddef yn rai cyfreithlon genym ni; o herwydd pahan dichon Brytaniaid gynorthwyo Gwladgarwyr yr Americ Ddeheuol yn ddigosp, eithr nis gallant gynorthwyo Spain yn ei hymdrech i'w darostwng; ac am fod ein llywodraeth mewn heddwch a phawb, dylem gynal yr aomhleidgarwch manyl-af, yr hyn nis gellir heb waentur yr ysgrif ddywededig yn gyfraith. Yr atebion i'r rhesymau uchod ydynt, fod y wlad hon mewn sefyllfa beryglus, o herwydd fod hiliogaeth y Stuarts yn hōni hawl i'r goron, a galluoedd y cyfandir o'u tu, pan wnawd y gyfraith uchod, ac mai wrth wahardd Brytaniaid i filwrio gyda byddinoedd tramor, yr unig ddyben oedd eu hatal i ymladd yn ein herbryn ein hunain, ac am fod yr achos o wneathariad y ddeddf hōno wedi peidio, nid yw y ddeddf ei hun ond llythyren farw, ni osodwyd hi fyth mewn grym wedi myned heibio o'r peryglon oddiwrth deulu Stuart; gan hyn nis gellir edrych ar yr un mewn dadl ond cynyg i gynal gorthymnder Ferdinand a dynystro rhyddid taleithiau Deheuol America; eithr os yw y gweinidogion am brofi eu hamhleidgarwch, i'r eithaf, y mae ffordd iddynt ei wneuthur yn effeithiol trwy ddrymu yr hen gyfraith ddiles, yr hyn sydd lawer gwell na gwaentur newydd. Er mai yr esgus dros y gyfraith newydd yw amhleidgarwch, yr ydym ni yn ofni mai pleidgarwch at Reolwr Spain yw cynhyrfaol achos o hōni. Ac er bod yr ysgrif

wedi ei darllen yr ail waith, n'i's gallwn
lai na gobeithio y gwrthodir hi pan gyn-
hygir ei darllen y drydedd waith; dan-
fouir deisyfadau i'w herbyn o amryw
barthau; a thraethwyd areithiau godidog
i'w herbyn gan amryw o aelodau y Sen-
edd, a phan ymranwyd, nid gwahaniaeth
mawr oedd yn y rhifedi o'r ddau tu; sef,
Dros yr Ysgrif.....155
Yn ei herbyn142.

Gwahaniaeth 13

Cyfiwynwyd llawer o ddeisyfadau i'r
Senedd oddiwrth wahanol gynulleidfaoedd
o Ymneilldwyry yn Lloegr, gan
Mr. W. Smith, i ymbil am gyfnewidiad
yn y drefn bresenol o briodi; sef, dileu
amryw ymadroddion yn y gwasanaeth
ag ydynt anghytunol a barnau y deisyf-
wyr, neu ganiatau iddynt briodi yn eu
myg eu hunain, megys y goddefir i'r
Cyfeillion (*Quakers*) a'r Iuddewon.—
Gosodwyd hwy ar y bwrdd.

Ffyririau.—Gwerthwyd llawer o ani-
feillaid yn ffyririau Llandeby a Llanbedr-
Pont-Stephan, pethefnos i heddyw, ond
am brisoedd llai nag oeddid yn gael am
eu cyffelyb yn nechreu y Gwanwyn.
Gellir dywedyd yr un peth am ffair
Caerfyrddin, ar y dydd Iau canlynol, lle
gostyngodd y pris o 10 i 12 yn y cant
wrth yr hyn a gafwyd yn y ffair newydd
ddiweddar.

Troseddau, Dygwyddiadau, &c.

Llong-ddrylliad.—Tarawodd y llong
Margareta, o Lyn, yn rhwym i Gaer-
fyrddin, ar dywod y Cefn Sidan, yn agos
i enad afon Caerfyrddin, wythnos i ech-
doe; achubwyd y gwyr a llawer o'i
fllwyth, yr hwn oedd gynywysedig mewn
haidd.

Ty-doriaid.—Ar nos yr un diwrnod, tor-
wyd i gyfrif-dy Mr. G. Befington, Hafod,
wrth Abertawe, a lledratwyd amryw
nwyddau oddi yno. Ni wyddys eto beth
a ddaeth o'r lleidr.

Llofruddiaeth erchyll.—Dydd Gwener,
pythefnos i'r diweddaf, gyrwyd William
Owen, Edward Jones, a Ritsiard Chugg,
i garchar swydd Fynwy, dan y cyhuddiad
o lofruddio J. Gunter, crydd tlawd di-
alwed, ag oedd yn byw wrth ochor Bryn

Scirid, o gylch tair milltir o'r Feni.—
Wrth gyfaddefiad Chugg a Jones, ym-
ddangosai fod W. Owen, o gylch dwy
flynedd yn ol wedi lledrata ceiliog oddi
ar J. Gunter, yr hwn a barodd i'r lleidr
dalugini iddo ef am wneuthur i fynus;
clywyd Owen yn dywedyd y pryd hynny,
y buasai efe yn sicr o fynus y gini hwnn o
hono, pe buasai 20 mlynedd heb gael y
cyfle; a nos Lun cyn y Gwener uchod
efe a gyflawnodd ei fygwthiad dychryn-
llyd, canys aeth efe ynghyd a'r ddau
garcharor ereill i'w dyf o gylch baner nos,
wedi diosg eu dillad, a'u gadael mewn
cae cyfagos, a duo eu hwyneban. Wedi
tori mewn i'r tŷ, yn ddioced hwy a lugs-
asant y trengedig o'i wely, gosodasant raff
am ei wddf, ac ymdrechasant i'w grogi,
ond yr oedd yr ystafell yn rhy isel i wne-
thur hynny; yna tarawodd Owen ef ar ei
ben a bwyall, ac a'i lladdodd. Yr oedd
Owen yn aneddu o fewn i filltir i'r Feni,
ac yn ddyn o gymeriad drwg er ys rhai
blyneddau.—O bob trosedd, nid oes yr un
yn galw mor uchel am ddialedd ag yw
llofruddiaeth, ac o bob llofruddiaeth nid
oes yr un mor erchyll a'r hwn a gyflawnir
oddiar hen gynsigen a malais.

Llofruddio bdbanod.—Tair wythnos i
echdoe, cafwyd corff baban newydd eni
yn yr afon gerllaw Caerodor; rheithfara,
Llofruddiaeth gwirfoddol.—Drwgdybwyd
morwyn gyflog o'r enw Mari East-
ment, yr hon a yrwyd i garchar dan y
cyhuddiad o ladd ei bastardyn ei hun.—
Cafwyd baban arall, wedi boddi yn y
Froom, eithr nid ydys wedi cael allan
pwy oedd ei fam anaturiel a barbar-
aidd.—Yn ddiweddar, cafwyd corff plen-
tyn menyw mewn pwl o ddŵr ynghraig
Godscey, Dyfed. Gwelwyd dynes ien-
anc mewn poen dirfawr ar y ffordd rhwng
Sandersfwt a Tinbych, a dalwyd hi ger-
llaw *Lanshipping*, yn nhŷ ei mam; hi a
gyfaddefodd yn llawn o ffacs yr Ynad
(megys y gwnaethai o'r blaen ynghlyw
dwy fydwraig) mai hi oedd mam y plen-
tyn; gan ychwanegu, ei bod wedi gadael
tŷ ei brawd ynghyfraith i'r dyben i fyned
i dyf ei mam i orwedd i mewn; i weyry
esgor syrthio arni ar y ffordd, na allasai
gael un tŷ yn agored i'w derbyn, i'r plen-
tyn gael ei eni yn farw, ar ddiwedd y dydd
hi, yn ffos y clawdd; pan welodd mai
marw oedd y plentyn, i'r dyben i guddio
ei chywilydd, hi a'i cymerodd yn ei arlluo.

deg, a'i dygodd i Dinbych, ac a'i bwriodd i'r pwll dywededig. At ei thystiolaeth ei hun, cafwyd allan dri pheth manteisiol i'w hachos;—1. Yr oedd wedi paratoi dillad magu;—2. Yr oedd wedi dywed-yd yn Sandersfwt ei bod yn myned at ei mam i orwedd i mewn;—3. Tynghodd dau law-feddyg, nad oedd arwyddion bod y plentyn wedi ei ladd.—Pa fodd bynag gyrwyd hi i garchar Hwlfordd, i'w phrofi yn y brawdlys nesaf.—Pythefnos i'r Sul diweddaf, cafwyd corff plentyn menyw wedi ei droi i fynu mewn lliain garw, yn yr afon yn Caerodor; nid oes gwybod-aeth eto pwy oedd y fam anaturiol; odid na ddaw cyfiawnder a hi i'r golwg cyn hir.

*Rhybudd i Westcoteyrr.—*Aeth dyn bradwus i dŷ cwrw yn ddiweddar yn Nghaerhaddon, gan fflugio ei fod yn lled anhwylys, a galwodd am wydraid o win a dwfr, yr hwn a gytunai ag ef yn well na chwrrw; efe a'i cafodd, a'r dydd nesaf efe a aeth ac a hyshysodd i'r hedd-ynedd iddo gael gwin am arian gan ddynion ag oedd heb ysgrif-oddef i'w werthu. Dirwywyd y gwerthwr yn y swm leiaf a fedrai yr Ynadon ei wneuthur, sef 2b. 8s.

*Damwain.—*Torodd Ardalydd Môn ei glun yn ddiweddar, trwy gwmpo oddiar fwrdd ei lestr newydd, yr *Emerald*, i'r caban;—ond y mae yn dda genym ychwanegu—mai ei glun bren ydoedd!

*Rhybudd.—*Ynghylch pythefnos yn ol, yfodd dyd ieuanc yn Llundaia wydraid o ddwfr oer, ac yntef yn dwm iawn, wedi bod yn cerdded yn gyflym.—Mewn ychydig funudau wedi iddo ei yfed, methodd anadlu ond gyda'r anhawsdra mwyaf, ac a ddywedodd, “Yr ydwyf yn ddyn marw, ni ddylaswn yfed dwfr oer.” Danfonwyd am feddyg, ac arferwyd pob moddion i'w adferu; ond ymhen hauer awr yr oedd yn gorff marw.

*Crwydryn.—*Yn ddiweddar, fflangellwyd crwydryn o'r enw *Fletcher*, yn gyhoeddus trwy dref Abertawe: pan ollngwyd ef yn rhydd, efe a chwarddodd, gan ddywedyd wrth y swyddogion, nad oedd y fflangelliad ag oedd newydd gael ddim at yr hyn a dderbyniasai cyn hyn; ac yr oedd lliwiau a chreithau ei groen yn dwyn tystiolaeth i wirionedd ei haeriad.

*Damwain Angheuol.—*Lladdwyd plentyn, yn Heol Spilman, Caerfyrddin, trwy

iddo redeg dan olwyni pedrolfen, y rhai aethant am draws ei gorff. Nid oes dim bai yn gyfrifadwy i'r gyrieddydd.

*Alludiaeth.—*Dydd Llun, pythefnos i'r diweddaf, symudwyd y carcharorion canlynol o garchar Caerdydd i gychwyn tua *Woolwich*, sef E. Nash, T. Edmunds, B. James, T. Thomas, T. Dafis, M. Morgan, a J. Newland, i gael eu halltudio oddi yno i *Newfoundland*, dros eu bywyd; a I. Harri a J. Williams i'w halltudio dros 7 mlynedd. Y mae Thomas a Mari Efan i gael eu cadw yngharchar dros ddwy flynedd.

Newidiwyd dedfryd T. Jencius, yr hwn a gollfarnwyd yn mrawdlys diweddaf Caerfyrddin, i alltudiaeth dros fywyd.

Yn ddiweddar, lladdwyd bachgen truan gan darw, mewn cae ar dyddyn Glan-lash, gerllaw Llandeilo, swydd Caerfyrddin.

Ar nos Sadwrn, wythnos i'r diweddaf, cwympodd milwr yn Hacin, Aberdangleddyf, dros y glogwyn, ac a fu farw y bore canlynol.

TRAED-FUANYDD.—Wedi ein cyhoeddiad diweddaf, yr ydym wedi darllen llawer am y Traed-fuanydd (gwel tudal. 153); ond am fod yr hanesion yn groes i'w gilydd, cyngborem ein darllenwyr i'w brofi cyn ei brynu, oddieithr dyuon arianog, neu bod amryw yn uno i brynu un i'r dyben i'w brofi. Clywsom fod y pris yn awr wedi gostwng i bum gini. Dywedir fod Mr. Howel, o Gaerodor wedi dyfeisio un llawer rhagorach na'r hwn a ddarluniasom yn ein rhifyn diweddaf; yr hwn, meddant, a ddichon gario dau neu dri.

IWERDDON.—Ychydig yn ol, esgorodd gwraig i Dyddynwr, yn Mhalacln, swydd Clonmel, ar bwr o ferched; y rhai, ynghyd â'r fam, ydynt debygol i wneuthur ys wych!!!

Efraeth-eiriau a Byr-hanesion.

Rhydd y Parch. Mr. Ormsby, yr hanes byr canlynol, am yr hyn a ddygwyddodd pan oedd yn ymadael ag *Air-la-Chapelle*, lle y cyfarfuasai Penaduriaid Ewrop y llynedd. “Ar fy nychweliad oddiwrth yr olygfa ardderchog, sef arolygiad y

byddinoedd cyngreiriol yn *Valenciennes* ynghymdeithas hen Ffrancwr, yr hwn wedi datgan ei syndod o'r hyn a welsai, a ychwanegodd, gyda gwân, fod hwn yn ddiwrnod ardderchog i Bonaparte. Nis gallwn ddeall ei feddwl; eithr efe a aeth rhagddo. —Y Penaduriaid ydynt fawrfrydus—eich cadfridog (Wellington) yw cadlywydd penaf yr oes—a'r byddinoedd ydynt y goren a welodd y byd erioed—ac eto y maë arnynt gymaint o ofn yr un dyn hwnw, fel y maent yn ei gadwyno ar graig ddiffwrwyth, rhag iddo ef eu mae-ddu hwynt oll.—*Papur Llundain.*

Gwahanol olygiadau ar wrthdrysych- elch.—Yr oedl hen wraig nid ymhell o Birmingham, yn byw mewn pentref tra phoblogaidd; ond yr oedd un arferiad ganddi hi ag nad oedd gan nemawr o'i chymydogion, sef gweddio ar Dduw y nefoedd. Byddai bob dydd tua'r un awr yn ei chaban, ernad oedd ond ei hunan yn byw ynddo, yn cwmpo o flaen ei Har-glywdd, ac yn gweddio yn gyhoeddus;—byddai llawer yn gwranddo, ac yn gwawdio tua'i drws weithiau, ond ni fyddai neb yn ei haffonyddu, gan fod ganddynt lawer o barch iddi, ond nid ar gyfrif ei chrefydd; nid bob amser byddai ganddi fwyd yn weddill ar ôl gorphen ei phryd, er hyn byddai yn diolch i Dduw am y llawnder oedd yn fwynhau, gan ddywedyd, "Ti a ddarpari erbyn y foru, os bydd angen, er na feddaf i ddim yn weddill heno."—Wrth glywed hyn ganddi, cafodd dau lanc ieuanc ar eu meddwl i dafu torth dair cein- iog i mewn trwy y lwfer (*chimney*) i'r caban ati; hithau a ddiolchodd i Dduw am dani, ac ni frawychodd. Parhaodd y dau lanc dros amryw wythnosau wneud yr un peth; hithau a barhaodd i ddiolch hefyd bob amser mewn gweddi, ac yn y diwedd blinodd y ddau lanc, gan ddywedyd, "Gan nad pwy fo'n rhoddi, Duw sydd yn cael y diolch ganddi; a mawr yw ei chamsynied; ni trwy yr amser yn tasu trwy y lwfer, hithau yn meddwl mai Duw oedd yn rhoddi o'r nefoedd!!!"

D. J.

Hynodrydd.—Dygwyddodd amgylch- iad hynod yn ddiweddar gerllaw Derby. Rhoddodd morwyn ddau ddernyn o liain tég, ynghylch punn llath, y'mysg pethau ereill, allan i sychu; mewn amser byr hi welodd eu bod wedi eu dwyn oddi yno, ac a chwilioed yn fanwl am danynt yn

ofer. Ymben dau ddiwrnod wedi hynyr hi a osododd allan, y'mysg pethau ereill, bum llath o lain (*lace*), yn bump o ddarnau gwahanol, yr hwn hefyd a aeth o'r golwg yn fuan; a gwnawd pob ymholiad ag oedd alledig am danynt, ond ni chafwyd hwynt. O gylch wythnos wedi hynyr, gwelodd dym ryw beth gwyn yn hongian allan o nŷth piogen, o ddeutu pedwar ugain llath oddiwrth y lle y dygwyd y llieniâu, ac am ei fod wedi clywed am y golled, efe a gymerodd y nŷth i lawr, a chafodd y lliain, &c. wedi eu gwau yn gywain iawn ymhlith y gwail, a chym- erwyd y deg llath allan heb eu niweidio na'u llychwinio.—Y mae'r hanes hyn yn dangos i ni na ddylem fyth ddrwgdybio y rhai sydd o'n hamgylch yn rhy glau.—*Monthly Magazine.*

Camsyniad.—Yr oedd gŵr yn Dublin, gwraig yr hwn oedd glaf iawn yn y dwymyn, a'i danfonodd i'r meddygydd i'w gwella. Pan glywodd ei bod wedi marw, efe a'i dygodd adref i'w dy, ac yn ol trefn gyffredin y Gwyddelod, a gadwodd amryw o ŵylnosau iddi; wedi hyn efe a wahoddodd lawer o'i gyfeillion ynghyd, ac a aeth a'r corff amryw o filldroedd i'r wlad i'w gladdu.—Wrth alw yn y meddygydd ymhyn o ddeutu wythnos am ei dillad, (pa un ai er galar iddo ai peidio, nis gwyddom ni) efe a gafodd ei wraig wedi gwella i'r fath raddau, ag i fod yn alluog i gerdded adref gydag ef!—Yr hon a gladdodd efe mewn camsyniad oedd gardolwraig, ag a gwsai, oni buasai hyn, ei chladdu ar draw y plwyf.—*Dublin Journal.*

Y ffordd i fyw yn gynil.—Yr oedd Gwyddel yn myned o Gaerbaddon i Gaer- ludd yn ddiweddar, efo'r cerbyd, a dis- gynodd yr ymdeithwyr mewn gwesid ar y ffordd i giniawa; galwodd y Gwyddel ar y gweinydd (*waiter*), ac a ofynodd beth oedd raid iddo dalu am giniaw; dywed- odd y gweinydd, 5s.; "a pha faint am swper?" "Haner coron;" ebe'r gwein- ydd. "Wel ynté, (ebe Pady), deuwh a swper i mi!!!"

Y Cybydd a'r Digrifwr.—Sylwyd ar ddyn cybyddlyd iawn nad oedd fyth yn gwahodd neb i giniawa i'w dy. "Mia ddaliaf a chwí (ebe y digrifwr) y'mysg si wahoddiad oddi wrthyf." Wedi iddi at benderfynna ar y cyngwystl, efe a aeth y dyd d nesaf at dy y cybydd, o gylch ys

amser yr oedd yn myned i'w giniaw, ac a ddywedodd wrth y gwas fod yn rhaid iddo weled ei feistr yn ddioed, gan y gallai arbed iddo fil o bunau! "Syr, (ebe'r gwas wrth ei feistr) y mae dyn wrth y drws yn dywedyd y gall efo arbed mil o bunau i chwi." Allan daeth y meist—"Beth ydych yn ddywedyd, syr, y gallwch arbed i mi fil o bunau?" "Gallaf, syr; ond yr wyf yn gweled eich bod ar giniaw—mi a af i giniawa fy hun, ac wedi'n galwaf arnoch." "O, atolwg, Syr, deuwlch i mewn, a chymerech giniaw gyda mi," ebe'r cybydd.—"Mi a fyddaf yn peri traferth." "Dim yn y mesur lleiaf," meddai'r crinwas. Cydsyniwyd a'r gwahoddiad: ac wedi darfod ciniaw, a'r teulu wedi myned i'r neilldu, "Wel, Syr, (ebe gwr y ty), yn awr am ein gorchwyl. Gadewch i mi wybod pa fodd y gallwch arbed i mi fil o bunau." "Wel, Syr, (ebe'r llall), mi a glywais fod genych ferch i'w rhoddi mewn priodas." "Oes, yn siwr." "A'ch bod yn bwriadu rhoddi gwaddol o ddeg mil o bunau iddi." "Ydyw." "Wel, ynte, Syr, gadewch i mi ei chael, a chymeraf hi a naw mil!" Ac ar hyn cododd y digrifwr ymaith, wedi enill ei bwnc, ac er sionedigaeth dirfawr y crinwas.

Y Cyfreithiwr yn cael ei gymeryd i mewn.—Yr oedd cyfreithiwr a'i ysgrifenydd yn marchogaeth. Gofynodd yr ys-

grifenydd i'w feistr, pa beth oedd y prif bwnc mewn cyfraith. Dywedodd y meist, os addawai efe dalu am eu swper y noson hono, y dywedai wrtho. I'r hyn y caniatayd. Wel, ebe'r meist, *tystion da yw y prif byncian mewn cyfraith.* Pan ddaethant i'r gwesdyf, galwodd y meist am ddau ehedyn i'w swper; ac wedi iddynt swperu, gorchymynodd, i'r ysgrifenydd dalu am danynt, yn ol y cytundeb; "O, Syr, eb efe, pa le y mae ei eich *tystion da?*"

Gofal.—Yr oedd dyn dall yn myned ar noswaith dywell ag ystêr bridd yn eilaw, a llusern (*lantern*) yn ei law arall. Gofynodd dyn ag oedd yn myned heb bio iddo, "Pa ddaioni, y drel, y mae llusern yn ei wneuthur i ti, a thithau yn ddall?" "I rwystro y fath fflw a thi i dori fy ystêr!" ebe'r dall.

Callineb.—Nid yw dynion doeth yn dywedyd dim mewn amseroedd peryglus.—Gofynodd y llew i'r ddaifad a oedd ei anadl yn drewi: hi a dywedodd, "Ydyw;" ac efe a gnododd ei phen ymaith am fod mor ffol. Efe a alwodd y blaidd, ac a ofynodd iddo yr un peth, efe a ddywedodd "Nac ydyw;" ac efe a'i rhwygodd yn ddarnau am ragrithio. O'r diwedd efe a alwodd am y Cadno, ac a ofynodd iddo, "Mewn gwirionedd, (eb efe), yr ydyw wedi dala anwyd, ac ni's gallaf aroglu."

AT EIN GOHEBWYR, &c.

Derbyntwyd Ysgrifau Joannus Ludovicus; Ymofnygar; Efan Treforys; R. H. Rhiwabon; D. Griffith; Iago Tri-chrug; Ymholydd; Lldiardwr Tre'r Cawri; P. Jones; W. M.; Ieuan; Iota Glan Gwaun; Philotheoros; Ludovicus; D. D. Merthyr; Anwybodus; a Josh. Morgan.

Pris Hysbysiadau yn SEREN GOMER sydd lawer yn is nag mewn un Cyhoedd- iad a wyddom ni am dano; sef, pob Hysbysiad a geidw gymaint o le a 14 llinell ac isod, ar y llythyren leiaf a welir yn y Seren, 7 swilt; a 6 cheiniog am bob pedair llinell (ac nid am ddwy, fel y camosodwyd yn dal. 32), dros ben deddeg, pan fyddo hyd dwy linell yn lled y tu dalen, megis y mae ynghorff y gwaith; ond pan fyddo y llinellau yn cyrhaedd dros led y tu dalen, megis y mae ein hanerchiad i'n gohebwyr bob amser, hauer y rhifedi uchod o linellau a gyhoeddir am yr un arian.—Yn yr *Evangelical Magazine* y pris yw 10s. 6c. am bump llinell ac isod, a 2s. am bob llinell dros ben pump.—Heblaw bychandra y pris yn y Seren, y mae y rhifedi a argreffi yn anogaeth gref i ddanfôn Hysbysiadau iddi; yr ydym yn barod i dystio ar i'w, pe byddai galwad, ein bod yn argraffu 1600 ya gyson y flwyddyn hon; a sier yw fod rhifedi ein darllenwyr o bedair i chwech mil o leiaf, trwy holl Dywysogaeth Cymru, Llundain, Lerpwl, ac amryw fânau ereill yn Lloegr. Rhaid danfon yr Hysbysiadau trwy gyfrwng ein Goruchwylwyr, neu ryw rai a adwaenir genym, neu ddanfôn arian parod am danynt.

YN awr ya y Waag, gan EVAN JONES, Argraffydd, Caerfyrddin, ac i ddryfod allan ymheo o ddeutu dri mis, Lyfr rhagorol a elwir

CERBYD AUR.

gan AZARIAH SHADRACH, Gweinidog yr Efyngyl yn Talybont a Llanbadarn.

Barddoniaeth.

CYWYDD

SYDNABYDDIAETH AM IECHYD.

CYFANSODDWDYD

Ar ddiwedd 1818, a dechreu 1819.

Dow Ion, mae d'awen i mi,
Gwiw lwygathl yn golosg,
Fy mron, i'm calon a'm cog,
O'm mhicfeidd a'm hir ofeg.
Am fu'm dydd, am fydd, yn faith
Diolchaf, iolaf eilwaith.
Diolch, candiolch deunaf
Ger dy fron 'n union fy Naf;
Am diriondeb, gwiwdeb gwedd,
Dy ragorol drugaredd;
Dy nawdd, i'th was, dy ras 'r un,
Heb adnabod o nebun
Dy dal,—dihafal hefyd,
Disan dros bedwar ban byd.
Pa sawl mis goris gweryd,
Sawl wythnos yn nos o hyd,
Sawl dydd disail diweddys,
Sawl awr yn y hedd mawr mdd,
Iael man, pa sawl munud,
Pa rifedi prif ydynt,
Pa sawl darn fu'n gadarn gynt,
Llynedd, i'th derynwedd di,
Heb hawl wyneb eleni?
Ni enwaf, ni cheisiasf chwaith,
Rhyfeddod rhyfyddiaith!
Minau, O mor ddymunol,
I'r byd yn awr bod yn oll
Os hyfryd iechyd i wr,
O fyw ochain afiachwr,
Os hyfryd bywyd, heb aeth
Amryw alwad marwolnoeth,
Os nawdd a wnedd troseddwr
O fri i deyrn yn hyfryd wr,
Hyfryd imi fy hoywfraint,
Adwedd a swydd dedwydd saint,
Fy nghan iti, fy Nghun teg,
Am fywyd, iechyd ychweg.
Edrych a wnawn drach yn ol,
Ag y fyddlin ryfeddol,
O ddyddiau 'mhoes, ddiwedd mawr,
Onid yn fai bob unawr!
C'wilydd wyneb mac'n debig,
A guddia' oll a gwedd ddig;
Os gwnaaf, os gwadaf, gwedi
Mac'n drwg yn dy olwg di.
Ond ynot ti, enaid dwl,
Duaf, ffeiddiaf feddwl,
Anghosr yr anghyfiawn,
A'i enw a'i ryw yn yr iawn:
Harddwch dy degwch digoll,
Fy ngwedd wael, fy nghuddia oll;
Fy holl waeled mewn gwedd glau,
Fy Ion, anghotiaf inau;
Gwyn fyd, mi ganaf wed'yn,
Os ti a anghosi hyn!
Ond ust yn awr, distaw nos,
Boreu ddaeth heb ei aros;

Boreu ar newydd flwyddyn,
Gwedd i rald henwi am hyn:—
O Arglwydd yr arglwyddi,
Os mwy oes sy'n heinioes i,
Egwan a gwael, gwn, i gyd,
Wylf o achul afiechyd;
Diddawn ac annawn genni,
Eithrol iawn, i'w threulio hi.

Ti a wyddost o weddau
Y flwyddyn y sy'n nesau;
Ti a wyddost o haeddiant
Y llall, mor angall yr ant:
Enwa'n awr, hyn a wn i,
Drigo anian drygioni
Ynof;—ni ches ond annawn
O'i ddilyn heb ddal yn iawn.
Afreidiol, ofer ydyw
Cofio hyn yt—cyfan yw
Dy gof; a fyddlon dy gair,
O'th hael ofeg i'th lefair.

Oes gair o hedd, os gwir hyn
Addefais yn ddiofyn?

Oes y mac, os y'm mywyd
A geir yn eugwrio'gyd. (Diar. viii. 13.
Ti a dd'wedaist, o ddiwyl
(Odu fai tost) addef y twyll. [Job
A drygau clwyfau'r clefyd, [xxxiii. 27.
Ei geir ei faddeu i gyd. [I Ioan i. 9.
Ac os gwan mewn gwag enaid,
Nerth a roi i'r gwan wrth rald.

Minau a drof tra myni,
Erod hyw doeth, ar d'ol di;
Mi yn dy nerth cyfnerthol,
A'th arfau ni throf yn ol.

P. A. Môn.

Mr. GOWER.—Gan fod y Ceintach
mewn llawer o fri mewn amryw fanau
yn y Dywysogaeth, byddaf ddiolchgar os
caisfy llinellau hyn ymdangos yn y Serra.

I'R CEINTACH.

CEINTACH sy'n afiach i ni,—mer egypt.
Mawr wisgai o'i llochi;
Gwae'r dynion a geir dani,
Mae'n ddiffaith ei hefnith hi.

Ceintach sy'n drawsach i'w drin—narhodaf
Rhuadwy y goblin;
Gwrych yr âb, gwrach y rhabin,
Hedod o'n bro, aed yn brin.

Croesach yw'r Ceintach na'r cwn—aca
udiad

Anedwydd y gwancwn;
Ceintach sy arwach ei awn
Yn y cwcwll na'r cawna.

Aed Ceintach bellach o'r byd—i dw'llwch
Nad allo ddychwelyd:
Hwy na'f o yn hyn o fydd
Yn unlle ddyn gwenwynllyd.

Lerpud.

D. J.

TRA
MOR,

TRA
Brython.

HEB
DDUW,

HEB
Bdini.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, MEHEFIN 30, 1819.

[Pris Tair Ceiniog.]

DOLUR Y SABATH.

Y MAE clefyd, ebe Doctor Easy, yn yr amser hyn, yn rhŷ gyffredin yn ein cymydogiaeth, ac yr ydys yn methu cael un hanea o hŷo yn y llyfrau goreu ag sydd yn traethu ar feddyginiaeth; mi a wnaif gan hynny fy ngoreu i roddi ychydig o hysbysiaeth am dano.

Fod y clefyd, am yr hwn yr ydym yn dywedyd, yn un o'r rhyw ddyspeidiol (*intermitting*) sydd eglur; ac ymhob un o'r cyflyrau ag sydd wedi dyfod dan fy sylw i, y mae y claf ya cael ei daro yn fyfnig gan ryw drymder o ddolur, yr hwn sydd yn dychwelyd bob seithfed diwrnod. Fe allai y byddid yn meddwl ei fod yn sawru o goelgrefydd i'w ddywedyd, ac eto y mae yn wirioneddol, ac am hynny ni ddylid ei adael i fyned heibio, heb wneuthur sylw arno, fod y trymder dolur hyn yn dychwelyd ar bob dydd yr Arglwydd, ac o herwydd hynny y mae y clefyd yn

cael ei alw yn *ddolur y Sabath*, ac nid ydyw y gymdeithas feddygol yn gwybod am un enw arno, ond *Dei Dominici Morbus*. Ac o ran ei darawiad cylchynol, y mae rhai yn meddwl ei fod yn rhywogaeth ddigymhar o'r ddurton, yn neillduol, am ei fod yn cydsyned i ryw radd bell gan oerfel, er nad ydwyf fi yn canfod y cryndod ag sydd yn gyffredin yn arwyddo y dolur hwn.

Yr ydwyf wedi sylwi fod y trymder dolur hyn yn dechreu ar amryw amseroedd, ond yn gyffredinol ar fore dydd yr Arglwydd, ac y mae yn fynych yn taro y claf ar y dyddo ef yn codi o'i wely, yn ei wneuthur yn anhueddol iawn i godi hyd nes y byddo hi yn hwyrach nag arferol. Y mae oerfel yn gyntaf i'w ganfod o ddeutu awyr-barth y galon; a hurtwydd yn y pen, yr hwn sydd yn syfrdanu yr ymwydd, yn gyffredin yn ei ganlyn;

RHIFYN XIII.

Q

LLYFR H.

y mae hyn yn cael ei ddilyn gan safnrythu, ac â math o hŷn-glywf (*lethargy*). Y mae y claf weithiau yn cael ei ddiddymu yn hollol o wneuthur dafnydd o'i aelodau, yn neillduol ei gluniau a'i draed, fel ag y mae yn ei gael ei hun yn anhueddol iawn i gerdded i dŷ Dduw. Y mae rhai, yn wir, yn myned i mewn i'r gymaŷfa or-nchel; ond yn gyffredinol y maent yn mysed i mewn yn ddiweddarach na'u cymydogion; ac hyd y nod yno y mae y dolur yn cael gafael arnynt, a'r arwydd o safnrythu ac hun-glywf morgreulon, fel ag y maent yn syrthio i drymgwsg, ie, pan y mae y pregethwr yn traethu y gwirioneddau mwyaf pwysig, gyda nerth a bywiogrwydd mawr iawn: ac y mae ereill wedi bod yn dra anesmwyth yn eu caethiwed dros amser y gwasanaeth, pan y mae yn adnabyddus eu bod yn eistedd yn foddlongar, mewn chwareudŷ, am amryw oriau ynghyd.

Y mae y clefyd hwn yn ymddangos fel pe byddai yn syfrdanu y rhai sydd yn ddarostyngedig iddo, fel, 'er cymaint y maent yn ymddangos i ddyoddef, nid ydys yn eu clywed ond yn anfynych (os byth) yn achwyn. Yr ydwyf yn adnabod dynion mewn clefydau ereill yn wyl o achos eu bod yn cael eu cadw o addoliad cyhoeddus; ond erioed ni chlywid aberth yr afiechyd anghyffredinol hwn yn dywedyd, "Fy enaid a hiraetha, ie, ac a fsysia am gynteddau tŷ yr Arglwydd: fy nghalon a'm cnawd a waeddant am y Daw byw: pa bryd y caf ymddangos ger bron Duw?"

Myf a ryfeddais yn fawr i ganfod ar y cyntaf ddyns glaf, yr hon, y dydd o'r blaen, ni allasai fyned i'r addoliad cyhoeddus, mor fywlog a phe buasai hi ddim yn ddarostyngedig i un math o

glefyd; ond yr ydwyf wedi cael allan wedi hyny ei fod yn gyffredin ar ol i'r trymder dolur gael ei symud, fod y claf yn ymddangos yn hollol iach hyd nes y byddo y Sabath nesaf yn nerâu; er fod y rhan fwyaf o'r gymdeithas feddygol yn cydnabod fod rhyw isel grydawl boethder i'w gafod yn niwrnodau ereill yr wythnos, a elwir *Febris mundi*, neu y bydol dwymyn. Y mae hefyd yn ymddangos fod y claf wedi colli ei awydd at fwyd blasus, ac arno eisieu blas yn hollol at *panis vite*, yr hyn, fel ag yr ydys yn meddwl, a allai fod o ddefnydd i symud ymaith ei afiechyd; fel y mae awdwr medrus a phrofiadol yn hŷni, "ei fod yn well iddo ef na't ymborth angenrheidiol;" ac arall a'i canmoloedd fel peth neillduol foddus i'r blas, "melusach na'r mel, ie, na'r diliau mel." Un amgylchlad yr oeddwn yn agos o'i ollwng yn angof, hyny yw, fod y sawl ag sydd heb osod o'r neilldu bob ystyriaeth o ffigur crefydd, os ydynt yn ddarostyngedig i'r clefyd hwn, fynychaf, yn teimlo rhywbeth yn oer, ac yn esgeulus o ddeuta amser neillduo dirgel, a dyledswydd teuluaid.

Oddiwrth ryw arwyddion sydd yn y teuluoedd ag y mae clefyd hwn wedi ymddangos, y mae lle i ofni ei fod yn llygrol. Os nad wyf yn camsynied yn anghyffredin, y mae rhai plant wedi cael y llwgr oddiwrth eu rhieni; ac yr ydwyf yn dysgwyl bob wythnos ei weled yn fwy cyffredin ynghymydogiaeth teulu mawr, y rhai sydd yn awr yn ofnadwy dan aliti yr afiechyd. Yr arwydd o safnrythu sydd yn eglur i'w ganfod mewn rhai, ac o hŷn-glywf mewn ereill, ag sydd heb fyned mor bell ynddo ag i'w cadw o addoliad cyhoeddus.

Yr oeddwn yn barod i ebeithlo

fod clefyd y Sabath yn achwyniad newydd, ac yn briodol i'r parthau hyn: ond, mae yn debygol, nad oes ond ychydig le oedd lle nad ydyw y clefyd wedi cyrrhaeddi: a blinder ar y Sabath oedd yn amser yr Iuddewon yn afiechyd cynddeiriog yn eu cyfundeb; er fod lle i ofni na fu erioed mor gyffredin a llygradwy ag ydyw yn bresenol: ac y mae yn ddrwg genyf ddywedyd fod ei oruchafiaeth wedi cael nid ychydig o rym trwy lafur gwr bonheddiga ddarfu yn ddiweddar gynyg profi nad yw ei effeithiau ddim i'w hofui.

Wrth chwilio allan yr achos o'r clefyd, yr ydwyf wedi cyfarfod ag anhawddra mawr; ond yr wyf yn awr wedi cael fy hollol foddioni, ar ôl y chwiliad allan manylaf, ei fod yn gyffredinol yn cael ei ddwyn yn mlaen trwy ddirfawr gyd-ddygiad, ac ymborthi yn ddiatal ar ffrwythau sêr y cnawd, ac ar ymborth gwyptog y byd. Dynion ag sydd yn eistedd amryw oriau ynghyd mewn ystafelloedd ctyd, gyda chwmpaini ofer a chnawdol, ydynt yn dderostyngedig iawn i'r afiechyd; ac yr ydwyf wedi sylwi fod difaterwch o grefydd deuluajdd a chyfeillgar ar ddyddiau gwaith; llawer o hyfrydwch mewn cardiau, a chwareyddiaethau ereill; dilyn yn fynych y dawns gymanfaoedd, cymdeithasau i yfed, a thaflod chwareyddiaeth, ydynt yn gyffredin ei ragflaenaid.

Yr ydwyf yn awyddus am i'r ychydig ddarluniadau hyn gael eu gweld o flaen y wladwriaeth, fel y byddont i rybuddio rhai dynion o'u perygl, ac fel y byddo i'r medrus gael eu cyffroi i chwilio allan am feddygimiaeth i'w haffiechyd. Y mae rhai yn meddwl mai clefyd moesol ac nid naturiol ydyw: ond yr ochr

arall sydd, er hyny, yn ymddadlennu, gan ddywedyd fod y cleifion fynychaf yn achwyn ar ddolur naturiol. Pa beth sydd i'w wneuthur? Y mae yn llawn bryd, gan hyny, i'r meddygwyr neu y duwinyddion i ofalu am yr afiechyd. Yr ydwyf yn meddwl weithiau i roddi physyg i'r rhai ag sydd yn dywedyd wrthys eu bod yn ffaelu dyfod i'r addoliad, neu ddim yn dyfod mewn amser, neu yn methu cadw eu hunain ar ddiun pan ddelpont yno: ond pan yr ydwyf yn eu gweled yn iach, ac yn ddiwyd yn eu galwedigaeth, yr ydwyf yn ei roddi i synu, rhag ofn i mi ymddangos fel pe byddwn yn cymhell fy physygwriaeth. Pe byddwn yn sicr mai galwedigaeth y byd neu bleser sydd yn eu hatal, mi a orchymynwn i'r offeiriad ofalu am danynt: ond pan yr ydwyf yn eu clywed yn siarad am eu llesgedd a'u hachwyldeb, ni's gwn i pa fodd y byddai iddo ef eu hanerch. Fe allai y byddai yn addas i ddal cynghorfa o Feddygwyr a Duwinyddion, fel y byddont i sefydlu i ba un y mae y cleifion yn perthyn, a pha un ai yn y corff neu yn yr enaid y mae yr anhwylddeb yn sefyll.

Yn gymaint a bod y cynghorion canlynol i gysgadwyr yn perthyn i ryw radd i'r traethawd uchod, ac nid wyf yn gwybod pa un ai argraffwyd o'r blaen ai peidio, mi a gaf eu canmol (fel teilwng o bob ystyriaeth) i'r rhai hyny ag y mae yn perthyn. Fe'u hysgrifenwyd ef gan weinidog o fawr sêl, a mi a gaf eu hadysgrifennu yn ffyddlon o'r cynllun sydd ger fy mron, er ei fod wedi cael ei dynu yn anllafn, y mae y dull mewn modd priodol yn perthyn i'r ysgrifennwr ei hun.

Y mae yr erchyll arfer o gysgu yn wreiddyn o anseidrol boen i ereill. Y mae yn digalon,

yn waeth na dim arall, fywiog-
rwydd y pregethwr. Y mae cys-
gadwyr gwastadol yn gas-bethau
cyffredin, a hwy a ddylent gael
eu ffangellu allan o bob cymanfa
greifddol, yn mha rai y maent
yn waradwydd parhaus. Y mae
rhaf yn gwraudo yn rheolaidd
mewn lle o addoliad dros saith
mlynedd, ddwy waith yn y dydd,
ond er hynny ni chlywsant erioed
un bregeth i gyd yn yr holl am-
ser. Y mae y breuddwydwr
hyn yn drallod parhaus i'w preg-
ethwr, a phe byddai rheswm syml
yn cael effaith arnynt, hwy a
ddiwygient yn ebrwydd.

"Mewn golygiad i iechyd, a
fyddai neb ond dyn syfrdan dde-
wis y fath le i gysgu ynddo?
mewn golygiad i gymeriad, pa
beth a ellir ddywedyd am yr
hwn sydd yn mingamu ac yn
hyllgamu ei wyneb; yn arddan-
gos agwedd ddyeithr, weithiau
yn chwyrru, yn tasgu, ac yn
siarad yn ei gwsig, ac yn ei wne-
thur ei hun yn ddirmygus yngol-
wg hyd y nod y plant a fyddo
wedi yngynall yn y lle? pa le
y mae ei gallineb, pan y mae yn
rhoddi lle i ddynion maleisus
ddrwyg-dybied ei fod yn euog o
ffolineb, meddwdod, a diogi; a
phethau o'r fath ag sydd yn peri

i ddyn gysgu yn y dydd? Pa le
y mae ei ymddygiad? Efe a
ddylai barchu y cwmpeint pre-
senol. Beth mor atgas ac an-
foesgar ag yw i ddyn i eistedd i
lawr a chysgu ger eu bronau!
Ac uwch pob peth arall, pa le y
mae ei dduwioldeb, ac ofa Duw?
Fe ddaw diwedd ar amery di-
ogyn esmwyth hwn, a phan ddi-
huno, efe a gaiff fod y Philistiaid
yn cospi'r segurwr, yr hwn a ga-
fodd ei gneifio ar y Sabath.

"Y mae gweimdogion wedi
cymeryd amryw ffyrdd i gael
gwared o'r arfer atgas hon o'u
cynulleidfaoedd. Y mae rhaf
wedi bod yn rhesymu—rhaf a
areithiasant yn uchel—ereill trwy
sisial—rhaf yn bygwth enwi y
cysgadur, ac yn ei enwi ef—ereill
a alwasant "Tân"—rhaf a daw-
sant heibio pregethu—Dr. Young
a eisteddodd i lawr ac a wyloedd
—Esgob Aylmer a dynodd allan
Destament ac a ddarllenodd
Roeg. Pob un o'r hwn hyn a
ddarfus ddihuno y gwrandawyr
am yr amser. Ond dinystr yr
arfer a berthyn i'r cysgadur ei
hun; ac os na all na rheswm na
chrefydd ei gynhyrfu, yna y mae
yn rhaid iddo gysgu hyd nes delo
angeu a barn i'w ddihuno."

C.....n.

GWILYM.

Cymdeithasfa y Trefnyddion Calfiniaidd.

(PARHAD O TU DAL 180.)

Ar ol Edward Jones pregethodd J. Elias,
ar Ioan iii. 18, 36.

YMA y dangosir gyflwr dedwydd y
duwiol, ac anedwydd yr anuwiol.

Am y duwiol—1. Ni ddemmir.—2.
Mae ganddo fywyd tragywyddol.—
Ond am yr anuwiol—1. A ddamniwyd
eisioes.—2. Ni wel fywyd, &c.

I. Braint yr hwn sydd yn credu—ni

ddemmir, (ond fe'i ceryddir am ei feiau).

1. Mae ganddo fywyd.—1, o gyf-
iawnhad, sef tynn'r gollfarn.—2, osant-
eiddhad; rhoddi'r ddelw.—3, o gysur
yngwedd wyneb Duw.

2. Mae ei fywyd yn dragywyddol.—
Duw tragywyddol yw ei awdwr; mae
y bywyd hwn yn oyuwys holl drysor-
au y nef.

3. Mae ganddo fywyd tragywyddol; oblegid nid oes bosibl fod dyn a'r Mab ganddo heb fod bywyd ganddo, na bod a hywyd ganddo heb fod y Mab ganddo.

4. Mae ganddo *hawl* i fywyd yn y byd a ddaw.

II. Trueni yr hwn nid yw yn credu. Er iddo fyw yn feesol—galaru am ei bechod—ac edifarhau llawer—ofni marw yn anuwiol, a myned i uffern—os heb gredu, a ddamniwyd eisioes.

1. *Natur* anghrediniaeth—1, gwadu dwyfoldeb neu wirionedd yr efengyl—2, ameu gwirionedd yr efengyl yn ddirgelaidd yn y galon, ond ei haddef rhag cywilydd yngwydd dynion—3, addef ei dwyfoldeb a'i gwirionedd, eto byw fel pe na b'ai felly.

2. *Drwg* anghrediniaeth. Cyfrif cynllun Duw i achub dyn yn afresymol ac afreidiol—disenwi Ysbryd y gras—rhoddi'r celwydd i Dduw—yn rhoddi hys i Dduw—anturio i wyneb cleddyf cyfiawder, ac i wyneb y gyfraith—mae yn waeth na phechod y Sodomiaid a'r cythreuliaid; Esmwythach fydd ar Sodom nac arnoch chwi, medd Crist; ac y mae yn sicr mae y lleiaf ei feian a gaiff yr uffern esmwythaf. "Oni wna barnydd yr holl ddacae farn; felly y mae anghrediniaeth yn fwy drwg na'n drwg hwy.

3. Yr *aches* o anghrediniaeth, (gellid rhyfeddu ei fod yn cael daear i wreiddio!)—1, am ein bod yn meddiant y cythraul, y cryf-farg yn cadw ei neu-add—cipio'r gair rhag iddynt gredu—dallu meddyliau y rhai digred—2, anwybodaeth dynion am fawredd Duw, manylrydd y gyfraith, &c.—3, balchder oalon dyn—dywedodd y sarff wrth ein rhieni cyntaf y byddent yn dduwian, felly y mae pob duw am fyw arno ei hun, a gwell gan ddyn ei ddamnio yn dduw na'i achub yn bechadur—4, rhiith gostyngaidrwydd; cyfiddefeu gwaelodd, ond yr ewyllysient wella cyn myned at Crist. Mae galwad ar ddaeth i ddyfod i'r wledd; cael y dyn sydd eisien, ac nid ei gynnwysderau.

Dydd Sâbath y Pasg, am 10 o'r gloch, James Hughes, o Ddemptford, (1 Cor. xv. 20.)

I. Pethau cyffredinol am adgyfodiad Crist.

1. Mae yn sicr ei fod wedi adgyfodi. Fe'i gwelwyd gan Cephas—gan y demddeg—wedi hyny gan fwy na phum cant—wedi hyny gan Iago—ar ol hyny gan yr apostolion—a chan Paul fel un anhymig.

2. Pwysfawrogrwydd y pwnc new'r athrawiaeth hon; mae yn angenrheidiol ein bod yn sicr a sylfaenol yn hyn: os gwadwn hyn, gwadwn ddigonolrwydd ei law, gwadwn ei esgyniad, ei eisteddiad, ei eiriolaeth, &c. (Darllen Rhuf. x. 9.)

3. Proffwydwyd am ei adgyfodiad, (Sal. xvi. 9, 10). Nid yw'r enw "*Sauet*" yn briodol i neb dynion. Sal. cx. 7: Efe a yf o'r *afon* (sef ei ddyoddefnadau) ar y ffordd: am hyny y dyrcha efe ei ben, (sef yn ei adgyfodiad). Esa. xxvi. 19. Hos. vi. 2.

4. Cysgodwyd ei adgyfodiad.—Gwaredigiaeth Isaac rhag cael ei ladd yn offrw—codiad Ioseph o'r pydew, ac o'r carchar, &c.—Samson yn myned a phyrth Gasa ymalth—Lef. xiv. yr aderyn byw—y bwch dihangol—Iona yn cael ei wared o fol y merfil, (Math. xii. 40. Iean ii. 19).

5. Adroddwyd ei adgyfodiad gan bob un o'r efangylwyr.

6. Fe dystiwyd am ei adgyfodiad gan yr apostolion; gosodwyd hwy i fod yn dystion, (Act. i. 8. ii. 32).

7. Pregethir adgyfodiad Crist gan holl weinidogion yr efengyl trwy'r byd.

8. Cenir am ei adgyfodiad gan yr holl waredigion yn y nef yn dragwyddol, fel os o destunau eu cân.

II. Sylwadau mwy neillidol am adgyfodiad Crist.

1. Yr oedd yn adgyfodiad *cyflawn*—nid tori'r carchar a wnaeth.

2. Yr oedd yn adgyfodiad *nerthol*—dim llai na gallu Duw a allasai gyfodi ei gorff o'r bedd, (Math. xxviii.)—pan ddaeth Duw i'w gyfodi, nid oedd gan

na maen seliedig, na milwyr, na Philat, na chyfawnder, na deddf, awdurdod i'w gadw yn hwy.

3. Yr oedd yn adgyfodiad *beddugoliaethus iawn*—cafodd fuddugoliaeth ar ei holl elynion ar y groes, ond angen, ond yn ei adgyfodiad cafodd fuddugoliaeth ar angen. Pwy yw hwn sydd yn dyfod o *Edom*? &c.

4. Yr oedd yn adgyfodiad *gogoneddus iawn*.

5. Adgyfodiad i fyned i ogoniant.

III. Y bendithion sydd yn dyfod i'w eglwys trwy ei adgyfodiad.

1. Sylfaen pob credadyn am gysylltwnhad yw gorphwys ar adgyfodiad Crist; pe na adgyfodasai, ni buasai genym sail ei fod wedi boddloni y Tad. "Ac a gyfododd i'n cyflawnhau ni."

2. Sancteiddiad yr eglwys sydd yn sylfaenedig ar ei adgyfodiad, ynglŷn a'i aberth—pe bwsai heb adgyfodi, ni buasai yr ysbryd yn cael llwybr rhydd i weithio.

3. Ei adgyfodiad yw sylfaen yr eglwys am gysuron a chalondid yn wyneb gorthrymderau, &c. ond nid oes gysur i neb nad yw yn *adnabod* y berthynas.

4. Mae ei adgyfodiad yn sylfaen i ni greda y cyflawna Duw bob addewid sydd yn ei air; oblegid "yndd ef mae pob peth yn i'e ac yn amen."

5. Ei adgyfodiad ef yw sylfaen y gwaredigion am adgyfodiad o'r bedd yn y dydd olaf.

6. Ei adgyfodiad ef yw sylfaen yr eglwys am dragwyddol ddedwyddwch yn y nef—cyfodi i fyned i ogoniant fel cynddrychiolwr a wnaeth, (1 Ped. i. 3, 4.)

Ar. ol J. Hughes pregethodd Edw. Jones, o Sir Fôn.—Act. xxvi. 8. *Pa betn? ai anghredadwy y bernir genych chiwi y cyfyd Duw y meirw?*

Rhan yw hon o araeth Paul ger bron Agrippa.—Mae son am bedwar math o adgyfodiad yn y Beibl.

1. Adfywiad rhyw beth.

2. Gollyngdod Israel o Babilon.

3. Symudiad ysbrydol trwy ras.

4. Yr adgyfodiad cyffredinol y dydd olaf.

I. Prawf cadarn yr adgyfodiad y meirw.

1. Mae rhai yn gwadu adgyfodiad y meirw; fel y Sadaceid, y rhai a wadant fod ysbryd nae angel.

2. Dywed rhai ddarfod yr adgyfodiad eisioes; fel Hymeneu a Philetus.

3. Dywed rhai nad oes o'dd plant yn cyfodi yn lle y tadau; ac mae hynny a feddylir wrth adgyfodiad.

4. Mae rhai yn dywedyd, pa le y cant gyrff, "*a pharhau gyrff y deuan*," heb olygu gallu Duw. Ond nid peth i'w brofi trwy resymau yw adgyfodiad y meirw, ond trwy'r ysgrythrau.

1. Mae natur yr athrawiaeth efangyladd yn profi adgyfodiad y meirw; ni safai un pwnc o hŏni pe tyuid pwnc adgyfodiad y meirw o hŏni. "Nid yw Duw Dduw y rhai meirw, ond y rhai byw."

2. Mae y brynedigaeth yn profi y bydd adgyfodiad y meirw. Nid enaid dynol yn unig a gymerth Crist, ond natur ddynol, sef corff ac enaid—nid eneidiau dynol, ond personau dynol a brynodd Crist—am hynny rhaid i Crist edrych am gyrff yn gystal ac am eneidiau y saint.

3. Mae rhai wedd adgyfodi eisioes, ac nid yw yn anghwsg adgyfodi ereill.

4. Mae adgyfodiad Crist yn profi y bydd adgyfodiad y meirw, (1 Cor. xv. 13, 14, 17, 20).

5. Mae y farn gyffredinol yn profi adgyfodiad y meirw, oblegid byddai yn anaddas ya ol natur pethau i'ddial ar, neu wobrwyo'r enaid, heb wneud hynny hefyd i'r corff.

6. Mae Daw yn dangos hyn ymhob goruchwyliaeth o Adda hyd yma.—Gwaredu y tri llanc o'r ffwrn—tynu y tŷ i lawr a fyddai a'r gwahan-gwysf yn ei furian, &c.

II. Y modd y bydd yr adgyfodiad yn cael ei gario ymlaen.

1. Bydd yn gyffredinol i bawb, duw-ol ac anuwol.

2. Trwy weinidogaeth angylion, (Math. xvi. 27, a xxiv. 31. 1 The. iv. 16.)

3. Bydd yn wewyr cyffredinol ar

dduacapan ddole Duw i adgyfodi, o blegid y mae dyn wedi ei wneuthur o bodwar elfon—daur, dwfr, tân, awyr, a bydd Duw yn gwaeddu am i'r gronynau oedd yn perthyn i bob corff i ddysfod ym elat en gilydd—dyna'r achos o'r holl gynwrf ofnadwy, y môr yn barwi, mellt a tharanau, &c.

4. Bydd yn adgyfodiad goruchel i'r saint.—1. Bydd yn nerthol.—2. Bydd yn ysbrydol.—3. Bydd yn aallygredig —“Hani'r mewn gwedd, cyfodi mewn nerth, &c.—bydd eu cyrff yn gyffelyb i w' gorff gogoneddas ef.”

III. Dyben Duw yn adgyfodi y meirw.

1. Fel y tynd ymaith warth y saint —deugys Duw yn yr adgyfodiad nad yw y saint yn haeddu y pethau a roddir yn eu herbyn yn y byd.—2. Fel y dangosid mawredd gogoniant Duw.—Bydd gallu, doethineb, cyfiawnder, a sancteiddrwydd Duw yn ymddangos yn anfeidrol ddwyglaer yn yr adgyfodiad.—3. Fel y derbynio y cyfiawn eu cyflawnu ogoniant; nid ydynt yn hollol wrth eu bodd cyn cael eu cyrff.

Am 2 o'r gloch pregethodd Mr. J Lewis ar Sal. cxix. 54.

Oddiwrth y testun gweilwn, yn

I. Nad yw y byd hwn ond pererindod i bawb. Mae y drych, sef Gair Duw, yn dangos y byd yn ei liw ei hun, nad yw ond tŷ pererindod; nid am ei fod yn llawn o ofid y geillw g saint ef yn dŷ pererindod, ond am eu bod wedi cael golwg ar wlad sydd gan mil gwell nag ef.

II. Er mai tŷ pererindod yw y byd, nid cystudd i gyd yw; mae gan y saint wir sylfaen i lawenhau; *dy ddiddafau oedd fy nghân*. Yr ydym yn yr un wlad a Cheidwad. Yr oedd yr angyllon yn canu wrth fynegu am enediggaeth y Ceidwad, pa faint mwy y dylai dyn ganu, yr hwn y daeth y Ceidwad i'w gadw. Nid rhoddi diwedd ar lawenydd dynion yw cael crefydd, ond rhoddi sylfaen iddynt i wir lawenhau; oblegid mae yn amhosibl peidio llawenhau os cair golwg ar y Ceidwad.

III. Y beonau o ba rai y mae y dauwielion yn sugno eu holl gysuron, tra ar eu taith, yw Gair Duw. Y mae yn rhoddi achos i wir lawenhau.

Ar ol J. Lewis pregethodd J. Elias ar 2 TIm. iii. 16, 17.

Ar yr erthygl hon y sylfaenir yr holl grefydd Gristianogol, sef dwyfoldeb yr ysgrythuran. Nid oes ond dwy ffordd i wybod meddwl Duw; 1. Rhe-sw. 2. Datguddiad. Mae yw wir fed dyn yn greadur rhesymol, felly yn gyfrifol i Ddau am yr hyn a wnelo; ond ar ol i ddyn syrthio trwy anafuddod, mae yn amhosibl iddo trwy reswm adnabod Duw na'i feddwl, Rhuf. i. 22. Yn nhir Groeg yr oedd mwyaf o ddoethineb rheswm yn y byd, a'r Atheniaid oedd y doethaf yn nhir Groeg, ond nid oeddynt hwy yn adnabod Duw trwy eu rheswm, oblegid *I'r Duw nid adwareir* oedd ar allor y gwir Ddau yn ATHEN. Ond rhoddodd Duw well modd i gael gwybod ei feddwl, sef yn y gair. Mae cymaint ag sydd yn angenrheidiol i fywyd yn gynwysedig yn y Beibl (heb yr Apocrypha). Y mae tri pheth yn y testun i'w profi.

I. Proff dwyfoldeb yr ysgrythuran.

II. Proff eu buddioldeb—ac sydd fuddiol.

III. Eu perffelthrwydd—fel y byddo dyn Duw yn berffaith.

I. Proff dwyfoldeb yr ysgrythuran—wedi eu rhoddi gan ysbrydoliaeth Duw. [Nilefarwyd ond ar y pen hwn]. Er nad oes llawer yn gwadu hyn, eto ychydig sydd yn credu hyn. Dyna yr achos fod y darllen a'r gwrando mor anfuddiol—heb gredu mai gair Duw yw y Beibl. Gelwir y llyfr hwn *ysgrifen*, y *llyfr*, i ddangos ei ragoroldeb ar bob llyfr arall. Y *ddau Deitament*: un a ysgrifenydd cyn i Grist farw, ac a sellwyd a'i waed; a'r llall ar ol ei farwolaeth, i gadarnhau y llall. Bu eglwys Ddau ddwy fil o flynedd—oedd heb ysgrythar yn ysgrifenedig, ond cael meddwl Duw o dad i fab: a phe buasai felly eto, ni buasai modd

gwybod beth oedd ei feddwl, o herwydd cyfeillornadau, &c. Ond i brofi mai meddwl Duw yn ddigymysg yw y Beibl: nid oes eisiau arfer rheswm i nemawr o bethau ereill, oblegid yr ydym yn profi pob peth arall trwy y gair, er na byddwn yn eu hamgyffred.

I. Profion allanol, i brofi i ereill: (ond er cael profion allanol digon cadarn i ddystewi Deist, &c. eto nid ar hyn y mae sylfaen ffydd y Cristion, ond oddiar brofiad o'r ysgrythurau) Pa fodd y rhoddodd Duw y Beibl? Rhoddodd ran o hono, sef y deg gorchymyn, mewn llais o'r nef, ac a'i hysgrifennodd a'i fys ddwywaith. Y rhan hon sydd fel rheol i brofi pob rhan arall: ac os oes rhyw ran o'r ysgrythur heb unw o'r rhan hono, nid yw hyn yn ddwyfol. Rhan arall a lefarwyd gan ddynion sanctaidd Duw fel y cynhyrfwyd hwy gan yr Ysbryd Glân.

1. Mae hynafiaeth yr ysgrythurau yn eu profi yn air Duw. Mae yn hanesiaeth gyson, gydgord a rhesymol. Pwy a allasai roddi hanes creadigaeth y byd ond yr hwn a'i gwnaeth; hanes Adda, ei gwmp, y dyli, a'r achos o hono.—2. Mae agwedd a diduedd-rwydd ysgrifawyr yr ysgrythur yn eu profi o Dduw. Nid ydynt yn hōni hawl i fod yn uwch na dynion ereill: y maent yn dywedyd yn llymach yn erbyn eu beiau eu hunain na beiau neb arall.—3. Er eu hysgrifennu gan amrywion ddynion, mewn amrywion oes-oedd, y maent oll yn cydgordio fel gwaith un gŵr.—4. Ysgrifenydd rhan o honant gan y rhai mwyaf eu dysg yn eu hoer, a rhan arall gan rai diddysg—megis, Solomon y doethaf o ddynion, Amos y bugail, Pedr y pysgotwr, Paul wedi ei ddwyn i fynu wrth draed Gamaliel; er hyn y maent yn cydgordio a'u gilydd fel gwaith un gŵr.—5. Yr oedd y gwyर्थiau a ganlynodd yr ysgrifenydd yn ei brofi yn air Duw; megis y gwyर्थiau a wnaeth Moses ac ereill. Y mae hanes am wyrthiau Moses gan y pagan-iaid.—6. Mae dull ysgrifeniad yr ysgrythurau yn fwy ardderchog nag un

lyfr arall a ysgrifenydd enwedd. Mae eu dull yn oruchel, ac eto yn ddull isel.—7. Dyben yr ysgrythurau, sef dyrchafu Duw, a darostwng dynion.

—8. Gelyniaeth diafol a dynion yn eu herbyn.—9. Eu parhad ar y ddacur yn wyneb pob llid yn eu herbyn. Yr oedd ymerodraethau Babilon a Phersia yn erbyn gair Duw. Cyhoeddodd Epiphanius, ymerawdwr Gröeg, dded-ryd marwolaeth yn erbyn pawb a'i cadwai heb ei losgi. Diocletian a fostiodd y mynai efe y Beibl o'r byd.—10. Y farn a ddaeth ar ei wrthwynebwyr. Ni bu Epiphanius na Diocletian feirw fel dynion ereill. Bu Tom. Paine farw dan wasgfeon cydwybod, &c. &c.—11. Dyfnderoedd y dirgelwch sydd ynddo. Pwy allai fynegu am y cyfmod tragywyddol ond Duw?—12. Ei burdeb—ysgrythur lân ydyw.—13. Cyflawniad y proffwyddoliaethau. Enwi Josia ddan can mlynedd cyn ei eni; enwi Cyrus cyn ei eni; yr amser a'r lle y genid y Mesais, &c. &c.—14. Ei awdurdod ar gydwybodaau rhai annwyl; megis Ffestus ac Agripa.—15. Mae y prawf sydd gan y Cristion o'i dduwioldeb yn gadarnach na dim a ellir ddywedyd, oblegid trodd y gair ei galon ef.—16. Mae yn goleuo y tywyll, yn tori cadwyni, yn tynnu beichiau i lawr, &c.—Dy ddeddfau yw fy nghân.

Am 6 o'r gloch, W. Williams, o Lundain, (1 Tim. iv. 8). Ar ei ol ef pregethodd J. Elias ar 2 Sam. xxiii. 5.

I. Cwyn Dafydd. Mae yn anhawdd gwybod beth y mae Dafydd yn feddwl wrth fy ngh i. Mae rhai yn meddwl mai ei deyrnas, ereill mai ei deulu, ac ereill mai agwedd ei enaid. Pa un bynag o'r tri a feddylir, mae addysg i'w cael: fe allai ei fod yn meddwl pob un o'r tri.

1. Myfi a'm teyrnas, a'm tywysogion, &c. Fe allai ei fod yn cosio am Uria a'i wraig, a'i bod wedi bod yn flinder i Israel o achos hyny.—2. Fy rheulu. Yr oedd Dafydd yn cosio yr hyn a ddywedodd Duw am Salomon,

ac o' allaf wedi ofal y byddai i Salomon droseddau (2 Sam. vii. 13, 14), ac o herwydd hyn y'r oedd yn gofidio. Un mab wedi gorwedd gyda'i chwaer, un arall wedi lladd ei frawd: ond clefyd o achos Uria yw hyn oll!—3. Fy enaid: Fe allai nad oedd agwedd efenaid fel ag y dymunasai; ei ras dan raddau o gwmwl, ac ar ymadael o'r orsedd i'r bedd, a'r enaid i'r farn.

II. Cysur Dafydd. Wrth edrych ar ei deyrnas, ei dŷ, a'i enaid, ymhell oddiwrth fel ag y dymunasai, mae ya ymgysuro, gan ddywedyd, Eto cyfamod tragywyddol a wnaeth efe â mi.

1. Nad oes i ni un cysur a ddeil yn angen oni cheir ef o'r cyfamod.—2. Bydd yr olwg ar Dduw yn ofnadwy yn angen allan o'r cyfamod.

I brofi fod cyfamod, darllen y Salm- au canlynol:—ii. xxii. xlv. lxxii. a'r cx. Esa. lii. xlix. liii. Zech. vi. Ioan v. vi. xvii. a'r Epistolau. Gwelir fod cyfamod tragywyddol rhwng Personau tragywyddol, ynghylch iechydwrtaeth dragywyddol milocdd o ddynolryw.

I. Cyfamod *tragywyddol*: diddech- reu, digyfnewid, a diddiwedd. Cyfamod rhwng Personau tragywyddol, wedi ei wneuthur, yn nragywyddol- deb. Cyfamod *digyfnewid*, Esa. liv. 10.

II. Wedi ei luniaethu yn *hollol*.

1. Anfeidrol gariad oedd yn cyn- hyrfu, ac anfeidrol ddoethineb yn gos- od y cynllun, am hyny rhaid fod pob peth ynddo ag sydd angenrheidiol.—2. Mae y Person a ymgysamodd yn anfeidrol addas rhwng y pleidiau, yn ddigon mawr i fynes at Dduw, ac yn ddigon isel i ddyfod at ddyn.—3. Elun- iwyd swyddau iddo, addas i ofyniadau a diffygiaidau y ddwyblaid.

III. Ac yn *sier*. Mae y pleidiau yn hollalluog, yn eirwir, yn dragywyddol, &c. ac os oes un o'r ddwy ochr yn gadarnach na'r llall: ochr y dyn yw y gadarnach, oblegid y mae Crist wedi talu dros y rhai sydd eto heb eu geni.

(I'u orphen yn y neaf, os gellir.)

Y MADOGIAID.

MR. GOMER.—Wrth sylu ar eich dysclae'r Seren, canfyddais ran o lythyr oddiwrth Mr. J. Roberts, *Utica*, G. A. yn cynwys "newydd da o wlad bell;" sef bod cynhwrf nid ychydig y'Ngogledd-dir America ymberthynas i'r *Indiaid Cymreig*. Dydd Sadwrn diweddfaf derbyniasom lythyr o'r un dref, oddiwrth fy mrawd ynghyfraith, John T. Roberts, gynt o Rosa, yn agos i Ddisbych, yr hwn sydd yn cadarn- hau yr hanes hyn; a meddyliais na fyddai yn anfuddiol i'r rhan a ganlyn o hŏno ymddangos ar wyneb eich Seren. Ydwyl, eich ewyllysiwr da,
R. EVERETT.

Disbych, Mch. 14, 1819.

"*Utica, Ebrill 10, 1819.*

"Anwyl Berthynasau a Chyfeillion,
"Yr ydwyl yn eich angherch ar achlysur dyeithr. Daeth llythyr y gauaf diweddfaf o Lundain, oddiwrth Gymdeithas y Cymreigyddion, at Mr. John Roberts, *Utica*, mewn perthynas i'r *Indiaid Cymreig*, yn arwyddo eu mawr sêl am gael sicrwydd o honyat, a'r fan lle maent, i gael danfon Gair y Bywyd i'w plith. Er y pryd hyn hyd yn awr fe fu yma ymdrech mawr i gael ychwaneg o hanes am danynt, a pha fodd yw y ffordd orau i gael sicr- wydd o'u hanfodiad, a pha le y maent yn preswyllo, ac amrywio o bethau ereill. Fe fu Mr. Roberts yn ymddy- ddan â dyn ag oedd yn dywedyd ei fod wedi bod yn eu tai, (neu *wigwam*), o fewn pedair neu bum' mlynedd yn ol, ond nid oedd un o honynt gartref y pryd hyn. Yr oedd ef a'r rhai oedd gydag ef yn barnu mai wedi myned i hela neu i ryfel â'r *Indiaid* ereill yr oeddynt; (fel y mae dull yr *Indiaid* i fynes oddi cartref oll gyda'u gilydd, canys nis gall y gwan a'r methiedig ymddiffyn eu hunain, nac ychwaith ladd digon o ymborth i'w cadw yn fyw, gan mai wrth hyn y maent yn byw). Yr oedd y dyn hwnw wedi mayned i fynu afon Missouri i fasnachu

a'r Indiaid, ac i edrych y wind. Hwy fuont ddeunaw cant o filldroedd i fyna yr afon Missouri. Yr oedd ef yn dywedyd fod yr Indiaid Cymreig 1500 o filldroedd i fyna'r afon, ar lan afon fach sydd yn ymarllwys i'r Missouri, 12 neu 15 o filldroedd o'i harllwysiad; (nid yw yn cofio ei henw). Y mae yma oreill a fu ar lan yr afon hōno yn tystio eu bod wedi clywed yno am y *Welsh* or *White Indians*, sydd i fyna yr afon. Mae amryw o'r Cymry yma wedi cyfarfod a'u gilydd amrywïol weithiau, ar yr achlysur i ymgynghori pa fodd ydyw y ffordd debycaf o lwyddo i gael gwybodaeth am danynt. Penderfynwyd i anfon un neu ddau ddyn i St. Louis a St. George, a llefydd ereill sydd ar lan yr afonydd hyny, i ymofyn am bob hysbysiad a ellir gael am danynt; a pha fodd y gellir myned atynt, &c. Mae yma amrywïol o ddynion Ieuainc wedi cynyg eu hunain i fyned. Mae y cyfeillion yma wedi dewis dau i gychwyn y daith yr *wythnos nesaf*—myfi yw un o honynt, a'r Hall o Steuben. Ar anogaeth amryw o'm cyfeillion, yr ydwyf wedi rhuddi fy hun i'r daith—wrth weled cydsyniad a llais unfryd y broedrys, yr ydwyf yn barnu mai fy nyledswydd ydyw. Yr ydym yn bwriadu myned cyn belled i fyna i'r afon ag y gallom gyda'r dynion sydd yn teithio yr afon hōno; ac yr ydym yn bwriadu cael gwled yr Hen Gymry, os gallwn mewn un madd. Ond nid ydym er hyny yn meddwl myned yn rhyfygus, os na welwn y drws yn agored. Y diwrnod yr oeddyn yn penderfynu i ryw rai gychwyn, fe ddaeth llythyr o Bensylania, oddiwrth weinidog yno, i ofyn a oedd yn Steuben neu Utica ddim dynion Ieuainc yn ewyllysgar i fyned i'r fath daith.—Daeth hefyd llythyr o ryw barth o Gymru i Steuben, yn gofyn yr a'u peth.

“Felly y mae rhyw tdeffroad mawr yn eu cylch mewn amrywïol fanau. Yr oedd y ddau lythyr a grybwyllwyd yn addaw cynorthwy i'r daith. Yn ol yr hanes y'm ni yn gael am danynt, y

maent dros dair mil o filldroedd yma, ar hyd y ffordd drunwyedig, sef myned drwy y Gorllewinol Borth o Bensylania, ac i lawr afon Ohio, ac i fyna Mississippi, &c. Anfonaf atoch ar fy nhaith—nis anghofiaf ehwi, os caf iechyd. Cofiwch yn barhaus yn eich gweddian am danynt. Y mae yn debyg y caf wynebu llawer perygl, a llawer o brofedigaethau. Yr ydym yn cychwyn y daith dydd Mercher nesaf.

“Ydwyf, &c.

“JOHN T. ROBERTS.”

Byddwn ddiolchgar i Mr. Everett am bob hysbysiaeth ychwanegol o bwys a ddichon efe gael ynghylch y Madogiaid.—GOLYGYDD.

MR. GOMER.—Er mor isel yn y dyffryn yr wyf yn byw, y mae gwawr eich Seren ysplenydd wedi cyrhaedd hyd ataf. Yr oedd amryw o blant y crinwas yn yr iseldir hwn, o braid y gwelent eu cysgod ganol-ddydd haf, eithr yn awr, trwy lewyrch y Seren olen-gliw, y maent yn gallael hawdd dremio ar y rhan fwyaf o'r byd adnabyddus. Er mor rhated y gellir cyflogi y forwyn ddefnyddiol hon, y mae rhai o hen fonceffion meirwon a diffrwyth y pren a elwir Cybydd-dod, heb eu hollol ddiwreiddio o Gwmteiger eto, er mor llymed yr ymosododd yr hybarch G...r arnynt yn y 3ydd a'r 4ydd o'r Seren. Yn sicr, Mr. Gomer, y mae un o'm cymydogion cybyddlyd wedi ffrowi yn lldus wrthyf am i mi nacâu benthg y Seren iddo, o achos ei fod yn ei diwyno, ac yn ddigon galluog ei derbyn fel fineu; ac ni chynghorwn i ychwaith i neb roddi benthg rhifynau y Seren, o leiaf heb eu rhwymo. Tra yr oeddyn fel hyn yn syn-fysyrio pa beth a wnaethwn, ac yn clywed sŵn a rhuadau afon T—I yn ffrydio dros greigiau lithrig H—n, gmaethodd rhyw fath o drym-gwsg ynywf, a meddyliais i mi sefain allan ys ddystaw bach, fel y canlyn:—

Mae SEREN GOMER, Gymro mād, Yn bardd ddyscleiriad yn ein gwlad: Doed pawb trwy'r de a'r gogledd dir, I dderbyn hon mewn awen glŵr.

Ei hîw ay'n hardd, o ddô a gwyn,
Yn t'wynu'n ddeg ar fro a brya:
Os cenad gaiff hi ddaw mewn brys
I fwrdd y cybydd yn ei lys.

Nid yw ei phris ond isel iawn;
Mae pob newyddon ynddi'n llawn;
Ac arian ddigon, gyfaill llon,
O fewn eich côd, i dderbyn hon.

Ni's gallaf â, er maint eich cân,
Roi benthg y rhifynau glân;
'Rwyf am eu cadw yn y ty,
Rhag iddynt gwrdd â brychan dâ.

Gwell i chwi, gyfaill, dori mî's,
A gadael eich cybydd-dod cas,
Cewch barch yn siwr am faint eich sel,
Trwy dderbyn 'Seren, doed a ddel.

ENGLYN I SEREN GOMER.

SEREN oleu-wen gweler—liwus

O lewyrch i lawer;

Rhodd i ni a rydd ein Nêr,

Lawn gamu yw Seren Gomer.

C—G G—N T—I.

SYLWADAU

AR BARODRWYDD DYN I WELED BEI-
AU ERKILL O FLAEN EI FEIAU EI
HUN.

LLAWER o ddynion sydd mewn bod
ag sydd yn barod iawn i ganfod beiau
ereill, pan, o bosibl, wrth weled beiau
ereill, neu ganfod brychenyn yn lly-
gad arall, y mae trawst yn eu llygaid
eu hun. Mae, Mr. Gomer, nid yn unig
rhai dibroffes, ond proffeswyr, yn euog
o'r troseidd hyn. Llauer a glywn,
wrth adrodd beiau ereill o dan y gor-
chudd byny, yn dyfod â chanmoliaeth
iddynt eu hunain; a phe byddai i'r
gwyr hyn edrych i'w gardd eu hunain,
gwelod fod yno fwy o chwyn nag yng-
ardd eu cymydog. Y bai hwn o natur
ddynol, y mae y Paganïaid yn wybod-
us iawn o hono, gan ei ddesgrifio yn y
modd canlynol: "Y mae pob dyn
(meddant hwy) yn dwyn gyddeg ef ys-
grepan, (neu gŵd deu-pen); un pen
sydd yn hongian o'i flaen, a'r llall o'i
ol: yn yr hwn sydd o'i flaen y mae yn
rhoddi beiau ereill, ac yn yr hwn sydd
o'i ol ei feiau ei hun." Felly, Mr.
Gomer, trwy y moddion hyn nid ydyw
yn gwelod ei feiau ei hun, pan y mae
beiau ereill bob amser ger ei fron.

Ddarilenydd, gweddïa am north i droi
yr ysgreppau a'r pen arall yn mlaen.

Merthyrmaur.

B.....N M.....N.

GOPYNIADAU, &c.

Mr. GOWER.—Byddaf ddolchgar i
chwi, neu rai o'ch gohebwyr, am gyfeithh
y llinellau canlynol, a gyfansoddwyd
gan yr Anrhydeddus G. Tucker, o Virgi-
nia, a'u cyhoeddi yn eich Seren.

Pontfaen.

D.

Days of my youth! ye have glided away;
Hairs of my youth! ye have frosted and
gray!

Eyes of my youth! your keen sight is no
more;

Checks of my youth! ye are furrowed all
o'er;

Strength of my youth! all your vigour is
gone;

Thoughts of my youth! your gay visions
are flown.

Days of my youth! I wish not your recall;
Hairs of my youth! I'm content you
should fall;

Eyes of my youth! ye much evil have
seen;

Checks of my youth! bathed in tears have
you been;

Thoughts of my youth! ye have led me
astray;

Strength of my youth! why lament your
decay?

Days of my age! ye shall shortly be past;
Pains of my age! but a while can ye last;
Joys of my age! in true wisdom delight;
Eyes of my age! be religion your light;
Thoughts of my age! dread ye not the
cold sod;

Hopes of my age! be ye fixt on your
God.

Byddaf ara dolchgar i rai o'ch go-
hebwyr deallus am ychwaneg o hanes
"Ffynon Llanellian," (S. G. tu dal. 393,
llyf. i, 125, llyr ii.) Pa fodd y daeth
dynion i'w hofni ar y cyntaf? A oes rhyw
rinweddau meddygol yn perthyn iddi?
Y mae yn beth agos asghroddwys bod
neb dynion yn Nghymru yn yr oes oleu
hon mor ofergoelus a meddwl y byddai
bwrw eu henwau i'r ffynon yn achos o
un apesmwythder iddynt. A oes dim
pregethus yn y parthau hyn? T. T.

RHIFYDDIAETH.

Ymhlith rhifyddion y mae math o rif-
edi a alwant hwy *Rhifedi Perffaith*; hyn
yw, rhifedi ag sydd i'i holl ranau cyfan-
red, (*aliquot parts*), a'u cysylltu ychydig
ag un faint a'r cyfryw-rifedi. Er enghraifft,
mae 6 yn rifedi perffaith, canys ei holl
ranau cyfanred yw 1, 2, a 3, hyn y wna
6, y rhifedi. Dywysydd genyf gael
gwybod pa rifedi ag sydd yn cynwys
saith o rifnodau sydd rifedi perffaith yn
ol y dull uchod? PANTASMONOS.

Barddoniaeth.

Ryw dalm o amser yn ol, daanfonwyd
imi araeth un John Solomon Jones, ger
bron Cymdeithas y Cymreigyddion, yn
Llundain, yn achos yr Indiaid Cymreig,
sef hil Madog ab Owain, sydd yn America.
Gwedi darllen yr araeth hõno, cyfan-
soddais ychydig benillion o anerch a di-
olchgarwch iddynt, (sef y Cymreigydd-
ion), am eu llafur yn chwilio i hanes y
welygordd hõno o'n hen genedl.

YCHYDIG BENILLION

ER ANERCHIAD A DIOLCHGARWCH I GYM-
DEITHAS Y CYMREIGYDDION, AM EU
LLAFUR A'U DIWYDRWYDD YN CHWILIO
I HANES Y MADOGIAID, AC I ANOG Y
CYMRY YN GYFFREDINOL I GYDUNO A
HWY YN Y GORCHWYL CLODFAWR HWN.
Tõn, "Bryniau'r Iwerddon."

Henfych i'r Cymreigyddion,
Y dynion gorau 'u dawn,
Rho'wch genad imich hanerch,
O draserch llon-serch llawn.
Ar amser eich cyfarfod
Y noswaith hynod hon,
'Rwy'n dyfod, wyr urddasol,
Gwych breiniol ger eich bron.

Hil Gomer ydwyf finau,
Oddi rhwng mynyddau noeth
Ardaloedd *Tri-chrug Aeron*,
Y glau gymdeithion doeth;
Pur, rywiog waed y Cymro
Sy'n llio yw'y'n llawn,
'Rwy'n caru 'ngwlad gynwynol,
A'i gwir farddonol ddawn.

Mi glywa's son am Fadog,
Alltudog enwog un,
Pan oeddwn i ond ienanc,
A hog-lanc gwael fy hun,
'Rwy'n rhoddi i Dduw'r gwirionedd
Glofforedd, foledd fil,
Am ddeffro rhyw rai 'leni
I ymboli am ei hil.

Chwi'r Cymreigyddion gwiwglood,
Dewr hynod ydyw'r rhai'n,
Eich araeth glew a glywa's,
A synais wrth y sain;
Mae'n wir—mae'n ddiamheuol—
Fod pobl *rciol* ryw,
O Gymry draw'r changder,
Ryw bellder mawr yn byw.

Parhewch, parhewch, fy mrodyr,
Ar lwybr Myfyr mwy,
I chwilio'n ddiolcheliad
Eu gwlad a'u haniaid hwy;
Creawdwr cyran'r ddaear
Da, trugar, y Duw Tri,
Arweiniodd gynt fab Owain,
A fyddo i'ch arwain chwi.

Pa le mae gwyr dysgedig,
A gwir fawredig rai?
Pa le mae gwyr crefyddol,
Da foddol a difai?
Pa le mae gwir garyddion
Yr hen Fadogion? de'wch,
A hwyliwch dros y cefusar,
Tua goror Madog ewch.

Pa le mae'r gwyr arianog,
Goludog yn y wlad,
Digymhar hil yr haelion,
A ddaw a'u rhoddion rhad?
I gynorthwyo'r antur
A'u pryseur aur a'u pres;
'Rwy'n galw pob gwir Gymro,
'Wyllisio wneuthur lles.

On'd ydyw'r hen FADOGWYR
Yn frodyr iawn o fryd
I ni hiliogaeth Gomer,
Er myn'd i bellder byd?
'Run gwaed yn eu gwythenau
Hwythwy a ninau 'nawr,
A'r un hen iath gysaf
Draw yngorllewin llawr.

Oes ganddynt hwy Efyngyl
Deg anwyly Duw gwyn?
A glywsant hwy hyd yma
Am fro Golgotha fryn?
Oes yno rai 'a hybysu
Am Grist fu ar y groes
Ymhlith yr hen FADOGION
Yn gyson? Ow! nac oes!

Mae ganddynt hwy eneddiau
Mwy 'u gwerth na'r perlan pur,
Heb wybod dim am Geidwad,
Ei gariad ef na'i gur,
Ond byw mewn chwantau cnawdol,
A sfol afiesiol frys,
Ac anceu yn eu cludo
I'r gwac pan ddolo'r gwys.

Yn enw'r holl FADOGION,
Yn fawrion ac yn fan—
Yn enw'r pur frawdoldeb,
Ffyddlondeb hoffidd lân—
Yn enw nef a daear,
A'u lloedd hygar llon—
'Rwy'n galw pawb o'r mrodyr
Yn hyf i'r antur hon.

Pob Cymro gwir ddylediwy,
A mil o'r cyfryw caif,
O eitha' Môn oren-wlad,
Lawn dyhad i Landaf;
Prydyddion, boneddigion,
A thrawon doethion, de'wch,
Tosturwch wrth FADOGIAID
Amddifaid, gwn y gwnewch.

Pe b'awn i ddyn o ddeunydd,
A throed-rydd yma a thraw,
Awn, chwiliwn am y tylwyth,
Yn un o wyth neu naw;
Ond gwaig a chwe' o rai bychain,
Nid hawdd eu harwain hwy,
Na'u gadu 'chwaith yn Lloegr,
Er blinder i ryw blwy'.

I'r CYMREIGYDDION gweddol,
Urddasol frawdol fryd,
Gan fod y math i'n methu,
Rhaid gadu'r gwaith i gyd;
Ewch, gwnewch, parhewch, a llwy-
ddwch,
Pob d'rwywch treiddiwech trwy,
Gweddias ffinas'n wresog
Dros feibion MADOG mwy.
IAGO TRI-CHWU.

ENGLYNION i SEREN GOMER,
A GYFANSODDWDYD
Yn Nghyfrinach y Beirdd yn Nhrefeger.

SEREN wiw lawen oleuwych—gymhen
Dad Gomer g'es genych,
Yn fanwl, ac yn fynych,
Rho'i iddi glod, gwiwnod gwyh.
DANIEL AB IEUAN.

Hardd SEREN ian ddianaf—ddofa wiw-
ddoeth
Ddefnyddawl i'r cithaf;
Gan holl gred ni ddywedaf,
Yn awr mae hi mewn bri brâf.
SEREN ddwys londwys, o lawnddys—
gwiwlan
Ei goleu digymyg;
Rhydd wiw ddawn, a rhwydd addyg,
A'r anoeth yn ddoeth hi a ddyg.
SEREN goeth fawrddoeth i feirddion—
dethawl,—
Hi deithia i bob cyrion;
Gwelir ei llewyrch gwiwlon
Fel y wawr oleuwawr lon.

* Llwyddiant diffaant a fawd—i'ch Seren
Wch sirtol rhag anffawd;—
O heraid Awen barawd
Iddi gwnaf—lawn weusf wawd.
I. BRYCHAN.
* Englyn diffyr ydyw.

Manesïon Crefyddol, &c.

CYFARFODYDD CYHOEDD.

Au yr 8fed, 9fed, a'r 10fed, o'r mis
hwn, cynhaliwyd Cymansa Orilewinol y
Bedyddwyr yn Nghaerfyrddin, lle y
pregethodd y Parch. J. Reynolds, Felin-
ganol; J. Morgans, Arberth; R. Ed-
wards, Maceyberllan; D. Jones, Lerpwl;
J. Jones, Drefnewydd; D. Efans, Dolau;
Jencin Thomas; Rhydychen; J. Hering,
Aberteifi; W. Winterbotham, Horsley;
C. Efans, Môn, a J. Harris, Abertawe.
Yr oedd y cynulleidfaoedd yn dra llios-
og, a'r pregethau yn gyffredin yn dra
bywiog a synwylawn; gwnawd sylw
mawr gan foneddigion y dref, ac ereill,
o'r Parch. J. Thomas, Rhydychen, o
berwydd ei hyawdledd anarferol yn yr
iaith Saesneg. Nid oes ond ychydig
iawn o flyneddodedd oddi ar y gwyddai efe
pa fodd i ofyn y ffordd o un lle i'r llall
yn Saesneg, gan iddo gael ei ddwyn i
fynu mewn ardal Gymreig yn agos i
Ferthyr Tydfil. Buasem ni yn eithaf
amharod i gyhoeddi y sylwadan uchod,
oni byddai ein bod wedi cael prawf fod
addfwynder a gostyngdeiddrwydd meddwl
ein gwladwr ieuanc uchod mor eglur
mewn pob cymdeithas, ag yw ardderch-
awgydd ei ymadroddion yn mhob
areithfa. Bu trigolion y dref, o bawb
enwau, yn hynod o garedig i'r dyeithr-
aid; ac am i'r hfa droi allan yn anny-

munol ar ddydd Mercher, bu caredig-
rwydd y Trefnyddion trwy roddi ben-
thyg eu haddoldy helaeth, yn dra man-
teisiol i'r gweinidogion a'r cynulleidfa-
oedd.

Yr wythnos ganlynol, cynhaliwyd
Cymansa Ddwyreiniol y Bedyddwyr yn
y Drefnewydd, Trefaldwyn; lle pre-
gethodd y Parch. J. Efans, Aberhonddu;
J. Efans, Penygarn; D. Sanders, Mer-
thyr; — Fisher, Lerpwl; J. Lewis,
Llanwenarth; M. Thomas, Feni; C.
Efans, Môn; J. Palmer, Mwythig; a
J. Harris, Abertawe.

Yr wythnos nesaf ar ol hyn, cynhal-
iwyd Cyfarfod Cenhadol gan y Bedydd-
wyr yn Nghastellnedd; pregethodd y
Parch. D. Dafis, Rehoboth; T. Jones,
Rhydwylym; J. Watcins, Caerfyrddin;
Jencin Thomas, Rhydychen; D. D. E-
fans, Caerfyrddin; a J. Harris, Aber-
tawe; ac ar hwyr y dydd olaf, pregeth-
odd y Parch. J. Thomas, Rhydychen,
a T. Jones, Rhydwylym, drachefn. Yr
oedd y tywydd yn annymunol iawn, ac
yr ydym yn ofni nad oedd y casgliadau
yn helaeth. Nid ydym wedi clywed eto
pa faint eu swm. Dangosodd y Parch.
T. Bowen, (Anyddibynwr), a'i gynull-
eidfa, ynghyd ag ereill, lawer o garedig-
rwydd. — Yn yr holl gyfarfodydd uchod,
nid oedd ond dwy bregeth ar y tro, y

maill yn Spones, a'r Hall yn Gymraeg, oddigerth y prydawna cyntaf yn Nghastell-oedd, pryd y traddodwyd y ddwy bregeth yn Gymraeg.

CYMRU.

Hyndawydd.—Ar y fed o'r hwn, cneifwyd 17½ pwys o wlan oddiar hwrdd dwy fwydd oed, eiddo Mathew Donne, Tyddynwr, Castell Dunawd, Bro Morgannwg.

Daliwyd pygodyn a elwir *Starcoon*, rhwng Castlwchr a Phenclawdd, wythnos i echdoe, yr hwn oedd 8 troedfedd a 9 modfedd o hyd, ac yn 240 pwys. Fe'i dygwyd i Abertawe, lle gwerthwyd ef am 1s. 6ch. y pwys. Ac ar y dydd canlynol daliwyd arall o'r un rhywogaeth, ond ei fod gryn lawer yn llai, yn agos i'r un man.

Y Gymdeithas Gymraidd.—Dydd Iau, yr wythfed o'r mis nesaf, adroddir yn Nghaerfyrddin y Cyfansoddiadau llwyddiannus, ar Farwolacth y Frenhines, a Syr T. Picton, ar Laith a Dygeiddacth y Brytaniaid dan Lywodraeth y Rhufeiniaid, Teilyngod Cydanrol Sefydliadau Barddonot swydd Gaerfyrddin a Morgannwg, &c. &c. Boren dydd Gwener bydd yr ymdrech rhwng y Telynorion am y Llwy; ai cha neb ond aelodau mysgol a theaigrffwr fod yn brosecol pan adroddir y Cyfansoddiadau dywededig.

LLOEGR.

Mewn amryw barthau o Loegr a'r Alban, cadwyd cyfarfodydd llosg gan ddynion allan o waith, i'r dyben i furfio deisyddau i'w gyrru i'r Tywysog Rhaglaw i ymbil am ymwared. Ymgynullodd o gylch 15,000 yn *Ashton-under-line*, lle y traethwyd areithiau. Mynai rhai erfyn ar y Llywodraeth eu trosglwyddo i rai o Drefedigaethau Prydain yn y byd Gorllewinol, a'u cynnal yno dros fwyddyn; ar yr amod o fod iddynt ad-dalu y cwbl yn raddol; eithr yr oedd flais y llinaws dros ddeisyddiad am ddiwygiad yn y Senedd, a chynillieb yn y Llywodraeth. Rhaid addaf ei bod yn galed iawn ar ddynion sydd yn foddion gweithio, ond er hynny yr metho cael angatheidiau bywyd; eithr nid ydym yn deall y dithon

cyfarfodydd megis y rhai uchod fod o'r gwasaneth lleiaf i'r angbenus.

Senedd.—Darllenwyd y drydedd waith yn Nhŷ y Cyffredin, yr Ygrif dros gospi deiliaid Prydain os ymrestandan fanerau llywodraethau tramor; ac yr oedd pleidwyr yr Ygrif yn llosgocath aag ooddyat ar yr ail ddarlleniad; yr oedd 61 yn fwy drosti nag oedd yn ei herbyn. Eithr ni bydd mewn grym cyn y ltafo Awst nesaf.

Odd nad yw cin bell ddarllenwyr wedi cael achos i wybod elosod fod trethi ychwanegol wedi cael eu gosod ar frâg, gwiroddau (*spirits*), mygyls, *Tea*, *Coffee*, a *Cocoa*. Am bob llestraid (*winchester bushel*), o frâg a wneir yn awr, yn gystal a'r hwn sydd wedi ei wneuthur, ond heb ddarlawnu, rhaid talu 3s. 6ch. o dreth; yn lle 7½ y pwys ar *coffee*, rhaid talu swllt o dreth yn awr; a swllt o dreth am bob gwerth swllt a brynir o *tea* a fyddo yn fwy o bris na 2s. y pwys; a 3s. am bob pwys o fyglys; a 6ch. y pwys ar wlan tramor.

FFRAINC.—Dychwelodd y Cadfridog *Van-damme*, yr hwd a alltwidwyd yn 1815, i Ffrainc, heb gamatid, rhoddwyd ef mewn dalfia.—Dychwelodd y Cadfridog Soult i Paris trwy gamatid: don o gyfeillion Bonaparte oedd y ddau uchod. Y mae gan Ffrainc 246 o longau rhyfel yn awr; yn myg y rhai y mae 48 o'r gadres (*line*), a 29 freigad; ac addididir yn awr 11 o'r gadres, a phetair freigad.

RWMA.—Dywedir fod yr Ymerawdwr Alexander yn cynull llu mawr o filwyr i gymydogeath ei brif ddinas, yr hyn sydd yn peri braw i rai teyrngatodd, yn peillduol i Bernadotte, frenin Sweden, gynt un o gadfridogion Bonaparte; fyna rhyw sôn er ys talm fod Alexander yn chwepych diorseddu Bernadotte, am fod mab hen frenin Sweden yn perthyn yn agos i Benaeth Rwsia. Dywedir hefyd fod Bernadotte yn parotol hyddinodd, er nad yw ap o'r penaethiaid hyn yn mynegu y dyben sydd ganddynt. Ni's gallwn wybod pa goel sydd ddyledus i'r hanesion hyn.

AMERICA.—Mewn hysbysiaeth o Jamaica dywedir fod 40 o longau arfog dan reolaeth Arg. Cochrane, yr hwn a aeth o Loegr i filwrio o blaid rhyddid. O'r un

Ile yr ydym yn clywed fod yr Anyddi-
byniaid wedi cymeryd *Porto Bello* oddiar
yr Yspañiaid, cyn yr 20fed o Ebrill di-
weddas, a'u bod yn bwriadu ymosod yn
fuan iawn ar Lima, prif ddinas *Peru*. Yr
ydyr yn sicr yn awr nad â llynges Spain
allan o Cadiz, yn erbyn yr Anyddibyn-
iaid cyn dechreu y mis Medi nesaf (os â
hi fyth). Sonir yn awr am ddafon ych-
waneg o wŷr allan nag oeddid yn fwr-
iadu ar y cyntaf, a bod dirprwywr wedi
cael ei yru o Madrid i Lundain, i gytuno
am bum mil o ddryllian addas i wŷr cef-
ylau. Addefir bod rhaglaw Lima yn
dygwyl ymweliad bob dydd oddiwrth y
gwrthryfelwyr, eithr dywedir fod ganddo
ef ddigon o filwyr i gadw y ddinas hono
rhag cael ei basionyddu gan neb ymos-
odwyr. Dywedir ymhellach fod Arg.
Cochrane wedi gyru dirprwywr i'r
wlad hon i godi 400 o forwyr ychwanegol.
Ac am nad yw y gyfraith a furiwyd yn
ddiweddgar yn erbyn Brytaniaid i filwrio
dan fanerau tramor, i fod mewn grym, cyn
y ltaf o Awst, berair y dichen efe gael y
rhifedi gofynol cyn y pryd hyas.

Ymddengys fod cymaint o anesmyth-
dra yn Uoel Daleithian America, rhag y
rhydd Spain ynys *Cuba* i fynu i'n llywod-
raeth ni, ag oedd arnom ninau o herwydd
iddi roddi y ddwy. Florida iddynt hwy.
Haeir yn cofn fod yr Uoel Daleithian
wedi gwerthu rhyddid eu cymydogion er
mwyn y Floridas; gobeithiwn nad yw
ein sheolwyr ni yn ymreddi gwneuthur
mewn cyffelyb fodd er mwyn cael *Cuba*.

Ffrustab.—Cafwyd prisoedd da am
anifeiliaid, yn neillduol ychen gwaith,
yn ffair ddiweddas Llangenech; gwerth-
odd rhai o honynt am o ddwy i dair punt
ypen yn fwy nag oeddid yn ddiagwyl.—
Yn y Trallwn, Trefaldwyn, yr oedd de-
fald a moch gryn lawer yn is, ac ychydig
werthwyd; yr anifeiliaid, oddigerth y
rhai tewion, yn wrthodedig.—Ac yn ffeir-
ian Ross a'r Mwythig, yr oedd ynt yn dra
thebyg.—Yn ffair Llandello, dydd Llun,
gwerthwyd yr anifeiliaid yn fuan am
brisoedd da, gwell na dygwyliaidau y
gwerthwyr. Dyhoenwyd masnach y
gwlan yn y boreu, eithr bywiocaodd o
gylch haner dydd, a gwerthwyd y cwbl
am o ddeutu deg yn y cant yn fwy nag
yn y ffeiriau blaenorol. Dim galw am

geffylan canolog.—Prisoedd da am an-
ifeiliaid yn ffair Castellnewydd; a gwerth-
wyd y cwbl yn ffair Trefaldwyn.

FFEIRIAU YN GORPHENHAF.

DINBYCH.—Llandellian, 15.—Llanarhal-
adr y'mochant, 24.—Llanarnon yn Ial, 30.—Llansilin, 10.—Yspty Ifan, 3.

FELINT.—Caerwys, 13.—Llandwyl, 15.—
Llanurgain, 7.

MARIONWYD.—Bala, 10.—Corwen, 14.—
Dolgellau, 4.—Pfestiniog, 2.—Llan-
drillo, 5.—Llwyngwll, 1.

TREFALDWYN.—Llanfair Caereinion, 25.—
Llandudoch, 17.—Machynlleth, 3.—
Trallw, 13.

MORFANWY.—Abertawe, 2.—Penrhys, 17.—
Caerfili, 19.—Ely, 22.—Castellnedd, 31.

CAERFYRDDIN.—Droswyn, 1.—Llan-
fynydd, 5.—Llangadog, 9.—Caerfyrddin, 10.—
Llansawel, 15.—Llandeble, 16.—
Llanybydder, 17.—Llanarthney, 19.—
Castellnewydd yn Emlyn, 30.—New Inn, 21.—
Llanymddyfri, 31.

BRECHINNOG.—Trecastell, 2.—Pont-
neddfechan, 3.—Aberhonddu, 5.—Tal-
garth, 10.

DYFED.—Arberth, 5.—Casnewydd a
Phenfro, 10.—Hwlfordd, 19.—Tredcml, 20.—
Tibych, 31.

CEREDIGION.—Ystradmeirg, 2.—Aber-
arth, 5.—Llanbedr, 10.

MWNWY.—Pontypwll, 5.—Caerlleon, 30.

NEWYD I'R DEILLION.—Gellir adferu
dedwyddwch cymharol i'r deillion tgy
waith yr *Abbe Galle*, Cyfarwyddwr y
Sefydliad Brenhinol i'r Deillion, yn Paris.
Y mae y llyfr gwerthfawr hwn wedi cael
ei gyfieithu i'r Saesneg, a'i argraffu yn
Llundain; ac efe a gynwys hyfforddiadau
eglw, trwy y rhai y gellir dygu y deillion
i ddarlun, ysgrifennu, a chadw cyfrifon, a
gweithio wrth amryw grefftau! Argraff-
wyd y llyfr y waith gyntaf yn Paris gan
ddeillion!—*Times*.

Troseddau, Dygwyliaidau, &c.

Pythefnos i heddyw, aeth olwyn pedr-
olfen am draws corff Risiart Anthony,
gerllaw Eweni, Morganwg, a lladdwyd
ef yn y fan. Bernir mai esgeuluo cad-
wyno yr olwyn olaf pan oedd yn dyfod
i wared o ben uchaf y rhiw a achlymarodd
y ddampwain anghueol.

Gyrwyd dwy chwær, Maria Margaret
Samuel, i garchar, gan W. Williams, ac

H. Bold, Ysw. Aberhonddu, am gynyg arian ffigiol; cafwyd dros 20p. o honynt dan y gwely lle yr atferai y carcharorion gygu.—Ar yr un dydd gyrwyd R. James a Thomas Jones i garchar Myhwy, am yr un trosedd. Bernir fod yr holl drosedd-wyr uchod yn perthyn i fistai un *Drink-water*, yr hwn sydd yn awr yngharchar Henffordd. Y mae chwech i gyd o honynt yngharchar Myawy.

O ddesta pythefnos yn ol, tra parhaodd ystorn ddychrynllyd o fellt a charanan, torodd mecten i mewn trwy dŷ yn *Freme*, Gwlad yr Haf; niweidiodd gryu lawer ar wraig y tŷ, yr hon oedd yn 'an o'r ystafelloedd trwy yr hon yr aeth y fellten; eithr y wraig a wellhaodd yn lled ebrwydd.

Ar y 5fed o'r mis hwn, ymrysonodd dau Gyamar, Stephen Jones, ac Enoch Daffa, gerllaw Llundain, ynghylch dynes ieuans; cytupasant fyned i gae cyfagos, ac ymladdasant yn fyrnig dros ddwy awr; lladdwyd Daffa, a dygwyd Jones i wldd Sior mewn cyflwr echryalon, yn achos y dynodian a dderbyniodd.

Soddoddi y Hong *Friends*, o *Bridgewater*, gerllaw *Dunraven*, goror Morganwg, yn

ddiweddar; boddodd y meistr, eithr dringodd y gwyr i frif yr hwyllbren, a chymerwyd hwy oddi yno yn ddiogel gan y Cadp. Bushin, o Minehead.

Prydnawn dydd Llun, wythnos i echdoe, torodd tân allan yn abŷ Mr. W. Jones, Cyfreithiwr, Llandeilo; eithr am ei bod yn ddydd flair, ymgynllodd lloedd o ddynion i'r lle, a diffoddwyd yr elfen ddinystriol yn fuan; eithr nid cyn i rai ddihirod wneuthur y defnydd gorau allasant o'r cyfle teg a gawsant i ledrata rhai o foddion a dillad Mr. Jones.

Afonyddu Addolion.—Ar y 4edd o'r mis hwn, cyhaddwyd James Howel a Sis: Milner, o Chipping Sodbury, swydd Caerloyw, ger bron Cyfarfod o Ynadon, o afonyddu Gweinidog y Meddyddwyr a'r gynulleidfa, yn y dref hōno, mewn mod dirmygos a maleisus. Wedi cryn gyfrinach rhwng y Gweinidog a'r Ynadon, cytupwyd eu gyrru i garchar, am nad oedd gan y troseddwyd feichnafon; ond ar gyfrif hynawsedd yr achwynwyr, goddefwyd iddynt fyned yn rhyddlon, ar yr amod o fod iddynt roddi rhybudd i'r cyffredin, a cheisio maddaenau am eu camymddygiad.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

- Derbyniwyd Ieuan ab Rhiaid; Josh. Thomas; Trefniedydd; Gwilym ab I. Tomas; D. G.; R. H.; J. Morgan; D. Roberts; John Roberts, Edern; Gwilym Llanihtyd Fawr; tri llythyr C. E.; D. Morgan; Pistos; Ieuan; Isaac Hiley; Sion Ceiriog; Ewyllysir Da i Ganu; Syllwr; T. E.; J. M. T.; T. T. Gwel ein darllenwyr ein bod wedi cyfnewid lle y Farddoniaeth yn y Rhifyn hwn, yr hyn a wnawd ar ddyddiad rhai o'r beirdd, am fod y farddoniaeth yn dueddol i gael ei brynti ar y tŷ dalen olaf.
- Ymddengys "Cyflafaredd rhwng Dyscbyl y Spas a'i Awen," gan Ieuan Myllin, yn y nesaf.
- Yr ydym yn dra diolchgar i I. ap Pedr am 'ddanfôn y "*Liverpool Mercury*" atom; eithr y mae sylwedd yr hyn a nododd efe yn y newyddiadur hwnnw wedi ymddangos yn rhif. 13 o'r Seren; ac yn rhif. 24 dichon ei weled agos a'r yngair. Os edrych efe ar lythyr John T. Roberts, yn y rhifyn hwn, dichon weled rhyw beth am y daith a grybwyllir ganddo.

HEDDYW.Y CYHOEDDWDYD, (GWERTH CHWE CHEINIÖG),

Y RHAN GYNTAF O

DRAETHAWD NEWYDD, a elwir MYNEGAI DAEAR-YDDOL; yr hwn a gynnwys HANES HELAETH am yr amrywioi Wledydd, Teyrnasoedd ac Ardaloeedd v sydd yn Ewrop, Asia, Affrica ac America; hefyd, y Moroeidd, Llynan, Afonydd, Mynyddoedd, Ynysoedd, &c. sydd ar yr holl Ddaear. At yr hyn y chwanegir Arweiniad i Wybodaeth o Seryddiaeth; Hanesyddiaeth y Duwiau Cenhedlig, &c. &c.

Mae y Gwaith i gynnwys 6 Darluniad hardd o amrywioi Rannau y Ddaear; hefyd, Darluniad o Gymru ar Len 2½ Troedfedd wrth 1½, yn cynnwys Ekwau y Llanau, a'r Capeli, &c.

Buriedir ei gyhoeddi mewn n. 25 i 30 o Rannau, yn cynnwys 7 banner Llen am bob Swllt, &c. &c. Gan ROBERT ROBERTS, o Gaergybi.—Dolgelieu, argraffwyd gan R. Jones, ac ar Werth gan brif Lyfr-werthwyr Cymru.

ABERTAWE: Argraffwyd a Chyhoeddwyd gan J. HARRIS, Heol-Fawr.

Robt Roberts turner

TRA
MOR,
TRA
Brpthon.

HEB
DDUW,
HEB
Bdm.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, GORPHENHAF 14, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

TEULU ANEDWYDD.

MR. GOMER.—Mae yn hoff gen-
yf weled eich SEREN ysplenydd
yn treiglo yn ei chylch trwy wae-
lod Dyfed, gan obeithio y bydd
ei golygiad llewyrchus i ddwyn
preswlyddion ein bro i sylwi ar
ei harddwch, a charu ei hym-
ddangosiad, fel y delont, yngol-
leuni y SEREN fel drych dysclaer,
i weled eu haml gamsyniadau,
ynghyd â rhodio llwybrau union-
deb ymhob peth yn ddidram-
gwydd. Fe ddywed rhai fod gan
y planedau effaith neiHduol ar
ddynolryw; ac ni wn i ddim llai;
ond yr wyf yn gobeithio y bydd
SEREN GOMER i gael effaith ddy-
munol ar y Cymry i symud an-
hwylderau y meddwl, megys rhag-
farn, digofaint, anghyfiawnder,
anwybodaeth, a'u holl blant, y
rhaf fuasai yn maeddu anghyffelyb
fedrusrwydd Galen Esculapius,
a'i holl epil. Wrth sylwi ar y
wlad yn gyffredinol, gwelaf ynddi
lawer o deuluoedd anedwydd

ac anghysurus iawn; a chan ei
bod yn angenrheidiol dangos i
ddynion eu bai cyn dysgwyl di-
wygiad, tybiaf fod y pethau can-
lynol yn achosion anghysur ac
anedwyddwch mewn llawer teulu.

Yn gyntaf, Pen-teulu ofer ac
afradlon:—sylwais fod hyr yn
achos anghysur yn aml; os bydd
y meist'r yn segura mewn difyr-
wch a thafarn dai, &c. fe fydd yr
arian yn caed eu gwario i borthi ei
flys mellldigedig a dŵala, yn lle
dihadu y teulu a thalu ei ofyn-
wyr; bydd ei alwedigaeth yn cael
ei esgeuluso, ac, er cau y drws,
fe ddaw tlodi i mewn yn ddiatal;
fe fydd y wraig gartref wrthi ei
hun, fel gweddw yn ddigon isel
ei meddwl, y plant fel amddifaid
heb neb i ofalu am danynt, a'r
gweision heb un meist'r i'w llyw-
odraethu, a mynych y byddant
yn colli eu cwsg wrth ei ddysgwyl
adref, neu orfod ei hol o'r dioty,
neu ryw ffôs, ac wrth geisio ei

lusgo oddi yno byddant yn aml yn gwaeddi ar y gwr drwg i'w gipio ymaith, iddynt hwy gael llouydd gan y fath fochyn aflan. Mae hyn yn sicr o wneud teulu yn anghysurus.

Sylwais yn nesaf, fod gwr a gwraig cynhenllyd a digofus yn gwneuthur y teulu yn anghysurus iawn. Mae rhai gwyr a gwragedd yn edrych mor ansiriol yn eu teulu a phe buasant yn byw ar winegyr a bustl. Tybiaf weithiau mai camddweud a wnaethant wrth briodi, sef, yn lle 'i' th garu, i' th sawrhau,' 'i' th gasâu, i' th leihau;' a'u bod mewn canlyniad yn ymdrechu cadw eu haddewid briodasol. Byddant bob amser, yn gofalu i groesi eu gilydd, ac ni fynant er dim i wneud yr hyn a foddhao'r llall, ond bob amser yn beio eu gilydd; ac os bydd gweddi deuluaidd yno, odid na bydd yn cael ei rhwystro yn aml. Nid oes dim sirioldeb tuag at y gwasanaethddynion, ac o ganlyniad fe fydd yr holl deulu yn edrych yn anfoddlon ac anghysurus. Gwelais lawer yn beio ar eu gilydd pan byddo dyeithriaid yn bresenol, fel pe b'ai un am ddargos mai ar y llall y mae'r bai, a'r ddau am egluro eu nwydau da, nes y byddwyf wedi cael digon yno cyn bwyta haner pryd o fwyd: fel hyn byddant yn ymdrechu gwneud pawb o'u cwmpas yn anedwydd.

Sylwais drachefn, fod diffyg llywodraeth yn y teulu yn achos anghysur yn aml. Mae pob pen-teulu yn frenin yn ei dŷ; ond y mae llawer yn methu gwisgo'r goron; herwydd hyny nid oes drefn na rheolaeth yn y tŷ: o ddifffyg awdurdod i gadw'r plant a'r gwasanaethyddion wrth eu llyfrau, byddant yn anysgedig, yn anwybodus o'u dyledswyddau i Dduw a dyn, ac yn anufudd i'w gwell: byddant, o ddifffyg llyw-

odraeth, yn ymrafaelio â'u gilydd yn aml, yn cyflawni pob drwg, tyngu, tori y Sabathau, gwrthod dyfod i dŷ addoliad i glywed eu dyledswydd; felly yn deol dedwyddwch o'u plith yn llwyr.

Sylwais yn olaf, fod teulu heb un allor i Dduw yn anedwydd iawn: mae yn sicr y dichon llawer o ddynion da fod mewn tŷ lle na byddo'r teulu yn dyfod ynghyd bob boreu a hwyr i offrymu eu gwasanaeth i Dduw, ond wrth ystyried y fantais o gael gweddi deuluaidd, fe welir fod byw hebddi yn dlodi dirfawr: er y dichon llawer pen-teulu ddweud ei fod yn byw crystal ag ereill sydd â gweddi yn eu teulu, os nid gwell, eto fe welir rhyw bryd mai colled yw bod hebddi. Mae gweddi yn y teulu, Mr. Gomer, yn fendith anmhrisiadwy. Y mae ystyriaeth o bethau dwyfol yn cael ei gadw ar feddyliau y teulu; byddant yn elywed yn aml am Dduw, ei waith, ei lywodraeth, a'i ras, &c. Clywant hefyd am eu dyledswyddau tuag at Dduw, a thuag at eu gilydd yn y byd. Mae moddion gras, fel hyn yn y teulu, wedi bod yn offerynol i argraffu ar eu meddyliau ystyriaeth o'u sefyllfa fel pechaduriaid, a'u dwyn i lefain am Arch i'w hachub. Mae wedi bod yn foddion i gynol eu meddyliau dan ofidiau a gorthrymderau ynghyd, a chadw trefn yn eu plith. Mae teulu gweddi (er yn agored i groesau y byd) yn y môr tawel-og, ac fel Israel yn yr Aipht dan arwydd y gwaed: o ganlyniad, y mae bod hebddi yn achos anedwyddwch. Deled yr amser pan y byddo allor i Dduw ymhob teulu yn Nghymru, a dedwyddwch ymhob anedd trwy ein gwlad. Llwyddiant a hir einioes i chwi, Mr. Gomer, i fyned ymlaen â'ch gwaith fel Cyhoeddwr y SEREN, fel y byddo ei phe-

lydr i dywynn ar bob parth o Gymru, nes symud pob peth anwireddus yn ein plith, a'n dwyn i lewyrchu ymhob rhinwedd a dawn. Danfoned y Cymry dysgedig i'r SEREN eu gwaith ar bob testun buddiol, fel y byddo hi i ddyscleirio trwy ein gwlad tra byddo pelydr yr haul yn cyrhaedd ein daear, ac na byddom

dan warth diangof, na than angen i fyned mewn galar-wisgoed o herwydd ei syrthiad a'i chladdiedigaeth, yw dymuniad

SYLWEDYDD.

C— *Villa, Dyfed.*

BYDDEN teulnoedd Cymru oll,
Yn hawn dyddanwch llon,
Yn rhodio llaen heb wyro dim,
Yngoleu'r SEREN hon.

Cymdeithasfa y Trefnyddion Calfiniaidd.

(PARHAD O TU DAL. 231.)

Dydd Llun y Pasc, am 10 o'r gloch, Mr. Edward Jones, o sir Fôn, (Mat. v. 17.)

MAE yn debyg fod gan Grist dri math o wrandawyr: 1. Rhai cableddus, yn dywedyd ei fod yn dirmygu cyfraith Moses. 2. Rhai yn addel ddyfod y Meseia, a'i fod ef wedi eu rhoddhan oddiwrth gyfraith Moses. 3. Ei ddyscyblion, y rhai oedd yn hwydrwm i deall.

I. *Am osodiad y gyfraith.* Bu tri math o osodiad ar y gyfraith: 1. Yn natur Adda wrth ei greu. 2. Ar Sinai. "Oblegid troseddau y rhoddwyd hi yn ychwaneg," i ddangos fod rhaid ei chadw. 3. Tau yr orchwyliaeth esengylaidd; ysgrifenisir hi ar galon pob un a droer.

II. *NATUR y gyfraith.* 1. Mae yn ysbrydol, wedi ei rhoddi gan Ysbryd Duw, ac yn gofyn ysbryd dyn. 2. Mae yn sanctaidd; yn gwahardd ansancteiddrwydd, ac yn gofyn sancteiddrwydd. 3. Mae yn dra eang; yn cyrhaedd o uchder nef i ddyfnder uffern; yn gofyn angylion, saint, dynion, damnedigion, a chythreuliaid. Mae y saint yn ei charn, y byd yn ei hofni; y mae hi yn poeni y damnedigion, a'r cythreuliaid yn gwaeddi am dafn ei rheffynau oddi wrthynt. Mae yn gofyn pawb ymhob man, bob amser. 4. *Yn gyflwyn.* Nid yw yn gofyn ond yr hyn sydd gyfiawn i Dduw gael, ac sydd gyfiawn i ddyn roddi. 5. Yn dda. Ond y mae dyn drwg yn ei darllen yn ddwng, am hynny yn ei deall yn ddwng, ac yn ei clasau am ei fod yn chwerych-lladd, lledrata, &c. Mae dyn da yn ei charu, am ei bod yn diogelu ei fywyd, ei dda, ei euw, &c. Hefyd, mae y gyfraith yn diogelu bywyd a meddian-iaeth dynion drwg.

Ar ol E. Jones pregethodd Mr. Dudman yn Saesneg, (Mat. xxviii. 6.) *Deuwch, gwelwch y fan lle y gorweiddodd yr Arglwydd.*

I. Y mae Crist yn Arglwydd; 1. Arglwydd *tragwyddoldeb*, Esa. ix. 6. 2. Arglwydd y *greadigaeth*, Ioan i. 3. Trwyddo ef y *gwnaethpwyd* pob peth; efo sydd yn *cynal* pob peth, ac yn *llywodraethu* pob peth. Yr oedd y môr a'r gwynt yn ufuddhau iddo. 3. Arglwydd y *bywyd*: yn iachâu pob clefyd ac afiechyd, agor llygaid a chlustiau, &c. ac a orchfygodd anghau ar ei dir ei hun. 4. Efo sydd yn ben ar y nef oedd; mae yr angylion yn gwaeddi Sanct, Sanct, Sanct, &c. 5. Arglwydd ar y *cythreuliaid*: ni allent gymaint a myned i'r moch heb ei genad. 6. Arglwydd ar *uffern*, Dat. i. 18. 7. Arglwydd *rhagluniaeth*: efo sydd yn rhoddi i ni bob peth. 8. Arglwydd ar *ddynion*: efo a faluria y rhai drygonus, ond a dyn ei bobl ato ei hun. 9. Arglwydd *gras*: hebof ni ni ellwch chwi wneuthur dim: digon i ti fy ngras i: ac yn 10fed, Arglwydd *gogoniant*, Salm lxxviii. 18. a'r xxiv. 7, 9, 10. Cotied y Cristion pa mor ddychafedig yw ei Arglwydd.

II. *Er ei fod yn Arglwydd, gwelwn ei ddarostyngiad*: gwelwch y fan lle y gorweiddodd yr Arglwydd!! Brenin y gogoniant, Brenin y saint, Brenin brenhinoedd, Brenin holl freniniaethau y byd, &c. yn *gorwedd mewn bedd*! gorwedd yn *mrur' wyryf*, yn y *preseb*, *gorwedd allan* lawer noswaith, heb ganddo le i roddi ei beg i lawr; gorwedd ar y *groes*; ac yn olaf yn y *bedd*: ond nid o'i achos ei hun. Yr oedd efo yn sanctaidd, yn ddiniwed, a dictoledig oddiwrth ddynion: ond ein *hancwedd*

au ni oedd arno ef. Mae yr angylion yn chwenych edrych ar y pethau hyn. Gwrthrych eu haddoliad yn gorwedd mewn bedd! Mawr yw dirgelwch duwioldeb!

III. Y gwahoddiad; deuoch, a gwelwch, &c. 1. Deuwch, gwelwch ei anfeidrrol gariad, yn marw dros bechaduriaid. 2. Deuwch, gwelwch y bedd lle yr ydych chiwi yn myned. Mae y Cristion yn fynych fel yn gmeddyddan â'r bedd, ac nid yw yn pellhau y dydd drwg. 3. Deuwch, gwelwch y bedd, &c. gan gofio fod Crist wedi bod yno o'ch blaen, ac wedi tynnu colyn brenin y dychryniadau. 4. Deuwch, gwelwch y fan lle y gorweddodd yr Arglwydd. Ni bu Crist yn y bedd ond dros yr amser oedd ddigonol i gyflawni y bwriadan perthynol i'ni hiachawdwriaeth.

CASGLIADAU.—1. Pan y gwelom y lle y gorweddodd yr Arglwydd, na fydded i ni byth ei anghofio. 2. Wrth welu marwolaeth Crist a'i fedd, gwelwn sawr ddrwg pechod. Os oedd drwg pechod i'w weled yn y dyliif, dinysr Sodom, Gomorra, Ierusalem, &c. pa faint mwy yn marwolaeth Crist? 3. Gwelwn gyfiawnder Duw. Gwell ganddo gospi ei Fab ei hun na goddef cwmwl ar ei gyfiawnder. 4. Gwelwn flaen-brawf oadgyfodiad y rhai a gredant ynddo.

2 o'r gloch, y Parch. Alexander Fletcher, Albion Chapel, yn Saesneg, Esa. liii. 2. O garchar ac o farn y cymcrwyd ef.

MAE y testun yn cyfeirio at un a ddyoddefodd fwy na neb a fu yn y byd erioed: dyoddefodd fwy nag a allasai neb arall dyoddef; oblegid mawredd ei berson, yr oedd ei ddyoddefiadau yn anamgyffredadwy. Yr oedd efe yn dyoddef yn ewyllysgar; fel oen yr arweinid ef i'r laddfa. Dyoddefodd yn effeithiol; tawelodd gyfiawnder a thalodd ddyled y saint.—Bwriwyd ef i ddau o garcharau:

I. Carchar cyfiawnder: o herwydd iddo fyned yn feichiâu dros bechaduriaid, ac ymrwymo i dalu eu dyled, a marw yn eu lle; canys yr oedd pechaduriaid nid yn unig yn ddyledwyr, ond hefyd yn droseddwr, a than farn marwolaeth. Yr oedd Duw yn gofyn perffuith uffuddod bob amser, yr hyn ni allai y pechadur ei roddi; o herwydd pahan cyfiawnder a'i bwriodd yngharchar, hyd oni thalai yr hatling eithaf; ond Crist wedi talu, dyoddef a marw dros ac yn lle pechadur, a gafodd awdurdod gan ei Dad i'w ollwng yn rhydd, am na's gallai cyfiawnder ei gadw yn hwy.

II. Carchar y bedd. Rhyfedd gweled

Duw yn y cnawd, yn rhodir' ddaer; rhyfeddach ei weled yn dyoddef, ac o flaen barnur daearol; a rhyfeddach na hyny ei weled ar y groes; ond rhyfeddach na'r cwbl gweled ei gorff heb fynydd yn gorwedd yn y bedd! Mae rhywun yn barod i ofyn, 'Paham y carcharwyd ef fel hyn?' 1. Yr oedd hyn yn rhan o'r ddedryd. 2. Gwyddai fod ei bobl i fyned i'r bedd, am hyny aeth o'm blaen, i balmanto y ffordd iddynt. Yr oedd y bedd yn garchar iddo ef, ond efe a'i gwnaeth yn wely i ni. Buasai angen a'r bedd yn ei gadw yn hwy pe gallasant, ond efe a'u gorchfygodd, ac a waeddodd, O anghu, pa le mae dy golyn? O uffern, (grate yn y Saesneg) pa le mae dy fuddugoliaeth? Nid ei hunan y cyfododd Crist, ond yr oedd yn cyfodi fel pen cyffredinol, a'i holl eglwys yn cyfodi ynddo. Cyfododd Crist mewn mawrhydi neillduol: "Ac wele bu daear-gryn mawr: canys disgynodd Angel yr Arglwydd." &c. Mat. xxviii. 2, &c. Cyfododd fel blaenffwrth y rhai a llnasant, i Cor. xv. 20.

Ar of Mr. Fletcher pregethodd J. Elias, (Col. i. 28, 29.)

MAE pregethu yn ordinhad Duw; a gwrando yn ddyledswydd dynion. Yn y testun, gwelwn y

I. Sum pregethau yr Apostol a'i frodyr; YR HWN, sef Crist. Efe yw canol-bwynt yr holl ysgrifthur; ac y mae Paul yn dywedyd wrth y Corinthiaid, 'Ni fernais i mi wybod dim yn eich plith, ond Iesu Crist, a bwnn wedi ei groeshoello.' Wrth bregethu Crist, dyliid pregethu holl gynghor Duw, sef yr holl ysgrifthur.

II. Y rhai y dyliid pregethu iddynt; POB DYN; ymhob man, o bob galwad, o bob galwedigaeth; tlawd, cyfoethog, lien, ienanc, Iudew, Pagan, brenin, deiliad, Barbariaid, &c. am nad oes modd achub neb ond trwy Grist; ac y mae Crist wedi gorchymyn pregethu yr efengyl am dano ei hun i'r holl genhedloedd.

III. Y DUL y dyliid pregethu; RHYBUDDIO A DYSGU pob dyn: dyliid dywedyd wrth ddynion, ac nid ger bron dynion. 1. Rhybuddio; am fod pob dyn mewn perygl, o ran ei gyflwr cwmpedig; fod Dnw yn ddiglon bennydd wrth yr anuwiol; yn hagi ei gleddyf; fod dynion yn agored i fell-dith y gyfraith; eu rhybuddio am farw, am y farn; eu hafendid; fod ffynon i'w glanhau. 2. Dysgu pob dyn; am fod pob dyn yn anioeth, eu dysgu yn ffordd iachawdwriaeth; am Grist; i gael maddenant pechod; i wadu anuwioldeb a chwantau bydol; i gadw

pob peth a orchymynodd Crist iddynt. Mae yn bosibl llawenhan, dychrynu, a dyddanu dynion wrth bregethu, ac eto heb en dysgu. Dylid en dysgu yn holl gyngor Duw, ac ymhob doethineb.

IV. *Eu dyben*; fel cyflwynom bob dyn yn berffaith yn Nghrist Iesu. Mae llai na chael y gwrandawr at Grist yn rhy fychan gan wir bregethwyr yr efengyl. Eu gymuniad yw, bod eu holl wrandawr o rifedi y teulu mawr ar law ddehau y Barnwr yn y farn, fel y gallont ddywedyd, *Wle ffl, a'r plant, &c.* Yn Nghrist mae modd i'w perffoithio: mae pob cyflawnder wedi ei drysori yaddo ef iddynt.

V. *Sel neu agwedd yr Apostol*: am yr hyn yr ydwyf hefyd yn *llafurio, &c.* Nid er mwyn cael clod, bywioliaeth, &c. ond *llafurio* ac ymdrech i gael y *y bobl at Grist*. *Llafurio* ac ymdrechlu yn y *gair*, yn ddirgel, yn yr ystafell, ar dethiau, yn yr areithia; mewn gweddiau ac ocheneidiau, &c. am gael y bobl i'r Arch cyn y dylif, &c. Gelwir gweinidogion y *gair* yn *llafurwyr*; gelwir hwy hefyd yn *llafurio*.

VI. *Ei LWYDDIANT*; nid yn ei nerth ei hunan, ond yn *ei weithrediad Ef*, yr *hwn sydd yn gweithio ymysg fi yn nerthol*. Rhaid rhoddi yr enw i Dduw; efo sydd yn rhoddi y cnydd.

CASGLIADAU.—Gwelwn yn 1. Natur pregethu Crist yn ei holl swyddau a'i waith; dyma y ffordd oreu i ddyrchafu Duw ac i achub dynion. 2. Fod gwrandawyr mewn perygl, ac eisieu eu rhybuddio. 3. *Neges* gweinidogion yr efengyl; *cael y bobl at Grist*. 4. Gau fod pwyslawrogrwydd y gwaith mor fawr, gwelwn *ddydeurydd* y gwrandawr i *weddio dros y gweinidogion*.

6 o'r gloch, Mr. Daffs, gweinidog yr *Angymddilymwyr* yn *Guildford-Street, Borough*, (Job ix. 12.) *Pwy a ddywed wrtho, Pa beth yr wyf yn ei wneuthur?*

Nid yw Duw yn gyfrifol i neb am ddim, am na dderbyniodd ddim gan neb erioed: *pwy a roddodd ddim iddo ef?* a phan y mae efo yn rhoddi, o'i drysor ei hun y mae yn rhoddi; a phan y mae yn cymeryd ymaith, ei eiddo ei hun mae yn ei gymeryd. Gall wneud fel y myno, oblegid ei eiddo ef yw pob peth: ond pan y mae, fel Pen-Arglwydd gras, yn cymeryd ymaith ein pechodau, mae yn cymeryd yr hyn ni roddodd.

I. *Beth a feddyllir wrth Ben-Arglwyddiaeth Duw*: ei hawl i ewyllysio a gweithredu beth bynag nad yw yn anghyson â'i gyflawnder. Mae pob peth yn tarddu oddiwrth Dduw, naill ai fel *Barnwr cyflawn*, neu fel *Gwneu-*

thurer da. Nid o'i Ben-Arglwyddiaeth, ond fel *Barnwr cyflawn* y mae Duw yn cystuddio ac yn damnio dynion: ac fel *Pen-Arglwydd gras* y mae yn achub. Nid yw Pen-Arglwyddiaeth Duw ddim yn cyfnewid un bwrriad tragywyddol. Pan y dywedir fod Duw yn *eddfurhau*, nid yw wrth hyn yn newid ei bwrriad; ond *wedi bwrriadu* yr ydoedd, ar tragywyddoldeb, *newid ei waith*. Nid yw Pen-Arglwyddiaeth Duw yn rhwystro i un bod gael yr hyn sydd deilwng ac yn perthyn iddo.

II. *Fod y gynfaist hon yn perthyn yn HANFFODOL i Dduw*. 1. Mae yn perthyn i ddim ar ryw bethau, megys ar ei eiddo, i boithi y newynog, &c. ond oddi uchod y caodd dyn hyn. 2. Mae *angymddilymiaeth natur* Duw yn dangos fod hyn yn perthyn iddo. Nid yw na bodoiaeth na difodolaeth neb o'i greaduriaid ddim iddo-ef. 3. Mae ei hawl i gyflawni ei ewyllys yn profi hyn. 4. Mae fod pob peth yn *ymddibynnu arno ef* am gysalliaeth yn profi hyn: ac yn 6fed, Mae ei anfeidrol *doethineb* yn profi hyn.

III. *Y pethau yn mha rai y mae Pen-Arglwyddiaeth Duw yn ymddangos*: 1. Yr *amser* a gymerodd efo i greu, y *nifer* a greodd, a'r *dull* y creodd efo y *bydoedd*, *dynion*, ac *angylion*. 2. Ymddengys yn etholedigaeth gras. 3. Yn newisiad y moddion i ddwyn ei ewyllys a'i ddyben oddi amgylch; megys cyrn hyrddod i dynu caerau Ierico i lawr, &c. 4. Yngweithrediau rhagluniaeth yn y byd: rhai yn gyfoethog, ereill yn dlawd; yr efengyl yn un wlad, a gwlad arall hebddi.

CASGLIADAU.—1. Gwelwn mai ein dyledswydd yw bod yn ostyngedig ac amyneddgar mewn pa amgylchiad bynag y byddom: *Paham y gwagnach dyn byno?* 2. Byddwn ddiolchgar ei bod arnom fel y mae, a pharchwn Ben-Arglwyddiaeth Duw, yr hyn ni ddrygodd neb erioed, ond a achubodd filoedd. 3. Gwelwn mai ynyfdrwydd yw galw Duw i gyfrif, gan wybod y byddwn yn suan o flaen ei orseddfainc ef.

Ar ol Mr. Daffs, pregethodd John Elias, (Preg. vii. 1.)

I. Y ddau beth da yngolwg y byd yw *enaint gwerthfawr*, a *dydd genedig-aeth*. Yr oedd enaint yn werthfawr yn y dwyrain ar amryw o gyfrifon: 1. O herwydd ei arogledd pŵr. 2. Byddai ymro âg olew yn rhoddi prydferthwch ar bersonau. 3. Byddai yn ddefnyddiol i iachâu clefydau. 4. Ymirant âg olew cyn rhedeg gyrfa. 5. Arferent olew i encinio cyrff melwr. 6

Arferent lawer o olew yn eu gwledd-oedd. 7. Byddai yn cael ei arfer i gysegru llestri y deml, ac at wasanaeth Duw, &c. 8. Byddai yn cael ei ddefnyddio i neillduo dynion i swyddau.

Arferir y gair **OLEW** yn gyffelybiaethol: 1. Am gyfoeth bydol. 2. Am bleser bydol; ac yn Sydd, Am barch bydol.

Beth a feddylir wrth *enw da*: Nid pob math o barch gan bob math o ddynion; oblegid bendithia yr annwyl y cybydd; caumolant yr *annwyl*: ond *enw dygionus a bydra*. *Enw da* yw cael *chod* gan Dduw. Rhnf. ii. 29

Y modd i gael enw da: 1. Gofalu am fod ein crefydd yn dda ymhob ystyr. 2. Gofalu am *Enw Duw*; gofala Dduw am ein henwau ni: 'fy anhydeddwy'r a anrhydeddaf.' 3. Bod yn *dwyer* o enwau *ereill*; gofala ereill am ein henwau ninan. 4. Bod yn *uwr osyngedig a diragrith*: 'eitha par yth wahodder, dos ac eistedd yr y lleisaf.'

GWELL yw *enw da* nag enaint gwerthfawr; h. y. gwell yw crefydd dda nag enaint gwerthfawr; 1. O ran ei *hargludd per*. 2. Mae crefydd dda yn prydferthu dyn yn fwy nag enaint, ac yn ei *debygol* i Grist. 3. Yn well nag enaint i *treiddio eiddyrn*. 4. Mae crefydd dda yn well nag enaint i *iacháu ac hollion* gan âthrod, enllib, &c. 1 Pedr ii. 15. 5. Mae crefydd dda yn peri *gwell guledd* nag enaint gwerthfawr i'w pherchenog. 6. Yn well i gysegru llestri y tabernacl. Nid yw dysg, &c. ddini yn ddigon i gymeradwyo dyn i'r weinidogaeth, heb *enw da*.

II. A **DYDD** MARWOLAETH *nâ dydd* genedigaeth. Nid yw dydd marwolaeth yn well nâ dydd genedigaeth i neb ond i'r rhai a gawsant yr *enw da*. *Geni* i fydd tiallodus a phechadurns; ond bydd y duwiol yn cael dianc o'i holl drallod, &c. yn anghu, a'r enaid yn myned at Dduw i ogoniant ac i gyfeillach angylion. Gan mai *meddianu crefydd dda* sydd yn gwnenthur dydd marwolaeth yn well nâ dydd genedigaeth, bydded i ni ymofyn yn ddylf am ei chael, fel y byddo dydd marwolaeth felly i ninau: ond os hebddi y byddwn farw, bydd dydd ein marwolaeth yn *waeth* nâ dydd ein genedigaeth. Pahan yr ofna y Cristion farw?

Yr oedd y **BRENIN**, yn ol ei addewid, yn y canol, yn y cyfarfod hwn, a da oedd i lawer eu bod ynddo; canys cawsant y fath olwg adnewyddol ar ddyscleirdeb ei ogoniant, nes oeddynt yn barod i waeddi, *Gurmon yma dair pubell*. Ond er mor felus oedd y dylanwadau, rhaid oedd i bawb ymadael

illden mangre. Mae hyn yn ein dysgu i lafaru am gael *adnabod y Cyfaill a llyn yn well nâ brawd*. I. F.

AM FWYTA GWAED.

MR. GOMER,—Gan fod Pererin, yn y 30 rhifyn o'ch Seren, (tu dal. 74), yn dymuno cael eich meddwl chwi, neu rai o'ch gohebwy'r, mewn perthynas, "Pa un a ydyw yn gyfreithlon, ai nid yw, i fwyta gwaed yn ein dyddiau ni?" Gan na welais neb deallus (pan ysgrifennai hyn) wedi egluro eu meddyliau, mi a ddanfonais y sylwadan hyn i'ch ystyriaeth.

Gwelwyd yn dda gan yr Ysbryd Glân, a chan yr Apostolion â'r Henuriaid, ynghyd â'r holl Eglwys yn Ierusalem, i ysgrifennu at y Cenhedloedd, ar ymgadw o honynt oddiwrth halogrydd delwan, a godineb, ac oddiwrth y peth a dagwyd, ac oddiwrth waed, (Art. xv. 19, 20, 28), ac yn galw y pethau uchod y "*pethau angenrheidiol hyn*." Mae y rhan swyaf yn eingwlad, meddyliaf, yn cyfaddef fod yma waharddiad i fwyta gwaed; ond golygiad rhai yw nad oedd y gwaharddiad uchod ond dros ychydig amser, sef o herwydd gwendid yr Iuddewon crediniol oedd y pryd hynny am gynnal y ddeddf seremoniol. Os felly, byddai mor angenrheidiol iddynt wahardd bwyta cig moch, ac i wahardd bwyta gwaed, os y dyben oedd peidio bod yn dramgwydd i'r Iuddewon; ond nid hynny oedd y dyben, canys yr oedd yr Apostolion yn galw y ddeddf hōno yn iau na allai eu tatau na hwythau ei ddwyn, ac yn dymuno na ddalier hwy drachefn dan y iau hōno o gaethiwed; eto yr oeddynt yn golygu gwahardd bwyta gwaed yn 'beth angenrheidiol.' Os nad yw y gwaharddiad i fwyta gwaed, yn ol y cyngor apostolaidd, i barhau ond ychydig amser, i ragflaenu rhoddi tramgwydd i'r Iuddewon y mebyd y grefydd Cristianegol, gyddâ'r un cysondeb y gellir dywedyd fod y gwaharddiad i odineba gwedi darod yr un amser, canys y mae y ddau wedi

eu nodi ynghyd, a dywedir am y naill fel am y llall, "oddiorth yr hyn bethau os ymgêduch, da y gwnewch." Y mae y gwaharddiad i fwyta gwaed o'r un barhad a'r gwaharddiad i odinebu; ac os ydyw yn beth cyfreithlon i fwyta gwaed yn ein dyddiau ni, mae yn gyfreithlon i odinebu hefyd.

Am yr adnodau a goffhaodd Pererin, (sef Rhuf. xiv. 14—23, 1 Cor. vi. 12.) anmhrïodol yw golygu fod yno ryddid i fwyta gwaed, canys son sydd yno am fwyd a diod, ac nid am waed, canys ni bu gwaed erioed yn fwyd i ddyn ynghlybriif Beibl Duw. Nid oedd rhyddid i Adda cyn y cwmp i fwyta gwaed na chig ychwaith, eithr ei ymborth oedd llysian a firwythau coed, (Gen. i. 29.) ond yr oedd firwyth pren gwybodaeth yn waharddedig iddo. Gwedi i ddyn syrthio trwy anufudd-dod, a chwedi i Dduw ddatguddio trefn prynedigaeth, trwy farwolaeth, a gollwng gwaed *Had y wraig*, o'r hyn yr oedd yr aberthau gynt yn gysgodau, fe roddodd Duw ganiatad arall o ymborth i ddyn, sef, "Pob ym-symdydd yr hwn sydd fyw fydd i chwi yn fwyd; er hyny na fwytwelchig ynghyd a'i einioes, sef ei waed, (Gen. ix. 3, 4.) Megys y gwaharddwyd firwyth y pren gwybodaeth yn y caniatad cyntaf, felly mae y gwaharddiad i fwyta gwaed o'r un natur, sef dau orchymyn pendant Duw. Mae gwaharddiad i fwyta gwaed wedi ei roddi, am ei fod yn gysgod o waed y cymod; "O herwydd einioes y cnawd sydd yn y gwaed, a mi a'i rhoddais i chwi ar yr allor, i wneuthur cymod dros eich eneidiau, o herwydd y gwaed hwn a wna gymod dros yr enaid, am hyny dywedais wrth feibion Israel, Na fwytaed un enaid o honoch waed," (Lev. xvii. 11, 12.) Ond ef allai dywed rhai, Y mae'r cysgodau wedi diflannu, am hyny mae gwaharddiad i fwyta gwaed yn ddirym. Cofiwch fod y cymod tragywyddol wedi ei orphen cyn i'r apostolion wahardd ei fwyta, yn Act. xv.

Golygiad sydd yn yr adnodau a

goffhaodd Pererin fod pob peth, sef pob math o fwydydd a diodydd ag oedd y ddeddf seremonïol yn wahardd, megys bwyta cig moch, &c. ac yfed gwin, diod gref, gwinegr, &c. yn gyfreithlon dan yr efengyl i'w hymarferyd mewn modd cymhedrol, eto yr oedd Paul yn foddion i beidio bwyta cig fyth rhag iddo rwystro ei frawd; ond y mae llawer o broffeswyr crefydd yn awr yn bwyta gwaed, er bod yn dramgwydd i'w brodyr. Pan mae Paul yn dywedyd "pob peth sydd gyfreithlon i mi," anhawdd genyf feddwl ei fod yn golygu bwyta gwaed, ac ynteu wedi bod o ddeutu chwech mlynedd cyn hyny dan dywysiad yr Ysbryd Glân yn ysgrifennu yn erbyn hyny.—Ond pan mae yn dywedyd "nad oes dim yn aflan," mae yn golygu aflendid seremonïol, neu'r pethau oedd y ddeddf hōno yn wahardd i Israel eu bwyta; ond am y gwaharddiad i fwyta gwaed, nid oedd un berthynas ynddo i'r gwahaniaeth oedd rhwng Israel yn ol y cnawd a'r Cenhedloedd, canys yr oedd yn waharddedig yn amser Noa, cyn gwahaniaethu Iuddewon a Chenhedloedd oddiwrth eu gilydd, ac agos i 800 mlynedd cyn derbyn y ddeddf seremonïol trwy law Moses, ac y mae y gwaharddiad wedi ei gadarnhau gan yr Ysbryd Glân, a chan yr Apostolion, wedi datod canol-fur y gwahaniaeth rhwng Iuddewon a Chenhedloedd, ac felly peth anghyfreithlon yw bwyta gwaed yn ein dyddiau ni.

Mae rhai yn meddwl fod rhyddid i fwyta gwaed yn Math. xv. 11. "Nid yr hyn sydd yn myned i mewn i'r genau sydd yn halogi dyn." Nid son am fwyta gwaed sydd yn y cyd-destun, ond am yr achwyniad oedd gan yr ysgrifenyddion a'r Phariseatd yn erbyn y dysgyblion, am nad oeddent yn golchi eu dwylaw pan fwytaent fara; ac y mae yn sicr nad oes un math o fwydydd na diodydd addas i ddynion, na'r dull o'u bwyta chwaith mewn modd cymhedrol yn halogi dyn. Ond y mae yr adnod uchod mor gadarn dros fwyta gwaed dyn, a lwyta gwaed

anifail; y rhai sydd yn defnyddio yr adnod hon dros fwyta gwaed, maent yn hŏnl eu bod yn gwybod meddwl yr Arglwydd yn well nâ'r Apostolion, canys eglur yw fod yr adnod uchod wedi cael ei llefaru o gylch ugain alynedd cyn cyual y cyngor apostol-aidd, yn Act. xv.

Bwyntawyr gwaed hefyd i brofi cyfreithlondeb y peth, a' nodant 1 Tim. iv. 4. "Oblegid mae pob peth, (yn ol y Saesneg pob creadur) a greodd Duw yn dda; ac nid oes dim i'w wrthod." Ond nid oes yno ddim golygiad am einioes y creadur, sef y gwaed; ac os golygir yr adnod yn yr ystyr helaethaf gellir meddwl fod seirff a phob creadur. gwenwynig yn ymborth addas i ddyn yn gystal a gwaed; ond yn y drydedd adnod dywedir "bwydydd y rhai a greodd Duw i'w derbyn," sef nad yw yr efengyl yn rhwymo yr ymatal oddiwrth fwydydd addas, megys oedd y ddeddf serenionol, ac megys y gwna y Pabyddion, y rhai sydd yn myned yn rhy bell ar y naill law, a bwyntawyr gwaed yn myned yn rhy bell ar y llaw arall. Os cyfeillornais yn y sylwadau uchod, yn ddarostyngedig i gyngor gwell bydd

PHILOTHEOROS.

Treletert, Dyfed.

CADACHAU.

(LUC II. 7, 12.)

Mewn atebiad i ofyniad Philotheoros, yr hwn sydd yn gofyn yn ddi-gecraeth, Pa un ai cadachau mewn ffordd o waeledd y maent, neu yn arwyddo dillad magu yn gyffredin.—Mae Wm. Salesbury yn cyfieithu y gair fel hyn, "Hi a escorawdd ar ei Map cyntaf-enit, ac a'i corniodd ef mewn cadachau." Dr. G. Campbell fel hyn, "Hi a esgorodd ar ei chyntaf-anedig fab, ac a'i caw-rwymodd ef." Y gair *sparganon* (cadachau), medd Parkhurst a arwyddda rhwymo, neu rwymyn magu, oddiwrth air Hebraeg sydd yn arwyddo plethu neu rwymo mewn dillad magu—yn cyfateb Esec.

xvi. 4. Iob xxxviii. 9.—ni'th rhwymwyd â rhwymyn—ar niwl tew yn rhwymyn iddo. Gan hyny, fy anwyl gyfaill Philotheoros, yr wyf yn penderfynan nad yw y gair cadachau yn arwyddo un gwaeledd yn y defnyddiau, ond golygu dillad magu yn gyffredinol. Gelwir nappin sidan newydd mewn rhai parthau o Gymrn yn bresenol yn gadach sidan. Ond mai fod Mair ei hun gwedi ei rhwymo, ac nid y fydwraig, yn dangos iselder cyflwr Mair yn fwy na nemawr o wragedd tlodion y byd—man ein Harglwydd a rwymodd ei hunan ei mab cyntaf-anedig mewn rhwymyn, heb gymorth nac ymgeledd neb, er syndod dynion ac angylion, gan eni o hŏni i'u byd ni Dywysog brenhinoedd y ddaear.

C. EFANS.

ATEB I I. CALFIN,

(Tudal. 165.)

YNGHYLCH DAROSTYNGIAD CRIST, A'I
GAEL MEWN DULL FEL DYN.

Y MAE y gair gwreiddiol *achemati* yn arwyddo cyflwr, gorsaf, dull, ac ymddangosiad fel dyn yn holl ddull-oedd bywyd, fel mae golygiadau yn cyfaeuid un ar ol y llall ar chwareu-fwrdd bywyd, lle gweithredoedd Duw lŏr yr holl ddaear ei ran, i.e. Duw lŏr y duwiau ereill, dofydd a llywydd y lleill; ond aeth trwy orsafoedd bywyd dynol—gwaghaodd ei hun—cymeroedd arno agwedd gwas—a wnaud mewn cyffelybiaeth dynion, a'i gael mewn dull fel dyn, trwy holl orsafoedd bywyd, nes oedd yn 33 o flyneddoedd— aeth ymlaen mewn dull fel dyn, gan fwyta, yfed, a chysgu, a bod yn flinedig—croeshoelwyd ar bren fel drwg-weithredwr: bu farw fel dyn: a chladdwyd mewn bedd: ac adgyfododd fel Mab Duw. Pa beth a dyddwed I. Calfin yn erbyn cyhoeddi y gwr a fu yn ei rhwymyn magu?

1. O herwydd nad yw hyny na dirmyg nac anrhydedd chwaith iddo, mwy na dynion ereill yn gyffredin? Rhaid fod archwaeth y fath ddadleuwr islaw dirmyg; fel ag i wrthddwydyd profiwyd i ac apostolion ysbrydoledig, y rhai a osodant allan yn ostyngiedd-rwydd dwyfol ag sydd yn haeddu cof ac anrhydedd tragwyddol, fod yr Arglwydd wedi ymweled â dyn, a dyfod yn wreiddyn o dir sych, a bod

yn brŷf ac nid gwr: a rhoddi ei gefn i'r curwyr, a'i gerna'n i'r rhai a dyment y blew, Ystyria Paul ei waith yn cymeryd aino agwedd gwas, a'i gael mewn dull fel dyn, fel ddolenau perthynol i gadwyn ddiwymhar ei ostyng-eiddrwydd, a'i ufudd-dod hyd angeu'r groes: gwobr o'r hyn ydyw ei dderchafiad, (Phil. ii. 6—9.) A ydoedd ddim yn fwy gostyng-eiddrwydd i Grëwr dynion i'w gael mewn dull fel dyn na rhyw ddyn arall, yr hwn ni fedd gylch uwch na dynoliaeth. Am ei holiad, Pa wr ni bu felly? Pe buasai gwallgofddyn yn ei ofyn, ni fuasai cymaint syndod; ond gan iddo gael ei ofyn gan wr o honiadan I. C. y mae yn haeddi ei osod yn chwiban- iad bythol, a chodi carnedd o wftan holl wlad Crëd ar ei ben, a hōno yf uwch o lawer na chlochdŷ Penboyr, am iddo gynyg dywedyd nad oes an- rhydedd ar darostyngiad dwyfol yn perthyn i ymddangosiad Duw yn natur dyn, yn ei enedigaeith, amgylchiadan, ei fywyd, a'i farwolaeth.

2. Gofynaf finau pa eiriau sydd nad allant gael eu harfer fel geiriau llysg, trwy wendid dynol, hyd y nod enwau y Tad, a'r Mab, a'r Ysbryd. A ydyw, o herwydd hyn, yn ddianrhydedd i Dduw eu cyhoeddi mewn modd par- chus. Pa beth ydyw y fath resymwyr ymddisaid o gymaint a haner llygad? llwmach ydynt na'r Cyclopiad y'nges- ail Fwlcen, y rhai a feddient un llygad yn ngnowyllyn eu talcenau: ond y mae gwyr o'r fath hyn heb un yn y wegil, nac yn wyneb en meddwl.

3. O herwydd nad yw Luc ond yn ei grybwyll yn fyr fel hanesydd, ac heb fod er addysg nac athrawiaeth, ond fel arwydd i'r bugelliad. Yn ol rhesymiad y gwr hwn, nid yw y peth a sonir ddim ond unwaith yn y Beibl yn deillwng o'i adrodd: ond mae yr hyn a ddywed ysbrydoliaeth unwaith mewn grym tragwyddol. Mae fod yr hwn oedd yn flurf Duw gwedi ei gael mewn dull fel dyn yr ail ddolen yn athrawiaeth ei ddarostyngiad; o herwydd yn hyn y tra derchafwyd ef, er fod I. C. yn medri ei wadu.

4. Na ddylid crybwyll darostyng- iad Crist a'i dlodi, yn ei fywyd, a'i warth, a'i waradwydd wrth farw, gan nad oedd ond llwybr trwy yr hwn yr aeth i dderchafiad; eithr ei fawredd a'i dderchafiad. Mae ef o'r farn mai llywyddiant ei eirioliaeth, a'i sefyllfa yn y nef ar ddeheulaw y Tad, a ddylid ei gyhoeddi o'r areithfa. Nid yw y dyn hwn yn gweled dim o'r angel a'r cled- dyf o'i flaen, mwy na Balaam, onite ni buasai yn beiddio cynyg gwrthdroi

trefu y weisidogaeth apostolaidd; yr hon sydd yn derbyn ei henw oddiwrth yr hyn a wnaeth Crist yn ei ddaros- tyngiad. Pregethu Crist gwedi ei groeshoelio, yn nghyfiwr ei ddaros- tyngiad y cafwyd yr ufudd-dod sydd yn cyfiawnhan—y gwaed sydd yn cymodi—a'r haeddiant sydd yn enill bendithion i bechaduriaid. Yr hwn a ddisgynodd i barthau isaf y ddacur yw yr hwn a esgynodd goruwch yr holl nefoedd, gan gaethiwo caethiwd, a derbyn rhoddion i ddynion. Pwy wyt ti, O ddyn, a doraist y ddolen apostolaidd sydd rhwng darostyngiad a derchafiad Crist. Tydi a'n prynaist ni trwy dy waed, ydyw iaith cantor- gell y nefoedd wen. Ond myn I. C. i beidio coffhau y tlodi sydd yn cyf- oethogi pechadur. Ond yn ol ei ath- rawiaeth ef nid yw ei ddisgyniad yn addas son am dano!!

5. Llysenwad ydyw galw Crist yn fab Mair, medd Mr. Calfin. Ond gwirionedd diymwad ydyw nad oedd ganddo un tad, fel dyn, canys cenedl- wyd ef yn oruwch-naturiol, trwy eff- eithiolaeth yr Ysbryd Glân. Yr oedd yn fab Mair mewn ystyr mwy cyflawn nag mae I. Calfin yn fab ei fam. A ydyw ef am wadu cenhedliad goruch- naturiol ein Harglwydd? Mae tne- tra amlwg o leiaf yn ei hwnc i arwain i hyn. Dan enw *had* neu *fab* gwaig y crybwydd yr orael dwyfol am dano ef gyntaf—Morwyn a fydd beich- iog, ac a esgor ar fab—gwedi ei wnen- thur o wraig. Y gwr sydd ddigonol i wadu nad oedd Crist yn fab Mair, yr hwn a elwir ei chyntaf-anedig fab, a ddichon daeru un peth a ddol i'w ben. “Mair a esgorodd ar ei chyntaf-anedig fab,” medd y Beibl. “Nid oes son yn y Beibl am fab Mair,” medd I. Calfin. A ydyw ei fod yn cael ei alw Mab Duw yn wrthwynebol i'w alw Mab y Dyn, a Mab Morwyn o du Dafydd. Trwy ei fod yn Fab Mair y mae yn Fab Dafydd.

Cyn gadael yr ymresymydd hwn, gofynaf iddo pa berthynas oedd rhwng enw Diotrefes a'r pwnc mewn dadl? Ai teg oedd gwnenthur desnydd o ddirmyg o'r enw benthycol, gan ei gymharu a'r gwr a wrthasfodd yr Ap- ostolion? Can ddily'n rheol uchelfoes I. C. meddaf fineu, *efe yw y gwr* a fyn- odd losgi Serfed y meddyg a choed irion; o herwydd pa ham, medd Bran Esop, *efe a gillodd o Geneva*, ac a ddaeth i ardal L.L.g., r, ac a osododd ei hun i fydd yn feddyg yno—dichon iddo gael llyfrau Serfed, gwedi ei los- gi: maent yn awr i'w gynorthwyo yn ei alwad yn Mryn y Brialu. Mae yn

tybied y medr weled yn amlycach na'r holl dduwinyddion drefn darostyngiad Crist. Eithr mi a gynghorwn I. C. i aros yn ei ystafell, ac hynodi ei hun ymysg y boneddigion uchelddysg a ganlyn:—Meistriaid Opium, Hirapeira, Diapente, Benj. Cordial, Mwstard, Acid Vitriol, Parigorice Elixir, a'r Ellyn Gwaedu. Pe medrwn, gosodwa ef yn dywysog y filwriaeth a'r gwyr da uchod, gan en trefnu ymlaid a'r gibwst, y ddarton, y gymalwst, y sogfa, y cryd poeth, a'r ddarfodedigaeth. Geill wneuthur lles i'w genedl trwy ddarostwng y rhai hyny—ond fel esponiwr y Beibl, ni wna ddim ond tori y rhaff wrth ei dirwyn i fynu.

Llangeni.

C. EFANS.

Sicr yw fod ein Gwaredwr, fel dyn, mewn ystyr briodol yn Fab Mair, a bod pwys mawr yn cael ei roddi ar ei ddarostyngiad yn yr Ysgrhythur; trwy ei dlodi ef y cyfothogir ni. O'r tu arall, dichon fod yr ymadroddion "Mab Mari, Bachgen Bethlehem," a'r cyffelyb, yn cael eu harfer y Nghymru yn fyfych, mewn modd amhriodol.—Nid ydym yn gweled y byddai estyn y ddadl hon ymhellach o'm Hesâd i'r cyffredin, gan hyny gwell yw ei therfynu ar hyn. "Nid da gormod o ddim."—GOMER.

GALWAD

AM YMDECHAD EGNIDOL GWEINIDOGION YR EFENGYL DROS HEDDWCH CYFFREDIN.

OCH! na b'ai holl weinidogion yr efengyl yn uno yn y llafur yma o gariad a gwaith heddwch, y fath ryfeddodau a ddygid i ben! gan y byddai yn syndod i ganfod fyfych y cyfnewidiad gogoneddus!—A gaf fi ddwyn rhesymau i'ch argyhoeddi, neu wrthddrychau i'ch hanog, i ddrychafu eich lles am heddwch y byd? Ni chyrchafun. Os gwrthodwch roddi eich cymhorth, ewch, a dyosgwch wisgoedd y weinidogaeth, a brysiwch i wasanaethu ar allor rhyw ddelw anifeil-ddyn, pa un sydd yn hyfridu mewn cigyddiaeth ac mewn gwaed. Ond palam y dywedaf fel hyn? yn ddiau nid oes neb o hanoch chwi, fy mrodyr, a wrthyd eich cymhorthwy i'r Arglwydd yn erbyn cedryn elynion hapusrwydd dynalryw; yn hytrach fe fydd i bob un ymeguio yn yr achos gogoneddus, gan hardd ymdrechu rhagori y naill ar y llall i amddiffyn anrhydedd Tywysog Heddwch. Hefyd, i ymorchestu na byddo un dyn na dynes yn ei ddiadell, na byddo wedi llyncu yn drwyadl egwyddorion heddwch, gan addunedu ar

allor yr efengyl gasineb a dystryw i ryfel. Y fath undeb a hyn mewn ymdrechidau a lwydda, trwy ddwyfol fendith, i enill y dydd. Felly, mewn gweddi am y fendith yma, bydded i bob calon, yn ddibaid, gael ei drychafu at Dduw pob gras.—*Bogue ar y Mîl Blyneddoedd, tu dal, 182.* I. P.

MEDDYGINIAETH HYNOD

AR GEFFYL,

GAN I. EFANS, GŌF, O FERTHYR-TYDFIL.

DARFU i gefyl trwm o eiddo Mr. Hil yru ar draws Berfadrol (*Wheelbarrow*), ac fe aeth y corn i mewn o dan ei balfais 15 modfedd, meddant, ac arosodd darn o hōno i mewn dros ddau fis cyn deall ei fod i mewn. Bu y cyfryw ddernyn yn fyllaw i, yr hwn wedi ei fesur a gefais o glych pedair modfedd a haner o hyd, a'r un faint o gwmpas. Ond trwy fedr a llwyddiant y Meddyg uchod, cafwyd y pren allan, ataliwyd rhediad y gwaed, a gwellhawyd y clwyf, fel y mae yr anifail yn awr mor wasanaethgar ag o'r blaen.—Yr wyf fi yn boddioni rhai o'i gyfeillion trwy yru hyn atoch, a chwi-thau a'm boddlonwch ihen trwy ei gyhoeddi yn eich Seren. Geill fod yn werth arian i ambell ddyn, ac yn werth ei fywyd i ambell anifail.

D. SANDERS.

GOFYNIADAU, &c.

Wrth sylwi ar effaith ddinystriol y gwynt oer a'r llwydrew, (nos Wener a nos Sadwrn, yr 28 a'r 29 o Fai diweddaf), ar afalau, corsenau cloron, rhedyn, &c. nis gallaf lai na synu wrth weled rhai corsenau cloroo, a rhedyn hefyd yn las-iraidd, heb gael dim niwed gan y rhew, a chorsenau ereill bob oclir iddynt, yn y rhestr, wedi eu llwyr ddifia. Meddyliais ar y cyntaf mai gwahanol rywiogaethau o gloron oedent, a'u bod yn galetach eu dail a'u corsenau nag ereill; ond, wedi sylwi yn fanylach, deallais fy mod yn gamsyniol, canys y mae digon o siamplau fod dwy gorsen yn tyfu oddiar yr un gwreiddyn, ac un o honynt yn wyrddlas iraidd, a'r llall wedi ei llwyr ddifia. Dymunol fyddai genyf gael rheswm am y peth hyn, gan ryw naturiaethwr gwell na myf fy hun, yn llewyrch Seren Gomer.

Llangeler.

I. EUAN.

Pa ddwy ddeddf a roddes Duw,

I ddynolryw o'i fawredd;

Mae un heb ras, fel cleddyf llym,

A'r llall heb ddim gwirionedd?

Llanybydder.

LUDOVICUS.

Barddoniaeth.

GOMER HYGAR.—Dymunaw'n weled yn llewyrch eich SEREN dlosgain ragor o helydr brwdfrydedd tu ag at ein cyd-waedolion, sef epil MADOG yn yr Amerig. Wele yma ychydig o'r manwreigion a leueroedd o'm hasgre, yn awel fy awen ieuengaid, ac os tybiwch hwynt yn addas i gwr yn eich SEREN, maent at eich gwasanaeth.

CYWYDD

Mewn dull o Gyflafaredd rhwng Dysgybl-y-Spâs a'i Awen, y'mherthynas i'r MADOGIAID.

"Fel dyfroedd oerion i'r enaid sychedig yn newyddion da o wlad bell."—SELYR.

Dos, f' Awen haulen hylaw,
Mewn hydr drem mwyn hed i'r draw
Americ, at feib morach
Araul em i 'morawl âch
Cymro, sy'n trigo'n wr tru,
Er oesoedd heb air Iesu
'N iachusawl gysonawl sain,
I'w gario i'r nef gywrair;
(Y llusern fwy' llesol
Dan ei nawdd i'n dwyn yn ol:
Os heb hyn byddwn yn byw,
Pwy byth w'yr pa beth-oryw
Duw Iesu da Dywysog,
Orau gradd, pan fu ar grog).
Dwyre, Awenydd dirion,
Hyd yn eu lle hed yn llon;
Ffullia drwy yr chwa yn chweg,
Didawl fyddo dy adeg:
Trwy'r entrych tro ar antur
O'u pen a newyddion pur;
A dywed mewn modd diwall,
Em iawn gu, imi yn gall
Eu helynt, mewn modd hylaw,
Rhwyg y llen i fwrdd rhag llaw.

Yr Awen.

Taw a'th far, tew yw y'th fost,
Areithydd, i ble'r acthost?
A'th hedydd yn dy hoywder,
I blethu'th sain i blith sêr?
Codaist hyd at Gaergwydion—
Y rhocas y'th diflas dôn:
Diagnys a'th dwys ganiad
'Noli Wynedd fwynwedd fad;
Edrycha di yn drachwyrn
Dros y tir—cei drâs y Teyrn
A foriodd, a'i wiw feiwyr,
Y trasau meib, tros y myr;
Amlwg pan fu yr ymladd
Dros eu lle, dreisio a lladd:
"Aeth MADOG heb ora,
"A'i ddyfais oedd dda,
"Ei lestr a hwyliodd,
"Hyd wyneb y dyfroedd,
"Drwy nerth y moroedd certh,
"I'r America."

(Gwr dinidr oedd, chwidr ei chwant,
Môr-Lywydd mawr ei lwyddiant,
Calonog ac enwog oedd,
Cain acawr y cyn oesoedd).
Ab Owain rwydd-gain ei ryw,
Y da ledw-rwyf diledryw:
Ab Gruffydd, gelfydd ei gân,
Wr cadr, a Gwaladr gwiwlan;
Ab Conan, eirian eryr,
Pwy uwch gwaed? pa achau gwyr?
Ab Iago, clyw heb ogan,
Y mwyn-wr glew, muner glân.
Pa âch ragorach a gaf,
I gâ fonedd gofynaf,
Na'r Cymry hyny henwais
A'u nodau drud—nid o drais.
Gwyr prysfnt oedd gynt ar go',
Ach MADOG, (och eu mudo!)
Y'Mhrydain bu gain eu gwedd,
Yn rhodio mewn anrhydedd.

Dysgybl-y-Spâs.

Po ham, f' Awen gymen gu,
Mae dynion yn ymdanu
Eu croes eiriau crâs oeraidd,
Gydâ eu tra'n gwadu traidd
Ein ceraint cywir yno,
(Eu nawf gwiria'th brawf i'th bro),
Swn gwrthgri sy yn gerthgloch,
Gan Saeson brytion eu broch.

Yr Awen.

Gwranddo—pa le mae grwndwal
Yr haerwyr disynwyr sal?
(A brofir o'r dir yn deg),
I'w ffol eiriau ffolreg:—
Chwedlau amryfus chwydlyd
A ant o gof ynt i gyd,
Mal gorlain brain ein bro,
Coeliad, pan font yn cilio.
Nid rhyfedd, was ceinwedd cu,
Y diriaid sy'n gwrthdaeru;
"Cas (medd ua gwas*), yw y gwir,
"A chwerw lle ni cherir."
Profir o waith y prif-feirdd
Dysal hen dihafal heirdd,
I MADOG a'i wyr fudo
O Wynedd, firainwedd fro;
Haneswyr yr hen oesoedd,
Geirwir ga'n gwirio ar g'oedd:—
Caf Walchmai ddifai dda-fardd,
A Llywarch Hen, llewyrch bardd;
Mydrwr y Moch, wr medrus,
A Meredithd rwydd heb rus;
Caradog, eiriog arwr,
A Brechfa, hawddgara gwr;
A Gutyn Owain gain a gaf,
Da enwog fardd dianaf,
Yn dystion gloywon i'n gwlad,
Yn adrodd eu mynediad:
A gwyr tra llyr trwy eu llawdd
'N gwirio ini eu gwar-nawdd.
Dewraidd gan GYMRODORION
Y Gaer Ludd wiw gywir lon;
Profir clud y prifwyr clau
'N bresen mewn aen eiriau;

Caf feirdd o urdd cyfurdawl,
 Lu, yno'n gwirio mewn gwawl:
 A Selyf + yn gyf ei gamp,
 Y paun egypt penigamp;
 A T. Robert, ter hybarch,
 Rhosyn mwyn purwyn mewn parch;
 'N fywio, mae ei holl feon, †
 'N cyd addef a'u llef yn llon.
 I'r heinyf ffur wyr hynod,
 Feirdd yn glau rho' wch fyrdiwn glod,
 Ew hedd eirian haeddai arawd,
 A bri yn gain gan bob brawd.
 Llauer o feib GOMER gu,
 Cain uddas, sy'n cynyddu,
 I 'styried yn dosturus
 Eu dyledswydd rwydd heb rus;
 Hendfych well i'w hânffod,
 Cynydd beunydd fo yn bod.

Mewn cwfaint mwyn y cofnodd
 Dewin bro ddyffin eu modd.
 Bendithion tirion Dduw Tad
 A ddylyn fath addoliad;
 Pob rhyw enw pybyr union
 Drwy ein gwlad, dan rad yr Iôn,
 B'o ymgais eu dyfaia da
 I'w caelaf wedi cofia.
 Dowch fonedd Gwynedd i'r gwaith,
 Deiliad eu hen-wiw dalaith;
 A ffraturwyr ffrw tirion,
 Dowch yn llo, da chwi, yn llon;
 A'r holl feirdd heudd eu hurddas,
 I alw gwâr sylw'r gwyr sas,
 I gael anfon meibion i'w mysg,
 Rai byddoeth er eu haddysg;

† Mr. John Solomon Jones. † Deiliad y
 Gynedeithas. § Y Parch. Dr. Lewis.

Er mwyn brodyr ffur wyr ffwch,
 I'r ethryb, O cyd ruthruch!
 Mal cawri'n gawri i gad,
 Cyfrodedd mewn cyfrediad;
 "Daw fo'n porth a'n cynorthwy,
 "Amen, ac nid rhaid i'n mwy."
 LEODAN MYLLIN.

CROESAWIAD

SYR ROB. WMS. VAUGHAN, BAR.

ADREF O LUNDAIN, MEH. 18, 1819.

Ynghyd â Diolchgarwch iddo am wrth-
 sefyll Derbyniad y Pabyddion yn y Sen-
 edd-dy.

CROESO i'w wlad, llad wr llon—Syr RO-
 BERT.

Sy oreubarch Gristion;
 Perchenog difradog ffron,
 NANNEU, mawredd ben Meirion.
 Danfonodd Duw'n ei fynwes—yn Senedd,
 Synwyr, pwyll, a mawries;
 Gan godi llaw gwinae gadw lles,
 Ar briffordd y wir broffies.

Estynodd oes Protestaniaid—doeth nawdd,
 Bendith nef i'w enaid,
 Rhocs ôl, bu lesol ei blaid,
 Pastwn ar wddf Papiistiaid.

Cadwed, dilynied hyd lawenydd—nef,
 A Naf iddo yn gynydd,
 Yn gryf o blaid gwir grefydd,
 Mwynhaed hon, fynon y ffydd.

Gorph. 1, 1819.

R. D.

Manesion Crefyddol, &c.

CYMRU.

Hynodrmwydd.—Y mae tair buwch gan
 Mr. I. Eftaus, Trefaiog, Pencaer, Dyfed,
 (yn agos i'r fan lle tiriodd y Ffrancod,
 yn 1797), gwedi cael naw llo y ffwyddyn
 hon!!!

BU FARW.

Ar ddydd Sadwrn wythnos i'r diwedd-
 af, yn y 10fed ffwyddyn o'i oed, John
 Griffiths, Yaw, o Norton, Morganwg.

Y Parch. Rhys Anwyl, A. C. Periglor
 Llanyell, Meirionnydd, yn 80 oed.

Yn Nhrefaldwyn, ar ddydd Gwener,
 pythefnos i'r diweddaf, yn y 103 ffwyddyn
 a'i hoedran, Mrs. Powel, yr hon oedd
 wedi byw yn y plwyf hwan ei holl fywyd.

LLOEGR.

Senedd.—Y peth mwyaf eiddwys a
 osodwyd ger bron ein cynddychiolwyr,
 wedi ein cyhoeddiad blaenorol, oedd
 cynyg Syr Ffransis Burdet, ar y 14af
 o'r mis hwn dros ddiwygiad seneddol.

Y mae yn ddigon eglur i'r byd fod agos
 cymaint achos wrth ddiwygiad yn ein
 cynddychioliad yn y Senedd, ag sydd
 i ni gael Senedd oll; os cymhwys yw i
 rai dynion gael eu cynddychiolio, paham
 na chynddychiolid pawb, o leiaf pawb
 yn yr un amgylchiadau? Pa degwch sydd
 gan fyddadwy yn nanfoniad 44 neu uchod
 o aelodau dros sir Cernyw, tra nad oes
 ond 26 neu 27 yn cynddychiolio yr holl
 Dywysogaeth, yr hon ag vnwys 13eg sir.
 Ie, yn y sir uchod, y mae amryw ben-
 trefi a boblogir gan llymrygiaid, yn dan-
 fon dau aelod i'r Senedd, tra nad yw trefi
 tra helaeth Birmingham, Manchester, a'r
 cyffelyb, yn danfon cymaint ag un. Nis
 gallwn farnu llawer o drigolion y pen-
 trefi dywededig yn deilgw o enw gwell
 na llymrygiaid diegwyddor, o herwydd
 gwerthant eu pleidleisiau am y geinog
 uchelaf, megys y gwna masnachwyr â'u
 mwyddau. Ac, hyd y nod y Nghymru, nid
 yw y cynddychiol yn gyfartal; danfonir
 tri aelod o Ddyfed, a dim ond dau o For-
 ganwg, er bod rhifedi trigolion yr-olaf
 agos y cymaint arall ag eiddo y blaenaf;

us o'r tri a gynddychiela dref fechan Penfro, tra y mae Abertawe, y dref fwyaf yn Nghymru o lawer, ac ereill tra phoblogaidd yn y Dywysogaeth, heb yr un. Hefyd, od ydys yn addef y dylai llais y Tŷ Cyffredin fod yn llais y wlad-wriaeth, y mae saith mlynedd yn ormodd o amser i'r aelodau cistedd heb gael eu dewis o'r newydd; nid oes nemawr rheolaeth gan yr etholwyr arnynt; byddai agos cystal iddynt gael eu dewis ar unwaith i fod yn Seneddwy'r tra byddont byw. Hefyd, nid ydym yn canfod un rheswm pahan y dylai rhai dynion a drethir gael rhoddi eu llais yn newisiad ein Seneddwy'r, ac ereill yn cael eu gwrthod: onid gwrthuas yw fod un dyn, os bydd ganddo ddalsgrif (*lease*) am werth 2 bunt; dywedwch i'w bychan o'r fath waelaf, heb dalu 5 swllt o dreth yn y flwyddyn, yn cael rhoddi ei lais mewn etholiad aelod, ac arall, heb y cyfryw ddalsgrif, pe talai 500 punt bob blwyddyn o drethi, heb ganddo fwy i'w wneuthur yn hyn na'r asyn yn mol ei glawdd.—Unwaith eto, pan fyddo gan wr ddalsgrif dros fywydau, er bod yr ieuangaf o honant yn 70 oed, bydd pleidlais ganddo; ond pe byddai gan arall ddalsgrif dros gant neu fil o flyneddau, nid oes ganddo mo'r llais i roddi! Os nad yw pethan fel hyn yn galw am ddiwygiad, anhawdd yw dywedyd pa beth a ddylid ddiwygio. Eto fe wrthodwy'r y cynyg a wnaeth Syr Ffrancis dros hyn, gan 153 yn erbyn 58. Gwahaniaeth 95!

Yr oeddid yn meddwl y buasai y Senedd bresenol yn fwy parod i wrando ar lais y bobl na'r un blaenorol, gan fod cynifer o aelodau newyddion ynddi; a llawer o'r rhai hyn cyn cael eu dewis yn cyhoeddi yr addewidion tecaf. Mynych y gwelsom ddarluniad o'r Tŷ Cyffredin presenol fel yn cynwys tair plaid; sef y Gweinidogion a'u hymlynwyr; a'r Isel-bleidwyr (*Whigs*), eu gwrthwynebwyr arferol; a phleidwyr y wlad, neu y plaid Aymddibynol, fel y gelwid hi, yr hon a ddywedid oedd y gryfaf o'r tair; pan ymgysgullodd y Seneddwy'r gyntaf y tro hwn barnasom fod y darluniad uchod yn dra theg a chywir; eithr yr ydym wedi colli ein golwg er ys cryn amser ar y drydedd blaid, neu'r plaid Aymddibynol; nis gwyddom pa beth a ddaeth o hōni; pan gynygodd Mr. Tierney ar fod i'r Tŷ chwilio i ansawdd y deyrnas, yr oedd rhifedi plaid y Gweinidogion mewn gwrthwynebiad mor lliosog ag arferol; o'r tu arall, pan gynygodd y Gweinidogion, godi tair miliwn o drethi ychwanegol, yr oeddym yn fawr ein hawydd am weled y blaid wladol mewn rhyw gongl o'r Tŷ, eithr nid oedd yno yr argoeflliaf amdanynt. Trachefn, meddylasom y buasai y gwyr da hyn yn dangos eu wynebau, pan soniwyd am ddiwygiad yn eu mysc eu hunain, gan fod cynifer o ddeisyfadau y bobl ger eu bronau, ynd fwy y gwelir uchod, cawsom ein siomi! y mae y gwladgarwyr yma wedi diffau! nid oes dim i'w weled ond

y ddwy hen blaid, y Gweinidogion a'u gwrthwynebwyr! ac eglur yw fod y trysorlys wedi gwneuthur yn gyflêlyb a'r drydedd blaid yma, ag y gwnaeth gwartheg culion Phara'o'r rhai tewion.—Da fyddai i etholwyr ein gwlad gadw mewn cof mai ar amserau etholiad yn unig y mae'r boneddigion uchod yn weledig; ac am eu bod wedi rhoddi eu llais yn erbyn y gweinidogion ar achosion dibwys, pryd na fyddo perygl i ddigio eu meistriaid, hōnant yn fynych eu bod hwy yn hollol amhleidgar, er eu bod bob amser pan fyddo pwnc o bwys i'r wlad yn cael ei drafod, yn teimlo tuedd anorod i dynu at Arglwyddi y trysorlys; yw amgen hwy a wrandawent ar lais y wlad drym-lwythog.

Wrth ddadleu dros ddiwygiad yn y Senedd, pell iawn ydym ni o feddwl mai doethineb fyddai dylun *Cartwright*, *Hunt*, a *Chubbett*, y rhai a ddadleuant yn ffyrnig dros Senedd newydd bob blwyddyn, a bod i bob dyn mewn oedran gael llais yn eu dewisiad; yr ydym yn gryf o'r meddwl fod y gwyr gorwyllt uchod trwy fyned a phethau yn rhy bell, wedi gwneuthur mil mwy o ddrwg nac o dda i achos diwygiad. Byddai awduddodi pob un sydd yn talu treth union-gyrcel i roddi eu lais, a chysle i'w wneuthur bob tair blynedd, yn lle saith, yn dra rhesymol, ac yn llawer tebycach i wneuthur lies na rhedeg i eithaf oedd; hefyd, yr ydym wedi sylwli fod gofyn gormodol, ys achos yn fynych o beidio cael dim. Cymhedroldeb mewn pob peth sydd fuddiol a chanmoladwy.

IWERDDON.—Mynegir gan bapur Rhyd-ydwfr (*Waterford*), am y 30ain o'r mis diweddaf, bod cryn derfysc wedi cymeryd lle yno, gan thewlyr yn ceisio gwaith; bod amryw o'r pobyddion, ac ereill yn gwerthu bara, wedi cael eu hyspeilio, a bod y lliaws yn defnyddio iaith fyrgwthiol tra dychrynlyd—gosodwyd un o'r blaenoriaid mewn dalfs, eithr ni wyddid beth a ganlynai. Y mae cryn anesmwythder trwy amryw barthau o Loegr hefyd; eithr nid ydym yn deall fod dim afreolaidd a therfyscled wedi cael ei wneuthur yno, er bod rhai o bapurau Llundain wedi cyhoeddi hyn.

YR AMERIC DDEHEUOL.—Yr ydys newydd derbyn cenadieth oddiwrt y Llywydd Bolifar, o *Venezuela*, yn mynegu bod 150 o farchluoedd Brytanaid, y rhai ydynt wedi myned i'r wlad hōno i ōlwrio o blaid rhydd-dd, wedi myned i fynu ar hyd glân yr Oronoco, ac ymosod ar farchluoedd Morilo, (cyfaill Ferdinand), a'u llwyr orchfygu, er eu bod yn fil mewn rhifedi! gan ddinystrio 400 o'r goreu o honynt. Dygwyd y newydd hwn gan y llong a elwir *George Caning*, o Margareta.—Hysbysir gan un o bapurau Ffrainc, fod brwydr arall wedi cymeryd lle, yr hon a derfynodd o du y

Gwladgarwyr; collodd yr Yspañiaid 200 o wyr, eithr ni cholodd y lleill 50.

Codir catrod (*regiment*) newydd yn awr yn yr Iwerddon, o blaid yr Anymddibyniaid, ac yr ydys yn hyderu y bydd yn gyflawn, a'r rhan olaf o hōni yn barod i hwylio cyn dechreu Awst; y mae y rhan gyntaf wedi hwylio eisioes. Bernir y bydd y gatrod hon yn un o'r rhai goreu a fodd y Gwladgarwyr, yn gymaint a bod amryw o'r swyddogion a'r milwyr yn rhai profedig.

Mewn amryw bapurau tramor, haerir nad yw y llongau a gafodd Spain o Rwsia, i drosglwyddo milwyr o Cadis i America, o werth myned i'r môr, ac am hyn rhaid aros am longau gwell i drosglwyddo y fyddin ddywededig.—Cyfarfyddodd Arz. Cochranë â dwy herw-long Yspañiaid, ar y môr, yn agos i Lima; ac ar ol cymeryd un o honynt, efe a yrodd y llall ar y lan, ac a'i llosgodd.

Blin genym fynegu, o'r tu arall, fod byddin Syr Gregor M'Gregor, yr hon a gymerodd Porto Belo, wedi cael ei macddu gan y Breninoliaid, dan dywysiad y Cadf. Hore, ar fore y ltaf o'r mis diweddaf. Cychwynodd Hore o Panama, ynghyd a 1000 neu 1200 o filwyr, a daethant i Porto Belo, gan ymosod ar y lle ynghylch 6 o'r gloch y boren, tra yr oedd M'Gregor a'i filwyr yn eu gwelyau, heb ddygwyl am y fath ymweliad. Dihaagodd M'Gregor ei hun, heb ddim ond ei grym am dano, trwy neidio allan trwy ffenestr ei ystafell, yr hwn oedd 20 troedfedd o uwchder; rhuthrodd i'r môr, a nosiodd at lough oedd yn y llongborth, yr hon a'i derbyniodd. Ymdrechodd y Milwriad O'Hara osod y gwyf mewn trefn, ond yr oedd yn rhy ddiweddar i wrthwynebu, lladdwyd a chlwyfwyd 100 o'i wyr yn ebrwydd, a gwnawd 70 o swyddogion a 300 o'r gwyf yn garcharorion, a chymarwyd eu holl beiriant ac arlwy rhyfel. Brytaniaid a Gwyddelod oedd y rhai hyn agos oll. Ni's gellir milwrio yn llwyddian mewn ystyr wladol nac ysbrydol, heb *willaduriaeth*. Er mai a'r Yspañiaid yr oedd M'Gregor yn milwrio nid oedd yr Anymddibyniaid wedi ei awdurdodi na'i arddel fel un o'u cadlywyddion hwy—brwydro yr oedd yn ol cyngor ei ewyllys ei hun. Eto, dichon fod y golled agos gymaint i achos rhyddid a phe buasai yn ryfelwr rheolaidd.—Nid yw yr hanes uchod yn swyddol, ac nid gofid i ni fyddai clywed ei gwrthddyweddy ar sylfeini da.—Mewn hanes diweddarach, dywedir fod M'Gregor wedi ei awdurdodi yn rheolaidd i ymludd o blaid yr Anymddibyniaid; ac y mae gorchuwiliwr iddo yn awr yn Llundain, yn ymre-u dynion at ei wasanaeth, ac yn paratoi arfau rhyfel o bob math iddo.

Dywedir fod prinder mawr am arian yn Unol Daleithau America, a bod Arlundai yn Baltimore, ac amryw fanau ereill, wedi troi allan yn fethdalwyr.

Troseddau, Dygwyddiadau, &c.

Rhybudd.—Dydd Sadwrn, pythefnos i'r diweddaf, dirwywyd Dafydd Dafis, cigydd, o Lanarthney, swydd Gaerfyrddin, yn y swm liniaredig (*mitigated*) o 10s. ger bron Ynadon Abertawe, am nad oedd ei enw yn arlliwiedg ar ei fen. Yr ydym yn clywed fod yr Ynadon yn ymroddi cospi pob troseddwy'r o'r fath, yn gystal a'r rhai a farchogant yn anghyfreithlon ar eu meni; neu eu gadael ar y ffordd fawr.

Dirwywyd John Lloyd, am dori deg planhigyn derwen, eiddo yr Anrhyd. P. R. D. Burel; rhanwyd y ddirwy ymysg tlodion plwyf Betws-y-coed, swydd Dinbych.

Ty-doriad.—Nos Sabath, pythefnos i'r olaf, torodd rhyw ddihroed i gyfrif-dy Mrd. Williams a Bryant, Merthyr-Tydfil, trwy'r ffenestr; ond er mawr siomedigaeth ni chwasant ddim arian, yr hyn, fel yr ymddengys, oedd y cwbl a geisiant, canys gadawsant rhai pethau gwerthfawr ar ol, rhag, ysgafydd, y buasai myned ymaith a'r rhai hyn yn foddion i ddwyn yr yspailwyr i farn.

Nos Wener, wythnos i'r diweddaf, tywyd ymaith ganaden ffenestr masnachdy Mr. Sanders, Glanydwfwr (*Strand*), Abertawe, a drylliwyd dau bedroryn o wydr y ffenestr, trwy yr hon yr aeth rhyw leidr neu ladron i mewn, a lledratwyd o glych pedair punt o arian a chopr; sef cymaint ag oedd yn y masnachdy—ynghyd a gwerth o bedair i bum punt o fygys a threwlwch.—Nid ydys yn anobeithiol ynghylch cael y rhai hyn allan, gan fod lle i feddwl mai nid ddeithiaid ydynt.

Marwolaethau.—Ar y 12fed o'r mis diweddaf, cafwyd corff James Melhuish, morwr o Gerniwr, yn farw ynghamlas Morgauwg, gerllaw Caerdydd—Rheithfarn, *Cafwyd wedi Baddi*.—Ar y 15fed o'r un mis, cafwyd corff marw Benj. Bond, plwyf Llanharmon, Maesyfed, ynghwng yn ei ysgubor ei hun—Rheithfarn, *Gwall-gofwydd*.—Ar y 18fed o'r un mis, syrthiodd parth uchaf maen-gloddfa ar *Thos. Boigwyn* a *John Bound*, wrth *Glasbury*, yn yr un sîr, a lladdwyd y ddau—Rheithfarn, *Marwolaeth Ddamwiniol*.

Arian ffigiol.—Cafwyd 35p. o syltau ffigiol yn ddiweddar y meddiant gwr a eilw ei hun Tomas Powell, trwy ymdrech glodfawr Mr. P. Evans, Cyfreithiwr, y Nghaernarfon; gyrwyd ef i garchar i'w brofi yn y brawdlys nesaf.—Y mae gwraig o gerllaw y *Mumbles*, Morgauwg, wedi cael ei gyru i garchar Caerdydd am yr un trosedd—cafwyd 15 pwys o arian ffigiol yn ei thy.

Penyd.—Dygodd gwr ag sydd yn prewyllo yn y Trosant, Pontypwll, ei benyd yn ddiweddar, yn nhŷ Gwarcheidwad yr Eglwys, yn ol dedryd Llys Eglwysg

Llandaf, am roddi annir i ddynes o'r un lle; yr oedd y Cwrdd, y ddynes ddywededig, ac ychydig o rai dewisol, yn bresenol, yn dystion o'r ddefod hyfrydlawn.

Mellt.—Pythefnos i echdoe, mewn ystora ddychrynllyd o daranau, gwlaw, a chentillyc, yn *Kingswood*, gerllaw *Wotton-under-Edge*, ac nid ymbell o Gaerodur, tarawyd John Tomas, mab Mr. Sirls Tomas, o Lundain, gan belen o dan, fel y bu farw yn y fan, mewn munudyn.

Llofruddiaeth erchyll gerllaw Gwreccsam.—Cadwyd cyfarfod blyneddol budd-gymdeithas Gresford, gerllaw Gwreccsam, wythnos i ddoe. Ciniawodd yr aelodau gyda'u gilydd yn y tŷ lle cynhelir y gymdeithas, gyda'r tawelwch a'r cydgordiad mwyaf, hyd y prydawn, pryd y cynhiodd un *Dafydd Cook*, alias *Dafydd Chalinor*, a gwr y tŷ. Cynghorodd dyn o'r enw Tomas Jones (brawd ynghyfraith gwr y tŷ), Cook i fyned ahref. Pa fodd bynag, efe a wrthododd, ac a ddywedodd "y mynai efe ddial ar Jones." Yn fuan ar ol hyn ymadawodd Cook a'r tŷ. Yng-hylch haner awr cyn i Cook fyned allan y cychwynodd Jones i fyned tuag ahref. Ar ol iddo fyned ychydig o bellter, daeth Cook i fynu ato, ac a'i tarawodd i lawr; ar ol hyny efe a'i troediodd (*kicked*) lawer o weithiau ar ei atleisiau, ei gefn, a'i werddyr (*groin*), a rhanau greill o'i gorff. Yr oedd gwraig y dyoddefydd anedwydd yn agos i'r fan pan oedd ei gwr truan yn cael ei gamdrin yn y fath fodd erchyll, ac a waeddodd allan amryw weithiau, "*Llofruddiaeth!*" Dywedodd Cook wrthi o, na thawai hi a'i ystwr y lladdai efe hi hefyd. Wedi hyny ffordd yr adyn. Cadwyd Ymofyniad Ynad Llofruddiaeth ar y corff ar ddydd Iau diweddaf—Rheithfarn, "*Llofruddiaeth Gwirfoddol yn erbyn Dafydd Cook, alias Chalinor.*" Gadawodd Jones wraig a naw o blant. Yr ydym yn deall fod Cook wedi roddi ei hun i fynu i ddwy-law cyflawnder.

Llofruddiaeth.—Cadwyd corff plentyn yn ddiweddar mewn ffos yn Nghapel Curig, swydd Gaernarfon; cyhoeddwyd rheithfarn o *lofruddiaeth gwirfoddol*, gan y rheithwyr, ac y mae Mr. Carreg yr Ynad Llofruddiaeth wedi cynygu gain gini o wobr i'r sawl a ddatguddio y llofrudd.

Gyrwyd Ann a Sara Lloyd, mam a'i merch, i garchar Caerdydd; y gytaf dan y cybuddiad o ladd ei phlentyn bastardd, a'r olaf (y fam) am fod yn gyfranog yn y weithred. Yr oeddynt yn trigo yn mhlwyf Llansamlet; a chafwyd corff y baban yn yr ardd, heb ddim ond ychydig o bridd yn ei guddio, Barnodd y rheithwyr fod y plentyn wedi ei eni yn fyw, ond iddo drengu trwy esgeulusdra gwirfoddol y fam.

Gyrwyd Mari Jones, morwyn i Mr. R. Gardner, gerllaw Iscoed, swydd Dimbich, i garchar, dan y cybuddiad o ladd ei phlentyn bastardd.

Gyrwyd dynes ag oedd yn galw ei hua Ann Befan, o gymydogiaeth Castellnodd, i garchar Caerdydd, am ledrata 34 llath o lain o fasnachdŷ Mr. I. Walters, Abergawe, yn amser y flair, dydd Gwener pythefnos i'r diweddaf.

Yn ddiweddar, cymerodd dyn o'r enw Kirby, yn Llundain, ei wraig a dau o'i blant gydag ef allan i rodio, gan adael plentyn arall gartref; eithr pan ddych-welodd efe ahref yn yr hwyr, sylwyd nad oeddynt hwy gydag ef; dydd Mawrth wedi hyny, efe a aeth i dŷ eymydog; gan geisio benthg ystwc, yr hon a gafodd; yr oedd yn edrych yn dra gwyllt; ymhnen llaner awr wedi hyny, aeth y plentyn ag oedd yn aros i'w ystafell, a chafodd ef uwch yr ystwc yn gwaedu, ac ellyn gwaedllyd yn ei law; ysgrechodd y plentyn, a rhedodd tuag ato; ar hyn efe a ymafodd yn y plentyn, ac yr oedd ynghylch gosod yr ellyn ar ei wddf; eithr ei ysgrech a ddŷgodd ddau ddyn ag oedd yn llelly yn y tŷ i'w gynorthwyo, cyn cael o bono amser i gyflawni ei amcan; ar hyn efe a oyllygodd y plentyn, ac a redodd atynt hwy, a'r ellyn yn ei law, gan eu bygwth, er bod ei waed yn llifo; eithr hwy a ddiangasant rhagddo; ac ynteu gan wendid a syrthiodd i lawr, a rhedodd y plentyn ymaith. Cynullodd llawer o'r cymydogion ynghyd, ond ni feiddiai heb gael ofn fyned ato, hyd oni ddaeth neid-geidwad i'r lle, yr hwn a'i diarfogodd. Dygwyd ef i glafdy St. Thomas, lle y trinwyd ei glwyf. Y peth mwyaf dirgelaid yn y gorchwyl hwn oedd diffianiad disymwth y wraig a'r plant, o herwydd na welwyd hwy dros amryw ddyddiau wedi hyny; ond yr ydym yn deall yn awr eu bod wedi dychwelyd, a'i fod ef ar wellhad.

Cath gynddeiriog.—Cnwyd amryw gathau yn ddiweddar gan gi cynddeiriog ynghymydogiaeth *Fulham*, gerllaw Llundain; ymosododd un o'r cathod hyn yn fyrrig ar amryw beronau yn ddiweddar, gan rwygo eu cnawd mewn modd truenus; eithr hi a saethwyd o'r diwedd. Dylai pawb fod yn ofalus iawn i ladd, neu i rwymo yn diogel, eu cwn a'u cathod, pan fyddont wedi cael eu cnoi gan ereill mewn cyflwr o gynddeiriogrwydd.

Ffurfiau.—Gostyngodd pris y gwllan lawer iawn yn Mynwy; ni werthwyd ond ychydig.—Ac yn flair *Colford* ar ol hyny, yr oedd y gwerthiad yn gyflyb; 20s. neu 22s. y man uchaf a gafwyd y maen am wlan a werthasai y llynedd am am 37s. Gwerthiad tra bywiog ar antifeiliaid breision, a chryn-aliw am fustych ac aneirod; y rhai a werthwyd am brisoedd hytrach yn uchel. Gwerthiad marwaid ar gefyllau.—Yr oedd y pristaun ychydig yn uwch yn flair gwllan Bangor nag yn Llanrwst, a mwy o werth. Gwartheg yn gwerthu yn dda.—Nid oedd fawr

o gefyllan nac anifeiliaid corniog yn flair Pwllheli, ond yr oedd y gwerthiad yn fywlog, a phris lled dda am gefyllan gwyb. — Yn flair Cricieth, cafwyd prisoedd lled dda am anifeiliaid corniog. — Yr oedd llawer o gefyllan gwyb ac anifeiliaid corniog, yn flair Abertawe, a chafwyd gwerthiad lled dda, am brisoedd uchel, yn neillduol ar yr anifeiliaid corniog.

Lloi—Collodd tddynwr yn Esecs, yr haf diweddfaf, wyth neu naw o loi o'r bib, neu ddolur rhydd; wedi cynyg amryw feddyginiaethau yn ofer, efe a gafodd fod yr un ganlynol yn effeithiol; hyd y nod pan oedd y lloi ar drancedig—*th. — Powdered Rhubarb, 2 drachms; oil of Castor, 1 oz. Kali prepared, llonaid llwy dea, mewn pint o larch; os na wna un waith y tro, rhoddwch yr un faint drachefn, mewn 36 neu 48 awr. Os myn y llo sugno, gedwch iddo gael yr hyn a garo.*

Y Gymdeithas Gymroaidd.

DYDD Iau a dydd Gwener diweddfaf, cynhaliwyd Cyfarfod Blyneddol y Gymdeithas Gymroaidd, y Nghaerfyrddin, Arf. Fegob Tyddewi yn y gadair, yr hwn a wisgwyd ag arwydd Urdd y Derwyddon, gan y Prif-fardd Lolo Morganwg, er dywentydd i lu mawr o foneddigion ag oeddynt gynulledig o amryw barthau Cymru a Lloegr. Enillwyd y gwobrau oll gan wyr o'r Gogledd—tri o beoynt gan y Parch. Walter Dafis, sir Drefaldwyn. Enillwyd y Delys Arian gan — Blaney, Telynwyr Iarll Powys. O ran Teilyngdod Cymharol Gosodiadau Barddonol Morganwg a sir Gaerfyrddin, condemnwyd eiddo yr olaf, a chyflawnhawyd eiddo y blaenaf. Nid oes genym le i ddywedyd ychwaneg yn awr, eithr rhoddwn yr hanes yn gyflawn yn y nesaf.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

- Derbyniwyd Ysgrifau Philotheoros; R. D.; T. W. Cefnawr; Galielms Legman; Iago Trichrug; Wm. Jones; Philo-Euler; Philo Diotrefes y Gogledd; D. D. Merthyr; Coed Cymer; a Rbbert ab Gwilym Ddu.
- Ymddengys llythyr T. Roberts, *Llywnrhudol*, ynghyd â *Darlun o Bibell fyrgyrolain* a *amand gan y Madooliaid*, yn y nesaf—nis gellid cael y darlun yn barod fr Rhifyn hwn.—Ymddengys hefyd *Ateb Cantor i Aliquis—Sienegyn ap Tydfil ar Athrofaau—Nereus ar fwyta Gwaed—Cywydd y Lleud, gan Iona— a Dehongliad i Ddychymyg T. D. D. gan Philotheoros*—yn y nesaf, os gellir.

BARDDONIAETH.

TESTUN y GWYNEDDIGION i'r Beirdd, y flwyddyn hon, ydyw

“*Chusengarwyr.*”

AT FEIRDD CYMRU.

BYDDER hysbys i'r BEIRDD, y cynhelir EISTEDDFOD i ystyr—ied Ymdrech y Beirdd ar y Testun uchod, y *Mercher cyntaf ar ol Gwyl Ffihangel nesaf*, sef y Gŵed o HYDREF, yn Arwydd y GORON, yn Nhref DDIMBYCH, lle y hennir yn gyhoedd yr amrywiol Gyfansoddiadau Barddonol a anfoner yno, (yn ddidraul); a'r gwaith a dybier odidocaf gan y Beirniaid; AWDWR y cyfryw a wobrwyir â THLWY ARIAN bardd gan GYMDEITHAS Y GWYNEDDIGION, yn ol defod ac arfer.

Yr ydys yn deisyfu i'r Beirdd arwyddo eu Cyfansoddiadau a thyw enw neu enwan neillduol a chwynychont, a *pheidio* a rhoddi eu henwau priodol, fel y byddo yn llwyr Anghyhoedd i'r Beirniaid.

Bydded i'r gweithiau gael eu hanfon yno o leiaf Wythnos cyn y Cyfarfod; a llwybreiddier hwynt at J. Wood, Arwydd y Goron, fel uchod, a'r gair *Eisteddfod* yn eglur ar bob un.

Arwydd y Sach Galar,
Bryn yr Yd,
Llundain, Gorphenhaf 5, 1819.

THOMAS ROBERTS, LLWYNRHODOL.
Cofiadur y Gwyneddigion.

ABERTAWE: Argraffwyd a Chyhoeddwyd gan J. HARRIS, Heol-Fawr.

TRA
MOR,

TRA
Brython.

HEB
DDUW,

HEB
Edm.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, GORPHENHAF 28, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

AR GANU.

MR. GOMER,—Peth sydd mewn ymarferiad mawr yn bresenol, mewn llawer cymydogaeath, heb-law y gymydogaeath lle yr wyf fi yn byw, yw Dysgu Canu Mawl. Ond y mae yn fliu genyf ddywed-yd, na welais i braid un peth erioed, a golygu y peth hwnw yn dda, na byddai rhai yn wrthwynebol iddo ar ei blaniad cyntaf: felly, gan fod Ysgol Ganu yn beth newydd mewn amryw iol ardaloedd, mae llawer o ddynion yn yr ardaloedd hyn, yn erbyn y gwaith i gael ei ddwyn yn mlaen; ac y mae ganddynt resymau call iawn, yn eu golwg hwy, dros eu hymddygiadau. Yr oedd un hen wraig unwaith yn dywedyd, ei bod hi yn cael ei blino yn fawr gan yr holl ddonau newyddion ag oedd yn cael eu canu; ond, ebe hi, pe buaswn yn gwybod pwy don sydd yn cael ei chanu yn y sefocedd, dyna yr un ddysgwn i. Wel, meddai y gwr ag oedd hi yn dywedyd ei

chwyn wrtho, mae yn well i chwigeisio dysgu cymaint ag a alloch o'r tdonau newyddion, rhag ofn mai un o'r rhai byny fydd yn cael ei chana yno. Ond y rhesymau mwyaf cadarn ag wyf fi yn allael gael gan y rhai sydd yn wrthwynebol i'r gwaith o ddysgu canu yn y gymydogaeath hon, yw y rhai canlynol:—

1. Nad ydynt hwy ddim yn caru clywed canu wrth don-nodau, neu fel y dywedant, 'nid oes dim a fynom ni a chanu wrth notes, a chadw yr amser, a gwneud amryw leisiau,' &c. Yn awr, beth yw hyn ond dweud mewn effaith, nad ydynt yn caru canu yn drefnus ac yn rheolaidd. A ydyw eu bod hwy yn peidio caru canu yn rheolaidd yn brawf na ddydd canu felly? Pa un fwy o egoniant i Dduw yw canu yn drefnus ac yn gydunol mewn sain ac amser, neu ynte i un i ddechreu man hyn, pan y mae y llall heb agos dybenu man arall?

Os canu rheolaidd sydd yn tuedd-benu fwyaf at ogoniant gwrth-ddrych ein haddoliad, fel y mae yn ddiau y mae ef, yn ol iaith y Beibl (Salm xxxiii. 3; a xlvii. 7), yna dyledswydd y bobl hyny na fedrant ganu yn rheolaidd, yw dysgu canu felly, ac nid bod yn wrthwynebol i'r rhai sydd yn llafurio i ganu mewn trefn.

2. Hwylweddant fod llawer iawn gwell ganddynt hwylweddant y rhai hen donau, ag oedd mewn arferiad ys llawer dydd, na'r donau newyddion sydd yn awr yn cael eu dysgu o lyfrau-donau: os deallant fod un don wedi ei chymeryd o'r nodau, ni thâl y don hono ddim yn y byd. A ydych chiwi, Mr. Gomer, yn meddwl fod rhai o'r hen donau heb fod o'r llyfr-nodau? os oes rhai heb fod, mi wn i nad ydynt i gyd felly, oblegid mi a welais i mewn tŷ yn ddiweddar hen don-lyfr, i.e. am wn i, nad oedd ef yn henach na mamgu, ac y mae hono wedi marw er ys deunaw mlynedd, yn agos i bedwar ugain oed, ac yr oedd bron yr holl hen donau a ddysgais i erioed i'w cael ar nodau yn hwnnw. Byddai yn dda i'r tylwyth hyn i ystyried, oni buasai fod rhai gwedi bod yn llafurio gyda'r nodau, na fuasai ganddynt hwylweddant na hen don na thôn newydd. Mae y donau newyddion ag oedd gan ein teidiau yn hen donau gyda ni, ac fe fydd y donau newyddion ag ydym ni yn dysgu yn awr, yn hen donau gyda'n plant. Yn awr, onid yw yn ddyledswydd ar ddynion i adael eu diogel a'u rhagfarn, a myned o ddiogel ynghyd â'r gwaith? a dychon fod yn feudith i'w plant pan y byddont hwylweddant eu hunain yn y pridd.

3. Na ddylai neb ganu yn yr addoliad ond y rhai a fyddo yn professu crefydd. Mae achos mawr i ofni fod y dywediant uchod yn tarddu oddiar eu rhagfarn ya

erbyn yr ysgol ganu, oblegid fod rhai dibroffes yn dysgu canu. Pan oeddynt yn canu yn ol yr hen drefn, nid oeddynt yn dywedyd un gair yn erbyn rhai dibroffes i ganu pryd hyny, ac ni ddywedent ddim eto, mae yn debygol, oni buasai rhagfarn at y gwaith. Nid wyf fineu yn meddwl y byddai yn beth hardd i weled dynion dibroffes yn canu yn yr addoliad heb neb professwyr yn canu yn eu plith; ond am i ddynion dibroffes ganu yn yr addoliad gyda phroffeswyr, nid wyf fi yn gweled un sail i'w hatal, ond yn hytrach y dylem eu hanog at y ddyledswydd, (oblegid y mae yn ymddangos i mi ei fod yn ddyledswydd ar bawb ag sydd wedi derbyn y gradd lleiaf o ddawn i ganu mawl i Dduw), oblegid y mae gyda ni orchymyn pendant i hyny; "Cenwch yn llafar i'r Arglwydd yr holl ddech ar," Salm c. 1. "Pob perchen anadl molianed yr Arglwydd," Salm ci. 6. Preswylwyr y graig yn unig ddylai ganu:—mae yn ddiau fod achos mawr gan breswylwyr y graig i ganu, am fod eu traed ar y graig; ond nid yw eu bod hwylweddant ag achos i ganu ganddynt, ddim yn profi yn y mesur lleiaf nad yw yn ddyledswydd ar bob perchen anadl i ganu mawl i'r Arglwydd.

Mae y llawenydd genyf allael dywedyd hyn cyn rhoddi heibio, fod Duw wedi bendithio yr ysgol ganu mewn rhai ardaloedd, yr hyn sydd brawf fod y gwaith yn dda. Mi wn i am rai personau nad oedd un amser yn dyfod i dŷ yr Arglwydd nes i'r ysgol ganu ddyfod a hwynt yno; maent yn awr yn aelodau eglwysig, a phob arwyddion eu bod wedi cael gras, ac am hyuy ni allaf fi lai na gwaeddi, Llwydd i'r ysgolion canu. Hyn yn brisenol oddiwrth

EWYLYSIWR DA I GANU.

Ll—i.

ATHROFAU I BREGETHWYR.

"*Nid boneddigion dysgedig ydych chi, ond tlodion go amwybodus ar y goreu; heb fod yn y gweithdai hyny lle y maent yn ffuglunio pregethwyr; ond er hyny mi e'ch gwnef yn bysgodwyr dynion.*"—I. L.

Yr wyf wedi cymeryd yr ymadrodd uchod allan o ddarnau o bregeth I. L. yn Rhestr Anialwch, (tu dal. 163). Yr wyf yn eu gwneuthur yn destun ychydig o sylwiadau—nid am iddynt gael eu traddodi gan I. L. y Nghaerludd, ond

1. Am fy mod yn gwybod fod llawer o Gymry yn edrych ar Ysgolion i Bregethwyr fel pethau dirmygedig ac anfuddiol.

2. Am y bydd llawer yn meddwl yn twig am i chi argraffu yr ymadrodd, eich bod o'r un golygiadau a hwynt; ac felly yn cadarnhau eu rhagfarn.

Mi ymdrechaf ddangos yn y llinellau canlynol fod Athrofa i Bregethwyr wedi eu sefydlu ar siamplau y proffwydi, a bod yr Arglwydd ymhob oes o'r byd wedi rhoddi arwyddion arbenig o'i foddlonrwydd ynddynt. Yna yr wyf yn barnu na fydd i un dyn synwrol, diragfarn, a didwyll, edrych arnynt mor wael a "gweithdai i ffuglunio pregethwyr."

Mae rhai nad ydynt byth yn chwilio eu Beibl ond yn unig i gael gafael mewn testun, ac felly yn anwybodus iawn o gynhwysiad eu Beiblau mewn ystyr hanesol. Os darllen I. L. y lle oedd at ba rai y cyfeiraf ef, efe a wel fod llawer o Ysgolion wedi eu sylfaeni i blant y proffwydi i gael eu dysgu.

1. Yr oedd Athrofa ar "Fynydd Duw," (1 Sam. x. 5, 10.) Yma yr wyf am sylwi mai enw lle yw "Mynydd Duw," yn y fan yma, ac nid ymadrodd cysgodol, fel y clywais un pregethwr unwaith yn haeru, trwy ysbrydoli yr ymadrodd; gan ddweud mai y lle goreu i fyfyrwyr yw "Mynydd Duw," h. y. Seion.

2. Yr oedd Athrofa yn Naioth, yn Rama, yn yr hwn Samuel oedd yr Athraw, (1 Sam. xix. 19, 20). Yma y cilioedd Dafydd oddiwrth Saul.

3. Yr oedd Athrofa yn Bethel, (2 Bren. ii. 3).

4. Yr oedd un arall yn Iericho, (2 Bren. ii. 5). Yr oedd y ddau uchod yn amser Elias ac Eliseus.

5. Yr oedd Athrofa yn Gilgal, lle yr oedd cant o blant y proffwydi.

6. Yr oedd Athrofa Eliseus ei hun mor llawn, fel nad oedd lle i'r myfyrwyr, (2 Bren. vi. 1—3).

7. Barna llawer o ddysgedigloq mai Athrofa oedd Debir, ac iddi gael ei galw yn Ciriath-Sepher (h. y. Dinas-Llyfran), am ei bod yn Brif-Ysgol (University) yn Palestina, (Josh. xv. 15). Yn yr Athrofa uchod yr oedd proffwydi, neu athrawon a meistriaid, a phlant y proffwydi, h. y. dysgyblion, myfyrwyr, &c.

Mae yr Arglwydd ymhob oes o'r byd wedi dangos ei foddlonrwydd yn y fath sefydliadau.

1. Trwy dywallt arnynt fesurau beilaeth o ysbryd proffwydoliaeth, (2 Bren. ii. 3, 2.) Gwyddai y myfyrwyr ieuainc yma ymlaenllaw am symudiad Eliab.

2. Fe wnaeth wyrthiau drwyddynt, ac er eu mwyn unwaith pan oedd angen yn y crochan, (2 Bren. iv. 38),—pan ymborthodd cant o honynt ar ugain torth, (2 Bren. iv. 42—44),—a phan nosiodd pen y fwyall, (2 Bren. vi. 5, 6).

3. Onid oedd yn anrhydedd mawr i'r Athrofa hyn i gael ymweliadau diweddaſ gwas arbenig Duw, Elias? (2 Bren. ii. 2—6). Gan fod I. L. mor synych yn arfer y geiriau "fel pe dywedasai," mi gaf finen eu defnyddio unwaith, a dweud, "fel pe dywedasai" Elias, "Cyn myned i'r nesfedd, mi ymwelaf â phlant y proffwydi, lle mae Duw yn gwneuthur colofnau ei achos

—ni ddywedaf wrth y myfyrwyr am fod yn ddiwyd ac yn seibg yn eu gwaith—mai gwaith en Tad sydd gan ddynt” Rhyfedd! Rhyfedd!! O’r “gweithdai” hyn y carodd Elias i gamu dros y bedd, ac i ehedeg i anfarwoldeb!—Dichon y rhyfeddai I. L. yn fawr pe byddai i en o aelodau Rhestr Anialwch yn dweud yn y gyfrinach peilltiro!—“Cyn gorphen fy hhaith, y weithred olaf ddymunwn wneud fyddai ymweld â’r Ysgolion lle mae dynion teulainc yn rhoddi eu galluoedd a’u hamser i fyfyrto’r ar anghwiffadwy o’ld Crist.” Ond nid gweithdai eu gelfwir gan bob duwiol.

4. Mae Duw wedi gwnend y defnydd penaf, a’wysaf helaeth o ddynion wedi cael eu dwyn i fynu mewn dysgeidiaeth.—A ddichon I. L. edwim—mewn un oes oddi ar amser yr apostolion; ag oedd yn olldog yn helaeth—rwydd ei ddefnyddiolddeb, nad oedd yn ddyn dysgedig? Os dichon, ni fydd ond un o gant. Yn lle myned fymhell ni gyfyngaf fy hun i Gymra—ac i’r corff o’r hwn y mae I. L. yn aelod. Ai pregethwyr singluniaidd oedd Iones, o Landdowror—Daniel a Langeitho—Charles, o’r Bala, &c. &c.?

Goddefwch, Mr. Gomer, imi wneuthur nneylw yn rhagor cyn penderfynn. Mae llawer o bregethwyr yn beio ar ddysgeidiaeth, ac yn drwgllawio dynion dysgedig, pan ar yt un pryd maent yn pregethu pregethan dynion dysgedig, fel pe byddent yn pregethu eu gwaith eu hnnai. Mi glywais bregethur hnwai yn dywedyd, “Ysgariad tragwyddol i’r dynion hyny sydd yn myned i *hulpitas* heb *astudio* en pregethan eu hnn,” pan ar yr un pryd yr oedd yn pregethu pregeth allan o waith Dr. Owen ar yr Hebraid. Ac ni rydd papur nac amser ddim i mi yn bresenol i ddangos fod y “darnan” goren o bregeth I. L. wedi eu lloffa o Esponiad Mathew Henry ar y lle.

Llwyddiant i’r Seren.

SHENCYN AP TADFIL.

Trehomer.

DEHONGLIAD

I BŶCHYMYG T. D. P.

(TU DAL. 185).

MR. GOMER.—Mae yr hanes a roddodd T. D. P. yn rhifn 37, mewn perthynas i’r *Aen wrtaig*, gwedi achlysuara llawer o ddatleu yn fy nghymydog-aeth i. Dywedai rhai Och, gelfwydd! nid oes neb dros 200 oed yn y dyddiau hyn. Dywedai ereill, Nis dichen fod yn wir; canys ni fyddir yn gŵra nac yn gwreica gwedi yr adgyfodiad. Taw! taw! ebe fi, mae y peth yn ddiagon gwir, yn ol golygiad T. D. P.; ac os wyf yn deall ei foddwl, mae un lled debyg iddi yn Nhrefort, ond ya unig nid wyf yn gwybod fod neb yn coto am ddau wr a fu iddi cyn ei hadgyfodiad, er nad wyf yn amen na fiont. Ond yn nhlwyf i’r ffordd, yr llyn sydd agos i Drefort, y mae un a’steb yn hollol i’r dachniad a roddir yn y Seren. Clywais mewn hanesion gwirioneddol (feddyliaf) ei bod dros 210 oed, a chlywais gan hon gymydogion iddynt weled dan pen dri o wŷr a fu iddi cyn yr un presenol, a chlywais fod ychwaneg o wŷr wedi bod iddi cyn cof gunddynt; eithr fe farw y rhai hyn, ac o’r diwedd fe deffaf hithau, fel y dynad yr apostol gyda golwg ar ddydd ei farwolaeth, “Os fy naearol dy o’r babel hon a ddatodir; felly hithau a ddatodwyd hyd y sylfaen, ac a adgyfododd drachefn ynghylch y flwyddyn 1797, ac y mae hi yn awr yn meddiant ei gŵr diweddaf, nid yn nnig mor helpus ag erioed, ond yn well ei golwg nag y mae neb yn fello ei gweled. Gwraig briod yw hi yn awr hefyd, am hyny nid cyfreithlou yw ei galw yn bntain. Yn amser y gŵr diweddaf a fu farw, yr hwn o achos rhywbeth neu gitydd, nad yw o ddefnydd ei enwi yn bresenol, canys nid addas yw i neb roddi ei benrhwyng eŵr a gwraig, yr oedd efe yn methu cyflawni ei amodau priodasol i hi; yr oedd yn cyflogi arall am ei gwasgarn aethu drosio, hwnw yn fuan gwedi marwolaeth ei gŵr, a’i priododd hi, ac fe fydd y gŵr hwnw farw o’i blaen hi yn awr, a thebyg ddigon y priod gŵr arall hi cyn pen dau fis; ac nid wyf yn amen na fydd rhai llauciau a gŵr priod hefyd yneil llygadu ac yn ei gharu cyn byddo y gŵr presenol farw yn enwedig os dygwdd iddo fod yn hir yn glaf; efo, er hened yw hi, ac er nad yw y plwyf ond bychan, ni by hi erioed allan o hono; ac nid wyf yn amen na welsoch chwi hi lawer gwaith, Mr. Gomer, ynghylch 30 mlynedd a

aeth heibio. Os oes neb am wybod ei henw, yr ydym yn gyffredin yn ei galw EGLWYS Y PLWYF.

PHILOTHEOROS.

Treletert, Dyfed.

GAIR PRYDYDDAWL

YR GANU AR DŌN YR WRTHGAN A
DENWID O DAT. XIV. 13.

GOGONTANT Fyth Fo I'r Ōn;

De'wch i foli'r Iŋn;

Doed Indiaid lu, a'r caethion du,
Barbairaid sy'

Nawr heb glywed sŋn,

Yn llawn llafar dŋn;

Ein Iesu mawr yn galw mae,
De'wch yn glau, aŋan rai, mŋr didrai

Ydyw rhinwedd, Aberth rhyfedd,

Mawr ei sylwedd;

Gwerthfawr yw;

Arch i gadw rhag y dylaw,

Ydyw'r Iesu'n afon marw,

Mae e'n ddyn a Duw.

EFAN TREFOYS A'I CANT.

HANES

YR

EISTEDDFOD

A GYNHALIWD Y NGHAEFYRDDIN,

Yr 6fed, 9fed, a'r 10fed o Or-
phenhaf, 1819.

Rhwng 11eg a 12 o'r gloch dydd
lau, y 9fed, cynhullodd tyrfafawr,
wrth sain odgorn, yn rhandŋ mawr
Gwestŋ y Llywyn Eiddew (*Icy Bush*),
yn cynwys aelodau y Gymdeithas
Gymroaidd, Beirdd, a Cherddorion, y
rhaf oll a dderbyniwyd i mewn trwy
arwydd-nodau (*tickets*), ar y rhaf yr
oedd eu henwan yn ysgrifenedig; ni
pherthynai y fraint o fod yn bresenol i
neb ereill. Yr oedd y gobeithio y
buasai Llywydd y Gymdeithas yn bre-
senol, sef, y Pendefig tra chlodfawr
Argl. Dyneswr, un o gyn-dadau yr
hwn, Gruffydd ab Iŋcolas, ymgeledd-
wr enwog y Beirdd, a flaenorodd yn
yr Eisteddfod fawr a gynhaliwyd
y Nghaerfyrddin, yn y flwyddyn 1451;
sef, agos i bedwar can mlynedd yn ol;
eithaf stŋmwyd dysgwyliadan y Gym-
deithas yn hyn, trwy absenoldeb an-
echeiladwy ei Arglwyddiaeth yn Llun-
dain; pa fŋdd bynag, cyndrychiol-
wyd ei Arglwyddiaeth yn y modd
mwyaf rhagorol gan Argl. Esgob Ty-
ddew, sef ac yndrechliadan hyglod

yr hwn oeddynt dra amlwg a lwydd-
ianus.

Yn wechbreudd y gweithredliadan, ym-
ddangoasodd Mr. Edward Williams,
(Iolo), hwn Fardd Morganwg, gan
bwrso ar Mr. Daniel Evans, (Daniel
ab Iwan Ōdu), Hardd ~~seuanc~~ Ceredig-
ion; a'r cyferbyniad rhwng leuenatydd
a henaist, yr ymestynnydd a'r cynyddi-
fab, nen y taer-geisydd a'r meddianydd,
a barodd i'r amgylehiad hwn fod yn
dra hyfryd. Y Gadair Farddonol, neu
Gadair Teilyngdod, yr hon a sserthi-
wyd erbyn yr aethlysur, o dderw bro-
dorol, mewn agwedd hen-ddulliog (*go-
thic*) pur, a osodwyd ar y bwrdd, i'r
dyben i foddhan cywrein-garwch y
Gymdeithas, yn gystal ag i gynhyrfu
awydd cyd-ymgystadliad y rhaf a allent
fod yn chwenychu i'w meddianu.

Agorwyd yr Eisteddfod gan y Llyw-
ydd gweinyddawl, yr hwn a amgylehid
gan y beneddigion canlynol, y rhaf a
ffurient y Cyngbor Trefnidiaeth (*Man-
aging Committee*); sef, yr Archddaeon
Bevnon; Wm. Lewis, Ysw. Llysnew-
ydd; D. Dafis, Ysw. Meddyg; Thos.
Bowdler, Ysw.; Siarl Morgan, Ysw.;
Parch. Edward Picton; Parch. I.
Bowen; Wm. Morgan, Ysw.; Parch.
B. Milingchamp; Parch. Elisier Wil-
iams; Parch. Wm. Morgan; Parch. I.
Rees, ac aelodau ereill o'r Gymdeithas.
Y Parch. D. Rowland, Cofiadur;
Mr. Edward Williams; Parch. D. Rit-
siards; a Mr. Robert Dafis; y rhaf a
drefnwyd i farnu pwy a ddylai gael y
campaen, neu y gwobrwyon; am y cyf-
ansoddiadau goreu mewn dysgediaeth;
amryw Feirdd a Cherddorion, ynghyd
ag ereill; y cwbloddau i dri chant yn
bresenol. Agorwyd gwaith y Cyfar-
fod gan yr Esgob dysgedig a theiliwag,
mewn araeth fŋr a thra pherthynasol.
Pan derfynodd yr anerchiad yma, yr
hwn a dderbyniwyd gyda boddion-
rwydd a gorfoledd mawr, cyfododd
Mr. Edw. Williams, (Iolo Morganwg),
ac anerchodd y Cyfarfod, yn Saesneg,
yn y modd canlynol:—

“At yr hyn a ddwywedodd ei Arg-
lwyddiaeth mor ddilynnaidd, a pher-
thynol i'r achos, nis gallaf ychwanegu
ond ychydig; eto, mewn modd gos-
tyngedig, crefaf ganiatad i wneuthur
ychydig sylwiadau. Un o brif wrth-
ddrychau y Gymdeithas Gymroaidd
yw amaethu ein Barddoniaeth cen-
hedlaethol, a'i hadferiad i'w hŋn gym-
eriad, sef bod yn ymgeleddydd ac yn
addysgydd gwirionedd. Yn maban-
dod pob cenedl a adwaenir yn hanesol
genym ni hyd yn hyn, Barddoniaeth
oedd trosglwyddyd cynocorol gwybod-
aeth; y mae wedi bod yn ddechreuidd

dysgeidiaeth. Yn gynar yn oes y byd gwareiddwyd y Cymry trwy ganiadau moesol a synuwrflawn eu Beirdd cyntaf i raddau cryn helaeth. 'Yn llewyrch y gon' unwyd hwy mewn cwlwm cymdeithasol. Gweddillion eu hen ddisgeidiaeth Barddonol a Derwyddol sydd hyd y dydd hwn yn ein mysc, ac a eglurant feddiant o'r fath wybodaeth ddledryw ag nas gellir ei gael yn mysc cenhedloedd y byd hwn. Barddoniaeth a gadwodd i ni ein Iaith gysefn hyd y dydd hwn, yn ei holl burdeb dechreuol, trwy holl oesoedd tywyll anwybodaeth, yn y rhai y trengodd holl ieithloedd cenhedloedd lliosog yr Ymerodraeth Rufeinig; yr iaith Roeg ardderchog, yr hon a barhausai ddwy fil o flyneddoedd agos yn ei phurdeb digysfnewid, sydd wedi *darfod*;—y Lladin, iaith sefydledig trwy gyfraith yr Ymerodraeth ddifawr hono, sydd er ys mwy na mil o flyneddoedd yn iaith *fawr*;—ond y mae yr hen Iaith Gymreig eto yn *fyr*. Ynddi hi y ceir golgygnau awduredig o ddisgeidiaeth, y rhai a ddeallir yn hawdd hyd y dydd hwn. Iaith Cymru yw yr unig iaith ag sydd wedi gorfuchedd marwolaeth yr Ymerodraeth Rufeinig, a'i holl ieithloedd ereill. Amaethyddiad dysgeidiaeth yr iaith hon, sydd wedi cynhyrfu sylw bywiog gwir barchedig sylfaenydd a thad y Gymdeithas Gymraidd tra chyfrifol ag sydd yn ymddangos ger ein bronau heddw; diwnod a gyhoeddir genym fel dydd adgyfodiad dysgeidiaeth yn ein hiaith frodorol, yr hon sydd dra anwyl genym. Y dydd hwn a wawria gyda dyscleirdeb mawr y Nghaerfyrddin. Caerfyrddin a gafodd yr anrhydedd uchel tra haddianol, agos i bedwar can mlynedd yn ol, o ymddangos yn aeren ddaclaer yn ngwawriad dydd ymhestlog; byr yn wir a ganafol oedd y dydd a ganlynod; ac yn llwythog o'r ystormydd a redasant allan, megys pe byddai o'u ffauan, yn nhai Caerefrog a Chaerwerydd (*York and Lancaster*). Y mae yr ystormydd hyn, diolchwn i Ddwyfol Ragluniaeth, wedi trenlio eu hanadiad olaf. Yr ydym ni yn byw yn nyddian tawel heddwch; boed i ni obeithio y cofrestrir hwy gan oesoedd a ddél, fel dyddiau gwir grefydd a moesoldeb; a bydded i ni ag ydym yn byw yn y dyddiau hyn, ymdrechu i sefydlu en cymieriad fel y cyfryw. Yn y flwyddyn 1451, cynhaliwyd Eisteddfod mawrwyd y Nghaerfyrddin, dan nawdd y gwir odidog Gruffydd ap Nicolas; un o'i hiliogaeth pendefigaidd, a charwr ei wlad, a ymddengys yn awr yn gydwelthiwr a'u teilyngaf

Arglwydd Esgob Tyddewi; ei law a gynorthwya yn rymus yngosodiad sylfaen ein Sefydliad harddwych; a than ei nawdd urddasol ef yr ydym heddw yn gweled dan lawenychu wledid dysgeidiaethol fawrwyd-arall y Nghaerfyrddin. O Gaerfyrddin, fel o le canol-barthol, boed i anghyllion gwybodaeth, dysgeidiaeth, a phob rhinwedd ag sydd dderbynadwy gan feddwl dynol, gymeryd eu ehedid i bob parth, ar adenydd pob gwynt, gan gawodi arnom o'u hesgyll auraid holl fendithion deallwriaethol, doethineb bur, tangnefedd, a dedwyddwch. Pa le mae'r dyn a chwenychu gael ei ystyried yn garwr ei wlad, ar nad ewyllisia ac a ymdrecha hyd yr eithaf i ddiogelu llwyddiant i'r bwriad mawrwyd a hynaws?"

Derbyniwyd yr araeth hon gyda llawenydd ac arwyddion canmoliaeth, agos i fi d yn ddiderfyn.

Hysbysodd y Gwir Barch. Lywydd fod cyfarfod wedi cael ei gadw yn nhy Arg. Dynefwr, yn Llundain, ar y 14eg o'r mis diweddar, i ystyried y priodoldeb o furfio Cwmdeithas Gaughenol yn y Brif-ddinas, i gydwelthreda a hon, yn yr hwn yr oedd amryw bersopau enwog o Wynedd yn bresenol, a barnwyd ei bod yn gynghoradwy i oedi hyny hyd y flwyddyn nesaf. Wedi hyny darllenwyd llythyr oddiwrth Arg. Dynefwr, yr hwn a fynegai ofid ei Arglwyddiaeth o eisiau bod yn bresenol, a'r achosion o'i absenoldeb.

Englynion Cymreig ar wrthbuddrychau y cyfarfod a draddodwyd wedi hyny olynol gan Mr. Edward Williams, Parch. D. Ritsiards, Mr. Rob. Dafis, a'r Parch. Walter Dafis, y rhai a ganmolwyd yn fawr. Adroddwyd rhai penillion hefyd gan John Cain Jones, y rhai, ar gyfrif dull awyddus ac ymddangosiad isel yr adroddwr, a wnaethant gryn argraff ar y cyfarfod. I symud y blinder a allasai adroddiad o'r cyfansoddiadan Cymreig beri i'r sawl nad oeddynt yn deall yr iaith, yr oedd pedwar telynwyr yn bresenol, y rhai a ganasat amryw donau peraid rhwng adroddiad y naill gyfansoddiad a'r llall.

Cyhoeddwyd enw benthycol awdwr yr eglun goren "ar y Delyn wedi ei thanio o'r newydd," gan yr Esgob; arddelwyd yr enw gan y Parch. Walter Dafis, Petyglor Manafon, gerllaw y Trallwn, swydd Drefaldwyn, trwy gyfodi ar ei draed ac ymgyrma i'r Cadeiwr, "Deisyfwyd arno i adrodd yr Englyn; efe a wnaeth felly, ac a derfynodd ynghanol dyfif a orsedd cymerafwyl.

Cyhoeddwyd hefyd mai yr un gwr boneddig oedd awdwr yr Awdl goren ar (rai o y) 24ain mesur, er "Coffadwriaeth am y gwion Cymreig Syr Thomas Pictou;" ac ar hyny efe a dywyswyd gyda' bleddest i'r Gadair Farddonawl. Gwedi eistedd a hono ya ei gadair newydd, yr hon, megys y sylwasom eisoes, oedd ar fwrdd uchel ynghanol y rhandy, dringodd hen Fardd Morganwg, i fynd, a chylmodd ysnoden (*riband*) llaes am ei fraich ddeheu, sef arwydd Bardd. Wedi hyny disgynodd Mr. Edward Williams, a nesodd at yr Esgob, gan ddywedyd wrtho ei fod wedi cael ei awdurdodi (neu ei gwmhell, canys ni's gallasom ei glywed yn eithaf eglur) i wisgo ei Arglwyddiaeth âg Urdd Derwydd: Wel, eb yr Esgob, myfi a ymostyngaf i bob peth a farnoch yn gynhwys: yna rhwyddodd y Bardd ysnoden wen am fraich ddeheu yr Esgob. Creodd hyn ddywyenydd hir a chyffredin. Dangosai hyn fod rhagfarn grefyddol wedi cael ei gadael o'r tu allan i'r gynulleidiau gan fawron a chyffredin. Gweled *Esgob Tyddewi* yn cael ei urddo gan hen *Ymceilldwr* oedd olygfa mil mwy hyfryd gan goledddwyr cariad ac ewyllys da cyffredin, a gwrthwynebwyr rhagfarn a phleiddgarwch; na phe gwelsid Arch-esgob Caerlaint, yn ei holl wisgoedd a'i rwyg prif-esgobawl, yn cyflawni yr un gorchwyl. Wedi darllen o Mr. Dafis ei Awdl, canwyd y don gwynfanus hyfrydion *Morfa Rhuddlan* gan y Telynorion Blayney a Humphreys yr ienengaf.

Yna cyhoeddodd yr Esgob enw benthycol awdwr yr Awdl oreu ar "farwleth y Frenhines," ac am nad oedd neb yn ateb, torwyd y sêl ag oedd yn caeddi ei iawn enw, a gwelwyd mai Mr. Griffith Williams, Llandegai, sir Gaernarfon, oedd y Bardd llwyddiaethus: darllenwyd y cyfansoddiad hwn gyda medrusrwydd mawr, gan y Parch. D. Williams, Ystradmeirig. Gadawodd y Parch. W. Dafis ei orsedd, neu gadair ei anrhydedd, a chwareduodd y telynorion "Duw gadw'r Brenin;" ac ar eu hol canwyd yr narhyw gan Mrd. *Garbett, Loder, a Rolle*, seledau professedig o Gymdeithas Gyngherdol Caerbaddon (*Bath*). Adroddodd y Parch. W. Dafis rai Penillion a gyfansoddwyd ganddo ar Dafydd ab Edmunt, ei ragfaenor yn y Gadair Farddonol, yn Eisteddfod Caerfyrddin, yn y flwyddyn 1451. Os oedd rhai o gyfeillion trefniant Barddonol D. ab Edmunt yn bresenol, shaid oedd iddynt deimlo cyfnewid-

iaid, neu loeson trymion yn en meddwl.

Wedi hyny dygwyd y Campdraeth-ladau ymlaen. Pan ofynodd y Llywydd a oedd neb yno yn arddel enw benthycol awdwr y Traethawd goren "*Ar gymertad penodol, a mantelism cynharol Sefydliadau Barddonol swyddi Caerfyrddin a Morganwg*," er syndod i bawb cyfododd y Parch. Walter Dafis, yr hwn a enillasai gymaint anrhydedd eisoes, ac wele ef yn bencampwr y drydedd waith. Eglurwyd dwfna ddyseidiaeth, gwybodaeth helaeth, barn gywir, a medrusrwydd beirniadol tra godidog, yn adroddiad y Traethawd hwn, nes oedd y gwrandawyr yn cael eu gorchfygu gan syndod ac hyfrydwech ar gylch. Triniwyd rhai o'r mesurau perthynol i'r pedwar mesur ar hugain gyda llymdostedd teilyngol, yn ein bryd ni. Rhoddwyd clod dyladwy i Feirdd Morganwg, a dynoethwyd Sefydliad Barddonol Caerfyrddin hyd ysylaen; dirmygwyd "Gorchest y Beirdd," &c. yn dra chyfiawn; senwyd eu dyfeiswyr; a dyrchafwyd eu dirmygwyr gyda phriodolder mawr. Gan ein bod yn dysgwyl y gwaith hwn o'r wasc yn fuan, ymataliwn rhag ychwanegu—geill ein darllenwyr gael cyfle i farnu drostynt en hunain eyn hir. Cyn gadael y testun hwn, gweddus fyddai hysbysu i'r anwybodus mai wrth *Sefydliad Barddonol Caerfyrddin*, y meddylir, nid unrhyw drefniant prydiddol a berthyna i'r sir hōno ya unig, ond yr hwn a osodwyd mewn grym yn y flwyddyn 1451, trwy gymhelliaid Dafydd ab Edmunt, brodor o Wynedd; a'r rheswm dros ei atw yn Sefydliad Barddonol Caerfyrddin yw, oblegid i'r Eisteddfod ddywededig, yn yr hon y cafodd ei gadarnhan; gael ei chynnal yn Nghaerfyrddin; a Beirdd Morganwg, (oni chamhyfforddwyd ni), a gyfododd eu llais yn ei erbyn, pan oedd yn cael bri trwy yr holl Dywysogaeth; gan hyny, nid cael en derchafu uchlaw Beirdd swydd Caerfyrddin yn unig, ond en cyhoeddi yn fuddugoliaethwyr ar holl Feirdd Dē a Gogledd a gafodd Awenwyr Morganwg. O'r tu arall, nid yw y gwyr da hyn yn hōni hawl i unrhyw glod neillidol iddynt en hunain, nac i'w henafiaid, gan na wnaethant hwy ddyfeisio dim mewn Cerdd, ond yn unig ei chadw o fewn i'w hen derynnau, a gwrthwynebu y cyfnewidiad gwrthun a wnaed gan D. ab Edmunt. Os nad yw ein cof yn pallu, rhoddit enwau dyfeiswyr y mesurau gwahanol yn y Traethawd hwn.

Testun y Campdraethawd nesaf oedd "*Iaith a dyseidiaeth y Brytaniaid*, tra

fuant dary *Llymddraeth Rhyfing*. A'r Parch. I. Jones, Llanfair Uggar, awydd Caernarfon, oedd awdwyr y Traethawd gŵen ar y pŵnc hwn. Am nad oedd yr awdwyr yn bresenol, darllenwyd ei ysgrif ei gan y Parch. D. Williams; profai y cyfansoddiad hwn fod ei awdwyr wedi chwilio i, a darllen llawer o lyfrau dysgedig, ac nis dichen y cyflawnrâd sefhu enyn tan yn mynwesau Cymry cywir.—Ysgrifenydd y ddan Driethawd hyn yn Saesneg; eithr cynhwysir amryw telirau Cymreig yn y blaenaf, a Lladin yn yr olaf. Dywonyddi gan liaws o Gymry cyfrifol, ond anysgedig mewn ieithoedd meirwon, fyddai cael cyflithad o'r ymadroddion Lladin cyn argraffu y gwaith.

Cynyddodd y Gwir Barch. Lywydd ar fod i ddiolch y Cefarod gael ei roddi i'r Parch. G. Dafis am ei ymdrechriadau gorchestol a llywyddianus yngwasanethu y Gymdeithas Gymroaidd, a'r hwn y cydwybwyd gyda bloddod. Wedi hyny anogodd ei Arglwyddiaeth y Beirdd ag oeddynt bresenol, ac o duedd i hyny, i wneuthur Penillion Cymreig i goffaduriaeth y diweddar Barch. Pedr Roberts, awdwyr amryw weithiau ar ddyseidfaeth Cymreig, yr hwn ffnasai yn aelod o'r galluog o'r Gymdeithas, a pharbedasid ei fyddu buasai yn un o faruwr Barddoniaeth dros y Gymdeithas y flwyddyn hon.—Cytunwyd yn natfyddig a chalonnog i roddi diolch y Gymdeithas i Arg. Dynefwr, er yn abenol, am ei barodwydd i ddyfod yn Llywydd, a'i ymdrech mewn ffawrmod i ddwyn ymlaen ddybenion y Gymdeithas.

Darllenwyd llythyr pwysfawr yn y Ffrangeg, ac wedi hyn yn Saesneg, gan Thos. Bowdler, Yaw. oddiwrth Lywydd Cymdeithas Ffreuhinol o Henafiaethwyr yn Ffrainc, at Lywydd y Gymdeithas hon; yn yr hwn y mynegai y Gymdeithas dramor ei chwengehiad i chebu a hon, a'i pharodwydd i ddanton trosodd hanes ei llafar a'i hymdrechriadau, mewn henafiaeth, &c. Derbyniwyd yr hysbysiaeth hyn gyda llawenydd mawr.—Rhoddwyd diolch gwresog a thra chalonog i'r Esgob, am ei ymddygiad yn y gadair, a'i ymdrech ganmladwy dros y Gymdeithas; ac ar hyn terfynodd y Cyfarfod ychydig cyn 4 o'r gloch y prydawn.

Dygwyddodd Rhagdyment a Gosodethan y Gymdeithas i fyned hyd at y Parch. I. Bowen, o Gaerbaddon, (brodor o Forgawg), Tad Cymdeithas Gyngherddol y ddinas hono; efe yn dofed a ddaeth yn Dangriffwr i'r Gymdeithas Gymroaidd, a chyda'r

parodwydd a'r egui hyny tgydd yn enwgi ei gymeriad, efe a ddech yn gynorthwydd ymlaen aelog e'i barchosion, a danfonodd gynyg i'r Gyngher am Gytgerdd (*Concert*) leisiawg ac offerynol (*vocal and instrumental*), gan gynyddu yn prif gyfansoddiadau y Gymdeithas Gyngherddol i wneud; heb ddim traul i'r Gymdeithas Gymroaidd, i aen Cytganianau yn yr Eglwys y Sabath blaenol, er budd i weddwon ac ymddiried Offeiriad thodion; ac yn yr Eisteddfod, er budd Telymorion methodig. Derbyniwyd y cynyg hwn yn barchas gan y Cyngher; am hyny efe a bigodd allan rai hŷa dŷonau Cymreig hyffyllon, a'r rhai yr smarferwyd yn fynych yn ei ddy ei hun, nes cafwyd y beroriaeth i ffnai i'r radi uchelaf o'r agoroldeb. Ac i'r dyben i aiorhau yr ymarferiad effeithiol o honynat, daeth ef a'i deul i Gyfarfod yr Undeb Eglwysig, ac i'r Fisteddfod. Cyfarfu y cantorion profsedig hwn, sef, *Miss Bartlett, a Mrs. Loder, Garbett, a Rolle*, yn Llyso'r dref, yn hwyr y dydd hwn; noddwyd y Gytgerdd gan y Llywydd, y Cyngher, a thros 500 o foneddigesau a honeddigion, ac ni chafwyd y fath wled beroriaethol, ysgatfydd, orioed, &c. blaen yn y Dywysogaeth. Nid oedd mynedfa i mewn i neb heb arwyddnodau, y rhai a ddysgasant mewn 60p. er budd i'r cantwyr.

Boren dydd Gwener, yn Llyso'r dref, cymerodd y cytgeal am y Delyn Arian le. Yr oedd yno amryw deylorioed, ond yr oedd pob ymgaisiwr am y gamp i gael dewis ei dŷ ei hun; parodwyd ar Mr. Edward Jones, Telymor y Twysog Rhaglaw, i fod yn faruwr yn yr achos hwn. Efe hed yn gynyfer o gydgeisiwyr, nid, anhawdd i ddyn heb gylwad telyn orioed o'r blaen, os gwyddai ryw beth am beroriaeth, i derfynu pwy oedd y telynor teilyngaf; yr oedd agos cymaint o wahaniaeth rhwng y goren a'r gwaethaf a phar buasai y nall yn tynnu llawn peraid telyn a'i fysedd, a'r Hall yn care rhaffau ystlys llong a throed. Mr. Thos. Blayney, telynor Iarll Powys, awydd Drefaldwyn, oedd y goren; y nesaf at hyny oedd Mr. Henry Humphreys, yr ieuangaf, o'r amair; a'r trydydd mewn teilyngod oedd bachgen yn 12 mlwydd oed, o'r enw Wm. Williams, o dref Caerfyrddin; dichen effod yn bencampwr mewn ychydig amser. Wedi cyhoeddi Blayney yn fuddugol, gosodwyd ysnoden i'r am ei wedd, wrth yr hon y crogai'r Delyn Arian, gan Mr. Jones, y Barnydd. Arwydd anghydedd a phamach, ac nid

Offeryn cerdd oedd y delyn arian; gellir ei gosod mewn blwch myglys, o ras ei maint. A nid oedd dim anweddus yn mydfysed a'r benoriaeth hon, megys y gallai yr anwybodus ddychymygu; hebaw Esob a rhifed mawr o Offeir-iaid yr Eglwys Sefydledig, yr oedd yn bresenol amryw Weinidogion, a llawer o gwyddwyr, o wahanol enwau, yn mysg yr Ymneilldauwyr. Ni ddygwyddodd i ni glywed telyn erioed o'r blaen, oedlleith mewn diotf wrth fymed heibio, ac am fod oferedd ac anffoesoldeb yn gyffredin yn glynu wrth y cyffwr teoedd, nid cymhwys oedd aros i'w gwraudo. Nid yw camddefnyddio un rhyw beth ar un achlysur yn reswm pa ham na ddylid gwneuthar iawn ddefnydd o hŏno wedi hyn; yr ydym yn barau fud telyna a chwrthia, efo dawasio, meddwdod, rhegu, ymladd, a drwg arferion ereill, yn bethau ag y dylai Cristianogion eu gochelyd ymhob modd; eithr mewn amgylchiad o'r fath hwn, yr oedd y

"Mŷl o leisian melusion
A geir o hyd y'mola hon,"

yn ddywentydd diniwed. Yn lle cynhyrfa meddyliuau ysgafn a phecnadurus, yr oedd yn cynhell mewn modd anorffwrdd i'n hyatryiaeth, y llinellau hyn,

"A hœd fy nghalon i mewn hwyl,
Fel telyna Dafydd ar yr ŵyl;"

Ie, parodd telyn Blawney yn neffidol, i'w gosio, "A chan bob am o honant yr oedd telynan—a hwy a ganasant gan-iaeth newydd."—"A sheliuau Duw gaudduat, a chann y muent gan Moses,"—"ac ar a glywais ief telynorion, yn canu ar eu telynan,"—"Moeswch dym-paw y delyn, sy'n a'r nabl," (Dat. v. 8, 9. xv. 2. xiv. 2. Sal. lxxxi. 2). Ac ni wnaeth golwg ar y delyn arian ond dwyn i'r efof ardderchoach telyn,

"Pob un â'i delyn aur,
Mab Mair a gaiff y clod," &c.

Ymguglodd lluoedd mawr yn yr hwyr, i wrando y Gytgerdd, yn Llydsf'r dref, er budd i delynorion methedig, a derbynuwyd 82p. 7s. 6c. am arwyddnadau golungiad i mewn. Yr oeddid wedi derbyn 60 punt ya y boren i'r un perwyl.

Dydd Sadwrn, cymerodd y ddefod o'r oddi urddau cynydd le; ac am ei bod yn angenrheidiol i hyn gael ei wneuthar allan, dawiswyd garrd Gwedd y Llywyn Eiddew. Wedi i wyth Bardd wrth farn a defod, sef, Mr. Edward Williams, y Parch. Gwallter Dafis, Parch. Elisier Williams, Parch. Dafydd Rhisiards, Parch. Dau-

Idas, Mr. Robert Dafis, a Mr. Teliol Williams, ddewis Mr. Edward Williams i fod yn Fardd gweinyddol ar yr achos, efo a ddechrenodd y ddefod trwy nodi allan gylch i cherig bychain, gan osod un fawr ynghanol y cylch; nid oedd aeb ond Beirdd i ryfygu myned o'r ta fewn i'r cylch. Yna efo a gymerodd gwyddwyr yn ei wain o law y cledd-glad-ydd, Mr. T. Williams, (Gwilym Morganwg), yr hwn hefyd oedd Fardd wrth farn a defod, diwainwyd y cleddyf gan yr holl Feirdd o fewn i'r cylch, oll yn cydio yr un pryd ynghara y cleddyf, a'r Bardd gweinyddol ya mlaen y wain. Aeth yr olaf rhagddo i fynegu y cymhwysderau gofynol mewn ymgeisydd i radd Bardd; gan rylwi na allasid derbyn neb ond trwy gammoliaeth rhyw Fardd ag oedd yn bresenol, neu brawf o'i fedrusrwydd mewn Cyfansoddiadau Barddonol, trwy ei holi. Y ddefod o dderbyniad, wedi cammoliaeth dyladwy a chymeradwyaeth unfredig, oedd gwynwsedig yngwaith y Bardd gweinyddol yn dala y cleddyf a'i thuen tuag ato ei hun, a'r ymgeisydd yn cydio yn ei garn; a'r blaenaf yn awli wrth yr olaf, mai wedi ei dderbyn i'r gradd hwn, ei fod dar ymrwymiad i bŷdio gwneuthar trais a neb â'r cleddyf. Gwedi ei dderbyn, cylumodd y Bardd gweinyddol ysnoden las am ei fraich ddehen. Wedi derbyn yr holl Feirdd, gosodwyd y cleddyf ar y gareg ynghanol y cylch.

Tia yr oeddi ymgeiswyr yn cael eu derbyn i radd Derwyddon, gorphwysai y cleddyf ar y gareg ynghanol y cylch, ac wedi derbyn cammoliaeth ddyladwy i'r ymgeisydd, aurodd ei gymhwysderau, a neb yn gwrthdadaia, efo a dderbynid gan y Bardd gweinyddol, yr hwn a gylumodd ysnoden wen am ei fraich ddehen. Sylwyd fœd gwyr llen yn llderwyddon, o herwydd eu galwad, ac nad oedd dim ya eisien er eu derbyniad i'r gradd hwn, ond eu haddurno â'r ysnoden wen. Yr oedd derbyniad ereill i radd Ofyddion yn gyffelyb i'r olaf, ond bod y rhai hyn yn cael eu haddurno ag ysnodeni gwyrdion. Yn ol derbyn yr holl ymgeiswyr, cymerwyd y cleddyf i fynd, a'r holl feirdd yn cydio yn ei garn, tra yr oedd y Bardd gweinyddol yn dalai waip, i'r hon y gyrwyd ef; ac ar hyn terfynodd y ddefod. Yr ysnoden las, yr hyn a berthyn i'r Beirdd sydd arwyddiaid o wirionedd;—y mŷl, diniweidrwydd; a'r wedd, y celfyddydau.

Derbyniwyd Elisabeth Jones i radd Ofydd, ar gyffir ei thelyngded lleisawli. Adroddwyd penillion er cef-

adwriaeth y Parch. Pedr Roberts, y rhai a gyfansoddwyd yn unol â chais y Hywydd dydd Iau, gan y Parch. Gwalter Dafis, Mr. Tomas Williams, John Cain Jones, a Mr. Robert Dafis; yr oedd rhai o honynt yn odiaethol o dda. Wedi hyny canodd Mr. T. Williams, a Mr. E. Dafis benillion efo'r Delyn, ar gyfer eu gilydd, ac ar gylch, yn ol yr hen arfer Gymreig. Ac, ar daer ddeisyfad, chwareuodd Mr. Edward Jones telynor y Tywysog Rhaglaw, ei Delyn felusber, mewn modd tra godidog.

Rhoddwyd diolch cyhoedd i'r Parch. I. Bowen, Caerbaddon, am ei ymdrechriadau galluog o fon y Gymdeithas hon: a rhoddwyd diolch cyhoedd i aelodau professedig Cymdeithas Gyngherddol Caerbaddon, y rhai a enwyd eisoes, am eu gwasanaeth prisfawr a rhadlawn ar yr achos hwn. Derbyniadwyd y Parch. Mr. Bowen a hwythau i Radd Pencerd-dant.

Ar anogaeth y Parch. Mr. Bowen, rhoddwyd diolch nufrydig ac awyddus y cyfarfod, gyda bloddest, i Arglwydd Esgob Tyddewi, am yr ymgeledd effeithiol a dderbyniodd y Gymdeithas addi wrtho ef.

Wedi hyny rhoddwyd Cytgerdd gan Mrs. Bowen, Caerbaddon, i gydrawd (party) penodol, er dywentydd neillduol i'r cyfeillion ag oeddynt bresenol.

Cafodd Mr. Thomas, Blayney, y prif Delynor, tuag at ddwyn ei draul, 30 gini, heblaw y Delyn arian: Henry Humphreys, 15 gini; a William Williams (12 oed) bum gini; Mari Leake, a Dafydd Dafis, (telynorion oll) bob o ddau gini. A chytunwyd bod i'r Parch. Elisier Williams, Parch. Dafydd Ritsiards, Mr. Edward Williams, a Mr. Robert Dafis, barnwyr y Cyfansoddiadau Barddonol; y Parch. Dafydd Rowlands, a Mr. Edward Jones, barnydd yn y cydgais am y Delyn; a Mr. Ritsiard Philips, trefnwyr y gytgerdd, i gael pob o dlws arian, gwerth pum gini, ag arysgrifen briodol arnynt.

Cafodd Mr. Edward Williams a Mr. Robert Dafis bum gini yr un tuag at ddwyn eu traul; a Lewis Roberts (Eos Twrwg), datceiniwr efo'r Delyn, Ioan ap Hywel, Gwilym Morganwg, Sion Cain Jones, a T. Williams, (Pos y Mynydd), Beirdd, Cyfansoddiadau y rhai oeddynt yn meddu teilyngdod, ddau gini yr un.

Fel hyn terfynodd cyfarfod na bu mo'i fath yn y Dywysogaeth er ys agos i 400 mlynedd o'r blaen; nid ydym wedi clywed yn bendant ymha le neillduol y bydd yr Eisteddfod nesaf yn y

Gogledd; clywsom enwi Llangollen, Gwrecsam, a Dolgelley. Deallir y bydd yr Eisteddfod yn cael e'chadw bob yn ail flwyddyn yn y Dehendir a'r Gogledd, a bod sir Forgawg yn dysgwyl ei chael blwyddyn i'r haf nesaf. Rhifedi amlaf o lawer y tansgrifwyr hyd yma ydynt yn y Dehendir, eittir dygwyl yr holl gamp-wobran i'r Gogledd, a phedwar o'r chwech i sir Drefaldwyn yn unig, a'r ddau ereill i sir Gaernarfon. Nid ydym wedi clywed eto beth yw Camp-destanau yr Eisteddfod nesaf.

Collodd rhai Beirdd rhagorol bob cyfie i enill y Camp, o ddiffyg cadw yn gaeth at reolau y Gymdeithas; ba Gwilym Morganwg yn rhy ddiweddar cyn danfon ei Awdl ar farwolaeth Picton i mewn; yr oedd y farn wedi pasio pan ddaeth i law. Gosododd y Parch. D. Sanders, Merthyr, ei enw priodol wrth ei waith, ac am hyny fe'i gwrthodwyd; ni ddylai y barnwyr, fodd yn y byd, gael gwybod pwy a ysgrifennodd y naill gyfansoddiad na'r llall, nes byddo y ddeirdd wedi myned heibio. Clywsom un o'r prif farnwyr yn dywedyd fod y ddau waith uchod yn odidog rhagorol. Yr ydym yn crybwyll hyn, rhag i w'r enwog golli cyfie i enill y camp nesaf.

Swm yr arian a gafwyd i gynnal y Gymdeithas:—

Rhoddion	99	17	0
166 Tansgrifwyr blyneddol, gini yr un	174	6	0
24 eto, dau gini yr un	50	8	0
3 eto, pum gini yr un	15	15	0

P240 6 0

Dilys genym y bydd y Gymdeithas hon o fawr fudd i'r Cymry ag ydynt yn câru eu gwlad a'n hiaith, gan fod y tuedd cryfaf yu ei gweithredianau i ddwyn pendeigion a boneddigion eu gwlad i ymhyfyrdn mewn dysgu Cymraeg; ac, od oes rhai o honynt dros ben oedran i'w dysgu en hunain, gwyddom am lawer ag ydynt yn ymroddi dwyn en plant i fynd mewn hyddysgrwydd ynddi. Tebyg ddigon y bydd yr iaith eurglod hon mewn inwy o fri cyn pen nemawr o amser, nâg y bu er ys canodd o flyneddau yn ol. Nid bychan yw rhifedi y 'saeson eu hunain ag ydynt yn ymdrechgar dros ei pharhad, y rhai a'u cyfrifent yn golled a gwarth dirfawr pe goddefid iddi drengu. Sais geni yw Esgob Tyddewi, er hyny, dengys yr hanes blaenorol pa mor seleg yw efe dros ddysegeidiaeth Gymreig. Cymyroweli galon, Gymry diledryw; od yw Dic Sion Dafydd i dylwyth anenwog, yn dylatyr i'w

Gomer, cewch luoedd o wyr urddasol yn lle y creaduriaid mŷlaidd hyny, i'ch cefnogi. Er calondid pellach; gallwn hysbysu i chiw fod y Cymry yn gwella ym eu hymgais am wybodaeth o bethau yn gyffredin; y mae darllenwyr Seren Gomer yn cynhyddu, a llawer o honynt yn ymroddi sefyll wrthi tra fyddont. Nid ydym yn deall fod un Cyhoeddiad Cymreig o'r fath wedi cael ei gynnal dros ddwy flynedd erioed o'r blaen. Gwyddom am Drysorfa fisol y Trefayddion Wesleyaidd, ei bŵd wedi dechreu er ys 10 neu 11eg o flyneddau; eithr nid yw o'r un natur a'r eiddym ni; cynhelir hi gan sel ac arian un sect, yr hon y mae yn wasanaethu yn ffyddlon. Eithr yn y Cyhoeddiad hwn nid oes yr ymddibyniaeth lleiaf ar un set neillduol, ond yn unig ar deilyngdod y gwaith, ac archwaeth lŷenawl y wlad yn gyffredin. Pell ydym ni o feio y blaidd uchod wrth y sylwadau hyn; perthynna pawb o honom i ryw sect; i.e. gwnawd cynygion gan sectau ereill cyn hyn i wneuthur yn gyffelyb iddynt hwythau, eithr diffygiodd eu sel yn fuan.

Yn wir, yr ydys wedi dywedyd wrthym na buasai yr Eisteddfod uchod yn hanfodi oni buasai y cynhwrf a weithiodd ein SEREN trwy y Dywysogaeth a'r brif-ddinas, yn mynwesau y Cymry yn gyffredin. Pa un a fydd ein gwladwyr yn foddion priodoli cymaint a hyny o rinwedd i Gyhoeddiad o'r eiddym ni, ai peidio, nis gwyddom; pa fodd bynag, yr ydym hyderus yr addeffir yn gyffredin, ein bod ni yn gyfatebol i'n galluedd a'n man-teision, wedi gneuthur ein rhin i gyfarwyddo yr aneallus, a pharhau iaith ein mam oddiwrth y sothas a'r rhwd a lynodd wrthi dros oesoedd; ac o'n calon y dymunem lwydd dibaid i'r GYMDEITHAS GYMROAIDD, a phob Sefydliad arall tueddol i ymgeleddu Cymry a Chymraeg.

D. S. Casgliwyd 40p. yn yr Eglwys dydd Mercher cyn yr Eisteddfod, er hudd Gweddwon ac Ymddiffaid Offeiriad tlodion. Am arwyddnodau y Gytgerdd, 182p. 7s. 6c. Y cwbl oll, 472p. 13s. 6ch.

Y mae yr hanes uchod yn holiethach nag un awelona ni yn Mhapurau y Newyddion.

At Olygydd Seren Gomer.

SYN.—Rhoddodd yr wythnos ddiweddar ddechreuad i oleuad newydd yn ein baner cylch Gogleddol. Nid y seren lloeyrnog egoneddus ag sydd yn awr yn adduno y nefoedd, ac ynglych cymeryd ei rhedid oddiwrthym

i ehangfer diderfyn, wyf yn olygu: ond y Sefydliad hwnw, y GYMDEITHAS GYMROAIDD, ag sydd dan nawdd eich Esgob duwiol a dysgedig, Dr. BURGESS. Sefydliad a adlewyrcha fyth ar ei enw, ef ddygoleirdeb cariad a gwir wybodaeth. Y gwrthdwydd a ymddengys fod yngolwg yr Esgob hawdgar hwn yw erlyniad gwirionedd mewn Henafiaeth Brytanaidd—boed iddo dderbyn gwobr ei iasur cariad mewn pob bendiath Gymhorol ac ysbrydol. "*Ne scire quid antequam natus sis acciderit, id est, semper esse Patris*;" medd Cicero—ar y sylfaen hon ersyniaf arnoch chiw a darllenwyr eich Cyhoeddiad godidog i gymorthwyo dwyn ymlaen yr amcanion sydd mewn golwg gan y Gymdeithas Gymroaidd, trwy hysbysiaeth rhwydd a buddiol ynghylch Henafiaethau, Hanesion, Iaith, Barddoniaeth, a Pheroriaeth ein gwlad enedigol. Ersyniaf ymhlithach; ar fod i'r cyfryw hysbysiaeth gael ei roddi yn Saesneg yn gystal ag yn Gymraeg; canys bydd hyny, nid yn unig yn lledanu gwybodaeth fuddiol yn fwy, ond yn anogaeth i'r Saeson ddygus Cymraeg, ac yn gymhorth i'r Cymry i ddygus Saesneg.

Ydwyf yr eiddych yn garedig,

CARADAWG.

Abertawe, Gorff. 19, 1819.

ANERCH YR AWEN, &c.

Ar agoriad yr Eisteddfod, Gorff. 1819.

Cyfod o'r gors i'r orsedd—caid Awen,
Cei newydd aurhwydd,
I'r gwyr, arlwyf yfyr y wledd;
Dwg anerch De a Gwynedd.

Cyfod Awen, cof dihweddyd—a dawna
Dymwch gelfyddyd;
Deuwch a byddwn diwyd,
Deulu Beirdd—tra dalio byd.

Mae urddolion mwya'r ddwy-wlad—i'ch gwadd

A'ch gweddw iaith amddifad;
Heddyw mae y gwahoddiad
I ciriau wledd yr hen wlad!

Bu'r iaith wen heb berthynas,—bu'n llwyd,
Bu'n y lludw, bu'n ddi-flas;
Ond yn awr a'i dawna eirias,
A'i pher beth, hoffir ei blas.

Yr Aeg wen gan Gymry gant—a miloedd
Melus fydd ei moliant,
Tra thelyn a thyn ei thant,
De a Gwynedd cydganant.

I'R LLUWYRD.

Burgess geira lles gwir, a llad,—i'n hlaith
Ein hethol ddymuniad;
Y mae'r gwr, a mawr gariad,
A barn glyw, yn bar i'n gwlad,

Bôr gwiwiws o Aber-Gwili—Eagob
A wisgwyd â daioni,
Gwr o faint, goren ei ffr,
Bugail Duw a bagl Dowl.

Agwedd ei ysgolheigion,—a gwnnai
I gyual iaith Seion;
Odiacthol yw'r bendithion,
O'r oled llaeth i'r wlad hon.

Hysgar haeddiant y gwr addien—a gaeir
Tra gwiwfeirdd *Ogoffan*;
Tra *Thywi*, bydd traith Awen,
I gyfarch ein parch a'n pen.
Parch. G. DARA, Periglor Manafon.

Parwolaeth y Cymro dygodedig, P. D. R.
ROBERTS, Athraw Celfyddydau,
yn ei manyliar ystyriaeth o arwydd-
eidd y Radd.

Newydd chwero! O marw o'n myn—
yw v. P. D. R.,
O peidiodd athronddysg!
Ni wyddom mwy am addysg,
Ciliadd dawn—O claddu dyg!—

Y dyg digymysg o'r gennau—nid rhith
Ond rheithog dyfnderau,
Doethineb dach o'i enau,
Llif-dardd fynon ei fron frau.

Agwrai addysg o'r gwreiddion—chwili
Uwch olwg *Deraiddau*,
I fynwys pob hanesion,
A wry a thir—mawr wyrth lôn.

I laforiai ymbob lleferydd—ac iaith,
O'r eithol Eiriadydd,
Ffynllodden ffrydiai bennydd,
Ffrididrai Myfyrdod rydd.

Byth i tra bo na cho' na cherdd,
Nac yn byw nac awen hardd,
Na dwr oer, na daear werdd,
Percy ei glod hynod hardd.

Parch. GWALLTER DARA.
Caeffyrddin, Gorff. 10, 1889.

Ereill ar Farwolaeth y Parch. P. Roberts.

Och! am P. D. R. gwiw fedr a fu,—lewy
orehwyl,
Lewyrchus yng Nghymru;
Dyma'r gwr o dymor gu
Goleuddysg ga'dd ei gladdu.

Deoriad i bridd daearen—gafodd
Drwy gyfarch ei bercheu,
Ei alwad cu fu i nef wen
Ar ei loe ya rho'i lusen.

Cof hat am P. D. R. nis medraf—hiler dawn,
Hob wyl o'r dŵfr hollaf;
O wir alar yx wylaf,
Prudd awlha'u fy nagrau wnaf.

Dyn i ddyn, gwiwddyn fel gwyddis—yd-
oedd,
Awdwr gwaith ochelbris;

* *Serdydder dygodedig oedd, ymhlith rhagor-
au oelli.*

Dyn i Ddau—Dau'n ei ddewis
I le uwch llaeth o lwch fu.
R. D. NANTOLTH.

ENGLYNION DEISYFID YN AGORIAD I'R EISTEDDFOD.

Rho'wch wryr dŵg ystyr o gaeir,—cu
Iwydd,
Goleddwch Ffrythmug;
Mae ya waith da, mae'n iaith dŵg,
Da 'mrodryr, dyma'r adeg.

Iaith Gomer hardder yw hi,—luch lwy-
ddiant,
Ni chleddir eleni;
Derchodd mawrion, freigion ffr,
Hwyl gadarn i'w hail godi.
I Gaerfyrddin, llin llawenydd,—dewydd
Gwynedd, Deau'n eflydd,
Naill galon radlon a rydd
Wrth galon nerth i'w ghydd.
R. D. NANTOLTH.

Un o Englynion rhagosteg yr Eisteddfod.

"Calon wrth galon," gwelwch,—mwy
chirau,
Mae'n arwydd o boddwch
Rhwyng Gwynedd hof tonwedd fluch,
A De oleu'n dawelwch.
S. D.

Diolchgarwch i Feirdd Gwynedd Ar g'oced yr Eisteddfod.

I gainten hysg fedd Gwynedd,—yu wry
glaf,
Rho'wch glod yn gyfrodedd,
Yn Nghaerfyrddin iesin weid
Rhwng mawr mawr awhyddedd.

Gau deithio gwiw iawn y daethant i'w
Feirdd.

I Gaerfyrddin wen-gant,
Diolwch bodd ya daliant
Yn yw'r fwyn i'r rha'n ar fant.
DANIEL Dŵr o GEREDIGION.

ENGLYNION I'R DELEN WEDDI I THANTIS O'R NEWID.

Gwll dŵn fy *Nhefn* fŵn wylt—deidd
O eieul chwyteirio,
Ei chaniad iawn lach hene
Sy'n adain trwy Frydain ffr.

Y deyn lon hon er hyno—hawoer
Sydd newydd ei thanio,
Hed ei swm gan adeithio,
Trwch o hyfrydych i'r ffr.

GWILYM HEMSARWE.

* Yr oedd tri a ddigwyd o ghyr-
gawryr am y campllybana a gwyddis
semydd pedwar ar bymtheg ar hugain.

Manesion Crefyddol, &c.

CYMRU.

Yn ddiwyddar, ymadawodd y Parch. James Siffanus a'r brodyr yn Ceflan, i gymeryd gofial Pen-y-waig a Philadelphia. Meibion 16, cynaliwyd; cyfarfod gan yr Eglwys i weddio am fendith ar ei ddyfodiad; rhoddodd Mr. Jones, o Saron, a Mr. Griffiths, o Hawen, gyfarwyddiadau i'r Gweinidog; a'r. Eglwys yughyrchu am hyraddiadau, y naill at y llall.

Hynodrawydd.—Mae gwraig yn Am-
beth, a ddacth yn ddiweddar o Gernyw
(Cornwall), ac y mae 26 o blant wedi
bod iddi, tae'n yspaid 23 mlynedd, ac 8
diwrnod, o'r un gŵr; 20 o honynt yn
fyw yn awr; 80 o wyrion, a llawer o
erwyrion, ac nid yw eio ond 68 oed, ac
mor heinf a phe buasai heb blentyn
erioed.

BU FARN,

Aberystwyth.—O'r mis hwn, y Parch. T. Daff, Periglor Coity, Morgannwg; gwr bonheddig a cerid yn gyffredin gan ei gydabod a'i felyfollon, ac ar ol yr hwn y galerid yn ddiffrith gan lawer.

Aberystwyth.—O'r mis hwn, y Parch. Edw. Daff, Periglor. Llantheg, Brycheiniog.

LLOEGR.

Dimygial Seneddol.—Dangosom yn
ein rhifyn diweddar yr awgrym hyspwydd
o ddiwygiad yng hyspwyddiad pobli
dda y wlad hon yn y Senedd, ac amlyg-
asom ein cyndd am fod gyngs Syr F.
Burdet wedi cael ei wrthod, yn y fath
fodd ag y cafodd gan y Senedd; nid gym-
aint am ein bod ni yn hoffi holl-egwydd-
orion llywodraethol ac ymddygiadau
seneddol y Barwnig rhinweddol uchod;
y mae rhai pethau yn ei ymddygiadau ag
ydynt i ni yn anamgyffredawl, yn neilli-
duolei ymosodiadau parhaus yn erbyn yr
Isel, neu'r Werin-bleidwyr (*Whigs*), y
shai yn sicr ydynt fwy dros ryddid cyff-
redin na'u gwrthwynebwyr, yn neillduol
rhyddid crefyddol; eithr yn agos-ei holl
areithiau, efe a ymesyd arnynt hwy gyda
mwy o fynwgrwydd nag ar yr Uchel-
bleidwyr (*Tories*), er dadleu o hono
dros ryddid, ac yn erbyn gormes! Pe
byddai ege yn chwngyngh chwerwi y ddwy
blaid yn ei erbyn, ac yn ofni yn ei galon
y byddai iddo hyspado yn ei gyngys yn
y Pŷ Cyffredin; nid ymddengys i ni y
gallai ymdwyn lawer yn wahanol i'r
modd y mae. Nis gwyddom am un rhes-

wm dros yr ymddygiad hwn, ond bod y
Werin-bleidwyr yn methu myned yn
mlaen mor bellied ag yr ewyllisia ege;
megys pe byddai o'r farn fod gormes ei
hws yn well a'r rhyddid parhol, neu
ryddid heb fod, yn hollol yn ol ei feddwl
ei hun! Clywsom ddywedyd am sect o
grefyddwyr (Sandemanistad) eu bod law-
er llymach yn eu darlunad o'r pleidiau
sydd yn dyfod na'af atynt mewn barn
(oni ddeuant yn gyfangwbl), nag wrth
ymdria ag ereill sydd yn gwahaniaethu
ymhell oddiwrthynt. Os cywir y darlun-
iad hwn, nis gallwn gyfrif y Seneddwr a
ymddygo yn y modd a ddarluniasom
namyn Sandemanistad Gwladwriaethol.
Nid ydym trwy hyn yn meddwl arwyddo-
nad ydyw Syr Efrans yn gweithredu
yn gydwythodol; y mae genym lawer o
barch iddo, fel bonheddig tra rhinweddol
ac o gymertad da; er hyn nis gallwn
ymatal rhag mynegi yr hyn sydd mor
hyndd a gwrthau, yn ein tgh ni, yn ei
areithiau seneddol.

Clywsom lawer o ddadlau gan rai yn
erbyna y Gwerin-bleidwyr, o herwydd
“eu bod bob amser yn rhoddi eu hais
gyda'u plaid, ac nid ymdwyn yn anyn-
ddihynol, ac am hyn na ddylai gwrth-
wynebwyr gormes eu cefnogi yn hytrach
na'r rhai a bleidiau bob amser gyda'r
Gweinidogion; canys os gwyf pleidiol
ydynt, nis gwaeth-blaid neu gilydd; ni
ddithon y Gweinidogion fod yn feis bob
amser.” Gwir lawa; eithr dylid ysty-
ied nad yw y Gwerin-bleidwyr yn gwrth-
wynebu y Gweinidogion bob amser; ond
bod llawer mwy na hanner y pynciau a
osodir ger bron y Senedd yn cael eu
henill heb ymraniad. “Ie, (modd y
gwrthddadlunwyr) pan fyddo ymraniad y
maent oll, bob amser, yn taro gyda'u
gilydd, yr hyn na allent, pe rhoddent eu
llais yn ol eu meddwl eu hunain, ac nid
dilyn eu blaenoriant.” Purion; pe
byddai hyn oll yn wirionedd, ond y
maent yn fynych yn groes i'w gilydd;
eithr pan gynygir pwae a fyddo yn groes
i'w daladad, neu eu credo wladwriaethol
fel Gwerin-bleidwyr neu *Whigs*, naturiol
yw iddynt gydymdrech oll yn ei erbyn.
Dylem gadw mewn cof fod mwy nag, un

grado wladwriaethol, yn gystal a chrefyddol, yn ein gwlad. Mewn crefydd, os ynghylch bedydd y mae'r ddadl, gwelir yr holl Fedyddwyr yn cydsefyll o un tu, a holl fedyddwyr plant, (nid rhai o honant), yn rhoddi eu llais yn eu herbyn o'r tu arall. Os y pum pwnc fydd testun y ddadl, gwelir yr holl Galfniaid yn cyd-daro drostynt, a'r holl Arminiaid yn ymgnio i'w cael i lawr: ac felly am bleidiau ereill. Pwy all eu beio am hyn? Pwy feiddia, ond Arglwydd y cydwybodan, ddywedyd eu bod yn anghydw-bodol? Yn yr un modd yn gymhwys y rhaid i bob Gwerin-bleidiwr sefyll gyda'i blaid i amddiffyn ei egwyddorion gwladwriaethol; rhaid iddo ei wneuthur neu ymwrthod a'i ddaliadau.

Nid ydym yn deall fod neb ond y gwfr hyn wedi sefyll dros gynyg Syr Ffrancis am ddiwygiad; a hwy a safasant at eu hegwyddorion, er bod y cynyg wedi cael ei wneuthur gan un o'u prif wrthwynebwyr mewn agos pob peth arall. Nid oedd yr argoel lleiaf am y drydedd blaid, y blaid anymddibynol, fel ei gelwir, megys sylwasom yn ein rhifyn diweddaf. Prih y meddylw'n fod cymaint a dyn yn y Senedd, nac yn y deyrnas, heb addef fod eisieu rhyw fath o ddiwygiad; ac na chyhygyrwyd dwyn un math o ddiwygiad neillduol i'r Tŷ, ond yn unig bod iddynt gymeryd y pwne i'w hystyriaeth, ac i hynt gael ei wrthod, rhaid bod llais yr aelodau yn groes i lais y wlad.

Naturiol yw gofyn, pa fodd na byddai ychwaneg o'r aelodau yn anymddibynol? Hawdd iawn yw ateb, sef, am nad yw y sawl a'u dewisant yn ymddwyn mewn modd anymddibynol. Pan fyddo aelod yn cael ei ddewis, yn neillduol lle byddo ymdrech rhwng dau neu dri o swyddgeiswyr, y mae agos pob dyn yn y si'r yn dysgwyl cael rhywbeth ganddynt. Rhaid i'r sawl a gadwant gerbydau a cheffylau i'w cyflogi gael gwaith iddynt, a thaf da am danynt; rhaid i bob cyfreithwr gael swm helaeth am ei ymdrechadau; yr argraffyddion llys da am weithio yn hwyr a bore; a dynion tra duwiol, chwaethach hyny, yn meddwl fod cyfle teg yn awr i ryddhau dyled eu haddoldai; rhaid i llais y gwyr gael cwrw ddiog i'w gyrru yn ynyd, ac i ymladd, cyn y gellir eu boddio; a'r hen wragedd, y marchod, a'r plant bychain,

gael ymdeini ymhob pentref; ac os bydd rhyw wepceiwr heb-gael gorchymyn i roddi llawer o gwrw yn rhad, ar draul y swyddgeisiwr, i'w gymydogion, efo a fydd yn dra sur a digllon, gan ddywedyd, "ef allai fod Mr. — yn ddyn da, ond ni bum i erioed yn well o'i blegid." Edrychir yn awyddus gan statat o gantwyr pen ffordd, neu baledwyr, ar daledigaeth y gwobrwy; er pe byddai gobath am Gek, yn fwy oddiwrt y gwrthwynebwyr, hawdd iawn fyddai ganddynt newid gwrthderych eu sawl. Mewn gair, dysgwylir gan lawb gael rhywbeth oddiwrt y marchog: nid y gofyniad yw, Pwy sydd gymhwyas, a thebycaf i fod yn Seneddwr da? ond "Pwy sydd wedi gwneuthur, neu yn debyg o wneuthur fwyaf o les personol i mi?" Fel hyn y mae agos pob marchog yn gorfod prynu y si'r, a'i phrynu yn ddrud iawn hefyd; ac os yw efo wedi prynu, pwy all ei feio am werthu dracheffa; os gofu arno roddi cymaint o'i feddiant am yr etholwyr, onid ei eiddo ef ydynt mewn gwybodaethol, ac nid efo ef yn eiddo iddynt hwy? Paham gan hyn y hys efo am werthu yr eiddo ei hys i Arglwyddi y Trysorlys, neu i ereill, am y gceiniog uchelaf, megys y gwerthasat hwy eu hunain iddo efo? Beth all fod yn fwy gwrthau na chlywed etholwyr o'r fath hyn yn beio ar eu cyndderychiolwyr eisieu ei fod yn ymddwyn yn anymddibynol? Ymhellach, gwedi cymeryd o hono efo yn y Senedd, fel syfrdanus bod dydd gan achwynion y creadurid a brynodd mor ddrud; chwerycha rhai o honant gael swyddi i'w plant ffrion o dan y Brenin; eisieu sydd ar ereill iddo godi symau mawrion o arian dyledus iddynt, er nas gwyddant ysbale y maent, oddiwrt bwy y maent, na phaham y maent yn ddyledus iddynt, a chaant o bethau o'r cyffelyb; er ei bod yn hawdd i lawb wybod nas dichen un aelod osod neb mewn swyddau dan y Brenin, &c. oni bydd efo ffyddlon ygwasaeth Gweinidogion y Llys; ef allai y maddewant iddo am roddi ei lais weithiau yn eu herbyn, mewn pethau dibwys, neu pan fyddont hwy yn siar o enill eu pwnc, er mwyn iddo gael cyffid i ddywedyd gartref, ei fod wedi rhoddi ei lais yn erbyn y Gweinidogion, ac am hyn y fod yn ddyn amhleidiar!

Etholwyr! os ydych am aelod amhleidd-gar, peidiwch gwerthu eich hunain iddo; dewiswch ef heb achos iddo dreulio ceinio-g o'arian ei hun; meddienwch ef, ac na oddefwch iddo dreulio ei drestadaeth i'r dyben i'ch perchenogi chwi; eled pob gŵr i'r etholfa ar ei draul ei hun; od oes rhai yn rhy dlawd i wneuthur hyny, ffurfier trysorfa gan rai mwy goludog i gyn-orthwyo eu brodyr tlodion, ac eled pawb mor ddidraul ag y byddo alledig: tu yma i hyan, na achwyned neb, rhag cywilydd, ar eu cyddrychiolwyr am bwysu at y Trysorlys yn y Senedd. Ystyriwch fod y gŵr a roddo eu pleidlais i unrhyw ddyn, er mwyn rhyw gymwynasan, yn rhoddi eu hunain i feddiant y cyfryw; efe a'u piaŵ; hwy yw ei weision ef; ac nid efe sydd was iddynt hwy; pa fodd y diehon efe gael yn ol yr hyn a roddodd am greaduriaid mor ddiwerth, heb nestu at lys a thrysor helaeth ynddo? Ac, atolwg, meddylwch nad yw y Seneddwr a rodd ei lais yn erbyn llais y wlad, ond gwerthu, i.e., gwerthu, ar ryw ystyriaeth, yn gyfreithlon, y rhai a brynasid ganddo o'r blaen; neu fel arglwydd yn trafod ei arglwyddiaeth yn ol ei feddwl ei hun.

Gosodir ni mewn cof, gan y sylwadau hyn, o lythyr tra hynod a ysgrifennodd Anthony Henley, Ysw. at y bobl dda yn swydd Hants, a gyddrychiolai efe yn y Senedd, yr hwn a ymddangosodd yn mhapur newyddion y Mwythig, Tach. 12, 1771. Ysgrifennasai ei ddewiswyr ato, i geisio ganddo wrthwnebu Ysgrif y Gyllidiaeth (*Excise Bill*), yr hon oedd yn nghylch cael ei dwyn i'r Tŷ Cyffredin. Mewn atebiad, efe a ddywedodd, "Fonoddigion, derbyniais eich llythyr, ac yr wyf yn synu am eich digywilydd-dra yn fy mlis i ynghylch y gyllidiaeth. Chwi a wyddoch yr hyn a wn i yn ddigon da, fy mod wedi eich prynu; a myn — yr wyf wedi penderfynu eich gwerthu.—A myfi a wn—yr hyn a dybiwch chwi, ys-gaffydd, nas gwn i; eich bod chwi yn awr yn gwerthu eich hunain i ryw un arall.—A myfi a wn, yr hyn na wyddoch chwi—fy mod yn prynu bwrdeisdref arall.—Bydded meiddith — i ddiagnyn amoch oll—bydded eich tai mor agored a chyffredin i holl swyddogion y gyllidiaeth, ag oedd eich gwragedd a'ch merch-ed i mi, pan y sefais am eich breindref ddihaith, Yr eiddoch, . A. HENLEY.

Cyfarfodydd ynghylch—Dwygiad yn y Senedd, &c.—Cynhaliwyd amryw gyfar-fodydd terfysgld yn swyddi Cagrefroca Chae-werydd, wedi ein cyhoeddiad di-weddaf, i'r dyben mynegedig o geisio dwygiad Seneddol. Defnyddiwyd am-ryw ymadroddion tra beis a therfysgld ynghyfarfod *Blackburn*, megys "Rhoddid nen farwolaeth!" "Pe gallasai Castlereagh weled hyn, rhaid bod ganddo galon o brës, os na tharawai yr olwg ef yn farw i'r ddacae," &c. Derchafwyd baner, a chapau rhydd-did yn uchel i fynu yno. Ffarfia y gwragedd gymddi-deithasau i gynorthwyo eu gwyr, yn *Blackburn*, *Stockport*, *Manchester*, a lle-oedd ereill.—Yn *Birmingham*, tref fawr heb gael ei chynddi; choli yn y Senedd, cyfarfu lluoedd o'r trigolion, o gylch 15 mil, heb awdurdod y gyfraith, a dewis-asant Syr Siarls Wolsely i fod yn aelod i'w cyddrychioli hwy; ac am fod Syr Siarls yn anoswr i'r gweithrediadau hyn, efe a ddaliwyd, ac y mae dan rwyman meichnasol i ymddangos yn y brawdlys nesaf. Er ein bod ni yn meddwl y dylai y fath leodd a Birmingham gael eu cyndrychioli yn y Senedd, amlgw i bawb yw fod y weithred uchod yn anghyfreith-lon, ac yn tywys i'r anhrefu a'r terfysg mwyaf dinystriol. Pe goddefid i hyn gymeryd lle, gallai pob tref, pentref, a phlwyf yn y deyrnas hōni eu bod yn barau y dylent hwythau gael danfon aelod i'r Senedd; yr hyn a osodai derfyn buan ar bob math o lywodraeth, a'r canlyniad o hyny fyddai lleddrad, llofruddiaeth, terfysg, a rhyfel cartrefol. Rhag yr hyn bethau, gwareded Dow ni a'a plant. Penboethiaid droa ddiwygiad, yw y gelynyon gwaethaf, yn ol ein bara ni, a fedd dwygiad yn y deyrnas.

Wythnos i heddyw, cynhaliwyd cyfar-fod ffiosog iawn yn Maes-ygofaid (*Smith-field*). Llundain, H. Hunt, Ysw. o Gaer-odr, yn y gadair; cytunwyd ar amryw osodaethau, droa ddiwygiad yn y Senedd. Anerchwyd y cyfarfod ar ol Hunt gan wr llen, ni's gwyddom o ba gorff crefyddol, o'r enw Harrison, a chyn gynted ag y terfynodd ei araeth, efe a gymerwyd i ddalfa, o achos areithiau terfysgld a wnaethai cyn hyny yn Stockport; goddefodd y lliaws iddo fyned yn ddirwystr gyda'r swyddogion. Ceisiodd Hunt ganddynt i fod yn dawel, a pheidiod terfysgu, na gwneuthur y drwg lleiaf, pe byddai iddo ynteu gael ei dywys i garchar, gan ei fod ef yn barod i brofi ei achos mewn brawdlys, os oedd gan y swyddogion ryw beth yn ei erbyn. Yr oedd o gylch trugain a deg o filoedd yn bresennol! Tyngwyd llawer o heddeidwaid anarferol cyn y cyfarfod; a'r holl filwyr o bob math yn y ddinas, a saith mil o filwyr yn agos i'r ddinas, oeddynt barod i gychwyn wrth funud o rybudd, pe buasai galwad, i gynnal heddwch. Nid yw sylwedd yr areithiau wedi dyfod atom hyd yn hyn, ac ni chlywsom fod dim terfysg wedi cymeryd lle.

Ardd.—Yn Drefodda y mae halen yn costio 31 punt y dunell, ac o'r swm hwn y mae 30 punt yn dreth!!

Ffeiriau.—Rhifedi anifeiliaid cornog yn hytrach yn fychau yn fair canol haf Caerloyw—gwerthiad marwaidd, pris- oedd gostyngol—Llawer o ddefaid, ond y gwerthiad yn farwaidd, a'r pris- oedd yn iselach.—Galwad am gefylau gwy- chion, nid oedd nemawr yno.—Gwlan heb neb yn ei geisio. Gwnawd cynyg i farchogaeth ceffyl ymaith, heb gydsynio â'r ddefod arferol, i dala am dano; eithr ddaethwyd y lladron, Coward ac Abeil, a gyfwyd hwy i garchar; cafwyd y ceffyl, gwedi iddynt ei yrru chwech milldir o'r fair. Cafodd mintai a yspilwyr llogelli eu siomi yn dost, o herwydd diwydrwydd y swyddogion, y rhai a wiliant eu sym- uddadau.—Gwerthwyd moch a defaid am brisoedd teg yn fair Trallwn; eithr gwerthiad marwaidd oedd ar anifeiliaid cornog a cheffylau.

Troseddau, Dygwyddiadau, &c.

Tersys.—Blin genym glywed fod ychydig derysg wedi cymeryd lle yn mysg gwehyddion y Drefnewydd, swydd Dref- aldwyn. Ymddengys bod y meistriad, ac gyfrif marwaidd-dra y fasnach, yn byriadu golyng cyflogau y gweith- iadau o'r olaf fod hyn ar droed, cyn- thlasant amryw weithiau o'r tu allan i'r dref, a dydd Sadwrn, pythefnos i'r di- weddaf, cychwynasant i'r dref, mewn modd tra therfysgtyd, a thorasant ffenestri Mr. I. Williams a Mrs. Daffs; ac am fod arwyddion o duedd i wneuthur mwy drwg yn ymddangos, tyngodd yr Ynad- on i mewn grym lawer o hedd-geidwaid anafrol, a gyrasant at farchlloedd sir Drefaldwyn i oedd eu hunain yn barod i gychwyn wrth fuaud o rybudd. Dal- iwyd amryw o ffactoriaid y terfysgwyr gan yr hedd-geidwaid, a gyrwyd dan o honnynt i garchar Trefaldwyn; fodd am- ryw ereill rhag ofn cael eu dala.

Dihangfa Rhaglanisethol.—Gyrthiodd men ff yn Llundain, o gylch tair wythnos yn ol, yn agos i dŷ'r Tywysog, Rhaglaw, i mewn; gan wneuthur twrf dychrynnyd. Yr oedd naw o deuluoedd, yn cynnwys 32 o bersonau, yn y tŷ ar y pryd; o gylch pump o'r gloch y boreu, pan oedd pawb

yn eu gwelyau; a 16 munud cyn i'r pen gartio, hrawychwyd Mrs. Crofton o'r hertfyddion, trwy ddeall fod y mab yn rhoddio ffordd; deffrowyd pawb, a thirwy athawedra mawr yr achubodd rhai eu plant, trwy eu taffu allan arwy y ffenestri i errell oedd yn yr heol yn eu derbyna; daeth pawb allan yn ddiangol, heb ddin am nemawr o honnynt, nid eu crys- au; a daeth llawer o'r tal neu allan yn yr un cyfwr, y rhai a frawychwyd gan ysgrechau y rhai yn llwyd drugaredd ni chollwyd eeb bywyddau.

Arall.—Pan oedd peris-ieuidd o Wood- stock, oed Wilym, i dilyn hanes-ell ag oedd yn ei wanaeth, fyned i'r hont, a dwyn ychydig bylor dryllian i waered i'r masnach-dŷ, yn barod erbyda galb: Anghofodd y dyn y gorchymyn hyd nes aeth yn dywyll, pryd yr eswnodd gan- wyll, ac a redodd i fyny, gan osod y gan- wyll i sefyll yuganol y gist, heb ddin i'w dala rhag syrthio ond y pylor o'i hamgylch, a daeth i lawr o honaid y mes- ur oedd yn ei law, gan iadael y ganwyll yn y gist. Gwedi arllwyo y pylor yn y masnach-dŷ, fe gothodd y pŵll hwt yr hyn a wnaeth, ac am na allasai sefaru yn groyw, efe a wnaeth amryw arwyddion, gan wneuthur ym dychrynnyd; a pharodd i'w feistr a'r teulu ddeall ei fod wedi gadael canwyll yn llosgi ynghanol y pylor! Gorchysgwyd y teulu gan fraw, a fodd y rhan fwyaf o honynt allan; eithr ymbiliodd un o'r morwynion ar ei meist am beidio hrawychu ei meistres ag oedd yn glaf yn y gwely; ac aeth y ddyaes galonog i fyny i'r ystafell mor esmwyth fyd ag y gallai; nesodd at y ganwyll, yr hyn oedd mewn ystyriaeth megys pe dynesasai at golyng anghu; cau- odd ei bysedd yn ofalus, fel math o gan- wyllbren, a chododd y ganwyll i fyny o'r pylor, ac a'i dygodd at ei meist; ac fel y daeth i'r masnach-dŷ hi a syrthiodd yn llwyr mewn llewgy; eithr a adfywiodd mewn ychydig o amser!

Syrthiodd dyn o'r enw Wynne i'r afes Dee, ynghylch tair wythnos yn ol, wrth ddychwelyd o fudd-gymdeithas yn Gref- ford; gerllaw Gwrecsham, i'w arfref yn Aldford; gerllaw Caerlleon Gwyr, ac efe a foddodd.—Cafwyd ei gorff.

Gyrwyd dyn o'r enw Tomas Edwards, plwyf Llanfereis, i garchar Rhuthun, am fai ffaidd, rhy hygas i'w cawti.

AT EYN GOHEBWYR, &c.

Gwall yn tai dal. 231.—Parch. E. Williams, Llanbedr, ac nid y Parch. D. Williams, Ystradmeirig, a ddarllenodd yr Awdl ar Farwolaeth y Frenhines.

Derbyniwyd Ysgrifau P. A. Môn; Antihwb; Yr Hen Ael Haliarn Hlr; Twn Sion Twn; Iocyn Ddu ap Ithel Grach, Prydydd y Moch; Twrog y Mynydd; Doctor Disosinus; Galielims; Juvenis; a Phylip Tomas.

Os nad oes gan Amicus ryw beth i ddywedyd dros briodoldeb ei holladau, heb- law a wyddom ni, y mae ateb iddynt yn Titus iii. 2. rhan olaf.—Os gallwn gael Darlun teg o'r TRAED-FRANYDD heb lawer o draul, ni a ymdrechwn foddio Amicus ynghylch hyn.

Y mae genym lawer o Farddoniaeth, cyffelyb i eiddo P. Tomas, Ll...b...n, yn dygwyl am le er ys cryn amser.

Am eia bod yn ewyllysio rhoddi hanes cyflawn o'r Eisteddfod y Nghaeferdydd, yn y rhifyn hwn, gorfu arnom egeulso amryw lythyrnau ag oeddym yn fwrddu eu cyhoeddi yn awr.

TRA
MOR,
TRA
Brithon.

HEB
DDUW,
HEB
Edim.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, AWST 11, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

AR LAETH.

MR. GOMER.—Gan fod Llaeth, mewn amrywiol ddull, yn rhan fawr o ymborth pawb, o'r brenin i'r cardotyn tlotaſ, a thrwy hyny ei fod o fawr fudd ac elw i lawer, yn enwedig i dyddynwyr, deisyſaf le yn eich Seren i'r sylwadau canlynol.

Er fod llaeth creaduriaid ereill yn cael ei ddefnyddio at ymborth mewn rhai gwledydd, eto, gan mai llaeth gwartheg sydd yn cael ei gymradwyo a'i arfer, yn benaf, yn ein gwlad ni, mi gyfyngaf fy sylwadau ar hwnw yn unig.

Llaethsydd gymysglyn tywyll* o liw gwyn, ac arogl gwan; ond y mae arogl llaeth newydd ei odro yn wahanol iawn i'r hyn fydd eſe ychydig o oriau yn ol hyny. Y mae llaeth yn dewach, a thrymach, ac yn fyw eliaidd na dwfr, ac yn ysgafnach na gwaed: eſe a rew ynghylch 30

gradd ar y tymher-fesurydd† fel y rhewa dwfr; ond y mae yn wahanol, o ran ei rew-nôd a'i ſerw-nôd, mewn gwahanol wARTHeg, ac yn wahanol yn yr un ſuwch ar wahanol amserau. Pan adewir ef i orphwys fe gyfyd sylwedd tew, eliaidd, melyn, i'r wyneb, a elwir hufen. Yn yr haf bydd yr hufen 4 diwrnod cyn codi yn llwyr i'r wyneb, ac 8 diwrnod yn y gauſaf; yn ol hyny bydd y llaeth yn deneuach, ac o liw glas-wyn. Os twymir ef i 100 gradd, a rhoddi ychydig o gwyrdeb ynddo, (ſef dwfr wedi bod mewn cylla llo, a'i ber-eiddio â halen) eſe a geula, ac a wahana yn geulfran gwyn caled, a maidd. Gellir ceuto llaeth hefyd trwy rod-di ynddo gymaint o unrhyw halen cymysgedig,† ſiwgyr, neu Gwm Arabaidd, ag a doddo eſe; neu isgell march-

* Opaque emulsion.

† Thermometer.

‡ Neut-al Salt.

ysgall ddôf, neu unrhyw ysgall ereill. (X) Os dodir deg cymaint a'i bwysau o ddwr am ben llaeth, ni cheula efe byth mwyach. Yn awr ni a welwn fod llaeth yn gymysglyn ag sydd wedi ei gyfansoddi, yn benaf, o dri pheth, sef hufen, ceulfran, a maidd.

Hufen sydd o liw melyn, ac yn tewychu yn raddol trwy ei ddodi yn agored i'r awyr, fel y gallir troi y llestr fyddo yn ei gynnwys â'i wyneb i lawr ymhen tri neu bedwar diwrnod yn ddiberygl o'i golli: mewn wyth neu ddeg diwrnod yn rhagor, ei wyneb a orchuddir â llwydni, ac fe fydd wedi newid ei archwaeth, o flas ac arogl hufen i archwaeth caws bras: dyma'r llwybr i wneuthur caws hufen. Hufen sydd wedi ei gyfansoddi o olew priodol iddo ei hun, ceulfran, a maidd.

Trwy gorddi yr hufen, neu ei ysgwyd mewn peiriant addas, nes y twyme efe bedwar gradd, efe a ymrana yn ddau sylwedd gwa-haol, sef ymenyn a llaeth enwyn: y llaeth enwyn, ymhen ychydig ddwyddiau, a wahana o hono ei hun, yn geulfran a maidd. Y mae yn adnabyddus i laeth-wragedd fod yr hufen yn surach cyn ei gorddi â'r llaeth enwyn newydd ei gorddi; yr hyn sydd yn dangos fod y chwiblyn golosg-godê wedi ei yru ymaith wrth gorddi; a bod cyfran o awyr bur* wedi uno â'r hufen cyn i'r ymenyn wahanu. Nid oes neim-awr neu ddim gwahaniaeth rhwng yr ymenyn a wneir o hufen sur a'r un croyw, wedi ei olchi yn lân, fel na byddo dim llaeth enwyn yddo. Llaeth enwyn sydd yn wlyb iachus, a meithrinol, i'r rhan amlaf o ddynion, yn enwedig ar dywydd gwresog yn yr haf, ac yn beth da iawn mewn amryw glefydau.

Ymenyn sydd fedddianol arbri-odoledau olew, ac a gymysga yn rhydd â phob math o olew arall: efe a dawdd mewn 96 gradd o wres; os cedwir ef yn doddedig dros ychydig amser, fe wahana ychydig geulfran a maidd oddi wrtho, ac fe fydd, o ran ymddangosiad, yn gymhwys fel olew. Wrth ddiystyllio ymenyn glân, fe ddaw drosodd ddwfr, chwiblyn, ac olew.

Ymenyn sydd yn cael ei arfer- yd yn gyffredin mewn ymborth o ran ei flas hyfryd; ond i'r dyben iddo fod yn iachus, y mae y rhaid ei fod yn newydd, heb na arogl nac archwaeth anhyfryd; ac hefyd ni ddylid ei ffreio na'i losgi, onidê bydd i'w chwiblyu gael ei ryddhau, ac fe wna niwed i'r cylla, fel na allo dreulio yr ymborth, ac anog ysgafogiadau sur,† a thafu llawer o surni i'r gwaed, &c.

Caws yw y rhan fwyaf mul-eiddiedig o'r llaeth, canys y mae yr ymenyn a'r maidd yn cynwys priodoladau ereill nad ydynt yn perthyn i fywiolion,‡ yn enwedig chwiblyn, yr hwn sydd i'w gael yn unig mewn sylweddau tyfawll a chloddiedig.† Caws sydd o'r un defnydd a'r hyn y mae naturiaethwyr yn ei alw sylwedd gwyn, sef gwyn wy. Y sylwedd hwn sydd i'w gael, fwy neu lai, mewn amryw goed a llysiau, &c. heblaw mewn bywiolion, yn enwedig mewn gwe-nith ac ydau ereill; ac y mae yn ymborth meithrinawl a chryf-haol i ddynion iach; ond yn lled drymaidd ynghylla rhai, o herwydd nad yw yn fwyd hawdd iawn ei dreulio. Caws sydd yn cynwys glâd,§§ heblaw defnydd gwyn.

Maidd sydd wlyb afiach, os yfir llawer o hono, am ei fod yn

‡ Infusion of Artichokes.
§ Carbonic acid. * Oxygen.

† Acrid belchings. ‡ Animal.
§ Vegetables and minerals. §§ Gelatine.

chwyddedig, a thwy hyny yn croen: syched yn hytrach na dysychedu yr hwn a'i hoffer; ond y mae tracht o hony yn beth iach iawn i rai yn y bore, yn enwedig yn mis Mai, pan fyddo y bore yn dyner ac yn fras. Yr ydys hefyd yn ei gymeryd weithiau gyda chyffwrdd meddygol. Maidd sydd yn cynwys dwfr, siwgyr, halen golch-ludw,* halen y môr,|| ac ychydig o phosphorus calch.§

RHAI CASGLIADAU.

Yn gyntaf, gan fod natur wedi trefnu laeth i fod yn ymborth penaf i ddynion, a llawer o greaduriaid ereill, ar eu dyfodiad i'r byd, y mae yn sicr ei fod yn beth meddymawl a iachus i'w cyrrf gweinion a thynner: ac y mae profiadau a thystiolaeth dynion o bob oedrau, yn cadarnhau ei fod yn wlyb iach a blasus; oddieithr fod surni yn y cylla, neu gymeryd cyffwrdd meddygol, ag a fyddo yn dueddol i'w gulo yn y cylla, yn ei wneuthur yn afaeth: eto gall y cyfryw rai gymeryd un rhan o laeth am ben deg o ddwfr, wrth syched, yn ddiberygl.

* Muriate of potash. || Muriate of Soda. § Phosphate of lime.

+ Yr ydys y ddiweddar wedi dyfeisio gwydrau metelion, ynghylch 14 neu 16 modfedd o uchder, yn cynwys pint o laeth, wedi ei graddoli yn fanwl fel gwydr mear yr apothecari, a gosod pint o laeth un fuch newydd ei odro, wedi ei gymysgu yn dda, yddo, a'i adael i orphwys 12 neu 24 awr, chwi a gwyb weled trwy y gwydr pa un ai tew ai teneu fydd ei laeth, a pha sawl rhan o foddell fydd trwy yr hufen ar ei wyneb: a phe byddai cynifer o wydran ag sydd genych o wartheg, a dodi laeth pob bawch ar wahan yddynt yr un boreu. Chwi gaech weled pa rai o'r gwartheg fyddai a'r laeth a'r hufen goren, fel y

2. Gan fod yr hufen bedwar diwrnod yn yr haf, ac wyth yn y gauaf, cyn todi yn llwyr i wyneb y laeth, y mae yn amlwg y gellid cael mwy o ymenyn trwy gorddi laeth newydd nag oddiwrth yr hufen a gesglir oddi arno; obligeid fod rhan sawl o'r hufen yn aros yn y ceulfran, neu yn y maidd: er mwyn iddo aros yn y ceulfran, dylid gosalu am beidio twymo y laeth uchlaw can gradd wrth ei geulo, a gadael i'r ceulfran a'r maidd wahanu yn raddol o honynt eu hunain, a pheiddio gwasgu y ceulfran yn rhy galed ar y cyntaf, onid se yrir ei frader, sef yr hufen, aillan gyda'r maidd, ac se fydd y maidd yn wyn-fras, a'r caws mewn canlyniad yn sych, caled, a diflas: a phe ca'i y maidd hwnw ei gorddi, gellid cael pwys (16 wns) o ymenyn o bob 27 pint o hony.

3. Gan fod yn rhaid i'r hufen dwymo pedwar gradd wrth ei gorddi, cyn y gwahano yr ymenyn, y mae yn amlwg fod yn rhaid ei gorddi yn fwy egniol yn y gauaf na'r haf; dylid hefyd ei osod mewn lle gwresog gerllaw y tân, dros wyth neu ddeuddeg awr cyn ei gorddi, yn y gauaf, yn enwedig ar dywydd rhewlyd: diffyg o'r ddau beth hyn yw yr achos, fynychaf, fod yr hufen yn cael ei gorddi weithiau yn y gauaf ddau neu dri diwrnod, a methu cael ymenyn yn y diwedd.

I'W RUAN.

gallech werthu y gwartheg teneuaf eu lluth a lleiaf eu hufen i'r cwydd, &c. a chadw y rhai goren. Gellwch weled hefyd pa fath bortha sydd oren i gael hufen, trwy osod laeth yr un fuch yn y gwydr bob boreu, a newid ei phortha bob dydd.

Ar Fwyta Gwybodaeth.

MR. GOMER.—Os gwelwch y llinellau canlynol yn deilwng o le yn eich SEREN lewythau, mewn atebiad i

ofyniad PEREIN; ynghylch bwyta gwaed, (ta dal. 74, llyfr II.) mae i chwi roddau i'w cyhoeddi; gan na ym-

ddangosodd un atebiad iddo eto, hyd ag y sylwais i.* Math ar gyfieithad ydynt o atebiad i'r un fath ofyniad a ymddangosodd mewn cyhoeddiad Seianig, yn Mawrth, 1897; gan eu bod yn cynwys fy ngolygiadap i yn gyflawn ar y pwnc, bernais yn addas eu danfon atoch, gan obeithio y byddant o lea i unioni barn rhai ar y pwnc. Ydyf, eich gwir ewyllysiwr da,

Glan Gwgan, Dyfed.

IOTA.

A YDYW eich gohebwyr yn tybied mai cenedi ydym o fwytawyr dynion? neu fod ein harchwaeth felly wedi ei drygu trwy ddiwygiad wtres, fel nad ydym yn foddlon ar ddifa cig lawer, ond y mae yn rhaid i ni hefyd gael y gwaed, h. y. y bywyd? ac a raid i'n blys gwancus gael ei borthi ar draul gwaharddiad apostolaidd, a ninau ar yr un pryd gael ein cyfrif yn cristianogion da? Mi ddywedais, gwaharddiad apostolaidd, ie, mi a allaf ychwanegu, wedi ei wisgo ag awdurdod yr Ysbryd Glân, canys fel hyn y mae rhediad y gwaharddiad dwysol; Act. xv. 28, 29, Canys gwelwyd yn dda gan yr Ysbryd Glân, a chennym ninau, na ddodid arnoch faich ychwaneg na'r pethau angenrheidiol hyn: Bod i chi ymgadw oddiwrth yr hyn a aberthwyd i eiddod, a *gwaed*, ac oddiwrth y peth a dagwyd, ac oddiwrth odineb: oddiwrth yr hyn bethan os ymgedwch, da y gwneuch. Byddwch iach.—Y mae y geiriau hyn mor eglur a phendant, fel y gall y neb a redo eu darllan; a thra y maent yn sefyll mewn cysylltiad â baint ysgrif ein ryddhad oddiwrth ddefodau Moses, maent yn orchymyn awdurdodol i ni i ymgadw oddiwrth y pechodau erchyll o eiddo y Cenhedledd, a nodir ychod. Ni fuasid byth yn camddeongli y geiriau hyn, oni buasai i'r anghrist hwnw gyhoeddi y pethau hyn yn gyfreithlon ag y mae yr Ysbryd Glân wedi eu gwaraian y benodol, i gael roddi lle i draws-sylweddliad. Yr hyfforddiad ysgrifenu

* Nid oedd ysgrif Philotheos wedi ymddangos pan ysgrifenyd hwn.

edig hwn, yrhan gyntaf o bositb o'r Testament Newydd a draddodwyd i ysgrifen, ac a ysgrifenyd yn bendant er mwyn y dychweledigion o'r Cenhedloedd; a phan dderbyniasant hwy ef, llawenychu a wnaethant am y dyddanwch. Na fydded i ni gan hyn wrth ei dderbyn ef dristân, o herwydd y gwaharddiad i fwyta gwaed. Os bydd i ddynion bydol, *duw y rhai hyn eu bol*, foddio eu harchwaethau blytig â'r ysgrifarnog a redwyd i lawr mewn helwriaeth, a'r hon a fu farw yn ei gwaed, gocheled Cristianogion ddifyn eu hanghraifft hwynt; bydded iddynt ddangos eu fyddlondeb i Arglwydd nef a ddaer, yr hwn, pan gahiaiodd ef gyntaf i fwyta cig anifeiliaid; a gadwodd iddo ei hun y gwaed, yr hyn yw y bywyd, gan ei gadarnhan yn y modd mwyaf arswydes, (Gen. ix. 3, 4), ie, fel y gwnaeth ef bren gwybodaeth da a drwg yn brawf o sfudd-dod ein rieni cyntaf yn Mharadwys, yr hyn oedd yn ymddibyniad amlwg dyn ar Dduw fel ei Greawdwr goruchel; ac awdwr ei fywyd; ond yr oedd y blaenaf, y gwaharddiad o fwyta gwaed, yn cyfeirio i ymddibyniad dyf marwol pechadurus ar Dduw fel Dduw yr iechydwr iaeth, trwy waed cymodol; ac, o ganlyniad, y mae anafedd-dod i'r gwaharddiad o fwyta gwaed yn ddiwyg ar Gymod trwy waed, ac yn ymwrthodiad rinweddol o ymddibyniad ar Ben-Arglwydd ac Awdwr iechydwr iaeth dragywyddol, a phrynedigaeth trwy waed. Mae hyn yn amlwg oddiwrth Lef. xvii. lle y mae Duw yn gwaharddi i'r Iuddewon na'r dweithriaid a ymdeithient yn eu mysg, i fwyta dim gwaed, tan y perygl o iddo osod ei wyneb yn eu herbyn, a'u tori ymaith, gan chwaneu hyn fel rheswm, ad. 11, O herwydd einioes y cwned sydd yn y gwued; a mi a'i rhoddos i chi ar yr allor, i wneuthur cymod dros eich eneidiau; o herwydd y gwued hwn a wna gymod dros yr enaid. Yn ymgadw oddiwrth waed yroedd Israel yn ymostwng i w Penketh Dwysol, a chyda pharch ar arswyd yn dangos y bri oedd ganddynt i gymod

trwy waed, yn banaf fel yr oedd ef yn rhag-gysgodi yr aberth cymodol yn ngwaed Oen Duw; yn gyffelyb fodd pan dderbyniwyd y Cenhedloedd heb yr aberthau cysgodol i gyfranogi o lechydwrïaeth Duw trwy waed y Gwaredwr, hwy a orchymynir i ymgadw oddiwrth waed, canys y mae gwir reswm y gwaharddiad o hyd yn parhau; hwy yn gystal a'r Iuddewon a gedwir yn dragwyddol trwy waed gwerthfawr Iesu Grist, offrymedig ar yr allor wirioneddol, ac a gyflwynwyd ger bron yr orsedd i wneud cymod dros eu heneidiau. Mae llawer yn myned ar gyfeiliorn ar y pwnc hwn, wrth osod gwaed ymysg y *burgdydd aflan* a waharddwyd i Israel yn y ddeddf ddefodol, yr hon ddeddf sydd yn awr wedi ei dileu o ran yr Iuddewon, ac oddiwrth yr hon y dywedwyd fod y crediawyr o'r Cenhedloedd yn gwbl rhydd o'r dechreuad; ond y gwir yw, ni fynegwyd erioed bod gwaed, trwy yr hwn y purid pob peth wrth y gyfraith, yn un o'r *peihau aflan*. Yr oedd y gwaharddiad hwn yn sefyll yn anymddihynol ac anghysylltiadol â'r gyfraith Iuddewig, o ran bwydydd aflan a glan; ni chaniatawyd gwaed erioed yn ymborth i ddynion, na chyn y gyfraith, na than y gyfraith, nac ychwaith tan yr efengyl, yr hon yw y datguddiad cyflawnaf o lechydwrïaeth trwy waed cymodol.

Mae rhai yn twyllo eu hunain ac oreill yn gywilyddus, trwy haeru mai pethau canolig oedd y pethau angenrheidiol hyn ynddynt eu hunain, a bod eu hangenrheidrwydd yn cyfodi allan o amgylchiadau yr amser, a'r rhagfarn Iuddewig. Os felly, pa ham befyd na chymhellir enwaediad, a'r gyfraith ynghylch bwydydd aflan a glan, canys yr oedd cig mech mor ffaidd i Iuddew ag oedd gwaed; ond y mae y sawl a chwaredant yn gellweraus fel hyn â'r ysgrythurau, gan geisio eu cyfaddasu at arferion a defodau ansefydlog yr oes, neu y wlad, yn cael eu dwyn yma i anbwadra, arall, canys ymhlith y pethau angenrheidiol, y rhai y maent

hwy yn eu doethineb dwfn yn eu galw yn bethau canolig, yr ydym yn cael godineb; yna fe ddichon puteindra roddio yr heolydd heb wridio, ac fe baid godineb a bod yn bechod.

Caniatewch i mi ychwanegu, ma gallaf iai na thosturio wrth wendid, a beio drygioni y beirniaid hyny a gyn-ygant gyflawnhau bwyta gwaed oddiwrth yr ysgrythurau a osodant allan rhyddid y credadyn i fwyta pob rhyw o fwydydd, y cyfryw ag yw, pob creadur a greodd Duw yn dda, &c. I'r cyfryw y mae un awdwr da yn ateb, y gallent mor hawdd ddywedyd fdd y gwaharddiad i fwyta gwaed wedi ei gymeryd ymaith yn y géirian. hyny wrth Noa. *Pob ymrymddydd yr hon sydd fyw, a fydd i chwyr yn fwyd*: neu y gwaharddiad o bren gwybodaetada a drwg gael ei gymeryd ymaith gan Dduw i Adda, *O bob pren o'r ardd gan fwyta y gelli fwyta*: ac os yw y rheswm hwn yn dda, yr oedd rheswm y sarff i Efa hefyd yn dda, pan aeth hi yn ddeanglydd yr ysgrythaur, gan fyned oddiamgylch i'w hudo hi trwy droi yn esponsydd; a hi lwyddodd yn arwyddus trwy ei rhesymau dieflig; Ai gwlr ddywedyd o Dduw, O bob pren yr ardd gan fwyta y gelli fwyta.

NEREUS,

Caerludd, 16eg o Fawrth, 1807.

ATEB I OFYNIAD G. BACH, (TU DALEN 139.)

MR. GOMER.—Os gwelwch yr ychydig linellau canlynol yn deiliwng o le yn eich Seren hardd, wele hwynt at eich gwasanaeth. Y mae yn llawen genyf gael gwawr eich Seren ddyscluer ar fy nhaith, a goleithaf y parha i'm goleuo tra byddwyf; i.e. tra byddo amser yn parhau, dymunaf iddi aros yn y terfynglych.

Mr. Gomer, mi a dybygwn mai amcan G. Bach yn ei ofyniad yw, 'pa un a ydyw yn bechadurus i ddyn gyflawni ar y Sabath yr hyn ag y mae yn ei gyflawni ar ddyddiau ereill o'r

mythnos, os wrth hyn y bydd yn byw. Oud yn gyntaf angenrheidiol yw profi fod y dydd ag yr ydym ni yn ei gadw dan weinidogaeth yr efengyl mor deilwng o gael ei sancteiddio a'r dydd a godwid dan yr oruchwyliaeth Iuddewig; os nid yr un dydd ydyw; oblegid tebygol yw i Israel, ar eu dyfodiad o'r Aifft, newid y Sabath pan gadwyd ef gyntaf yn yr anialwch ar y chwechfed dydd, yn lle y seithfed dydd, gan ei gyfrif y seithfed o'n dyfodiad o'r Aifft; ac iddo gael ei gadw felly ymysg yr Iuddewon yn gysgodol, fel ereill o'n bordinhadan; ac ar adgyfodiad ein Harglwydd Iesu Grist, i'r Sabath ddyfod i'w lle, yn ol ei sefydliad cyntaf: amryw ddynion dysgedig dydd wedi bod o'r meddyliau hyn, megys Limborch, &c. Os na ddarfuo iddynt ei ddwyn i benderfyniad, y mae yn bar debygol. Oud heblaw hyn, a chaniatáu fod y dydd wedi ei newid, nid yw ein dyledswydd ni ddim llai i'r Arglwydd yn awr nag oedd eu dyledswydd hwy; ac y mae genym yr un awdurdod i gadw y dydd cyntaf ag oedd gynt i gadw y seithfed dydd, oblegid fod Iesu Grist yn Arglwydd ar y Sabath; a'r apostolion, y rhai ag oedd yn gweithredu yn ol ei gyfarwyddiadau, a than arweinriad yr Ysbryd Glân, oeddynt yn wastad yn cyfarfod mewn addoliad dwyfol ar y dydd cyntaf o'r wythnos, yr hwn a elwid yn ddydd yr Arglwydd; Ican xx. 19. Act. xx. 7. Dat. i. 7. yr hwn a gadwyd am ei fod yn ddydd ei adgyfodiad; ac megys y dydd y Sabath cyntaf am fod gwaith y creadigaeth wedi ei orphen, ac a'i haddnewyddwyd gan Dduw pan waredodd efe ei bobl Israel o'r Aifft; felly hefyd y Sabath Cristianogol a gadwir ar y dydd y cyfododd ein Harglwydd Iesu o'r bedd, pan y dygodd fwy gwaredigaeth oddi amgylch, aef rhyddhan eneidiau oddi tan lywodraeth pechod, anghy, y bedd, ac uffern, ac a gorodd i'w eiddo ffordd i'r orphwysfa nefol, o'r hyn y mae Dafydd yn dangos fod y Sabath yn gysgodol, 'gorphwysfa arall,' 'diwrnod arall;'

a Phaul a ddywed, 'y mae gorphwysfa neu Sabath i bobl Dduw; neu Sabath y Testament Newydd, Sabath Cristianogol, yn yr hwn y mae y credniaid yn gorphwys yn rhinweddau yr iechydwrïaeth a orphenodd Crist, ac yn mwynbau rhan o fendithion yr orphwysfa nefol tu draw i'r byd a'r bedd.

Ond beth ni ddylem wneuthur ar y Sabath sydd eglur yn y gorchymyn, (Ecs. xx. 10), 'Ond y seithfed dydd yw Sabath yr Arglwydd dy Dduw; na wna ynddo ddim gwaith,' &c. Chwef diwrnod a osodwyd at weithio, a'r seithfed i orphwys; ein gorchwylion beunyddiol raid eu rhoddi heibio, beth bynag fyddont, yr holl deulo; y meistr, y feistres, y plant, y gwasan, aethyddion, i sancteiddio y Sabath; ac nid ydym i ddeall ein gorchwylion yn unig, ond hefyd pob peth ag sydd yn groes neu anghyson â dyben neu amcan Duw yn ei neillduo, sef ei addoli ef, ac adeiladu ein heneidiau. Teithio, rhodio, marchogaeth, gwledda, talu neu dderbyn cyflogau, &c., ac ymddyddan am bethau bydol, a warafunir; a chan fod gorchymyn Duw felly, ger bron yr hwn y byddwn mewn barn, diamen y dylem roddi afudd-dod iddo; ac os esgefnasir, dian genyf na ddiangir rhag y geop a gyhoeddir am halogi y Sabath yngair Duw. Siaml hynod o hyn a welir yn y 13 benod o Nehemia; lle y dywedir fod y bobl ar y Sabath yn seigi gwina, wrŷf, yn dwyn ysgubau 9d, yn llwytho asynod, &c. a Nehemia a dystiolaethodd yn eu herbyn sef gwas fyddlon i'r Arglwydd; ac am fod pendefig Ion Inda yn goddef iddynt werthu pysgod, &c. ar y Sabath, efe a'u dwrddiodd hwynt, gan ddywedyd, Pa beth diwg yw hyn yr ydych yn ei wneuthur, gan halogi y Sabath? Ac; meddai efe, onid fel hyn y gwnaeth eich tadur chiwi? ac onid ddng Duw yr holl derwg hyn arnom ni? a chwithau ydych yn ychwanegu digofaint ar Israel, trwy halogi y Sabath; ac' efe a'u hataliodd hwyat: a buddiol eto gan bob Crist,

ion didwyll fyddai gweled atallad ar yr holl ddygau a gyflawnir ar y Sabath. Yr oedd yn llawen genyf welad yn eich Seren fod y cludwyr wedi cael eu dirwyo am deithio efo eu meni ar y Sabath, gan oheithio y bydd hyn yn rhybudd i ereill. Cofied G. Bach, ac ereill, fod Duw yn ei air yn rhoddi addawidion mawrion am ei sancteiddio, ac yn rhoddi barnedigaethau trymau am ei halogi; ac y mae yn warth ar grefydd a chrefyddwyr fod cynifer o ddyuon crefyddol yn cymeryd eu gorthrymau, ac yn ddiamen rai o honant yn arbyn eu cydwytodau hefyd, trwy wneud ar y Sabath y peth a ellid ei adael heibio hyd dranoeth; na hnasant yn unfryd yn cyfodi eu llef at y Daw hwnw a wrandawodd Ief Israel, ac a'u gwaredodd o'n gorthrymderau; gwel Sal. cvii. Ond gan fod y gofyniadau a ofynir gan G. Bach yn fwy egsusodol yngolwg rhai dynion; sef, yn gyntaf, am eu bod yn edrych ar ymolchi yn y môr, neu yr ymdrochfa, yn feddyginiaeth: a diau ei fod yn feddyginiaeth i lawer; ond wrth sylwi ar yr amryw bersonau sydd yn ymdyru i'r fath leoedd, heb un achos ond yn unig i dreplio eu harian a'u hamser gwerthfawr yn rhywle, ac mis gwaeth pa le, ond cael boddio eu blys. Mr. Gomer, a ydyw efe ddim yn bechod i wasanaethu ar y cyfryw ar y Sabath? diamen genyf ei fod. Ond pe dywedid fod yn rhaid ymdrochi yn feunyddiol dros wyth neu naw o ddyddian ar ol dechren, heb hyny na wnae un lles: ond a oes rheol am hyn? onid oedd yn angenrheidiol i Israel yn yr anlwlwch gael ymborth ar y Sabath yn gystal a dyddiau ereill? ond gorohymyn pendant Duw o'r sancteiddio y Sabath oedd, nad elai neb allan i gasglu y mâna ar y dydd hwnw, ond ei barotoi y dydd o'r blaen; a chan fod Duw yn cadw y mâna dros y dydd hwnw heb bryfedu, yr un modd y gall Duw fendithio yr hyn a arferir o ddwfr mewn ymdrochfeydd ar ddyddiau ereill dros y Sabath, os bydd cadw y Sabath yn cael ei ystyried yn ogeiant i Dduw.

A phe denai rhyw un i Abertawe, neu ryw le arall, ar y dydd o'r blaen, i'r dyben i ymolchi, nid ydwyf yn credu y byddai gwaeth o orphwysa dros y Sabath, am mai dydd o orphwysa yw. A phwy bynag fyddo yn byw wrth y galwad hwnw o drochi, nid yw hyny yn un esgus y dylai ei gyflawni ar y Sabath, gan mai yr un sail fyddai gan y masnachwr i gadw drysau a ffenestri ei fasnachdŷ, a gwerthu a fedrai megys ar ddyddiau ereill; ac os gofynai rhyw un, paham y gwna felly, dim ond dywedyd mai wrth hyny y mae efe yn byw. A fyddai hyny yn esgus digonol, yn ol cyfraith dirion ein gwlad? na fyddai: pa faint llai yngwyneb gair, yr hwn sydd yn tystiolaethu fod gwrandao yn well nag aberth, ac ufuddhau yn well na brasder hyrddod? Ar yr un sail y gall y saer, y gôf, y cludwyr, &c. gan mai wrth hyny y maent hwythau yn byw! Y mae gan rai ffordd o ranu y dydd Sabath; dwy awr neu dair i Dduw, a'r rhan arall i foddio eu blys mewn pethau bydol: ond yn mha le y cafwyd allan am oriau Canonaid, neu oriau yr Eglwys? a ydyw dyddiau yr wythnos yn ddeuddeg awr, a hwn ddim ond dwy, tair, neu bedair awr? Os bydd i chwi gyflogi gweithiwr dros ddiwrnod, a'i dalu felly, a fyddai chwi, Mr. Gomer, foddion pe byddai yn dechren am un-ar-ddeg, ac yn rhoddi heibio am un? Onid yw fod dynion sydd yn rhoddi mor lleied o'u hamser i addoli Duw, yn arwyddo eu bod wedi blino ar y gwaith. Ac am bobl mewn pobdai ar y Sabath, tybygid na byddai raid i ddyn ag a fyddo yn byw mewn gwlad Gristianogol ddim ond rhoddi tro ar hyd heolydd Abertawe, ac edrych ar y beichlgu a gludir i'r pobdai ar y Sabath i foddio blys rhai glythion, y rhai a ymlenwant i ormodedd, pan y mae amryw yn eu hymyl yn methu cael haner digon; cydmarodd G. Bach y rhai hyn a'u gilydd, ac os gall farnu hyny yn ddi-bechod! tybygol genyf fi, o leiaf, mai gwell ger bron Duw fyddai rhoddi

heibio pob i a berwt yn ein telau ar y Sabath. Barnu yr wyf nad oedd Is-rael yn gweud dim i'r mania ond yr hyth a barotowyd y dydd o'r blaen, ond yn unig ei fwyta: ac O, y fath bleser fyddai gan Gristion, gyda golwg ar gadw gorchymyn ei Arglwydd, pe byddai yn gorfod byw ar fara a dwfr, neu bryd o ddail!

Am ddyledswydd profleswyr, ni ddylent hwy er dlm ufuddhan i ddim a fyddo yn groes i air Duw a'i gydwybod. Ond rhag i G. Bach, ac ereill, feddwl fy mod yn rhy galed yn fy ymadroddion, y mae genym seiliau digonol o air Duw y gellir yn ddi-betrus gyflawni un peth ar y Sabath ag a fyddo yn tneddu i wneud lles i ddyn neu anifail. os na ellir ei wneuthur y dydd cyn neu ar ol y Sabath. Ein Harglwydd Iesu a ddywedodd y gellid arwain fch nen aeyn i'r dwfr, neu g'fodi rhyw gr-adur o'r fîs ar y Sabath, heb ei halogi; gan hyny edryched pob un, pa un bynag ai meistr ai gwasanaethiddyn a fyddo, ar iddo gadw cydwybod ddirwysr yn y pethau byn tuag at Dduw a dyn; yna yr wyf yn credu na welir ynghymydegaeth Abertawe, a lleoedd ereill, ddim un o bob deg mor ddigywilydd yn halogi y Sabath, trwy rôdiana, negesena, a gweithio y peth ag y gellid yn hawdd ei adael heibio hyd dranoeth, ac yn meddwl trwy hyny y llosgant lawer ar eu cynrych; ond y mae achos i ofnai ei fod-dân y felldith yn hytrach na than y fendith. Gallesid ychwanegu, trwy ddweud am farnedigaethan tymhorol a sythiodd ar lawer o halogwyr y Sabath; ond ni ychwanegaf ar hyn o dro. Ydwyf eich gostyngceidd- iaf "asanaethwr,

Li---

SABATHARIAN.

NODIADAU

AR SALM CX. 4-7.

"Tyneodd yr Arglwydd—Ti wyt offeiriad yn dragwyddol.—Yr Arglwydd a dy ddeheulaw a drywina

frenhinoedd.—Efe a farn yn mysg y cenhedloedd.—Efe a ffr o'r ason ar y ffordd; am hyny y dyrcha efe ei ben."

Yr un peth ffasai dweud ar dy ddeheulaw di, a dweud ar dy ddeheulaw. Yr hwn a ystyrir wrth y ti yma yw y Mab, am yr hwn y dywedodd yr Arglwydd, y Tad, Ti wyt offeiriad—yn ol urdd Melchisedec. Mynegir i ni yn Act. ii. 25—35, fod y Tad ar ddeheulaw y Mab, i'w gymhorth wrth ddwyga oddi amgylch waith y brynedigaeth: ac nis gwn i ddim pa fodd y gellir dweud nad y Tad yw yr Efe, am yr hwn y dywedir, "Efe a farn yn mysg y cenhedloedd—Efe a ffr o'r ason." Clywais rai yn dywedyd yn erbyn, trwy haeru fod pob barn yn llaw y Mab. Nid yw hyn yn profi dim nad yw y Tad hefyd yn gweithio hyd heddyw, Col. i. 12, 13. Pa fodd y gall y Tad gyflawni ei addewid i'w Fab, a sonir am dani yn yr adnod gyntaf o'r Salm hon, heb iddo farau—ac archolli pen llawer gwlad? &c. Ac am fod y Tad yn yfed o'r ason ar y ffordd, gellir dweud mai arwydd ydyw y bydd iddo ddarostwng holl elynion teyrnas ei Fab, a'i fod yn awyddus am weled pawb yn ymostwng i'r Iesu bendige- dig, fel milwr yn cael ei lôn wrth yfed o'r pentydd a fyddo ar ei ffordd, pau y byddo yn ymlid y gelynyon. Nid o amharch i lawer o wfr dysgedig a dnrviol a ddywedasant mai y Mab yw yr hwn a yfodd o'r ason ar y ffordd," yr ysgrifennai y sylwadau hyn: ond gan nad yw eu barn yn hyn, yn fy nhyb i, ddim yn amddiffynadwy, rhwymedig wyf i ddweud mai y Tad yw yr hwn y dywedir am dani ei fod "yn yfed o'r ason ar y ffordd;" hyd oni ddangoso rhai o'ch gohebwyr dysgedig i mi fy mod yn gyfelliornus. Gan fod y Salm hon, yn brassyddoligethol, yn crybwyll am Grist fel un wedi gorphen gwaith y prynedigaeth, ni ellid dweud mai y cyseuron a gafodd ar ei daith a olygir wrth yr ason yma, ac i ni ganiatáu mai Crist yw yr Efe yn yr adnod. Nid yw yn un gwahaniaeth ynghylch meddwl y geiriau yfed a'r

afon, pa un af y Tad neu yr Arglwydd Iesu Crist a ddynodir gan yr Efe.

P—g.

D. D.

SYLWADAU

AR LYTHYR ALIQUIS,

(TU DAL. 149).

MR. GOMER.—Nid oes dim a dramgyddfa ryw ddynion gymaint a nodi allan eu diffygiadau. Pan ysgrifennaiis ychydig nodiadau ar gyfieithiad Aliquis o'r gasfed Salm (dal. 359), nid fy mwriad i oedd dirmygu neb (yn y modd y mae efe yn gwneuthur yn ei atebiad), nac i gynhyrfu dadl, ond yn unig i rybuddio, gan i'w gyfieithad ef fy nheueddu i feddwl na wddai efe nemawr am gerddoriaeth; meddyhiats y gallasai nodi allan y beiau yn ei waith; a rhoddi ychydig hyfforddiad, fod o wasanaeth, gan ei fod ef yn sefyll mewn angen o hono; eithr wedi darllen ei lythyr deallais ei fod yn wr froen-uchel, ac am hyny nid rhyfedd genyf fod fy nghyng wedi troi allan yn adwyddiant, canys anhawdd gan ysbryd balch gyfaddef ei fai. Efe a ymdrecha i amddiffyn ei hun trwy ddywedyd, "Atolwg, pa fodd y gŵyr Cantwr i mi ei gymhwyso at gerddoriaeth?" Pa fodd y gwn i, Syr! Beth, onid Aliquis ei hun a yrodd i Seren Gomer (dal. 279, llyfr 1). i gelsio cyfieithiad Cymreig o'r Salm ddywededig, o herwydd bod pobl ieuainc yn ei dref aeddol ef yn mawr ewyllysio ei chanu yn Gymraeg, ar y ddon a osodwyd iddi yn Saesneg, a elwir *Denmark*? ac efe yw un o'r rhai a wnaeth y cynyg; ac fel rhaglith i'w waith gorcheistol, y mae yn dywedyd, "fod y wers ganol wedi ei gadael allan, am mai anfynech yr arferir hi." Gwn fod amryw yn canu *Denmark* heb ddefnyddio y wers hono; ond nid wyf yn deall ei bod yn cael ei heageuluso yn aml pan ganir yr emyn hono ar donau ereill. Dengys hyn yn y modd mwyaf diymwad ei fod am gymhwyso ei gyfieithiad at y ddon ddywededig; ond ei

fod yn chwenych ymlachau dan gŵr, god twyll yn hytrach na chyfaddef y gwir yn ewyllysgar. Eithr megys pa byddai yn ofai bod yr amddiffyn, uchod yn rhy wan, rhag i'w sawredd gael ei ddarostwng, efe a ymbaerlluga, gan haeru "y gellir canu ei gyfieithiad ef heb ddrysu y geiriau na'r gerddoriaeth, ac heb un anghynganedd." Oni b'ai rhai ystyriaethau, nad oes achos eu henwi yma, perai yr haerriad disylfaen hwn i mi sy'n. Nid af i'w gyhuddo o ddywedyd anwireded gwirfoddol; pa beth gan hyny a wna? nid oes genyf ddim i'w wneuthur ond ei briodoli i'w anwybodaeth; canys pe byddai yn deall cerddoriaeth, buasai cywilydd arno i wneuthur y fath haerriad dirmygu, pan y mae ei waith yn eglur brofi i'r gwrthwyneb. Nid posibl yw canu yr adnod olaf o'i gyfieithiad at y ddon a elwir *Denmark*, yn llyfr Dr. Rippon, heb dafn y geiriau neu y gerddoriaeth i ddryswch. Nid ychwanegaf, ond gadawaf y pwnc i ddeddfryd barnwyr medrus a diduedd.

CANTWR.

ATEB

I OFYNIAD CYNTAF BYR-RI-OLWG.

(Tudal. 107, llyf. ii.)

"BETH yw arwyddocad y gair *Eglwys* yn yr ysgrifthur?" Mae y gair Groeg *Ekklesia*, ag sydd yn cael ei gyfieithu *Eglwys* yn y Testament Cymraeg, yn aml yn cael ei gyfieithu *Cynulleidfa*, ac y mae'r cyd-destun yn dangos yn eglur mai hyny yw ei ystyr; ac nid yw y gair ynddo ei hun yn gosod allan natur y gynulleidfa, na dyben ei chynhulliad—rhaid deall hyny wrth y cydglymiad sydd yn llefariad y gair. Y mae yn cael ei arfer am gynulleidfa o lawer math, megys cynulleidfa a fyddo wedi cydymgyngull yn gyfreithlon, neu mewn modd terfysglyd, ie, yr un gair ag y yddo yn gosod allan *Eglwys* Dduw. Er engraifft, Act. xix. 32, 39, 41, "A rhai a leasant un peth, ac ereill beth arall, canys y gynulleidfa (*ekklesia*) oedd yn gymysg." "Mewn cynulleidfa (*ekklesia*) gyfreithlon." "Efe a ollngodd y gynulleidfa (*ekklesia*) ymaith." Act. xx. 28, "I fugeilio eglwys (*ekklesia*) Dduw." Mat. xvi. 18, "Adeiliadaf fy eglwys (*ek-*

Idesian.) Gal. v. 25, "Megys carodd Crist ei eglwys (*ekklesian*)." Felly gwelwn mai arwyddocad y gair *Eglwys* yw cynulleidfia.

Ac os gofynir beth yw Eglwys o Gristianogion, chwiliwch beth sydd yn gwnethar dyn yn wir Cristion, a chynulleidfia o'r cyfryw ydyw. Mae achos i ofni fod llawer sydd yn cyfenwi eu hunain yn Gristianogion ymhellach oddiwrth fod felly nag Agripa, os dywedodd ef y gwir.

PHILOTHEOROS.

Treletert, Dyfed.

MR. GOMER.—Pe tyblech fod y cyfieithad canlynol o Saesneg Mr. Tucker, o Virginia, (tudal. 203, llyf. ii.) yn werth en cyhoeddi yn eich Seren, y maent at eich gwasanaeth.

O ANWYL ddyddiau f' ieuencyd,
Ni welaf byth mo'u bath;
A gwallt fy ieuencyd hefyd,
Yn llwyd a gwyn fe aeth;
A llygaid llon fy ieuencyd,
Oedd graff eu golwg gynt,
Sy'n awr mewn cyflwr egwan.
Yn drist a phwl eu hynt;
A chwithau ruddiau f' ieuencyd,
Oedd gynt yn deg a glan,
Sy'n awr yn arw hagr,
Yn ddrwg a thlawd eu gran;
A thithau rym fy ieuencyd,
Dy egni oll a aeth;
A phethau gynt y meddwl,
Sy'n awr i gyd yn gaeth.

Am hyny, ddyddiau f' ieuencyd,
Nis cwynaf chwi yn awr;
A chwymped gwallt fy ieuencyd
Oddiar fy mhen i'r llawr;
A chwithau llygaid f' ieuencyd,
Chwi welsoch ofid byd;
A dagrau fu yn rhedeg
Ar hyd fy ngruddiau i gyd;
Feddyliau gwyllt fy ieuencyd,
Ar goll arwein'soch fi;
A thithau rym fy ieuencyd,
Yn awr ni'n gwynaf di.

A chwithau ddyddiau f' henaint,
Ar fyr yt ewch i'r llawr;
Chwi boenan blin fy henaint,
Ni pherwch fânad awr;
Am hyny llawen fyddo
Fy henaint yn fy Nuw;
A'm llygaid y pryd hyny
Yn graff ar grefydd fyw;
A chwi feddylliau f' henaint,
Nac ofn'wch 'nawr mo'r bedd;
A'm gobaith y pryd hyny
A fyddo Daw a'i heidd.

EWYLLYSWR DA.

ADOLYGIAD AR GOFYNIAD E. AC A.
(Tudalen 107, llyfr ii.)

Os modfedd pedrenglog, sef *square*, megys y gosodwyd yn y gofyniad, oeddynt yn olygu, nid yw-ea gofyniad ddim wedi ei ffurio yn ddealladwy, canys yn ol rheol mesuriacth, mesur arwynebol ydyw, yn gynwysedig o hyd a lled yn unig, ac heb ddwyn dim perthynas pa faint o drwch neu o ddyfnder sydd yn eu modfedd aur, ond yn ol natur y gofyniad mae'n ang-enrheidiol wybod y dyfader, yn gystal a'r hyd a'r lled, cyn gellir dywedyd pa faint oedd eu gwaddol.

PHILOTHEOROS.

Treletert, Dyfed.

MR. GOMER.—Y mae atebiad cyw-rain yn angenrheidiol i ofyniad Philotheoros, yn rhif 38 o'ch Seren; a chan nad oes genych argraff-nodau addas i ddarlunio rhifydddeg lythyrenol, yr wyf yn danfon atoch y rhifedi eu hunain, gan ddangos ar yr un pryd fod y rhifedi hyny yn berffaith. Fel hyn, rhifedi perffaith yw 28, gan ei fod yn swm o 1, 2, 4, 7, a 14, y rhai ydynt ei ranau cyfanred. Hefyd, rhif perffaith yw 496, yr hyn sydd yn swm o 1, 2, 4, 8, 16, 31, 62, 124, a 248, y rhai ydynt ei ranau cyfanred. Rhifedi perffaith hefyd ydyw 8128, &c. Ydyw, Mr. Gomer, yr eiddoch, gyda pharch,

Pembont.

PHILO-EULER.

GOFYNIADAU, &c

MR. GOMER.—Byddai yn ddywonydd genyf pe byddai rhyw un o'ch gohebwyr deallus, trwy gyfrwng eich Seren oddiog, yn rhoddi eglurhad i foddlondeb ar y rhan fuddiol hyny, sydd ag ymddangosiad gwahanol o'r Ysgrythur, sef pa fath, a pha beth oedd y goleuni a wnaud y dydd cyn-taf i wahanu rhwng dydd a nos, pan nad oedd yr haul, yr hwn yw fynon golenni, ddim wedi ei greu, hyd y pedwerydd dydd.

M. J.

Aberdurglas, Mymoy.

De'wch yma i gael dychymyg O'r Seren, w'r llen a llyg:—

Fi yw'r Dda, f'wyr De' Jd,
O bob Du fu ac a fydd;
Fi er hyn wyf a rhiu wedd,
Uwch haul eirian wiwlau wedd,
I weini o'LEUNI glanaf;

Llës a wnes—llysu ni wna.
Beth ydyw, wyr a thadan?
Bryslwch, eglurwch yn glau.

IAGO TRI-CRUG.

Barddoniaeth.

CYWYDD I'R LLEUAD.

I'r awr gwel fy enaid,
Dros frynias, rhiwian, mae'n rhaid,
A sylfa er lles hollaw,
Modd gwâr uwch daear heb dawl,
A rhyfedda er hoyw foddion
Y gre'digaeth helaeth hon:
Y byd doethineb ydoedd,
A hyfryd i gyd ar g'oeidd,
I'w weled mae i waelon;
Oll orog rad, a floor gron
Uwch ei ben, er dywennydd,
Yn oleuad rhediad rhydd;
Duw, goreu-Dduw gwir addien,
A'i allu i bob llu llen,
A wnaeth, iawn odiaeth ydyw,
Ei ran i bob anian byw:
Y sêr, a huan siriawl,
I ro'i llewych gwych a gwawl
Dyddanaw, da i ddynion,
Ar hyd yr holl ddaear hon:
A'r lleuad sydd heb wadu
Yn derbyn gwedi yn gu
Oleuni, daioni daeth.
O des da haul y dystiolaeth:
Felly yn ddwys Eglwys glir.
Di wael ein Duw a weir,
Yn cael gan hael wehelyth
O wir fad Haul Cyflawnder fyth:
Sef Crist—ni bydd e drist draw
Y dyn a ddoeth grêd yndaw:
Er y fod nôd anedwydd,
Brychau deon gau i'n gwydd,
Heb wad ar bob credadyn,
Cymhedrol wiw ddoniol ddyn;
Eto ein Duw ni atal,
Dwg i'r dyn bob peth a dâl,
I'w gynâl yn deg uniawn,
Er gofid a phob lliid llawn,
Cyfnewid ac erlid cas,
Dwl iawn, a du alanas;
Mal y floor naws addoer sydd,
Owl gwn heb unrhyw gynydd,
Ei ban o' wyrthiau hynawd,
Mes derbyn hân hyn-wir fawd
Gan yr haul gywys' hylaw,
Uwch y byd diwyd y daw:
Felly Eglwys ddwys urddasawl
Daw ne' gwn a doniog wawl,
Dan lid yn gyfnewidol,
Llawn gwrîd a'i herlid o'i hól;
Newidiol cyfan ydyw
Ei phrofiad heb wad yn byw,
A'i llwyddiant, nid mwyniant mîd,
Dan ystyr du anwaetad,
Weithiau heb Grist yn drist draw,
Yn sâl a blin, os wylaw
Am danaw, goldiaw fod
Hoff ran ei thwr a'i phriod
O'i golwg, ond drwg yw'r trô,
Tyn, tyn, yw'r golled hôn;
Bryd arall yn gall ei gwedd,
Gwawr felus mewn gorfoledd,
Er lles yn cael dynes
At ddoeth coeth fachawdwr tu;

Weithiau yn isel heb gela,
Mewn glyn a dyfryn mawr da,
Yn gaeth dan alaeth olwg,
Unoliaeth o driniaeth drwg;
Bryd arall mewn bro dirion,
Heb gau, llawenau yn hon,
Uwch brynian, godre pob gallt,
Dias, neu gyrâu gorallt,
Yn barod i ro'i byrwyth
Madawiad heb wad yn wych,
Mewn modd gwâr i'r ddaearen,
I dŷ Dduw ein Llywydd llen,
Yr elym o dir alaeth,
At Nêr, y gwiw-Nêr a'n gwnaeth,
I'w addoli yn ddilyth,
Yn llawen heb orphen byth.

IONAWR.

AWDL

O GLOD I ESCOB TYDDEWI,
AM EI FAWR FFYDDLONDEB YN DIWYGIO
CREFYDD, BARDDONIAETH, A
PHERORIAETH;

A adroddwyd yn yr Eisteddfod y Nghaer-
fyrddin, Gorff. 9, 1819.

HENFFYCH i lawnwych oleuni—gwiwdeg
Sydd gwedi cyfodi,
Rhwydd i'w baint, rhoddwn y bri
Diwael i ESCOB DEWI.

Tad maeth Barddoniaeth, Beirdd uniawn
—ras cu

Yw'r ESCOB eysurlawn,
Maethu dysg â moethau dawn,
Pêr hôf weddiwys, pur ffyddlawn.

Conglfaen, sylfaen, sailfyw—a phurddoeth
Hysforddwr i'r cyfryw,
Colofa aur, puraur Peryw,
I'r Gymraeg, a gem aur yw.

Dyri bar deorn bawb,
I aur asgell yr ESCAWN,
Gwych aden a ga'i chodi,
Trwy ras a nawdd trosom ni;
Gwir felus yw'r gorfoledd,
Ini yn awr oll un wedd,
Gael gosod gwiwlan gysur,
Er ethawl pwys yr iaith pur;
Daubeth sy'n awr mewn dyben,
Gydâ pharch i gadw i phen,
Barddoniaeth buraidd anian,
Lliosog cu, a llais cân;
Nawdd i'r dawn, newyddu dysg,
Adnewyddu edn addysg,
Gan chwyno, chwalu pob chwydd,
A'r trymwsog, oera' tramgwydd;
Etholiwyd, galwyd, gweir,
E'n deg i'n gwydd, digon gwir;
Eiddigedd mae'n ei ddygyd
Dros air Duw byw yn y byd,
Bywiog alw'r bugellid,
Iawn dda byyll, ie'n ddibaid,
Gan off'riadu'n gyffredin,
Cadw'r prайд rûg y blaidd blin,

A'u porthi'n llon o byth llys,
Byd uchel a hwyd iachys;
Gwrthsafodd, gwargrymdd gred
Sias anoeth y Sosimed,
Trwy gadarnhau'r geiriau'n gu,
Da Dwyssog Duwdd Iesu,
A baeddu'r cas Babyddion,
O ran eu sel yn r oes hon;
Bydd iddaw glod hynod awyl,
Gair enwog i'r gwr anwyl.
Rhoddod ein Duw rhwydd iawn Dad,
Gwâr anwyl i'r gwr goroniad,
Hir einloes a hoyw rluwedd,
Cain iawn o fael cyn ei fedd,
Derbyniad goleuad glwys,
Bur wedi i Baradwys,
I gôl y Pôr nefolaidd,
Brigyn, gwir ruddyn, a gwraidd;
Dyna, Naf, erfyniaf fi,
Fod diwedd Esecob Dewi.

JOHN CAIN JONES,
Alias SION CEIRIOG.

AT-Y PRIF-FEIRDD.

Cawr Brydyddion Mynwy a Môn,
Ac Arfon hefyd hirfaith,
Cwyno'r ych, fel rhai afach,
Yn erbyn *Crach Brydyddiaeth*.

Os ydych wedi cyraedd 'nawr
Wych ddirtawr iach wybodaeth,
Chwi fuoch chwithau gynt yn fach,
Yn canu *Crach Brydyddiaeth*.

Mae'n rhaid i blentyn bach am dro
Ymlusgo cyn myn'd ymaith—
Felly rhaid i Brydydd bach
Arferyd *Crach Brydyddiaeth*.

Yn lle rhoi addysg, nerthu'r gwan,
A chyfran o anogaeth,
Di'stynw'r waith, a'i wneud yn fach,
Ai alw'n *Crach Brydyddiaeth*.

DARLLENYDD.

HANESION, &c.

CYFARFODYDD CYHOEDD.

CYNHALIWDYD Cyfarfod gan yr Anym-ddibynwyr, Gorph. y 8fed a'r 7fed, ar yr achlysur o agoryd Addoldy newydd yn mhlwyf Cemaes, swydd Drefaldwyn, lle pregethodd y brodyr canlynol:—Morris Hughes, Hirnant, oddiwrth Eph. ii. 12; W. Jones, Trawsfynydd, (Hab. iii. 2); I. Dafis, Llanfair, (Esec. xxxvii. 9); I. Roberts, Llanbrynmair, (Luc xxii. 19, y rhan olaf); D. Morgan, Machynlleth, (Esec. xlviii. 35, y rhan olaf); O. Thomas, Llanfechell, (Sal. xlii. 2); I. Lewis, o'r Bala, (Luc vii. 41, 42); E. Dafis, Cythau, (Sal. ciii. 2); a M. Jones, Llanuwchllyn, (Diar. iii. 18). Gelwir enw yr addoldy newydd yn SAMMUA; cawsom le i obeithio ei fod yn ateb i'w enw, trwy fod yr Arglwydd yn rhoddi o lewyrch ei wyneb i ai yn y cyfarfod.

Yn hwyr y 7fed, ac ar yr 8fed o Orph. 1819, cynhaliwyd Cyfarfod gan yr Anym-ddibynwyr, wrth agoryd Addoldy newydd yn mhlwyf Machynlleth, swydd Drefaldwyn, lle y pregethodd y brodyr canlynol:—T. Jones, Trawsfynydd, (Ioan vi. 10); I. Roberts, Llanbrynmair, (Ioan vi. 3, 4); E. Jones, o Ddolgellau, (Gen. xix. 23); I. Lewis, Bala, (Mica ii. 7); I. Dafis, Llanfair, (Gal. vi. 14); M. Jones, Llanuwchllyn, (Mat. xxiv. 14,

y rhan ganol); O. Thomas, Llanfechell, (Ioan iv. 10); T. Lewis, (Sal. xc. 2), a W. Hughes, Dinas Mawddwy, (Heb. iv. 1). Gelwir enw yr addoldy newydd hwa yn Soar. Cawsom le i gredy fod llewyrch Haul Cyflawnder arnom yn y Cyfarfod.

CYMRU.

Aa y 25ain o'r mis diweddaf, esgerodd gwraig Ioan Iorwerth, gôf, o blwyf Llangynwyd, ar dri phlentyn—dau yn fyw ac un yn farw, ac fe'i claddwyd hi a'i phlentyn y dydd canlynol, yn yr un ysgrin (*coffin*), a phlant yr ysgol Seisnig o 5 mlwydd i 12 oed yn canu Cydgan y gladdedigaeth o'u blaen iung Eglwys y plwyf, fel y canlyn:—

Dat. xiv. 13.—“Ac mi glywaia lef o'r nef yn dywedyd wrthyf, Ysgrifena, ysgrifena, Gwyn eu byd y meirw, rhai sy'n marw yn yr Arglwydd, o hyn allan, medd yr Ysbryd, yr Ysbryd, yr Ysbryd, yr Ysbryd, fel gorphwysont, fel gorphwysont oddiwrth eu llafur waith; a'u gweithredoedd sy'n eu canlyn, sy'n eu canlyn, canlyn hwynt, sy'n eu canlyn hwynt.

Eos CATRINO.

Hynodwydd.—Wythnos i'r Gwener diweddaf, gwelwyd haid o hwyaid gwyllgon ar Hafren, rhwng y Fynedfa Newydd a'r Hên; daliwyd deg o honynt gan y morwyr, y rhai oeddynt mewn ansawdd dda iawn; o gylch ôr yn prydawns, ymwel-

wyd â chymydogueth y Mybedfeydd uchod â chorwynt o'r fyrrnigaf, yr hwn a bawddi ddychryn dirfawr.

Rhoddydd bywiolaeth Plwyf Efan, Abertawe, i'r Parch H. Williams, Cŵrad Llangyfelach, gan Syr J. Morris, Barwnig.

BU FARW.

Yn Llundain, ar yr 28ain o'r mis diweddaf, Mr. WILLIAM JONES, Bardd Môn, ac fe'i claddwyd yn Monwent Newington y dydd cyntaf o'r mis hwn.

Dydd Sadwrn, Gorff. 31, Mr. JOHN SOLOMON JONES. Yr oedd y ddau uchod yn aelodau tra defnyddiol o Gymdeithas y Cymreigyddion; a chafodd y Gymdeithas golled nid bychan ar eu hol, herwydd eu sef clodfawr dros eu gwlad a'u hiaith, ac achosion y Gymdeithas.

LLOEGR.

Cadwyd amryw gyfarfodydd yn achos diwygiad yn y Senedd, mewn gwahanol barthau i Loegr, yn neillduol yn y sir, oedd Gogleddol, wedi ein cyhoeddiad diweddfaf. Ymadawodd y torfeydd o'r rhan fwyaf o honant yn heddychol, heb wneuthur niwed i heb, megys y gwnaethant o'r cyfarfod llosgog yn Llundain, crybwyllledig yn ein rhifyn diweddfaf; eithr bliu genym fynegu, bod rhyw ddihryn wedi saethu hedd-geidwad, o'r enw William Birch, o Stockport, swydd Gaerlleon Gawr. Danfonwyd Birch i Llundain i ddala y gŵr llen, a elwir Ioseph Harrison, crybwyllledig yn ein rhifyn diweddfaf,* o achos areithiau terfysgled a draddodasid ganddo cyn cychwyn i'r

* Teimlasom gryn anesmwythder, herwydd bod yr Harrison crybwyllledig yn cael ei alw yn holl bapurau y newyddion yn bregethwr yn mysg yr Ymneillduwyr. Gwyddom fod Ymneillduwyr yn caru rhyddid, ond yn ffeiddio terfysg, ac am hynny nis gallaem fod yn llonydd; aethon i ychydig drafferth a thraul i gael allan ei wir gymeriad; ac yr ydym yn deall nad yw efe yn perthyn i un sect o grefyddwyr, yn hollol ar ei ben ei hun; ac nad oedd efe yn perthyn i un corff crefyddol cyn amser ei areithiau terfysgled. Ei arfer yw llefaru wrth dorf o ddynion tlodion, pan wrandawont arno, a hynny ynghylch pethau gwladwriaethol yn hytrach na chrefyddol. Mae yn arfer gosod y llythyrenau C. P. N. (*Chaplain to the Poor and Needy*) ar ol ei enw; i arwyddo ei fod yn weinidog i'r tlawd a'r anghenus.

brif ddinas: efe a ddwygodd ei garcharor yn ddiogel i Stockport, ac i'w dŷ ei hun, yr hyn a ddaeth yn adnabyddus i'r bobl yn lled, fuan, a chynhelodd tyrfâ fawr o gylch tŷ Birch, y rhai oddynt yn bygwth tvnu y tŷ i lawr oni olynai efe Harrison yn rhydd; ar hyn aeth yr hedd-geidwad i ymgyhori ag un o'r Ynadon ynghylch pa beth oedd orea i wneuthur yn y cyfyngder hwn; ar ei waith yn dychwelyd i'w dŷ nesiodd ato ddyn o'r enw *George Bruce*; yr hwn sydd gynorthwywr yn ysgol Harrison: tra yr oedd hwn yn ymddyddan â Birch, daeth 2 ddyn ereill ymlaen, ac un o honant a'i saethodd â llawddryll; aeth y belen i mewn i'w gorff yn agos i dwll ei gylla; efe a ysgrechodd ac a redodd hyd dŷ llawfeddyg cyn iddo gwympo. Y mae y helen eto yn ei gorff, ac ynteu yn fyw, ac y mae rhyw ohaith gwanaidd am ei iachad. Ni a obeithiwn nad oes ddyn yn y deyrnas nad yw yn ffeiddio ymddygiad ysgeler y bradlofrudd mellidgedig hwn; canys nid oedd yr hedd-geidwad ond gwneuthur ei ddyledswydd. Gyrwyd i geisio milwyr yn fuan, y rhai a adferasant heddych yn ebrwydd. Carcharwyd rhai dynion a led-dybir ydynt derfysgwyr, ac yn mysg ereill y *Bruce* dywededig; eithr nid oes sicrwydd eto pa un a bod y llofrudd erchyll yn eu mysg, hi peidio. Odid y dianc ef yn hir rhag ddaledd cyfiawnder.

Dywedir fod llawer o fliwyr o bob math yn cyrchu o wahanol barthau i sir oedd Gogleddol Lloegr, i'r dyben i gadw y werin anesmwyth yn dawel: gyrwyd mit o ddrylliau milwyr i *Manchester*, i'w rhoddi yn nwyllaw y trigolion heddychol yno ag ydynt wedi troi yn fliwyr amddiffynol tra parhau y terfysg; ac ynghasetl Caerlleon Gawr y mae arfaun yn barod i 50,000. Tra nas gallwn lai na chanmol bywiogrwydd y Llywodraeth am barotoi erbyn y gwaethaf, nis gallwn lai na gobethio fod yr holl barotodau uchod yn afreiddio. Taeddol ydym i greu fod rhai dynion, dan rith o alw am ddiwygiad, yn ewyllysio gwledd terfysg trwy yr holl deyrnas: ac o'r tu arall, yr ydym yn llwyr greu fod rhai o bleidwyr gormes, dan y rith o ddarostwng terfysg, yn gwneuthur a fedraant i lethu rhyddid, a gosod rhwystrau yn fardd y diwygiad hynny ag y rhaid i bawb adddef sydd ang-

enrheidol a chyfiaw: gwledd odidocaf yr ôlaf hyn fyddai cael rhyw esgus tebyg i fod yn deg dros osod dystawrwydd tragwyddol ar lais deisyfâd yn eiddyn pob gormes. Y mae llawer o'r farn fod Arg. Maer Llundain, y flwyddyn hon, yn un o'r rhai hyn, gan iddo yru yr heddeidd-waid ar amser y cyfarfod yn Macwygof-iaid, Llundain, i ddal Harrison, megys pe buasai am gynhyrfu y bobl i ymderfygu, er mwyn cael cyfle i'w cosp; eithr bu y verio yn fwy amyneddus na'r Arglwyddiaeth. Hefyd, haerodd y Maer ger bron blaenoriaid y ddinas, fod ganddo ef hysbysiaeth ar lŵ, yn mynegu mai dyben y diwygwr yn ymagwlu i'r cyfarfod uchod oedd gosod y ddinas ar dân, a lladd y trigolion heddeychol. Pa fodd bynag, nid oes ond ychydig yn medru rhoddi coel ddiwygion i haerai ei Arglwyddiaeth. Gofynnir iddo gan lawer, pa fodd y mae efe yn peidio cosp y drwgfwriad-wyr, gan ei fod i'w cael tystiolaeth mor bendant; a pha fodd y peidiodd eu gosod mewn dalfa cyn y cyfarfod, os nad oedd efe ei hun yn caru gweld y ddinas ar dân.

Ar y dydd olaf o Orphenaf, gyrodd y Tywysog Rhaglaw Gyhoeddus allan o'i lys, yn saw a throes ei Fawrhydi, yn yr hwn y dywedir fod y llys wedi clywed bod cyfarfodydd lloesog wedi cael eu cynnal, yn y rhai y traddodwyd areithiau serfysgled a bradwrs, tueddol i gynhyrfu anafuddod, ac amryw ysgriensau o'r un tuedd wedi cael eu cyhoeddi, n bod rhai yn dysgu trin arfau rhyfel, mewn modd anghyfreithlon; ac am hyny rhybuddir holl ddeiliaid ei Fawrhydi yn erbyn pob peth tueddol i feithrin anghydfod yn y deyrnas; gwaherddir pawb i ddygu trin arfau rhyfel mewn flordd anghyfreithlon, a bygwthir areithwyr, ysgrienswyr, argraffwyr, a dosparthwyr gweithiau serfysgled yn y modd mwyaf pwysig; a gelwir ar ddeiliaid fyddlonaf ei Fawrhydi i hysbysu y sawl a fyddo enog o'r trosedd, neu y troseddau dywed-edig.

SPAIN A'R AMERIC DDEHEUOL.—Mewn llythyr o brif ddinas Chili, dywedir fod Arg. *Cochrane* wedi hwylio o *Valparaiso* ar y 15fed o Ionawr, tua Lima, a chanddo saith o gadloddau; ar y 16af o Fawrth efe a gymerodd y ffreigad Yspañolaidd *Esmeralda*, a'r *Fenganza* yn neu ar bwys porth Atica. Amcangyfrifir ym

hath yw ysgubio ymstith holl gadloddau Spain ar oror Periw, fel na byddai lle gan y Breninoliaid i ffoi efo'n trsor, pan ymosodai Saint Martin ar Lima y brif ddinas. Ac nid oedd amhesaeth na byddai ymdrechidau cyfnewt yr Anyddi-byniaid i lwyrr ddileu gallu Spain yn Periw cyn hir. Rhoddir parch mawr i'r Brytaniaid trwy holl Chili, y rhai a olwir yn oestadol, "cin brodyr dewrion, y Brytaniaid."

Dirdra ffyrng.—Ar y 16af o Fehefin, cyfarfu y Brunswic, o Lerpwl, ar ei thaith oddi yno i Genoa, a chadlong perthyool i Spain, yr hon a yrodd gweli ymyl y Brunswic, i wylod pwy ydoedd, y lle yroedd yn rhywm iddo, ynghyd â dyben ei mordaith: rhoddwyd aiebion, cywir i'r holl ofynion hyn: eithr ynghylch pum munud wedi i'r cwech ddychweilyd, saethodd llong Spain at y Brunswic, heb gael y cyffroad lleiaf, a lladdwyd un o'i gwyr, a chlwyfwyd dau ereill. Wedi hyny gyrodd meistir llong Spain swyddog i raddi esgus am yr hyn a ddygwyddodd, gan arwyddo mai damwain oedd; eithr anhawdd i'r mwyraf hygoelus gredu hyn. Parodd y tro ddiellig hwn lawer o gyffro yn Lloegr; gosodwyd ef ger bron y Senedd; a mynal rhai o'r aelodau ymddial ar Spain yn ddioced, trwy gyhoeddi rhyfel yn ei herbyn, osi ddygall hi y ddihirod llofrudding uchod i farn yn faen. Nid yw Gweinidogion y Llys yn hollol fawr ynghylch hyn.

Dihangodd Macgregor i St. Domingo wedi cael o hono ei faeddu yn Porto-Belo: nis gwyddys beth oedd ei ddyben wrth fyned yno. Dywed rhai hanesion fod ganddo yn awr o dddeuta 2,000 o filwyr dan ei reolaeth.

Ar y 24ain o Chwefror, gyrodd Arg. *Cochrane* ei fadau i longborth Lima, prif ddinas Periw, y rhai a gymerasant ddyglong werthfawr, ac a'u dygasant oddi yno, ynghyd a'llongig arfog, yn llwythog o arfau rhyfel; yr oedd ffreigadau yr Yspañolaidd yn rhy bell i mewn, ac yn cael eu hamddiffyn gan ddiffyngloddian cedyrn, fel na allwyd wneuthur cynyg ar eu hysgafaelu. Y mae y bobl mor an-foddlon i'w llywodraethwyr, fel yr oeddynt yn ffoi ymaith wrth y canoedd, nes oedd Arg. *Cochrane* yn gorfod eu gwrthod, o ddiffyg lle i'w derbyn. Mewn hysbysiaeth o ymys Trinidad, yr hwn a amserwyd y 16af o Fehefin, dywedir fod 3,500 o filwyr Yspañol, ag oeddynt yn cychwyn i gynyddwyo y Cadfridog Morilo, wedi cael eu dystrywio gan fyddu y Gwladgarwr Santander, rhwng Graana Newydd ac Achaguas, a' bernir fod Santander wedi meddianu prif ddinas y dalaeth hono er ystalm. Mewn llythyr an o Carthagena, y 22ain o Fai, dywedir fod brwydr gyffredin wedi cael eu hym-ladd rhwng Morilo a Bolifar (Anyddi-byniad), a bod yr olaf wedi cael ei faeddu, a cholli 600 mewn lladd a chlwyfo, a 400 mewn carcharorion: pa fodd bynag, y mae eisieu cadarnhad i'r newydd hwn.

Nid oes neb newyddion diweddar yn fwy hyfrydlawn i garwyr Anyrddibyniaeth yr Americ Ddeheuol, na'r hysbysiaeth a dderbyniwyd yn ddiweddar o Cadiz, sef, bod y lloedd ag oedd yn fwrriadu eu gyru o Spain i America, wedi cyflwynu yn erbyn llywodraeth Fferdinand, fel nas gellir ymddiried achos eu Penadr iddynt. Cyhoeddwyd yr hanes isod ar y 15fed o Orphenhaf, yn Madrid, gan y Llywodraeth: "Daeth y prif Gadiwydd, y Count D'Abisbal, i ddeall fod bradwriaeth yn fyru yn y fyddin yn Cadiz, &c. efe a drefnodd feurau i'w lethu yn ei ddechrenad, ac a gynhullodd 4,000 o wfr, ac a'r rhai efe a gynhwydd at y fyddin fradwrs, yr hon a gynhwysai 7,000 o wfr; parodd iddynt osod eu barfau i lawr, daliodd a diswyddodd eu swyddogion, a gwasgarodd y catodau (*regiments*) i wahanol drefi yn Andalusia; yr hyn oll a wnaed heb ddim amhefnid na thywallt gwaed. Rhafedi y swyddogion mewn dalfa yw 123." Nid oes amheuaeth am wrionedd yr hanes hwn, gan mai hanes swyddol llywodraeth Spain ydyw; eithr bernir gan lawer fod achos Fferdinand gartref gryu lawer yn werth nag y gosodir ef allan yn y darluniad uchod, ac nad oes ganddo neb lloedd ag y dichen ymddiried iddynt i'w gyru i'r Americ; bod ei ddeiliaid ganu mwyaf am weled rhyddid gartref, cyn y boddlonont gydweithio yngosodiad iau caethiwerd ar wraur eu brodyr draw i'r môr. Ac os na ddichon yr *Amrydd* Fferdinand ddanfoni milwyr oddi cartref i ddarostwng y taleithiau gwrthryfelgar yn y Gorllewin, dichen efe ganu yn iach i'w dirogaethau helaeth yn y byd newydd ymhau ychydig bach, wrth yr hall arwyddion presenol; heblaw y taleithiau frythylawn a feddienir gan yr Anyrddibyniaid, rhoddwyd y ddwy Florida i'r Unol Daleithiau, a dywedir fod ynys werthfawr Cuba, gerllaw Mexico, yr hon sydd 700 millid o hyd, a 87 o led, i gael ei rhoddi i Frydain: nis gallwn fynegu ar ba awdardod y sylfeinir y dywediad hwn; eithr gwyddom fod cryn wewyr ar yr Unol Daleithiau rhag ofn ei fod yn wir. Gwir ddigon yw fod yr Unol Daleithiau mewn meddiant gweithredol o'r ddwy Florida; eithr ffigur gan rai haneswyr fod Brenia Spain yn dra anfoddlon, a'i fod wedi carcharu ei weinidog yr hwn a arwyddodd y cytundeb a wnaed i'w rhoddi iddynt, a'i fod ef ei hun yn gallu ei arwyddo. Dengys amser pa un ai gwir ai anwir yw hyn. Osi feidr penaeith yr ornyys, trwy amlygu ei anfoddlonrwydd i'r cytundeb dywededig, gyffroir galluoedd Ewrop o'i blaidd, nid yw o fawr gwahaniaeth i'r Unol Daleithiau pa un a arwydda efe y cytundeb ai peldio, gan eu bod mewn meddiant o'r taleithiau toreithiog hynny, a gwyddant nas medr efe eu difeddianu o honynt.

FERRIAU.—Cafwyd prisoedd uchel iawn am anfeiliaid cornog, dydd Iau

diweddar, yn ffair Llangendeyrn; a gwerthwyd y cwbl yn fore.

Troseddau, Dygwryddiadau, &c.

Tyngu.—*Rhybudd i Offetriad.*—Dirwywyd Ficar Wellington, Gwlad yr Haf, yr wythnos cyn y ddiweddar, mewn pum punt, am egeuluso darllen y ddedd yn erbyn tyngu halogedig, megys y gofynir gan y gyfraith. Pob offetriad plwyfol a egeuluso ddarllen y gyfraith hon bob Sabath ar ol dydd pen tymor (*quarter day*) sydd ddarostyngedig i bum punt o ddirwy.—Yn ol y gyfraith hon, pob morwr, milwr, neu weithiwr, a rego neu a dyngo yn halogedig, a forffetia un swllt am bob trosedd, i ddodion y plwyf; pob dyn arall o fagradd na gwr bonheddig, dau swllt; a phob gwr bonheddig, neu ddyn o uchel-radd pum swllt. Pob un a brofir yn enog yr all waith, i dalu y cymaint arall; ac am y drydedd waith, y tri chymaint, ynghyd a phob costiau, neu gael eu carcharu mewn cospdy gwaith dros ddeng niwrnod. Dichen pob Ynad heddwch trwy glywed ei hun, ar dystiolaeth un tyst, euogfarnu y troseddwr o fewn i wyth diwrnod wedi trosedd; a phob heddwgeidwad, trwy glywed ei hun, os bydd y troseddwr yn anadnau byddus iddo, dichen ei ddal, a'i ddwys ger bron Ynad, a'i euogfarnu yno. Os egeulusa yr Ynad ei ddyledswydd, efe a forffetia 5 punt, a'r heddwgeidwad 40s. Heblaw y gosb hon am gymeryd enw Dau yn ofer, mewn starad cyffredin, yn ol 3 Jac. c. 21. os defnyddir enw y Drindod sanctaidd, neu un o'r personau ynddi, mewn chwaraeu dynwaredol (*stage-play*), coeg-chwaraeu (*interlude*), neu gywrairarddangosiad (*show*), y troseddwr a forffetia 10p.; yr haner i'r brenin, a'r haner arall i'r cyhuddwr.

Dydd Llun, wythnos i'r diweddar soddodd llywydd-fad (*Pilot boat*) yn anghorfa Abertawe, a boddodd y llong-lywydd, Philip Dewsbury, a'i gynorthwywr. Ni chafwyd eu cryff hyd yma. Yr oedd y tywydd yn ddeg a'r môr yn dawel, a'r trengedig yn nofwyr da, eithr am i angor y llong ag oeddynt yn myned i'w thwys i mewn ymafaelyd yn rhaffau y bad, aeth yr olaf yn ddilywodraeth, ac yn ymyl y llong efe a soddodd ar unwaith i'r gwaelod. Yr oedd dyn arall yn y bad, eithr efe a achubodd ei fywyd trwy ddal gafael mewn rhywf, yr hon a'i cadwodd ar wyneb y dyfroedd.

Damwain Anghwyl.—Ar y 17 o'r mis diweddar, tra yr oedd Mr. B. Gilam, o Gasgwent (Mynyw), yn sefyll ar fwrdd y llong Henrietta, yn Plymouth, cafodd ei daro gan bren ag oedd yn gymeryd allan o'r llong, ac efe a fu farw, wedi dihoeni o hōno dros 24ain o oriau.

Syrthiodd *Harri Knight*, morwr, o'r Betsi o Jersey, i Gamlas Morganwg, wrth Gaerdydd, oddi ar fwrdd y llong mewn llewyg, ac a boddodd.

Ar y Rhin o'r mis diweddaf, dirwywyd Morris Jones, pregethwr Wesleyaidd, yn y wna hwareddig o 5 punt, yn lle 30 punt yr hyn a haredai y trosedd dinfawr, am bregethu yn Heol Caernarfon yr hwyr o'r blaen!!!

Prydawn wythnos i heddyw, boddodd Mathew Rhys, saer meini a thuddynwr, wrth ymolchi gerllaw morfur (pier) dwy-reiniol Abertawe—yr oedd efe yn ddyn tra diwyd ac onest. Gadawodd wraig ac wyth o blant i alaru ar ei ol.

Mellt.—Y mae ystoriwyd dychrynlyd o fellt, taranau, gwlaw a chenillysc, wedi ymweld â gwahanol barthau o'r Dywysogaeth, a'r siroedd cyffiniol, yn ystod y pythefnos diweddaf. Lladdwyd dwy anwr yn Mwncton, gerllaw Henffordd,

gan y mellt; lladdwyd pedair bawch yn agos i Lanon, swydd Gaerfyrddin; tarawyd dau ddyn i'r llawr yn Llanauron, Ceredigion, a dywedir eu bod mewn cyflwr anobeithiol am iachad; a lladdwyd ceffyl a buwch yn y gymydogoeth; gollyngodd cwmwl gwlawiog ei boll gynhwsiad mewn am rithr dychrynlyd ar y mynydd rhwng Dolgellau a Bermo; clywsom hefyd fod anifeiliaid wedi cael eu lladd gan yr hylif gwefrol ar gyffiniau Dyfed a'r Gaerfyrddin.—Dydd Sadwrn, yr olaf o Orphenhaf, yr oedd y tyrfau yn dra dychrynlyd yn Abertawe a'r gymydogoeth, a chenillysc o'r maintoli mwyaf a welom erioed yn disgyn wrth y mloedd i'r llawr, er bod yr hin bron a bod yn anoddol o wneog.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

Derbyniwyd Melldith y Pab; Ateb Zabulonun i Shencyn ap Tydfil; Ieuan, o Nefyn; Cymro Egan; Tomas Hopcin; J. R. Llanbrynmaur; Gwilym; a T. Gwallau yn hanes yr Eisteddfod.—Dal. 294, yn lle dywedyd fod y Parch. I.

Bowen, ac aelodau profsedig Cymdeithas Gyngherddol Caerbaddon, wedi cael eu derbyn i radd Pencerdol Dant, dylasai fod—Derbyniwyd y Parch. I. Bowen i radd Ofydd, a'r aelodau ereill i radd Pencerdol Dant.—Swm yriarian a gafwyd at yr Eisteddfod, (tu dal. 234) oedd 340p. 6s. ac nid 240p. 6s.—A swm y cwbl 572p. 13s. 6c. ac nid 472p. 13s. 6d.—Yn lle dywedyd fod aelodau Cymdeithas Gyngherddol Caerbaddon i ganu yn yr Eglwys ar y Sabath, dylasai fod, iddynt ganu yn yr Eglwys y dydd o hanes yr Eisteddfod, sef ynghyfarfod y Gymdeithas dros Undeb Eglwysig.

Y mae rhan o Holwyddoreg T. Lewis wedi dyfod o'r wasg.—Rhoddir Ail Ran y Llyfr Hymnau yn y wasg cyn gynted fyth ag y gellir.

Amlygir cryn gywrestrwydd yn sylwadau Sylwedydd, ynghylch y gwrthini o alw Hanesion crefyddol ar yr hyn a welir yn Seren Gomer, tu dal. 220. Nid gosod y gair crefyddol mewn camsynied yn lle gwladol a wnaed; ond gan fod ychydig hanesion crefyddol yn blaenori y rhai gwladol, yn gyffredin, goddefir i'r llyfr Hanesion Crefyddol, &c. i sefyll o un rhifyn i'r llall, ac a oeddir i mewn yn wastad i ddynodi y dosparth hanesiol o'n cyhoeddiad yn crefyddol a gwladol; neu yn "Crefyddol, &c." Pa fodd bynag, addedir yn rhywyd, mai gwell fyddai gadael crefyddol allan pryd na byddo genym hysbysiaeth crefyddol; ac felly a'r &c. os na bydd genym ddim ond hanesion crefyddol. Am "farwolrwyd y Perigol," yr ydym yn meddwl, fod yr adroddiad am hyn yn ddigon cynhwys i'r ysgrif yn mysg hanesion crefyddol, gan nad pa un at 80 neu 24 oed a fyddai i'r mae gweiniidog crefyddol dyoedd.

Cawson grym domedigaeth oddiwrth amryw o'n Gornchwylwyr, o eisien danfon o honnynt yriarian dyledus yn ol yr ysgrif a yrasom atynt gyda rhifyn 36: rhai heb ddanfod dim, ac ereill ond rhan o'r hyn oedd ddyledus. Deisyfwn ar y sawl a esgeulusant, i yru atom gyda phob brys. Yr ydym yn dysgwyl cael ein harian yn llawn bob tro y byddom yn danfon ysgrif i'w ceisio.

Achwynir gan amryw ohebwyr ein bod yn oedi cyhoeddi eu hysgrifau; nid oes modd genym i'w boddhau oll, oddigerth i ni ddyblu maint ein cyhoeddiad; ac yna nis gallwn gyhoeddi y cwbl sydd genym, gan fod amryw yn ysgrifenu mewn modd nad oes neb ond hwy eu hunain a ddichon ddeall yr ysgrifau; ereill, er dysgu trefi llythrenau yn eglur, ydynt yn bradychu yr achos a amddiffynir ganddynt, o ddifffyg medroswydd i ymresymu; tuedda gwaith ereill i ddefnroi llawer o ddadleuon crefyddol.

Byddai dda genym wybod beth yw yr achos fod rhai o'n cyfeillion ag ydynt anedrus mewn sillindu Cymraeg, iaith ag y maent yn ddeall, yn tybied y medrant ysgrifenu Saesneg, yr hon ni ddeallant, yn ddifai. Yr ydym yn cael llawer o lythrau trwgol iawn oddiwrth ddynion o'r fath hyn, y rhai a derfynant eu llythrau yn Saesneg, i'r rhoddol egus dros eu hanlbendod yn iaith eu mamau—yr hyn a ganlynydd adysgrif gywir o'u o honnynt:—

"NB. Dear Sir | be so Kind and Meke it more praper beCause I Cannot spell the Welsh Good | I have write before and you did think it was not praper to be printed | in my oppion and others that we was loock for it but all in vain | I am one that Teke the Seren G—!!!

Hand and Posting Bills, Printed at the SEREN GOWER OFFICE, sent to London, Liverpool, and all parts of the Principality, regularly once a fortnight, free of any expense.

ABERTAWE: Argraffwyd a Chyhoeddiwyd gan I. HARRIS, Heol-Fawr.

TRA
MOR,
TRA
Brython.

HEB
DDUW,
HEB
Ddîm.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, AWST 25, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

TYSTION WEDI EU LLADD.

Mr. GOMER,—Gwedi darllen yn eich rhifynau diweddar mewn perthynas i LADD Y TYSTION, teimlais ynof awydd newydd i ddarllen HANES Y MERTHYRON; a meddyliais na fuasai ym amsuddiol i wneuthur crynhoddeb byr o hono, a'i anfon atoch, fel, os gwelwch yn addas i'w osod yn rhyw gwr o'ch SEREN, modd y gwelo eich meibion a'ch merched uniaith (y rhai sydd liosog iawn yn Nghymru) pa nifer yn barod sydd o'r tystion wedi eu lladd. Ac Oeh! fy Naw, a oes ychwaneg eto i gael eu lladd?

I. Dyoddefodd y Cristianogion yn drwm oddiwrth yr Iuddewon. Cawn hanes am hyn yn y Testament Newydd. Iesu Grist a brofodd o hyn yn y modd chwerwaf oddiwrth ei geredi ei hun; ac wrth ddarllen hanes yr apostolion, cawn mai fel eu Blaenory cawsant hwythau eu herlid yn y modd mwyaf ddurgraffedd.

RHIFYN XVII.

II. Dyoddefodd y Cristianogion mewn modd ofnadwy oddi wrth y Paganïaid, fel y mae haneswyr yn eu cyfrif y *deg herledigaeth*. Y cyntaf, fel y meddylir, yn nheyrnasiad *Nepo*, ddeg ar hugain o flyneddodd ar ol esgyniad Crist, pan oedd Cristianogion yn cael eu llarpio gan gŵn, &c. Yr ail erledigaeth oedd yn amser *Domitian*, o ddeutu y flwyddyn 95, pan meddylir i 40,000 ddyoddef merthyrdod. Y trydydd a ddechreuodd yn y drydedd flwyddyn o deyrnasiad *Trojan*, yn y flwyddyn 100, ac a ddygwyd yn mlaen gyda'r gormes mwyaf dros amryw flynedd oedd. Y pedwerydd yn amser *Antonius*, pan oedd y Cristianogion yn cael eu hanudio o'u tai, eu gwahardd i ymddangos mewn un gyndeithas, eu gwaudio, eu herlid, eu curo, eu gynnwle i le, eu hyspennio o'u meddau, eu carcharu a'u llabyddio. Y pum-

S

LLYFR II.

ed yn 197, dan *Severus*. Yn nheyrnasiad hwn dygwyddodd merthyrdod *Perpetua*, *Felicitas*, ac ereill. Dwy ddynef hardd oedd *Perpetua* a *Felicitas*, a chanddynt bob o faban ieuanc pan osodwyd hwynt i farw. Wedi dyoddef Hawer yn y carchar, gyrwyd hwynt allan i le cyfleus i gael eu cornio gan fuch wyllt yn y modd mwyaf dychrynlyd, ac yna pan oeddnynt yn hanner marw, darniwyd hwynt â'r cleddyf. Y chweched dan lywodraeth *Maximius* yn 235. Y seithfed dan yr Ymerawdwr *Decius* yn 250. Cafodd canlynwyr yr Oen yn yr amser hyn eu har-teithio mewn modd ofnadwy; gyrwyd hwynt o'u hapeddau, yspeilliwyd hwynt o'u meddianau, a phoenwyd hwynt ar yr arteithglwyd, &c. Yr wythfed a ddechreuodd yn 257 dan *Valerian*; pan ddyoddefodd y Cristianogion trwy fangellau, a'r cleddyf, a thrwy dân. Y nawfed dan *Aurelian* yn 274. Nid oedd yr erlidigaeth hwn agos mor ddychrynlyd a'r rhai a rag-grybwyllwyd. Y ddegfed a ddechreuodd yn y 13eg o deyrnasiad *Dioclesian*, yn 303. Parhaodd yr erlidigaeth hwn ddeg o flynedd oedd, llanwyd tai â Christianogion, a gosodwyd hwynt ar dân; eilymwyd canoedd o honynt wrth eu gilydd, a'u gyru bendramwngl dros y creigiau i'r môr. Dywedir i 17,000 gael eu lladd mewn un mis! Lladdwyd yn amser yr erlidigaeth hwn yn yr Aifft 144,000, heblaw 700,000 a fuant felw yn y gweithiau celyd yn gaeth-weision.

III. Dyoddefodd Cristianogion oddiwrth Gristnogion (mewn enw), sef y Pabyddion. Echrysolôn waith a ddarfu i'r rhai hyn ei wneuthur o amser *Constantine* hyd y Diwygiad, pan gododd y seren oleu hono *Martin*

Luther, ac y gyrodd gyfeiliornadau y Pab ar fô. Dechreuwn yn Is-Almaen (*Holland*): mae rhai haneswyr yn dywedyd i'r Yspañiaid forthyru yno 50,000; oud y mae *Grotius* ac ereill yn barnu eu bod yn 100,000. Dyoddefodd y Cristianogion mewn modd barbaraidd yn *Germany*, *Bohemia*, *Poland*, &c. Parhaodd yr erlidigaeth ddeng mlynedd ar hugain, nes ydoedd yr afonydd wedi eu cochî â gwaed y Protestaniaid gwirion.—2. Ffrainc. Y mae fy natur bron yn methu dal heb lewygu pan fyddwyf yn darllen am y driniaeth uffernol a gafodd y Protestaniaid yn y wlad hono. Yn y flwyddyn 1572, dan deyrnasiad *Charles IX.* cafodd y Protestaniaid eu gwahodd i Paris, dan lŵ o ddiogelwch iddynt, ar yr achlysur o briodas brenin *Nazarre* â chwaer brêhin Ffrainc. Ond O! y cigyddion ofnadwy, wedi eu cael i Paris, lladdasant mewn tri diwrnod dros ddeng mil o ddyuon o bob gradd! Ac O! y fath olwg ddychrynlyd, a'r griddfanau alaethus oedd trwy yr holl ddinas! a gwaed y trueniaid yn rhedeg fel afonydd ar hyd yr heolydd! Torodd yr erlidigaeth allan trwy yr holl deyrnas: yn *Meaux* gyrwyd dau cant o'r Protestaniaid i garchar, a dygwyd hwynt allan bob yn un ac un, a lladdwyd hwynt â'r clëddyf! Yn yr ysglyfaeth hwn lladdwyd 100,000!!! Derbyniwyd y newydd yn Rhufain gyd â'r gorfoledd mwyaf, a gorchmynwyd ar y Llun canlynol i gynnal gwasanaeth y sferen yn eglwys Sant *Minerva*, a'r Pab Gregory XIII. i fod yn bresenol i dalu diolchgarwch i Dduw am fod cynifer o elynion yr eglwys lân (ddieffig) wedi cael eu dyfetha. Yn nheyrnasiad Louis XIV. gosodwyd y milwyr (cythreuliaid mewn crwyn dynion) iddystrywio'r

iaid; aethant, a myrddiwn o'n harian, troisant eu hystafelloedd penaf yn farchdai; yr oeddynt yn gyru haiarn poeth trwy ffiroenau merched a gwiragedd, rhwymo ereill wrth danau mawrion, ac, ar ol haner eu llosgi, en gyru ymaith i'r heolydd! Mr. Gomer, dyma boenau gwaeth nag angen; yr wyf yn methu ymatal heb wyllo, pan meddylwyf fod gwiragedd tosturiol yn cael eu rhwymo wrth byst, a'u babanod bychain yn trengu yn eu golwg; cylymu ereill mewn myg-dyllau, a chyneu gwair oddi tanynt; dynoethi ereill, a'u pigo a phinau bob modfedd o'u pen i'w traed. Rhy faith fyddai rhoddi hanes am yr holl driniaethau a gawsant yn nheyrnasiad Louis XIV. gwaeth ganddo ef na'r ddau Bagan, *Nero a Dioclesian*.—3. Iwerddon. Dechreuodd yr erlidigaeth yn y wlad hon y 23ain o Hydref, 1541, yn nheyrnasiad *Charles I.* Llofruddiwyd y bobl gyffredin mewn gwaed oer, fflangelliwyd ereill i farwolaeth, a gyrwyd miloedd i'r coedydd a'r mynyddoedd i gael eu saethu fel creaduriaid gwyllt. Yr ydys yn cyfrif i o ddeugain i haner can mil o'r Protestaniaid gael eu llofruddio yr amser hyn yn yr Iwerddon.—4. Lloegr. Yn nheyrnasiad Harri VIII. Bilney, Bayman, ac amryw ddiwygwyr ereill a losgwyd; ond pan ddaeth Mari waedlyd i'r orsedd, hi a wnaeth anrhaith o'r Protestaniaid. Tri ugain a saith a losgwyd yn y flwyddyn 1555; yn mhilith y rhai yr oedd yr enwedigion Bradford, Ridley, Latimer, Philpot, &c. Yn y flwyddyn ganlynol, pedwar ugain a phump o ddynion a gafodd eu llosgi. Dim llai na dau cant tri ugain a dau ar bymtheg a ddyoddesodd ferthyrddod yn amser Mari, heb law pedwar ar ddeg ar

hugain, saith o ba ral a fflangelliwyd, a'r lleill a fuanit feirw yn y carchar. Mae haneswyr yn dywedyd i 22,000, o bryd i'w gilydd, ffoi yddi yma i America o achos erlidigaeth. Ar ol marw Mari gostegodd yr ysturm, daeth Elisabeth i'r orsedd; ond nid oedd hi yn rhydd oddiwrth ysbryd erlidigaethus. Losgwyd dau o'r Bedyddwyr yn ei theyrnasiad hi, a dau o'r Browniaid a roddwyd i farwolaeth yn achos eu crefydd. Pa beth na wna dyn ond ei adael iddo ei hun?—Ond i dynu i ben; fe gyfrifir yr holl Gristianogion Protestanaidd a laddwyd trwy greulondeb y Pabyddion, ddim llai na deng miliwn a deugain!! Gwyddom yn dda ddigon mai yr un ysbryd sydd yn yr ysgeler-ddynion yn awr a'r amseroedd hyn, wrth eu hymddygiad i'r Protestaniaid yn Ffrainc y blyneddodd diweddaf.—Brotestaniaid! ai amser cysgu ydyw yn awr, pan y mae'r bwystfilod Pabaidd (yn hytrach uffernol) hyn am ddyfod i mewn i'r winllau i ddifa'r egin grawn? Os hwy a ddaw i mewn, troir ein tai cyfarfodydd yn ysguboriau degwm; gosodir pen ar y Beibl Gymdeithasau, &c. a pha beth, O Dduw, a ddaw o honom ni? Dywedodd un wrthyf ei fod yn ddiweddar wedi bod yn dadleu a Phabydd; ac wedi ei yru i dymher gryn boeth, dywedodd, "fy mhleser mwyaf fyddai golchi fy nwyllaw yngwaed y Protestaniaid!" Yn Llundain y bu hyn. Gobeithio, fy nhad Gomer, na ddaw y fath anghenfiliaid byth i draws-lywodraethu ar y Protestaniaid mwy. (Gwel *Buck's Theological Dictionary*, a *Fox's Book of Martyrs*.)

T. M....s.

ANTIPOPE.

Casnewydd ar Wysg.

HYAWD LEDD.

At Olygydd Seren Gomer.

Syr,—Gofynwyd i mi yn ddiweddar gan gyfaill, beth oedd yr achos fod y Saesonaeg yn swnio gyda mw y hyawdledd na'r Gymraeg, mewn areithian, pregethau, &c. tra y mae y Cymry yn boatio fod eu hiaith hwy yn llawer mwy ardderchog na'r Saesneg?

Y mae yn debygol mai yr achos yw, fod y pregethwyr a'r areithwyr Seisnig yn fwy o feistrïaid ar eu clytiiaith nag yw y Cymry ar eu hiaith ardderchog hwy; a thyna, dybygid, yw yr achos fod pregeth Gymraeg yn swnio yn waelach nag un Saesneg, er, ef allai, fod cymaint; os nid mwy o synwyr yn yr un Gymraeg. Er engraifft, nis gall un dyn wrando ar yr hyawd S—n T—s, Rhydychen, yn pregethu yn Saesneg heb gael ei hysgu gan ei hyawdledd; ond pryd y llefaraf efe yn Nghymraeg nid oes dim (mewn cymharlaeth) yn odidog ynddo, er ei fod yn ei gwybod gystal, os nid yn well, na'r rhan amlaf o bregethwyr Cymru.—Ond, ai bai'r iaith yw hyn? O nagé! ond bai y llefarwyr, am nad ydynt yn myfyrio mwy ar yr iaith. Nid oes gan y rhan amlaf o'r Cymry gwirion ddim ond un gair am yr un peth, ac yn fynych lai na hyn; maent yn gorfod brithio os pregethan â geiriau Seisnig, tra y mae digon o eiriau yn yr hên iaith am danynt, llawer mwy godidog nag a gânt yn y glytiiaith Seisnig.

Dylai pob gwr, cyn y goddefid i bregethu, fod yn gyda byddus â digon o eiriau i bregethu. naill ai pregeth Gymreig neu Seisnig, yr hyn, er gwarth i'r wlad, nis gall y rhan fwyaf o'r pregethwyr wneud. Ac nis dicheu un dyn fyth fod yn hyawdl neu yn ffracth heb fod mwy nag un gair i ddarlunio yr un peth ganddo. Ac y mae wedi myned yn ddirwg os yw yn analledig i gael pregeth hyawdl yn y Gymraeg. Nid yw hyawdledd yn anysgrythuro,

peidiwch ag ofai, onitè darllenwch am Apolos.

Dicheu rhai ddywedyd, na ddeallai y bobl mo honynt pe arferent eiriau anghyffredin, (yr hyn, sydd raid ei wneuthur cyn cael amrywiaeth o eiriau), megys *usel* yn lle *tân*—*gwawl* yn lle *golenni*—*mud* yn lle *da*, &c. Wel, wel, os felly y mae'n bod, rhaid i ni roddi heilio pob gobaith am gael yr iaith Gymraeg yn berffaith yn en ha-reithfeydd. Cerddwch ymlaen, fonneddigion, â'r holl gymysg-eiriau ffol sydd yn cael eu harfer gan y bobl gyffredin ymhob cymydogaeith, a gellwch ymddibynu y deall y bobl chwi bob tipyn cystal, os nid yn well, a phe arferch y geiriau ag ydych yn arfer yn bresenol; dywedwch *scitche* yn lle *caidiau*—*shishashun*, *osashun*, neu *ashun*, yn lle *cymansa*—*siet* yn lle *cymdeithas*—*hast* yn lle *byr*—*leico*, yn lle *haffi*—*smilo* yn lle *argli*; a'r holl lang hardd o'r fath eiriau hyfryd.

Os na ddicheu y gwerinos eich deall ar y pryd, (wrth arferyd geiriau anghyffredin), os bydd ganddynt unrhyw frys at y gwaith myniant gael gwybod beth yw ystyr y geiriau, ac os daw i feddwl rhyw un nad yw yn alledig i lefaru mor hyawdl yn y Gymraeg ag ydyw yn y Saesneg, darllesed waith y Beirdd, (megys Pedr. P. A. Môn, Gutyn Peris, Dew Wyn, &c. &c.) a chymered ei argyhoeddi. Mewn gobau i welod diwygiad yn hyn, y gorphwys eich, &c.

I. DDU O LAN TAWR.

CYBYDD-DOD.

O SON math o ddynion, se allai nad oes neb mor wioneddol druenus, a'r Cybydd. Mae yr afdadlon, mae yn wir, yn gwario ei feddianau, eto mae yn ceisio ei swyphau ei hwy, a gwneuthur ereill yn ddedwydd o'i amgylch;

lle nad yw y Cybydd yn gwneud yr un o'r ddau.—Cybydd-dod sydd hŷt yn unig yn egwyddor atgas o ran ei natur, ond yn niweidiol hefyd i'w phlerchenog, yn gymaint a'i bod yn dweithro y meddwl oddiwrth Dduw, yn hml yn arwain i anonestrwydd yn mysg dynion, ac, yr hyn sydd waeth, mae yn aŷhwyldeb nas gellir braiddd byth ei wella. "Mae dyddiau gŵyl weithian i nwydau ereill, ond ni oddef Cybydd-dod i'r rhai a ymroddant iddo byth orphwys."

O chwant melldigald aur! er dyfwyn di Y twf-dyn i'w wdd ei ran mewn dau fyd. Newyau yn hwn, a'i ddamnio yn y llall: Cyfieithiad o'r Country Magazine, gan

IAGO TRI-CHREG.

U AC Y.

TRA yr oedd gwr bonheddig yn ddiweddar yn dra diwyd yn ysgrifenu llythyr, efe a drodd yn ddisymawth at ei wraig i ofyn pa un a oedd Crefydd yn cael ei silladu âg U neu Y. "Yn wir, fy anwyl, (meddal y wraig), nis gallaf ddywedyd yr gymhwys, ond y ffordd oren fyddai i chwbl ei ysgrif-eu yn y fath fodd fel y gallu wneud y tro a'n y naill neu'r llall," (h. y. tori y llythren yn y fath fodd na allai y darllenydd ddywedyd pa un ai U neu Y fyddai).—Yr oedd y cyngor hwn yn dra chyson âg ymddygiad y byd, ac weithian yn dra chysens, er bod brydiau ereill yn llawn o niwed. Er engraif:—

Pan gaffo Crach-gyfreithiwr achos brwnt i'w drin, yn enwedig os bydd rhyw raddau o aneglurder yn perthynu iddo, efe yn gyffredin a drefna bethau fel y gwneulant gystal gydâg—U neu Y.

Pan ddarllenir Llythyr-Cymun, neu ewyllys rhyw wr galluog, gan ei berthynasau, neu ei gyfeillion, pa mor fynych y gwêlir, er ei fod wedi ei arwyddoed i'w helio yn ddylladwy, fod ynddo idder, Te, llawer iawn o fanau, a wasandetha gystal i U neu Y.

Pan gyhoeddo Gofgydd Newydd-ladur ei faru derfynol ar ryw amgylch-

iad, yr hwn wedi hyny a dry allan yn llythyrch yn gŵes i'w farn ef, oni ymdrechha efe yn galed i ddangos nad yw o nemawr pwys pa un a arferha efe yr U neu yr Y?

Pan gynhygo eia cyfeillion godidog, yr Amseronyddion, neu yr *Almanacur*, eu rhagddywediadau, i'r dyben i foddhau cywrein-garwch eu darllenwyr, pa un bynag ai drwg ai da fyddo damweiniau y flwyddyn, oni bydd en profwyddoliaethau yr un mor gywir gan nad pa un ai âg U neu Y y darllenir hwy?

Pan lasurio dadlenwr yn galed mewn llys barn i argyhoeddi y rheithwyr fod yr achos mewn dadl yn eithaf eglur o du U, oni wna "Cyfaill dysgedig" yn fynych sefydlu yr hawl o du Y?

Pan fyddo etholiad cyffredin yn cymeryd lle, oni ddefnyddia y boneddigion swydd-geisiol ymadroddion mor wahanol i'r rhai a ddefnyddiant yn y Tŷ Cyffredin, modd y gallwn weled y medrant hwy yn ol eu bewyllys ddefnyddio yr U neu yr Y.

Pan ymrysono llwrf-ddynion, gan ymfrostio a bygwth pethau mawrion, oni ocheir cyflawniad o'r bygwthion dychrynlyd, o herwydd afn o'r ddau tu, trwy ffordd rwydd yr U a'r Y?

Pan ddygydddo cynhen briodasol, yr hyn sydd ry gyffredin y dyddiau hyn, onid oes achos genym i benderfynu fod y ddwy blaid wedi cymeryd yr U yn lle yr Y?

Pan fyddo Penaduriaid wedi treialio llawer iawn o waed a thrysor eu deilaid wrth ddwyn ymlaen ryfel dinyatriol, nes byddont wedi blino o'r ddau tu, ac o'r diwedd a glytiant gytundeb heddwch i'w synu, onid ydym yn llwyr analledig i wybod pa un a ddylem ddarllen, a'r U neu yr Y?

Wrth wrando yn ddyfalar ddywediadau uchel ac isel, mewn cymdeithasau o wahanol fath, yr ydym yn teimlo ein hunain yn fynych allan o'n dyfnder, pan gynhygom gael allan pa un a feddyllir, ai yr U neu yr Y.

Pan ddarllenom draethawd athronyddaw, nes byddoni weli llwyr dd

ffygio gan ei sychdwr, onid ydym yn cael ein mæddu yn drwyadl yn ein hymdrechiadan i gael allan pa un a feddylia yr awdwr, ai yr U neu yr Y?

Wrth wrando cant a mwy o feibion diwyawyr yr ysgrech yn ymdrin â phynciau na fedrant ddeall, fæm rhwymir i ddywedyd, "Nid oes yma ond lle tlawd i ddysgu pa un ai'r U neu yr Y a ddylid arfer."

Clywais fil o wrandawyr siol-weigion yn cymradwyo a chanmol areithiau disynwyr, ac yn gortoleddu, fel Eparum, wrth ymborthl ar wynt; rhyfedaia yn fawr o herwydd eu hyn-ddygia; eithr llonyddodd fy syndod pan gofais na wyddent hwy ddim gwrthanieth rhwng yr U a'r Y!

Eithr tra yr ydwyf yn crwydro yn y modd hyn, ef allai y tueddir rhyw un i dafu y llyfr o'i law, a dywedyd gyda llawer o brudd-der, "Y mae y dyn hwn wedi syrthio i'r nn cyfeiliornad ag y chwenychai i'w ddiwmygu mewn ereill, canys ei fy mwyd nis gallaf weled pa un ai yr U neu yr Y y mae efe yn feddwl arferyd." I'r cyfryw yr atebaf, y dichon efe arferyd yr un a fydd, ai yr U neu yr Y, heb fod yn y perygl lleiaf o ddynystrio y doethineb a gynlwsir yn y traethawd hwn; ac i'r dyben i brofi iddo yr ymdrechaf am unwaith, o leiaf, i ochelyd arferyd yr U yn lle yr Y, myfi a dangrifaf fy hun yn y cornel,

T. T.

At Olygydd Seren Gomer.

MR. GOMER, —Ar ol gweled gwrthnodiad Shencyn ap Tydfil ar ddarn o'r bregeth a ymddangosodd yn y 36ain rhifyn o'ch Seren, mi feddyliais un waith beidio agwneud un math o sylw arno; ond wrth gofio i mi ei yru atoch, heb yn wybod i'r gwr a'i llefarodd, ac fe allai hefyd nid yn hollol gyson ai'r am ai'r fel y cawsant eu traddodi; am hyny y mae rhwymau arnaf amddiffyn y cyfryw rhag pob gwag ymgais i'w diffrio, fel nad ysturnier y marh anghymwys.

Yn y lle cyntaf, nid gweddus oedd i Shencyn ethol gchafid eiriau o gorff y bregeth fel testun, a gadaw y lleill heb gyfwrdd dim â hwynt; ac ym wir, wrth dafu ail olwg ar y pethau rhagorol hyny o eiddo I. L. ni welaf ddim ynddynt yn galw mewn modd yn y byd am ei ystyriaethau beirniadol, na dim i gyfiawnhau y rhan olaf o'i lythyr, oblegid y mae yn amlwg, debygaf, oddiwrth rediad yr ymadrodd, mai dyben y bregeth oedd, am gael mwy o burdeb yn yr eglwys, mewn PREGETHWR A PHROFFESWR.

Nid oes dim a friwa bobl euog yn fwy na dweud y gwir yn ddraग्र्थि wrthynt: fe gollodd Ioan Fedyddiwr ei ben am hyny, a dywedasant gynt wrth Grist, y *grobienedd ei hun*, fod CYTHRAUL gando Go bigog, mae'n debyg, oedd athrawiaeth I. L. i Shencyn; heblaw fe allai tipyn o euogrwydd o'i phlegid a barodd iddo goddi ei wrychyn cymaint. Am ei fod yn tybio ei hun yn fwy *gwybodus* nag ereill yn y Beibl, fe gymerodd gryn draffwrth, (ac nid heb chwenych clod chwaith), i hysbysu i ni yr hyu y mae pawb yn ei wybod, ac yn ei addef; ac agos iddo wneud *At ofus Pregethwr* yr unig beth angenrheidiol i elfyddu gweinidog yr efigyl.

Ni wn i ddim ymba oleu y mae efe yn gweled *pregethu* a *phregethuwr*; y mae y peth yn ymddangos yn yr ysgrythrau o'r pwys mwyaf; a sicr yw fod genym ormod o brawf, mai rhy anhebyg i Moses ydyw llawer, mewn perthynas i'r weinidogaeth, Ecs. iv. 10. Tra b'om yn darllen am bobl yn *rhaded* i broffwydo, heb eu galw gan Ddau, Ier. xxiii. 21. a xxvii. 15. —y rhai hyny yn *proffwydo celwydd*, Ier. xiv. 14 —y derchafu eu hunain i areithfeydd, i watwor eu Creawdwr, ac yn twyllu eneidiau yn y peth mwyaf ei werth, onid yw yn dra angenrheidiol rhybuddio y cyfryw, rhag eu bod, fel meibion Aaron, yn rhuthro yn rhyfygus i'r wydd, heb sauteiddrwydd oddi fewn? Lef. x. 3, gwel 2 Ped. ii. 12. Eglur yw oddiwrth Rhaf. x. 15, na

ddichon neb bregethu er llesid i eroill heb eu danfon gan Dduw, mwy nag y dielion na gredid yn Nghrist heb biglywod am dano: mae yn sicr hefyd y caiff y sawl a atwir gan Dduw at y gwaith ei addurno â doniau addas i hyny pe na buasai nac *Urdd-gogol* nac *Athros* grefyddol mewn bod; mae cael Crist gyda hiwynt yn ddigon. (Mat. xxviii. 19, 20. Amos vii. 14.) Er hyny, y mae dysgeidiaeth yn dra dymunol ymhawb, ac ni adwaen i un Cymro o bregethwr yn beio fod hyny yn *beth dirmygedig*, fel dywed Shencyn fod llawer o honynt. Er addef fod dysgeidiaeth yn dra rhagorol, anghall yw gwnend dyn yn dduwlel trwy ddysegethlaeth ddynol.

Mae Shencyn yn beiddio gofyn yn eon i I. L. enwi un, mewn un oes gwedi amser yr apostollon, ag oedd odidog mewn defnyddioldeb, nad oedd yn ddyn dysgedig? Gwedi hyny y mae yn ateb ei hun, gan ddywedyd; "*Oe dielion, ni bydd ond un o GANT.*" Och o fi! os Athrosau i Bregethwyr sydd i ni ddeall wrth yr ymofyniad, gallwn enwi *ugelmiaen lawer* o bregethwyr *duwlel, doniol, ardderchog*, yn Nghymru, heb erioed gael en *ffuglunio* i hyny, na sawr yr A, B, C. ar un o honynt. Mae yn wir ein bod yn ddyledus i'r fath osodiadau buddiol a enwyd am amryw ddynion dysgedig, ond mae yn wir hefyd ein bod yn fwy dyledus i *raffonedd* Duw ar eneidiau y cyffyrw a feithrinwyd ynddynt. Nid ar Athrosau i Bregethwyr yr ydym yn beio, ond ar y bobl ag sydd yn ymwithio drwyddynt i'r areithle heb gael eu *neillid* gan Dduw—dyna'r drwg!—Fe ddysegwyd Paul gan Doctor Gama-liel; ond ni ddysgodd neb ond Duw iddo bregethu yr efengyl: *Nid gan ddyn y dderbyniad i hi, medd efe, nac ym dysgwya, eithr trwy ddatguddiad Iesu Crist; eto, Paul apostol, nid o ddynion, na thrwyddynt, &c.* lle gwelwn mai yr ysgolhaig goresyw yr hwn a ddysegwyd gan Grist.

Y mae yn adgof genyf yr hyn a ddywedodd y Parch. R. Hili un tro wrth bregethu i'r ysgolheligion yn

Hocston: son yr eidd ef am bregethwyr a deall yn y pen, heb yr anian newydd yn y galon; ebe fe, "*I ddaet manufactured preachers.*"—sef pregethwyr *ffugluniedd*: a diamaen fod pob duwlel o'r un farn. Mae lle i ofni, fel y crybwyllwyd o'r blaen, ei fod yn lled aml yn ein dyddiau ni; a dalawr os nad yw Shencyn yn un o honynt.

At ba rai o'r pregethwyr Cymreig y mae efe'n anelu ei saethau, drwy edliw iddynt bregethu gwaith Dr. Owen, nis gwn—ond mi wn hyn, nad ydyw y lloffon a ddywedodd ef i T. L. eu "*cael yn maes Mathew Henry ddim i'w gwled yn esponiad y gwr hwnw.*"

Nid wyf yn synu fod Shencyn truan yn pleidio achos yr ysgollon mior wresog, canys gwrthun i'w ryfeddau fyddai iddo *dafu i lawr yr ysgol ag sydd yn ei godi i fynu.* Ar yr un pryd, meddyliwn y gallasai wneud gwell defnydd o'r amser gyda'r Beibl, na bod fel rhyw brif-gopyn, a'i balfan megys ar led i ddal pob gwybedyn a gyffyrddo â'i wê.

Y mae digon o llin ar y cogol, Mr. Gomer, i nyddu ychwaneg, ond gadael ar hyn a wnaaf yn bresenol, rhag eich blino â nieithder.

Ydyw, eich Sêr-dremiedydd,
Caerludd. ZABULONW.

MR. GOMER.—Mae Mr. Iota, Glan Angof, yn gofyn hanes dechreuad cyfarfodydd o addoliad yn yr wythnos; ac hefyd, pa sail o'r Beibl sydd i gymdeithasau dirgel? Byddai yn dda i Iota ddwys ystyried y gwahaniaeth sydd rhwng deuddaf pethau o anian foesol, a phethau o osodiad penodol; o herwydd nid anbebyg ydyw fod anffaeledigrwydd tyb Iota, nad oes sail yn y Beibl i'r ddau beth uchod, yn tarddu o wall gwnenthar gwahaniaeth rhwng y pethau sydd a gwahaniaeth rhyngddynt; yn gystal a'i fod yn ymofyn am reolau gorfanol i'r ddau beth moesol fel pe buasent beffan o osodiad penodol. Da i Iota ystyried y cynhygiad a gaiff weled yn y Sêren tuag at egluro y gwahaniaeth hwnw

Ond; pa fodd bynag am hyny, gellir gwbluod awdurdod apostolaidd am gyfarfod ydydd wythnosol; ac edrychir i mewn i'r Beib; "a ddechuant i Antiochia, ac e aethant i mewn i'r synagog, ar y dydd Sabath," (Act. xiii. 14.) sef Paul a'i gyfeillion. A'r Sabath sef yr holl ddinas agos a ddaeth ynghyd i wrando gair Duw. Dyma gyfarfod mawr ar ein dydd Sadwrn ni; sef yr hen Sabath Iuddewig, yr hwn nid yw ond un o ddyddiau yr wythnos dan yr efengyl; canys y dydd cyntaf o'r wythnos a gadwai yr apostolion a'r prif egiwys i yn Sabath, gwel Act. xx. 7. Ymhob lle yn yr Aetan y darlennwn am fod yr apostolion yn pregethu yn synagogan yr Iuddewon ar y Sabath, y dydd Sadwrn, sef y Sabath Iuddewig, a feddyllir; ac yn wir yr oedd y dydd cyntaf o'r wythnos gwedi ei neillduo yn Sabath Cristianogol er pan gyfododd Crist o'r meirw ac esgyn i'r nefoedd, a'r dydd cyntaf o'r wythnos a gadwyd yn Sabath Cristianogol gan yr apostolion ar pan gyfododd Crist o'r bedd. A'r dydd cyntaf o'r wythnos y cadwyd cyfarfod mawr dydd y Pentecost, pan ddechwelwyd ac y bedyddiwyd tair mil; ac yr oedd cymdeithas ddiregel, dybygid, trwy'r wythnos flaenorol iddo gan yr apostolion a'u brodyr mewn gornwch ystafell yn y deml; a'r rhai hyn oll yn parhau mewn gweddi ac ymbil; ac yn neillduo swyddog yn lle Iudas, ac yn cytuno ar hyny. Tybygid mai nid rhag ofa erlidigweth yr oeddynt yn cadw y gymdeithas ddiregel hon, o herwydd pe felly nid tobygol y buasent yn dewis un o ystafelloedd y deml i hyny, o herwydd gwyr y deml oedd eu harlidwyr penaf hwynt. Dyma gymdeithas ddiregel, Mr. Iota. Yr oedd cymdeithas ddiregel gyda Christ a'i ddyscyblion; lle byddent yn gofyn iddo of o'r neilldu ystyr ei bregethan, ac yntau yn gofyn iddynt hwythau farnau ereill, ynghyd a'u barnau eu hunain, am dano ef, heb fod ofn erlidigaeth yn achos, Marc vi. 31. a ix. 2-28. Luc ix. 10. a x. 23. Act. xiii.

45. ac wedi golhng y gynulleidf, llawer o'r Iuddewon, &c. sef cyfryw oedd dan ddwybigrad a ganlynasant Paul a Barnabas, y rhai a'n cyngberasant i aros yngras Duw. Dyma gymdeithas neillduol ar dŷ y bregeth, heb ofn erlid yn achos o heni. Ni fu mai pregethwr Sandeman; dybygid, yn gwaenthur fel hyn. Act. xiv. 27. Ac wedi i Paul a Barnabas gynali yr eglwys ynghyd, adrodd a waethant faint o bethau a waethant Duw gyda hwynt; ac iddo agoryd drws fydd i'r Cenhedloedd. Act. xviii. 4-26. Pan oedd Apolos yn llefaru yn gyhoedd ynghylw Acwila a Phriacila; hwy a'i cymerasant ef atynt, ac a agorasant iddo ffordd Duw yn fanylach. Ro fuasai pregethwr Sandeman yn dangos iddo ei fyddr yngwydd pawb, yn hytrach na dilyn ffordd y prif Cristianegion. Act. xix. 8, 9. Pan ddechloedd fod rhai yn dywedyd yn ddwrwg am y ffordd hono ger bron y lliaws, afa a dynodd ymaith oddi wrthynt, ac a neillduodd y dyascyblion; a gan ymruymu beunydd, sef pregethu, yn ysgol un Tyrannus. Dyma sylfaen i bregeth wythnosol yn ymddygiad apostol y Cenhedloedd, a chyfarfodydd neillduol befyd. Yr oedd yn rhybuddio pob un o honyat nos a dydd s dagtau. Peth dweithr ydyw hyn i egiwys diwygiedig ein gwlad. Act. xxi. 18. Yn nhf Iago cadwodd Paul a'r hen, uriaid-gyfarfod neillduol; adroddodd Paul ei lwyddiant, yr hyn a effeithiodd mor fawr arnynt fel y gogoneddasant Dduw. Act. v. 42. A beunydd yn y deml, ac o dŷ i dŷ, ni phaidasant a dysgu a phregethu yr Iesu. Dyma ddechreuad apostolaidd; Mr. Iota, i bregethu wythnosol; a pheidied ef a'i alw yn ddiherodi ar hyd gorwledydd, pan y mae awdurdod apostolaidd am dano; a phregethu ym waith aydd i bara, yn ol gwerchiad Crist, (Mat. xxviii.) yn gystal a bedyddio a dyscybla, mewn cyfarfodydd neillduol hyd diwedd y byd; o herwydd y mae yr addewid o bresenoldeb Crist yn cyrhaedd i'r cyfnod amser hwn—

dwedd y byd. O! cyfod Mr. Iota
o dir Angof at ei walth, i ddilyn y
prif Cristianogion bywiog, ac nid San-
demanïaid dioglyd. Act. v. 13. ac ni
feiddiai neb o'r lleill ymgysylltu â
hwynt, ond y bobl oedd yn eu mawr-
han hwynt. Yr oedd yma ryw neill-
duolrwydd perthynol i'r cyfarfod hwn,
fel na feiddiai neb ond y cyfryw oedd
yn profesu fydd ac edifeirwch ym-
gysylltu â hwynt; yr hyn, fe ddichon,
a arwyddir ac a gynhwysir yn yr ym-
adrodd masnach yr apostolion. Os nad
yw geiriau ein Harglwydd yn rhoddi
awdardd i neillduolrwydd cyfarfod-
ydd a phethau crefyddol, byddai yn
dda genyf gael gwybod i ba beth y
perthynant. Mat. vii. 6. Na roddwch
y peth sanctaidd i'r cŵn, ac na thes-
twch eich gemau o flaen y moch. Mae
cyngherion a cheryddon brawdol yn
sanctaidd o ran en banian, ac yn eman
o ran eu gwerth. Pwy ydyw y cŵn
a'r moch ond dynion beb eu cyfnewid,
neu y rhai nid oes hatch i bethau sydd
o fawr werth i bobl. Ddau o am hyn
gwaherddir eu rhoddi i'r cŵn ac o
flaen y moch, sef yr anuwion, rhag
iddynt eu sathru dan draed, (sef
gwawdio a dirmygu), a throi a'ch
rhywgo chwî; hyn yw, eich trallodi
a'ch dygn-fino yn fawr, a'ch cablu
a'ch eplid, ar dafodau o leiaf. Tra
parhao yr anuwion a'r diffydd i wisgo
nodweddau ei mochyn, mae y gor-
chymyn yma o eiddo ein Harglwydd
yn ei gyflawn rym: a pha eglwys
hynag ni chadwo y gorchymyn hwn,
cant brofi sathriadau cŵn a moch, a'u
brathladau hwynt, hyd y nod yn nhir-
oedd llonydd Glan Angof. Mae Mr.
Iota, Glan Angof, wedi bod o goffad-
wriaeth byglod; ond er pan yr yfodd
o'r ffol gwsg, y gwylybwr sydd yn peri-
mdrodded; yr hyn a'k gwnaeth ef i
roddi bron yn gwbl heibio gyfarfod-
ydd mynhaeol, yn gyhoedd a neill-
duol, trwy holl ardal oedd. Gwlad
Angof, hynny a fu yn feddion i bent
i'r cŵn Iota wedd mor dda i'w ddef-
nyddioled, ond yn dra anghydweddol
i'w anffaelidigrwydd. Yn aml gweidi

ymfoddioni er ystalm i fyw heb yr
ysbryd. Masnach oedd ym cyhyrfu
Paul i bregetha yn feanyddiol, yn y
farchnad ac yn ysgol Tyrannus; a
Christ i deithio throsodd Palestina i
bregethu yr efengyl; fel y mae mor
gauedig yn erbyn argyhoeddiad o
ddrwg y fath ysbryd, ymhell a ym-
daweln i fyw ei hun yn ddilafur yn
achos eneidiau dynion, ond yn awchus
am berswadio pawb ei fod yn canlyn
yr apostolion a'r prif eglwys wrth
ddiog; a bod ereill yn wrthwynebol
i'r Beibl ag sydd yn treulio ac yn ym-
drenlio, yn gyhoedd a dirgel, i daenu
gwybodaeth Cristianogol yn mysg eu
creaduriaid. Peidiwch chwî, Mr.
Iota, a gwnesthur dim defnydd o'r
gair dirgel, mwy na'r gair a'chidol; o
herwydd yr on peth ydym ni yn fe-
ddwl wrth gymdeithasau dirgel a
chymdeithasau neillduol. Rhaid fod
y dyn hwnw a daere nad oes dim
neillduol yn perthys i wasanaeth yr
eglwys efengylaidd, yn deiliwng nid
yn unig a wisgo coran fel hysbryd yr
holl Sandemanïaid trwy y byd, ond
kafyd i wisgo corandriphlyg y Pab ei
hun. Lled dybie yr wyf feddianau
ereill o grefydd Iota, o gariad at ba
rai yr ymneillduodd o wlad y llafurio,
i fyw yn Nglan Angof, yn gystal a'r
hyn sydd wedi ei olygu yn y Seren,
yn ddoeth uwchlaw yr hyn a ygrif-
enwyd, ac yn ddudiolach na'r Beibl;
trwy wnesthur gwe gynmysg o beth-
au moesol a phenodol a'u gilydd
mewn modd anghyflawnhael. Ai yn
yr oes apostolaidd yn nng yr oedd yr
hwn a aned yn ol y cŵawd, yn erlid yr
hwn a aned o'r Ysbryd? Os ydyw
rhyfeli fod rhwng y ddau had yn har-
haus, pahaw nad yw yr engraffau o
ddirgelrwydd yn profi cyfarfodydd
neillduol, y rhai a luniwyd i ragfaennu
drwg oddiwrth ysbryd erlid yw y bair
a wisgai yn yr oes hano? Os a swid-
lodd ei bair yn ein hoes ai, aier yw ei
fod ef ei hun yn fyw eiddo

ANTIPALEMON.

Am Farwolaeth Bardd Môn.*A argreſſr ar ddeisyfiad y ddwy Gymdeithas Gymraidd yn Llundain.*

Bu farw, o glefyd, yr Bain o Orphenhaf, 1819, yn *Stockwell, Surry*, yn agos i Llundain, yn ei 40fed mlwydd oed, yr enwog a'r gwiw Gymro hwnnw, **WILLIAM JONES**, gynt o Fodedyrn, yn Môn, yr hwn oedd fwy adnabyddus i'w gyd-wladwyr yn gyffredinol wrth yr enw cyfeillgar **BARD D MON**; yr hwn glefyd a roes benderfyniad i'w einios y nawfed dydd wedi iddo glafychu, a hyny er galw alaethus i'w holl gyfeillion, y rhai ydynt dra lliosog yn Nghymru a Lloegr; caays nid dychon bod neb yn fwy cariadus, na neb yn fwy haeddianol o barch ac anrhydedd nag efe ymhlith y Cymry yn Llundain, ac hefyd ymhlith y Saeson gystal a hwythan; pawb ag oeddynt yn ei adnabod, yr oeddynt oll yn ei gymeradwyo ac yn ei hofi yn fawr; o herwydd ei ymddygiad addfwyn a'i dueddfryd anianol i ryngu bodd pawb.—Yr oedd ei serchawgrwydd gymaint tnaeg at unrhyw beth, a phob-peth ya wir a berthynai i genedl y Cymry, tu hwnt i ddin a wybom am dano. Yr oedd efe, er ys lawer o flyneddoedd, yn cynal ysgol fechan ar ei draul ei hun yn y plwyf lle ganed ac y magwyd yn Môn. O! y fath golled anbraethadwy ydyw ei farwolaeth i'r plant *bychain amddifaid*, ag oeddynt yn cael eu dysegeldiaeth yn iaith eu mamau drwy ei baelioni ef; os na bydd i'r Hollalluog Dduw, yn ei ddaionus raglaniaeth, roddi ynghalonau rhai ereill i gymeryd y golled hon dan eu dyfal hysgyriaeth, a'i gwneud i fynu drwy gynorthwyo y cyfryw rai, a pheisio a gadael iddynt fod yn ymddifaid o'r haecled ag oedd yn deiliaw oddiwrtho ef, fel eu noddwr elusengar, fe fydd yn golled yn wir!—Yr oedd efe, er ys amryw flyneddoedd, yn aelod parchus o'r ddwy Gymdeithas Gymreig yn Llundain, sef Cymdeithas y Gwyneddigion a'r Cymreigyddion, ac o gymeriaeth mawr yn y ddwy, ac yn drysorydd i'r ddiweddar am lawer o amser.—Dangosodd lawer o dueddfryd neillduol ar bob achlysur i fod yn elusengar; ac fe fyddai bob amser yn un o'r rhai blaenaf i anog y cyfeillion i ddryfod ymlaen â'u casgliadau i ddiwallu y tlodion anghenus a fyddent naillai yn analluog i ddychwelyd yn ol i'w gwlad, neu a fyddent yn erfyn am gymhorth eu gyd-wladwyr ar ba achos bynag; ac y mae yn rhaid addef i laweroedd drwyddo ef, ac ereill o'r ddwy Gymdeithas, wneud eu dyledswydd yn ol eu gallu a'u moddion, yn mherthynas i elusengarwch; a gobeithio y bydd i fendithion y cyfryw rai ag a ddiwallwyd effeithio, a'u bod wedi effeithio arno ef megys cysuron gwynfydedig yn awr angen.—Yr oedd efe, fel y mae yn hysbys i laweroedd, yn perchenogi yr awen i radd helaeth iawn, ac yn dra pharod ar bob testun derbyniol a rhinweddol.

Un o'i Englynion ef a farnwyd yn *oras* o'r amryw ag yfansoddiwyd, i gael ei argraffu ar Faen Coffa y diweddar Fardd Thomas Edwards, o'r Nant, yr hwn a osodwyd i fynn yn yr Eglwys Wen gan Gymdeithas y Gwyneddigion.—Yr achos o'i farwolaeth oedd, iddo, pryd yr oedd yn dwym iawn, yfed agos i chwart o ddwfr oer. Yr ydys yn crybwyll hyn mai y byddo yn rhybudd i ereill i gymeryd gofal, rhag gwneud yn gyffelyth iddo ef yn hynt.—Claddwyd ef yn mynwent eglwys Newington ar y Sul, y 1taf o Awst, ac yr oedd nifer mawr o'i gyfeillion, o'r ddwy Gymdeithas, ac ereill, yn ei gladdedigaeth.

HANESION, &c.

CYFARFOD CENHADOL.—Cynhaliwyd fed Cyfarfod Blyneddol Cymdeithas Genhadol Deheubarth Cymru, cynorthwyl i Gymdeithas Genhadol Llundain, yn Llanyddfry, swydd Caerfyrddin, ar y 29ain, 28ain, a'r 29ain o'r mis diweddaf. Dechreuwyd y gwasanaeth, Mawrth, y dydd cyntaf, am 3 y prydawn, pryd y y pregethodd Mr. Jones, o Saron, a Mr. Griffiths, o Hawen, (Dat. xiv. 6, 7, a 2 Thea. iii. 1, 2). Am 6 y prydawn, pregethodd Mr. Lewis, Casnewydd, a Mr. Griffiths, Glandwr, (Luc ii. 32, a Phil. i. 12).—Am 7, boreu dydd Mercher, pregethodd Mr. Dafis, Llundain, (Esay xi. 10). Cynhyddodd y gynulleidfa yn fawr, ac am hynny cadwyd y cyfarfod am 10 yn Nghae-y-Castell, lle pregethodd Mr. Colson, Hacney, a Mr. Jones, Trelech, (Sal. lxviii. 18, 19, a Dat. vi. 2) Am 3, cyfarfuwyd i drin achosion y cyfarfod yn y cae, a dewiswyd D. Dafis, Ywain, yn unfrydig yn gadeiwr, yr hwn a draddoddodd araeth dra godidog yn achos cenadïaethau, yr hon a dderbynwyd gyda'r cymeradwyaeth mwyaf, a gorlloedd diffuant; traethwyd agos i 18 o araethau drachefn ar yr achos yn y Gymraeg a'r Saesneg, gan weinidogion ac eraill a wahanol barthau. Am 7 yn yr hwyr, pregethodd Mr. Liwc, Abertawe, (Heb. ii. 10).—Dydd Iau, 7 y boreu, pregethodd Mr. Dafis, Abertawe, (2 Tim. ii. 9). Am 10, cyfarfuwyd yn y cae, pregethodd Mr. Peter, Caerfyrddin, (Sal. lxxxviii. 9) Ac wedi y bregeth gweinyddwyd swper yr Arglwydd yn y cae, i gynulleidfa helaeth o Gristianogion o wahanol enwau. Blaenorai Mr. Lewis, Casnewydd, a Mr. Jenkins, Brychegeir, ar yr achos pwysig; ac anerchwyd y bobl gan Mr. Liwc, Abertawe, a Mr. Jones, Trelech, tra yr oedd amryw weinidogion yn dosbarthu yr elfennau. Terfynwyd y gwasanaeth hyfryd hwn mewn anerchiad perthynasol a gweddi, gan y Parch. Mr. Colson. Dygwyd ymlaen ran addoliadol yr amryw oedfaon gan y Mrd. Sylfaenus, Penygraig; Williams, Trewen; Preis, Llanelli; Williams, Tŷ-yn-y-coed; Lewis, Tredwstan; Williams, Llanelli; a Powell, Aberhonddu. Y cyfarfoddydd oeddynt llosg o chyfrifol, y pregethau yn berthynasol ac argraffiadol, a'r casghadau yn helaeth.

URDDIAD.—Dydd Mercher, yr 28ain o'r mis diweddaf, ordeiniwyd, Mr. D. Phillips, gynt Myfyriwr yn athrofa y Feni, yn Fagail ar Eglwys y Bedyddwyr y Nghaerlleon, Mynyw. Dechreuwyd y gwasanaeth trwy ddarllen a gweddi gan Mr. T. Harris, o Penael; traethwyd y gynaraeth, (yr hon fel y clywyd oedd dra rhagorol), a derbynwyd y gyfies, gan Mr. W. Jones, o Gaerdydd; derchafwyd yr urdd-weddi

gan Mr. J. Heier, o'r Casbach; pregethwyd ar ddyledswydd y gweinidog, gan Mr. Jenkins, Heageod (Act. xx. 20), ac ar ddyledswydd yr eglwys, gan Mr. J. James, Pontrhydyrun, (Phil. ii. 29). Terfynwyd y gwasanaeth mewn gweddi, gan Mr. Jones, (Trefniedydd), o Llanmartin.

Bu cyfarfod yno yn hwyr y dydd o'r blaen, yn yr hwn y neillduwyd rhai brodyr i swydd deaconiaid; dangoswyd eu ddyledswydd iddynt gan Mr. T. Morris, Casnewydd (1 Tim. iii. 18), a phregethodd Mr. Edmwnd, Trosnant, i'r bobl yn gyffredin, (Col. iii. 16). Blin genym givwed fod anhwydeb yr hen weinidog parchus, Mr. T. Efans, yn parhau, fel nas dychon efe wneudur dim.

Gydag hyfrydych neillduol yr ydym yn sylwi ar gynydd Beirni Gymdeithasau mewn gwahanol barthau o'r byd. Ar y 1fed o'r mis hwn, mewn cyfarfod llosg o drigolion Caerdydd a'r gymydogiaeth, diurfwyd Cymdeithas Newydd; a thanysgrifiwyd yn helaeth at yr achos rhagorol hwn; y tra urddasol Ardalydd Bate yn y Gadair.

Rhoddydd Perigloriaeth Ederu yn ddiweddar i'r Parch. Robert Morris, A. C. gan Esgob Bangor.

CYMANFA.—Cynhaliwyd Cymanfa fyneddol swydd Fynwy, y 4 a'r 5 o Awst, gan yr Anymddibynwyr.—Am 3, dechreuodd yr addoliad yn Nghaerlleon-ar-Wysg; gweddiodd Mr. I. Griffiths; pregethodd Mr. James, Caerdydd, yn Saesneg, (Rhuf. viii. 31), Mr. D. Lewis, Aber, (Hos. xiii. 9), yn Gymraeg, Mr. Jones, Pontypwl, (Can. i. 3), yn Saesneg. Am 7, yn Nghapel y Bedyddwyr, gweddiodd Mr. T. Jenkins; pregethodd Mr. I. Lewis, Casnewydd, (Ioan vi. 37), yn Saesneg, a Mr. G. Huws, Groswen, (Rhuf. v. 10), yn Gymraeg.—Dydd Iau, dechreuodd yr addoliad am 10, yn Nghapel-yr-Undeb; gweddiodd Mr. R. Dafis, Casnewydd; pregethodd Mr. D. Jones, Llanharan, (Gen. vii. 23), Mr. Williams, Hacney, yn Saesneg, (Eph. iii. 19), Mr. G. Huws, (Rhuf. iii. 31). Am 3, gweddiodd Mr. D. Tomas, Penmain; pregethodd Mr. D. Lewis, Aber, (Mat. xxii. 42), Mr. T. Jenkins, yn Saesneg, (Heb. xii. 14), Mr. E. Jones, Pontypwl, (Ioan xvi. 8).

Halogi y Saboth.—Ychydig amser yn ol diurfwyd Cymdeithas y Nghaerdydd er lluddiad i halogiad y Sabath; dacth llawer o ddynion crefyddol, o wahanol enwau, mewn modd tra channolladwy yn dangrifiwyr i'r cymdeithas hon—cymdeithas ag sydd eisieu ei bath mewn llawer o dref a phlwyfau Cymru uchel-freiniog.

Cynhauf.—Mawr yw ein rhwymau i ganmol Pen y bydoedd am y cynhauf toreithiog y dydddyna hon, a'r hyn dra

rhagorol a gantaisr i'w gasglu ynghyd. Buom yn gaeu yn Maer, Meheba, a rhau o Orphenhat, y buasai y gwlawogydd yn rhystrau barnol i gynhauf coyafawr; eithr cofodd ein Duw ni mewn trugaredd; ac er nad yw y gronynau gweith gymant mewn maint, pwybau, a rhifed, ag oeddynt y llynedd, y mae y cwnd yn gynhadrol o dda, a'r heiddau yn rhagori yn gyfredin ar yr hyn fuont lawer gwaith — y tywyseni yn aml, yn hirion, ac wedi llenwi'n dda. Medwyd cae o haidd gan Mr. W. Roberts, Caerolbuddyn, plwyf Llanrug, swydd Caernarfon, ar y 27 o'r mis diweddaf. Gan fod pobl yn dueddol i ddywedyd pan fyddo y cynhauf yn gynar neu yn ddiweddar iawn, na welsant y fath both erioed o'r blaen, dymonol genym fyddai cael hanes cywir bob blwyddyn na bryd medwyd, y cae aeddfed cyntaf, mewn cynydogaeithau gwahanol drefi marchnadol, er mwyn y blyneddau a ddol.

Ffeiriau.—Da genym, er mwyn y tyddwyd, ac ereill ymddibynol arnynt, fod prisoedd anifeiliaid yn myned well well. Cafwyd prisoedd da rhagorol am danynt yn ffeiriau diweddaf Arberth, Caerfyrddin, ac Aberlawe. Gwerthwyd y cwbl a ddaeth i'r ffeiriau hyn. Y mae y gwlan hefyd ar ei godiad.

LLOEGR.

Terfysg dychrynillid.—Gyda gofid calon yr ydynt yn darllec am derysg anghenol yn *Manchester*. Dydd Llun, wythnos i eedhoe, ymgynhullodd o 50 i 60 mil o ddymion yn y dref uchod, i gytuno ar ddeudfriad dros ddiwygiad yn y dull o gynhyrchu pobl Prydain yn y Tŷ Cyffredin, megys yr hysbyswyd er ys tro yn ol eu bod yn bwriadu gwneuthur, ymgasglodd y bobl o lawer o'r trefi cymydogol, a banerau yn chwifo, a chapanau rhyddid yn cael eu dwyn yn amlwg. Cymerwyd y gadair gan H. Hunt, Ysw. o Gaerodur; ofnai yr Ynadon y byddai i ddrwg gael ei wneuthur, am hyny darlledwyd y Derysg-ddeddf (*Riot Act*); ond am na ymwsgarodd y dyfya wrth hyny, ymben awr, tra yr oedd Hunt yn dechreu ei araeth, rhuthrodd y March-luodd trwy'r dorf, a'u cleddyfau noethion yn eu dwylaw, ac amgylchasant yr esgyn-glywd ar yr hon y safai Hunt a'i gyworthiwyd, cymerasant ef, a chwech dyn arall, a thair benyw ag oedd gyda hwynt yno, y rhai oll a yrwid i garchar; sawrwyd banerau terfysg a chapanau rhyddid yn y llywech, a gwsgarwyd y torfeydd i bob parth; ond wrth wneuthur hyn lladdwyd amryw, a chlwyfwyd llawer, gan gleddyfau y March-luodd, a chan y celfiau, y rhai a'u tathrent dan eu traed; dywed rhai hanesion fod wyth wedi eu lladd yn farw, ac o 80 i 100 wedi cael eu clywio, a rhai o'r rhai hyny dan gylfau marwol. Pan amgylchwyd yr esgyn-glywd bwriadu y dorf gafod o gerig a phethau tasladwy ereill at y milwyr, trwy yr hyn y dolurwyd amryw o ho-

nant, ac y tarafwyd un oddiar ei geffyr, fel y torodd aegwau ei siol.

Lladdwyd un o'r heddg-eidweld. Gyrwyd amryw yn ychwaneg i garchar yn y prydnewn; treuliyd y nos hon mewn tawelwch. Dywed un hanes fod amryw o geffiau y milwyr wedi cael eu clywio gan y gweyryr (*pikes*) byrion ag oedd y Diwygyr wedi eu dirgelu dan eu dillad, y rhai a sicrhasant ar beidd y llawfyn hirion ag oedd yn eu dwylaw, wedi i'r terfysg ddechreu; eithr nid yw y *Manchester Herald* am y dydd cael yno yn son dim am yr amgylchiad hwn; ac nid yw yr un hanes a welom ni eto yn mynegu pa beth a wineth y dorf i alw am ddarlleniad deddf terfysg, a'r erchyll-dod a gilynodd. Nid ydym yn deall bod cyfarfod heddyddol o unrhyw rifed i o bobl yn anghyfreithlon, ac nid ydym yn medru gweled fod awdurdod gan yr Ynadon i dori unrhyw gyfarfod cyfreithlon i fynu, trwy drais; ac onid oedd rhyw beth ar nas gwyddom ni eto yn ymddygiadau y lllaws yn teilyngu y cyfryw driniaeth, rhaid i ni adael y gwaith o brofi nad eu llofruddio gafodd y trugedig i ryw rai mwy medrus na ni.

Dysgwylir Tywysoges Cymry yn fflani o'r Cyfaudir i Lunain. Dywed rhai mai yr achos yw cynghaws o bwys i'w brofi yn y Llysbenadur, yn yr hwn y chwenychai fod yn bresenol. Dywed ereill mai ddyfysg arian sydd arni, a'i bod yn chwenych apellio at y Senedd yr oedd fod nesaf, gan addaw byw yn fwy cyffwrdd hyn allan; eithr nis gwyddom ni beth yw yr achos. Nid oedd neb yn meddwl ei bod yn bwriadu ymweld â Phrydain byth.

Senedd.—Gohirir cynulliad ein Senedd-wyr i'r all o Dachwedd nesaf.

Y Brestia.—Mwynechreidd corfforol da gan ei Fawthryd, eithr ei anhwylder a barcha yn ddiglyfnewid.

YSPAEN.—Ymddengys fod cyfarfod ac amgylchiadau y wlad hon yn myned yn fwy peryglus bob dydd. Yr ydys wedi gwneuthur naw o gynnygon elbets i'w at ddwya y Brenin i lywodraethu yn ol y deddfau a wnaed gan gyndderychiolwyr y bobl cyn ei ddychweliad o gaethiwd Bonaparte; ond et i bob un o'r cyfnygon hyny droi allan yn awyddus, a chynysgaeddu Efferdinand ag amryw aberthau i'w gynddarddu; nid ydynt yn y mesur lleiaf wedi gwanychu ymroddiad eu deiliaid i fynu rhyddid. Mewn llythyr o *Badajos*, a amserwyd yr 20ed o'r mis diweddaf, hysbysir fod y milwriad deur Melchor yn casglu milwyr; yr oedd ganddo 350 o wfr arfog cyn i'r sillt i'w addiarfogwyd yn ddifenddar yna *Ortiz* (gwel ein rhifyn diweddaf) gael en dwyn oddi yno, a dywedir yn awr fod llawer, os nid y rhau fwyaf o'r rhai hyny, wedi uno ag ef yn erbyn Efferdinand; y maent wedi cael rhai ysgrawenau a gwr'y Brenin, ac yn wastad yn cael yr orchuddaeth arnynt; gan fod y fantais hon gan Melchor, sef, bod amryw o'r Breniniaid yn

ceallio a dyfod ato ef, bob tro y delo y ddwy fyddin i olwg eu gilydd. Dywedodd ymbellach fod amryw flaenoriaid mlaafaid, mewn parthau ereill o Spain, yn codi manteiddod arfog i'r un perwyl. Dygir Argraffwag gan Melchor a'i fyddin i bob man yr elont, modd y gallont hysbysu eu dybenion ymhob lle. Cynhwysir sylwedd cyhoeddad a vodd efe allan ar y 18fed o'r mis diweddaf, yn y llinellau canlynol:—

YSPAENIAID!—Gwyr pawb a barchant rinwedd a chyfiawnder, fod Fferdinand VII. yn lle ymddwyn fel tad i ni, Yspañiaid, y rhai a'i gwaredodd ef o gaeithiwd i'r hwn yr aethai o'i fodd—yn lle darostwag ysbryd pleidiol ag oedd yn fyddin trwy'r deyrnas ar ei ddychwiliad, a fuffio y genedl Yspañiaid, yr hon a fuasai barod i'w addoli, yn un teulu, y mae, efe wedi ymddwyn fel gormeswr, gwaeth na Chaligula neu Tiberius, y rhai, yn y fath amgylchiadau ag y gosodwyd Fferdinand, yn ddiamen a fuasent fwy diolchgar a dynol na'r diawgli hwn, ag sydd fyth yn sychedu am waed dynol, megys pe na byddai y ffridiau a dywalltwyd yn ei achos ef yr ddigon i ddwallu ei archwaeith waedwylt.

Gan mai hunanddiogelwch a budd ein gwlad yw deddf oruchaf natur a anadlwyd i ddynion gan Dduw ei hun, byddai yr Yspañiaid yn ddifffygol yn y cyflawniad o'u dyfledswydd twig at eu hysbenderau, eu hanrhydedd, eu clod a'u gwerthdeb, pe goddefent i Fferdinand de Bourbon i gwblhau ei waith o lwyr ddyfethiad, a phe goddefent i'r trawsfeddianwyd fyddin hwn gamddefnyddio y gormod amynedd ag sydd hyd yma wedi ei goddef. Y derbyniod dirmygu a roddodd efe i ddeisyddau parchus a gylfwynwyd iddo o Spain; y modd digywilydd y sathra efe ar ein mediant a'u hywydau, sydd yn myned yn blaen gan adeiladu clawdd pres rhwyngdd ef a'r bobl—y bobl, trwy gyfrwng eu cyndrychiolwyr a'i haddelfasant ef yn frenin cynweddol a'u ffurfiwodraeth, ond nid yn benadur anymddibynol; ac am ei fod ef wedi tori eich llwon, yn gystal a phob rhwymyn ag oedd yn ei uno ef a'r genedl, eglur yw ei fod wedi diorseddu ei hun.

YSPAENIAID!—Yngwydd Duw a'r holl fyd yr ydych chi cyborddi bod Fferdinand yn Ormeswr ac yn Drawsfeddianwyd o'r goron. Rhwyddych chiwl gan hynny, oddiwrth eich rhwymau unfuddod iddo, gan bob cyfeithd dynol a dwyfol. Amhegog yw i chiwl gyffwr Cortes (Senedd) yn ddigedig yn unol a'r ffurfiwodraeth. Yr holl filwyr gwrol, gan fôl yn fyddlon i'w llwon, a gefnogant eich mesurau glodfawr dros ryddid rhesymol a chfiawnder pobl Yspañ. Llauer o honnau ydynt eisoes wedi uno a'u byddin i dan fanerau eu gwlad, gan adael eiddo eu gwrthwynebwyr, a dewis yn hytrach ymladd dros addefnyddio y ffurfiwodraeth yn eu gwlad eu hunan, na halogi eu clyddau a gwael eu brodyr yn yr America. Cyhoeddwyd yn y fraith i'w

wlad pwy bynaa a gynnygo, mewn unrhyw ffordd, i rewydd cynbuddiad y Cortes. Pe cyfodai Gwroniaid mewn 10 neu 12 parth o'r crypps, a gwrthwyr megys y gwnaf f, i'r dyben i addefnyddio cyfreithiau ein tatau, y rhai a sathrodd breinio amolchgar mewn modd bradwus i'r llawr, yn ddiaf se achubar Spain rhag holl erchylltra terfysg. * * *

YSPAENIAID!—Pa le y mae'r dyn na ddewisai anrhydedd a rhyddid yn hytrach na'r iau gywilyddus ag sydd yn gwasgu mor warthus holl gaethion Fferdinand? Gwroldeb, unde, a dyfalu, mewn amseroedd cyfyng, a'ch gwaeth yn anorchfygol, ac a gornasant eich pentan gwrongar a buddugoliaeth, wrth ffwydro yn erbyn byddioedd y buddugoliaethwr trahaisaf, traed yr hwn a gusanwyd yn llyfrfaidd gan gaethdny menywakid *Falaney*. Gwroldeb, unde, a dyfalwch, a wnant eto i ymcerodraeth y gyfraith ac achos rhyddid ymddangos yn fuddugol trwy holl ardaloedd helaeth y frenhiniaeth Yspañiaid.

(Arwyddwyd) **MELCHOR.**

Gwersyll Rhyddid, ar lan y Gudianau,

Gorph. 18, 1819.

Mewn hysbysiaeth o Irin ara Gorph. 25, dywedir fod y newydd am anfyddlondeb y lluoedd yn *Cadix*, y rhai a fwrriedd i ddanfon i America, wedi cyfreithio y Brenin yn fawr, ond er hysy ei fod yn llawffwrriadu gyru ereill yn eu lle, gan ei fod yn methu cael cwmwythder ar ei orsedd nes darostwag y llochllochllo gwrthryfelgar, pa fodd bynaa, harna llawer mai anhawdd iddo gael rhifeddi digonol o filwyr ffyddlonach na'r rhai a ddiaffogwyd yn *Cadix*, a gadael i ymdrech Melchor i droi allan yn adwyddianus.

CYFANDIR EWROP.—Dengys yr holl hanesion o'r Cyfandir, er ys cryn amserbellach, fod llawer o anesmywtidder yn Prwsia, ac amryw o Dywysogaethau Sermania, trwy fod y bobl yn galw yn uchel am fwy o ryddid, a chael eu cyddrychioli yn deg pan wnelir cyfreithiau i'w rheoli, a'u Penaduriaid yn nacu rhoddi iddynt eu cais; offra rhai nas teffysig yr ymratael rhwng y llywodraethwyr a'r bobl heb lawer o dywallt gwaed, neu ryfel tra chyffredin dros ranau helaeth o'r Cyfandir, gan fod y pleidiau gwrthwynebol yn ymgynfydu fwyfwy yn erbyn eu gilydd. Yn Lloegr yr ydych chiw yn parhau cynnal cyfarfodydd dros ddiwygiad, ond y mae cryn wahaniaeth rhwng cyflwr Prydain ag eiddo y Cyfandir; yn Lloegr, pobl o'r radd new'r sefyllfa beaf yn y byd agos oll sydd yn crochlefaio am gyfeiriad, ond ar y Cyfandir y mae'r ffordd yn ddystaw, a'r dynion dyddedig a pherchepogion meddianau sydd yn galw yn uchel am ddiwygiad; ymdaena ysbryd gwrthwynebol a'r awdurdodau sydd yn awr trwy Athroffydd Sermania yn gylfiedd, fel yr offir hwy gan wyl, y llys, ac yr ystyrlu hwy

fel meithrinfeidd i derfug ac anafeddod. Mor fyrrig yr amddiffyn y myfyrwyr an dalidau, fel y dywedir eu bod yn barod i ddadu dros gyfreithlondeb y gwaith yegeler o fradlusraddio y rhai a amddiffynant hawly Penaduriaid i llywodraethu yn y modd y maent. Torodd yr athrawiaeth hon allan i ymarferiad unwaith, a lladdwyd un o gefnogwyr y llywodraeth, o'r enw *Kotschue*, gan fyfyrwr o'r enw *Sandt*, mewn gwaed oer, yr hwn wedi hyn y frathodd ei hun a chylllell, eithr fe'i daliwyd cyn medru o hono gwbl ladd ei hun; ac oddiar hyn hyd yn awr y mae yn dihoeni heb fawr arwyddion gwellhad. Pa beth fydd diwedd yr ymrystonau hyn, nid yw hysbys i neb ond i Wybedydd pob peth. Mae cyfarfod o ddiprwywyr gwahanol lys-oedd y Cyfandir ac eiddo Prydain ynghylch cyfarfod yn Ngharshbad, yn Bohemia, i'r dyben, meddir, i dreinu mesurau i osod terfyn ar y cyffro presenol. Gosodwyd amryw fyfyrwr mewn dalfia yn Mreislau, ac yn eu mysg un Jahn, yr hwn a gyhuddir o bregethu athrawiaethau chwyldroadol a chyfreithlondeb bradlusraddiaeth. Y mae Dug Wellington wedi myned i'r Cyfandir; bernir y bydd efa ynghyfarfod Carlshbad.

Gwnaed cynyg fyrrig gan y werinos yn Wurtzburg, Bafaria, i ddystyrio yr holl Iuddewon yno, a chymeryd eu meddianau; ac ni fedrai yr awdardodau eu rhwystro, hyd oni saethodd y milwyr atynt, a lladd un, a chlwyfo ereill yn anghewol; fodd hawer o'r Israelaidd, a'r rhai sydd yn aros o honiat a amddiffynir gan wfr arfog.

Troseddau, Dygwyddiadau, &c.

Llofruddiaeth.—Ar y 7fed o Fai diweddaf, lladdodd *Thomas Weems*, o Edmontan, swydd Caergrawnt (*Cambridge*), ei wraig.—Ynghylch blwyddyn a hanner yn ol tynodd y trengedig blientyn iddo; ar hyn daliwyd ef gan wyddogion y plwyf, a thrwy eu cymhellad hwy efe a'i priododd. Gadawodd hi yn ddioed wedi'r briodas, ac a aeth i weithio i Edmonton, lle y syrthiodd efe mewn cariad a dynes leuan, yr hon a gredodd nad oedd efe wedi priodi; ac efe a gytunodd i'w phriodi hi; ac i'r dyben i gyflawni y cytundeb hwnaw, efe a lwyf fwiadodd i gael gwyned o'i wraig; yn gyfatebol efe a ddychwelodd i *Godmanchester*, lle yr oedd hi yn aneddu oddiar y briodas; ac o dan y rith o gymeryd ei wraig ganddo i'r lle yr oedd efe yn gweithio, hwy a gychwynasant tuag Edmonton; eithr ar y ffordd rhwng Wendy a Royston, pan achwynodd hi ar ffinder, efe a'i deiodd i'r cae i orphwys, ac yna efe a'i lladdodd yn y fan, ac a guddiodd ei chorff a phorfa. Gwelwyd hwy yn myned i'r cae gan ddynes ag oedd yn myned heibio ar y pryd, tystiolaeth yr hon yn gyntaf a ddad-guddiodd. y llofrudd, er nad oedd yn ei

adnabod; wedi ei ddala a'i brofi efe a gyfaddfodd y cwbl; eithr mynai eiddo cryn lawer arno ei hun, am mai y swyddogion a barodd iddo ei phriodi; ond am nad oedd y gyfraith, y barnwr, na'r rheithwyr, na neb yn y byd ond efe ei hun, yn teimlo grym yr ymrwymiad hwn, efe agolifarnwyd yn mawr-lyd diweddfaf Caergrawnt, ac a grogwyd, yn ol ei baeddiant, ar y 30ain o'r mis diweddaf.

Ymolchi.—Dedfrydwyd dyn yn ddiweddar i ddyoddef dau fis o garchar am ddibatr ac ymolchi yn agos i dramwyfa gyffredin.—Y mae ymolchi yn agos i rodfeydd cyhoedd yn gymaint trosedd ar weddeidd-dra a'r gyfraith ag sydd yn gofyn cosp dra phwysig; ac yr ydym yn deall bod yr Ynadon mewn gwahanol barthau yn llwyr ymroddi gofod y gyfraith yn ei grym i gospi troseddwyr o'r fath hyn.

Effeithiau echryston Godineb.—O gylch 18 mis yn ol, aeth gwraig Mr. Stent, cigydd, o Pimlico, Llundain, ymaith gyda dyn o'r enw Seaton, rhith gyfahl i Stent, yr hwn oedd yn aneddu y drws neuaf iddo ef, ac aethant i America, lle yr ymadawodd y dihiryn a hi ymben ychydig. Wedi cael ei hamddifadu o nawdd yr hwn a'i huddod, a theimlo ei meddwl yn ysglyfaeth i'r euogrydd mwyaf anoddefol, hi a adawodd America ac a ddirodd yn Lerpwl, o gylch tair wythnos yn ol, ac a frysiodd mewn cerbyd i Llundain mewn gobatha ailgymod a'i gŵr: wedi diagnu mewn gweledy hi a ysgrifiodd llythyr tra edifeiriol atn, yn yr hwn y cydnabyddai ei baj dirfawr, gan ymbil am faddewant, a mynegi ei pharodrwydd i wneuthur unrhyw beth a allai efe geisio ganddi er mwyn cymod, ac hysbui iddo y lle y gallasai ei gweled, ac ymbil arno i'w arni. Ynghylch 10 o'r gloch, efe a ymwelodd a hi, a chyn gynted ag yr aeth i'r ystafell ati, efe a syrthiodd arni, ac a'i clwyfodd yn beryglus a chylllell mewn amryw fanau. Ei hysgrechau a ddygodd ddau o welion y tŷ i'r ystafell, eithr o herwydd syndod nis daliasant ef nes iddo ei brathu drachefn dan ei bron yn eu gwydd hwy; yna efe a barodd iddynt beidio ofni, gan ddwyeddyd na wnelai efe ddwrwg iddynt hwy, ei fod wedi cyflawni ei fwriad, (gan dybied fod y clwyfau yn anghenol), a'i fod yn foddol dyoddef canlyniad y weithred y naeth; yna efe a gymerwyd i ddalfa, a hithau yn dymuno arnynt beidio gwnethur dim drwg iddo ef. Er syndod i hawb mae'r wraig yn debyg o wella, ac yn parhas dwydedd ei bod yn gobeithio na choisir ei gŵr. Yr oedd y ddau yna yn adnabod eu gilydd er yn blant, ac yn caru eu gilydd yn fawr, byd o fewn ychydig i'w foddigaeth hi: nid oedd tynerach a charueddiach gŵr nag ef yn bod; ac o herwydd mawredd ei gariad ati, meddai mor, nis gallai fyth faddu iddi am ei drin mor waradwyddus.—Am yr adyn Seaton, efe a adawodd ei wraig feichiog, a phedwar o blant bychain, wedi eu hyspeithio o'r cwbl.

oedd ganddynt; torodd ei wraig ei chal-
on, a bu farw yn lled fuan; marw un o'r
plant yn ebrwydd wedi hwy, ac y mae y
lleill yn awr ar y plwyf.—*Nawna odineb.*

Cynddareidd.—Lladdwyd ef cynddeir-
iog yn Abertawe pythefnos i'r Sadwrn
diweddaf. Cyfarfu yr Ynadon yma ar
y Mawrth canlynol, a chytunasant i anog
pawb i gadw eu cwn i mewn. Darllenwn
fod amryw ddynion wedi marw yn dru-
enos yn Lloegr o'r gynddareidd, y rhai a
gnowyd gwn cynddeiriog.

Mellt.—Crybwyllasom yn ein rhifyn
diweddaf fod cwmwl wedi tori, a'i gyn-
hwysiad wedi disgyn ar fynydd Mânod,
Meirion, ar amser ystorm o dyrfau.
Rhuthrodd y dyfroedd i lawr o bob parth
o hono, gan beri dychryn mawr i'r holl
edrychwyr; chwyddodd yr afonydd yn
ddisymwth dros eu glâuau, gorchuddias-
ant y maesydd, rhuthrasant i lawer o
dai, a dygasant amryw bontau o'u blaen
yn fuddugol, a dystrywiasant rai melin-
au. Trwy drugaredd ni chollwyd neb
bywydan. Torodd y cwmwl llw dydd.

Syrthiodd melltlen i fendf (*carthouse*)
Mr. J. Philips, Caerlicen, Mynwy, a
llosgodd yr holl adeilad, ynghyd â 30 o
glwydan defaid, a rhyw gymaint o goed.
Disoddwyd y tân cyn gwnentur o hono
nïed ychwanegol.

Tanu tai.—Gyrwyd dyn i garchar Caer-
fyrddin, dan y cyhuddiad o osod tŷ ar
dan yn Llandeilo.

Tarfusg.—Dirwywyd chwech o weith-
wyr Tredegar, wythnos i echdoc, am
adonyddu yr heddwch cyffredin, yn neill-
duol am fod llaw ganddynt mewn ymry-
son â gymerodd le yno boreu y Sabath
wythnos i'r diweddaf; a gyrwyd un i'r
cospdf gwaith am gynyg rhwystro yr
hedd-geidwad yn y cyflawniad o'i ddyled-
wydd. Ceryddwyd hwy yn llym gan yr
Ynad: a rhybuddiwyd amryw o werth-
wyr ewrw yno i gadw gwell trefu yn eu
tai o hyn allan.

Defdrydwyd T. Thomas, llech-döwr
(*tiler*), o Gaerdydd, yn y brawdlys tri-
misol diweddaf, i ddyoddef chwech mis o
garchar, am ruth ar Mr Wm. Wynn,
hedd-geidwad o'r dref uchod, tra yr oedd
yn cyflawni ei swydd.

Hir-hoedledd.—Ychydig amser yn ol,
bu farw ynghymydogaeith Ffestioniog,
(neu Ffestiniog) swydd Gaerfyrddin, heu
dyddynwr onest yn 105 mlwydd oed;
yr hwn a gafodd 30 o blant o'i wraig gyn-
tas; 10 o'r ail, 4 o'r drydedd; a 1 o'i
ddwy ordderchwraig; yr oedd ei fab
hynaf yn 81 oed pan anwyd yr ieuangaf;
ac yr oedd 800 o beironau, a ddaethant
o'i lwynau, ynghyd ar ddydd ei angladd,
yn ei hebrwng i dŷ ei hir artref!!!—
Allan o waith Arg. Lytlteton.

Brawdlyssoedd.—*Tallwn.*—(Trefaldwyn.)
Dechreuodd wythnos i'r Sadwrn diwedd-
af; cyhoeddwyd defdryd marwolaeth ar
T. Edwards, am ledrata casg; a Watcin
Watcins, am ledrata pedair âner;—Hugh
Lear Dawson, am ledrata llogell-lyfr yn
cynwys naw punt, i'w alltudio dros saith
mlynedd;—Thomas Owen, am ledrata
deg gwaingyn ddôf, tri mis o garchar a
chaled-waith. Rhyddhawyd dau gar-
charor ereill.

Mynwy.—Dechreuwyd y brawdlys yma
wythnos i heddyw; y mae yma 24ain o
garcharorion i'w profi—dan am lofrudd-
iaeth.

Hensfordd.—Benj. Powell, am ledrata
gwenilb—*marwolaeth!*—Ioan Drincwa-
ter, am gynyg ysgrifau llogiol, ac yspello
Wm. Brown—*alltudiaeth dros 14eg mlyn-
edd.*—Elisabeth Efan, am dŷ-doriad, a
Tomas Puw, am yspello ei reistr—*alltud-
iaeth dros 7 mlynedd.*—Wm. Liwcas, am
ladd ei fam yn ddygwyddol, a Wm. Daw,
am ladd D. Sanders yn ddygwyddol—
y cyntaf 6 wythnos, a'r llall mis o garchar!!!

Y TRAED-FUANYDD.

(Gwel y Darluniad o hôno yn tu dalen 153).

Manchester.—Wedi ysgrifenu yr hyn a ymddengys yn tu dal. 268, ynghylch y Terfysg yn Manchester, yr ydym wedi darllen llawer o hanesion am y gwallt llorudding a gyflawnwyd yno; ac oddi wrth y cwbl yr ydym yn casglu fod y marchlloedd wedi ymddwyn gyda byrbwylltra llorudding. Nid yw yn ymddangos fod y dorf wedi gwneuthur dim allan o lei; ymddangosodd o gylch 400 o heddeidweid yn ymyl y dyfa, yr hon, medd rhai o'r hanesion, a gynhwysai nid 50 peir, 60, ond o 80 i gan' mil o ddynion, pan nad oedd argoel am filwyr i'w cynorthwyo, eithr nid dangoswyd ymbaruch lleiaf iddynt. Pan glywid hais yn uwch, nid i gylch yno y dorf, galw fyddai hwnw ar bawb fod yn hed tychol. Pan, ddaeth Hunt a'r finta! deffnus i'r lle, yr oedd astell yn cael ei dwyn o'i blaen, a'r geiriau hyn yn arlliwiedig mewn llythyrenau mawrion, arni, "TREFN! TREFN!" Nid ydym yn deall fod gwrthdrysych y cyfarfod yu groes i'n ffurfwodraeth mawrion; ac nid oedd dim anghyson a'r heddwch cyffredin yn ymddygiad y lliaws. Tra amheus ydym yn awr pa un a ddarllenwyd deddf terfysg ai peidio; os darllenwyd hi, fe'i gynwad mewn rhyw gonell, neu o leiaf mewn lle na yddai y bobl ddim oddi wrtho—ni chawsant un rhybudd teg o'u perygl. Os oedd y cyfarfod yn gyfreithlon, ac ymddygiad y bobl yn heddwch, nid yw yn ymddangos fod galwad am ei darllen on, pa faint llai ymosodid gwneidd ydgyr arfog ar lured o wyl, gwrngudd, a phlant anaflog—canys nid oes air o sôn am fod un math o anaf gan y werin, ond yn y llythyr dirnysus a rhelyddog a ymddangosodd mewn papur cymydogol y wythnos ddiweddar. Pan ruthrodd y marchlloedd

trwy'r dyfa torasant wyr a gwtagedd ar y dea'r aswy i'r llawr yn ddirngaredd—nis gellir dywedyd yn gywir pa gyntifer a glwyfwyd, gan fod pawb ag oeddynt yn gallu ymfuso oddi yno dan eu clwyfau yn ymdrechlu myned adref—berniir fod o gylch 400 wedi cael en clwyfo a'u dolurio gan llydau mwy neu lai!—amryw wedi marw o'u clwyfau, ac ereill yn debyg i'w canlyn. Lladdwyd un o'r heddeidweid gan fithr yn ei fyrbwylltra. Ymddengys fod pob peth yn honydd yn y dref uchod, ynghyd a'r trefi cymydogol, y Mawrth a'r Mercher canlybol, sef pan ddaeth ein hanesion diweddar oddi yno. Er anrhyddedd i'r fyddin y dywedwn, mai nid milwyr rheolaidd, ond rhai lleawl, a godwyd yn Manchester a'r gymydogaeith, a wnaeth y gwaith erchyll uchod.

Pell oddi wrthym ni fyddo cymradwyo Hunt a'i egwyddorion, er ein bod yn gweld mawr eisien diwygiad cymhedrol yn ein cynddrychiolion; eithr efe a'i blaidd, trwy redeg i eithafodd peryglus, yw gelynlion unwyaf effeithiol y diwygiad angenrheidiol; o'r tu arall, nis gwyddom am ddin o gryfach tuedd i suro ysbrydoedd deiliad dyfflonaf ei Fawrhyddi na ymddygiad gortyll Marchlloedd Manchester. Gwerthfawr yngolwg Daw a dyn yw gwael dynol, am hyny ni ddylid ei dywallt heb yrangenrheiddwydd i'w yaf; a phan dywytir ef yn ddiachos, nid oes ddyn rhinweddol yn y deyrnas a'r nad yw yn teimlo ei waed ei hun yn gwylltio yn ei galon deimladwy. Y sawl a godo derfysg diraid, yw prif elyn diwygiad, a'r sawl a dywytio waed dynol yn ddiachos, dan y ffag o gadw heddwch, yw gelynl penaf heddwch ac esmwythder cartrefol.

Dexter

AT EIN GOHEBWYR, &c.

- Derbyniwyd ysgrifau Demas Uchelwyr; Caswallon o Gybi; Rhydd-ymofynydd o Wynedd; I. Calfin; a Iago Trichrug.
- Cyhoeddir arach y Parch. E. Evans ger bron y Cymrelyddion, yn y nesaf—nid oedd modd i'w gosod yn y rhifyn hwn.
- Daeth ysgrif Iago Trichrug ar athrofaian i weindogion, i law yn rhy ddiweddar i'w gosod yn y rhifyn hwn. Od yw S. ap Tyddi yn meddwl ysgrifenu ychwaneg ar y pync, byddai well iddo oedi nes delo y rhifyn nesaf allan.
- Debrymau llythyr oddi wrth y Parch. Mr. Rowlands, Gofiadur y Gymdeithas Gymroaidd; ymddengys fod camsynied wedi ei wneuthur yn hanes y swm a dderbyniwyd yn yr Eisteddfod, dydd Gwener:—17p. 10s. a gafwyd yn y boreu, a 80p. 17s. yn yr hwyr—y cwbl y dydd hynnw, 128p. 7s.—ni ddylid ychwanegu y swm a dderbyniwyd yn hwyr dydd Iau at arian yr Eisteddfod, am na pherthynai i'r Gymdeithas.—Dylid gwybod yn gyffredin mai y Parch. Elisier Williams a Mr. Edw. Williams, o'r Deheudir; a'r Parch. D. Ritsiards a Mr. R. Dafis, o'r Gogledd, dau weilen a dau wr lleyg, oedd barawyr y farddoniaeth a'r trachthadau.

MORWYN.

Y MAE eisien Benyw ofalus a bywiog, fel COGES, mewn Teulu Gwr Bonheddig yn y Wlad, lle y cedwir Cegin-Ferch, neu Eorwyn o dani.—Rhaid parotol ail Fwrdd (*second Table*) i Wasanaethwyr llafarwaith. Rhaid iddi ddenil yn drwyadl y Goggyddiaeth anghywraint oreu; a bod y fedros i gymeryd llywodraeth y Teulu yn achlysurol. Dysgwylir cael prawf o'r Cymenad (*Character*) o'u.

Ymofynwch yn Swyddfa Søren Gomer, (o'r trwy Lythyr, taler am ei gludo).

ABERTAW: Argraffwyd a Chyhocddwyd gan J. HARRIS, Heol-Fawr.

TRA
MOR,
TRA
Brython.

HEB
DDUW,
HEB
Edim.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, MEDI 8, 1819.

[*Pris Tair* ~~Canol~~ *Canol*.]

EFFEITHIAU Y LLU WYBRENOL.

MR. GOMER.—Gwedi i middarllen yn ddiweddar yn eich Seren am **AMLEDD BYDOEDD**, daeth i'm bryd i dafu fy hatling i'r drysorfa; sef mewn perthynas i *Effeithiau y Llu Wybrenol*. Os gwelwch yr hyn a ganlyn yn addas, mae i chi roesaw ei osod yn eich Seren effeithiol a defnyddiol, yr hon, o ran ei dyscleirdeb, (wrth ei chymhatsu âg ereill o'r un natur), sydd deilwng o'i galw yn seren o'r maintioli cyntaf (*first magnitude*).

Bydded i ni ystyried yr hanes a rydd Moses am greadigaeth y cyrff nefol yn Gen. i. 14. Yn mhlith amryw bethau ereill fe ddywedir eu bod yn, "arwyddion." Y maent yn arwyddion o gyfnewidiad tywydd, fel y gallo y llafurwr drefnu ei orchwylion gyda challiaseb, pan byddo yn rhagweled, wrth wyneb y furfafen, fod ail achosion yn dechreu gweithredu, fel y dywed **M.**

Henry. Ac nid oedd Crist yn beio y Phariseaid (Mat. xvi. 2, 3) am eu bod yn dweud am dywydd tég a drycin, pan fyddo'r wybr yn goch ac yn glafaid; ond yn hytrach yn eu beio am nad oedd ynt yn deall arwyddion yr amsetan, sef mai Iesu oedd y Mesia, oddiwrth wythnosau Daniel, &c.

Y maent hefyd yn arwyddion o ddygwyddiadau cuddiedig mewn amser i ddyfod, megys rhyfel-oedd, &c. Pan ragfynegodd Crist am ddinystir Ierusalem, gofynodd y dyscyblion, pa arwydd fydd pan fyddo'r pethau hyn ar ddyfod? dywedodd Crist, bydd arwyddion mawrion o'r nef, a bydd arwyddion yn yr haul, a'r lleuad, a'r sêr, (Luc xxi. 6, 7, 11; 25). Ac fe ddywed haneswyr fod seren gynffonog ar ddull cleddyf wedi bod uwch ben Ierusalem dros flwyddyn gyfan cyn ei dinystrio; goleuni anarferol

gwedi ymddangos o amgylch yr allor ar y nawfed awr o'r nos; gwelwyd y wybr cyn machlud haph, megys yn llawn o gerbydau, a gwŷr arfog, &c. Seren hefyd fu yn arwydd i'r doethion o enedigaeith Crist, ac yn arweinydd iddynt.

Mae y llu wybrenol hefyd yn effeithio llawer ar bethau daearol. Pan y mae yr haul yn codi gyda seren-y-ci (*dog-star*), sef yn yr amser a elwir Dyddiau'r cŵn, y mae ei effaith yn peri llawer o boethder, haint, a chlefydau, a meddygiaethiau yn beryglus, a chŵn yn chwanoŷ i redeg yn gynddeiriog, a'r môr yn cynhyrfu heb un achos gwledig; ac am nad yw yr effeithiau ddim bob haf i'r wa graddau, mae yn dangos fod y seren yn effeithio, ac nid yr haul yn unig. Mae y lleuad hefyd yn effeithio ar y môr; sef yn ei orlifiad a'i adlifiad: mae dyfroedd y dyfnder mawr yn treiglo ac yn symud fel pe byddai mewn ufudd-dod i'r lleuad; ac y mae yn debyg fod yr haul hefyd, i ryw radd, yn effeithio ar y môr, canys y mae'r llawr yn uwch pan fyddo yr haul a'r lleuad mewn cysylltiad neu gyferbyniad â'u gilydd na phan y byddont mewn pedwar-oglid, o herwydd fod tyniad (*attraction*) y lleuad y pryd hyny yn cael ei wrthbwyso (*counterbalance*) gan dyniad yr haul; hyn sydd yn gwneud uchel-fôr ac isel-fôr (*spring tide and neap tide*); eto y lleuad sydd yn effeithio fwyaf arno, canys y mae y dŵr fel yn dysgwyl i'r lleuad ddyfod i'r un pwynt ag arferol bob amser cyn llenwi na throio. Fe allai y bydd rhyw un yn barod i ofyn mewn gwawd, Ai y lleuad a roddodd ddeddf i'r môr? Nage; yr un a roddodd ddeddf i'r mor ag a wnaeth y lleuad i amserau nodedig; eto y mae y lleuad fel

aif achos yn llaw ei Chreawdwr yn llywodraethu trai a llawr môr. Y trueiniaid hyny sydd wedi eu difaddio o'u synhwyran naturiol, tebyg i'r lloerig yn Mat. xvii. 15. mae cynydd a threuliad y lleuad yn effeithio llawer arnynt.—Pe byddai dyn yn cysgu ar y maes, yn amlwg i oleu'r lleuad, byddai ei deimlad yn swrth ac yn farwaidd wedi iddo ddefroei.

Mae y lleuad hefyd yn effeithio ar lysiau. Os haur pys pan fyddo y lleuad ar ei chynydd, blodeuant mwy na phan haur hwy pan fyddo'r lleuad yn treulio. Dywedir na thysa y pran pomgranad ond cynifer bliwydd yn ag a fyddo y lleuad o ddiwrnodau oed, pan y planir ef. Dywedir hefyd fod brigyn yn dyfod allan o'r balmwydden (sef yn amser biaguro) bob tro y byddo y lleuad yn codi. Os planir manwydd (*shrubs*) pan fyddo'r lleuad mewn arwyddawryol (*airy sign*), sef y Gefelliaid, y Fantol, a'r Deswr, ac ar ei chynydd, hwy a dyfant yn syth ac yn uchel, ac ni wreiddiant ond ychydig; eithr i'r gwrthwyneb, os byddir am iddynt wreiddio yn ddwfa, sef eu plana pan fyddo'r lleuad mewn arwydd daearol, ac ar ei threuliad.

Mae gan y sêr hefyd effaith mawr ar bethau, megys y gwelir yn Iob xxxviii. 31—33. A rwyf i di hyfrydwch (*influences*, sef effeithiau'r) Plades? neu a ddatodi di rwyman Orion? &c. Mae gan y sêr uchod eu hordeiniadau a'u heffeithiau, na ddichon dynion eu cylymu na'u dated, eu hatal na'u tywys; maent yn dwyn gwres a chawodydd yn yr haf, a rhew caled y gwaif, na ddichon holl ddyfais dyn ei ddatod. Y dyfroedd a guddir megis à chàreg, ac wyneb y dyfnder a rewodd, Iob xxxviii. 30. Mae

gan y llu wybrenol eu gyrfeidd a'u hesthithiau, trwy y rhai y mae trefn Daw a dygwyddiadau bywyd yn unwedd yn cael eu dwyn oddi amgylch. Mae gwynt a gwlaw, oerfel a gwres, mellit a tharanau, rhew a gwlith, gwedi eu trefnu yn ol sefyllfaoedd y llu wybrenol, i gael eu tywallt "ar y ddacae lle ni byddo dyn; ar yr anialwch sydd heb ddyn ynddo; i ddigonir tir diffaeth a gwyllt, ac i beri i gawd o laswellt dysu," Job xxxviii. 26, 27. Meddyliaf pe byddai y pethau hyn yn cael eu trefnu gan Dduw mewn modd digyfrwng, ac nid trwy foddion, na fyddai iddynt gael eu cyfranu ond lle byddai dymion ac anifeiliaid yn trigo, i gael gweled a mwynhau'r bendithian, ac i ogoneddu yr hwn oedd yn eu danfon; ond gan eu bod yn cael eu tywallt lle nad oes dyn nac anifail, mae yn amlyg eu bod yn cael eu cyfranu trwy ail achosion, am hyny yn cael eu cyfranu lle bynag byddo y *moddion* yn eu tywys.

Fe allai fod rhai yn tybied fy mod i yn golygu mai tremiadau y sêr yn unig barodd y dyluw, ac mai tremiadau y sêr oedd yr achos na bu gwlaw dair blynedd a chwe mis yn amser Elias; ac mai rhyfgyd yw gweddio ar Dduw am dywydd addas yn amrywiol dymoran y flwyddyn. Pell ydwyf odidiwrth hyny; yr wyf yn meddwl fod gwlaw a sychder (yr hyn a glywais rai yn wadu) yn cael eu danfon yn farn am bechod: yr oedd Salomon hysyd yn meddwl hyny, pryd y dywedodd, "Pan gauer y neseodd fel na byddo gwlaw, o herwydd pechu o honnynt i'rh erbyn," 1 Bren. viii. 35. Eto nid yw hyny yn profi nad yw amrywiol gyfansoddiadau natur yn cael eu dwyn oddi amgylch trwy ail achosion, mewn modd trefnus a sefydledig, gan y

dichon Daw wneuthur yr holl greadigaeth weithreda yn groes i'w natur, yn erbyn ei elynion, ac o blaid ei blant. Mae yn hysbys i bawb fod yr elfen dan yn ei natur yn llosgi ac yn difa, eto se ataliodd Daw angerdd y tân, heb ei ddifa, er diogelu y rhai oedd yn gweddio arno.—Natur dwfr yw rhedeg gyda'r goriwaered; eto se wnaeth Daw iddo sefyll yn bentwr er mwyn gweddiwyr. Ein dyledswydd yw gweddio ar Dduw ymhob amgylchiad, hyd y nod am dywydd addas, gan gosio, y "dydd hwnw y gwrndawaf, medd yr Arglwydd, ar y neseodd y gwrndawaf; a hwythau a wrandawant ar y ddacae; a'r ddacae a wrendy ar yr yd, a'r gwla, a'r olew; a hwythau a wrandawant ar Izreel, Hos. ii. 21, 22. Dywedodd Deborâ a Barac, "y sêr yn eu graddau a ymladdasant yn erbyn Sisera." Nid â chleddyfau ac â gwaywffyn oedd y sêr yn ymladd, ond yn eu graddau, naill ai trwy eu tremiadau cilwgus a'u hesthithiau tynghefennol, y rhai oedd gwedi nodi Sisera a'i fyddin o'u cryd, a thrwy weithrediau amser a damwain gwedi eu dwyn ynghyd i gyfranogi o'u dedryd; ac os meddyliwn nad oedd yr holl fyddin gwedi eu nodi selly; mae barnau tymorol yn cael eu tywallt weithiau ar ddysion am ddrwg eu blaenor, (2 Sam. xxiv. 17); neu yn hytrach wrth yr ymadrodd, "afon Cison a'u hysgubodd hwynt," gellir meddwl fod tymhestl o fellt a tharanau, a llawer iawn o wlaw, wedi dygwedd y dydd hwnw trwy dremiadau y sêr, a chan ddychryn y mellit a'r taranau, yr oedd meirch Sisera yn carlamu, nes oedd eu carnau yn ddrylliau, (gwel Barn. v. 20—22), a dadymchwelyd ei gerbydau haiarn, a difrodi ei fyddin, (a Sisera ei hun wedi osai a

ddisgynodd oddiar ei gerbyd, ac a ffordd at Iael yn lluddedig ac yn sychedig; ac wedi ei orchuddio â gwrthban yno, meddyliaf ei fod yn llawenhau, ac ya barod i ddywedyd, Mae yn llawer gwell yma nag yn y cerbydau chwildroedig, a'r ffoedigaeth arswydus, ac ymhlith yr ysgrech-feydd, y clwyfau, a'r celaneddau meirwon: ond yn fuan fe gododd, ac yn ei gwsg wynebodd fydd tragywyddol). A chan fod afon Cison yn eu gwlad eu hunain, yr oeddynt yn adnabyddus o'i rhydiau, a llawer, mae yn debyg, yn auturio iddi, ond o herwydd y llifogydd mawr oedd yn yr afon yn methu croesi; ac felly hien afon Cison yn eu hysguho hwynt ymaith gyda'i llif. Tebyg i hyn oedd Duw yn ymddyddan â Iob, mewn perthynas i drysorau yr eira a thrysorau y cenillysg, y rhai a gadwodd efe hyd amser

cyfyngder, hyd ddydd ymladd a rhyfel, Iob xxxviii. 22, 23.* Er fod y sêr yn arwyddion, ac yn effeithio ar ddynion, y mae gras yn gryfach; a dim ond gair Duw, dan arddeliad yr Ysbyrd' Glân, a ddichon ddysgu y gwirion ya ddoeth i iechydwrïaeth.

Os yw y sylwadau uchod yn gyfeiliornus, ac yn tasu diystyr- wch ar air Duw, gobeithio bydd i chwi, Mr. Gomer, neu rai o'ch gohebwyr, fy hyfforddi mewn addfwynder; ac yn ddiolchgar i'r cyfryw bydd

PHILOTHEOS.

Treletert, Dyfed.

* Mae yn gof gan lawer glywed am Bonaparte a'i fyddin liosog yn myned tua Rwsia ychydig flyneddau yn ol, y rhai a ddyfethwyd oll o fewn i ychydig gan rew ac eira, y rhai a ddygwyd allan o drys- orau'r Pen-ryfelwr, trwy dremadau y llu wybrenol. Nid oedd Bonaparte fel meibion Issachar, y rhai a fedrent ddeall yr amseroedd, i wybod beth a ddylai Is- rael ei wneuthur, i Cron. xii. 32.

Sylwedd Araeth

A BRADDODWYD

GAN Y PARCHEDIG EFAN EFANS,

GER BRON

CYMDEITHAS Y CYMREIGYDDION,

YN LLUNDAIN, Y 5ED O AWST, 1819,

A achlysurwyd trwy Farwolaeth y gwiw a'r enwog Gymro WILLIAM JONES, yr hwn oedd fwy adnabyddus i'w gyd-genedl dan yr enw "BARDD MŌN;" ac hefyd drwy Farwolaeth y tra enwog gyfaill a'n brawd gwiw-glodus JOHN SOLOMON JONES; y ddau a fuont feirw, y cyntaf yr 28ain, a'r diweddaf y 31ain o Orphenhaf, 1819.

GYFEILLION.—Yr ydwyf yn canfod yma heno driatwch mawr, ac oll yn alarus o herwydd ein colled anisgwyl-iedig, yr hyn sydd yn fy arwain i gredu fod ein meddyliau yn cael eu cyd-dynu i orphwys ar ein colled ddiweddar, ynghyd âg ar ansicrwydd parkad o'n heinioes yn ein pererindod drwy y byd helbulus hwn. Nyni a

allwn weled hyn yn dra eglur yn marwolaeth ein cyfeillion cariadus; y ddau oeddynt yma ychydig o ddydd- iau yn ol yn eu cyflawn iechyd, ac yn awr yn eu beddau!

Dau o ddynion diwyd, ac o gyn- eddfau da oeddynt, ymhob ystyr, ac fe fydd eu marwolaeth yn golled fawr i'r Gymdeithas hon, ac i'r Dywysog.

aeth yn gyffredinol; ond eto, gyfeillion, nid wyf yn ystyried fod achos i ni dristâd am danynt fel rhai heb obalth; nid yn unig am fod y gwyr hyn yn rhai o'r amddiffynwyr goreu o'n cymdeithas, ond yr ydoedd argoglion eu bod yn ddynion da mewn amryw o bethau.

Yn 1af, am WILLIAM JONES; yr ydwyf yn cofio fy mod yn gydrychol yn yr ystafell hon, agos i dair blynedd yn ol, pryd yr anfonwyd cenad i'r ystafell i ofyn a gai Weinidog yr Efyngyl ganiatâd i ddyfod âg achos cwynfannus fy cyfarfod o dan sylw y Gymdeithas; a WM. JONES a ddaeth ataf fel cenad oddiwrth y Gymdeithas i ddywedyd i mi ei hamgylchiadau; ac ni welais cyn na chwedi ddyn yn ymddangos yn fwy gostyngedig a hunan-ymwadol yn adrodd dros y Gymdeithas ei phenderfyniâd ar yr achos. Yr oeddwn i cyn hyny, fel llawer o rai ereill, yn lled amheus ymherthynas i dymor a threfn y Gymdeithas hon; ond fe weithredodd ymddygiad hynaws WM. JONES gyfnewid yn fy meddyliau ar unwaith, pryd y chwenychais gael dyfod gydag ef i'r Gymdeithas—ese a ganiatodd i mi hyny gydag addfwynder.

Yn 2ll, am WM. JONES; yr ydoedd yn ddyn ag oedd yn caru daioni a llwyddiant pawb; hyd y deallais i oddiwrth ei ymddygiadau, oblegid ni chlywais i ef yn dywedyd gair erioed yn ddiystyryllyd am un blaidd grefyddol o ddynlon; ond yn hytrach efe a alarai pryd y deallai i ryw aflwyddiant ddygwydd i grefydd; y mae hyn yn brawf o hyny:—Yr oedd efe yn myned heibio ty a fusai yn dy addoliad ag oedd wedi ei drol yn dy diod!—a dyma gynllan o Englyn a wnaeth ar yr achos:—

“Mewn rhywfodd mae'n rhyfeddawl—
yn Llundain

Hyll wenddi crefyddawl;

Kwan difar enw dwyfawl,

Ow! Dy Duw* aeth yn dy diawl!!!

Yn 3ydd, am WM. JONES; barn y Gymdeithas ydoedd am dano ef, mai dyn gonest a chyfiawn oedd; mae hyny yn amlwg, am ei fod gwedi bod amryw o flyneddoedd yn Drysorydd i'r Gymdeithas hon, heb erioed gael yr achos lleiaf i amen ei onestrwydd.

Yn 4edd, clywais ei fod yn cadw deuddeg o blant tlodion mewn ysgol, yn y plwyf lle y ganed, yn y wlad, a hyny ar ei drail ei hun, o gylch deugain punt y flwyddyn; er nad oedd efe ond gwasanaethwr, yn gweithio yn galed am ei fywoliaeth.

Yn 5ed, y mae WM. JONES gwedi gwneud anrheg i'r Gymdeithas na wnaeth neb arall ei chyffelyb erioed, ac nis gall neb ar ei ol ef wneuthur ei gwel—sef ei hanrhegu â Beibl Cymreig; y mae hyn yn brawf ei fod yn caru yr efengyl, gan iddo ei rhoddi i'r Gymdeithas; ac am hyny fe fydd ei enw mewn cof parchus gyhyd ag y byddo CYMDEITHAS Y CYMREIGYDDION yn hanfodi yn Llundain. Mae y pethau hyn, ynghyd ac amryw bethau da ereill a wnaeth WM. JONES, BARDD Môn, yn fy rhwymo i farnu, neu i feddwl yn barchus am ei gyfiwr tragywyddol.

Yn 1af, ymherthynas i'n parchus gyfaill JOHN SOLOMON JONES; y mae yn gollod anhraethadwy i'r Gymdeithas, wrth ystyried ei fawr ddefnyddioldeb a'i wroldeb yn ein plith.

Yn 2l, yr oedd yn benaf o'r holl areithyddion a ymddangosodd erioed yn NGHYMDEITHAS Y CYMRIFYDDION; ac ar bob achos fe a fyddai barod i ddywedyd ei feddyliau yn eglur, ac mewn mod helaeth, ac i foddolgarwydd pawb o'i wrandawyr.

Yn 3edd, pwy ond efe sydd wedi bod fwyaf gweithgar ac ymdrechol yn yr achos pwysafwr a theilwng hwnw, sef, holi a chwilio allan am y Madog-laid? ac y mae yr araeth a gyhoeddwyd yn dangos i bawb a'i darlennu ei fawr lasur a'i dueddffryd yn yr achos; ac yr ydwyf yn credu y bydd ffirwyth ei ymdrechadau yn terfynu er iechyduriaeth i filoedd o'r Madog-laid.

* The House of God! by the Elephant and Castle.

Pwy hedyd nad JOHN SOLOMON JONES, ynghyd âg amryw o gyfeillion ffyddlon ereill o'r Gymdeithas hon, sydd wedi bod yr unig achos dechreuol yr oes hon i ymofyn am danynt? Yr oedd efe hedyd yn bwriadu traddodi araeth arall ger brôn y Gymdeithas, ac ychwaneg o broffadon eu bod mewn hanfod.

Yn 4edd, mewn perthynas i'r dymuniad a'r ymdrechïadau sydd yn awr ya Llundain am Eglwys Gymreig. JOHN S. JONES, mewn araeth a wnaeth yn yr ystafell hon, a fu yr unig achos dechreuol i gynhyrfu meddyliau y Loneddigion sydd yn awr yn gwellthredu yn égnïol am gael yr amcan i ben!

Yn 5ed, yr oedd J. S. JONES o ran ei grefydd yn ddyn diduedd a chymhedrol, a di-ragfarn am ereill o wahanol farn iddo ef. Arminiaeth oedd efe yn broffesu; ond ar y cwbl un cymhedrol iawn ydoedd yn ei farn.—Bum awaith yn ymddyddan âg ef ynghylch y pynciau âg sydd yn gwahanu Calviniaeth ac Arminiaeth; cefais ef y peth a elwir yn gyffredin yn Armin cymhedrol.

Yn 6fed, cefais ef yn Gristion a Phregethwr. Yr oedd, yn ol barn ei gyfeillion, yn rhagori ar ei frodyr; ond yn awr yr ydym ni a bwythau yn ymddyfad o hōno, ac yn drio o'r achos.

Yn awr, foneddigion, yn nheiniad y golled hon o'r ddau ddyn enwog hyn, nid oes i ni laesau dwylaw yn nydd y frwydr; ar i ddau o'n enwogion gael 'eu tofi i lawr; dichon i Ragluniaeth godi dan eto i lenwi eu lleoedd, ag sydd yn awr yn waigles.* Ymwrolwn fel gwyr, gan fod y frwydr heb ei chwplian.

Hefyd, gyfeillion, gallwn gymeryd yr addysgiadau canlynol, ar gost eu hymadawlad hwy.

Yn 1. Dysgw'n rhai peth ansicr iawn ydyw ein bywydau—O mor fuan y torwyd hwynt i lawr!

Yn 2. Ymdrechwn ninau i wneud rhyw ddaioni gyda brys; gan nad oes genym ond amser byr.

* Yr oedd WILLIAM JONES yn Drychrydd, a JOHN S. JONES yn Baglywydd.

Yn 3. Cymerwn siampl addiwrthyn hwy, yn eu gwaith yn parchu y Beibl—parchwn ninau ef hedyd.

Yn 4. Ymofynwn am wir Gristianogrwydd. Terfynaf yn nghyngor Crist, "Byddwch chwithau pared; canys yn yr awr ni thybioch y daw Mab y dyu."

MR. GOMER.—Byddaf ddalol oher i ohwi os rhoddwch genad hmi i gyfeirio ychydig linellau, trwy gyfrwng eich SEREN wiw-glod, at eich gobewr SHERCYN AP TYDFIL, yr hwn sydd, dabygwn, wedi lled-gythraddo oblegid pregeth a draddodwyd gan I. L. yn y *Rhes-Ariol*, ac a argraffwyd yn Seren Gomer, Rhif. 56. Mae y bregeth mewn dadl gwedi ei thraddodi er ys pedair blynedd, ac ni wyddai I. L. ddim am ei hymddangosiad yn y Seren nes iddo, er ei fawr syndod, ei gweled yn argraffedig pan ddaeth y Seren i Gaer-Ludd.—Mae yn tytatio na ddywedodd efe erioed mo'r geiriau tramgwyddus, *Gweithdai lle maent yn ffiglacio pregethwyr*; felly, cyn gwneuthur rhuthir ymhellach ar I. L. dylai S. ap T. ohwillo pwy yw y Zabulonau a asfonodd y bregeth i Seren Gomer, gwedi ei gwisgo agos drwyddi oll a'i eliriau ei hun, oblegid os oes bai yn bod, bai hwnw ydyw.

Yr wyf i yn adnabyddus iawn e I. L. er ys llawer o fynyddpodd; gallaf ddywedyd am dano, "fod ei glod yn yr holl eglwys," a "bod iddo air da gan bawb (a'i hadgwas), a chan y gwirionodd ei hun." Mae ei *deinied-rwydd* yn fwy nag y dywedai efe ddim o'i fodd i drwgwyddo neb, yn enwedig yn yr areithfa, lle ni ddylid llesaru ond megys geiriau Duw. Mae ei *swyr* yn fwy (heb son am ei ddygeidiaeth) nag y medrai efe ddiystyru gwybodaeth fuddiol, na dirmyga y safyddlidan hyn y lle mae yn cael ei dysgu.

Mewn perthynas i'r lleoedd o'r ygyrthur y cyfeirir ni atynt gan S. ap T. i broff hanfodiad Athrofaau; yr ydym mor gyfarwydd â hwynt, fe allai

ag yntau, er ei fod ef yn efrýdwr (*student*) yn Athrofa Tre-Homer, a ninau yngbanel heibai y byd. Pella fyddom ni o ddywedyd gair byth yn erbyn y fath sefydliadau buddiol, na gwadu eu hanfodlad yn yr hen oesoedd; eto, nis gallwn foddwl fod llawer o brawf o'u hanfodlad yn un o'r manau hyny erbyn ystyried y cyd-destunau. Er ein bod yn gwir werthfawrogi dyageidiaeth athrofaawl, eto ni a wyddom (yr hyn fe allai a wŷr S. ap T. ei hun), fod llawer o ddynion deniel a defnyddiol iawn ymhlith pob enw trwy Gymru na ba wythnos erioed mewn *ATHROFA*; a bod hefyd rai o'r pen-gloigiaid amryf mlaidd a fu erioed uwch ben cynulleidfia wedi dyfod allan o'r ysgolion hyn, a elwir yr *ATHROFA*.

Mae S. ap T. yn dywedyd iddo glywed rhyw bregethwr yn dywedyd fel a'r fel; beth yw hyny i'r pwnc yn ambregeth I. L. os nad I. L. ei hun oedd y gŵr? gallaf fneuo adrodd amryfmeddau ohwithig iawn a ddaeth o enau rhai o blant yr Athrofa cyn hyn; ond pa les fyddai hyny?

Mae yn debyg na wŷr S. ap T. ond ychydig am y corff mae I. L. yn perhyn iddo, gan na enwodd efe ond tri fel dynion dysgedig a fu yn y corff hwnw erioed, a cham-enwi un o'r rhai hyny. Cynghorwn ef i gyfeillachu ychwaneg â'r corff, ac yna caiff weled nad os dim llawer yn ymhlith y Trefnyddion Caislaidd yn dirmygu dygeidiaeth athrofaawl. Ydwys eich ewyllysiwr da, Mr. Gomer, a'r un modd Mr. Tydd,

IACO TRI-CHRUO.

Dyfford, Gorph. 31, 1819.

AT MR. C. EFANS, LLWYD—NI.

BARCHENIG FRAWD.—Am y gwirioneddau pwysfawr a soniasoch yn eich llythyr, (S. G. rhif. 39), am berson Crist, a mawredd ei ddarostyngiad, ei diodi, ei enedigiaeth, ei ddyoddefaint, a'i haeddiant; yr wyf si o'r un farn a chwithan, yn gywir am danynt oll, fel y mae fy enw benthycol yn dangos; y ddau enw anysgrythurol a roddir

arno gan ddynion yw yr unig ddadl rhyngom; sef y Gwr fu mewn carpiu, a Mab Mari. Sylwch yn fawr ar hyn.

3. Am eich all sylwad, yr wyf yn ystyried ei fod yn lai o ddirmyg ag ambarch i Dduw i gymeryd yn ofer, neu fynychu yr eanau parchus a roddodd efe arno ei hun yn ei air, sef Tad, Mab, ac Ysbryd, na'r enwau a roddodd dynion arno ef, sef, y Gwr fu mewn carpiu, (yn ol iaith y Dehendir), Mab Mari, &c.

3. Gan nad yw pob o'r Apostolion yn y Testament Newydd yn sbn au rwyngyn, neu ddillad magn (*spargenon*), ond Lac, yr hwn sydd yn ei grybwyll yn fyt fel hanesydd, (er ei fod mewn grym tragwyddol), a oes rhwymau arnom ni gah hyny, i adrodd, neu fynychu y gair carpiu (*rhake*)?

4. Os rhoddwch chwarent tég i'm pedwerydd rheswm, chwi a welwch fod Iesu Crist o ran ei sefyllfa yn y nef yn wrthddrych llawer mwy addas yngolwg pechadar tlawd, euog, a'i olygu yn fabau mewn carpiu.

5. Yn eich ateb i'm heiddo i, am Fab Mari, newidiasech y llythyren F yn f, a thrwy hyny newidiasech ystyr y gair yn heolol. (O! C. E. C. E.!) Y mae yn amlwg i bob ieithydd fod gwahaniaeth mawr rhwng *galu* Crist yn Fab Mari, a dywedyd ei fod yn *fab* Mair; canys y mae y cyntaf, sef, Fab Mari yn arwyddo ei enw priodol, a'r olaf, sef, *fab* Mair, yn arwyddo mai o Fair y ganwyd ef. Sylwed pob Cymreigydd ar hyn!

6. Gofynnasech pa berthynas oedd rhwng enw Diotrefes a'r pwnc mewn dadl? Atebas, ei fod yn arferiad gyffredin gan y rhan fwyaf o ysgrifenywyr i ddewis enw benthycol a fyddu yn fwyaf addas a pherthynol i'r pwnc; pa ham lai chwithan? Am waenthur defnydd o ddirmyg o'ch enw benthycol; dygwddodd i mi edrych Geirlyfr Caergrawnt beth oedd ystyr y gair Diotrefes; He y mae yn argraffedig, *Diotrefes*, *Jove nutritus*, The man who opposeth the Apostles, 3 Joh.—Ni wnaethum i ond gosod yr llyn oedd yn y Geirlyfr hwnw i lawr, heb foddwl tasu dirmyg ar neb. Ni wnaethum gymaint ag edrych pa beth oedd Ioan yn ddywedyd am y gwr, onit gallasai y peth fod yn waeth.

Yn olaf. Am fod fy archwaeth *islaw* dirmyg, a fy mod yn haeddu fy ngosod yn chwibanad hythol, a chodi carnedd o wffina, (neu goellaf si, feldithion) holl wlad Crêd ar fy mhen, a hōno yn uwch â'i chlochdy Penboyr o lawer, o bosibl cyfuwch a'r eiddo St. Paul yn Llundain; a fy mod yn ymddifade

gymaint a haner llygad; ac uad oeddwn yn gweld dim o'r angel, (C. E. ysgatfydd), ac i'w cleddyf o fy mlaen, mwy na Balaam; ac i mi dori y ddolen apostolaidd; a mynau llosgi Serfed y meddyg, a gerfod cilio o herwydd hyny o Genefa i ardal Llangeler, a llyfran Serfed genyf, &c. Hefyd, y dirmyg a'r llysenwau a roddasoch ar gyfeiriau meddygol, (i ddangos eich anwybod-aeth); a'ch gwawd o glefyddau naturiol; a thori y rhaff wrth ei dirwyn i fynu, &c.; ni wnant na drwg na da i mi (mewn un ystyr) yn fy nghydnabyddiaeth, gan nad beth a wnelont i chiwi. Gan hyny, y defnydd goreu allaf i wneud o honynt yw eich cynghori i ffyrio arnynt bob boreu pan ddeffrôch gyntaf, Sal. cxxxix. 18. Byddwch wych, yw gwir ddymuniaid eich ewyllysiwr da,

Bryn y Brallu.

I. CALFIN.

CYFIEITHAD

O LINELLAU SAESNEG

YN SEREN GOMER, (Rhifyn 86).

HOLL ddyddian hafsiad ieuencyd,
Dihangodd y rhai hyn;
A phrydferth wallt fy ieuencyd,
Fel llwydrew aeth yn wyn;
A llygad craff fy ieuencyd,
En craffder aeth ar goll;
A gruddian hardd fy ieuencyd
Sydd wedi crychu oll;
Egniol nerth fy ieuencyd
Yn wendid trwyddod trôdd;
Meddyllian hudol ieuencyd
Fel flug wlediad fôdd.
Yn iach i ddyddian'm ieuencyd!
Dwy'n chwenych mo'noth mwy;
Pob un o wallt fy ieuencyd,
Ymado wnelont hwy;
A chwithau llygaid ieuencyd,
Chwi welsoch ddyddian blin;
Do folchwyd gruddian'm ieuencyd
A dagran fwy na gwin;
Meddyllian ffla fy ieuencyd
A'm d'rysodd lawer gwaith;
Er colli grym fy ieuencyd,
Ni chwynaf hyny chwaith.
Fe dderfydd dyddian henaint,
A hyny'n fuan iawn;
Ni phery poeuan henaint
Ond megys byr brydnawn;
Fy nghysur yn fy henaint
A darddo o Lyfr Duw;
Golener llygaid f'henaint
Gan grefydd enwog ryw;
Boed myffyrddodau'm henaint
Heb ofni am y bedd;
A'm gobaiith yn fy henaint
O byd ar Dduw fy heidd.

IAGO TRI-CHRUG.

RHIFYDDIAETH.

MR. GOMER.—Barn rhai yn yr ardal hon yw y dylasai Dafydd Gwrdymawr gyfeirio D. Jones at reol Mesur-ysgarw i'r dyben i ddangos priodoldebai ofyniad, (tudal. 139). Yn y lle cyntaf, amlwg yw mai 2s. 6ch. a feddyllwr *haner coron*, nid 30c., canys mae 12c. yn swllt, yn ol y dull cyffredin o gyfrif, a 30c. yn 2s. 6ch.; ac mae yn rhaid lliosogi 2s. 6ch. wrth 12, i gael 30c., yna $30 \times 30 = 900$, ac o ganlyniad rhaid cyfrannu y cynnyrch (sef y 900), wrth 12×12 , sef 144, a'r cynierydd fydd 6s. 3c. nid 3p. 15s. — Hefyd, $2\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2} = 6\frac{1}{4}$ neu 6s. 3c. ymbellach $2\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2} = 6\frac{1}{4}$, neu 6s. 3c. ac fe allai mai nid hollol anbehyg i natwr y gofyniad fyddai lliosogiad croes, troedfeddi a modfeddi, 2 droedfedd, 6 mod. $\times 2$ dioed. 6 mod. = 6 troed. 3 mod.

Syllwg.

SYLLWR.

GOFYNIADAU, &c.

Pa beth sydd i'w ddeall wrth y geiriau "Os efe ni wrendy ar yr Eglwys?" &c. Mat. xviii. 17. A yw peidio gwrando ar yr eglwys yn drosedd ag sydd yn galw am ddiaelodiad?" Os nad yw, am ba driniaeth y geillw anafodd-dod i'r eglwys, tra fyddo hi wedi ymddwyn yn ol y cyfarwyddyd yn y ddwy adnod flaenorol?

T. G.

Gan fod y Gofynwr yn chwenych gwybod ein barn ni, neu ryw un o'n darlennwyr dyngedig, nyddi a fytugn ein meddwl mewn ychydig eiriau, ar y pwnc; dychon ereill ymbelaethu os mynau; dylai pob eglwys bwylio cyn diarddeu, eithr os bydd aelod o gymdeithas wladol neu grefyddol, yn peidio gwrando ar lais y gymdeithas hono, sicr yw ei fod ef naill ni yn rhydda, neu yn rhyddwr, i fod yn aelod o'r cyfryw gymdeithas.—GOMER.

Pa adnod yn yr Hen Testament sydd yn cynwys holl lythyrenau (neu egwyddor) yr iaith Gymraeg?

Llangeler.

I. EUBAN.

A oes gwahanol rywiau a graddau ymhlith angylion?

ANTI-ESEK.

RHIFYDDIAETH.

Owmpcni o ddeuddeg gydyfent rhyw bryd,
A swllt oedd y taliad oedd rhyngddynt ychydig;
Pob gŵr bedair ceiniog, pob bachgen ddwy'n llawn;
Pob gŵraig dalent ddimai, ac eto ni gawn Bob merch ya rho'i ffling gael gorphen y swm;
Y dynion a'r arian gwnewch allan i Twm.

IOTA GLAN ANGOR.

Barddoniaeth.

MR. GOMER.—Bydd CYMDEITHAS Y CYMREIGYDDION yn dra rhwymedig i chwi am le i'r Farddoniaeth ganlynol yn eigh SEREN oleuwawr; am ei bod yn foesol, synwrol, a chywreiniol, yn arwain y brif-odl drwy yr holl fesurau; ar ow, (fel gwaith cywreiniol Gr. Owen yn Marwnad L. Morys), sef ar y Fedwar Mesur ar Hugain Cerdd Dafod, a sefydlwyd yn gyfreithiol mewn Eisteddfodau a Gramadegau, gan ein Hynafiaid cywain, i'r Beirdd i ganu arnynt, er cynnal a choleddu cip mamiaith, &c. Nid oes neb yn deilwng o'r enw Bardd Cymreig os na fedr ganu yn gywrair ar rai o'r mesurau ached—dyma sydd yn gwahaniaethu Bardd oddiwrth Rigmymdd.

Busech wedi cael yr Awdl hon i'w hargraffu cyn hyn, oni h'ai bydd aelodau barddonol a chywreiniol y Gymdeithas yn benthyca gweithiau fel hyn gyda hwy adref, i farnu hŷd a llêd y mesurau, a phwyso'r syawyr, ac felly bu y gwaith yma yn hir yn myned oddiamgylch—madedeud yr awdwr am hyn.

CYMREIGYDD.

ANERCHIAD

IANRHYDEDDUS

GYMDEITHAS Y CYMREIGYDDION,
YN LLUNDAIN,

Yr hon a etholodd yr Awdur yn Fardd iddi am y Flwyddyn 1819.

Awdl ar y Fethwar Mesur ar Hugain.

1. Unodi union.

Ar gwir dinag yw i'r dynion—medrus,
Mydrawl Gymreigyddion,
Addas Gymdeithas doethion,
Ddewis Bardd o weis y bôn?

2. Proest cyfnwidiog.

Doeth a syw Gymdeithas hen
Wnath im' le yn ei theml lân:
I'w gwyr heirdd a'i beirdd bob un,
Diolchus wyf, dylech sôn.

3. Proest cadwynog.

Nid enwog wyf, ond un gwan;
At awen, llesg; eto'n llon
Gwnaf a rhywydd egnï fy rhan
Yn serchog ddifradog ffon.

4. Unodi gyrch.

Odtau gwnaf (rhywyddaf rhoddion).
I'r Gymdeithas addas hon,
A'r chyfarch trwy barch tra b'wyf,
Pan allwyf, mewn pennillion.

5. Unodi gwaca.

Denaf i'r swydd, da fu'r sôn;
I'r gweddus Gymreigyddion:
A pharod wyf a phêr doni—i'ch haeliad
Ddewisiad, dda weision.

6, 7. *Cynydd deuair fyrion a hirlon ynglyd.*

Nyys union
I mi yw Môn:
Mae drosol ei medrusion;
Ti, *Gybi sant ac tab Sion.

8, 9. *Cynydd thosgyrnawg, ac Awdl gynydd ynglyd.*

Yr wyf chwannog, rho'i f'ich unaw.
Gu ddiallog wiw ddechulaw
Heb rusaw, hoywber weision:
Da yw prawf o undeh rhom,
Ac felly, b'om gyfeillion.

10. Tuddaid.

Diau, cariad yw corou—cymdeithas;
Syber nâd addas i Brydyddion:
Ni cheir alach na chwerylon—lle b'a;
Lle nid aroso, Hyna drawsion.

11. Dau Wnadeddyn byr.

Od ai a' nghariad i gynghorion,
Caem ryfelwaith ac ymrfaelion:
Cynghorfynt, gâs hynt, e gais hon—ryw
ddrag
I beri cilwg a briw calon.

Deuuch o unfryd a iach wenfion
At bob gwaith lleol, ddoniol ddynion;
Hen iaith Gomer. bër, burion,—coleddwch
A gwiw arddelwch, gu urddolion.

12. Gwadeddyn hir.

Yn glau, da chwithau, deuuch weithion,
Os gellwch dygwch y Madogion
I'r golenni ar gu olwynion:
Onid brodyr in' ydyw Brydon?
O fanwl ymofynion,—boed ar g'oedd
Yn d'od gannoedd o Indiaid gwynion.

13. Dau hir a thoddad.

Gwada y prif-feirdd i gyd a'u profion,
Gwyr hen oesoedd a gorau banesion;
Ac oeraidd ddwced y ceir rhyw ddynion,
Nad aeth i Amerig, (deithiau mawrion),
Un tylwyth na llwyth hael llon—yn alltud
A droes o Wynded ar draws y wendon.

Ond draw, tan rwygaw tdnau yr eigion,
Ar ryw hynt hirfaith yr aent o Arfon;
A glau a gawsant, galonog weision,
Yngwlad diweddaiad tywyniad hion:
Nid distadl yw ein tystion—y gellir
Myned i'w brodir, mân had y Brydon.

14. Byr a thoddad.

Maenach mewn crwyniach crinion—gya-
haliant,
Gan hel pryfed gwylltion:
Eu geiriadaeth gywir wiwdon
Yw Brythoneg, bër iaith union:
O! na fyddai i ni foddion
I gyrbacddydd y gwyr rhywyddion,
Ac i'r bobl wiw gyny Beibl lôn;—gwedi,
Cyn oedi, cennadon.

* *Cawr Cybi, Bardd y Gymdeithas y flwyddyn aeth heibio.*

† *Y ddisaddar W. J. Bardd Môn, Trysorydd y Gymdeithas.*

15. *Clogyrnach*,
Ffyrnaudd hygar fawreddigion,
Dygwch ruddau, ddeg wych roddion;
Troswch i'r trysor
At waith od Duw Ior
Yn rhagor anrhegion.

16. *Cyrc'h a chwa*.
Darpariaeth heliaeth hylon
Dyged ein caredigion:
Gwir Omeriaid, gwyr mawrion,
Ni fyddant anafoddion;
Arian a ddygant ddigon:
Da'u gwelod o wiw galon
Yn dyfod; cânt glod yn glau,
A'r ffyrwythau i'r hoff Frython.

17. *Hupynt Iyr*.
Gan wyr geirwir } mial Derwyddon
Im' adroddir }
Yw plaid enwog } a'u bathrawon.
Bu hiaith rywlog }

18. *Hupynt Iir*.
Trwy gyhoeddiad }
O'r gwir Geidwad } y Madogion:
Mae diwygiad }
I'w brêgethu }
Aed o Gynru } weinidogion.
Hynod wiwga }

19. *Cyhydded Iir*.
Mae gwledd ryfedd iad,
Wir i'w, ariwyd:
Daw Ior, a galwad i rai gwaelion;
A llwydd rhwydd rhodder,
Dan nawdd Daw ein Nêr
Heb ball y dyger pelledigion.

20. *Cyhydded Ier*.
Duw addawodd, daw Iuddewon;
Holl lu ddear, lliwiau duon;
Daw hif Iapheth, diwael loffon,
A dwys awydd i'w dŷ, Seion.

21. *Cyhydded namben*.
Chwydded a lised diball afon
Yr iachawdwriaeth orwyth dirion
Eto i Lydaw at dydionion,
Ac amryw genedl Cymry gwynion.

22. *Cadwyn Ier*.
Tresied dynion tros y tônau
Taa i Chernaau eto'n chwyrnion;
Pêr dylwythion, pur daleithiau,
Ceir i'r golau, carwy'r gwiwlon.

23. *Gerchest y Beirdd*.
Iach lwydd, wych wlad, }
Hylwydd hwyliad } rydd yr lla.
O'r rwydd wiw iad }

24. *Tawddgyrch cadwynog*.
Dylai gymwys deula Gomer
Fod am wiwber fâd i'w meibion;
Ei hîl gwiwiwys, hael y gweler,
Gwiw y nodder y Gwya yddion,
Eich ca nifer, llosgor,
A chwaneger eich enwogion;
Nâf bob amser a sawryger,
A da cofer y Daw cyhon.

BARDUS AB GOMER.

† Gwelid y Madogionid.

EMYN.

1. Aroswydd, dyrch wedd dy wynneb,
Arnaf fi, begerin gwan,
Sy'n wynebu tragwyddoldeb,
Lle cartrefaf yn y man;
Dal fi fynu
Tra b'wyf ya yr anial dir.
2. Troest fy wynneb tua Seion—
Fry mae'n hysor, fry mae'n mryd,
Nid y'n't ddim od cibau gweigion
Holl bleiserau gwael y byd:
Gad im' wledda
Ar y manna nefol mwy.
3. Deuwch bechaduriaid truan
At y Ceidwad hwn, fe'n cudd
Yn ddiogel dan ei adain
Rhag y llied ofnadwy fydd:
De'wch i'r noddfa
Cyn y delo'r dylau tân.

D.

HANESION, &c.

Ar yr 20fed o'r mis diweddaf cynhalwyd cyfarfod llosgor a chyfrifol yn Llan-boidŷ, swydd Caerfyrddin, i'r dyben i sefydlu Beibl Gymdeithas Ganghenol, er gynorthwyl i Gymdeithas Caerfyrddin. Am 9 o'r gloch y boreu, pregethodd Mr. Herring, Aberteifi, a Mr. Peter, Caerfyrddin, yn addoldŷ'r Ymneilldwyr, (Ier. xxxi. 38—40. Sal. cxlii. 4). Wedi hynny pregethodd Mr. Huws, o Dref-draeth, yn Eglwys y plwyf, (Esa. xi. 6, 8.) ac yn ganlynol trefnwyd achosion y cyfarfod allan, am nad oedd yr un tŷ yn y pentref yn ddigon fang i gynwys y gynulleidfa. E. Bowen, Ysw. Castellgor-fod, yn y Gadair. Traethwyd amryw areithiau rhagorol ar yr achos, a than-gnifiwyd dros 30 punt yn ddioded, a meddylir y gellir dybia y swm cyn hir. Da

fyddai gwelod pob tref a phentref trwy'r wlad yn efelychu engraff mor rhagorol.

Cynhaliwyd Cyfarfod Trimisial gan y Bedyddwyr Neillduol yn Abergwynnau, Dyfed, ar y 24 a'r 25 o Awst. Dechreuwyd brydnawn dydd Mawrth; gweddiodd a phregethodd y brawd M. Phillips, o Arberth, oddiwrth Ioan xvi. 32, a'r brawd R. Williams, Glynceiriog, (Math. xi. 28), a dybenodd trwy weddi.—Dydd Mercher, am 10, dechreuwyd trwy weddi gan y brawd J. Jones, Aberystwyth; a phregethodd y brawd T. Jones, Rhyd-wilym, (Actau xv. 8), a'r brawd J. Thomas, Moleston, (yn Saceneg), oddiwrth Esa. xii. 6, a'r brawd J. Herring, Aberteifi, (Ioan iv. 8), a dybenodd trwy weddi.—Bu cyfarfod drachefn yn yr awyr; dechreuwyd trwy weddi gan y

brawd R. Williams, a phreghodd oddi wrth Heb. iv, 14, a'r brawd J. Thomas, (yn Saesneg), oddiwrth Col. iii. 4, a'r brawd J. Herring, (Rhuif. xii. 11), a dybenodd trwy weddi. Bu caeu mawr hefyd amryw weithiau.—Cytnawyd i'r Cyfarfod trimsiol nesaf o'r dosparth hwn fod yn Arberth, yr ail Fercher ar ol yr hên Wyl Mihangel.

D. 8. Daeth Hanes Cyfarfod trimsiol o ryw barth arall atom, er ys rhai wythnosau yn ol, eithr nis gallwn fodd yn y byd gael gael yn y llythyr oedd yn ei gynwys; os hefnir ei fod o werth i'w yru atom eto, caiff ymddangos yn ddioced.

W L L O E G R.

MANCHESTER.—Wedi ein cyhoeddiad diweddf gwelsom lawer o hanesion tra gwrthwynebol ynghylch y trefysc yn y dref lawr uchod, a'r trefi cymydogol; amrywiant lawer ynghylch rhifedf y bobl cynulleidig, ac o ran helaethrwydd y drwg a wnawd, a'r achos cynhyrfol o hōno. Myn y *Courier* gairu! a'i ddysebyllion dyddlon fod y derfysc-ddeddf wedi cael ei darllen; a bod osian llawer o drigolion heddyf *Manchester*, y byddai i'r dorf wneuthur drwg, yn achos cyfreithlon o'r darllenriad dywededig, ynghyd a'r galanastra a ganlynodd. Yr ydym ni wedi amlygu ein meddyliaid lawer gwaith ynghylch Hunt a'i gefnogwyr; yr ydym yn hollol wrthwynebol i'w hegwyddorion hwy ynghylch diwygiad; y maent yn rhedeg i'r fath eithafoedd, fel y byddai eu dilyn yn creu chwyldroad hollol yn ein gwlad uchelfreiniog. Yr ydym ni golygu fod rhwymau ar bob dyn i barchu yr awdurdodau sydd, gan gredu fod y llywodraeth greulonaſ yn well na bod heb yr un llywodraeth; oni b'ai y llywodraeth, nis gallai neb ddywedyd fod dim yn eiddo iddynt; nis gallai y gwr tlawd ddywedyd mai efe b'ai ei wraig, ei blant, ei dŷ, ei grys am ei gefn, na'i fywyd ychwaith, dros gysaint ag awr. Gwallgofrwydd hollol yw yr hyn a ddywedir gan rai, y dylai y ddaear gael ei rhannu rhwng pawb, modd y byddent oll yn gydradd.—ohlegid byddai hyn yn llwyr anwneuthuradwy: byddai yr holl ddoethion a ddadlucant dros hyn wedi cael eu rhannu, sef y bedd, cyn y gallent wneuthur rhaniad tēg, pan ystyrir gwahanol werth tiroedd, gweithfeydd, a phob masnach. Drachefn, pe byddai y peth yn wneuthuradwy, pa c'yd y parhanai y cydraddoldeb? *Prin diwrnod!* Byddai Rhaglaniaeth Benarglyddiaethol yr sicr o weau, yn ol ei harfer, yn fwy ar rai nac ar ereill;

—treuliai y gwr dïog, segurlyd, ac afradlon, ei ran ef yn fuan, tra y byddai i'r llafurus a'r cynil ychwanegu at ei ran—ac felly ymhen ychydig amser byddai y byd yn gymhwys yn yr un sefyllfa ag yw yn awr! Aicyfawnder fyddai rhannu eiddo y diwyd rhwng y diog a'r afradlon ar ddiwedd bob bliwyddyn? Dyna'r ffordd i wneud pawb yn ddiog ac ofer, ac i newyn y byd yn fuan. O'r tu arall, nid oes dim mewn rheswm, ysgrithur, na ffurlywodraeth Prydain, yn wrthwynebol i ymbl am Ddiwygiad, gan y rhai a farnant eu bod yn cael cam, tra byddir yn ymddwya yn heddyfchol a pharchus wrth wneuthur hyn. Nid tegwch yn ein barn ni yw fod dros ddeugain o aelodau yn cael eu danfon dros sir Cernyw (*Cornwall*) i'r Senedd, a dim ond dau dros sir tra phoblog Morganwg. Pe ewyllysai pobl Morganwg i gyfarfod a chytuno ar ddaliysiad dros gael tri neu bedwar o aelodau i'w cyaddrychioli, ac ymddwya yn ddiderfysg, gan bwy y mae awdurdod i'w llaeth am hyn? Nid oes y fath awdurdod ar a wyddom ni gan neb. Ond i ddychwelyd at *Manchester*; nid oes neb yn haeru fod gwrthdrys y cyfarfod yn anghyfreithlon; nis gall neb brofi fod y Diwygyt yn hwriadu gwnenther terfysg, na bod dim allan o le yn eu hymddygiad eia i'r marchluedd arfog rathro arnynt; nid oedd dim yn araeth Hunt amgen i'r hyn a ddywedodd lawer gwaith o'r blaen, yn Llundain a lle oedd ereill; ac am hyn, os enog oedd efe o ddyfrustaduriaeth, rhaid ei fod yn enog o hōno lawer o amser eia cyfarfod *Manchester*, a'r Ynadon yn wybodus o hyn, gan fod ei sreithiau wedi ymddangos yn y papurau newyddion; pa fodd, gan hyn, na fuaid yn ei ddala yn gynt? yn enwedig gan idde ef (o herwydd clywed fod yr Ynadon am ei ddala), *synes atynt i'r llydd*, y dydd Sadwrn cyn y cyfarfod, a dywedodd ei fod yn barod i roddi ei hunan i'w ddiwylau, os oedd ganddynt ddim yn ei erbyn—hwythau a ddywedasant, *naid oedd ganddynt ddim yn ei erbyn*.—Os darllenwyd deddf terfysg, yr bynsydd *amhens* gan lawer, fe'i darllenwyd mewn lle na chafodd y dorf wybod dim am hyn. Yr oedd ysgrifenydd y Papur Newyddion a elwir y *Times* yn ymyl Hunt oddi ar pan ddaeth i'r lle; ni chlywedd efe air o son am y cyfryw ddarlenniad; am hyn, os darllenwyd hi oll, buasai crystal ei darllen ar ben yr Eryri a'i darllen yno! os na chafodd y bobl gyfe i wybod am dani. Pe buasai y cyfarfod yn anghyfreith-

lon, tegwch fasasai ceisio ganddynt i ymadael, a'u rhybuddio o'r perygl o beidio, cyn rhuthro arnynt ag arfau anghenol. Ond os cyfreithlon oedd y cyfarfod, ac ymddygiad y bobl yn heddychol, a lloedd arfog yn rhuthro ar y lliaws yn ddirybudd, y mae erchyllid yr ymddygiad yn maeddu darluniad. Os Hunt a'i gyfeillion oedd y gelynylon penaf i Ddiwygiad angenrheidiol, megys yr oeddynt ni yn hatnu, *marchlloedd Manchester*, a'r rhai a'u gosododd ar waith, yw y *cefnogwyr* penaf iddo yn y deyrnas; canys gwnaethant fwy mewn haner awr dros enill prosielytiad o blaid Diwygiad, na fedral Huntiaid y byd wneuthur mewn can mlynedd. Bydd Hunt yn fwy poblogaidd yn awr nag erioed. Pob dyn a fuom yn ymddyddan ag ef ar y pwnc a ddwyed, os goddefol ymddygiad y milwyr uchod, fod Diwygiad yn anheggor i rydd-did gwtadol. Da genym ein bod yn hyw mewn ardai ddirfysc; a gobeithwn y bydd i'r Cymry barhau felly; a phe barnai neb o honnynt yn angenrheidiol i gynat cyfarfodydd mewn achosion gwladwriaethol, nyai a'u hanogwn i wneuthur hyny, nid yn unig yn heddychol, ond hefyd yn y fath fodd ag na byddai raid i neb o'u gwladwyr diddrwg gael aefios i *afni* fod perygl yn agos. Nid ydym yn deall fod ein ffurfiwodraeth yn gwahardd lliaws o lecoedd pellenig i gyfarfod ar achosion pwysig—nid yw y gyfraith yn dywedyd fod rhydd-did i'r cyfoethog, ond nid i'r tlodion, i'r doethion, ond nid i'r anoethion, i gyfarfod ac ymgynghori ynghylch en hachwynion a'u beichiau; oblaen cyfraith *rhydd-did* yw hi; eithr gorhelw gam-arfer ein rhydd-did. Bnasai llai o fraw yn cael ei weithio yn mynwesau dnasyddion heddychol, pe buasai trigolion pob pentref; plwyf, neu dref, yn ymgynull ar eu penau en hunain, ac nid galw lloedd dychrynlyd atynt o'r holl drefi cyfagos; a buasai en deisyfadan yn sicr o fod yn fwy effeithiol yn y Senedd, gan fod pob gwladgarwr yno ac oddi yno, gan nad beth fyddo ei egwyddorion gwladwriaethol, yn hofi heddwch cartrefol.

Cynhaliwyd amryw gyfarfodydd yn Lloegr ar achos y terfysg yn *Manchester*, yn y rhai y beidwyd yn llymdog ar y rhai a dywalltasant waed yno, yn ddiachos, meddynt. Y mae Syr Ffrancis Burdett wedi ysgrifenu llythyr at Etholwyr Westminster i geisio ganddynt drefnu cyfarfod ar yr un achos, gan addaw dyfod i'w cynorthwyo; yn yr hwa y dywed,

“Wrth ddarllen papurau y newyddion berteu heddyw, fe'm llanwyd o gywil-

ydd, galar, a digloneodd, wrth hanes y gwaed a dywalltwyd yn *Manchester*!”

“Hyn, gan hyny, yw yr atebiad i ddeisyfadan y bobl—hyn yw y prawf gweithredol nad oes arnom eisieu diwygiad—y rhai hyn yw bendithion llywodraeth masnachwyr mewn breindref—dyna wasanaeth byddia sefydlog yn amser heddwch. Ymddengys nad oedd ein tadau y fath fyllaid ag y mynai rhai i ni gredu, pan y gwrthwynebasant fyddin sefydlog, ac a ddanfonasant ddiwyngor Eilmynaidd y Brenin William o'r wlad. Eithr, O na buasant Eilmyniad, Switsiaid, Heniaid, neu Hanoferiaid, neu ryw beth yn hytrach na Saeson, sef y rhai a wnaethant hyn! Beth! lladd dynion anarfog, nad oeddynt yn gwrthwynebu! ac ock Ddow! gwagedd hefyd! yn cael eu hanfurfio, eu hanafu, eu tori i lawr, a saethu arnynt gan farchlloedd! Ai Lloegr yw hon? Hon yn wlad Gristianogol? Yn wlad rhyddid? A ddichon y cyfryw bethau fod, a myned hebio i ni fel cwmwl yn yr haf yn ddiwyliw? Gwarafuer hyny gan bob dyferyn o waed Seisig, ymhob gwythien a'r nad yw yn cyhoeddi ei feddianydd yn fasterdyn. A wna boneddigion Lloegr gefnogi y fath ymddygiad? * * * * *

Nis gallant fyth sefyll yn esmwyth fel edrychwyr, tra byddo Neroau (Neros) gwagedd yn rhwygo crothau en mamau; rhaid iddynt uno a'r llais cyffredin, gan alw yn uchel am gyflawnder, a blaenori mewn cyfarfadydd cyhoedd trwy'r deyrnas i atal teyrnasiad dyhern a gwaged * * * Pa un a gawn ein cospi am gyfarfod trwy ddyenyddiad milwraidd, nis gwn i; eithr hyn a wn, nas dichon dyn farw ond uwalth, a dim fyth yn well nag wrth amddiffyn cyfreithiau a rhyddid ei wlad ei hun,” &c. &c.

Y mae Mr. Hunt hefyd wedi ysgrifenu llythyr at gyfaill o'r carbar, yn yr hwn y dywed efe ei fod yn mwynhau iechyd rhagorol, ac mewn ysbrydiaeth da, a'i fod yn mwynhau mwy o gyssur wrth adfyfrio nag y dichon Ynadon *Manchester* gael tra fyddont byw ond hyny, “am fod gwaged y bobl truaai a lofruddiwyd yn pwysu yn drwm ar eu penau, ac a dralloda eu henidiau euog tra fyddont byw. Ofni yr wyf (meddai efe) nas maddenir iddynt, ac y bydd tuedd rhy gryf yma i alw gwaged am waed. Gobeithaf na ddwyed ein gelynylon ddim yn awram fradllofruddio; y maent wedi dysgu y bobl i fradllofruddio wrth y cyfanwerth. Tarawsant yr ergyd cyntaf, cymerasant y fantals i ymosod ar y dorf heddychol; y rhai a ddaethant yn fyfyr i'r cyfarfod yn anarfog. Yr oedd y milwyr rheolaidd yn cadw gylliadwrneth tra yr oedd y marchlloedd llawr yn cigyddio pawb a allasant ddyfod atynt; ac yn eu hanbrefu lladdasant gyfeillion a gwrthwynebwyr yn ddiwahaniaeth; ac yr wyf yn credu mai en cyfeillion ddwydeddod fwyaf. Nid oes ganddynt gysgod o eagus dros fy nghybugdo i o deyrn-tradwriaeth,” &c.

Yr ydym yn gosod sylwedd y llythrau uchod ger bron ein darllenwyr, nid am ein bod yn cymeradwyo y cwbl a gynhwysant, ond fel y gwybyddo y Cymry uniaith yr hyn ydys yn wneuthur a chyhoeddi yn Lloegr. Deallwn fod Gweinidogion y Llys yn bwriadu dwyn Syr F. Bartlett ger bron brawdlys, dan y cyhuddiad o ysgrifenu cabl-draith terfysgld, sef y llythyr uchod—Tros-glwyddwyd diolchgarwch y Tywysog Rhaglaŵ, gan Arglwydd Sidmouth, i Ynadon a Marchluedd Manchester, am eu fyddlondeb a'u hymdrech wrth wasgaru y dorf; eithr nid ydym yn clywed fod Ynadon Llundain, Lerpwl, a manau ereill, wedi cael eu ceryddu, a'u cyhuddo o ddifaterwch ac esgeulodra, am adael i'r holl bobl fu yn cynnal cyfarfodydd ar yr achos yno, fyned adref yn iach a di-anaft!—Cadwyd Ymofyniad Ynad Llofruddiaeth ar amryw o'r dynion a gollasant eu bywyddau yn Manchester, o achos y marchluedd; a'r rheithfarn ar rai o honant oedd—nid marw o'r frech wen, nac o'r dwymyn, &c.—ond *Marwolaeth Ddamwetriol!!!*

Wedi bod o Hunt a'i gyfeillion yn garcharorion dros agos i fythefnos, dygwyd hwy ger bron yr Ynadon i'w holi; clywsant i'w hon y tystion yn ei erbyn; eithr ni oddefai yr Ynadon i Hunt eu croesholi cyn belled ag y chwenychai efe. Nid ydynt yn awr dan y cyhuddiad o deyrnfradwriaeth, eithr profir hwy yn y brawdlys nesaf am gyfradwriaeth, neu gamymddygiad! medd rhai. Gollyngwyd y garcharorion a gawsant feichnafon i ymrwymo yr ymddangosant yn y brawdlys nesaf, yn rhyddion, a dygwyd hwy i'w cartref-leoedd ar ysgwyddau y bobl, gyda mawr sain gorfoledd. Gwrthododd Hunt roddi meichnafon ar y cyntaf, eithr wedi myned o hōne i garchar Lancaster, cyfyngodd ei gyfeillion ac efe a ryddhawyd.

Ar y 30ain o Awst, dychwelodd yn ol i Manchester trwy Bolton; tynwyd ei gerbyd oddi yno dros ddwy filldir gan fenywod, a chun wrywod y deng milldir nesaf, sef gweddill y ffordd. Pan ddaethant i dref Manchester, arosasant mewn amryw fanau, o'r rhai y derchafai mil o faulhefau uchel, y rhai a rwygent yr awyr deneu, a Hunt yn chwifio ei bet, mewn gorfoledd; yr hwn hefyd a arellhodd i'r dyfya, ar yr hen bynciau. Cadwyd cyfarfodydd mewn amryw fanau gerllaw Manchester, yn y rhai y dywedwyd llawer yn erbyn ymddygiad yr Ynadon, &c.—eithr ni wnaed dim drwg.

Mrs. Stent. — Crybwyllasom yn ein rhifyn diweddaf y modd y clywyd y wraig aniwair, ond edifeiriol hon, gan ei gŵr, a'i garchariad ynteu. Ar y 19eg o'r mis diweddaf dygwyd hi ger bron yr Ynad i ddwyn tystiolaeth yn erbyn ei gŵr. Mewn atebiad i'r holiadau a ofynwyd iddi, dywedodd ei bod yn wraig i'r garcharor, iddi ddyfod o Lerpwl i Llundain ar y dydd crybwylledig; iddi ysgrifenu llythyr at ei gŵr i geisio ganddo ymweled a hi, ac iddo ddyfod ynghylch

60'r gloch yn y prydnewn. Pan ofynwyd iddi beth a ddygwyddodd wedi i'w gwr ddyfod ati? hi a atebodd, ei bod wedi ei chyffroi gymaint wrth yr olwg ar ei gŵr, fel nad oedd yn cofio dim oddiar yr amser y gwelodd hi ef hyd oni chafodd ei han wedi ei dyosg yn yr yspytŷ. Pan ofynwyd iddi, ymha gyfwr yr oedd hi pryd hynny? dywedodd ei bod dan ei chlwyfau; eithr nis gwyddai pa fodd y daeth hi iddynt. Gan fod tystion ereill wedi profi mai ei gŵr a'i clwyfodd, dywedodd yr Ynad fod yn rhaid rhwng y rhyw un i'w ganlyn ef i chyfraith yn y Brawdlys nesaf, a cheisiodd gan ei thad hi, yr hwn oedd yno, i'w wneuthur; "Na, (meddai hi) peidiwch chwi, fy nhad." Ar hyn edrychodd ei thad ar ei gyfreithiwr, megys pe buasai am wybod a oedd rhaid iddo ef ei ganlyn; deallodd y cyfreithiwr iaith ei lygad, a dywedodd, yr ydych at eich rhyddid i'w wneud neu beidjo: "Wel, (meddai hi) peidiwch chwi, gan hynny, fy nhad:" ac efe a wrthododd: ac yna rhwyngwyd un o swyddogion y swyddfa Ynadol i'w ganlyn; a gyrrwyd ef i garchar hyd amser y Brawdlys nesaf. Cyn gynted ag yr aeth i garchar, dywedwyd wrtho fod ei wraig am ei weled. Caniatodd yntau iddi ddyfod ato, ond ni fynai fod heb ei gyfeillion gydag ef yn yr ystafell. Pan ddaeth hi i mewn, hi a ymasiodd yn ei law, ac a'i cusanodd yn dra terchus, gan yuheli yn fwy ynghylch ei iechyd; efe a atebodd yn fwy naidd; eithr yngnawdwl yn ofalus rhag arwyddo yn y mesur lleiaf fod ei serch yn dychwelyd ati. Gofynodd ei genad i ddyfod i ymweled âg ef drachefn, yr hyn a ganiatodd yntef; ac yna hi a'i cusanodd drachefn, ac a ymadawodd. Am naw boreu danoeth yr oedd hi gydag ef drachefn; a chafodd genad i ddyfod eilwaith.

YSPAEN.—Derbyniwyd hysbysiaeth diweddas iawn o Cadiz, yn mynegi fod y Twymyn melyn wedi ymddangos yno mewn fflurigrwydd mawr, ac wedi ymosod, nid yn unig ar drigolion y dref, ond hefyd ar wersyllfa'r milwyr a fwrriadid yru i America. Dygwyd y clefyd heintiol hwn yno gan y llong Asia, o Havana. Gochellir pob math o gyfrinach a masnach rhwng Gibraltar a Cadiz.

AMERIC DDEHEUOL.—Hybysa yr hanesion diweddaf a gafwyd o'r wlad hon fod 1,500 o filwyr wedi cael eu gyru gan Morilo (breinisoliad) yn y mis Mai, i rnthro ar Angostura; ac os llwyddir, i loegi y dref a dinstrio yr holl gymydog- aeth. Hyn oedd cynllun Morilo oddiar ddechreu y rhyfel-dymor, eithr efe a rwystrwyd ar ganol y ffordd gan yr anhawsderau ag oedd raid myned trwyddynt, a bywiogrwydd ei wrthwynebwyr, y Cadfridog Paez. Ystyriai Morilo fod y dref yn llwm o filwyr, wedi ymadawiad Bolívar, efe a yrodd fyddin yn ei herbyn. Amddiffynid y dref gan 1,000 o filwyr aymddibynol, dan reolaeth Maro o a Cedeño. Cyfarfu y ddwy blaidd yn

Contauro, gerllaw San Diego, ar y 12fed o Fehefin. Dynion detholedig oedd y Breninoliaid; bu'r frwydr yn waedllyd; ac ar y cyntaf colodd yr Anyddibyniaid dir. Pan ganfu y Cadf. Marine hyn, efe a ymaffodd mewn baner, ac aeth o flaen ei fyddin, gan beri iddynt ruthro ar eu gelysion a'u dryll-sidogan (*bayonets*). Calonogwyd hwy gan yr ymddygiad hwn, ac yn fuan torasant resi yr Yspañoliaid, a dychrynlyd oedd y celanedd a ganlynodd. Ni fedrai Marino atal ei wŷr, o herwydd bod encilwyr wedi hysbys iddynt yr hyn a fwrdaid yr Yspañoliaid pe gallasant fuddugoliaethu. Yn yr hybysiaeth swyddol a dderhyniwyd oddi wrth Marino, dywedir fod y fuddugoliaeth yn berffaith, bod mwy na mil o gyrff meirwon ar y maes, a holl arlwy rhyfel, cefylau, anifeiliaid, banerau, offer cerdd, a phapurau y gelysion wedi dyfod i feddiant y gorchrygwyr.

GERMANIA.—Y mae anghytundeb o bwys yn parhau rhwng yr awdurdodau a'r deiliaid yn Germania (*Germany*) a Phrwisia; ni fŷn y bobl gael eu llywodraethu yn ol meddyliau ychydig bendelegion a'r tywysogion, heb gael eu cynadrychioli yn y Senedd; ac ni fŷn y llywodraethwyr newid neb o'u mesurau presenol; ofna rhai ygrifenwyr synhwyrol na thestfyn yr anghydfod heb chwyldrodd gwardlyd. Er bod y llawr yn llefain am ryddid ychwanegol iddynt eu hunain, nid bodolion ganddynt i'r luddewon, mewn rhai parthau, gael mwynhau y rhyddid sydd ganddynt. Ar y drydedd o Awst gorfu ar bob luddew ag oedd yn Wertzburgh afael y lle, a gofu ar y prif swyddog ollwng rhai gwŷr heulaic yn rhyddion, y rhai a garcharasid ganddo am erlid yr Israeliaid ac ynderfysgu yn ddiachos, pe amgen tyuasai y werin ei dŷ i lawr am ei ben. Gwelwn fod yr hen ysbryd melliethiol o erlid am ddaliadau crefyddol heb ei alltudio o fyg Cristianogion (mewn enw o leiaf) hyd yma; a bod y rhai a lefant yn groch am ryddid, yn fynych yn waeth gorchrymwyr na neb pan gaffont gyfe.

Troseddau, Dygwyddiadau, &c.

Tŷ ddridd.—Torwyd i Werthdŷ Mr. Edwards, lliciynydd, Aberteifi, nos Sadwrn wythnos i'r diweddaf, a dygwyd ymaith agos y cwbl ag oedd ynddo, gan ryw yspailwyr ag ydynt anadnabyddus hyd yma.—Ychydig nosweithau cyn hyay, torwyd i Westdŷ'r Castell, Hwlfordd, a lledratwyd rhyw gymaint o arian, dillad, a 50 punt o ysgrian oddi yna. Y mae Mr. Puw, Arglwydd y Ty, wedi cynyg 15 gini am amlygu y troseddwr neu y troseddwyr.

Brâd-lofruddio.—Gwnawd cynyg dieflig, o gylch pythefnos yn ol, i frad-lofruddio Mr. R. Pierce, yn heol Rhuthun, swydd Dinbych, gan bedwar o ddihred, pan oedd efe ynghyd a'i wraig yn dychwelyd o Westdŷ Tywysog Cymru, o gylch llog o'r gloch. Ysgrechau y wraig

a barodd i'r disieithwyr ysgymu fot cyn cyflawni eu hamcan lofruddio. Toras, ant ei ddillad a chlwyfiant ei fywys yn ysgafn.

FREIRIAU.—Yn y feiriau a gynhwyd yn y lleoedd canlynol, wedi ein cyhoeddiad diweddaf, sef, Bryn St. Mari, Llandeilo, Castellnewydd yn Emlyn, a Llangefni, cafwyd prisioedd da rhagorol am anifeiliaid; ac mewn rhai o bonat yr oeddod yn cael mwy na'r dan cymaint a ellaisid gael ynghylch dwy flynedd yn ol am anifeiliaid o'r un fath.

BRAWDLYSOEDD.

Gorphenwyd gwaith brawdlys Myawr wythnos i'r Sadwrn diweddaf am bedwar yn y prydau. Yr oedd yno 27 o garcharorion i'w preid am eu bywydau. Condemiwyd William Owens, Edward Jones, a Ritsiard Chugg, am lofruddio John Hunter, crydd tlawd ag oedd yn aneddu gerllaw y Feni, lofruddiad yr hwn a ddarluniwyd yn y Seren ychydig amser yn ol. Crogwyd y ddau flacant ar y dydd Llun canlynol; oedwyd dybenyddiad Chugg, a bernir y bydd i'w ddeddfryd gael ei newid, o herwydd dywedir iddo ef fod yn offeryol yn achublaeth bywyd bachgenyn ag oedd yn nŷ Hunter pryd y lladdwyd ef. Condemiwyd William Gafner, William Meredith, Dafydd Dafis, a George Somerfield, am ledrata a thori tai, i gael eu crogi.—D. Morgan, John Bitton, William Jenkins, Thomas Grib, John Child, Sara Prosser, a William Reeks, am ledrata, &c. i'w halltudio dros saith mlynedd.—Abraham Williams, Thomas Jones, Ritsiard James, a Thomas Rees, am ledrad llai pwysig, i'w carcharu dros ddeuddeg mis. Parwyd symud Edward Bulcr i Gaerwrangon (*Worcester*). Rhyddhawyd y lleill.

Tri charcharor oedd i gyd yn Nghaerfyrddin, a'r rhai hwy oll o'r wlad; gwrthodwyd yr ygrif yn erbyn Cobner, yr hwn a gyhuddasid o loegti ty yn Llandeilo; eithr gosodwyd cwyn newydd yn ei erbyn—nid ydym wedi clywed y canlyniad eto; Rhyddhawyd y ddau ercill, a gyhuddasid o dori i dŷ gerllaw Elenynyddfyr.

Un carcharor oedd ya Meirion, (syndod clywed am wn yn y wlad dra rhinweddol hŷnol), sef T. Jones, lleidr dillad, i'w garcharu dros 6 mis.

Swydd Dinbych.—Rhyddhawyd Mari Jones a Thos. Edwards. Cafwyd Daf. Chalknor (gwel tu dal. 223), yn esog o lofruddiaeth *dygwyddol*!!! i'w garcharu dros *flwyddyn*!!! Wrth fyned yn ol i'r carchar, ac ynddo, yn lle bod yn ddiolchgar am ei waredigaeth, dechreuodd y dihiryn dideimlad a rhegu, a dywedodd, "Dannio hwy—myd, a aethum trwyddynt." Yr oedd efe dan y cyanddiad o lofruddiaeth gwirfoddol.

Caerloyw.—Condemiwyd 12 i farw yma, eithr newidwyd y ddeddfryd; tri i'w halltudio dros 14eg mlynedd; naw dros 7 mlynedd; a 18 i'w carcharu dros wahanol amserau.

Rhoddir hanes brawdlys Caerdydd, Aberhonddu, &c. yn y nemf.

Ar ddolysiad amryw o'n Gobeithwyr yr ydym yn rhoddi Cofres o ddosbarthwyr Seren Gomer, (ac enwau y derlygwyr pollenig nad ydynt ddosparthwyr), ynghyd â'r rhifedi a ddosparthir gan bob un. Ac am y byddai yn fuddiol i'rai wybod pa fodd i ddanfôn llythyras at un neu arall o honynt, gosodir enwau lleoedd, &c. yn Saesneg. Demgys y Gofres hon i'n darllenwyr y ffaetals a fydd iddynt o ddanfôn eu Hybysiadus atom, gan fod rhifedi y darllenwyr mor fawr.

Pembrokeshire.

R. & V. Wm. Griffiths, Glandw'r	12
Mr. W. Thomas, Landymillo	11
Mr. Griffiths, Sadler, Narberth	12
Mr. W. James, Fishguard	38
Mr. J. Williams, Blaenyswam, near Cardigan	9

Cardiganshire.

Rev. W. Evans, Aberystwyth	39
Rev. T. Thomas, near Lampeter	25
Mr. T. Jones, Cordwainer, Cardigan	20

Caermarthenshire.

Mr. Enoch Howells, Newcastle	15
Mr. T. Morris, Dinevach	12
Mr. T. Lewis, Ysgwarddugoed, near St. Clare's	16
Mr. Evans, Printer, Caermarthen	64
Rev. D. D. Evans, Tabernacl, ditto	3
Rev. J. Davies, Printer, Landilo	14
Rev. D. Davies, Sardin, near Landoverly	12
Rev. T. Thomas, Bwlchyrbw	6
Mr. J. Davies, Tailor, Lanelly	16
Mr. J. Roberts, Ystlygoed, near Pontardulais	7
Rev. W. Mical, Saron, Llandebie	7

Glamorganshire.

Publisher, Swansea	80
Mr. D. Williams, Lock-keeper, ditto	6
Mr. J. Pollard, Mile-End, near Swansea	11
Mr. D. Rees, Mynydd Bach, ditto	4
Mr. J. Thomas, New Works, ditto	3
Mr. T. Wilkes, Fentre Chwith, ditto	6
Mrs. Mary Phillips, Morriston	7
Rev. D. Thomas, Hermon, Penelawdd	6
Mr. D. Thomas, Shopkeeper, Nanth	21
Rev. W. Beynon, Llanyawyd	7
Mr. R. Wilde, Bridgend	22
Rev. B. Davies, Penysai, near do.	9
Mr. J. Roberts, Sigginston, Cowbridge	18
Rev. T. Williams, Bethesda, ditto	16
Rev. T. Thomas, Llanbeddro	23
W. Nicholls, Esq., Landaf	1
Mr. R. Lloyd, Printer, Cardiff	14
Mr. R. Evans, Caerlilly	22
Mr. L. Thomas, Eglwys Elian	7
Mr. A. Rowland, Pontypridd	27
Mr. Evan Cule, ditto	6
Mr. E. Williams, jun. Llantrisant	9
Rev. D. Saunders, Merthyr Tydvil	68
Rev. T. B. Evans, ditto	25
Mr. R. Hopkins, Aberdure	18

MONTGOMERYSHIRE.

Mr. F. Davies, Goetre, Castletown	14
Mr. W. Tombs, Newport	23
Mr. W. Rosser, Basaleg	9
Rev. J. Evans, Penygarn	22
Rev. Ebenezer Jones, Pontypool	16
Rev. John James, Pontbrydyr	14
Mr. Edward George, Benliah	33
Mr. T. Richards, Gellygroes	6
Mr. T. Thomas, Chepstow	1
Mr. Ambrose Ambrose, Tredegar	24
Mr. John Davies, Bard, ditto	24
Rev. Francis Hiley, Llanwenarth	15
Mr. D. Lewis, Blaenavon	30

BRECONSHIRE.

Mr. Thomas Thomas, Devynog	3
Rev. John Evans, Brecon	22
Mr. T. Davies, Bolgoed, ditto	9
Rev. D. Roberts, Llanywdd	6
Mr. Joshua Morgan, Llanefy	30
Mr. Peter Jones, Llwyn Cus, Balith	20
Mr. T. Davies, Gwaratog	7

MONTGOMERYSHIRE.

Rev. D. Morgan, Machynlleth	13
Mr. R. Davies, Dolydan, Llanbrynmair	19
Rev. Abel Jones, Llanidloes	12

MERIONETHSHIRE.

Mr. Ellis Roberts, Dolgellau	12
------------------------------	----

DENBIGHSHIRE.

Mr. John Roberts, Rhawdon, near Wrexham	21
Mr. B. Owen Pantlin, near Llanrwst	32
Rev. John Edwards, Ruthin	49
Rev. Richard Foulkes, Debbigh	18
Rev. Samuel Edwards, Glyn	30
Rev. Thomas Davies, Llangollen	25

CAERNARVONSHIRE.

Mr. Williams, Corn Merchant, Bangor	39
Rev. E. Evans, Garn, Penmorfa	20
Mr. J. Roberts, Edern, Pwllbely	5
Mr. Edward Jones, Nefin	6

ANGLESEY.

Mr. W. Owen, Draper, Llangefni	40
Rev. J. Roberts, Penysarn, Amlwch	27
Mr. Hugh Hughes, Bodedern	14
Mr. B. Jones, Shopkeeper, Holyhead	4

ENGLAND.—LONDON.

Mr. J. Evans, 42, Long Lane, Smithfield	14
J. Parry, Esq. Woolpack Tavern, Cornhill (for Gwyneddigion Society)	30
Rev. E. Evans, 4, Rope-maker Street, Finsbury Square	17
Mr. Jones, 40, Charlotte Street, Black Friars Road	12
Rev. Mr. Davies, Guildford Street, Borough	13
Mr. Owen Jones (for Cymreigyddion Society)	20
Mr. Evans, 17, Grove Lane, Deptford	15

LIVERPOOL.

Mr. Peter Jones, Bard	42
-----------------------	----

Total, England and Wales..... 1600

AT EIN GOHEBWYR, &c.

- DISGWYLIW** ddarlun o bibell gywrair y Madogiald i'w osod yn y rhifyn nesaf.
- Y mae Holwyddorog** y diweddar Barch. Titus Lewis, (pris6ch.) yn awr yn barod. — Erfysair ar y tangrifwyr am Lyfr Hymnau J. Harris fod yn ymarhous—goddid yr ail ran yn y wasc mor ebrwydd ag y gellir. — Cedwch y rhan gyntaf yn lân.
- GWALL**, tudal. 252. — Yr ydym yn clywed yn awr fod gwraig Ioan Iorwerth yn fyw, ac yn gwella, a'i thri phlentyn wedi marw; a bod Eos Cathinog, yr hwn a yrodd yr banes atom, yn ein beio am gyfnewid ei ysgrifen. Gwir yw i ni arallu chyddig ar yr ymadroddion, er mwyn eu gwneuthur yn ddealladwy, fel y tybhem ni; ei eiriau ef ydynt, "Esgorodd gwraig Ioan Iorwerth—ar dri phlentyn, dau yn fyw ac un yn farw, ac fe'u claddwyd y dydd canlynol yn yr un ysgrin." Pa synwyr a allasem wneuthur o'r fath eiriau, ond bod y wraig wedi marw; gan y dywedir yn eglur fod dau o'r plant yn fyw, a bod un o leiaf o'r pedwar crybwylledig, heblaw y phentyn a anwyd yn farw, wedi trengu? Anhawdd genym oedd meddwl bod gwyr Llangynwyd wedi claddu y plant byw, neu gladdu y byw a'r meirw, sef y 4 ynghyd, yn yr un ysgrin, fel yr arwyddia ei ysgrifen ef.
- Nid ydym** yn canfod dim grym yngwrthadl G. B. i arallair Eos Cathinog ar Dat. xiv. 13, (tudal. 292). Canys os yw Dat. xxii. 18, 19, yn ein rhwyng, dan boen colledigaeth, i beidio arallu un rhan o'r ysgrifthur, er mwyn ei haddasu at gerddoriaeth, yn iach tragwyddol i bob caniadau ysgrifthurol; ni ddylid fyth ganu Salmau Dafydd ond yn yr iaith Hebraeg!
- Mewn atebiad** i T. T. rhaid yw dywedyd fod Esbeniad Dr. Gill yn aros yn lonydd ar hyn o bryd, o ddiwyg anogaeth; yr ydym wedi mynegu eisoes nad oes genym ni un llaw ynddo er ys cryn amser; ond gan ddygwyrddo i ni weled y Cyhoeddwr, Mr. Efans, Argraffydd, Caerfyrddin, yn ddiweddar, holasom ynghylch ei helynt. Ei ateb oedd, nad yw yr anogaeth yn ddigon i fyned a'r gwaith ymlaen: eithr pe ymrwymai 300 i'w gymeryd, efc a'r rhagddo yn ddi-
aros.
- Ni's gwyddom** pwy a ysgrifennodd banes y cysegr-yspiliad yn Pontypwl.

TYDDYN (FARM) EIRW ISA, I'W RENTU,

A GOREGYN NEU FYNEDIAD IDDO AR YR AIL O CHEWFROR NESAF,

YN cynwys (heblaw y Tir Coedlog, yr hwn a gedwir heb ei gyffwrdd) ynghylch 16eg o Erwi o iseldir Gweirgthodd-dir rhagorol; ogylich 8 Erw o Dir Porfa, iseldir da; ac o gylch 32 o Erwi o Ucheldir neu Goedcae; ynghyd a'r trydydd Parth o Dir Defaid iachus, yr hwn sydd heb ei rannu, ac y mae dros 200 o Erwi. Y mae ffordd gyfnewid wedi ei threfnu i fyned i'r Ucheldir a'r Bryn, oddiwrth ffordd Llantrisant, trwy droedd Gellywyon. Nid oes dim gwrthodad i'r deiliad i aredig y Tir Porfa isel, yr hwn a ddyhyshyddwyd, nad a sychwyd, yn ddiweddar. Ni bydd un gwrthodad gan arglwyddesau neu berchenogion y tir, i dyddyn neu osod rhifedi addas o ddefaid ar y bryn neu y mynydd, os gofynir hyny gan y deiliad.

Y mae y tiroedd rhagorwedig uchod yn gorwedd yn nyffryn hyfryd-goeding Rhondda, gerllaw Llamfa'r Bogiaid (*Salmon-Leap*), o fewn i filldir i'r clodfawr Bont-y-tŷ-pridd, a marchnad y Bontnewydd, ac o fewn dwy filldir i gamlas (*canaf*) Caerdydd, i'r hwn y mae clodfawr (*rail road*) yn myned trwy'r tir, ac i wasanaeth yr hwn y mae hawl gan y deiliad, am dal isel terfynedig ar bob tunell. Y mae'r rheidgwyr (*post*) o Lundain yn myned bob dydd heibio yn agos i'r Bontnewydd, lle y gadewir llythyr-god. Rhoddir pob anogaeth i ddeiliad da. Y mae'r tai yn gedyrn, wedi eu tof a llech-feini; ac os bydd yn gyfnewid i ddeiliad crysifrol, ni wrthdadaidau arglwyddesau y tir i osod allan, neu ganiatáu un swm resymol, tuag at wellhau y tŷ.

Ymofynwch A Mr. Vaughan, yn Llapalay, neu Mr. Richard Howels, yrieanaf, Felin Newydd (*New Mill*), y ddau gerllaw Caerdydd. Os trwy thythyr, taler am ei gludo.

MORWYN.

Y MAE eisieu Benyw ofalus a bywiog, fel COGES, mewn Teulu Gwr Bonheddig yn y Wlad, lle y cedwir Cegin-Perch, neu Forwyn o dapl.—Rhaid paratoi ail Fwrdd (*second Table*) i Wasanaethwyr llafarwaith. Rhaid i ddi ddeall yn drwydd y Gogyddiaeth anghywraint ureu; a bod yn fedrus i gymeryd llywodraeth y Teulu yn achlysurol. Dysgwylir cael prawf o'r Cymeriad (*Character*) goreu.

(Ymofynwch yn Snyddfa Seren Gomer, (os trwy Lythyr, taler am ei gludo).
(One Concern.)

ABERTAW: Argraffwyd a Chyhoeddwyd gan I. HARRIS, Heol-Fawr.

TRA
MOR,

TRA
Brithon.

HEB
DDUW,

HEB
Edm.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, MEDI 22, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

MELLDITH Y PAB:

NEU FFRUF O YSGYMNODD, GAN EGLWYS RHUFAIN, A GYMERWYD
ALLAN O GŎFLYFR EGLWYS ROCHESTER, GAN EMOLFUS YR ESGOR,
AC YN MEDDIANT DEON Y LLE HWNW.

TRWY awdurdod Duw, heilalk-
og, y Tad, y Mab, a'r Ysbryd
Glân, a'r canonau sanctaidd, a
thrwy y lân Forwyn Fair, mam a
magydd ein Hiachawdwr; a thrwy
holl rinweddau nefol angylion,
arch-angylion, thrônau, llywod-
raethau, galluoedd, cerubiaid, a
seraphiaid; a thrwy y patriarch-
iaid a'r profwydï sanctaidd; a
thrwy yr holl apostolion, ac ef-
engylwyr; a thrwy y gwirioniaid
sanctaidd, y rhai a gaed yn deil-
wng yngolwg yr Oen sanctaidd i
ganu y gân newydd sydd gân y
merthyron a'r cyfsewyr sanct-
aidd; a thrwy y morwynion sanct-
aidd; a thrwy yr holl saint, yng-
hyd âg etholedigion sanctaidd
Duw;

Yr ydym yn esgymuno ac yn
gwneuthur yn anathema y drwg
weithredwr hwn (neu hon), ac
oddiwrth drothwy eglwys sanct-
aidd y Daw hollalluog yr ydym
yn ei deri ymaith, fel y byddo

iddo gael ei boenyddo a'i arddang-
os, a'i roddi ymaith gyda Dathan
ac Abiram, a chydâ'r rhai a ddy-
wedant wrth yr Arglwydd, Ymad
oddiwrthym, canys nid ydym yn
chwenych gwybod dŷ ffydd; ac
fel y diffoddîr tân gan ddwfr,
bydded i'w oleuni ynteu ddiffodd
yn dragywydd; oddieithr iddo
edifarhau, a gwneuthur boeddon-
rwydd: Amen.

Bydded i'r Tad, yr hwn a greodd
ddyn, a'r Mab, yr hwn a ddŷodd-
efodd drosom, ei felldithio; bydd-
ed i'r Ysbryd Glân, yr hwn a
roddwyd i ni yn y bedydd, ei
felldithio; bydded i'ngroes sanct-
aidd, ar yr hon y buddugoliaeth-
odd Crist ar ei elyn er ein hiach-
awdwriaeth, ei felldithio ef;
bydded i'r sanctaidd dragywyddol,
Forwyn Fair, mam Duw, ei fell-
dithio ef; bydded i St. Michael,
blaenor yr eneidiau sanctaidd, ei
felldithio ef; bydded i'r holl ang-
ylion, arch-angylion, a thywys-

ogethau, ac awdardodau, a'r holl
lu nefeolodd, ei fellidithio ef;
bydded i'r rhifedi ardderchog o
batriarchiaid a phroffwydi ei fell-
idithio ef; bydded i St. Iwan, cyn-
redwr a bedyddiwr Crist, ei fell-
idithio ef; bydded i St. Pedr a
Pawl, a St. Andrew, a phawb ereill
o apostolion Crist, ynghyd a'r
gweddill o'r ddygyblion, a'r ped-
war ofengylwr, trwy bregethiad
y rhai y trowyd cyffredinolrwydd
y byd, ei fellidithio ef; bydded
i'r cwmpeini sanctaidd a rhyfeddol
o ferthron a chyffeswyr, y rhai
trwy eu gwythredoedd sanctaidd
a welir yn rhyngu bodd Duw
Hollalluog, ei fellidithio ef; bydd-
ed i'r côr sanctaidd o forwynion
sanctaidd, y rhai a ddirmygasant
bethau y byd er mwyn anrhydedd
Crist, ei fellidithio ef; bydded i'r
holl salm, y rhai o ddechreuad y
byd hyd oesoedd tragywyddol
dynt garedigion Duw, ei fell-
idithio ef; bydded i'r holl nefeodd
a'r ddneir, a'r holl bethau sanct-
aidd ynddynt, ei fellidithio ef.

Bydded iddo fod yn fellidgedig
pa le bynag y byddo, pa un bynag
ai yn ei dy ai yn y maes, neu ar
y ffordd fawr, neu yn y coed, ar
y dŵr, neu yn yregtwys; bydded
iddo fod yn fellidgedig wrth fyw,
wrth farw, wrth fwyta, wrth
ysed, a phan fyddo newynog, ac

wrth fod yn sychedig, wrth ym-
prydio, wethorwedd, wrth weith-
io, wrth orphwys, * * * * *,
ac wrth ollwng gwedd; bydded
iddo fod yn fellidgedig yn de-
fnewol ac yn allanol; bydded yn
fellidgedig yngwaillt ei hen; by-
dded fellidgedig yn ei ymenydd;
bydded fellidgedig ynghoryn ei
ben, yn ei arleisiau, yn ei dalcen,
yn ei glustiau, yn ei aeliau, yn ei
lochgerau, yn ei llygaid, yn ei
drwyn, yn ei ffinenan, ac yn ei
holl dhanedd, yn ei wesosau, yn
ei wddf, yn ei yagwyddau, yn ei
arddrysau, yn ei freichiau, yn ei
ddwyllaw, yn ei synwau, yn ei
galon, ac yn holl ranau tafnewol
ei fol, yn ei arennau, ynghosiliau
ei forddwydydd, yn ei gluniau,
* * *, yn ei goesa, yn ei draed,
yn ei forddwydydd, yn ei gymal-
au, ac yn ei gwinedd.

Bydded fellidgedig yn ei holl
gymalan, o goryn ei ben hyd
wadnan ei draed, na byddo na'n
iach iddo.

Bydded i Fab Duw, gyda'r holl
ogoniant a'i anrhydedd, ei fell-
idithio ef; bydded i'r nefeodd,
gyda'r holl alluoedd ynddi, ym-
godi yn ei erbyn, a'r ddanffio ef,
oddieithr iddo edifarbau, neu
ynto wneuthur boddionrwydd.

Amen, felly y byddo, Amen.

Y MADOGIAID, NEU YR INDIAID CYMREIG.

FRANCIS HILL GOMER.—Yr ydwyf
yn cymeryd y cyflensdra hwn pob
hysbysu ar frys, ac ar fyr orïan, fel y
dygwdded i mi yn ddanweiniol ryw
brydnewn, dero wrth wr boneddig
o'r enw John Jones, o'i enedigaeith o
Ddolgelau, yn hŷ cyfall yn y ddinas
fawr hon, a'r hwn sydd yn drigianol
yn awr yn hool *Hermontary, Southwark,*
Llundain. Ni welaswn ef erioed ond
sawrth o'r blaen, ac o herwydd hyn

nid oedd ein cydnabyddiaeth ond
ychydig; beth bynag, fe dygwdded-
edd (fel y mae yn fyrych iawn: yn y
dyddiau hyn); Pr. ymddyddan droi ar
yr Indiaid Cymreig yn Ngogledd A-
merica. O, ebr Mr. John Jones, y
mae genyf a Bibell a *Phoebe Tobacco* a
gwedd gas yr Indiaid Cymreig yn
America, y rhai a nffonwyd yn nffur-
i mi o gylich tair blynedd yn of gydd
fy nghyfall Lewis Lewis, Yn. o Dar-

ington Mills, district of Newcastle, county of Durham,* Lake Ontario; yn y Tabernaclau Cyfarwll, oddiwrth un Mr. Palmer, o Montreal, gwr-bonheddig o'i ededigageth o Ddehenbarth Cymru, yr hwn a fu flwyddyn o leiaf yn mhilith y Madogialid, ac a sef yno yn Genadydd new Westiddeg yr esengyl, a chanddynt hwy y casodd efe y Bibell a'r Pouch Tobacco; ac y mae y ddan o'n llaw-wneuthuriad hwynt; a gwaith tra chywrair yn wir sydd ar y ddau. Pan glywais hwy, dywedais y byddai yn dda iawn genyf gael golwg arnynt, ac y dangoswn i hwynt i Gymdeithas y Cymreigyddion yma yn Llundain; efe yn bur barod a'n hatebodd, eo bod at fy ngwasanaeth, ac y cawn eu benthgyl i'w dangos i'r Gymdeithas, os galwn i yn ei dy ef am usarddeg o'r gloch y boten drapoeith; sef y gwneithum; ac y maent yn fy meddiant i yn awr.

Yr ydwyf wedi gwneud darluniad o'r Bibell a'w anfon i'm cyfaill Gomer, os bydd efe gystal ag argraffu llan y cyfryw ar un o du dalenau y Seten fe fydd yn dra derbynol gan ei blant yn gyffredinol weled gymaint ydyw cymrodddeb eis brodyr yn anial America. Yr ydys hefyd yn hyderu na fyddai y fath yn ymddangos fel brycheuyn yn ngwyneb y fath gorff ysplenydd ag yw Seten Gomer.

Wedi derbyn y Bibell a'r Pouch, ac wedi cael cyfarwyddyd gan Mr. John Jones, myfi a' alwais ar un Mr. Efan Lewis, yr hwn sydd yn byw yn Rhif. 13, yn Heol Hanway, Oxford Road, ac y mae efe yn frawd i'r rhagddywededig Mr. Lewis Lewis, yr hwn a ddaneth a'r Bibell a'r Pouch o'r Americ i Mr. Jones; ac y mae Mr. E. Lewis wedi bod efo ei frawd o gylch blwyddyn yn ei artref, wrth Lyn Ontario, yn America. Pan ddaellais hwynt, mi gyherais y cyfeudra i holi Mr. E. Lewis yn ffeid fanwl, ond yn barchus

felly, ymberthynas i Mr. Palmer, gan ofyn a oedd dichen yn ei dyb ef y gallai Mr. Palmer dwyllo ei gyfaill Mr. Lewis Lewis, ac hefyd Mr. John Jones, ac ymhyfryd yn ei ddireidi wrth chwarae a themladau ei gyfeillion a'i gydwladwyr yn gyffredinol, drwy anfon y cyfryw bethau yn anrheg i Mr. Jones, a dywedys en bod o wneuthuriad epli Madog a'i ganiayddion, &c. &c. O, na, ebr Mr. E. Lewis, nid eifl hyny mo'r bod—y mae y cwbl gan wired a'n bod ni yn hanfodl yn y fah yma! Efan chwanoedd hefyd fod Mr. Palmer yn wr gonest geirwir, ac o gryn gymertad yn y wlad, a'i fod wedi adeiladu tref, am yr wyf yn ei gofio, o fewn 60 milldir i Montreal; a elwir yn awr ar, neu wrth ei epw ef ei hun, sef, *Palmer's Town*.

Y mae Mr. Palmer yn ychydig o Fardd, a chwedl anfon llinellau barddonol gyda'r Bibell a'r Pouch, neu Gŵd Mygys; bawna yn eu hysgrifennu yma oni b'ai eu bod yn y Sacsoneg, canys y maent yn fy meddiant.

Mae y Bibell yn bodair modur a 2 o hyd, a hyd ei phen yn ddwy fodfodd 2 o ddyfnder allanol; ac wrth ei mygu hi, y mae llun pen dyn, neu yn hytrach wynebpryd hardd, gyfarbyn a'ch gwyneb, wedi ei gerho neu ei dori yn y gareg yn wych lawn; ac y mae llun dan sioghenyn yn eistedd a'u traed ar led, neu yn Serehog, wyneb yngwyneb, yn agos i'r pen neu at ddyn wrth ei mygu hi. Chwi a welwch ar yr ochr arall i'r ddalen ddarluniad o hwni wedi ei dynn yn dra creifddgar, yr hwn sydd hanner ei maint ymhob ffordd.

Y mae y Gymdeithas Gymreigyddol wedi cael o'r Americ lyfr o'with yr Uchganwriad (*Major*) Amos Stodard, a argraffwyd yn America yn y flwyddyn 1812, yn yr hwn y mae llawer oedd o broffadon eglur a dymwad o hantfodiad y Madogialid.

* Mi welais ail-ygrif o lythyr oddi wrth Mr. Lewis Lewis at Mr. Jones, yn yr hwn y cyfeirir i ei fod wedi ei enwi i fod yn Aelod Seneddol am swydd Durham, yn America.

Yr ydwyf yn ffeid fanwl, ond yn barchus felly, ymberthynas i Mr. Palmer, gan ofyn a oedd dichen yn ei dyb ef y gallai Mr. Palmer dwyllo ei gyfaill Mr. Lewis Lewis, ac hefyd Mr. John Jones, ac ymhyfryd yn ei ddireidi wrth chwarae a themladau ei gyfeillion a'i gydwladwyr yn gyffredinol, drwy anfon y cyfryw bethau yn anrheg i Mr. Jones, a dywedys en bod o wneuthuriad epli Madog a'i ganiayddion, &c. &c. O, na, ebr Mr. E. Lewis, nid eifl hyny mo'r bod—y mae y cwbl gan wired a'n bod ni yn hanfodl yn y fah yma! Efan chwanoedd hefyd fod Mr. Palmer yn wr gonest geirwir, ac o gryn gymertad yn y wlad, a'i fod wedi adeiladu tref, am yr wyf yn ei gofio, o fewn 60 milldir i Montreal; a elwir yn awr ar, neu wrth ei epw ef ei hun, sef, *Palmer's Town*.

Yr oedd yn hyfrydwch mawr genyf weled yn rhif. 38, tu daten 201, o'ch Seren, lythyr oddiwrth ein gwiwglodus gydwladwr Mr. John T. Roberts, gynt o Rôsa, yn agos i Ddimbych, ac yn ddiweddar o Utica, yn America, yn rhoddi y fath hanes hyfrydol yn wir i bawb sydd yn ewyllysio yn dda i achos y Madogiaid, drwy yr ymdrech cadarn ag sydd yn cael ei wneud gan amryw o ddynion ieuanc yno; efe ac un arall wedi myned i chwilio am danynt, ac ereill yn barod, ac yn eu

cynyg eu hunain; ac yn aros y naill a'r Hall i gyflawni dyledswydd a ddylesid ei chyflawni gan rai o'n cenedl flyneddoedd meithion yn ol; gobeithio y bydd i'r Hollafluog Dduw goroni eu hymgais hwy a ninau yma â llwyddiant, fel y byddont yn foddion i agor drws i anfon yr efengyl i'w plith; hyny ydyw gwir ddymuniad eich caredig a'ch diffuant gyfaill,

THOMAS ROBERTS, *Llywyrhudo*.
Llundain, Araf 28, 1819.

DARLUN Y BIBELL.

Twll i Gorseu neu Bibell.

Y MADOGIAID.

HAN O LYTHYR ODDIWRTH DAFYDD L. ROBERTS, GYNT O ROSA, YN AGOS I DDMBYCH, OND YN ANFOD UTICA, GOGLEDD AMERICA, (BRAWD I JOHN T. ROBERTS, YR HWN GYDAG UN ARALL SYDD WEDI MYNED I CHWILIO AM YR INDEAD CYMERIG); AT EI CHYFILLION A'I BERTHYNASAU.

Utica, Mai 31, 1819.

ANWYL BERTHYNASAU,

A CHYFILLION HYNASU,

Cynifer o honoch ag a glywsant am yr ymdrechiau a fu ymlith ein cyd-genedl yn y parthau hyn, i'r dyben i gael allan ran arall o'r genedi Gymreig, (sydd, yn ol hanesyddiaeth, ynghylch 3100 o filldroedd i'r Gorllewin oddi yma, y rhai a adawsant wlad eu henafaid ynghylch 700 o flyneddoedd yn ol, a chau fordwyo tua'r Gorllewin a diriasant yn America), ac yn gymaint a danfon o honom oddi yma ddau i'w chwilio allan, mae yn dra thebyg

y bydd yn ddifys genych glywed oddi wrthynt. Yr ydym wedi derbyn tri o lythyr. Mi a adysgrifenas gymaint o honynt ag a feddylwyf a fydd yn fuddiol.

Y llythyr cyntaf a ddyddiwyd, "*Orlean Point, Ebrill 25, 1819.*" (Derbyniwyd Mai 6). Yr hwn sydd o ddeutu 200 o filldroedd oddi yma. Nid oedd ynddo lawer o newydd a fydd yn fuddiol i anfon atoch, ond eu bod wedi taro wrth ddau ddyn arall, felly fod 6 o honynt yn myned i St. Louis; ac mai 5 milldro o anialwch a gawsant yn y lle hwyaf heb un tŷ; a'u bod eill dau yn iach.

Llythyr arall a ddyddiwyd, "*Pittsburg, Mai 1,*" ac a dderbyniwyd Mai 17. "Gadawsom Orlean Point, 11 o'r boreu, dydd Llun, lle y cymerasom y dŵr gyntaf. Aethom o ddeutu

* Yr oedd dau yn cydgychwyn gyda hwy o Utica i fyped i St. Louis, ar achos arall.

30 o filldroedd y diwrnod hwnw, a lletyasom yn y coed, ar lân yr afon, ar dir yr Indiaid. Nid oedd tŷ yn agos, ond tai yr Indiaid yr ochor arall i'r afon. Cawsom amrywiol o fyrddau gwedi i'r afon en cario yno, a gwnaethom babell o honynt, a than mawr o'n blaen. Cysgodd rhai yn lled dda—ereill yn cwyno rhag oerfel, a chaled-wch y gwely.

"Dydd Mawrth, aethom ymlaen tua 50 o filldroedd, neu ychwaneg; a lletyasom mewn tafarn fach ar lân yr afon yn Pensylania. Cysgasom ni ein dan yn y cwch. Lletyasom y drydedd a'r bedwaredd noswaith mewn tai ffarm. Yr oeddym yn ein cylich yn cysgu yn y cwch. Yr oedd hi yn lled oer yno, ac yn barugo yn drwm bob nos. Daethom nos Wener yn lled hwyr i Pittsburg, a phrynasom heddyw y pethau a oedd arnom en hellsieu i fyned i lawr i'r afon; a phrynasom *fifte* am 20 dollar, gan ein bod wedi penderfyniadau at y Madogiaid, os yw yn ein gallu. Nid oes genym amser nac amynedd i roddi llawer o'n hanes ar ein taith, gan fod genym un peth llw enwi ag yr ydym yn meddwl a rydd fwy o lawenydd i chwi nag a ddywedasom eto. Clywsom neithiwr fod y *Steam Packet* heb gychwyn i fynu afon Missouri. Ar ol darfod ein marchnad, aethom i ymwelw a'i llywydu, yr Uchganwriad Long. Yr oedd ef o fewn dwy filldir neu dair i'r dref. Ar ein taith ato gwelsom gwmni o filwyr ar en taith o Pittsburg i fyned i fynu afon Missouri o ddeutu 1800 o filldroedd. Aethom ymlaen at y *Steam Packet*. Yr oedd yr Uchganwriad Long ar y bwrdd; aethom ato, a gofynasom iddo a oedd arno eisieu ychwaneg o deulu i fyned gydag ef. Dywedodd fod ganddo ddigon. Ar ol ychydig o ymddyddan, dangosasom iddo y papurau argraffedig oedd genym. Darllenodd un o honynt; ac ar ol ychydig ychwaneg o ymddyddan, dangosasom iddo y papur ysgrifenedig. Yr oedd ei wyneb pryd fel un yn llawenhan yn fawr.

Dywedodd fod un Dr. Mitchell, o New York, wedi ei gynghori yn fawr i gymeryd gydag ef un a oedd yn deill yr iaith Gymreig. Dywedodd hefyd ei fod wedi bod yn ymddyddan â Clark (*Lewis and Clark*) ynghylch yr Indiaid Cymreig. † Yr oedd ef yn dywedyd ei fod wedi gwelw rhai o honynt, ac yn dywedyd yn gyfatebol i ereill am danynt, eu bod yn preswyllo mewn dyffryn yn agos i'r mynydd creiglyd; ond nis gallasai Clark roddi llawer o'n hanes. Dywedodd yr Uchganwriad Long y byddai yn hynod dda ganddo gael ein cwmni i fyned i fynu yr afon. Cytunasom i gyfarfod 8g ef yn St. Louis. Y mae ef yn bwriadu cychwyn ymhen ychydig ddyddian, os nid y foru. Mae ef yn edrych yn ddyn hynod hawddgar a charuaid, ac yn ymddangos yn llawen o'n gwelw.

"Yr ydym yn cael lle i sefndwl fod yr Arglwydd yn gweithio gyda ni. Yr ym yn hyderu y bydd yn llawon genych eich bod wedi rhoddi llaw o gynorthwy aty gwaith, fely mae pob tebygolrwydd y ceir hyd iddynt yn fuan. Yr ydym yn deall mai Clark ydychydig *Governor Missouri Territory*, a'i fod yn byw yn St. Louis. Yr ydym yn bwriadu myned ato, os bydd bosibl, i ofyn ei gyngor, &c. Yr ydym yn parhau yn benderfynol i fyned atynt, os gallwn; ac yr ydym yn meddwl nad oes ond anghau a'n batal. Yr ydym yn gobethio y bydd i chwi ein cofio o flaen gorwedd gras. Ni a gychwynwn eto ymlaen y foru. Ydym ein daa yn iach, aq yn cofio atoch yn garedig."

Llythyr arall a ysgrifenyddwyd yn *Cincinnati*, yr 11eg o Fai, ac a ddarbynwyd y 29.

"Cychwynasom o Pittsburg gyda gwynt gwrthwynebus a gwlaw. Nid aethom ond ychydig o filldroedd y diwrnod hwnw, o herwydd fe'n ludd-iwyd gan y gwynt. Gostegodd y gwynt i raddau helaeth ar ol machlud haul. Daeth cwch o hyd i ni pan oeddym yn cychwyn, yn myned cy'n

bellod i lawr afon Ohio a minau; rhwymaon y ddau ynghyd, ac felly y deffuan hyd yma. Cawsom y gwynt yn wrthwynebus amrywiol ddwyddiau, a'n chysylltu i'r lân lawer gwaith; ac a'n galluon fynes ymhellach hyd, cyngiad y gwynt. Gwelom lawer o dir da ar lân afon Ohio, a llawer o dir ffawd yr olwg. Dydd Sadwrn, yn fuan ar ol machlud hant, daeth y *Steam Boat* a hyd i ni, ac a'n gadaedd yn fuan. Tea deg o'r gloch y noson bŵpo daeth yn dymhell fawr, mellt a tharanau, gwynt a gwlaew mawr. Yr oeddym wedi myned at y tir cyn i'r ystern ein dal. Yr oedd arno'n ofn i'r coed ddiagyn arno'n gan aeth y gwynt; a gwelom wedi hwy amfw o'r coed wedi eu tŷti, neu eu tŷti gan y gwynt. Ataliwyd at awr, neu awr a baner yno. Yr oeddym yn teillio y nos tra y byddai y hennau yn oleu; obligeid ein bod yn myned yn rhwyddach yno at y dydd, o herwydd nad oedd y gwynt yn ein fuddiol gyswnt. Daethom at Cincinnati neithiwr o'byn i'r o'r gloch. Aethom y boren at yŷt Hickmanwriad Long, i ofyn pa bŵd yr oedd yn bwriadu cychwyn oddi yma, gan fod arno'n ofn iddo fod yn St. Louis lawer o'r blaen. Dywedodd y byddai yma wythnos neu ychwaneg. Dywedodd hefyd ei fod yn meddwl na'n gall gyswnt ond un o honau, ac y byddai yn dda ganddo i'r hall fydd gyŷt rŷt o'ell i'r fynu afon Arkansas. Ac os byddai yn myned yn hed-agos at y nŷt lle y cyfarfod y Cymry, y ddaethom i'r o'r wyf gyŷt un o honau atynt; ond mai gwel fyddai ganddo eu gwled ei hapan. Nid ydym yn gallu yn iawn gyfnyddio i ymdduel i'r gŷt yn St. Louis; ond os meddyllwn wedi gwydd yno mai dyna ein fyled-awdd, yr ydym yn bared i wneuthur felly. Yr ydym yn dygwyl cael ychwaneg o amlygiad ynghylch yr Indiana yno, a gweithredyn oten a gallwn, yn ol y cymorth a'r goleuni a gawna. Yr ydym yn bwriadu cychwyn oddi yma cyn y nos henn. Mae y dref

hon yn lled fawr; adgladad mawrion a hardd ynddi, a llawer o fasnachdai; a marchod iawn bob dydd, a llawer o dir bras o'i hangylch, a'r gwellt a'r yd yn tyfu yn ffrwythlawn. Y maent yn bwriadu rhoddi ychwaneg o'r nŷt yn y *Steam Boat* yma, fel y gallant fynes ymlaen yn gyflymach. Waddu-wch fydder ein llythyr. Ydym eich unfudd wasanaethuwy,

"JOHN T. ROBERTS,
"WILLIAM PERRY."

D. S. Y *Steam Boat* y ma' fy mrawd yn son am dano sydd wedi ei anfon gan Lywodraeth yr Unol Daleithiau, i'r dyben i odrych anawdd y rhan orllewinol o'r wlad hon, &c. Ac os bydd ef yn cael myned gyŷt hynw, yr wyf yn lled ddysgwyl y ca'f et maled y gwa'f neaf. Yr ydwyf yn dygwyl llythyr yn fuan oddiwrtth o St. Louis; ac os ca'f ryw beth yn werth ei anfon atoch, byddaf yn sic'r o'i wneuthur.

D. L. ROBERTS, U.S.A.

**MYNEGIAID BYNEDDOL
CYMBRITHAS CYMRUWYDOL
ABERTAWA A CHASTELLNEDD.**

**DYFYN I'W LLEN
HEDDWCH
PARHAU A CHYFFREDNOD.**

Abertawe a Chastellnedd ydydd ym-
lawn Heddwch parhau a chyffredinol, a
gynhaliwyd yn Abertawe, Eib. 16, 1819,
SAML. BORDA, yn y Gadair.

Lloches i'r ymdduel.
16af. Fod i'r Heddwch gyswnt o gyf-
nyddied y Bieddied gŷt a'u gyswnt yn
Socnag a Chyffrednag.

21. Bod y personau cyswnt gŷt
yr Eisteddfod am y ffrwyth gŷt, a'u
ynghyd i'g awdurdod i ychwaneg at eu
rheol.

Thomas Bigg	Wm. Kemp
T. Bacon	Wm. Lewis
Elijah Waring	Henry Bath
Saml. Borda	Joseph Gibbins
Joseph T. Price	Burton Gibbins
Robert Robin	Thomas Luke
Joseph Robert	William Padgett

Tyngor, SAML. BORDA.
Cefn, THOMAS LUKE.

Sydd, Fod i Gyfarfod Blyneddol newt y Gymdeithas gael ei gynnal yn Ebrill, 1880, ar ddiwrnod a sefydlir gan yr Eisteddfod, yr hon a gyhoeddir yn gyfatebol.

Y MAE Eisteddfod Cymdeithas Gynorthwyl Abertawe a Chastellnedd yn taffalo hyfrydwch trwy wad o fâch cyfoillion y sefydliad en Mynegiad Blyneddol.

Wedi ymddiried lldyng rheolaeth achosion y sefydliad, eich Eisteddfod ydynt wedi dilyn yn ddrysog en gwaith yn ddiffrawer mawrioli y gwrthdrysych sydd i'w gyflawni, ac er cuiail y moddion a roddwyd i'r dyben, a'u hanigon o'rwydd en hūnais i sawredd y gorchwyl; gan wybod fod y rhagfarn sydd ganddynt i ymddrechlu yn ei erbyn, wedi gwreiddio yn ddawia yn y natur ddynol, a chwedl llwydo gan hynafiaeth, gan ei ystyried a'i gyflawnhau yn agos gŵn bob llywodraeth, y maent wedi ymgelfio i wasgaru egwyddorion heddychoi yr Hwn a ddywedodd, *Pe o'r byd hwn y byddai fy mrenhiniaeth i, fy ngwethion i a ymdrechent, fel mae'n rhoddio i'r Laddewon.*

Oddiar eich Cyfarfod Blyneddol diwyddaf y mae miser tra helaeth o draethiadau y gymdeithas wedi en derbyn a'u rhannu; gan y sefydliad cynorthwyl yma; ac fe ymddengys trwy amryw arwyddion pan y derbynai y traethiadau yma ddarlunol hynaws, en bod yn dwyn gyda hwynt argyhoeddiad fod rhyfel ar bob achos yn dithaf anghywas ag atirawineth yr hwn a arwyddwyd yn berys. "Tywysog Heddwch."

Trwy argyhoeddiad y dlohon amcniad y Gymdeithas gael en dwyn ymlaen trwy ddodi yn y papurau newyddion gynyddiad papurau ar achos rhyfel, y mae eich Eisteddfod wedi diwallu golgyr papurau newyddion Abertawe a Chastellnedd ar yr achos, y rhai a gawsant dderbyniad, a'u dodi mewn; y canlynid o hyn a fu lldyng gael en darllen gyda bywiogrwydd a bodd, a'u rhoddi i mewn i papurau newyddion perthynol i amrywioi barthau o'r deyrnas.

Y MAE eich Eisteddfod yn harnu fod y dull hyn o wasgaru gwersi a fo yn tueddi i fathain heddwch yn dda boddol, ac yn cyngw cyfla tēg i hwy hynag a sydd yn ewyllystor i ddefnyddio ei bla gwisgrion, mewn modd llythrennol i'w hūn, a boddio i'r achos.

KMAE eich Eisteddfod yn bwrwdu paratol traethawd yn yr iaith Gymraeg a sydd yn cynwys y rhannau mwyaf hynod yn y pump rhifyn a gyhoeddiwyd gan y Ffan Gymdeithas.

TRA y mae eich Eisteddfod wedi bod yn egniol yn lams egwyddorion heddychoi trwy y rhan hyn o'r lams ag sydd yn ddysgrifwng dan en hamathyddiad, nid ydynt wedi colli golwg ar weithrediadau y fan sefydliad, nac ychwaith ar gymdeithasau ereill sydd wedi en darllo yn y wlad helaeth, er llywyd i'r on gwrthdrysych Cristnogol, ond gyda hyfrydwch y mae ganddynt synegu, fod y sefydliadau yma i gyd yn cychwyn ymlaen yn en gyrsu cariadus yn dabyg i gynifer ffrwd oddyftoced tawel yn ddrhau en dyffynoced, gan harddu a ffrwythloni y gwledydd hyn, trwy y rhai y maent yn dyllo.

Rhag bod en argraff aymmunol wedi ei wneuthur ar feddyllias llywodraeth y wlad, mewn perthynas i burdeb egwyddorion Cymdeithasau Heddwch, harnodd Eisteddfod y fan gymdeithas yn addas i gyflwyno y Tywysog Rhaglaw ag adysgrifon o'i llawmfridau a thraethiadau, wedi en rhwymo yn dra gweh; hyn a wnaud trwy gyfrngiad Anglwydd Iarll Sldmonth, ac a gawsant dderbyniad dymunol.

Oddiar cyfarfod blyneddol y fan sefydliad, y mae amryw gymdeithas cynorthwyl wedi en darllo mewn amrywioi barthau o'r wlad, y mae sydd yn gweithredu yn fywiag, ac yn cydredd i adnawdd y fan dymunol, gan wasgaru trwy gyhoeddi parthau o'i dylanwad ag egwyddorion heddychoi Cristnogol.

With gyfeirio eich ystyriaeth at y Dryneth cynorthwyl yma, ni all eich Eisteddfod lai na llawenhan en ei bod mewn amawdd o welliant cynhyddol, er y iaith law i'r hyn y dymunem, wrth ystyried mawredd a phwys y gwrthdrysych. Am hyn, ni allant deimlo en rhyddid yn gyflawn i ymddol i'r rhan hyn o'r gorchwyl heb alw ar en holl gyfeillion i ymgwio yn ddan-ddyblig i wasgu ymlaen i'r rhoddiad i gymarth gwaith heddwch, ac ewyllio da i ddynion.

Ni all eich Eisteddfod darsyn en Mynegiad heb hysbys yn byderus y bydd gwrthdrysych en gosal yn sicr o dodi i ben, canys "ganau yr Anglwydd a'i llefarodd." A phan y mient yn maddodi am y chwenychiad prysur en heddwch parhau a chyffredinol sydd wedi cynhyrfu mynwesu ychydig o'r rhai mwyaf meddyrhar o ddynolryw, ymlith y gwahanol genhedlaethau, ni allant lai en meddyrhar y meddyrhar bod yn canfod yn y Gymdeithasau Heddwch Blyneddol o'i diwmod hwn yn yr hwn y bydd i'r Mynegiad deyrnas; yma cawsant en oloddyfau yn rhydd, a'u gwysgryn yn blaeduriau; a'u chwyfryd.

cenedl, gladdf yn erbyn cenedl, ac ni ddysgant ryfel mwyach."

Cyfrifon rhwng Trysorwr Cymdeithas Heddwch Gynorthuol Abertawe a Chastellnedd.

DYLEDWR.	ECHWYNWR.
1818. P. s. c.	P. s. c.
Mewnllaw 2 6 0	Talwyd am 300 o
1819.	Fyngediadau Saca-
Tanagrifiadau a	neg 1 15 0
Rhoddion a dder-	Talwyd am 300 o
bynwyd oddiar y	Fyngediadau Cym-
2lain o Ebrill diw-	raeg 1 15 0
eddaf .. 28 17 6	Talwyd i'r Gym-
	deithas yn Llundain .. 20 0 0
	Am glodd sydyn
	au, &c. 0 17 0
	Mewnllaw 6 16 6
31 3 6	31 3 6

Llaunfuriadau Cymdeithas Heddwch Gynorthuol Abertawe a Chastellnedd.
 1af. Fod cynllun a gwrthdrysau y Gymdeithas dros ddwyn ymlaen Heddwch parhaus a chyffredinol, yn cael eu cymeradwyo yn wresog gan y cyfarfod hwn.

2il. Bod i'r Gymdeithas gael ei galw *Cymdeithas Gynorthuol Abertawe a Chastellnedd*, er dwyn ymlaen Heddwch parhaus a chyffredinol, gwrthdrysau yr hon fydd cydweithredu a gohebu â'r Gymdeithas a sefydlwyd i'r dyben hyn yn Llundain.

3edd. Na byddo i na cyhoeddiad gael ei yrru ar led gan y Gymdeithas hon, ond y cyfrywa fyddo wedi ei gymeradwyo gan yr Eisteddfod yn Llundain.

4edd. Bod i bob tanagrifiadau a rhoddion wedi talu y drul aohllysurol gael eu gyru i drysorwr y Gymdeithas yn Llundain, i ddwyn ymlaen ddyben mawr y sefydliad hwn.

5ed. Pob tanagrifwr blyneddol o bum swllt ac uchod, a phob anrhegwr o bum pint ac uchod i fod yn aelod o'r Gymdeithas hon, a bod ganddo hawl i dderbyn yn ystod y flwyddyn draethiadau bychain hyd at werth hanner ei danagrifiad.

6ed. Na byddo un dysiwr ystyried yn gymhwys i fod yn aelod o'r Eisteddfod oni bydd ei egwyddorion ar destn rhyfel yn hollol gydfyned â'r rhai hynny ag y sylfaenwyd y Gymdeithas arnynt.

7ed. Bydd i'r Cyfarfod Blyneddol cael ei gynnal ym mis Ebrill, a'r diwrnod o'i gynnal ei sefydlu gan yr Eisteddfod yn eu cyfarfod misol blaenorol.

Tanagrifiadau i gael eu derbyn gan y Trysorwr a'r Eisteddfod, a chan

Arianwyr (*Bankers*) Abertawe a Chastellnedd, lle y mae llyfrau tanagrifiadau yn agored.

ATEB

I OFFNIAD IOTA GLAN ANGŴF, (TU DALEN 280.)

CWMPEINI hardd o ddysion
 Gytarfu heb ystwr,
 Fe dalwyd pedair ceiniog
 O'r cyfrif gan un gwr,
 A dan fachgenyn glandeg,
 Heb aros fawr yn hwy,
 A dal'sant mewn canlynid,
 O ddean bob o ddwy:
 'Roedd yno saith o wragedd,
 Hwyl dal'sant ddimai'r up,
 A dwy o ferched llyfryd,
 Ddwy ffyrlling yn gytun:
 Yr arian oll chwi welwch
 Sydd yma 'gyd yn swm;
 A deuddeg oedd y dynion,
 A th swllt i tithan, Twm.

Ystrad dafodwg. DEW AB IAGO,
*3r Carson a tebion cyffelyb gan Daf-
 Gwrdymaer, Owen Owen, Llansamled, a
 Jacob Lewis, Melin Gellygryn.*

ATEBIAD

I OFFNIAD I' EUAN, (Tudalen 280, llyfr ii.)

Yn adnod ag sydd yn cynwys holl lythyrenau, neu egwyddor yr iaith Gymreig, yw yr olaf o'r xii. benod o'r 1 Cron.

Llansamled.

D. JONES.

GOFYNIADAU, &c.

Mr GOMER. — A fyddwch chwi, neu rai o'ch Gohebwyr dysgedig, mor fwyn a rhoddi gwybod i ni ar y cyfle cystaf pa beth yw yr achos fod y ffasiydd yn profesu yr athrawiaeth *gyffredinol* yn ymdebygu cymaint yn eu *gweddau* i'r rhai sydd yn profesu yr athrawiaeth *neillidol*, pan y maent yn gwahaniaethu cymaint oddiwrthyn yn eu pregethau? Yr ydym yn ddau ddyn sydd yn gofyn hyn o fwr-lad diiniwed, gan oheithio na bydd yn dramgwydd i neb. Nid ydym hyd yn hyn yn profesu gydag un blaidd, (fel y mae yn ddrwg y modd), er ein bod yn gwrandao yn aml ar amryw. Atebiad mwy, doeth, ac efenglaidd i'n gofyniad a foddlonni lawer o'ch darlennwyr mae'n debygol, ac yn enwedig nyni y

DDAU WRANDAWR,
 Pa swydd, neu gymerial, oedd i'r Poti-
 phar yn llys Pharaon? Ges. xxxvii. 36.
 IOTA GLAN GWAUN.

Mr. GOMEZ. — Dymunaf arnoch chwi, neu rai o'ch gohebwyr deallus, i wneuthur sylw, ac ymdrechu i roddi atebiad cywir i'r gofyniad isod:—A ydyw cof-lyfr enwau (*register*) yr Ymneillduwyr o bob enwau mor gadarn yn ol y gyfraith, i godi etifeddiarth, &c. ag ydyw cof-lyfr yr Eglwys Sefydledig?

EVAN TREFORT:

ATEB.

Gyda golwg ar ddiogelwch meddianau, enwau, a chymeriad, nid yw fflur-lywodraeth Prydain, yn gofyn pa beth yw barn grefyddol neb o'i deillaid; y cwbl a gais hi yw sicrwydd fod yr eiddo neu'r meddiant, yn perthyn i'r hwn a bôna hawl iddo, a hi a'i rhydd iddo, o ganlyniad y mae cof-lyfrau Ymneillduwyr o bob enwau mor gadarn ag eiddo yr Eglwys Sefydledig. Yr Ymneillduwyr sydd yn arfer lleiaf o Seremonïau wrth enwi eu plant, o bawb yw y Cyfeillion (*Quakers*); eithr sicr yw fod eu heiddo hwy, mor ddiogel iddynt eu bunain a'u plant, tra fyddo ein fflur-lywodraeth yr un ag ydyw yn awr, a phe byddent eglwyswyr

GOLYGYDD.

Pa fodd yr ydym i amddiffyn daloni Duw yn ei waith yn dyfetha 70,000 o bobl am bechod Dafydd? (1 Cron. xxi. 13. 17.)

TOTA GLAN ANGOR.

DYFENIWC.

Tri chae fu'r porfa yn gŵd-afwch,
Fesurwyd, A, B, N;
Rhif E o ychenn borodd,
Y cae A, heb eisien pen,
Ac F, waerth felly a B,
A d'wedwch i mi pa rif a bora N,
Yn nyddiau CA, os mynwch,
A llunhwc heb un llen.

IOAN LAM Y FELTEN.

RHIFYDDIARTE.

Os gardd fydd a'i chonglau yn 'scoedr' yn ddihall,
Er hyn yn hirach y naill ffordd dâ'r allall,
A'i mesur wynobolyn droedfeddi cawn
Yn dri chant a thregain a phumdeg yn llawn;
Gwahan hyd yr ochrau cyrylltŵch yn llon,
At faint sydd o gongl i gongl i hon;
Deg a thair llathen, bydd hyn yn y fan,
A modfedd yn 'chwaneg, ac wyth degfedd ran,
Ei hyd a'i lled weithian mynaga di'n bardd,
A faint fydd o gongl i gongl yr ardd.

PHILOPHROSOS.

Treletert, Dyfed.

Barddoniaeth.

DEISYFIAÐ GWYLAIDD.

YN Y PEDWERYDD CANRIF AR BUNTHYG.

ARGLWYDRI, Marchogion,
Bwrdeistiaid, wyr cywrair,
Sy'n eiste' yn Senedd-dŷ
Ymerodraeth fawr Brydain;
Holl ddeiliaid Gwyddelig
Y Pâb sydd yn anfon
Deisyfïad hyd atoch
O ganol y Werddon,
I nodi'n honniantau,
Ein hawl, a'n hachogion.
Ry'm ni'n gyntaf yn dâl,
Mai y Pâb, ein gwir arglwydd,
Yw angor ein gobaidh,
Ein cysur, a'n mawrwydd;
Er nad yw ond dyn,
Ry'm ni'n credu'n wastadol
Mai fe bia bob
Arglwyddiaethau daearol.
Felly'n dan o gynddarodd,
A digter angherddol,
Y gwelwn o'n cwmpas
Ryw 'strancian newiddol
O bob peth oedd henaidd,
A gwir, a sancteiddiol,
I flur o gau-grefydd,
Un newydd, annwiel,
Hacddair Brenin a'r Senedd,
Oblegid heretiau,

Eu chwythu a phylor,
Neu 'u llosgi wrth ystancian.
Ein hasch ni'n ddiysog,
Arglwyddia Marchogion,
Yw cwbl adferiad
O'n Fabudd iawaderon;
Dim llai ni chymernwn,
Na feiddiwc ein gomedd,
Rho'wch i'n'r Senedd-fainc,
Y Goron, a'r Orsedd;
Ac yna ni drefnwn
Ni'r Werddon yn weddol,
A'r Eglwys Gatholig
Gaiff fod yn fuddugol;
Esgobïaid, Abadiaid,
Mynachïaid, a'n 'Ffeirinid,
Adgynant yn llawen
Hen dân Maes-y-goffaid;
Dymunem ni'n unfryd
Chwlfriwio yr undeb,
A seilio Pabyddiaeth
I bob tragwyddoldeb.
Caniatewch i ni hyn,
Ac ni d'wedwn yn llawen,
Wele pydred gau-fyddwyr,
Fel gwellt yn y domes,
Ar feini a boncyffion
Yr hên ddull crefyddol,
Gwna'ch ddiwlo! Ddeisyfwy'r
Weddi'o'n wastadol.

IAGO TRI-CERUO, Cyfeithydd.

CAN

YMDADIAD A CHYMBIDRNAS Y CYM-
REIGYDDION, YN LLUNDAIN, PAN GEDD
Y BARDD YN MYNED I RYDECKHAM.

Gen. y diweddar Wm. Jones, Bardd Môn.

- 1 Yn iach fy nghysfyllion,
Rai doethlon eu dyg,
Rwy'n goffod ar draenel,
Ymadael o'ch mysg;
Ce's lawor o bleser,
A mwynder-dro maith,
With wel'd mor llafur,
A gweddus eich gwaith.
- 2 Mae rhai o'r Hen Gymry
Yn rhwala'n o chwith,
Drwy benyd o'r beunydd,
Mewn gwledydd a gwlith,
Ond eto daw'n ddi-ddid!
Fy nghuedl ynghyd,
O'u galen a'u carchar
O bodwar cur byd.
- 3 Dymunaf bob llwyddiant,
A gyniant (holl yw),
I bob un o honoch,
Tra hyddoch chi hi yw;
Boed pob rhyw feluder,
A mwynder i'ch mysg,
I ddilyn gweddolau
Ch hen ddaeu da a dyg.
- 4 Mae parch a chloed ielw
Am roddi'r Gymareg,
Er mawr wrthwynebiad,
(Yn anad na arg),
Ar drostol i'r Gymry,
I'w charu fel chiwi;
Heb hyu a'e dros-gof,
Yn angof, gwa i.
- 5 Gadtra ho ter llachar
Uwch daer yw dew,
Ni was anser cyfyng,
Gwall, ing, nag un llaw,
Fydh daifa'r iaith brydion
O galen pob gar,
Ond bydd ei gwyb rediad
Ar dachied fel dwr.
- 6 Pwy sydd mor ddyfal,
A'u gosol drwy gur,
And wneud yn eu henniaith
Bob araith yn bur?
Hwy wnant bob daioni,
Gan garu pob gwaith
A roddo mwy prydion
A swyddion o'r iaith.
- 7 Helli y naent beunydd
Ble newydd yw awr,
Y sydd yn dda yma
O'r Perles dda.
Yngylch apli beunos,
Sylw siwytheg a llon,
Ys byw yn alltiedad,
Bedi hynod yn hon!
- 8 Yn iach i'chwi'r wan,
Der gwylan a gal,
O'ch colli mewn gwendid,
Llwyd oidd lle i'f!

Ond eto gobeithaf,
Y deum rhyw dro,
I mewn i'ch cymdeithas,
Mae cyas i'm co'.

CYWYDD

ANERCH PHYLIP WATCYN.

ATHEAW YSOG LLANYSTUMDWT, YN Y
FLWYDDYN 1815; YN HWN YDDEDD
DOVN ISUANIG DYSGEDIG, A HOFFWR
MAWR AR BARDDONIAETH.

Aphro mawr, dyethir i'm wyt:—
Ba ddi, ai byw ydwy?
Gweddus i'm mewn gwledydd serch,
Wr mwyniad, a'r o' mawrgrh.
Ded waihi dy hertell beulah,
Y diwyd wr, od wyt iach.
Ar Fawr y'r holl alwad:
All hwn, pe chwihiwn, ni chaf;
Dyn wyt a doniaid id,
Pwy a ddyg dy addyng dy?
A dileg yw dy alwad,
O les i leuentyd y wlad.
Ond yn y gal, doniaid wr,
Rho'f ddyg i'a rhifyddogwr,
Yn daer iawn, dyo mawrgrh
Sylw ar rym a seiliad i'w iaith;
Da lawnddyg, hyawdi yndi
Y caid ein hynafiaid ni;
Boreublad, hi barahlynt,
Drwy hen oserodd ganocid gunt,
O fehyd hyd heb edwl,
Daf a wnaeth i'n dwylo ni.
Rhwyg gwawd-wyr, ddyg-wyr iaith,
Crino mae pob cwyteimwaith,
Ow! gresyn rho' i'w gair fel,
I farddwaith y famiaith fel,
Prif yw hon, puraf henniaith,
A'i beirdd gwyl, bu hardd eu gwaith.
Yn i'w ydardd wyf lediwy,
Mawr ei boen, rhwyg mawr a byw,
Diau'n ystyr dawn asud
Ein hen feirdd, a nbwy yn fud;
Edu mawrddyg, dwfn i'm arddel,
Krys ddydd yr aer a ddel.
ROBERT AB GWILYM DOU.
Bardd Mawr, Llanystumdwy,
Bardd Gaer narfon.

ENGLYNION

I SEREN GOMER.

Awnazh bér wiwder a ffar, ddygiedith
Yw'r Seren wen ddygied,
A ddygied i'w cwyllysgar,
Bod clod i baw a'i car.
Dymunol, rhagorol dros Gymra—i'm myg
Ma'n ta'n golau;
Dda effaith daer o'i holl,
Da agoriad dwg i ni.
Cofied i'w meddian yw'n i'w dda, gan hyn
Gwybodneth gynydd,
Hof harddwyth i'n hynedd,
A'n iaith yn faith wellth.
Cornel, Morgannwg, E. Dwydd.

HANESION, &c.

URDDIAD.—Y lloegwr hwn ordeiniwyd Mr. James Lawrens, yn Weinidog ar Eglwys y Bedyddwyr, yn Beula, Mynwy.—Y nos n'r blaen, pregethodd Mrd. T. Morris, a R. Edwards, (Rhuf. viii. 37, a Ioan. iv. 24).—Boreu dydd Mercher, gweddiodd Mr. P. Rose, a thraddododd Mr. I. Evans, gweinidog y lle, y gynaraeth, a gweddiodd yr urdd-weddi. Yna pregethodd Mr. D. Sanders a'r gweinidog iouanc, (1 Tim. iv. 24), a Mr. I. Dafis i'r boblyn gyffwrdd, (2 Cor. x. 4, 5).—Am 3, gweddiodd Mr. W. Thomas, a phregethodd Mrd. I. Morris a R. Edwards, (Dan. ix. 24, a Marc xvi. 16).

Cynhaliwyd cyfarfodydd gan Beibl Gymdeithasau yn Ngharnegybi, Caernarfon, Bangor, ac Traiwa, yn ddiweddar. Yr oedd y cyfarfodydd yn dra chyfrifol a llosg, a'r achos bendigaid y cyfarfodydd o'i herwydd yn llwyddo yn yr ardal-odd hyn.—Oes Beiblan, mewn gwithwnechdd buddlawn i Oes Rllym T. Pafn yw hon. Dymunem lwyddiant i'r gymdeithasau hyn trwy'r byd.

Derbyniwyd y Parch. J. Harding, A. C. Periglor Cymru, i Fwynhad o Berigolimaeth Cof, Morgannwg, yr hon a waghwydd trwy farwolaeth y Parch. T. Dafis.

LLOEGR,

MANCOWEN.—Er nad oes dim terfysg na dymuniad gared wedi cymerid lle yn y dref achos a'r gwynogacth wedi ein cyhoeddiad diweddar, eto nid oes un pwac gwladwracthol, poethuad i'r deyrnas hon, na o'n deyrnas arall, wedi denu cymaint ar sylw trigolion Prydain o bob gwlad, yn ddiawd a chyfoethog, ag yw hwn; byddai ystyfennu y cwtb i ddeur-leannau wedi ystyfnos i beddyw ar y pumc hwn, yn ddiogon i leawibannwr dwain o leinf o'n rhyfynau, ac am hyay nid oes fodd i ni ond rhoddi talfyrion o'r hystyr-iaeth a welom, mor ddiddedd ag y mae-rom, ac amlygu ein meddyliau yn onest ar yr achos. Gobeithom ein bod wedi cglwre ein meddyliau i foddhynnydd pob gwladgarwr, yn eithyn terfysg, chwyldro-od, ac anghedd-dod i'r awdurdodau sydd, ein bod yn hollol wrthwynebol i egwyddorion gwladwracthol Hant, er ein bod yn aml yn ein meddwl i'w eisien diwydd ynghydnyddychiol, y wlad hon yn y beneddi; ond gweli o fil o welliau fod pethau yn aros megys ag y maent, na phe

cyswrtal diwyddiad gortwyllt a chwyldro-adol Hant i'r; cawwythach o lawer fyddi-ans gormes achelwyr, na llywodraeth lli-awsanyddig adiffddigian; y peth amsaf agus i fod o dan llywodraeth setan ei hun fyddai gwynn-af fyw o dan Ff.—d ac Arglwyddi y Chwil-llys yshrydol, (a phaidio dystydyd dieffig), ond yr ydym yn ystyried llywodraeth gweris ddiwydd-ador, ar na byddai ganddynt ddim i gollf mewn rhyfel durtrefol, yn y camol rhwag y ddau achos—yn warch na'r cyswrt, ond nid cydderwg a'r olaf. Ni byddai diogelwch i foddianau heb, pe medrai y sau i nad oes ganddynt ddim i gollf, gael y llaw farnaf yn y llywodraeth; a os na byddai diogelwch i foddianau heb, y canlyniad huan fyddai i'r wlad fynydd yn ddidded-ianau, a'r trigolion oll yn llwythau o lym-riaid barbariaid, a phob peth dan ys euw hywedd-dra, new warchid-dra, wedi cillo am byth. Digon o ddiwyddiad yn ein harn ddiwyddiad yn yw, fod pob ar, tref, neu ddinas, yn cael eu cyndryddiol yn gyfartal; pob na a fyddo yn talu trethi unlongyrfel i gael llinf yn newidat aelod-au; ac aelodau y Tŷ Cyffwrdd i gael eu dewis bob tŷr, ac nid pob saith alynydd.

Eithr y ddol yn awr yw, nid pa na a yw egwyddorion neu heriau diwyg-ysr Barchester, yn eis bodid, neu na ydynt, ond a oedd gwrthoddydd eu cyfar-fo, a'n hynddyddiad yn y cyfarfo, yn gyfryw ar aas cobdeannir gan ein fwr-lywodraeth; os nad oeddynt, yr oedd gwad y rhai a gollmaent eu bywydau ar en penna eu hunain; eithr os oeddynt gyfreithlon, rhaid fod y gwad ddywallt-wyd yn wood gwrion; ac o ganlyniad yn gwlw am ddialed.

Teatra y Courier gwladgarwr a'i gan-lynyddwr eithryddodol, fod y cyfarfo yn un terfysg—fod llinedd mawr o ddyn-iaon o amryw barthau wedi ymgasgu a llym mawrion, tebyg i fystiau dyrmu, yn eu dwylaw—eu bod yn cawdded yn rheol-aid, megys milwyr, eu bod yn ddygn hancu, ac trwy'r fforddau terfysg ar-nynt, mae; "Mae a rhedid-did, na farwolaeth! a'r cyfith—bod na, naq ychwaneg, ar trigolion hedyddiol wedi tyngu bod arnynt o'n y gwelai y dyf-arddug—ac na wneith y marchuodde lrawi ddin hancery galanatra ag a ddy-wedir gan lawer o lloegwyr; ac ar un pwyd mwydd ystyfnu o dan law meddyg y chylf yn Barchester, yr hon a dyfist nad oedd ond ddyddwyr yn y claddf, a dan allan, o dan afn meddygion y lle hwyd.

Er nad ydym ni mor barod a llawer i reedg at y Courier a'i gydwethwyr, pan fyddem am wybod gwybodaeth amlwg hancu hwy, eithr ydym yn ddiat parod i wrando ar pawm gan nad a ba hant y delo; nid anghadd gehym greu y gwr-ian, "Pob peth a rydd gwr am ei cinioc."

er mai tad y celwydd a'i dywedodd; eith-
nid ydym yn canfod dim yn y rheysiad-
au uchod a ddichon gyfawrhau y weithred
o ladd deillaid ei Fawrhydi. Pa un-
ad doeth neu anoeth oedd cynull lliaws mawr
o bobl i'r un lle, o'dd yw y cyfryw gyn-
bulliad yn waharddedig gan ein fawr-
ydrach rhagorol; o ganlyniad rhaid bod
y cyfarfod yn gyfreithlon; ac os cymhwys
tori am daws, a lladd dynion mewn un-
rhyw gyfarfod cyfreithlon, cymhwys he-
fyd yw rhathro mewn modd llofruddlog i
bob cyfarfod a gynbullir yn unol a'r
gyfraith; pe delai i ben rhyw Ynadon
fod y Beibl Gymdeithas a thuedd drwg
ynddi, gallent yrru lluedd arfog i'w gwas-
garu; a gallent ddygwyl y byddai holl
Feibl Gymdeithasau y deyrnas i gael eu
*Manchester*iddio yn fuan; yn neillduol
am fod amryw Eglwyswyr urddasol wedi
ysgrifenu mai dyben y cyfryw gymdeith-
asau yw dymchwelyd yr Eglwys Sefydi-
edig, parhad yr hon a ystyri'r ganddynt
yn hanfodol i'n fawrwyddraeth. A chydâ
yr un priodoldeb yn hollol y gellai arfog-
lon gwaellyd syrthio ar gynulleidfa o
addolwyr, ar unrhyw amser, a lladd rhai,
clwyfo ereill, a gyru y lleill ar ffio.—
Hawdd fyddai cael esgus am hyn; gan
fod rhai *gweinidogion crefydd*! wedi ys-
grifenu mai mewn rhagrith y mae rhai
addolwyr yn gweddio dros y brenin a
heiddwch y deyrnas; ac mai eu dymuniad
yw "Marw wneio'r brenin, a therfys-
yddo trwy'r deyrnas!" Ni buasem ni
yn cymeryd cymaint sylw o'r hys a fu
yn *Manchester*, oni b'at y tuedd cryf sydd
ynddi, (oni awlygir y diglhouedd mwyaf
dwys a chysfiredin yn ei erbyna), i osod
rhydd-did gwladol a chrefyddol yn yr
embyrdwydd mwyaf. O ran ymddygiad
y bahl yn y cyfarfod hwn, nid oes neb a
feidr brofi nad oedd yn eithaf beddychol.

Gwael lawn ya ein golwg ni yw hanes
y *Syn mawrion*—nis gellir profi eu bod
amgen *Syn ymdeithwyr*—nid oedd ffon,
ygafwyd, gan un o bob deg o'r dyfais—
gyddleot o'i cyn cychwyn fod lluoedd
arfog yn y lle a'r gymydogiaeth; a phe
huasent yn bwriadu gwneuthur drwg, o
sic i'r milwyr, a ellir meddwl eu bod yn
gymaint ffylliad a thybied fod *ffon delithio*
(bach neu fawr) yn llaw un o bob deg,
ya ddigon i wrthsefyll *mangwladu a dryll-
iau* milwyr traed, a *chmoldysau* gwyr
meirch!!—afuasent yn goddef i'w gwrug-
edd a'u plant *di-ffyn* i fod blith draphlith
a hwy? os felly, cymhwysach fusesai eu
gosod mewn gwallgofdy na'u rhifo i'r
ceddyf. O ran eu banerau, a'u *cerddedol*
theolodad, fel milwyr; nid oes lle fenny-
i fyngu fod pethau cyfelyb yn Lloegr
ar amserau etholaad ac i'w Senedd,
a chyfarfoddyd lawer o wahanol fath;
ie, mewn lawer o fudd-gymdeithasau
(*benefit societies*) yr ydys yn cerdded yn
drefnus ar ddyddiau nodedig. Ond digon
ar hyn yw sylwi, nad oedd na banerau
na dim arall gan y dyfais uchod ar nad
oedd gan y myrddynau a ymgasglodd
ychydig cyn hyn, ar yr un achos, yn
Maesygofaid, *Llundain*; ac ni fawrwyd

fod neb o'r rhai hyn yn deilwag o ger-
chaf, chwaithach o farwolaeth, ar y cyfrif
hyn. Daliwyd Harrison yno, ond aid
am ei fod yn perthyn i'r banerau na'r
dorff drefnus, eith am arach derfysgyl
a wneithai cyn dyfod ynd. Pa le y caw'd
cyfraith i wneuthur yr hyn oedd *ddimad*
yn *Llundain* yn drosodd *marwel* yn *Man-
chester*? Os canmoladwy ymddygiad
Ynadon yr olaf, dylai holl deillaid
fyddlonaf ei Fawrhydi gyduno i gos-
demnio Ynadon *Llundain* am ollwag tor-
feydd Maesygofaid i fyned adref oll yn
fyw.—O ran bod rhai wedi tyngu "eu
bod yn ofni y gwneiai y dorff ddrwg," a
ydyw hyn yn gwaaf fod drwg, ya cael
ei fwrriadu!—neu a ydyw ofnau neu ddrwg
dyb un dyn yn achos cyfreithlon i osod
arall i farwolaeth, heb na barnwr na
rheithwyr i'w brofi? Na ato Duw! Pe
tyngai Abraham ei fod yn ofni mai dyn
drwg yw Jacob, a rhaid gosod Jacob, ei
wraig, a'i blant, i farwolaeth ar y cyfrif
hyn? Y mae gwaed pob dyn onest yn
gwylltio trwy ei wythienin wrth feddwl
am y cyfryw gynygriad!—Y mae *cydne-
boddau lled ystyryth* gan rai dynion wrth
dyngu. Rhiairi Owen (blin genym ei fod
yn gwisgo enw *Cymreig*), yw'r gwr a
dyngodd ei fod yn ofni y gwneiai y dyfais
drrwg, ac efe yw y gwr sydd i gael ei
brofi yn mawrlydys neaf *Lancaster* am
AWDONIAETH GWIRFODOL, mewn Mw
a wnaeth efe wedi hyn yn erbyn Hunt
a'i gyfeillion. Y mae yr Uchelreithwyr
wedi cael ysgrif gywir yn ei erbyn.

Am rifedi y rhai a glwyfwyd, nis gellir
dywedyd yn gywir; nid yw yr hyn a
ddywedir gan y *Couriers* ar y pen hwd
yn perthynau i'r pwec; nid aeth ond ych-
ydig o honnynt dan ofaf meddgon y claf-
dy. Y mae Mr. Pearson, cyfreithwr
enwog o *Lundain*, yn ysgrifenu o *Man-
chester* i'r *Times*, (y papur newyddion
dyddiol mwyaf diddedd yn y deyrnas, a
phrif wrthwynebwyr Hunt), yn dywedyd
ei fod yn Hyderus fod y clwyfedyd o lefaf
yn *ST. CANT onifer*, amryw wedi marw,
ac ereill yn meirw o'u clwyfau; ac ya
rhoddi enwau cydawn 211 y rhai a wna-
dai efe am dangnt, gan ddarlunio natwg eu
clwyfau, ac o'r rhai hyn yr oedd 61 yn
fennywed! oll wedi eu clwyfo yn ddi-
m yn beryglus, ond 18 gwraig, a 33 o wyr,
y rhai a glwyfwyd yn ysgafn.—(Gorff
eu henwau oll yn y *Times*, Medi 3, 1819.)
Ond beth pe na buasai ond un wedi cael
ei ladd, neu dderbyn clwyf anghenol,
ychydig iawn a allai yr ystyriaeth o hyn
wellbau ar yr achos, gan fod gwaed un
dyn a dyweillir ya ddairad yn galw mor
uwel am ddialladd a phe byddai mai wedi
colli eu bgywydau mewn cyfelyb fodd.

Yn wir, pe buasai y cyfarfod yn der-
fysgyl, a'i wrthddech yn anghyfreithlon;
ni ddylasid eu gwasgaru trwy *gwiroch* cry-
nen a'w wedi darllen y *Derby* *addedyd*.
A'r unig beth tebyg i brawf ei bod wedi
ei darllen oll, a welom ni, yw ffynhonneth
un b'r hedd-geidweid, yr hwn a dyngodd

iddo glywed y Parch. C. W. Ethelstone yn darllen *rhys bapur*, a *dybia* efe oedd y derfysg-ddeddf, wrth ddwrs iŷ Mr. Bucton, lle yr oedd yr Ynadon wedi ymgynull; ac ymhen *pumtheg munud* wedi hyar rhuthrodd y marchluedd ar y bobl. Pan geiswyd ganddo ystyried yr amser drachefn, efe a ddywedodd y gallasai fod ymhen *hener awr*!! Os na chafodd y bobl ei chlywed, na rhybodd o'i bod wedi ei darllen, i ba ddyben oedd y darlleniad? Hyny yw, os darllenwyd hi oll. Hefyd, fe dybia llawer ei bod yn dra rhyfedd nad oedd neb a ymglywai gyflawni gweithred ag oedd i raglaennu tywallt gwaed, ond Gweinidog o Efyngyl y tangefedd.

Dygdwyd cwyn yn erbyn rhai o'r milwyr *gwrol*! hyn i frawdlys Lancaster; tyngodd un wraig ei bod â phlentyn sugno wrth ei bron, ac iddi gael ei tharo â chleddyf i'r llawr; dyrysodd y cleddyf yn ei dillad, a hyny a'i cadwodd rhag diestr. Torwyd hen wraig dlawd, 60 oed, â chleddyf, gan ddyn a adwaenai hi oddi ar pan oedd yn blentyn; a brathwyd, bachgen yn gan ddyn a adwaenai efe, ac at yr hwn yr oedd yn rhedeg am ddiogelwch; er hyny rhyddhawyd hwy gan yr Uchelreithwyr!!! Cyhuddwyd amryw o anudoniaeth, gan Hunt a'i gyfeillion, ciŷr rhyddhawyd hwy oll ond y Risiart, Owen rhag-grybwylledig! Y mae Hunt a'i holl gyfeillion yn rhydd dan feichuafon i âth yn y brawdlys nesaf.—Cadwyd ymofyniad arall yn Manchester ar gorf dyn o'r enw Dawson; pa fodd bynag nid “*Marwolaeth dygwyllydd*” oedd y rheith-farn yn awr, ond “*Marwolaeth trwy gleddyf a reddwyd gan gledddyf*.” Eithr ni ddywedir dim yachylech cyfreithlondeb neu amghyfreithlondeb y cyfryw giwyf. Pa un ai ei lefruddio a gafodd, neu redeg yn erbyna cleddyf yn y tŷnyllwch! Pa un arno efe i hun, neu ar y cleddyf, neu ar ryw law weledig, neu anweledig yr oedd y bai!!

Dydd Llun y 13eg daeth Mr. Hunt a'i gyfeillion i Lundain; aeth torfeydd anarferol allan i'w gyfarfod, rhai mewn cerbydau, rhai ar geŷylau, ac ereill ar draed; ychydig â llawer o gerddorion a baneran o amryw fath; bernir fod o gylch tri chan mil o ddynion, nid yn unig o'r Iseldrad; ond llawer iawa o dynion tra chyfrifol, heblaw y rhai oedd yn llewli ſſenestri, a gorchuddio penau'r tai, yn yr heolwyd yr aethai trwyddynt, wedi-dyfod allan i'w roesawi; y rhai a wnaethant i'r holl gylchoedd ddadseintio gan ſanſſelau gorſodddu a buddugol; aia oedd neb milwyr na heddegleidwedd anarferol yn agos i'r dorf, eto ymdawant oll i'w cartref yn y modd mwyaf heddychol. Hunt yn awr yw y dyn mwyaf poblogaidd yn y deyrnas, ac, megys y rhagdywodaſom eisoes, i *farchluedd Manchester* y mae efe ddyledig yn bennaf am ei boblogrwydd. Y mae Hunt ac ereill wedi addunedu na ymmt ddim ag sydd yn cael ei drethu hyd oni cheipis “*Llofruddion Man-*

chester.”—Nid oes ach yn cofio gwelod y fath olygfa yn Llundain ar un achos heddychol o'r blaen.

FPEIRIAU.—Er ein bod yn y tri mis diweddaf wedi sylwi ar godiad parhaus ac anysgwyliadwy ar bris anifeiliaid yn y Dywysogaeth, gallwn yn awr, er dywennodd i lawer, ſynegu ymbellach ei fod wedi codi o leiaf lŷ yn y cant, yn ſſair Caerfyrddin y 9fed o'r mis hwn. Cafwyd gwerthiad da rhagorol ar bob math o geŷylau gwasanaethgar.—Nid oedd ond ychydig anifeiliaid tewion yn ſſair Mynyw y Sadwrn cyn hyny, y rhai a werthwyd yn ſuan, ond am brisoedd geŷtngol; nid oedd fawr galw am un math arall o anifeiliaid.—Wynhos i echdoe, yn ſſair Castellnadd, yr oedd lliaws mawr o anifeiliaid; ac yr oedd y prisoedd yn rhngori ar bob dysgwyliad.

Troseddau, Dygwyllyddau, &c.

Arian ſugiol.—Cafwyd syman helaeth o arian ſugiol yn nhŷ un Marsh, heŷ Claferton, Cuerbadden; gyryw ef a'i wraig i garchar. Da genym fod y swyddogion wedi ei ddala cyn gynted ag y daeth y ſug-arian i'w dŷ, cyn cael o hono gyŷle i'w gwasgaru.

Llofruddiaeth.—Mewn tŷddyndŷ wrth bont Cheŷtford, tair milldir o Leamington, swydd Warwic; ar brydnawn Sabath, yn dra diweddar, aeth y teulu allan i rodio, ond Mrs. Dormer, gwraig y tŷ, a'i forwyn gyŷlog. Dychwelodd rhai o'r plant ymhen awr, a chawsant y forwyn yn sychu gwaed oddi ar y llawr; a phan ofynasant beth oedd y mater, hi a ddywedodd ei bod wedi bod yn lladd iâr. Ond wrth sylwi fod gwaed ar y grisiau, aethant i'r ystafell, ac arswydus i'w adrodd, cawsant eu mam a'i phen wedi ei dori agos oddiwrth ei chorŷ, a'i phen, ei gwynneb, a'i bron, wedi eu tori ag offeryn awchlym mewn amryw fanau. Gosodwyd y ferch mewn dalfa yn ddioed, a hi a gyŷſododd ei bod yn euog o'r llofruddiaeth exchyll, a gyryw hi i garchar y ſſir.

Tra yr oedd bachgen yn diweddar yn yr Alban yn chwarae â bach pysgota lled fawr, efe a'i llyncodd; methwyd cael llawfeddyg a fedrai ei gael oddi yno, nes ei yru i Edinburg, lle y bu efe mewn poen dirfawr dros rŷw gmaint o amser; o'r diwedd dyŷſiwyd offeryn gan feddyg yno, a'r hwn y symudwyd y bach peryglus, heb fawr poen i'r dydddefydd.

Llygreddiaeth gorwarihus.—Cynhwysir yr haues canlynol o adireidi, yr hyn er anrhydedd dynoliaeth, ydd heb ei fath, yn mhapur newyddion Hull:—“Y chydig ddyddiau yn ol, dygodd ſaer-priddſeini, o Cwewle, o'r enw Anderson, ei benyd,

hanner cornewau flugiol yn Haneyston—biwyddyn o garchar, a'i laeth yn ei law—*Wendell Jenkins* (neu *Wendell*), *Elinbeth Jones* (neu *Jordan*), ac *Ann Beach*, am gynyg arfan flugiol yn Abertawe—biwyddyn o garchar, a'r gyntaf i'w llosgi yn ei llaw hefyd; dygwyd cyhoeddiad arall yn erbyn *B. Jenkins*, a ddefnyddwyd hi i ffurfio arall o garchar.—*Ann Lloyd*, a'r *Wendell Jenkins* gentidigeth ei phlentyn bastard, dan fu o garchar.—Ni chafwyd na ymgyddiadau yn erbyn ei nam; a rhyddhawyd *Dafydd Jones*, yr hwn a gyhoeddodd o ladd dafad.

Yn marwolaeth *Caernarfon*, ddefnyddwyd *Wm. Jones*, am dŷ-doriad, i ddyddoddef marwolaeth.—*Thos. Powell*, am gyngar arfan flugiol; a *Rhos Jones* (augenhl), am dŷ-ymaith a'i ddanodd ras o drwyn dŷ, mewn ymryson, 12 mis o garchar.

Yn Aberteifi, collfarwyd y dŷ a yspiliodd *Nesudd Alderbrook*. Rhyddhawyd yd carcharor arall a gyhoeddodd o sacchu llawddryll at dŷ yn *Aberystwyth*.

Yn marwolaeth *Abertawe*, condemnwyd *Ann Pw*, a *Wm. Dais*, am lednata ddaid; a *Wm. Chambers*, am gylfahan augenwl, 9 farw.—*Mari Samuel*, am gynyg hanner cornewau flugiol, i'w charcharu 13 mis; ac *Elinbeth Dais*, am droed cyffwrth, 6 mis. Rhyddhawyd dau; ac yn erbyn dau ereill ni chafwyd ymgyddiadau yn *Uchel Rhydd*.

Condemnwyd dau ddyn yn *Hwlfordd* (*Dyfed*), am gylfahan yn *Maenclochog*.—Y dŷ a lednataid y *port* o *Peter*, i'w charcharu 6 mis. Rhyddhawyd y ddwyne a gyhoeddodd o ladd ei phlentyn bastard, a milwr a gyhoeddodd o yspilio *Sleobach*.

CYFANDIR EWROP.

Yn ymgyddiadau *Ymherawdwr Rwsia* a *Sweden* ddefnyddwyd yn uchaf ymddiriedolaeth; a bod perygl i'r olaf gael ei ddiroddu; gan fod llawer o bendeigion *Sweden* yn ei erbydd, ac o dŷ mab yr hen frenin, yr hwn sydd yn perthyn i *Alexander*.

LLOGR.

Yr ydys wedi cynnal cyfarfodydd yn *Westminster*, *Llundain*, *Lerpwl*, *Wales*; a lleoedd ereill, yn y rith a condemnwyd mewn geiriau eglur a chryfion ymddyddiad ymadon *Manchester*, a chytunwyd ar acheriad i'r *Tywyssog Rhuglaw*, gan ymbilargo on galw i gyfrif. *Syr F. Burrett*, oedd y Cadeirwr yn *Westminster*. Da fawr geiriau; pe baiasid he yn caniatu i ni ood sylwedd wreithiau *Syr R. Burrett*, *Mr. Waithman*, ac ereill, gor brou cin darllenwyr. Yr ydys

wedi tangrifio adan heloddi mewn rhai manau i'w rhannu rhwng *goddefwyr Manchester*, a phlerthynasau y rhai a laddwyd, i'w cyorthwyo i gael cyflawnder yn achos y dirdra dweddes. Rhoddodd *Syr F. Burrett* 200 gnat ei hwn at yr achos hwn. Yr ydys yn clywed fod cyfarfodydd i gael eu cynnal yn *Caerodor*, *Southwark*, *Middlesex*, a lleoedd ereill, yn fuan-ar yr un achos.

Cadeu Llystiau.—Cyhoeddwyd y ffordd hawdd gamtynol i gadw llystiau tyner rhag difrod rhew, yn ddiddorad, gan wr bonheddig.—*Dyfrhewch* y llystiau ar fore rhewlyd cys tywyne yr haul arant; canys dylid cofio mai'r haul sydd yn pefleithio eu diant, ac nid y rhew.

Ffyrath-eiriau a Byr-haneiston.

Coel grefydd yr Yspatniaid.—Y mae yn ymarferiad cyffredin yn y rhan fwyaf o'r gwledydd *Pabaidd*, ond yn fwyaf neillidol yn yr *Yspañ*, i bob plwyf gario llen y *Forwyn Fair*, a'r holl beibau angenrheidiol ereill, trwy ei phrif heolodd.—Y mae'r drefnau hon yn gyffredin yn ardderchog iawn, o pheroriaeth a bechgyn yn canu yn ei dilyn; yr hyn gyda'r uffer fawr o ganhwylau cŵyr ag sydd yn ei dilyn sydd yn gwneuthur golygfa bardd a chylfrous iawn, yn fwyaf neillidol ar noswaith dywell. Ni chaniateir i un person i droi ei gefn ar y llun, ac nid yw rheolaidd i'r *Morwynion* hyn i'w wneuthur a'r gilydd, os dygwddai iddynt gyfarfod.—Ond dygwddai ar un noswaith i ddau o honnynt fyned i mewn i heol ar yr un amser, un ar bob pen, ac yn gamtynol a gyfarfuant. Dyma lle y cawsant eu hunania wedi eu petrusu; am na allent, wrth reoliu yr eglwys, fyned hebto, na throi yn ol, am ybyddent wrth hysy yn amsarchu eu gilydd! Yn y sefyllfa hwn y trigasant cwyd o amser, heb wybod pa beth i wneuthur; o'r diwedd penderfynwyd yn amsyddig i ddanfod, at *Pagob S*.—A danfonwyd cenad ato, yr hwn a ddychweriodd yn ebrwydd, gan ddwysa cyfarwyddiadau yr egnob, yr hyn oedd i'r ddwy blaidd gerdded biwyr eu cefn allan o'r heol, ac wedi hynny i droi i'r dyledwysddau gwahannol. Dilynwyd y cynghorion hyn; ar ymadawsant wrdi eu hoddhau yn fawr gan ymmyr rhydded yr egnob, yr ymadawsant yn blaen, yr hyn, rhydded i'w adodd, nid oeddant wedi maddwl am danol.

Gwahanu Cwys.

Ti dd'wedi ddrwg am ddaid, Ti dd'wedaf dda am ddaid ti. Ond, agatfydd, i'r eu hwn i'r hwn. Na chred y byd na thi na minau.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

- Derbynwyd Ysgrifau Tywodwr: R. E.; T. W.; J. J.; T. ap Ioan; D. E. C.; Zabulonau; E. R.; D. L.; D. Thomas; Gomer; Alarwr; a P. A. Môn.
- Yn ddi 1. Ddu o Llan Tawe, yn dychwelyd ei gydaahyddiaeth mwyaf diolch i W. Owen Puert, Ysw. am ei anrheg o fâ llyfr o'i gyfieithiad rhagorol o *Goia Swana* (*Paradise Lost*) Milton, fel arwydd o'i gymeradwyaeth o'r hyn a ysgrifennodd efe dros HŷAWDLEDD CYMRIG, (tndal. 200). Ymdrechfa I. Ddu i wneuthur y defnydd goreu o'r Anrheg ddywededig; ac er nad yw ond llanc, efe'n deimla wrosgorwydd neidduol at iaith ardderchog ei henafid. Ac nis gall ymatal ar hyn o bryd rhag rhoddi diolchgarwch calonog i'w Anrhegwr am y gwasaeth ddyfelyb a wnaeth efe trwy ei gyhoeddiadau gwerthfawr i'w genedl, y Cymry.
- Derbynwyd T. Thomas, Penyclawdducha. Nid ydym yn meddwl fod yr hanes priodasawl o werth ei gyhoeddi; ac os ydym yn cofio, yr un yw ein basiam gyfansoddiad Difi Fach.
- Y mae lloflyddoreg y diweddar Barch. Tit. Lewis, (pris. 6ch.) yn awr yn harod. — Eryfyr ar y tangrifwyr am Lyfr Hymnau J. Harrisford yn ymhosod — gosodir yr all ran yn y wasg mor ebrwydd ag y gellir. — Cedwch y rhan gyntaf yn lân.
- Gan ei bod mor gyfreithlon i osod Hysbysiadau yn Seren Gomer ag yw yn y papurau newyddion, a bod ychwaneg o ddarlennwyr i'r Seren nag sydd i'w papur newyddion yn y Dywysogaeth, rhyfedd geosym na welai llawer o'n cyfeillion ac epgill y luddoldeb o yru eu hysbysiadau atom.

TYDDYN (FARM) EIRW ISA, I'W RENTU,

A GORESGYN NEU FYNEDIAD IDDO AR YR AIL O CHWFROR NESAF,

YN cynwys (heblaw y Tir Coedlog, yr hwn a gedwir hefyd ei gyffwrdd) ynghylch 16eg o Erwi o iseldir Gweinglod-dir rhagorol; o gylch 8 Erw o Dir Porta, iseldir da; ac o gylch 52 o Erwi o Ucheldir neu Goedcae; ynghyd â'r trydydd Parth o Dir Defaid iachus, yr hwn sydd heb ei rannu, ac y mae dros 180 o Erwi. Y mae ffordd gyfeus wedi ei threfnu i fyned i'r Ucheldir a'r Bryn, oddiwrth ffordd Llantrisant, trwy droedd Gallywion. Nid oes dim gwrthddad i'r deiliad i aredig y Tir Porta hefyd, yr hwn a ddylhysyddwyd, neu asychwyd, yn ddiweddar. Ni bydd un gwrthddad gan arglwyddesau neu berchenogion y tir, i dyddynau neu osod caiffed addas o ddefaid ar y bryn neu y mynydd, os gofyrir hwy gan y deiliad.

Y mae y tiroedd rhagwedig uchod yn gorwedd yn nyffryn hyfryd goeding Rhondda, gerllaw Llanfâr Eogiaid (*Salmon Leap*), o fewn i filldir i'r clodfawr Bont-y-tŷ-pridd, a marchnad y Bontnewydd, ac o fewn dwy filldir i gamlas (*canal*) Caerdydd, i'r hwn y mae cledd-ffordd (*rail road*) yn myned trwy'r tir, ac i wasanaeth yr hwn y mae hawl gan y deiliad, am ddi isel terfynedig ar bob tuncell. Y mae'r rhedegwr (*post*) o Lundain yn myned bob dydd heibio yn agos i'r Bontnewydd, lle y gadwir llythyr-god. Rhoddir pob anogaeth i ddeiliad da. Y mae'r tai yn gedym, wedi eu toi â llech-feini; ac os bydd yn gyfeus i ddeiliad cyfrifol, ni wrthddadfeus arglwyddesau y tir i osod allan, neu ganlatâu im swm resymol, tuag at welliau y tŷ.

Ymofynwch â Mr. Vaughan, yn Llanelay, neu Mr. Richard Howels, yr ieuengaf, Ffôn Newydd (*New Mill*), y ddau gerllaw Caerdydd. Os trwy lythyr, taler am ei gluch.

MORWYN.

Y mae pisien Bepw ofalus a bywiog, fel COGES, mewn Teulu Gwr Bonheddig yn y Wlad, lle y cedwir Cegin-Ferch, neu Fawryn o dani-ffrithdai paratoi ail Fwrdd (*second Table*) i Wasanaethwyr llafurwaith. Rhaid iddi ddechall yn drwyadl y Coggyddiaeth anghywaint breu; a bod yn fedrus i gymered llywodraeth y Teulu yn achlysurol. Dysgwylir cael prawf o'r Cymetriad (*Character*) goreu.

(Ymofynwch yn Sengdŷfa Seren Gomer, (os trwy Lythyr, taler am ei gludo).
(One Concern.)

ABERTAFFE: Argraffwyd a Chyhoeddwyd gan I. HARRIS, Heol-Fawr.

Robt Roberts Turner

TRA
MOR,
TRA
Brython.

HEB
DDUW,
HEB
Ddim.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, HYDREF 6, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

MWYNEIDD-DRA.

MR. GOMER,—Peth da a buddiol yw Mwyneidd-dra ymblith pob graddau o ddynion. Mae hyn yn amlwg wrth ystyried cymaint o beryglon mae dynion wedi myned iddynt o achos geiriau sarug, ac ymddygiad anfwyn-aidd. Geiriau sarug Rehoboam fel ail achos fu yn foddion iddoef golli y rhan fwyaf o'i deyrnas, (1 Bren. xii. 7, 13);—geiriau sarug Nabal a gynhyrfodd Dafydd fyned yn ei erbyn, i'r dyben i ddyfetha yr hyn oedd yn perthyn iddo; os oedd achos gan Nabal fod yn ddiolchgar i'w fugeiliaid am fod ei braidd yn ddiogel, gallai fod yn ddiolchgar i weision Dafydd am fod ei fugeiliaid yn ddiogel; canys dywedodd un o weision Nabal wrth ei feistres, "Mur oeddent hwy i ni nos a dydd," 1 Sam. xxv. 16; ac os nad oedd yn ewyllsio cyfranu, gallai fod yn addfwyn heb golledu ei hun i'r gradd lleiaf, ond yn lle hyn

eu difenwi a wnaeth. Geiriau addfwyn, ac ymddygiad caruaid Abigail a luddiodd Dafydd i dywallt gwaed. Pan oedd gwyr Ephraim yn dwrddio Gideon yn dost, ei eiriau addfwyn a mwyn-aidd a arafodd eu hysbryd hwy, Barn. viii. 1, 2.

Mae Mwyneidd-dra yn gwneuthur ein uwch-radd yn hawddgar, ein cyd-radd yn hyfryd, ein is-radd yn feddlon; mae yn llyfnhau dadl; hèn ddiareb yw "Gair mwyn a wna ddadl yn gadarn;" mae yn melusu cyfeillach; yn gwneuthur pawb yn y gymdeithas yn llon; mae yu maethu natur dda a chyd-garedigrwydd; yn calonogi yr ofnog; yn llonyddu y terfysgelyd; yn moesoli y ffyrnig; yn gwahaniaethu cymdeithas o bobl addfwyn oddiwrth gymysgedd o ddynion anwâr. Mewn gair, Mwyneidd-dra syddrinwedd ag sydd yn gosod pob gradd o ddynion mewn cydfasnach gyf-

eillgar mewn gair a gweithred, ac yn addas i'r cyfartalwch sydd mewn dynoliaeth, yr hyn a ddylasai pawb ystyried, mor belled ag y byddo hyn yn gyson â threfn a rheolaeth byd ac eglwys. Dywedodd Salomon, "Atebaraf-aidd a ddetry lid, ond gair garw a gyffry ddigofaint," Diar. xv. 1.

Gwelais hanes mewn llyfr Saesneg rhyw amser yn ol, yr ystyr sydd debyg fel y canlyn:—Aeth *Schacabac*, yr hwn oedd mewn tlodi mawr, ac heb fwyta dim ddau ddydd cyn hynny, i dalu ymweliad i *Barmecide*, gwr enwog yn *Persia*, yr hwn oedd dra lletygar, ond yn ddigrif ei dymor. Yr oedd *Barmecide* yn eistedd wrth y bwrdd, yr hwn oedd wedi ei osod yn barod erbyn ciniaw, ond heb ddim bwyd gwedi ei roddi arno. Pan glywodd *Schacabac*, dymunodd arno i eistedd a bwyta; yna rheddodd iddo ddysgl wâg, a gofynodd, "Pa fodd yr ydych yn hoffi fy isgell (*soup*)?" *Schacabac*, yr hwn oedd ffrathlym, ac yn bwriadu cydsynio â digrifwch *Barmecide*, a atebodd, "Mae yn hynod dda;" ac yn codi y llwy wâg at ei enau gyda phleser. Gofynodd *Barmecide* a welodd ef erioed wyneb bara? *Schacabac* druan heb weled na bara na chig, a ddywedodd, "Oni bae fy mod yn ei hoffi, yn sicr nis fwytau mor galonog." "Yr ydych yn fy moddio yn dda, (medd *Barmecide*), gwelwch ohwi yn dda i mi gael eich helpio cwi â chi'n yr wydd yma." *Schacabac* a estynodd ei ddysgl, ac a dderbyniodd ddim arni gyda llonder. Fel yr oedd yn bwyta yn galonog ar ei wydd ddychymygol, ac yn canmol y sbyr (*sauce*) hyd y wybren, dymunodd *Barmecide* iddo gadw cengl o'i gylla erbyn cael darn o gig oan pobedig, gwedi ei besgi â cbnau *Syria* (*pinocchio nuts*);—

gwedi galw am dano, ond heb ei gael, "Dyma ddyaglaidd, (medd ef), ni welwch ei bath ar un bwrdd ond fy eiddo i." *Schacabac* oedd yn cael ei foddio yn hynod yn ei fias; medd ef, "Ni fwytais i erioed ddim o'i fath o'r blaen." Amryw ddysgleidiau dychymygol a gafodd, y rhai a ganmolodd oll; ond nid oedd dim yn boddio *Schacabac* yr un modd a chwiogen (*lozenge*), yr hon, medd *Barmecide*, oedd ddanteithfwd o'i ddyfais ei hun. *Schacabac* o'r diwedd a ddywedodd nad oedd ganddo frys at ychwaneg, er nad oedd wedi bwyta dim, ond ei fod gwedi blino symud asgwrn ei en i lawr ac i fynu yn ddiles; dymunodd gael ei esgusodi, gan na allai fwyta tamaid yn ychwaneg. "Os felly, (medd *Barmecide*), cymetwn y llian ymaith, a chewch brofi o'm gwin, yr hwn heb gellwair yw y goreu yn *Mheria*; yna llanwodd eu gwydrau allan o ystêr wâg; *Schacabac* oedd yn dymuno cael ei esgusodi rhag yfed cymaint ar unwaith; canys yr ydwyf, (medd ef), yn arferol o fod yn gynbenllyd mewn gwirawd (*liquor*); ond wrth ei hir gymhell, fe ffigiodd ei yfed, gwedi iddo yn gyntaf ganmol ei liw, ac wedi hynny ei fias. Gwedi iddo yfed dau neu dri gwydraid yn ychwaneg, ac an-foddloni peth wrth y driniaeth ben-chwiban, fe ffigiodd ei fod yn dra meddw, ac fe roddodd fon-clust hoyw yn ochr carn *Barmecide*; eithr yn fuan gwedi dyfod ato ei hun, "Syr, (medd ef), yr ydwyf yn deisyf eich maddeuant ddeng mil o weithiau; oni ddywedais i ymlaenllaw mai fy aflwydd oedd bod yn ymrisingar mewn gwirawd?" Ni allai *Barmecide* lai na gwenu wrth dymor ei ymwelwr, yn lle digio rymho. "Gwelaf, (medd ef), dy fedd yn gyfaill mwynaid, ac yn haeddu derbyniad yn fy nghy, gan dy fod

yn gallu cyd-ddwyn â fy nhymer. Yn awr, (medd *Barmecide*), bwy-tawn gyda'n gilydd mewn gwirionedd." Yna gwleddodd *Schacabac* yn ddileidrith ar y pethau hynny oedd ef o'r blaen gwedi bod yn bwyta mewn modd dychymygol. Pa un ai gwir neu anwir

yw yr hanes, mae yma ddarlunlad hynod o dymer fwynaid. Dywenydd fyddai gweled mwy o'r dymer fwynaid yma yn ymddangos yngwaith eich gohebwy, a'u dynwared yn llawen a wnae

PHILOTHEOROS.

Treletert, Dyfed.

MALWOD.

Mr. GOMER.—Ar y degfed dydd o'r Mehefin, cyn codi yr haul, aetham i'm gardd, ac wrth rodio oddiamgylch, gwelwn yno lu mawr o ymlusgiaid a elwir malwod arnynt, wrth eu gorchwyl yn difa aeron y ddaear (*potatoes*), breaych, pŷs, a ffa; ac nid oedd ynt yn dianc rhageu lladd, er ymddwyn o honof yn greulon taag atynt. Wrth eu gweled mor fusrrell yn ymlusgo, tarawodd yn fy meddwl pa fodd y daethant yma i ochr Mynydd Tŵr, yn Môn. Yr wyf yn dysall fod Duw ar y chweched dydd wedi dywedyd, "Dyg-ed y ddaear bob peth byw wrth eu rhywogaeth; yr anifail, a'r ymlusglad, a bwystfil y ddaear wrth eu rhywogaeth; ac felly bu." Nid oes genyf ddim atbithaeth nad oedd ynt y pryd hynny yn bôd ymhob man. Ond wedi hynny daeth y dylif, a dilewyd pob byw oddiar wyneb y ddaear, ond a gafodd eu cadw gyda Noa yn yr arch; ac mae yn eglur nad oedd ond dwy falwen yno. Felly, yn y chwechafed flwyddyn o fywyd Noa y dileodd Duw bob sylwedd byw oddiar y ddaear. Yn awr, Mr. Gomer, yr wyf yn gofyn i ti, a'i hiliogaeth y ddwy falwen hynny oedd gyda'th dad di yn yr arch yw y rhai hynny sydd yma? Ac os felly y mae, dywed i mi pa fodd y daethant yma dros feroedd mawrion o'r dwyrain bell? o herwydd nid allant nosis, ac nid oedd ynt werth i'w trosglwyddo dros y môr; ac ni fedr y falwen ymlusgo ond yn y nos, ac ar ddiwrnod gwlawog; ac y mae yn gorphwysu o

ddeutu pum mis o'r flwyddyn; ac ni theithia hi oddiar beddtr troedfedd o ffordd mewn awr o amser. Dywed i mi pa hyd y bu hi yn dyfod o fynydd yr Ararat i fynydd y Tŵr, a thrafaelio o hant i hant bob nos, a chael diwrnod gwlawog bob pythefnos? Nid wyf yn deall fod Duw wedi creu dim ar ol y dyluw, onide pa ddyben oedd i'r creaduriaid fyned i'r arch i'w cadw yn fyw? ac nid wyf yn barnu eu bod wedi magu o'r ddaear mewn lle mor fynyddig a hwn. Ond os gellir profi iddynt allu byw yn y dwfr dyluw, cawsant yr an ffraind a'r pysgod; ac y mae praegeth St. Antwn yn perthyn iddynt mewn rhan, yr hon sydd yn rhedeg fel hyn:—"Er bod anfeidrol ddoethineb Duw, fy anwyd gariadas bysgod, yn anlwg ymhob dim o'i waith, eto y mae ei ddaloni yn ymddangos i chwi mewn gradd rhagorach nag i neb o'r creaduriaid ereill: canys er eich bod yn cael eich galw yn *ymhogiaid*, yn cael eich syfrdanu gan y tŵnau, a'ch aflonyddu gan y llifeiriant, eich terfysgu gan dymbestloedd, yn afasar, yn fudiof, eto y mae mawredd Duw i'w gafod taag atoch chwi mewn modd enwedigol. Ai heb ystyr ddirgel ynddo, a dyblwch chwi, O bysgod, mai chwi yn unig o'r holl greaduriaid a adawyd heibio at aberthau yn amser cyfraith Moses? A ellwch chwi dybied, O bysgod, nad oedd gan Grist ddim amcan neidldol i ymborthi arnoch chwi nesaf at Oen y Pasg? A ellwch farnu mai o ddaethwain y cym-

erodd Crist arian o enau pysgodyn i dalu teyrnged i Cesar? Y pethau hyn oll sydd ag *ystyr ddirgel* ynddynt, ac yn eich rhwymo chwi o ddifrif i ddatgan allan glod a gogoniant y Creawdwr mawr. Oddiwrth Dduw, fy anwyl gariadus bysgod, y derbyniasoch eich bod, a'ch bywyd, a'ch synwyrâu. Nid all oerfel y gauaf, na gwres yr haf wneuthur yr anghymwynas leiaf i chwi. Bydded yr wybr yn dëg neu yn gymylog, yr un peth yw i chwi. Yr ydych chwi yn ddiogel mewn lliferiant, a daear-grynfâu, a mellt, a tharanau. Ymha nerth a threfn odiaeth y gwnaeth Duw ragor rhyngoch chwi a'r creaduriaid ereill; pan oedd y lleill yn trengu yn y dwfr dylluw, yr oeddech chwi yn ddihangol. Hyn oll a llawer chwaneg a ddylai eich llenwi o ddiolchgarwch i Dduw, ac i glodfori ei enw mawr bendigedig ef am y doniau rhagorol hyn, tu hwnt i greaduriaid ereill. Ond er hyn, gan nad ellwch chwi seinio allan ogoniant Duw a'ch tafodau, a dangos eich diolchgarwch mewn geiriau, gwnewch ryw arwydd o hyn, gogwyddwch eich penau, a dangoswch eich parch yn y ffordd oren a fedroch." Yr hyn a wnaethant, medd fy awdwr, yn llawen, o dan bregeth St. Antwn, yr hwn o'r blaen oedd yn cyfarfod â chlust fyddar oddiwrth yr hereticiaid i'w athrawfaeth. Pa un ai bod y pysgod yn talu degwm i frawdoliaeth St. Antwn, nid yw Giralddus yn dywedyd. Y pysgod yw y genedl hoywaf yn nocio yn y môr, a'r malwod yw y teulu sioncaf ar hyd tŵr castell yn erbyn yr allt. Pe dysgid malwen i fyned a dyfod ar hyd y tŵr, gallai fod yn genad i ddwyn cyfrinach i'r carcharorion, neu yn llatai cariadau drwy'r ffenestr.

TWROG Y MYNYDD.

MR. GOMER,—Dymunaf ar y boneddigion ag sydd wedi gwneuthur sylwadan ar fy ysgrif ynghylch y Myglis i dderbyn fy nghydnabyddiaeth gwresog. Ond yn ysgrif Mr.

Cymhedrolwr mae rhyw bethau nad allaf yn gwbl eu cysoni â'u gilydd. Mae yn dywedyd fod yr arferiad o gnoi a llosgi myglis yn creu blys anaturiol, nas gellir byth ei ddiwallu mewn dyn; ac eto mae yn dywedyd nad ellir brofi fod yr arferiad yn bechadurus heb ddangos mai pechod yw defnyddio neb o roddion y Creawdwr er dywennydd a lyfrydwch, oni byddant yn anhebgorol i gynol natur. Ond, a ydyw defnyddio holl roddion y Creawdwr, oddieithr y rhai sydd yn anhebgorol i gynol natur, yn creu mewn dyn *flys anaturiol nas gellir byth ei ddiwallu*? Mae Mr. C. yn gofyn, Ai trosedd oedd yfed gwin yn y briodas yn Cana, tra nad oeddid yn yfed i feddwod? Yr wyf fineu yn gofyn, A oedd eu gwaith yn yfed gwin yn y cyfryw briodas yn creu ynddynt *flys anaturiol nas gallasid fyth ei ddiwallu*? Mewn gair, Mr. Gomer, os yw yr arferiad yn creu mewn dyn *flys anaturiol* nas gellir byth ei ddiwallu, meddyliwna ddichon hi lai na bod yn bechadurus. Ond er bod y pethau uchod ag mae Mr. C. yn dywedyd yn ymddangos i mi yn anghyson â'u gilydd, mae ei ysgrif ddoniol ar y cyfan wedi fy nifyru yn sawr.

Nid yw Mr. C. am i'r sawl sydd wedi hir arfer y myglis ymwrthod âg ef, ond, debygid, ei arfer yn *gymhedrol*. Gan hyny, fel *Cymhedrolwr*, cymeraf genad i roddi at ei ystyriaeth yr achosion canlynol, gan hyderu y bydd iddo ddangos pa fodd y mae yn *gymhedrol* i ymddwyn ynddynt. Mae gan I. M. wraig a phump o blant, a'r hynaf heb gyrrhaeddyd naw oed. Mae ef yn rhwym dros y flwyddyn, am 10p. o gyflog; o hyn mae llawn 3p. yn myned am ddillad iddo ei hun, ac o'r 7p. ereill mae yn rhoddi sc. yn yr wythnos am fyglys, ac yn ganlynol nid oes ganddo ond 5p. 5s. 4c. yn y flwyddyn i'w rhoddi tuagat gynhafiaeth ei denlu. Maent hwy, druan, yn byw mor dlawd, fel ag y maent aml wythnos heb damaid o enllyn yn y tŷ, oddieithr ychydig laeth ag maent

yn gael gan eu cymydogion. Yn awr, Mr. Gomer, mai y wraig yn barnu fod y gwr yn ymddwyn yn galed iawn t'nag ati—mae efe yn cael ei wala o fwyd da yn feunyddiol, tra mae hithau a'r plant mewn prinder a thlodi mawr. Am hyn y mae hi yn meddwl y byddai yn gymwysach i'r gwr i roddi yr 8c. yn yr wythnos i brynu enlllyn i'w deulu nag i brynu mygllys iddo ei hun. Ond o'r tu arall, mae y gwr, (wedi hir arfer â'r mygllys, ac wedi cael ei gynghori gan Mr. C. i beidio ymwrthod âg ef), yn meddwl, does a ddol o'r wraig a'r plant, fod yn rhaid iddo ef gael gwerth 8c. yn yr wythnos o fygllys. Dymunir ar Mr. C. i benderfynu y ddadl trwy ddangos pa gymaint sydd yn *gymhedrol* i'r gwr i roddi yn y flwyddyn i brynu mygllys iddo ei hun, a pha gymaint sydd yn *gymhedrol* iddo roddi i brynu enlllyn i'w deulu.

Mewn rhai plwyfydd, Mr. Gomer, mae gradd o anghydfod rhwng y rhai sydd yn talu, a'r rhai sydd yn derbyn treth tlodion, ynghylch mygllys. Yr ydys yn deall fod llawer o'r cyfryw sydd yn cael treth yn myned yn union o dŷ golygydd y tlodion i'r masnachdŷ i bryna mygllys â'r arian ag a fyddont wedi dderbyn. Mae hyn yn creu anesmwythdra yn meddylliau y rhai sydd yn talu treth. Maent yn meddwl fod yn afresymol iawn iddynt hwy lasurio yn galed i gael arian, (a chwi a wyddoch, Mr. Gomer, fod yn dra anhawdd i rai gael arian i dalu y treth), i'w rhoddi i'w cymydogion i brynu mygllys. O'r tu arall, mae llawer o'r cyfryw sydd yn derbyn treth yn meddwl fod yn galed iawn, ac yn wir yn gwbl analluedig iddynt hwy fyw heb fygllys. Byddai llawer o'ch darllenwyr, Mr. Gomer, yn ddiolchgar iawn i Mr. C. am ddangos pa gymaint sydd yn *gymhedrol* i'r rhai sydd yn cael treth i roddi o arian y treth i brynu mygllys.

Cyfaill i mi o Ddeheubarth Cymru a adroddodd i mi yr hanes canlynol: Yr oedd gwr a gwraig yn byw yn ddiweddar o fewn llai na 60 milldir i Abertawe. Aeth y wraig i'r masnach-

dŷ â rhyw nwyfau, ac a'u gwerthodd am 6ch. ac a brynodd gwerth 1c. o fygllys i ddifyru y gwr, gwerth 1c. o edau i gyweirio ei ddillad, a gwerth 4c. o sebon i'w golchi. Pan dychwelodd adref, cynygodd y mygllys i'w gwr—ynteu a'i cymerodd, ac yn ddigllawn iawn a'i bwriodd ynghyd â'r ddaear—a gorfu ar y wraig druan fyned â'r edau a'r sebon yn ol i'r masnachdŷ, a dyfod â'u gwerth o fygllys. Gobeithiaf y bydd i Mr. C. ddangos pa gymaint o *gymhedroldeb* oedd yn y *weithred hon*.

Llanbrynmair.

J. R.

YCHYDIG SYLWADAU

AR

LYTHYR J. R. LLANBRYNMAIR,
(RHIFYN 37).

Mr. GOMER,—Pan atebais ofyniad Amicus, nid cymaint oedd fy amcan osod allan fy meddwl fy hun, ond amlygu meddwl dwy blaidd o ddynion, ac ymdrechais wneuthur hyn heb roddi achos tramgwydd i neb. Ond mae J. R. yn methu cydweled â mi; am hyn dymunaf arnoch roddi lle i'r sylwadau canlynol yn rhyw gwr o'ch Seren; a gwnewch felly, byddaf ddiolchgar am y gymwynas.

"Mae'r dadleuwyr dros etholedigaeth dragywyddol a phersonol, (medd J. R.) yn meddwl fod yr athrawiaeth hono sydd yn gwneuthur Duw yn awdwr y *drug yn gystal a'r da*, yn llwyr ddiddymu y *gwahaniaeth sydd rhwng drug a da*." Yr un peth fyddai dywedyd bod y cyfryw athrawiaeth yn diddymu y gwahaniaeth rhwng poen a phleser, neu ddedwyddwch ac anedwyddwch, canys dedwyddwch ac anedwyddwch yw y llath fesur genym i farnu y gwahaniaeth rhwng y naill a'r llall.

Mewn rhai pethau, a than rai amgylchiadau, gall dynion gamsynied mewn perthynas i'r hyn sydd dda, a'r hyn sydd ddrwg, ond nid yw'r cyfryw gamsynied mewn *unedd* yn diddymu

y gwahanlaeth rhyngdynt. Maent befyd, medd ef, "yn meddwl na ddichon un bôd gyfrannu i arall yr hyn nad yw yn ei feddu ei hun." Os felly, pa fodd gallasai Duw, yr hwn sydd sylwedd ysbyrdol, greu sylwedd corfforol? "Mae y dadlenwyr dros etholedigaeth, (medd J. R.) yn dadlen nad all Duw fod yn awdur dim ond da, ac nad yw ond goddef drug." Mae goddef drug, a gwneuthur drug, yr un peth o ran y canlyniad o bôno; ac mae cyfrath ein gwlad ni yn ei ystyried felly dan rai amgylchiadan. Mae y dyn fyddo yn edrych ar ddyn yn lladd dyn afall, ac heb ymdrech ei atal, yn cael ei ystyried gan y gyfraith yn gyfranog o'r weithred.

Ond mae J. R. yn galw arnaf, neu ar ryw un arall, i brofi bod yr un rhwymau ar Dduw i wneuthur a *allo* i rwystro deiliaid ei lywodraeth i gamymddwyn, ag sydd ar dad i wneuthur a *allo* i rwystro ryw un i ladde ei blentyn. Os nad oes yr un rhwymau ar Dduw i drefnu rhyw foddion gogyferag achub ei greaduriaid, ag sydd ar dadan yn gyffredin i wneuthur a *allont* i achub en plant, mae yr enw *tâd* yn hollol amhriodol iddo. Nid hawdd cael dyn mor galon galed, pe lyddai yn gweled rhyw un yn lladd plentyn, y gelyn penaf *âd*o, na wnelai bob ymdrech i'w atal, er mwyn achub bywyd y plentyn. Fe ddywedir i Dduw gren ein rhieni cyntaf ar ei lôn a'i ddelf ei hun; ond rhyngodd bodd i rai o'r hiliogaeth bortreadu yr Hollalluog mewn gwaeth lliw na'r gwaethaf o ddynion. Os nad yw cyfiawnder, trugaredd, daioni, ewyllys da, &c. yr un peth yn Nuw, ond mewn llawer mwy o berffeithrwydd, ag ydynt yn ein cydgreaduriaid, ofer yw siarad dim am danynt. Mae yn amhosibl i ni lunio un ddychymyg am gyfiawnder, trugaredd, daioni, &c. ond yn ol y dull ag mae y cyfryw gyneddusaf i'w gweled mewn dynolryw.

"Mae y dadlenwyr dros etholedigaeth, (medd J. R.) yn barnu fod yn *hafsedol* i Dduw fel llywydd moesol

roddi i'w holl ddeiliaid *foddion digonol* er iddynt fod yn sanctaidd ac yn ddedwydd, ond nid ydynt yn meddwl fod arno rwymau, fel y cyfryw, i atal i rydd-ddeiliaid ei lywodraeth i gamddefnyddio y moddion hyn er eu dinystr eu hunain." Yr wyf yn meddwl bod J. R. yma yn hollol gamsyniol, canys nid yw y dadlenwyr dros etholedigaeth yn cyfaddef bod Duw wedi trefnu *moddion digonol* i'r dyben i bawb dynion fod yn sanctaidd a dedwydd, ond ei fod wedi *nacau* neu *atal* y cyfryw foddion rhag y rhan amlafe honynt. Ond beth bynag, gadewch ei fod fel mae ef yn dywedyd, aef bod Duw fel llywydd moesol wedi rhoddi moddion digonol i bawb, er iddynt fod yn sanctaidd ac yn ddedwydd. Y gofyniad yw, a oedd Duw, pan oedd ef yn bwriadu ac yn trefnu y cyfryw foddion, yn *gwir ewyllysio* iddynt fod yn effeithiol i ateb y dyben i'r hwn yr amcanwyd hwynt? naill ai yr oedd, neu nid oedd. Os oedd ef yn *bwriadu* ac yn *ewyllysio* i'r moddion ateb en dyben dechreuol, y canlyniad anocheladwy yw, y bydd pawb yn sanctaidd ac yn ddedwydd, canys mae gallu anherfynol ar un llaw yn gweithredu, a doethineb anherfynol ar y llaw arall yn trefnu: nid oes y fath beth ag i fôd anfeidrol ei allu a'i ddoethineb gamesynied yn y mesur lleiaf pan mae yn trefnu ac yn dewis y moddion, rhaid iddynt ateb y dyben yr amcanwyd hwynt.

Os nad oedd Duw yn ewyllysio i'r cyfryw foddion fod yn effeithiol, nid oedd ond gwatwor ei greaduriaid, a byddai y cyfryw ymddygiad mewn dynolryw yn cael dysgwyl arno yn hollol feius. "Pan mae Duw yn atal i neb o ddeiliaid ei lywodraeth i syrthio, neu yn adferu neb o'r rhai sydd wedi syrthio, mae yn ymddwyn tuag at y cyfryw, nid fel union *Llywydd*, ond fel *grasol Benarglwydd*." Nid hawdd yw deall meddwl J. R. yn yr ymadrodd uchod, lle mae yn dywedyd, nid fel union *Llywydd* ond fel *grasol Benarglwydd*.

Fe ddywedir ychydig yn ol, fod yn hanfodol i Dduw fel llywydd moesol roddi i'w holl ddeiliaid *soddion* digonol er iddynt fod yn sanctaidd ac yn ddedwydd. Wrth y gair *hanfodol* y meddylir yn ddiddadi ei fod yn rhwym fel Duw cyfiawn i wneuthur felly; ac nas gallasai wneuthur amgen, ond yma nid yw yn ymddwyn tuag at y cyfrîw fel union *Llywydd*, ond fel *grasol Ben-arglwydd*. Os yw cyfiawnder yn briodolodd berthynol i'r Duwdod, mae ef dan angenrheidrwydd o weithredu tuag at ei greaduriaid fel union *Llywydd*, neu fod cyfiawn. Mae yr un mor amhosibl i Dduw weithredu yn groes i'r priodoliaethau perthynol iddo, ag yw iddo ddiddymu ei hanfod ei hun. Nid cabledd yw dywedyd bod Duw yn rhwym o weithredu yn ol ei anian, nen ei natur, a bod ei holl weithredoedd yn cael eu penderfynu a'u llywodraethu gan ei briodoliaethau; ond mae yn gabledd i radd bell ddywedyd ei fod yn gweithredu yn ol rhyw fym-pwy, ac nid wrth un reol safadwy, fel mae rhai yn offer-siarad.

Mae J. R. yn niwedd ei lythyr yn dywedyd, "nad yw yn debyg y daw y dadlennwyr dros etholedigaeth a'r dadlennwyr dros angenrheidrwydd i gyttuno ynghylch pethau ereill; hyd nes d'ont i gyttuno yn well pa un a bod *drwg moesol mewn bod ei peidio, ac od oes, pa leth ydy'r gwahaniaeth hanfodol sydd rhwng drwg a, da.*" Mi sylwais yn barod, mai poen a phleser, neu ddedwyddwch ac anedwyddwch yw y llath fesur sydd genym i farnu y gwahaniaeth rhwng y naill a'r llall. Yr ydym yn cyfrif pob peth yn ddrwg ag sydd yn tueddi i weini poen neu anhapusrwydd i ni; o'r tu arall, yr ydym yn cyfrif pob peth yn dda ag sydd yn gweiddyddu i ni ddedwyddwch, pan uad yw y cyfrîw ddedwyddwch mewn un wedd yn tŷ ar draws dedwyddwch y Neill o'n cydgreuduriaid. Cyn diddymu y gwahaniaeth rhwng drwg a da, rhaid diddymu y gwahaniaeth rhwng poen a phleser. Yr ydys yn cyfrif dau fath o ddrwg yn y byd, drwg

naturiol a drwg moesol. Os bydd i dŷ gael ei yspello a'i losgi gan ladron, yr ydys yn cyfrif hwww yn ddrwg moesol; ond os bydd i'r cyfrîw dŷ gael ei ddystrywio gan y demastl, yr ydym yn ei gyfrif yn ddrwg naturiol. Drwg moesol yw pob niwed a wneir i ni gan ein cydgreuduriaid, ond drwg naturiol yw y niwed a wneir i ni trwy weinidogaeth yr elfenau, neu gan greaduriaid ysglyfaethus. Mae dyn o ran ei natur yn hoffi pleser yn fwy na phoen; yn ganlynol, mae yn ymestyn at un, ac yn ymdrechgu cilio oddiar ffordd y llall; ac mae bob amser yn arferyd y moddion ag mae ef yn ei gredu fod yn fwyaf tebyg i gynyddu ei ddedwyddwch, ac i leihau ei anedwyddwch, a thyna y rheswm o osodi cosp a gwobrwy ger bron ein cydgreuduriaid. Yr ydym yn gwybod trwy brofiad bod cosp a gwobrwy yn effeithio ar bob creadur rhesymol, herwydd hyny mae genym gyfreithiau i wobrwyo gweithredoedd da, ac i gospi rhai drwg; ac mae y cyfreithiau sydd yn cospi lledrad, llofruddiaeth, godineb, tyngu, celwydd, meddwod, &c. yn brawf digonol bod dynion yn *cytuno* yn y pethau mwyaf pwysig, pa beth sydd yn dda, a pha beth sydd yn ddrwg, a hyny yn gyffredinol, canys pa le bynag mae dynion i ryw raddau gwedi eu moesoli, mae ganddynt gyfreithiau i gospi y troseddau a enwaia, ynghyd â llawer yn ychwaneg. Mewn rhyw bethau distadi, megys ffurfiau a seremonïau, mae dynion yn ymrfaello o'u plegid, ac nid oes sawr arwyddion y deuant syth i gydweled, ac nis gallant chwaith, heb iddynt farnu pob peth yn ddrwg ag sydd yn niweiddiol i'r corff o ddynolryw, a phob peth yn dda ag sydd yn tueddi at eu hapusrwydd.

Yr un peth o ran y canlyniad o hŷnau yw drwg moesol. Yr un peth fyddai fy ngholled pe byddai i'm tŷ a'm meddiant gael eu dystrywio gan yr elfenau, a phe celent eu dystrywio gan ddynion, yr un peth fyddai'm sefyllfa; ond nid gwaio gosod cosp a gwobrwy ger

bron yr elfenau a'r temhestloedd, canys galluoedd muddol ydynt. Eto yr ydym yn arfered pob moddion ag a fedrom gozyfer ag atal eu heffeithiau. Yr ydym yn dilladu ein cyrff, yn adeiladu tai i'n cadw rhag y tywydd, yn rhedeg at y meddyg pan fyddom yn glaf; mewn gair, yr ydym ar fôr a thir yn gwneuthur pob peth a fedrom er gochelyd effeithian yr elfenau, a'u darostwng at ein gwasanaeth, ac er y cwbl a fedrom, maent yn trosglwyddo dynion wrth y miloedd i dir angof, ac yn difrodi eu maesydd a'u gwinllanoedd. Yn awr, fe addef pawb o'r dadleuwyr dros etholedigaeth mai Duw yw awdwr elfenau natur; hefyd, hwy addefant bod y cyfryw elfenau, yn enwedig mewn rhai cyrau o'r ddacar, yn gwneuthur difrod ofnadwy ar fywydau a meddianau; yn ganlyniol, rhaid iddynt addef mai Duw yw awdwr pob drwg naturiol; rhaid iddynt addef hyn, neu wadu nad Duw yw awdwr elfenau natur, neu o'r hyn lleiaf, haeru bod yr elfenau yn bresenol yn cael eu llywodraethu gansatan. Yn awr, gadawaf i ddarlennwyr deallus Seren Gomer farnu, os yw yn fwy niweidiol i'r dadleuwyr dros angenrheidrwydd hōni mai Duw yw awdwr pob drwg moesol nag yw i'r blaid arall gyfaddef mae efe yw awdwr pob drwg naturiol, gan fod pob un o'r ddan ddrwg, o ran yr effaith a'r canlyniad o hōno, yr un peth. Gallaswn ddywedyd llawer rhagor ar y testun, ond mae fy llythyr yn gryn hir yn barod, gan hynny mi dynaf at ddyben, trwy ddymunio iddo gael ymddangos yn llewyrcheich Seren. Hyn yn bresenol oddiwrth eich ewyll-ysiw'r da,

Merthyr.

D. D.

ATEB

I. OFYNIAD MYFYR.

(TU DALEN 123.)

Y MAE Top "yn sefyll i fynn tra y mae yn cycheldroi" o herwydd fod y grym sydd yn cael ei arfered i'r dyben o'i wneuthur i droi yn fwy na grym y

tneddiad tua'r canolbwynt (*force of gravity*); ond o achos rhwbiad y pin ar y llawr, ynghyd â gwrthwynebiad yr awyr, y mae y grym a ddefnyddiwyd at wneuthur y Top i droi yn cael ei wanhau yn raddol, ac o'r diwedd yn cael ei orchfygu gan rym y tneddiad tua'r canolbwynt; o ganlyniad, y mae'r Top yn rhwng o syrthio.

C.....dd.

D. E. C.

ATEB

I OFYNIAD IOTA GLAN GWAD.

(Tudalen 296, llyfr ii.)

Y peth a fu a fydd; a'r peth a wnaed a wneir, ac nid oes dim newydd dan yr haul.

MR. GOMER.—Chwia wyddoch mae peth cyffredin oedd ac yw fod dynion yn dal amryw swyddau dan frenhin-oedd; pa un a ydyw hynny yn unol â chyfiawnder ai peidio, nid yw ddim i mi; felly yr eunuch hwn, sef Potiphar, neu Potiphar, yr oedd i'm tyb i ganddo bedair swydd dan Pharaoh. Yn gyntaf, yr oedd yn oruchwyliwr; yn ail, fel tywysog yr oedd yn flaenor y llys; yn drydedd, yr oedd yn benciwadaw ar osgordd y brenin; ac yn bedwaredd, yr oedd yn geidwad ar y lle yr oedd cartcharorion y brenin yn rhwym.

Llansamlet.

D. JONES.

ATEB

I OFYNIAD PHILOTHEOROS.

(TU DALEN 297.)

MAE gardd Philo yn bump ar hugain O droedfeddi o hyd yn llawn, A'i lled yn bumtheg troedfedd union, Wrth reol gyson hefyd cawn, Ac yn oleddfol rhwng ei chonglan Nyni a'i cawn hi yn y fan, Yn naw ar hugain o droedfeddi, Un fodfedd ac wyth-degaf ran.

RHIFYNDEGWR EGWAN.

Cwm Clydach, ym Mrecheiniog.

GOFYNIADAU, &c.

Gwela's hanes bastardd yn Seren Gomer y llynedd, tu dal. 335. Da genyf fyddai gwybod, pe priodai basterdyn, a oca rhwymau ari eiddad, os bydd yn berchen meddianau, i'w gadw ef a'i gymbar, rhag pwyso ar y plwyf?

Llanddeusant.

P. THOMAS.

Pa air Seispig sydd â'r llafariad (*vowels*) ynddo, bob un heb ei symud o'i le priodol?

Merthyr.

LLAWDDEN AB DEWI.

A DOLYGIAD.

Traethawd ar Dduwod Crist. Gan JOSEPH HARRIS. Pris Swllt. Wedi ei gyfieithu i'r Gymraeg, ac ychwanegu ato gan yr awdur.

ANWYL GOMER.—Dygwyddodd imi yn ddiweddar weled y traethawd uchod, yn yr hwn y cefais fawr fodd-lonrwydd ynghylch Duwdd ein hanwyl Arglwydd a'n Hachubwr Iean Grist. Gan y gall fod yn ddyceithr i lawer o'ch darllenwyr, fel ag y bu yn lliw i minau; ac os ydyw heb fod yn groes i ansawdd a chymeriad eich Seren odidog, dymunwn yn fawr i chiwi roddille i'r adolygiad amherffaith canlynol, gan obeithio y bydd yn foddion i feithrin ymestyniad ymhob nn ag sydd yn canu yr Arglwydd Iesu mewn purdeb, i gael gatael yn y traethawd gwerthfawr hwn, ac i waenthur darllenid diduedd ac ystyriol o hōno. Y mae yr awdur yn sylfaennu ei holl resymau ar dystiolaeth ddiymwad gair Duw. Mae yn crybwyll am gyfieithad gwrthwynebwyr Duwdd Crist o'r Testament Newydd, yr hyn a alwant "cyfieithad diwygiedig," ond yn ei farn ef "dirywiedig," gan eu bod yn ymdrechu dirdynu amryw ysgrythrau i lafaru gwaeth nâ Sociniaeth ei hun, yn groesi gystawen iaith a gramadeg, ac ystyr naturiol y cyd-destun, fel y dangosir ymlaen.

Yn ei arweiniad i mewn mae yn dwyn ar gof i mi y dull ag oedd gan Deon Swift i wr gael allan ei enw yn ewylllys y testamentwr; megys pe byddai ei enw yn Ioan, y mae yn cael i mewn nn gair, o mewn nn arall, a yn y llall, ac a yn y pedwerydd; ac felly yn hōni hawl yn yr etifeddiaeth.

Godidog yw'r sylwad ar y gair, "Clyw, O Iarael, yr Arglwydd ein Duw nid aydd un Arglwydd;" yr hwn yn yr iaith wreiddiol sydd yn darllen fel hyn, "Iehofa ein Elohim (llosgog) ni sydd un Iehofa." Mae yn nodi nifer o ragenwau (*pronouns*) llosgog yn cael eu priodoli i Dduw, ac enwau cedyrn hefyd yn yr iaith Hebraeg; gan ddangos mor ofer yw ceisio gwneuthur yr angylion yn fân-dduwiau i lenwi yr enwau hyn; nen ddull breninol y llys yn anerchu deiliad, "Nyni (y brenin a'r cyngor) ydym yn gorchymyn, &c." gan na all yr angylion fod yn gyd-weithwyr â Duw yn y greadigaeth, ac nad oedd na brenin, cyngor, na deiliad yn bod pryd hwy. Yna mae yn dangos ffoliebed dyu marwol,

yr hwn ni ymfoddllona ar dystiolaeth gair Duw ar gyfrif bod dirgellon yn eiddo yr Arglwydd; pan na wyf ef, nid yn unig y dull a'r modd y mae yn y dri, a'r Tri yn Un, ond hefyd dull cwlwm yr enaid a'r corff mewn dyn, a'r symudiad gwastadol (*perpetual motion*) ynddo. Wedi hyn y mae yn dechreu yn dra bywiogar y traethawd, ac yn myned ymlaen i brofi Duwdd Crist oddiwrth y teitlau a'r briodolir iddo; megys "Angel neu Genad yr Arglwydd," neu "yr Angel Iehofa." Dywedir hyn am Grist; gan hyrwyddu y baned yr o flaen yr enw cadarn Arglwydd yma yn dangos ei fod yn berson gwahanol oddiwrth yr Arglwydd hwnw ag a' i hanfonodd; megys "gwas y meistr," neu "rhaglaw y brenin." Rhaid dinstrio y fanod o'r canol, a'i gosod ymlaen ynghwylws â'r cysylltiad a, fel hyn, "A'r Angel Arglwydd," neu a'r "Brenin Sior;" cyn y gellir mewn un lliw na modd ddinstrio y personau dwyfol. Mae y cyntaf yn amhosibl mewn iaith, a'r llall yn amhosibl mewn sylwedd anefnyddiol.

Yn ail, mae yn profi fod yr enw *Arglwydd* mewn ystyr anghywedddol â dynoliaeth yn unig, a Iehofa, mewn ystyr briodol a chyflawn, yn cael ei roddi i Grist, mewn pump adnod neillduol.

Yn drydydd, profir fod Iesu Grist yn cael ei alw yn *Dduw* mewn ystyr briodol, mewn naw o adnodau penodol. Ceir sylwad (*note*) tra chywrair o dan ddechreu efengyl Ioan, "A Duw oedd y Gair." Troir yr ymadrodd yn ddiweddar gan rai fel hyn, "And the word was a god." A'r gair oedd nn o'r duwiau, neu yn is-Dduw. Yagrythur arall sydd yn Rhuf. xix. 5. ag y buasai well ei gadael allan o wall yr argraffydd, neu daeru y werin nad yw yn y copi gwreiddiol, nâ i herthyl-gyfieithu fel hyn, "Of whom, by natural descent Christ came, God who is over all be blessed for ever." h. y. "O'r rhai, trwy lin-ach naturiol, yr hanoedd Crist, bendithier Duw, yr hwn sydd uwchlaw pawb yn oes oesoedd." Megys pe buasai mwy rhyfeddod i Grist, (ac efe yn ddyn yn unig,) i hant trwy lin-ach naturiol, na rhyw ddyn arall! Eto, i Ioan v. 20; dangosir yn eglur y gwrthnati o hōni mai'r Tad a feddyllir wrth y gwir Dduw, ac o ddadgymalu yr ysgrythrau, a'u troi y tu gwrthwyneb allan; byddai yn hawdd cael digon o lythyrenau a geiriau yn y

Beibl i'w wneuthar yn Alcoran per-
ffaith.

Yn bedwarydd, y mae amryw enwau
ac ymadroddion darluniadol o wir
Bdawdod, y rhai a briodola Iehofa
iddo ei hun yn yr Hea Destament, yn
cael eu rhoddi i Grist yn y Testament
Newydd. Priodolir pump o briodol-
iaethau y Dawdod i Iesu Grist, ynghyd
â gweithredoedd dwyfol, yn *crw*, yn
cydol, yn *gwneuthur gwyrtiau* yn *ei enw*
ei hun, a'r *apostolion* yn *gr wa enw*, a
thry *gr wa awyddod*. Priodolir gwaith
lachawdwriaeth iddo, codi'r meirw,
a barnu'r byd. Ystyrir ei anfonid
fel yr amlgyiad penaf o gariad Duw,
o'i ras a'i ostyngiad ei hun. Mae ef yn
wrthddrych addoliad. Gweinyddir
ordinhadan y Testament Newydd, a
thraethir y bondithiad apostolaidd yn
ei enw; megys, "Gras ein Harglwydd
Iesu Grist a fyddo gyda chiwi oll,
Amen." Os dim ond dyn, gellir en
traddodi yn enw dynion ereill befyd,
megys "Gras ein Harglwydd Moses,"
neu, "Gras y Dr. Priestley a fyddo
gyda chiwi oll, Amen."

Dangosir yn dra amlwg y canlyn-
iadau arawydus o wrthod yr athraw-
iaeth a amddiffynir yn y llyfr hwn.
Profir fod y trefniant (*system*) gwrth-
wynebol yn tueddi yn rymus i wne-
thur ysgrifenywyr y Beibl yn enog o'r
gwrthddyweddiadau anrnodwya ac
aneaguodol, ac i wneuthur yr ysgryth-
uau yn hollol ddiudd i gyneddau
cyffredin; ei fod yn yspellio cristian-
ogaeth o'i phriodoliaethau amdderch-
ocaf, a'i hegwyddorion sylfaenol; gan
adael Israel mewn anialwch heb fana;
had ysbrydol Abraham heb yr un
ddinas noddfa; ac yn diwreiddio pren
y bywyd o Baradwys y saint. Felly,
dysodiad y cyfryw Grist i'r byd sydd
fwy to felldith nag o fendith iddo!

Rhaid iui gwtogi, Mr. Gomer; ond
y sawl a ddarluniodd y traethawd dan
fy ystyriaeth a gydnant â mi fod ei
werthfawrogrwydd yn ddigonol ddiff-
yniad dosfaithder i'w adolygiad arno.
Ar ol gosod allan y daflen Satnruaidd
a'r daflen Sosiniaidd ar gyfer en gilydd,
yr hun, bid sicr, sydd werth swlt o
leiaf, mae yr awdwr yn diweddu drwy
steb amryw fan-gyfrwyddrwy-gwrth-
ddadlenon o'u heiddynt. Mae yn
gwneuthur brys i orphen ei araeth yn
ei lawn wrea, ac â'i bladur dduriawg
yn tori i lawr âg un gwaufar bunithag
a deugain yr holl faes Undodaidd
trwy'r byd. Dymnuwn i'r awdwr
lawer o fendith ar ei lasur, ac i'w lyfr
gyrhaeddyd o Gaerdydd i Gybi Môn.

Gwelais amryw lyfrau rhagorol ar y
pwnc mewn dadl; eithr y rhan awlaf

o honynt, er yn cyawys cystal profion
ygyrthurol, a adawant y gwrthddad-
lenon heb sylwi nemawr arant; tebyg
i fyddin y brein yn codi castell ar
gyfer castell y gwrthryfelwyr, heb
ymroddi fel breiniaid dewrion a
fyddlon i yru y gelymro'u hamddiffyn-
fa; eithr yma, y mae yr awdwr nid
yn unig yn codi hwn y testunau grym-
osaf dros y gwirionedd anorff mewn
llaw, ond bob amser, fel milwr medrus,
yn amgaeru ei orsaf ddisyfl trwy res-
yman diymwad i ddangos fod yr ad-
nodau difynedig yn berthynol i'r pwr-
dan ystyriaeth, ac nid i ddim arall, gan
hollol ddirymu gwrthddadlenon llafur-
us ei wrthwynebwyr cyfrwysgall; ar
yr un pryd yn symud ymaith y resbon-
iadau twyllodrus o'r eiddynt hwy.
Nid yw yr awdwr hwn yn gadael ei
waith megys ar yr haner. Nid yn
unig mae yn adeiladu ar y graig, ond
befyd yn ymarllwys o'i ysgrifell afony
gwirionedd ag sydd yn ysgubo gyda
hi yr holl dywod a'r anialwch o gylch
ei lya gorwyth, gan orllif ei llifeiriant
nerthol, modd y gall pawb onid deill-
ion reled grym ac ardderchawgrodd
yr adeilad. Mae yn wir mai nid efe a
wneath y graig i adeiladu arni, mwy
nâ defnyddiau yr adeiladaeth; ond
tebyg i Bezaleel ac Aholiab, der-
byniodd gyfarwyddyd a dyall i
iawn gysylltu yr adeilad hon. Y mae
yr un gloddfa o flaen y mail a'r llall.
Ond am adeiladaeth y blaidd wrthwyne-
bol, wrth sylwi ar ei chwymp pen-
dramwawglawg, anhawdd dywedyd
pa un ai mwyaf tywodlyd y sylfaen ai
mwyaf afunniad yd yr orwchadaill. Ni
wn i ai y sylfaen sy'n ymollwng oddi
tanodd, ai yr adeilad yn cwympo oddi
arnodd, gan mor ddisymwth mae'r
garnedd yn ymchwain fel bardodiad y
gawres. Nid yw codi castell golyg-
wych ond hauer ei foddio, tra fyddo
castell y gelyn yn sefyll ar ei gyfer:
gan hyny, ef a ddynesa ei fanguelau
trystfawr i fwrw allan eu pelau dimystri-
ol, oni fyddo yn gymysga (*chaos*) an-
elwig. Yna efe a saif mewn agwedd
fuddugol yngolwg, caredigion llywod-
raeth Immanuel, gan adael Seir ac Edom
i ochain mewn gwewyr marwol dan
effeithiau y clywfau anacle a roddes
iddynt.

Ceir yma grynodeb o'r holl resyman
o bwys a welir yn wagaredig ar hyd
mil o ddalenau mewn ieithoedd ereill,
ynghyd âg amryw resyman cysefn
(*original*) tra minig a grymus, na
chyffyrddwyd â hwy o'r blaen. Ad-
fyddinir yr hên filwyr profedig, gan
eu rhestru mewn trefn anarcholadwy,
a dygir i mewn futeioedd cyfnerthol

newyddion, diapaaf, diludded, a didroi yn ol; fel tra mae'r gelyn yn ymfino i geisio bwlch yn yr hen fyddin bedro-onglog, ef a wanir i farwolaeth yn ei glorien gan y rhai hyn!

Nid rhyfedd genyf glywed fod Esgob Tyddewi wedi canmol y traethawd hwn ger bron offeiriad ei esgob-weth; fel y mwyaf cynwysfawr a welodd ef erioed; a bod y Parch. William Kemp, gweinidog ynghyfundeb y diweddar Iarllles Huntingdon, yn Abertawe, a'r Parch. T. Luke, gweinidog yr Anymddibynwyr Seisnig yn yr un dref, y naill wedi dywedyd o'i areithfawr y Sabath "na ddylai yr un teulu yn y dref, a allai ei brynu, fod hebdo;" a'r llall, "mai dyma yr ysgrifennu gadarnaf ar y pwnc a welodd ef erioed." Ac am fod yr argraffiad Cymreig yn helaethach na'r un Seisnig, helaethach clod, o ddeall y Gymraeg, a roddasent iddo. Diderfyn fyddai enwi y gweinidogion Cymreig, o bob enw, sydd wedi amlygu eu cymeradwyaeth o hono. Gellir dywedyd yn ngeirian yr Iuddew dysgedig wrth y Dr. Priestley, ped ysgrifennid deng miliwn o lyfrau i ymdrechù dadymchwel y gwirionedd o Dduwdod Crist, y mae ar lawr i'w welod yn y Testament Newydd wedi'r cuhl.

Y mae y gystrawen yn y llyfr hwn yn gywir, yr iaith yn esmwyth, yr

ymadroddion yn gryfion a pharhannaol, yr echediadau drychfeddyddiaid yn fywiog ac uchel, yr atebion yn benderfynol a meistrolgar, y saethau yn wastad yn taro at y nodd, a'r gwrthwynebwyr yn cael ei gwympo cyn gynted ag y codir ef i fynw yn nodd i saethu ato. Y mae o hyd i lawr cyn iddo godi el hun i fynw. Dylai pob cristion ddarllen y llyfr hwn er cadarnhad i'w fydd, yn sylfeini techydwrïaeth dragwyddol ei enaid. Dylai yr ymofyn-gar ei ddarllen er mwyn gwybodaeth gyffredinol mewn dadi orchestol; y Cymro dysgedig er mwyn cywreidrwydd, a grym iaith ramadegol; a phob darlennydd o Seren Gomer, er mwyn helaethu ei amgyffrediadau yn y Gymraeg, a dyall ei throellau a'i lluniau ansoddol.

MONWYSIAD.*

* Gan fod yr Adolygiad uchod wedi cael ei ysgrifennu gan wr na welom ni erioed, (ar a wyddom), ynghwyr pellaf Môn, heb gael yr anogaeth leiaf i hynny genym ni; ac am ein bod wedi gweld gwaith awdwyr Seisnig yn cael eu hadolygu mewn cyhoeddiadau a olygid ganddynt eu hunain, megys yr *Evangelical* a'r *Baptist Magazines*, rhoddasom iddo le yn y Seren, er bod y berthynas rhwng y cyhoeddwyr a'r traethawd dywededig mor agos ag ydyw.—GOMER.

Barddoniaeth.

CYWYDD

MARWNAD WILLIAM JONES,

(Alias, BARD MÔN),

A JOHN SOLOMON JONES.

Och alar trwm, ni chelwn,
Gwelir gwedd y galar gwn;
Trydar a galar i gyd,
Galar i rai sy' gelyd.
Meirwon yw rhai fu mawredd
I'w rhan, ac hefyd yr hedd.

BARD MÔN; un gwiwlun a gwyh
Aeth adref; anoeth edrych
Am dano, na'i geisio gwn,
Dolurus cyd alarwn.
E gladdwyf i Cymro glân,
A IOAN SELW: IOAN.
Dyna ddau da iawn y ddoe,
Neu iachdeg ddynion echdoe,
Yr mwyn barch, yn awr mewn bedd,
Y dewrion a gyd orwedd;
Dau ddawnus a dyddanol,
O hyd mae galar o'u hol;
Hiraeth y sydd o'u herwydd,
A rhed oclenaid yn rhwydd.

E gostia hyny gystudd,
A garw lef drwy holl Gaerludd.
Mewn cystudd yn brudd o'n bros
Mae'r gweddus Gymreigyddion.

Oeddynt aelodan addas
Yn eu plith gyda phob blas;
Iê, swyddwyr hynaws oeddynt,
Cyflawn gwiw os cofiwn gynt.
Dan gyfaill da, e gofir,
Dau mewn clod diamen elir;
Dau weddaidd, llariaidd, a fion,
Dau anwylaidd dynolion.

Bythoedd y cânt gobethir
Filoedd gwell gorfoledd gwir,
Mewn hawddfyd a gwynfyd gwell,
Yn y ddedwydd ddiadell.

Ing oer 'nawr angen er neb
Yna, ni dderbyn wyneb.
Lluddio pawb, lladd pob un
Wna'r rheolwr hwn rhywun.
Nid eiriach y llwyrach llon,
Na thegwch cyfoethogion,
Na diddysg, na dysg, na dawn,
Cyflwm rhydd ergyd cyflawn.

Gau hyny, gwiw i'ninau,
A da yw, ie di au,

Feddwl am beth sydd fuddiol,
Dewis 'nawr at fyd sy'n ol.
Y byd hwn, a byw dano,
Deallwch, uristwch bob tro;
Ddilyn y rhai 'harddelant,
Afan beth, tadwn e bant.
Llefn am fyd y llifa
Gorfoledd a diwedd da;
Pawb drwy rad anbraethadwy
Heb ddwedd i'w mawredd mwyl.
Merthyr-Tydfil. D. SAUNDERS.

COFFADWRIAETH

AM Y DIWEDDAR ARDDERCHOG FARDD
WM. JONES, (*alias* BARDD MÔN),

Gynt o Fodderu, yn Môn, yr hwn a gladdwyd yn Mymecant Eglwys Newington, yn agos i Lundain, Awst 1af, 1819.

Och! dristyd celyd, i'm calon,—ias gur
Ysgarodd fy nwyfion;
Nos oerlif anghysarlon,
I fyrrd a mwyl, am FARDD MÔN.

Och! demestl didestl dymawr—i amryw
Ynghymru gain earwawr;
Wele ym Môn wylu mawr,
Cau'r drws ar brif awr drysawr.

Mae amhlau dagrau digrain—eres haint
Arw sôn yn Llundain;
O briddo'r cyffwr yn cain,
Wele! afan yn ystafain.

Ceinffardd awenbar, moeth iawngu,—a
gladdwyd yn ystafain.

O'r hollad yn frywedd—
Am Gwynnion Sion gathon gu,
Gwn i Fônall gwynfannu.

O'r hollad blyn-argyllaeth—ym Môn dir*
Am iawn dŵr gwybodaeth;

* Y rhan hyn o Fôn a feddylir, (sef Bodederna), y plwyf lle y ganed ac y magwyd ef; yr oedd ef yn cynnal ysgol fechan yno ar ei draul ei hun, er addysgu gwybodaethau i blant bychain ymddifad.—O! y fath gollod anghraethel ydyw ei far-

Mae Môn yn wir, mi wn'a waeth,
Am ddwys gwiwdeb ddysgeidiaeth.

Tadmaeth dysgeidiaeth dwys gadarn—ef
oedd

Ofyaidd barodfarn;
Ardystiai bryd byddai barn,
Yn rywiog fodd ddiragfarn.

Coleddw'r cu hael, awyddus—neg Gomer
Iw gem aur wiog ddeustlus;
Chwilio'r iaith, a chwala'r us,
Rhwyth ysgawn, heb rith eagus.

Dyn dilys, deau aelod t—od ethol
Dwyl gymdeithas byglod;
Iddo'n hir y clymair clod,
Er tewi yn y tywod.

Barddonol ebrwydd union—bael athraw
Hylltir ei orchestion;
Trysorwr, call wr cu llon,
Gweddus y Cymreigyddion.

Dyn oedd e' a dawn addien—iawn rhwy-
ddol

Yn rhoddi elusen;
O gariad, maith rhad i'r Rhên,
Dda obaith deau ddyben.

Os dyn oedd ef, o dan nawdd Ion;—dilys
Aur delyn fwyneiddlon,
Yn wych wrol, a choron,
Gan Dduw'r Tad ga'dd Bardd mād Môn.

Dychweliad ga'dd uwch haulwen—i dypu
Mwyn dānau disgywen;
A choron glod'n bod 'r ei ben
Siriol, o ddeuddeg seren.

ALARWR.

Caledfryn, swydd Gallestr.

wolaeth ef i'r rhai hynny oedd yn cael eu addysgu trwy ei haelioni ef, os na bydd i Dduw yn ei ddalonus ragluniaeth roddi ynghalon ryw un i roddi ei ysgwydd dan y baich.

+ Yr oedd ef er ys amryw o flynedd-oedd yn aelod parchus o'r ddwy gymdeithas Gymreig yn Llundain, sef Cymdeithas y Gwyneddigion a'r Cymreigyddion, ac o gymeriaeth mawr yn y ddwy, ac yn drysorydd i'r ddiweddar am lawer o amser.

HANESION, &c.

CYNHALIWOYD y ganol o'r tair cymantfa flyneddol sydd yn perthyn i'r Anymddibynwyr Yngogledd Cymru yn Rhydymnaen yn gwlwyf Llanfachreth, Swydd Feirionnydd, y 11af ar 2il o Fedi, 1819; lle y cadwyd cyfeillach gan y gweinidogion a'r llafarwyr am 10 y dydd cynthaf; wedi hyn pregethodd y Parch. D. Morgans, Machynlleth, ar Ddar. xxvii. 1, a J. Roberts, Llanbrynmaur, Ddar. iii. 6; D. Griffith, Bethel, Col. iii. 11, a J. Evans, Beaumaris, Heb. iii. 2; O. Thomas, Llanfechell, Gal. v. 24; R. Williams, Rhesychae, Ioan ix. 4; a D. Roberts,

Bangor, Ioan xiv. 6; I. Preece, Lerpwl, 2 Cor. v. 19; a Wm. Williams, Wern, Heb. x. 26, 27, T. Lewis, Pwllheli, Esa. xviii. 22.—lviii. 21; I. Dafis, Llanfair, Esec. xxxvii. 9. Dechreuwyd yr odfalon trwy weddi gan Moses Ellis, Robert Morris, a Thos. Jones, Llanfyllin, S. Williams, Llanidloes, E. Dafis, Rhoslan, a Wm. Williams, o'r umle...

Dolgelly.

CAD. JONES.

Dydd Llan, 13eg o Fedi, 1819, dechreuodd Budd-gymdeithas yn nhy Mr. Morgan Harris, Dug Caerfrog, Heol-y-Bont, Merthyr-Tydfil, swydd Forganwg,

yr hon a enwir *Cymdeithas y Caredigion Cymreig*.—Y mae hon wedi ei sefydlu ar gynllun rhagorol; yn gyntaf, er parhad a buddioldeb; yn honhefyd ymrwymir i ddiwygio ein hymadredd, fel y byddom mor bur ac y medrom yn y Gymraeg.—Os rhoddwch hyn yn eich Seren, ynghyd â rheol i gyflen yr *Ua'r F* mewn ysgrifeneddiadaeth, chwi a osodwch rwymedigaeth newydd ar
THOS. JONES.

BU FAWR.

Ar ddydd Mercher, yr 8fed o'r mis hwn, yn Merthyr Tydfil, Mrs. Roberts, gwraig Mr. Wm. Roberts, ac ail ferch i T. D. Miles, gynt o Ddyffryn, Aberdâr, yn 57 oed. Yr oedd hi yn wraig a berchid yn gyffredin; bydd cofio am garuiddrwydd ei thueddiadau, a'i rhoddion cymwynasgar, yn achos i'w gael ei deimlo, a galaru o'i herwydd gan ei theulu a phawb o'i chydhabod.

LLOEGR.

Wedi ein cyhoeddiad diweddaf yr ydys wedi cynnal llawer o gyfarfodydd, yn achos Diwygiad yn y Senedd, mewn gwahanol bartiau o Loegr, ac yn yr Alban; hwy i torfeydd adref mewn heddwch o aonynt-oll, heb wneuthur drwg i neb, oddigerth cyfarfodydd *Paisley* a *Glasgow*, yn yr Alban. Yn y lleoedd hyn yr oedd yr ynadon wedi rhybuddio y lliaws i beidio dwyn banerau gyda hwynt i'r cyfarfodydd; pa fodd bynag, ni chymeryd y rhybudd—dygwyt y banerau ganddynt yn ddiarswyd i *Paisley*—goddefodd yr ynadon iddynt ei wneuthur. Cynhaliwyd y cyfarfod yn heddychok, ac ymadawyd yn yr un modd; eithr wrth ddychwelyd, parodd yr ynadon i'r heddeigweid gymeryd eu banerau oddiwrth rai o honynt, yr hyn a fyrrigiodd y lliaws yn dost; cynbulodd llawer atynt; dystrywiasant lawer iawn o fenestri, a phethau ereill, gan ddolurio yn dost yr heddeigweid a'r ynadon â cherig a phethau tafiadwy ereill, gan haeru fod eu cyfarfod yn heddychok, ac mai yr ynadon a dorodd yr heddwch, trwy ddwyn eu heiddo cyfreithlon, sef y banerau, oddi arnynt;—gyrwyd am farchluedd rheolaidd; darllenwyd y derfyg-ddeddf—cyhoeddwyd mewn amryw bartiau ei bod wedi cael ei darllen: a rhag y gellai fod neb yn anghysbys o hyny, gosodwyd hybysiad o hyny mewn llythyrenau eglur ar astell, a pharwyd i ddyn ddwyn yr astell trwy'r dyffa—bwythau a ambarhasant y dyn, ac a ddrylliasant yr ysgrifen. Aroswyd tair awr wedi darllenid y gyfraith, (er nad oedd ond un yn ofynol), a chynnygwyd pob peth a ellasid trwy ddeg i gael ganddynt ymwasgaru; eithr pan fethodd hyny a llwyddo, rhuthrodd y marchluedd i'w mysg, y rhai a roesawyd â chawodau o gerig. Pa fodd bynag, ni laddwyd neb—milwyr rheolaidd oedd y rhai hyn, ac nid *boneddigion Manchester!* Trwy fawr amynedd ac ymdrech, llwyddasant i wasgaru y dyffa; gorfia arnynt ddef-

nyddio eu cleddyfau; ond nid y min.—Byddai rhai o'r Diwygwy'r wedi cael eu taro ddwy waith âg ochor y cleddyf, yn aros i ddadlu â'r milwyr, heb ystyried nad oes a fydd milwyr cyffredin i dadl; y maent hwy yn rhwng i wneuthur a orchymyno yswyddogion, neu gael eu cospi eu hunain. Eithr byddai y mwya'r cyndyn yn rhoddi ffordd wedi derbyn y trydydd ergyd (o nerth braich y milwr) âg ochor y cleddyf. Nid ydym yn deall fod rhwymau ar y milwyr i arbed min y cleddyf mewn terfysg, wedi i bob cynyg tég i wasgaru torf derfygwyd i droi allan yn aneffeithiol. Mawr hefyd oedd y gwahaniant rhwng yr ynadon hyn ag ynadon *Manchester*; er y tybia rhai y buasai y rhai hyn ddoethach pe gadawent fanerau y bobl yn llonydd, gan mai cymeryd y rhai hyn y ddechreuodd y derfysg.

Cynhaliwyd amryw gyfarfodydd yn Llundain, *Birmingham*, *Caerffrog* (*York*), &c. yn y rhai y blaenorol rhai o'r dynion mwya'r cyfrifol; ac ynddynt oll y condemnwyd ymddygiad gwaedwylt ynadon ac arfogion *Manchester*, a chytunwyd ar ddanfôn anerchidan i'r Tywysog Rhaglaw, i ymbil ar ei Uchder Brenhinol i'w galw i gyfrif am eu gwaith. Rhoddwn hanes byr o gyfarfod *Caerffrog*, ar yr 20fed o'r mis diweddaf.

O gylch 10 o'r gloch cerddodd 4 neu 5 mil o ddynion ar hyd heolddydd y ddinas, â banerau a cherddoriaeth, ac mewn dull a alwasid yn *Manchester* yn *gychwyniad milwraidd*. Cerddai dyn o'r blaen, gan ddwyn astell ddu fawr ar drosten, ac ar bob ochr yr oedd yn arllwiedig "*Taxen*." Ar un o'r banerau yr oedd yr arysgrif hon, "*Er coffaduriaeth anafarol y Diwygwy'r a laddwyd yn Manchester ar yr 16eg o Awst*." Addurnwyd yr holl fanerau âg arwyddion galar. Am 12 o'r gloch, dechreuwyd gwaith y cyfarfod gan y Gwir Anrhydeddus yr Arglwydd Maer, yr hwn wedi mynegi o hōno ddyben y cyfarfod, a ddywedodd ei fod yn hyderu y byddai i bawb ymddywyn yn weddus, ac am hyny nad oedd efe wedi peri i gymaint ag un *heddeigweid* ddwyfod atynt, na *thyngu* yr un *heddeigweid* anafarol ar yr achos.—Derbyniwyd ei araeth gyda thwrf o fanllefau unfrydig a pharhaus.

Wedi hyny anerchwyd y cyfarfod gan *S. W. Nichols, Ysgr.* yr hwn a ddywedodd mai wrth gondemnio yr ymddygiad diweddar yn *Manchester*, y dylai pob plaid gydnos, o herwydd trwy hyny yn unig y gellid cael iawn. Hawl gyfreithlon pobl Prydain yw trin achosion gwladol a fyddo yn eu trallodi, yn gyhoeddus, a danfon Deisyfadau neu achwynion, yr un a farnont fwyaf buddiol ar yr achos; nid braint y mawrion a'r goludog yn unig oedd hon, ond braint pawb; nid braint a berthynai i 70 neu 700 yn unig, ond i 70,000, neu unrhyw nifer a dybient eu bod dan wasgfa—braint i'w harfer, nid wrth bleser y gweinidogion, yr ynadon, neu'r milwyr, ond i'w harfer wrth bleser y bobl eu hunain, yn ddiatal, tra byddent

heddychol. Dywedwyd llawer am arfan, ac agwedd siŵraidd y bobl: ond beth oedd hyn wedi'r cwbl? Cerddal y bobl yn rhesi, megys yr arferir mewn agos pob achos arbenig. Rhodia'r Seiri rhyddlon yn rhesi; (*Clywech!*) Rhodia cymdeithasau caredigol yn rhesi; (*Clywech!*) Bwrdeisiad y ddinas hon a' gerddant mewn rhesi. A oedd rhyw beth brawychus yn hyn? Yr un mor wrthun yw ddiwedl yr arfa; yr oedd yn eithaf eglur nad oedd ganddynt arfan, hyd y nod i amddiffyn eu henain. Pe bwsent yn arfog, arswydus gallasai fod y canlyniad; rhaid fuanai, nid i ganoedd, ond miloedd deimlo gwacau y dydd hwaw. Nid oedd gymaint ag un weithred mewn neb o'r cyfarfodydd cyhoedd a ddangosai fod bwriadau drwg gan y bobl; ac yn wir, yr oeddynt yn hollol amharod i gyrru dim o'r fath. Pa fodd bynag, yr oedd cymeradwyaeth gweinidogion ei sawrhydi o'r gwagedd-waith hon yn erchyllach fyth; gan ei fod yn dangos yr egwyddorion wrthy rhaŵ y bwriedd llywodraethu y deyrnas hon rhagllaw sef, trwy flymgyrwydd millwradd; herwydd hyny y mae drwg y cymeradwyaeth fil o weithiau yn waeth na drwg y weithred ei hun, (yr olaf yn llaw, ond y llall yn gyffwrddinol). Nid oedd hyn namyn cynllun wrth yr hwn i wasgaru cyfarfodydd, a chwtdgi rhyddid rhagllaw. (*Banllefau*). Y casgliad a dynai efo oddiwrth ymddygiad gweinidogion ei sawrhydi ar yr achos hwn yw eu bod yn anheilwng o ymddiried y Tywysog Rhaglaw, ac o eiddo y genedl. (*Banllefau uchel a hirtion*). Yr oedd efo yn gyrru ar ffurf fod egwyddorion Llywodraeth Seneddol yn llawer helaeth arall o'r arddoedd lle y mae y bobl iŵenw cyfnewid; ac bod yn enill tir yn feunyddiol, ac wedi gwneiddio ynghalothau y bobl—a pharhad o'r dull a gymerodd y gweinidogion er ys rhai blyneddau i'w hatul, a orchuddini y deyrnas a gwagedd, ac a ddadgymychiai pob sefydlin sydd yn awr. (*Banllefau*). Nis gellir dala, carcharu, cospi, a dihenyddu cenedl gyfau. (*Na, na*).

Canmolwyd ymddygiad yr Arglwydd Maer gan yr *Henadur Dunsley*, yr hwn a ychwanegodd, nid yn unig nad oedd neb heddeidweid anarferol wedi eu tyngu i mewn, eithr nad oedd ef, nac un arall o'i frodyr, yr ynadon, wedi rhoddi y dorfysg-ddedd yn ei logell. (*Banllefau*). Y cwbl a chwenychiai efo oedd bod i wir *Manchester* gael eu profi yn ddeg mewn brawdlys.

Cytododd yr *Anrhydeddus L. Dundas, A. S. dros Caerefrog*. Y peth sydd i'w ystyried i gyd yw hyn—a oes ffurfiwodraeth; neu nad oes. Os nad oes hawl gan y bobl i ymgynull, nid yw d-ded rhyddid ddim-bod llythyren farw. Os gellir cyfyngu eu cynhulliad wrth ewylllys yr ynadon, yna gellai yr ynad mwyaf llwrf, ar dystiolaeth y dyn mwyaf ofnus, wasgaru y cyfarfod mwyaf aystreithlon.

Gwnaeth y *Mithridat Cook* aruth dra bywiog i'r un perwyl, yr hon a roesawyd a thyrfa o fanllefau.

Dywedodd *Mr. Walker* fod gweithred oedd dychrynallid ynadon *Manchester* yn rhagori mewn erchylltoll ar ddim a fu mewn un oes. Eu hanes sydd wedi ei ysgrifent a gwagedd eu gwladwyr; gwyth y dywedodd un gwladgarwr, fod y cynllun yn ol yr hwn y darfu iddynt weithredu, yn gyfryw na allasai neb ond efllyl afennol ei ddyfeisio, na neb ond cytrebllaid weithredu arno. Gwir yw es bod yn gwisgo dull dyn, eithr yr oedd yn ddigon eglur fod "rhyw ddiethyn wedi gwtio llaw dyner natur y naill ochor, cyn cael o hont dywallt ei thriagl o dosturi i'w mynwasau." Yr oeddynt befyd yn gwisgo dillad milwyr, eithr byddai eu galw wrth yr enw hwnnw ysgabidraith ar y cymeriad; am hyny, i'w nodi allan i'r oesoedd a ddél, dylent gael eu burddasu ag enw cyfaytr i hwnnw o *lawfeg*; dylid eu clodfori am eu gwrobleb diglyfeg byn codi eu dwylaw arfog yn erbyn dynion heb arfa—yn erbyn prydferthwch digymhorth gwagedd, a dihiwoidrwydd didramgydd plant. Anechwyd y cyfarfod gan amryw areithwyr galluog erill—ac ymadawodd y dyfira yn y modd mwyaf trefnus.

Rhoddasom ychydig, a dim ond ychydig (o ddifyg lle) o hanes y cyfarfod uchod, o herwydd fod cyfarfodydd o'r fath ar y cyfryw achos yn angenrheidiol; nid o barch i Hunt na'i egwyddorion, y rhai a ddylai pob dyn synwrol, a charwr ei wlad eu gwrthwynebu, mewn ffordd unol a dynoliaeth, a'r grefydd *Gristanogol*, a ffurfiwodraeth ein gwlad. Hefyd, yr ydym yn llwyr gredau, er i glleddyfau *Manchester* ei wneuthur ef mor boblogaidd, y dyfeisia efo ffordd yn fuan i gael gwared o'r baich o gymeriad ei wladwyr. Yn y cyfarfod a gadwyd ar yr achos uchod yn *Southark*, *London*, er i'r cadeirwr ddywedyd nad oedd y rheolaidd i neb lesaru yn y cyfarfod ond y rhai a berthynent i'r lle; ac er i Syr R. Wilson, Aelod o'r Senedd dros *Southark*, ac ymgeiddwr gwresog i rydd-did, ddeisyf arno dewi; elo cyn gynted y cydodd y Llywydd, aeth y gwylaid Hunt i'r gadair yn ei le, o hōno ei hun.

Yr ydym dan rwyman gwladol a chrefyddol i barchu y Llywodraeth; ac nid oes dirionach Llywodraethwyr na theulu Hanofer yn y byd; ac nid ydym yn meddwl fod un rhan o'r deyrnas yn dyddlonach iddynt na'r Dywysogaeth; eis dyledswydd yw hyn, a da genym fod ein gwladwyr yn hynod yn y cyflawniad ei ddyledswydd hon. Eithr pan farmon fod gorthymder yn fynu, neu waed gwirion yn cuel ei dywallt, ein dyledswydd mewn gwlad rydd, er diogelwch i'r llywodraeth yn gyntal a hadd ein gwladwyr, yn ddaion ein heirchion ar yr orsedd ddazanol, yn gystal a gorsedd gras. Os gadewir i gyfarfodydd cyfreithlon gael eu wasgaru trwy orthrech gwagedd, gan nad beth oedd dybenion y blaenorkaid ynddynt, tra nad oedd dim yn eu bymddygiad yn groes i'r ffurfiwodraeth; yd ddeisyf, beth fydd y canlyniad? Gellir clyddio nryhw gyfurfod gwladol neu grefyddol, yn

ol mympwy ynad gwrthwnebol. Gofynir gan amddiffynwyr ynadon *Manchester*, beth oeddai bobl yn geisio yno!—Beth, ond i gyfuno danton Deisiad i'r Rhaglaw dros iddynt gael eu cyandrychioli yn ddeg yn y Seceddr, gan dybied po byddai yr aelodau yn ymddibynau mwy ar y bobl nae ar y trysorlys, y byddai llai o drethi, a mwy o waid, a gwell tâl am eugwaith, gan gredu mai mawredd y trethi yw yr achos o'r cyfyngderau presenol. Pa un ai cywir ai anghywir yw eu tybiau, nid oes a fyne hynt a'r ddaid. Os oedd dyben y cyfarfod yn unel a'r flurlywodraeth, a'u hymddygiad yn heddychol (megs yr oedd), pa achos gofyn sydd beth oeddant yn geisio yno? gyda chymhwyster gellid ateb trwy ofyn, "Pa ham yr ydych chiwi yn gofyn?"

Mewn cyhoeddiad cymydogol am Medi 25, 1819, dywedir, mewn atebiad i llythyr Cymru yn y *Times*, (yr hwn a ddwyedai fod ei wladwyr yn gyffredin yn ffeiddio y gweithredoedd diweddar yn *Manchester*). "nad oes ond un teimlad cyffredin a ffeiddio ymddygiad y Diwygryr trwy holl Ddeudwir, Cymru," o leiaf. Gan fod yn rhaid ystyried hyn yn atebiad i Cymru y *Times*; yrystyr yw, fod holl Ddeheubarth Cymru yn cymeredwyo *Gironiaid arfog digyffelyb Manchester*. Eithr prin y gallwn ni feddwl y gellir cael un o fdi, ag sydd wedi darllen hanesion cywir y fath ymddygiad a'r na thybiali fod y dywedlad uchod ya gabl-draith ar arowyr a theimladau ein gwladwyr. Yr ydym ya sicr nad oes genedl dan y nesoedd yn dyddlonach i'w llywodraeth na'r Cymry; ond nid oes Cymro diledwyr ar nad yw yn teimlo ei waed Cymreig yn gwylltio pan glywo am dywallt gwaed ei gymydogion yn ddiachos.—Y mae cyfarfoddydd heblaw y rhai a enwasom, wedi cael eu cynnal ar yr achos uchod yn Lloegr a'r Alban. Dysgwylir cyfarfod o'r mwyaf cyfrifol i gael ei gynnal gan Bendeigion a Boneddigion Sir Caerefrog yu fuan, ar yr un achos.

SPAIN.—Mewn llythyr o'r Yspain, a amserwyd Awst 19, bysbyair fod y brenin wedi rhoddi gorchymyn i brysur, ymadawiad y llynges a'r milwyr oddi yno, ya erbyn taleithau America. Y llynges a gypawysa 12 llong a'r gadres (*line*), 20 mangnel-fad (*gun-boats*), 150 o drosglwydd-longau (*transports*), ac 24 mil o filwyr. Nid mor galonog yw'r milwyr ag y gellir dymuno; gan fod y swyddogion a hoesent wedi cael eu cymeryd oddi wrthint, ac ereill mwy clymedig wrth y llys wedi eu gosod yn eu lle. Y mae cryn anesawytadra yn parhau yn Faleisia, ac achos ofni nad yw pethau yn bellol heddychol rhyngom & Phortugal. Clywsom yn ddiweddar o Madrid fod ysgrian wedi cael ei gosod i fynu ar byrth y Chwil-llys, mewn llythyrenau mawrion, "Y ty hwn i'w osod allan ar rent, o'r lal o Ionawr, 1820."—*Bristol Mercury*, Sep. 13, 1819.—Nid ydym yn credu'r hanes

am y chwil-llys—y mae yn rhy dda i fod yn wir.

Hysbyair mewn amryw hapurau fod Fferdinand yn nacau arwyddo y cytundeb dros roddi y ddwy Florida i'r Unol Daleithau. Nid yw ddrwg genym glywed hyn, o herwydd os gwyr yw, te duedd i'r Unol Daleithau i gynorthwyo eu cymydogion yn y Deheu; ac ar yr un flunud gallant gadw y *Floridas*, o ran dim a ddichon yr anwyl Fferdinand wneuthur i'w difeddianu.

Mewn llythyr a amserwyd Medi 26 o Faleisia (Spain), dywedir fod y creulondeb a arferir yno gan oruchwilwyr Fferdinand y tu hwnt i ddim a fedrai bwytywyr cnawd dynion ei wneuthur, o ran ei erchyllod arwyddus; y mae rhai canodd wedi cael eu cau mewn daardai, a'u dir-dynu ar yr arteithgliwyd, i'r dyben i gael ganddynt gyffesu pwy yw gwrthwynebwyr y llywodraeth. Ymddygiadau y chwil-llys ydynt fwy dychrynlyd fyth. Yma dadgymalwyd breichiau a chlubian amryw, ag heyrn newydd eu dyfeisio; ereill ydynt wedi cael eu lletha gan bwyau trymion a osodwyd ar eu mynweas a'u boliau; tyndwyd ewinedd ereill allan, o un i un, i'r dyben i hwybau eu dyoddefaint. Ie, hwrwyd penderfeg ag oedd ychydig cyn hyn wedi egor ar efalliad, i ddaearf ym y *Llys sanctaidd*, o herwydd bod rhyw adyn wedi dywedyd y gwyddai hi ryw beth am y braduriaeth oedd yn bod. Rhwymwyd hi ar grŵd anawstad o balarn; ac am na wnelai hynt iddi gŵleu, hwrwyd dwfr herwedig ar draws eu haelodau noethion. Trengodd yr wrocs anedwydd hon ya yr ing mwyaf, gan aiw am feldith ar ben Fferdinand a'i swyddogion ffrwyg.—Datguddiwyd y pethau hyn gan un o berthynai i'r chwil-llys, a'r hwn oedd fwy dynol na'r lleill.—*Bristol Mercury*, Sep. 27, 1819.

AMERIC DDEHEUOL.—Y mae'r gwladgarwyr wedi cymeryd *Barcelona*, wedi brwydr galed, yr yr hon y colodd y Breninoliaid 500 mewn carcharorion, heblaw 500 o ddrylliau a gafwyd ar y mae. Dywedir eu bod yngbylch ymosod ar *Cumana*, gyda phob rhagolwg am lwyddant; nid oes yno dros 900 neu fil o wyr i'w gwrthwnebu. Mewn llythyr o *Muscos Ayres*, Mehef. 9, dywedir fod Arg. Cocran wedi cymeryd Maelistiong Yspainaid, a dda can mth o *dolbars* yuddi, a llong o America yn llwythog o arlyw rhyfel, yr hon a yrasid allan gan swyddog Yspainaid.

CARCHARIAD.

Gyrwyd i gosod y gwaith y Benfaen, Morganwg, *Wm. Price*, dan y cyhuddiad o fedrata rhawu tri o'chyl, ac y cwbl oedd yu tyfu ar eu gyddsfau a'u cynffonau, eiddo G. Tennant, Xsw. gerllaw Castellpadd.

Derbyniwyd Ygrifau E. F. Caernarfon; Dewi ab Iago; Thos. Thomas, Pen-y-clawdd; Sylwydd; Arliwydd; Gwrthfoddwyn; D. S.; Aliquis; ac Alltud. Danfonosom llythrau Y Cymro Yngbaerludd, a Chymro Egan, Cwm Cathan, Nantglo, i'w lle priodol—Llythyrfa Marwolaeth Llundain.

YDAU (LLAFUR) HAD.

Y MAE GOLYGYN (*sample*) rhagorol o **WENITH AWST COCH** (*Red Lammus Wheat*) yn **LLANELAY**, yr hwn a ddygwyd i fynw i'r perffithrwydd mwyaf y tymor hwn.

HEFYD,

Pan ddolo yr amser, **GOLYGYN** rhagorol o **HAIDD** (*Barley*) at **HAD**, o **YNYN DAWED** (*Iste of Thanet*), ac un arall o **SFA ABRATEIFI**, y sefyllfacedd mwyaf clodfawr am yr Yd hwn yn Lloegr a Chymru. Gan eu had yn cael eu dyrnu â fustiau, deisyfir ar y sawl a chwenycho eu cael ddanfôn hysbysiaeth o hyny yn gynar.

Bydd lle i **DDYN** heb fod yn briod, fel **ARADWR**, yn **Mis TACHWEDD** nesaf. Byddai y Sefyllfa yn werthfawr i Ddyn Ieuanog bywiog ysbrydawg, a chwenychai gynhyddu mewn gwybodaeth o'i Alwad.

Hysbysr i Batwb,

Y Cyhoeddir yn nechreu Mis Tachwedd nesaf,

GAN J. EVANS, ARGRAFFYDD, CAERFYRDDIN,

ALMANAC CYMRAEG,

Am y Flwyddyn 1820.

Gan R. ROBERTS, Caergybi, Ofydd yn mraint Beirdd Ynys Prydain.

PRIS 2s. 3c.

DERBYNIR yn ddiolchgar gan yr Argraffydd hysbysiaeth am Ffeiriau newyddion, ac o'r gwallau a all fod yn y Cofrestr o Ffeiriau a roddwyd yn yr "Amseroni" am y flwyddyn hon, fel y gall rhoddi hysbysiaeth helaethach a chywirach yn yr Almanac newydd.

Dymunir ar werthwyr llyfrau, a phawb a ewyllysiant feddiannu yr Almanac, anfon eu henwau, a gwybodaeth o'r nifer a gymerant, i'r Argraffydd, cyn gynted ag y gellir—Rhoddir eiw da i werthu drachefn.

Hysbysir yn mhellach, na chyhoeddir mwyach yr Almanac a elwir y "Cyfaill;" a rhybyddir pawb, y cospir â llymder eithaf y gyfraith pwy bynag a anturio ei argraffu, ei werthu, neu ei brynu; gan mai annheg ac anghyfreithlon gwneuthur un o'r pethau hyn heb dalu yr ardreth ddyladwy.

Caerfyrdin, Hydref, 1819.

Cambro-Briton.

ON THE 1st OF SEPTEMBER WAS PUBLISHED,

PRICE ONE SHILLING,

NO. I. of the **CAMBRO-BRITON**; a new **MONTHLY WORK**, dedicated to the interests of Wales, and especially designed to diffuse amongst strangers an acquaintance with her History, Literature, and other prominent features.

The present Number contains—1. An Introductory Address—2. The Triads No. 1—3. Life of Taliesin—4. Welsh Music No 1—5. Original Letters—6. Biographical Memoir of Mr. Owen Jones—7. Review of Coll Gwynfa—8. Pennillion—9. Translation from Taliesin—10. Original English Poetry, and Translations of the Penillion, with other Matter under the head of **WALES**.

Published by **J. LIMBIRD, 53, HOLYWELL-STREET, STRAND, LONDON**; and Sold by Messrs. **Harris & Jenkins, Swansea**; **Mr. Evans, Caernarthen**; **Mr. Roberts, Holyhead**; **Mrs. Lewis, Bangor**; and by all other booksellers in town and country.

ABERTAWE: Argraffwyd a Chyhoeddwyd gan **I. HARRIS, Heol-Fawr.**

TRA
MOR,

TRA
Wyrthion.

HEB
DDUW,

HEB
DDwm.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, HYDREF 20, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

Y GWAHANIAETH SYDD RHWNG Y DDWY FENDITH O
GYFIAWNHAD A SANCTEIDDHAD.

MR. GOMER.—Gellir gwelod fod y ddwy fendith ardderchog a gwerthfawr hyn yn perthyn i'n cyflwr dyblyg na. Mae y cyntaf yn dal perthyn i'n cyflwr a'r ail a'n hysbrydian haniau a'n buchedd; a'r yn cynwys ein hawl, a'r llall ein cymhwysder i fywyd tragywyddol.

1. Yn y cyfiawnhad mae Duw yn ein caru ni yn rasol, heb un achos ynom ni, yn ein heddychu, pan yn eilynion, ag ef ei hun: ac yn y sancteiddhad mae yn ein dwyn ninau i'w garu ynteu, am iddo ef yn gyntaf ein caru ni.

2. Yn y cyfiawnhad mae Duw yn cuddio ein pechodau â gwaed Crist, gan eu maddeu, ac yn gorchuddio ein personau â'r wisg oreu: ac yn y sancteiddhad mae yn yharddu, a phrydferthu, ac addurno ein cyrff a'n heneidiau â'i ddelw ei hun trwy Ysbryd Crist; yr hwn yn raddol a'n cyfnewidia ni yn hollol i ddelw Duw.

Trwy y flaenaf y symudir ein personau o dir digofaint a melli-dith: trwy yr olaf y symudir o dir aflendid i dir purdeb a sancteiddrwydd yn yr holl ddyn. Trwy y naill newidir ein cyflwr, trwy y llall y cyfnewidir ein calon a'n haniau.

3. Cyfiawnhad sydd weithred oruchel o eiddo Duw fel barnwr arnom ni; a'r sancteiddiad sydd weithred iachael ynom ni o eiddo Duw fel iachawdwr a meddyg, trwy yr hon y'n gwneir ninau yn weithgar i garu Duw. Trwy y naill y maddeuir ein boil anwireddu, a thrwy y llall y iacheir ein holl lesgedd. Duw yw yr hwn sydd yn gweithio ynoch chi ewylllysio a gweithredu o'i ewyllys da ei hun.

4. Cyfiawnhad sydd weithred o eiddo Duw tu allan i ni, gan ddatgan gwynfyd trwy gyfrif cyfiawnder un arall i ni, ac anghyfrif i ni ein pechodau ein hun.

ain; ac yn y sancteiddhad y mae yn ein puro ni iddo ei hun, a'n cymhwyso i fyw yn y berthynas newydd. Yn y cyntaf cyfrifir i ni hawl i fywyd; ac yn yr olaf cyfrenir i ni anian i fwynhau breintiau dedwyddwch y saint.

5. Yn y cyfiawnhad y mae Duw fel pen barnwr ynt cyhoeddi dyn yn rhydd oddiwrth y ddeddf fel amod bywyd, ac nad yw o dawl mwy, eithr dan ras; ac yn y sancteiddhad mae yn ysgrifenu y ddeddf fel rheol ymddygiad yn ei galon, fel y byddo yn cydnabod ei hun yn ddiolchus dan y ddeddf i Grist dros byth fel ei wir ryddid.

6. Yn y cyfiawnhad croeshoelir ein hen ddyn, (fel yn cynwys ein heuogrwydd a'n hanuwioldeb), gyda Christ, fel na allo ein condemnio ni mwyach: ac yn y sancteiddhad dirymir yr hen ddyn neu gorff pechod, trwy ei ddyfynu fel ysgerbwdd, fel na allo arglwyddiaethu arnwm yn ei drachwantau fel brenin byth bythoedd. Gan fwrw ymaith yr hen ddyn, a gwisgo y dyn newydd.

7. Mae cyfiawnhad yn weithred berffaith ar unwaith o eiddo Duw ar yr enaid; yr hwn a elwir cyfiawnhad bywyd, o herwydd ei fod yn symud dyn yn llwyr i gyflwr o fywyd. Mae fel gweithred gadarn yn trosglwyddo etifeddiaeth ar unwaith, trwy seliad, arwyddiad, a throsiad ar yr un boreu, yr hon ni ellir newid heb gydsyniad y ddwy blaid. Er i Ephraim gilio yn ol, nacodd y blaid arall a chydsynio, gan ddywedyd, Pa fodd y'th roddaf i fyddu, Ephraim? pa fodd y'th wnaef fel Adma? a pha fodd y'th osodaf fel Seboim? Trodd ei galon ynddo, methodd gydsynio, am hyny adnewyddir ffydd ac edifeirwch o ochor Ephraim, fel y cydsynio â'r drefn, gan ddywedyd, Beth sydd i mi a wnelwyf

mwyach. âg eilunod? atat ti y deuaif; ynot ti y caiff yr amddifad drugaredd. Mae y weithred hon dan set yr Ysbryd hyd ddydd prynedigaeth, yn cael ei chadw yn y gist haiarn, gwedi ei chuddio gyda Christ yn New. Am hyny mae yn aros yr un, ac yn wastad yn gydradd a chyfartal. Ond y mae sancteiddhad, neu ein hadnewyddiad, yn gyfnewidiol ac yn anghyfartal; yn debyg i amaethiad a gwrteithiad yr etifeddiaeth, i'r hon y dygwydd llawer o ddamwciniau, o herwydd gwres ac oerfel, diogi a chysgu, ac anwastadrwydd disgyniad y gwlaw cynar a diweddar. Am yr olaf dangos bob diwydrwydd, i ychwanegu at y ffydd, rinwedd; canys yn ei iawn bryd y medwn oni ddiffygiwn. Yma y marchnatir y talentau i'w cynhyddu; â'r bunt yn bum punt trwy ddiwydrwydd a'i rhinwedd ei hun: dy bunt a enillodd; nid myfi a enillodd, meddai un.

8. Mae y ddwy fendith yn tarddu o ffynon yr un rhad ras, at yn rhedeg trwy y naut grisialidd, Gwaed y Cymod; ac nid ydynt yn angbwybys dim: ond rhithiau o honny a eill fod felly. Nid all y sancteiddrwydd a weithir gan Ysbryd Crist fyth anghytuno na gwrthdaro yr erbyn gogoniant rhadlonrwydd gras, nac anrhydedd bendigaidd waed yr Arglwydd Iesu Grist. Ni ddichon gwaith un o'r Personau Dwysol byth daro yn erbyn gwaith y Personau areill yn y Dawdod. Ni ddichon gwaith un gymylu gwaith y llall, ond yn taslu dyscleirdeb ar eiddo eu gilydd. Nid yw gwaith yr Ysbryd Glân yn rhoddi calon newydd i bechadur i greu ac edifarhau yn tueddu yr enaid i ddibrisio gwaed Crist, ond yn ddibryder yn arwain dynion i ymddibynnu yn hollol ar Grist am bob peth per-

thynol i fywyd a duwioldeb; canys agorir eu llygaid i weled pethau i ryw raddau fel ag y maent, fel yr ystyriant eu hunain yn greaduriaid anheilwng byth, ac ymfrostiant yn Nghrist yn unig am gyfiawnder i sefyll ger bron Duw ynddo, ac am ras i'w hadnewyddu a'u llwyr wellhau o bla pechod, fel y gallont ogon-eddu Duw, a mwynhau ei gymdeithas ef mewn sancteiddrwydd, heb yr hwn ni chaiff neb weled yr Arglwydd; ymddibynant am gael hyn oll o Grist, lle y mae gwedi ei drysori. Y fath ffolineb mewn rhai ydoedd dadlu dros ffydd ansantaidd fel ffydd y cythreul-faid fel yn unig addas i gyfiawnhau pechadur, megys pe ba'i yn rhaid i ffydd sanctaidd o weith-

rediad yr Ysbryd Glân yn sicr o daro yn erbyn gogoniant a digonoldeb aberth Crist, pan na ddichon sancteiddiad yr Ysbryd Glân, o'i ddechreu i'w ddiwedd, fod yn cymylu gwaed Crist a gras Duw, ond yn ddiarnheuol yn arwain at Grist, gan gymeryd o'i eiddo a'i fynegi iddynt hwy. Ond y mae rhithiau o waith yr Ysbryd yn ddiymwad yn arwain pawb sydd dan eu llywodraeth i ddirmygu gras Duw a'r cymod yngwaed Crist. Rhyfedd iawn ydyw ein gwendid yn y byd hwn, oblegid myn rhai wneuthur ffydd mor waelled peth a ffydd y cythreuliaid, ac ereill a synant ei gwneuthur yn gyfiawnder cyfiawnhaol dyn ger bron Duw!

Ll-ng-f-i.

C. E.

Athrofaau i Bregethwyr.

MR. GOMER.—Pan ysgrifennai i amddiffyn *Alma Mater*, (fy mam ddiwair ac anwyl), nid oeddwn yn meddwl cythruddo na digio neb, gan fod ei hachos mor deilwng. Dywenydd genyf hysbysu nad yw gwyntoedd oerion gwrthddadleuon yn y mesur lleiaf wedi rhewi fy serchladan tuag ati. Ysgrifennai o'r blaen wrth ymadael â hi dros y gwyliau—yr wyf yn ysgrifennu yn awr yn ei mynwes.

Mae genyf lawer o barch i Iago Trichrug am yr ysbryd cymedrol yn yr hwn y mae yn trin y ddadl; ac ni allaf gaumol yn rhy wresog degwch a gonestrwydd I. L yn gwadu y geirian tramgwyddus, gan eu bod yn hollol anheilwng o ddyn "diniweid a synwryol." Eto, mae Iago yn rhoddi gwaith imi nad wyf yn dybied yn ddyledswydd arnaf i'w gyflawni—h. y.

"chwilio pwy yw y Zabulonun a ddanfonodd y bregeth." Gobeithio na ddigia pregethwyr y Rhes Anial, a goruchwylwyr y corff, os trosglwyddaf

y gwaith arnynt hwy, o herwydd mae ei gabledau yn disgyn arnynt hwy, ac nid arnaf fi. Heblaw hyny, oddiar pan ddarlennai i lythyr amddiffyn Zabulonun, yr wyf yn gweled fod iseldra ei dafod—diffyg ei reswm—cabledd ei gyfeiriadau—bychandra ei enaid—a'i ffregod (*cant*) grefyddol, yn eglur ddangos ei fod, yn ol ei gydmariaeth ei hnu, yn wybedyn rhy fychan imi ddyfod allan o'm cornel i brofi iddo ei fod yn fy ngwê.

Mae Iago tua chanol ei lythyr yn dyfod yn nes at enaid y ddadl, ac yn dywedyd am Athrofaau "nad oes llawer o brawf o'u hanfodiad yn un o'r manau a enwyd erbyn ystyried y cyddestunau." Gwnaeth yr ymadrodd hyn i mi synu ychydig, gan fod yr ysgrythurau a enwais mor eglur ac mor benderfynol.

1. Maent yn profi mal wrth *blant y proffwydi* mae deall, nid eu plant o'u lwyddau, ond enw ag a roddir yn ol ymarferiad Hebreaidd, i ddyagbyllion

neu fyfyrwyr a fyddai dan ofal rhyw broffwyd.

2. Maent yn profi fod plant y profwydi yn ymgasglu ynghyd, ac yn ffurfio eu hunania yn *gorff o fyfyrwyr*, neu, mewn iaith mwy diweddar, yn gymdeithas o ysgolheigion, 1 Sam. x. 5, 10.

3. Maent yn profi fod y corff neu'r gymdeithas o fyfyrwyr yn *byw gyda'u gilydd mewn* *ty*, onidè ni fuaasai ysgolheigion Eliseus yn ymofyn i helaethu y *ty* lle yr oeddent yn byw, 2 Bren. vi. 1—3.

4. Maent yn profi fod y gymdeithas hon dan olygiad athraw neu broffwyd, o herwydd yr oedd y myfyrwyr yn *byw gydag Eliseus*—ibid.

5. Maent yn profi fod y *taille* yr oedd yr athrawon a'r myfyrwyr yn aros yn lleoedd *breiniol a pharchus*. Yr oedd yr Athrofa ar Fynydd Duw yn ddiogel rhag niwed, er ei bod yn (nên o fewn) amddiffynfa y Philistiaid, 1 Sam. x. 5. Gwél hefyd am Ddafydd a Saul, 1 Sam. xix. 19, 20.

6. Maent yn profi fod tai, neu athrofaau plant y profwydi, yn *osodiadau dwysol*—gan fod yr Arglywydd yn tywallt ei Ysbryd arnynt, yn gwneuthur gwyrthiau drwyddynt ac erddynt, ac yn eu defnyddio yn ei waith.

Dymunwn ar bawb a ddarlloen y sylwadau uchod i'w hystyried, nid yn unigol, ac ar eu penau eu hun, ond fel chwech o risiau, a esgyner i ddangos fod yr ysgrythurau hyn yn profi "hanfodiad Athrofaau yn yr hên oesoedd." Gellid yma ddwyn cyd-dystiolaeth ysgrifenedau Rabiniaid a'r ysgrythurau sanctaidd a enwyd, ond nid wyf yn gweled hyn yn angenrheidiol yn bresenol.

Yr wyf yn foddion i gyfaddef fod llawer o wisionedd yn yr hyn a ddywed Iago Trichrug am ddynion na fuont erioed mewn Athrofa—ac am lawer o blant yr Athrofa. Rhaid i Iago addef i minau ddau beth—1. Fod llawer, ie y rhan fwyaf, wedi dyfod allan o'r Athrofa, ag oeddent yn ddynion Duw, yn ddynion llafurus a defnyddiol—yn

ddynion, tra yr oeddent yn ymroddi i'r celfyddydau a gwybodaethau, oeddent yn dwyn eu holl gasgliadau at droed y groes, ac yn eu cyfiwyno er gogoniant i Dduw, er gwasanaeth i'r efenigyl, a lles i'r eglwys.—2. Fod anwybodaeth, hunan, balchder, a rhyfgy yn dosbennu (*characterise*) llawer o ddynion a alwant eu hunain yn bregethwyr, y rhai na allant dafu gwaradwydd eu beiau ar Athrofaau. Mae yn wir fod llawer o ddynion doniol ac ardderchog wedi cyraedd y graddau uchaf mewn dysg heb fod mewn un Athrofa; ond gofynaf iddynt yn ostyngedig, onid ydynt yn fynych wedi hiraethu am yr Athrofa pan oeddent yn ymboeni yn llwybrau elfennau dysg? Mae yn wir fod rhai o blant yr Athrofa yn benglogiaid; ond, ai bai afon ydyw nad yw yn cyfnewid y graig ag y mae yn olchi i dir ffrwythlon? Ai bai yr ardd yw nad oes ffigs ar ddrain?

Yr ydwyf yn lled adnabyddus â chorff y Trefnyddion, er fy mod wedi cam-eawi un o'u dysgedigion. Yr wyf yn meddwl y bydd i bob un ag aydd yn gyfarwydd âg ysgrifennu ond ychydig, yn barod i esguso y fath gamsynied, gan y dichon ddygwydd i'r goreu wrth ysgrifennu mewn brys. Mae yn debygol yn ol llythyr Iago fod y Trefnyddion wedi diwygio; yr wyf yn deall eidd bod yn awr yn canu wrth nodau yn ddigywilydd; yn ordeinio eu gweinidogion eu hunain yn ddiofn; ac hyd yn oed wedi sefydlu Athrofa yn Ngwrecsham!! Gobeithio bydd yr Athrofa hon yn ffynon ag a dywallt ffrydiau lawer i lawenbau dinas Duw—yn ffynon ag a olch ymaith hên ragfarn dywell, ac ysbryd cûl—yn ffynon ag a loywa y Hynoedd, lle yn awr mae yr anghenfilod anwybodaeth a balchder yn cael eu meithrin—yn ffynon ag a una ei ffrydiau ag afonydd Caerfyrddin, Llanfyllin, Neuaddlwyd, a'r Feni, i lanw dyffrynnoedd Cymru â dyfroedd melusion gwybodaeth. Bydded Athrofaau Cymru i barbau yn ddiisgl fel ei Eryri—yn ddiapydd fel ei Hafren—yn beraidd fel

ei thelynnau—yn ddysglair fel ei SEREN—yn—ond mae yn rhaid terynu, Wyf, &c.

SERENYN AP TYDFIL.

Trehomer, Caerludd.

Nid ydym yn deall y byddai ysgrifenu ychwaneg ar y testun uchod o un gwasanaeth. Addesir gan y ddwy blaid fod dysgeidiaeth yn fuddiol i athrawon, a bod defnyddioldeb gweinidogion duwiol yn sicr o gynhyddu (yn neillidol mewn llawer o amgylchiadau), yn gyfatebol i w cnydd mewn dysgeidiaeth. Addesir o'r ddau tu hefyd, fod rhai o'r dynion enwocaf heb gael manteision Athrofa, eithr sêr o'r maintoli mwyaf oedd y rhai hyn, neu sêr llosgyrnog, yn ymddangos dros ychydig, unwaith mewn ugain, trigain, neu gan mlynedd, ac nid fel sêr cyffredin i'w gweld bob nos.—Ac yr ydym hyderus y cydsynia y ddwy blaid â ni i ddywedyd na welwyd dyn mawr erioed ar na byddai yn cyfrif dysgeidiaeth yn beth tra gwerthfawr.—Peth tra hynod fod tri dyp, na bu enwocach na hwy yn perthyn i'r un corff a hwy, fel ysgrifenydd, er ys can mlynedd, heb fanteision dysgeidiaeth Athrofa; Dr. Gil, Mr. Ffwler (neu Dr. Ffwler, oni buasai iddo wrthod y teitl), a Dr. Carey; eto colledwyr dysgeidiaeth ac Athrofaau oedd y ddau gyntaf, ac yw yr olaf, i'r eithaf. Teimlasant eu colled—gorfu arnynt brynu eu gwybodaeth yn ddrud, trwy ymdrech personol—er cryfied eu cynhoddau, buasant enwocach, o leiaf buasant enwog yn gynt, pe cawsent fanteision dysgeidiaeth Athrofa.—Yr ydym hyderus na feddylia neb fod S. ap Tydfil wrth grybwyll Athrofa Gwreasaam fel dynion i olchi ymaith hên rhagfarn dywell ac ysbryd cul, yn cyfeirio at un blaid o Gristianogion yn hytrach na'r ereill; ond yn arwyddo, fel yr ymddengys i ni, fod rhagfarn yn cael llawer mwy o le yn mynwsau yr anwybodus nag yn eiddo y doethion, gan nad i ba enw y perthynant. Y dynion callaf a dysgedicaf bob amser yw y dynion hynawseddaf a lleiaf eu rhagfarn.—GOMER.

At Olygydd y Seren.

MR. GOMER.—Mae'r sywedyddion yn Lllynlleisaf, ac mewn amrafael barthau ereill o'n gwlad, yn sylwi er eu gofid, fod eich SEREN ysblenydd wedi ochri llawer o raddau, yn yr wythnosau diweddar, o'i llwybr a'i chylch sefydlog, ac yn osgoi tua gwlad oer a diffriwrth dadl grefyddol. Ac wrth weled hyn, y maent yn ofni y bydd iddi droi allan yn seren wib; yr

hyn a barai siomedigaeth alaethus i laweroedd.

Mae ymddygiadau Iwan a Gaidus yn gyffelyb i wr a gwraig a syrthient allan, ac a sent i ymguro; a phe dygyddai i ryw un geisio eu gwahanu, neu achub y naill rhag dynodion y llall, byddai y ddau yn ddigon tebygol o droi arno, a'i yru ymaith dan ei glwyfau. Mae yr ymrysonwyr hyn yn sefyll ar yr un tir cyffredin, ac yn cydergydio ar fedyddwyr mahanod; ac nid yw yn ymddangos i lawer fod y ddadi sydd rhyngddynt ynglych cymundeb cymysg ond megys ail beth, a math o hûg i guddio eu prif ddybenion, sef yw hyny, cyhoeddi eu barnau mewn perthynas i ddeiliaid bedydd, a'r dull o'i weinyddu. Ond bydded eu dybenion hwy y peth y b'ont, gofynaf, A ydyw yn beth cyfawn a theg i ddwyn dadl ymlaen yn y SEREN, ag y byddo ei rhanau cyfansoddawl, a phob arbwyliaid a ddyger o'i thu, yn milwrio yn erbyn pawb o bob enw, ond y Bedyddwyr yn unig? Ond yma dymunwa hysbysu nad wyf yn anghymeradwyo dadl grefyddol yn gyffredinol, cyd byddo pethau yn cael eu trin mewn hynawsedd a thiriondeb. Ie, yr wyf yn ffeiddio y meddwl o edrych yn fwy cilwgus ac angharedig ar neb oblegid na allent gydweled â mi ar bob pwnc mewn athrawiaeth, neu o herwydd fod eu golygiadau yn wahanol i'r eiddod fi ar amrywiol bethau perthynol i drefn a dysgyblaeth eglwysig, a gweinyddiad ordeiniadau yr efengyl.

Drachefn, nid wyf yn anghymeradwyo y ddadi rhwng Iwan a Gaidus, o'i hystyried ynddi ei hun, pe buasai yn cael ei dwyn ymlaen mewn Trysorfa Bedyddwyr, neu mewn llythyrau arddelwedig i'r perwyl hyny. Ond trwy ei bod yn cael ei dwyn ymlaen mewn cyhoeddiad grealidd cyffredinol, golygydd yr hwn sy'n arddelwi yr anghleiddgarwch manylaf, a hollol ymwrthodiad â phob dadl grefyddol, yr ydym yn ystyried ein hunain megys rhai yn cael saethu atynt gan gynllwyn

wyr, mewn modd bradwraidd a dich-
ellgar. Ac os felly yr â pethau ymlaen,
bydd y rhan amlaf o dderbynwyr y
SEREN yn dra thebygol o dynu eu
dwyllaw yn ol, ac o atal eu cynorthwy-
on oddiwrthi.

Yr ydym yn groesawu y SEREN fel
cyfrwng o wybodaeth fuddiol a chyff-
redinol i'r Cynury fel cenedl; ac ni
fyddai gwaeth genym pe na ellid
gwybod, trwy ddim a weler yn ei
llewyrch, i ba blaidd neu enw crefydd-
ol y perthyna ei golygydd; o herwydd
nid ydym i'ch ystyried chwi, Mr. Go-
mer, fel gweinidog Bedyddwyr yn
eich gwaith yn cylchdroi y SEREN,
namyn fel cyntafanedig Iapheth ab
Noa, ac fel tadmaeth y Gomeriaid, a
choleddwr eu hiaith; ac yn wir y mae
parch a chanmoliaeth yn ddyledus i
chwi am eich ymdrechriad hewydus
f'f y cyfryw. Ond nis gallwn edrych
yn ddidawr ar y rhai a godant hurtr
(stage) yn llewyrch y SEREN i ddwyn
ymlaen flug ymladdfeydd, ac i ddo-
lurio teimladau neb o'r edrychwyr, o
ba enw neu blaidd grefyddol bynag y
bont. Os bydd i nebun fy nghym-
eryd i fynn, ac ymosod arnaf o her-
wydd yr hyn a ddywclais ar yr achos
hwn, nid wyf yn bwriadu ymladd âg
ef; oblegid nid cyhoeddi rhyfel yr
ydwysf, namyn deisyf heddwch. A
bydded i'r ddadl rhwng Iwan a Gaius
gael ei rhoddi heibio ar frys, ac na
weler ei chyfryw byth mwyach yn
SEREN GOMER; yr hyn yw dymuniad
llawer o'i derbynwyr, yn gystal a'r
eiddo eich ewyllysiwr da,

TREFNIEDYDD.

Onid gwarth a nwyd gwrthun—in' ym-
ladd

Yn amlwg ar destun;
A gwneud i SER GOMER gun
Wyro canllath o'r cynllun?

Fwyn SEREN, a fu'n alriol—dêg leuer,
Dug lewyrch rhy bleidiol;
Oni phaid hi naid yn ol,
Draw i gaddug drag'wyddol.

Na ddod lewyrch i ddadleuon—nwydus,
Anedwydd a phoethion:
Pan danto penau dynion,
A chroes iaith bydd echrys sôn!

L—1.

TREFNIEDYDD.

Yr ydym wedi derbyn y llythyr uchod
er ys rhai misoedd yn ol; yr ydym dan
lawer o rwymau i'r awdwr am ei ymgel-
edd a'i ymdrech lwyddianus dros **SEREN**
GOMER, mewn llawer dull a modd; gwy-
ddom ei fod yr hyn y geillw ef ei hys-
ses "Trefniedydd," neu aelod o gorf y
Trefnyddion Calfiniaidd. Buom yn pe-
truso hyd yn awr ynghylch buddioldeb
cyhoeddi ei lythyr; ymdrechason grym
llawer i gael allan feddylliau crefyddwyr
yn gyffredin ar hyn; deallason eu bod
yn amrywio llawer: myn rhai y byddai
y ddadl yn dra buddiol i bob enw, ac y
byddai ei pharhau yn foddion i enill lli-
aws o ddarlleuwy'r ychwanegol i'r **SEREN**;
tra y mae ereill o'r un fain a
Threfniedydd, na ddylai y fath beth gael
ei oddef yn hwy, gan arwyddo, megys y
gwna ynteu, mai *ffug* ddadl yw rhwng
dau o'r Bedyddwyr, er mwyn cael cyffe
i gyhoeddi dan orchudd eu barn ynghylch
anigonolrwydd bedydd babanod. Par-
odd y gwahanol feddylliau hyn grym be-
trusod ac afionyddwch i'n meddwl dros
amser; eithr wedi pwyso'r mater mor
gywir ag y medrem, penderfynasom mai
drygu llawer ar ein Cyhoeddiad a wnelai
parhau y ddadl: gellai yr ymdrech
ddwyn rhai o'r newydd i fod yn dderbyn-
wyr i'r **SEREN**, eithr dilys genym y gwr-
thodid hi gan ddeg am bob un o'r cyfryw.
Yr ydym yn ymdrechgu hyd ag y mae
ynom, yn ol ein profes, i fod yn an-
mbleidgar; eithr pan ddeallom fod un-
rhyw amrafael yn debyg i atal cylch-
rediad ein **SEREN**, yr ydym hyderus y
barna pawb diduredd, a charwyr ei llew-
yrch, mai ein dyledswydd yw terfynu yr
ymdrech; mai gwell yw atal y ddadl
nag atal y **SEREN**, pe angen, ymddang-
osai ein bod yn fwy pleidiol (wrth ym-
drechu hed yn ambleidol) i ddadleuwy'r
nag i'n Cyhoeddiad ein hunain. Am
ddiann rhag cyhuddiad o bleidgarwch,
gwyddom bellach na's gallwn, gan nad
pa gynllun a efelychom. Nid galladwy
bod yn ddifaf yngolwg y sawl a chwen-
ychont gael allan feiau, cywir neu ang-
hywir, bodd neu anfodd. Y mae llawer
o ysgrifenyddion, fel yr eipa am ei phlant,
yn barod i farnu fod eu gwaith eu hunain
yn rhagori ar eiddo ereill, ac oni fedrânt
gael yr un rheswm am beidio ei gyhoeddi,
hwy a gyhoeddant ddedfryd pleidgarwch,
uch ben y Cyhoeddwr. Barna Iwan ein
bod yn bleidgar, o ddifffyg rhoddi lle i
ychwaneg na thri llythyr ar bob tu i'r
ddadl uchod, a thytia Trefniedydd ein
bod yn bleidgar herwydd cyhoeddi o
honon gymaint ag un ar y testun hwn.
O'n rhan ni, dywenydd fuaasi genym
weled y pwnc uchod yn cael ei drin,
mewn ysbyrd heddychol, hyd oni welai
ein darlleuwy'r grynodeb o'r holl res-
ymau dros, ac yn erbyn Rhydd Gymu-
deb. Eithr yr ystyriaeth uchod, a hyn
yn unig, a'n tuedda, o'n lled anfodd, i
derfynu y ddadl.

Yr ydym wedi derbyn atebiad Iwan i
Gaius er ys amryw wythnosau yn ol.
Ac nid oes genym i'w ddyhuddo ef, ond

dywedyd ein bod yn barod i'w argraffu yn llyfryn ar ei ben ei hun, ar y telerau mwyaf rhesymol, ei yru gyda SEREN GOMER lle y myno efe; a rhoddi gwybodaeth i'n holl ddarlennwyr y lle y gallant ei gael. Byddai well genym ei argraffu am ychydig yn fwy na phris y papur na'i roddi yn y SEREN, herwydd y rawm a rag-adroddwyd.—Os parha y ddadl yn y modd hyn, dichon holl ddarlennwyr SEREN GOMER fod yn hyderus y cânt wybod am bob llyfryn a ddél allan ar y pwnc, modd y gallont wedi darlleu rhesymau y ddwy blaid farnu drostynt eu hunain. Yr ydym yn deall fod Iwan a Gaius y naill mor hyderus a'r llall y coronir ei ymdrech â buddugolieth.

Gallwn sicrhau i Trefniedydd, mai nid ail beth yngolwg y dadleuwyr crybwylliedig yw cymundeb cymysg; nid âug ddadl sydd rhyngddynt, er mwyn dirymu egwyddorion eu brodyr o farn wahanol ynghylch bedydd; ond eu bod gymaint mewn difrif ag y bu neb dadleuwyrerioed; ac yr ydym hyderus y cennydd Trefniedydd nad oedd modd i Gaius (yr hwn yn benaf a'i gwrthwynebai ef), lefaru yn dynnerach neu garedicach am ei frodyr o wahanol farn, heb ymwrthod â'i egwyddorion ei hun.

Cydsyniwn yn galonog â Threfniedydd, nad ydym i'n hystyried fel gweinidog, nac aelod o frawdoliaeth y Bedyddwyr, yn ein gwaith ya rhoddi ysgogiad i'r SER; er bod genym, megys ereill, egwyddorion crefyddol, y rhai ydynt anwyl genym, eto pe gwympem fod neb wedi cael achos gwybod ein daliadau gwahaniaethol oddi wrth gyfrif union-gred ereill o Gristianogion, trwy gyfrwng y SEREN, parai y wybodaeth o hyn y gryn flinder i ni, am mai nid dyben ein cyhoeddiad yw dwyn ymlaen achos unrhyw blaid neu enw neillduol, ond buddiolwyl epil Gomer, fel y cyfryw, hyd ag y medrom. Ac onid ydym yn camwyneddi llawer, gallwn roddi hêr i bawb nodi allan gyhoeddiad mwy (os mor) amhbleidiol.—Na feddylid Trefniedydd ein bod yn anelu hêr na sên ato ef—yr ydym wedi cael prawf hir a theg o'i ewylllys da ef i'r SEREN, a da fyddai genym gael o ffrwyth ei awen synwyrllawn a melusber ef yn fynychach.

GOMER.

MR. GOMER.—Dygyddodd yn ddiweddar i amgylchiadau fy nwyn i yn ddisymwth i Llundain, ac yno, trwy ryw foddion, clywais fod Cymdeithas a elwir CYMREIGYDDION, yn cyfarfod i'r dyben i goleddu yr hen iaith frodorol—y *Gynraeg*; a chan fy mod i neu yn un o hiliogaeth GOMER, helais yn ddioed am y Gymdeithas hon, gan nad oeddwn wedi clywed gair o Gymraeg er ys amryw flyneddau; yr oedd

yn ddywenydd genyf glywed fod rhyddid i bawb o hili GOMER fyned i'r Gymdeithas. Ond pan aethum iddi, a gwelod cynifer o wynebau hardd fynghydwladwyr, a chlywed areithiau o'r ardderchocaf, mewn Cymraeg llithrig a phur, ar bynciau sylwedol a defnyddiol, a sylwi ar reolau a threfn y Gymdeithas anrhydeddus hon, a hyn y nghanol prif ddinas yr eastroniaid gormesol hyny, a elwir y *Saeson*, yr oedd fy llawenydd i yn anhraethadwy; ac ar ol synu enyd meddyliais yno fy hun, mai nid anhebyg yw, y bydd i'r hen iaith gael ei derchafu yn ei hol i orsedd Prydain eto, fel y bu hi, a chymeryd awenau y llywodraeth yn ei llaw ei hun, fel ei threfdadawl fraint. Yn y Gymdeithas hon, Syr, mae anghreiffitiau sydd yn haeddu cydymffurfiaid â hwy, gan bob cymdeithas a pherson yn y byd; yno nid oes le i anfoesoldeb i ddyfod i mewn; nid oes ychwaith (fel y dyellais) byth ddim caniatâd i neb ddwend gair mewn un modd yn erbyn neb pleidiau o grefyddwyr; yno yr anogir pawb i ymddwyn yn sobr, yn gyfiawn, ac yn drefnus ymhob peth; yno hefyd byddant (fel y dywedent wrthyf) bob amser, bawb yn ol ei allu, yn cyfrannu yn haelionus tu ag at ddiwallu angenocyt y cyfryw o'n cydwladwyr tlodion yn ninas Llundain, â fyddo yn sefyll mewn angen o elusen. Yn y Gymdeithas hon hefyd, Mr. Gomer, y cyfarfum i â pheth arall rhagorol o werthfawr yn fy ngolwg; mae, yn debyg, ya fwy defnyddiol yn gyffredinol i'ch hiliogaeth chwi, Syr, na Chymdeithas y Cymreigyddion, sef eich dysclauer a siriol SEREN, yr hon, fel yr wyf yn deall, sydd yn derbyn dyledus barch a bri ymblith eich plent ymhob mân: yr wyf si wedi cael tri rhifyn o honi yn ystod fy arosfa yn Llundain, ac y mae ei goleuni dysclauer mor hyfryd i'm meddwl i, ag sydd wedi bod amryw flyneddau dan barhaus gymylau duon o Saesneg, fel na allaf lai na hiraethu na busasech yn ei chyhoeddi hi yn ddyddiol yn lle yn bythesnosol; yr

wyf wedi trefnu llwybr iddi ddyfod hyd ataf yn gyson bellach oddiwrth y Cymreigyddion; ac ymhen gronyn, pan allwyf yn ei goleuni, ddyfod dipyn yn hyddysg yn hen iaith fy mam, yr wyf yn bwriadu eich anerch chwi, fel tad, â darluniad byr o'm hanes, a'r achlysur fy mod, fel yr afriadion, yngwlad y moch a'r cibau, heb fedra dychwelyd i dŷ fy nhad. Dymunaf arnoch gyngbori pawb o'ch plant ag sydd yn bwriadu ymweld â Llundain, ar iddynt feddwl myned i Gymdeithas y Cymreigyddion, lle y cânt bob groesaw a phob addysgiadau defnyddiol. Ydwyf, mewn brys, (i ymadael â Llundain efo'r cerbyd) yn dymuno llwydd i chwi a'ch SEREN,

Llundain. PLENTYR-ALLTUD.

O NID, NEU OS NID,

AC NID ONID:

Neu Rybudd i'g Argraffwyr Biblau, a'u Darllenywyr yn gyffredin.

Os edrychwch 2 Petr ii. 4, 5. yn yr argraffiadau diweddar, cewch eiriau hollol ddisynwyr, fe, a chroes i wirionedd. X maent fel y caplyn: "Canys onid arbedodd Dŵr yr angylion, &c. Ac onid arbedodd efe'r hen fyd," &c.

Meddyliaf yn ostyngedig nad oes na synwyr na gwirionedd yn y fath ddywediad a hyn. Na chamgymered neb fi yn fyrrhwyll, gan feddwl mai un sydd yn anghredn y Bibl ydwyf, o ganlyniad yn ei ddirmygu; nagé, ond barnu yr ydwyf mai gwall ydyw a gymerodd le yn yr argraffiadau diweddar.

Nid oes sawr o amser er pan ddywyddodd i mi fed yn nhŷ cyfaill i mi, lle yr oedd hen Fibl a argraffwyd yn Llundain gan Robert Basket yn y flwyddyn 1769, dyhygaf. Yr oedd y geiriau wedi eu gosod yn iawn yno, feddyliaf, sef "O nid arbedodd," &c. nid onid. Yr un peth wyf yn ddgall wrtho nid ac os nid. Ond am yr argraffiadau

diweddar, onid a geir yn y rhai a welais i o honynt. Dygwyddodd fod genyf fi gymaint a chwech wrth law i'w hedrych. Tri argraffedig yn Nghaerfyrddin; un gan Ioan Daniel yn y flwyddyn 1796, y llall gan Ioan Efans, 1811, a'r llall gan Jonathan Harris, 1812; un Trefeca, 1790; un yn Rhydychen, 1811; ac un yn Llundain gan George Eyre, 1814; ac nid oes un o honynt yn ddihangol rhag y gwall uchod, ond y mae y naill wedi dilyn y llall. Nis gellir dygwyl fod argraffiadau Merthyr yn rhagori. Ciywaf fod Efans, Caerfyrddin; Jencins, Hen, goed; a Harris, Abertawe, heblaw ereill, yn bwriadu argraffu Biblau; byddai da iddynt feddwl am hyn, a dychwelyd yr ysgrythurau i'w pardeb dechrenol hyd y gallont, yn ol yr hen argraffiadau, fel y maent yn rhagori ar y rhai diweddar.

Mynych y cawn y llythyren o wrthi ei hun yn He os, megys y geirian canlynol yn yr hen argraffiadau yn enwedig; "O cerwch fi, cedwch fy ngorchymynion." "O car neb y byd, nid yw cariad y Tad yn aros ynddo ef." "O pecha neb, y mae i ni eiriolwr gyda'r Tad," &c. &c.

Lle i'r sylwadau uchod yn y SEREN, a sylw arnynt gan ddarlennywyr y Bibl, ac yn neillduel ei argraffwyr, roddai foddlonrwydd i

WR O ALLT YR YNN.

O. S. Purion fyddai gosod os nid.

ATEB

I ofyniad I. ap Gwilym, Llanrwst,
(RHIFYN 37).

Ruthef i dynion oedd 4. Yr hyn a enillasant yn wahanol oedd,

	P. s. c.
Y cyntaf	1 17 10 23
Yr ail	1 16 10 23
Y trydydd	1 14 10 23
Y pedwerydd	1 10 10 23

Y swm P7 0 6 23

Trefethin, Mynyw. EDWAN KI DORAIL.

ATEB

I OFFYTIAD LLAWDDEN AB DEWI,
(Tudalen 296, llyfr ii.)

Nid wa gair, ond y mae geiriau Seis-
nig a'r llafariaid oll ynddynt, heb
symud un o'i le priodol, sef, *Abstem-*
iously a Fucetiously.
Llausmled. D. JONES.

DEHONGLIAD

I DDYCHYMYG I. TRI-CHRUG,
(Tudal. 250, llyfr ii.)

PA Beth all fod yn dduach
Nag inc o ran ei liw?
Pa beth sydd yn oleuch
Na'r Lân Ygrydur wiw?
Ei holl lythyrenau duon
Ag inc y gwneir hwy 'gyd;
Maent yn goleno dynion
Am bethau bythol fyd.

M. AP E.

GOFYNIADAU, &c.

FY ANWYL DAD GOMER.—Wrth ddar-
llen Egwyddor-lith yn ddiweddar, cyfar-
fyddais a'r ymadrodd canlynol, (yr hwn
sydd yn peri llawer o ddad yn fy nghym-
ydogaeht):—sef, “Gof. Pwy oedd Go-
liath.”—At. Y cawr, yr hwn a ladd-
odd Dafydd a charc o'r ffon daf.”—
Haera rui mai y cawr sydd wedi lladd
Dafydd, oblegid ei fod yn fwy naturol i
feiddwl hyny; dywed ereill mai Dafydd
sydd wedi lladd y cawr, ac fod y cystra-
wen uchod yn rheolaidd, ac yn ddeall-
adwy. Dywenydd fydd gan awryw o
ddarlennwyr eich Seren gael gwybod yn
chwydd trwy ei goleu dyglair, pa un
a'i Dafydd sydd wedi lladd y cawr, ai yn-
teu y cawr sydd wedi lladd Dafydd, yn
ol y cystrawen uchod; ynghyd a ydyw
y cystrawen yn rheolaidd a dealladwy?
Lt—g—a. DARLLENYDD.

Clywais mai yn darlacio enaid dyn fel
rhyw fod, a'i alluoedd yn aelodau o'r
cyfryw. Da fyddni genyf wybod beth
yw yr enaid, a pheth yw ei gynheddfau,
a ydynt amgen na'r enaid yn deall, yr
enaid yn caru, &c?

SYLWEDYDD.

Barddoniaeth.

ENGLYNIION

I BRYDYDDION Y DEHEUDIR,
A achlysurwyd trwy ddarlenn hanes Eis-
toddod ddimeddur Coerfyddin.

YNCHAEFYDDION blin fa'r blaid!—
rhwag Dehau,
A dyhir Wyndodiaid;
Aeth y fust rydost wrth raid,
Gwag lwyddiant rhwag Gogleddiaid!

Ow! mae blin erwin oer-warth—i fyrdde-
iwn
O feirdd y Deheubarth!
Amser hir gwelir eu gwarth,
'Fydd Awen fyth yn ddiwarth.

Weithian mae gogan a gŵg,—i Wilym,
A lolo Morganwg;
Dan. Efan a'i driban drwg,
Mulod na bacddai'r mwlg.

Bu'n ein mysg fawrddyng feirddion—hoff-
arab,
A pheraidd gerddorion,
Ryfeddol ddaniol ddynion,
I'f gawri mwy na gwyr Môn.

Aeth y clau dadau didwyll—i'w ceufedd,
O'a coslo mae amhwyll;
Beirdd croywber hoywber hybwyll,
Yna fôdd awen a phwyll.

Gwehilion dynion a donian,—sain oer,
Sy'n awr yn y Dehau;

Bonglerwyr yw'r mydrwyr man,
Moel ymenydd mai minau.

(Efan y Bardd bardd wrt Hir—gwae-
ciddiaf

Gŵr oedd o'r Deheudir;
Colled fawr yn awr yn wir,
Oedd cludo hwn i'r cleidir.

A DAFYDD FWYN O DEIST—beth ymaith,
A THOMAS SION CATY,
DAFYDD lym GWILYM gweli,
Beirdd cadeiriol freiniol ffrî.

EFAN* grŷdd brydydd brawdol—o LAN-
ARTH,

A lenia'i'n orchestol,
Gân a chywydd fydd ddiifol,
Iaith rywiog, ac wrth real).—

Gofynir mewn rhyw fanau,—Pwy'r brad-
wr

A brydai'r fath eiriau?
Alltud o dud ei ddau
Yw'r rhigyddydd, brydydd brau.

O na chawn hurddawn fal Bardd—i gans
A gepau diwahardd!
Yrwan rhyw dwarddan 'dardd
Mewn crych-fodd y'min *Crach-fardd.*

MORTHWYL AP ERNON.

* Nid yw yr enwogion uchod ond ych-
ydig o Feirdd Ceredigion, yn unig, a
nethant ymaith, ac ni adawsant eu hef-
elydd ar eu hoi.

HANESION, &c.

MEDI 22, 23, 1819, cynhaliwyd Cyfarfod cynorthwylol i achos Cenhadawl y Bedyddwyr, yn Rhuthun. Am 6, nos Fercher, gweddiodd y brawd D. Jones, Lerpwl; a phregethodd y brodyr J. Dafis, Llandysul, a C. Efans, (Mat. vi. 10. a Mat. xxviii. 6.) Am 6, boreu dydd Iau, gweddiodd y brawd E. Jones; a phregethodd y brawd J. Roberts, o Fôn, (Math. iv. 16.) Am 10, gweddiodd y brawd J. B. Roberts, o Licswm; a phregethodd y brodyr Ffisher, o Lerpwl, (yn Saesneg), a J. Jones, Trefnewydd, (Esa. xxxii. 13, 14, 15, a Sal. lxxiv. 20.) Am 2 o'r gloch, cynhaliwyd cynadledd ar yr achos cenhadol, pryd y galwyd y brawd C. Efans i fod yn gymhedrolwr; ac areithiodd y brodyr Ffisher, J. Jones, W. Efans, F. Jones, D. Jones, J. Dafis, J. Edwards, a J. Roberts, mewn perthynas i natur, pwys, a'r angenheidrwydd o ddwyn ymlaen achos Cenhadol gyda phob ymdrech a diwydrwydd. Am 6, gweddiodd y brawd W. Ritsiard; a phregethodd y brodyr D. Jones a W. Efans, (Rhuf. i. 16. Eph. i. 11); a chafwyd arwyddion fod llaw yr Arglwydd yn cydweithio gyda'i genadwri.

O Ruthun aeth y rhan amlaf o'r gweinidogion i Lerpwl, i'r cwrdd blyneddol. Nos Wener, am 7, yn addoldy *St Thomas's Building*, gweddiodd y brawd J. Edwards, Ruthun; a phregethodd y brawd O. Efans, (Ioan vi. 40). Nos Sadwrn, yn yr yn man, am 7, gweddiodd y brawd B. Jones, Caergybi; a phregethodd y brodyr J. Dafis, Landysul, a J. Edwards, (Salm cx. 3. Heb. xiii. 20). Boreu y Sabbath, am 7, yn addoldy Heol Emwnt, gweddiodd y brawd W. Efans; a phregethodd y brodyr J. B. Roberts a Elis Efans, (Esa. iv. 5. Col. ii. 13, 14, 15). Am 10; cynhaliwyd addoliad yn y ddau addoldy uchod; gweddiodd y brodyr J. B. Roberts a J. Dafis; pregethodd y brodyr W. Tyrer, W. Efans, S. James, a J. Roberts, (Ioan vi. 37. Phil. i. 6. Iheb. ix. 28. Salm cx. 1). Pregethwyd hefyd yn y ddau fan am 2 o'r gloch gan wahanol frodyr. Am 6, er mwyn cael bod yn yr un man, cawsom fyned i addoldy helaeth ein brodyr Seisnig yn Heol Byrom, yr hwn sydd yn *dra helaeth*. Yno gweddi-

odd y brawd W. Tyrer; a phregethodd y brodyr J. Roberts a C. Efans, (Act. xiii. Rhuf. iii. 25).

Ar y Mawrth canlynol, gan y rhan amlaf o'r gweinidogion, cynhaliwyd Cyfarfod Misol yn Nhrefynon. Nos Fawrth, pregethodd J. Roberts a C. Efans. Am 10, dydd Mercher, W. Tyrer a J. Dafis. Am 2, D. Jones a C. Efans. Am 6, Elis Efans a J. Edwards. Bu yr Anymddibynwyr mor garedig a'n gadael i fyned i'w haddoldy cysurushwynt, gan fod eiddo y Bedyddwyr yn rhy fychan yn y dref uchod. Cawsom lawer o le i guedu fod yr Arglwydd yn foddlon, i raddau, i'n cyfarfodydd oll.

Dygwyddodd fod P. A. Môn ynghymanfa Lerpwl, yr hwn a ganodd fel y canlyn:—

Cyfarfod hynod o hael,—bendithion
Odiaethol yngafael,
Daionus gwrdd dianhael,
A gawsom, gwyddom nid gwael.

Yn Lerpwl nid dwloedd y tân—acof,
A'r niswl nid tewban;
'E gododd yr haul gyda
Naws pryd glwys yr Ysbryd Glân.

Gwirionedd rhyfedd yr Ion—gyhoeddwyd
Heddwch i elynion,
Geiriau da i'r gwyr duon,
Aciechyd i'r byd hon'.

Pur air y Duw byw df ba!l,—oedd sylfaen
Preswylfod eu dyall,
Dymu'n gu a'i drin yn gall,
O'r ing i borthi'r angall.

I'r tlawd north cyfoeth, ac hefyd—gorchudd,
Ac i'w harcholl iechyd,
I'r isel gwael a'r salw i gyd
Mwya' eu bai y mae bywyd.

Mae i bob un yma heb wall,—er marw,
Ac er myn'd yn llwgrfall,
O gariad pur grêd heb ball,
Bywyd i'r mewn byd arall.

Credn, cyffesu y fydd—yn yr hen
Ordinad o fedydd,
Parhau hyd angen, bob dydd,
I rodio i'r Gwareddydd.

Bendith ymhob rhith parkawn,—i ofyn,
Ac hefyd llwydd cydawn,
I'r eglwys fwyu ryw iolawn,
A Da'n i'w donio iawn.

Cynhaliwyd Cyfarfod Trimisol yn yr Aber, swydd Frecheinig, gan yr Anymddibynwyr, ar yr ail a'r trydydd o Ffebr. Dechreuwyd yr addoliad am 5

yn y prydawn, trwy ddarlenn cyfran o air Duw, mawli a gweddi, gan y Parch. D. Thomas, Penmain; pregethodd y Parch. — Jones, Talgarth, (Col. iii. 3), a'r Parch. E. Dafis, Hanover, yn Saesneg, (Sech. iv. 7). a'r Parch. D. Dafis, Llangatwg, (1 Pedr iii. 22).

Yr ail ddydd, dechreuwyd am 10, trwy fawli a gweddi, gan y Parch. B. Moses, Tabernacl; pregethodd y Parch. D. Thomas, Penmain, (1 Pedr ii. 16); canlynodd y Parch. T. B. Efans, Ynysgon, Merthyr, yn Saesneg, (Sech. ix. 12), a'r Parch. S. Efans, Soar, Merthyr, (Ioan viii. 32). Am 3, gweddiodd y Parch. D. Roberts, Llangynydd, (gweinidog y Bedyddwyr); a phregethodd y Parch. B. Moses, Tabernacl, (Mic. vii. 16); a'r Parch. W. Lewis, Tredustan, yn Saesneg, (Mat. xxiv. 14); a'r Parch. D. Dafis, Penywan, (Ioan i. 29), a therfynodd trwy weddi. Yr oeddi y cyfarfodydd yn lliosog, a phob arwyddion bod y gynullidfa yn mwynhau llawer o bræsenoldeb yr Arglwydd. Mae y gwrandawyr yn cynhyddu yn rhyfedd, ac y mae amryw o ddynion ieuaine yn addiweddwr wedi cael eu galw allan o dywyllwch i'w ryfeddol oleuni ef. "Mae eto le."

Cynhaliwyd Cyfarfod Trimisol gan yr Anymddibynwyr, yn Waun-Brechfa, swydd Frecheiniog, a Maesyronen, swydd Facyfed, ar yr 28 a 29 o Fedi. Dechreuwyd brydnawn dydd Mawrth yn Waun-Brechfa; a gweddiodd Mr. —, (Bedyddiwr), a phregethodd Mr. Jones, Talgarth, a Mr. Lewis, Aber, (Can. iv. 3. Mat. xx. 5). Bu cyfarfod drachefn yn yr hwyr yn nhŷ Mr. Jones, Bronllys; dechreuwyd trwy weddi gan Mr. Rees, Huntington, yn Saesneg; a phregethodd Mr. Efans, Ynysgon, Merthyr, a Mr. Lewis, Aber, (2 Cor. v. 10. Mat. v. 10). Dydd Mercher, am 10, cyfarfuwyd yn Maesyronen; dechreuwyd trwy weddi gan Mr. Lewis, Tredustan, (yn Saesneg); a phregethodd Mr. Rees, Huntington, (yn Saesneg); Mr. Lewis, Aber, (yn Gymraeg); a Mr. Efans, Ynysgon, yn Saesneg, (1 Thea. v. 18. Act. xxvi. 8. Preg. xii. 1), a dybenwyd trwy weddi gan Mr. Powel, Caebach. Bu canu mawl hefyd amryw weithiau. Yr oedd y cyfarfodydd yn lliosog a syml, a chafodd llawer achos i ddweud mai da oedd i ni fod yma.

URDDIAD.—Medi yr 22, neillduwyd yn Ragladd, y Parch. J. Write, o Dre Fynwy, a'r Parch. T. Harris, o Ragladd, (gynt o Aberteifi), i waith cyflawn y weinidogaeth, fel Cenadau y Bedyddwyr yn y rhanau hyny o'r wlad. Gweddiodd y Parch. M. Jones; y gyn-arath, &c. gan y Parch. D. Philips, Caerlleon; yr urdd-weddi, &c. gan y Parch. R. Dafis, Caerwent; ac anerchwyd y gweinidogion gan y Parch. M. Thomas, Feni, a'r bobl, gan y Parch. J. James, Pontrhydryan. Dybenwyd gan y Parch. T. Harris, Penael.

Derchafwyd y Parch. D. Risiarts, gan Esgob Llanelwy, i Berigloriaeth Llan-silin, swydd Dinbych.

Y Gymdeithas Gymrôaidd.—Boddhaol i amryw o'n darllenwyr fydd yr hyabysiaeth canlynol, a dderbyniasom yr wythnos ddiweddaf oddiwrth Gofiadur y Gymdeithas, y Parch. D. Rowland, Caerfyrddin:—

Cytunwyd fod y pynciau canlynol i gael eu gosod allan i fod yn Gamp-destunau y Gymdeithas Gymrôaidd yn Nyfed, am y flwydd. 1819—20:—

Gwobrwy o ddeg punt am y byr-eglur- iad (*glossary*) goreu ar Bryddestau neu Ganiadau y Cynfeirdd, neu Feirdd beuaif Prydain, y rhai oeddynt yn byw cyn diwedd yr wythfed canrif, a Rhag-draith ar awdurdoldeb (*authentically*) y Pryddest- audywededig, ârsilliadaeth (*orthography*) gywir eu hiaith, ac ar nodau yspysol (*characteristics*) eu dychymygion (*fictions*) neu ffig-chwedlau.

Hefyd, gwobrwy o ddeg punt am y Traethawd goreu ar ddechreuad, bygred- edd (*credibility*), a rhesymanau awduraidd y traddodlad ynghylch Cadair Morgan- wg, ac egwyddorion gwladwriaethol a chrefyddol Barddaeth.

Hefyd, gwobrwy o ddeg punt, am y Traethawd goreu ar amlygiadau a gwedd- illion diweddaraf Derwyddiaeth a Pha- ganiaeth, yn nghyfansoddiadau a dych- ymygion yr hen Feirdd Brytanaid.

Llyma yr Englyn a enillodd yr Arian- dlws yn Nghaeffyrddin:—

Ar ail-gyweiriad y Delyn, ac atferiad Awen, Dysg, a Gwybodaeth yn Nghymru.

Plethindau tannau tynion—y Delyn i'r dilesg feddyllion, Odlau saint yw adlais hon, Llais neu fawli llys nefolion.

DAFYDD AB EDWENT.
Parch. W. Dafis.

Dyma rai gwrthodedig:—

Englyn i'r Delyn newydd-daint.

Dilais yn hir fu'r Delyn—ei boelied

Ar helyg y dyffryn;

Cyweiriwyd y cu tŷryn,

Mac dywentydd herwydd hyn.

LOWAL IWACH.

Dilias mŷl yw y Delyn—diferawl

Yn difyrn cannya;

Unwaith etto hi enyn

Lais tannau a doniau dyn.

CAMBRO-BRITANNUS.

Poeriant i gerddor parawd—arcithfa

Yr wythfys a'r ddwyfawd,

Tery eithaf tri wythfawd,

Eurlles gorff yn arllwys gwawd.

R. AB GWILYM BDU O EISION.

—
BU FAW,

Ar y 30ain o Awst, Mr. John Harris, o'r Gofflon, gerllaw y Feni, sir Fynwy, yn 74 oed. Teimlir yn hir y gollod a gafodd y gymydogaeith yn gyffredinol tiwy ymadawiad y gwr rhagorol a defnyddiol hwn; ac nid hawdd yr adgyweirir y bwch yma. Erioed ni addurnwyd cymydogaeith ag un mwy ffyddlon a chyfrifol; ac ychydig a ddygwyd i'r hedd gyda mwy, na neb gydag ychwaneg o *hiraeth didogyll*. Yr oedd ef yn ddiacn tra defnyddiol yn Eglwys y Bedyddwyr yn y Feni; a thrwm yw galar y Gweinidog a'r Eglwys hono ar ei ol ef. Claddwyd ef yn Llanwenarth; a phregethodd yn ei gladdigaeth, yn Gymraeg, y Parch. J. Lewis, (1 Thea. iv. 14); yn Saesneg, y Parch. M. Thomas, (1 Cor. xv. 57.) J. J.

Yn Talybont, gerllaw Arberth, yn 62 oed, y Parch. I. Efans, Curad Trefnewydd a Llisyfrân, a'r hwn fuasai amryw flyneddau yn genhadwr efengylaidd yn *Newfoundland*.

Ar y 27fed o Fedl, yn Rhosmaen, gerllaw Llandeilo, yn 87 oed, Mr. Mathew Williams, Daenr-fesurwr, ac ysgrifenydd *Almanacau* Cymreig dros lawer o flyneddau.

Am 8 o'r gloch y boren, y 4ydd o'r mis hwn, yn 60 oed, y Parch. Thomas Thomas, *Peckham*, gerllaw Llundain, mab i'r diweddar Barch. Timothy Thomas, Aberduar, awdwr y *Wig Wen* ddysiaer, a brawd i'r Parch. Tim. Thomas, Gweinidog presenol yn yr eglwys hono. Efe a gladdwyd ar yr 11eg yn Meusydd Bunhil, o fewn 22 llathaid at fedd John Banyan, ac nid ymhell oddiwrth eiddo Dr. Gil. Yr oedd amryw o alar-gerbyd-

au, gweinidogion, a phobl gyfrifol iawn yn ei angladd. Traethwyd araeth wrth ei fedd gan y Parch. T. Griffin, a'r Sabath canlynol, yn addoldy ei gefnder, y Parch. Tim. Thomas, Islington, traethwyd ei brageth angladd, gan y Parch. Dr. Newman.

Ar y 9fed o'r mis hwn, yn Nghastell-nedd, yn 52 oed, y Parch. R. Montgomery, yr Offeiriad gweinyddol yn y dref uchod. Gwr o gynheddfau galluog, a thueddiadau caredig oedd efe. Dyoddodd hir nychdod mewn amynedd Cristianogol.

LLOEGR.

Cynhaliwyd cyfarfodydd lliosog yn Rochester, Caerodor, ac amryw leoedd creill yn Lloegr a'r Alban, i ystyried y dirdra yn Manchester ar yr 16eg o Awst; ac ynddynt oill condemnwyd ymddygiadau Ynadon a Milwyr *deurweych* y lle olaf yn y modd hysaf, a chytunwyd i ymbil ar y Tywysog Rhaglaw i ffynnu eu profi. Yr ydys wedi cyual cyfarfodydd mewn dau neu dri o fŷnau yn Lloegr i ddybenion gwahanol, sef i amlygu ffyddlondeb y bobl i'r Llywodraeth, a'u diglloedd tuag at derfysgwyr o bob math. Er bod rhai pethau o natur wrthwynebol i'w gilydd yn areithiau a llawnfwradau y cyfarfodydd uchod, eto gallem ni roddi ein llais gyda'r parodrwydd mwyafr gyda sylwedd cryfaidau y ddwy blaid. Am ffyddlondeb i lywodraeth ei Fawrhyd, nid oes neb ond y diffeithwyr mwyafr digwyddor ac anwybodus a fedrai ymatal rhag ei amlygu ar bob achos angenrheidiol; heb lywodraeth byddai'r byd yn goedwig, a llawer o'n cymydogion yn llewod, eirth, a diawlgwn (*tigers*), i'r rhai y syrthiai yr ychydig neu lawer sydd genym, ynghyd â'n heintoes, yn ysglyfaeth buan. O'r tu arall, nid ydym yn canfod dim mewn llawnfwradau a deisyladau yn erbyn gormes a thywallt gwaed yn ddiachos, yn wrthwynebol i'r ffyddlondeb dywededig. Nid yw bod plant yn achwyn ar y drwg-driniaeth a gawsant gan eu brodyr gwaedwyllt, yn profi eu bod yn elynion i'w tad. Dyben llywodraeth yw cyflawnder—amddiffyn y diniwed, a chospi drwgweithredwyr o bob math; eithr nid oes lywodraeth, namyn un hollwybodol, a ddichon wne-

thurhyn, oni cha y gorthrymodig fynedfa rydd at orsedd barn a'i achwynion. Dylai lladron a llofruddion gael eu cospi yn Hym-dost, eithr athrawiaeth arswydus fyddai dywedyd mai cyfreithlon fyddai rhuthro yn arfog i dŷ cymydog a'i ladd ef a'i eiddo rhag ofn y gwneulent ddrwg, tra na byddent euog o drosedd gweithredol ar y gyfraith. Gyda'r un cymhwysder y gellid taeru y dylai dyn dori ymaith ei ddwyllaw a'i draed, rhag y byddai iddo daro a'i ddwrn, neu redeg i ddrygioni.

Er fod cryn amser oddi ar y cynhaliwyd cyfarfod hygof Manchester, nid oes un testun fel hwn yn cyfiroi holl gyrau y deyrnas. Y mae ymofyniad Ynad Llofruddiaeth wedi dechreu er ys wythnosau ar gorff *John Lees*, o Oldham, yr hwn a fu farw, fel y tybir, o achos y drwgtrin-iaeth a gafodd yn y cyfarfod dywededig; yr ydys wedi holi lliaws mawr o dystion ar yr achos; llawer iawn o'r rhai ydynt wedi tyngu bod y cyfarfod yn heddychel—na chlyswant sôn am ddarllen y derfysg-ddeddf—ac nad oedd yno y terfysg lleiaf hyd oni ruthrodd y Marchluedd i'w mysg. Tyngodd rhai iddynt glywed swyddog perthynol i'r Marchlu rheolaidd yn gwaeddu allan ar arfogion Manchester, pan oeddynt yn tori y bobl yn ddi-drugaredd a'u cleddyfau, "Cywilydd! Cywilydd! onid ydych yn gweled na ddichon y bobl fyned oddi yma;" gan daro eu cleddyfau i fynu a'i gleddyf ei hun. A bod un o filwyr cyffredin y Marchlu rheolaidd wedi gyru at un o filwyr Manchester, yr hwn oedd yn myned i daro bachgenyn a'i gleddyf, ac iddo dderbyn yr ergyd ar ei gleddyf ei hun; eithr efe a wnaeth ail gynyg, ar hyn dywedodd y milwr rheolaidd, "oni ymatali mewn munud, myfi a'th holltaf drwyddot;" neu eiriau i'r perwyl hyny. Ar hyny efe a beidodd; ond a ddechreuodd drachefn cyn gynted ag yr aeth y milwr dywededig o'i olwg. Y mae Mr. Harmer, cyfreithiwr o Lundain, yn llys yr Ynad Llofruddiaeth bob dydd, fel dadleuwr dros berthynasau y trengedig, ac y mae efe wedi cyhuddo holl wŷr meirch Manchester o lofruddiaeth gwirfoddol; amser a ddechys beth a ddaw o'r cyhuddiad.. Ymddengys fod un Meagher, udganwr (*trumpeter*) i'r gworiaid uchod, wedi enwogi ei hun yn fawr ar yr 16eg o

Awst, a gwneuthur ei hun yn atgas i lawer o'i gymydogion, y rhai a'i galwent yn un o'r cigyddion, &c. Ac yn ddiweddar efe a saethodd allan fwy nag unwaith o fenestr ei dŷ, a chlwyfwyd dau ddyn yn yr heol.

Barua rhai ein bod yn trin y Diwygwyr gyda gormod o dynwch, gan hōni mai dynion drwg yw eu blaenoriaid, terfysgwyr, Deistiaid, &c. Na ato Duw i ni amddiffyn terfysg, Deistiaeth, na hāner Deistiaeth; eithr nyni a rybyddiwn ein gwladwyr i'w gochelyd, a'u gwrthwynebu megys y gwnaen nhāg ellyllon. Beth yw didduwiaeth ac anghrefyddoldeb ond blaenredwyr barn, a nodau addas i saethau dinystriol melldith; llwyddiant cyffredin y rhai a drosglwyddai wlad dirion ein trugareddau i gyflawn feddiant melldith a dinystr yn fuan. Nis gwyddom ddim am egwyddorion crefyddol neu anghrefyddol y dyaion. Dyeithpiaid ydynt oll i ni; eithr yr ydym yn meddwl y dylai awdurdodau Manchester, gan nad beth yw y diwygwyr, brofi y pedwar peth canlynol, cyn y medro'r wlad gymeradwyo eu hymddygiad—sef, bod y cyfarfod dywededig yn groes i'n flurlywodraeth—i'r bobl gael rhybudd teg i ymwasgaru—nad oedd modd i'w gwasgaru ond ā min y cleddyf—fod Ynadon a milwyr yr holl leoedd ereill, yn y rhai y cynhaliwyd cyfarfodydd cyffelyb, yn dra eheryddadwy, am ollwng y bobl adref o honynt yn fyw a dianaf. Os na fedrir profi y pethau uchod, yn neillduol y tri chyniaf, na dwyn yr anafwyr i gosg; gellir trin cyfarfod o'r dynion duwiolaf yn y deyrnas mewn cyffelyb fodd, er dim a fedro'r gyfraith wneuthur i'w hamddiffyn; diogelwch pawb, drwg a da, a ymddibyna ar fwyblyd na Ynadon a milwyr, ac nid ar sawrhdyi y gyfraith. Yr ystyriaeth o hyn, ac nid serch at Hunt na'i egwyddorion atgas, sydd wedi peri i ni ddywedyd cymaint ar yr achos hwn. Pe byddai y diwygwyr yn gythreuliad, ac nid yn ddynion, dylid eu hamddiffyn mewn pethau uol ā'r gyfraith. Nis gellir gwneud cam ā'r adyn gwacthaf, heb wneuthur cam ā chylawnder. Os na ellir lladd satan heb ladd cyfiawnder gydag ef, ein dyled yw gadael y ddau i fyw; trueni yw lladd cyfiawnder er ei fwyn ef. Y mae yr un mor bechadurus i ddywedyd celwydd ar satan ag ar

ddyn; ar ddyndr drwg ag ar ddyndr da; o herwydd fod y naill a'r llall yn ergydio at fywyd cyfiawnder. Pob dafn o waed a dywalltwyd erioed yn ddiachos, gwaed cyfiawnder ydoedd. Yr oedd yn dwyn nes perthynas iddi hi nag i'r dynion o wythienau y rhai y rhedodd. Dywedwch—curwch—clwyfwch—gwaedwch—ymldiwch—lledwch, neu gwnewch a fynoch â bodau drygionus, tra medroch ei wneuthur heb gyffwrdd â chyfiawnder a thrugaredd, pob peth yn dda; ond cofiwch fod yn rhaid i'r rhai hyn gael byw, a theyrnasu yn dragywyddol.

Y mae *R. P. Scudamore*, Ysw. newydd eael ei ddewis y bed gwalch i fod yn Aelod o'r Senedd dros ddinas Henffordd.

Senedd.—Cynhwysir cyhoeddiad yn y Llysargraff am y 12fed o'r mis hwn, yn galw ar aelodau y Senedd i ymgynull ar y 23ain o'r mis nesaf. Bernir y gwneir cynnyg i ddwyn i mewn ysgrif ddiogelwch i Awdurdodau Manchester, am yr hyn a wnaethant ar yr 16eg o Awst; ac y trefnir mesurau i osod rhwystrau hollol yn ffordd pob cyfarfod dros ddiwygiad gwreiddiol neu drwyddi yn y Senedd.

YSPAEN, &c.—Nid yw y llynges arfog wedi hwylio eto o Cadiz. Y rheswm dros y gohiriad hwn, wedi'r holl ymffrost yn ei pharodrwydd i hwylio, yw bod clefyd heintiol y dwymyn felen wedi tiri allan yn y dref uchod, yr hwn sydd yn anrheithio llawer ymysg y trigolion a'r milwyr. Nid yw Fferdinand wedi arwyddo y cytundeb a wnaeth ei weinidogion i roddi y ddwy Fflorida i Unol Daleithiau America; eithr bernir fod yr olaf wedi pendefynnu eu cadw, gan nad beth a wuelo Penaeath Spain. Sonir fod rhyfel rhwng Spain a hwy yn debyg i gymeryd lle, a rhwng Spain a Portugal, o herwydd fod breinia Portugal, yn y Brazils, yn gwrthod rhoddi Monte Video i Fferdinand. Eithr prin y medrwn ni gredu hyn, gan fod digon o waith wedi ei dori allan i'r olaf eisioes, dros rai blyneddau. Dywedir fod yr Unol Daleithiau wedi ffoni cyrnaint wrth Lywodraeth Spain, fel y maent yn ymroddi galw eu cerhadwr adref o Madrid—ais gallwch wybod a ydyw hyn yn wir ai peidio.

Yr ydys wedi derbyn hysbysiaeth swyddol o'r Americ Ddeheuol fod yr Anymddisyniaid wedi cymeryd tref Bar-

celona trwy drais, heb golli mwy na dau swyddog, ac llog o wyr.

Derbyniwyd hysbysiaeth diweddar fod *Dug Richmond*, Rhaglaw y ddwy Gana-da, wedi marw; ac mewn rhai o'r hanesion, dywedir mai yr achos o'i farwolaeth oedd cnood llwynog cynddeirio.

BLUCHER.—Gorphenodd y Gwron hwn ei yrfa yn ddiweddar.—Prif Gadlywydd Prwsia ydoedd; enwogodd ei hun yn fawr mewn llawer o frwydrau, eithr efe a lwyd orchfygwyd yn y diwedd gan Frenin y dychryniadau.

FFERIAU.—Ychydig anifeiliaid a defaid oedd yn ffair y Feni; o herwydd pam hwy a werthwyd am brisoedd uchel. —Gwerthiad marwaidd oedd ar anifeiliaid yn Abergwily a Brechfa; cadwodd y prisoedd eu tir, eithr nid oedd y porthmyr mor awyddus i brynu ag oeddynt yng hylch pythefnos cyn hyny.—Gostyngodd y prisoedd yn hytrach yn *Kingsdown*; yr oedd llawer mwy nag arferol o anifeiliaid a defaid yno; dim galw am y ceffylan cyffwrdd ag oedd yno.—Anifeiliaid a defaid llawer yn Caerloyw; gwerthiad marwaidd; prisoedd ar eu gostyngiad.—Yr oedd cryn llawer o anifeiliaid yn ffeiriau Abertawe, Caerfyrddin, Penfro, a St. Clears; gostwng yn hytrach na chodi wnaeth y prisoedd ynddynt oll.

GOCHELIADAU.

Deisyfwr ar bobl grefyddol i ocheldy un *John Isaac Levi*, yr hwn a ddywed ei fod yn Iuddew dychweledig, ac wedi ei fedyddio gan y Parch. C. Efans, Môn. Y mae efe wedi troi allan yn ddyndr drygionus.

Hefyd, y mae Gwr Lledrithiog (*Jugler*), yr hwn a ddywed ei fod o India, yn tramwy o dref i dref yn awr yn Neheubarth Cymru, gan wneuthur rhyfeddodau mawrion; nes peri i'r bobl gyffredin gredu fod y diabol yn ei gynorthwyo yn ei gyflawniadau cywrair a rhyfeddol. Pa fodd bynag nyny a wyddom nad yw y cwbl ond ffyrth dyfais dyn; eithr gwyddom hefyd, mai doethineb mewn argafwyr, ac ereill, fyddai mynu tal am eu gwaith a'u nwyddau ganddo ef cyn yr elo o'u golwg, neu yn wir cyn gwneuthur i gwaith.

Troseddau, Dygwyddiadau, &c.

Lledrad.—Gyrwyd i garchar Caerdydd, John Jobe, dan y cyhuddiad o ledrata pedair punt, a rhyw gymaint o ddillad, o'r llong *Harmony*, o *Watchet*, yn llong-borth Abertawe.

Tân.—Aeth bachgenyn a chanwyll yn ei law i bedrolfen ag sydd yn cludo awyddau o un dref i'r llall, yn y Feni; cymerodd y defnyddian dan, ac oni buasai ymdrech brydlawn y trigollon, llosgasai y cwbl, a gallasai y canlyniad fod yn ddinystri i ran fawr o'r dref, heblaw colli y moddion. Mewn dedwydd fodd, diflodwyd y tân cyn iddo gyrhaedd dwy farlaid o bylor drylliau ag oedd yn dan y nwyddau, a chyn y gwyddai y hobl fod pylor yno. Pe gwybuasant ei fod yno, gallasai y canlyniad fod yn ddychrylydd, o herwydd cadwasal ofn hwy rhag dynesu i ddifodd yr elfen ddinystriol.

Llys Ybrydol.—Gyrwyd dynes o'r enw Susan Alcoe, i garchar Mynwy, am ddirmygu llys eglwysig Llandaf; ac am nad oedd ganddi 20p. i dalu mewn flordd o lawd, neu wobras, ymddengys ei bod yn agored i aros yn y carchar hyd ei thranc-edigaeth!! Eithr trwy gyfryngod clod-fawr Ficer y Feni casglwyd yr 20 punt, a rhyddhawyd y wraig dlawd.

Twyllwr erchyll.—Aeth dyn yn ddiweddar i Westdyr Cnu (*Fleece Inn*), gerllaw Caerloyw, i geisio gwaith. Wrth ei welwyd yn ddyd bywiog a deallus, addawodd gwr y tŷ ei gymeryd i'w wasan-neth. Yn yr hwyr aeth y diffeithwr i ystafell wely ei ymgeleddwr, a lledratodd oddi yno gant a haner o bunau, ac a aeth ymaith, ac ni welwyd ef mwyach.

Esgoriad chwithig.—Ar hwyr y 5ed o'r mis diweddaf, torwyd i dŷ Mr. J. Harris, o Bidenden, tra yr oedd y teulu allan, gan wr a gwraig. Ar ddychweliad y teulu brawychwyd y lladron, a thrwy'r dychryd, cyfododd gwewyr ar y lladron-ces, a hi a esgorodd ar fab yu ngwely gwr y tŷ!—*Kentish Gazette*.

Hysbysiad dideimlad.—Ar werth, am isel bris, 18 mlynedd o amser, bachgenyn du, ac offeryn cerdd.—Cymerir nwyddau sychion a pherlysiau yn dâl.—*Popur Caer-frog Newydd*.

Golygfa wârthus.—Dygodd dihiryn drwg ei olwg ei wraig i farchuadfa Maes-ygofnaid, Llundain, a chebystr am ei

gwddf. i'w gwerthu; y cynyg cyntaf a gafodd oedd haner coron, yr hwn a gynhyddodd yn raddol i 15s., pryd y daeth swyddogion y ddinas i'r lle, a chymersant y wraig ymaith. Haerai y gwerthwr nad oedd un gyfraith yn groes i wr werthu ei wraig.

Cysegr-ysepiadiad.—Heblaw y chwech addoldy a enwais yn fy llythyr o'r blaen, ysepiellwyd yn agos i'r angyndogaeth dair Eglwys yn niwedd y mis Awst diweddaf, sef Eglwys y Goetre, Mamilad, a'r Cemaes. Dyma weithredoedd nas ceir ymhlith hanesion o ddrwgweithredwyr yn gyffredin, sef cynifer mewn mor lleied amser, ac mor agosed at eu gilydd. Ysepiellwyd y ddwy gyntaf uchod yr un noswaith.

I. IAGO.

Damwain anghueul.—Tra'r oedd Mr. Cousins, gwr bonheddig gerllaw y Feni, yn ddiweddar yn hela petrisod, efe a laddwyd â'i ddryll ei hun; se'i cafwyd yn farw ar ei drafnid yn ochr y clawdd, ar yr hwn yr oedd ei bwys; bernir ei fod yn ceisio myned dros y clawdd, ac i frig-yfa o'r berth ddal ystordyn (*trigger*) y dryll, ac i'r ergyd fyned allan yn ddiwed, gan ddryllio ei ben yn ddarnau. Clywyd swn yr ergyd gan ddyn ag oedd yn y cae nesaf; wedi hynny clywodd amryw gŵn yn cyfarth yn ddibaid, yr hyn a wnaeth iddo fyned i'r fan, lle gwelodd y trengedig, eithr ni feiddiai gan y cŵn i fyned ato, nes cafodd ereill i'w gynorthwyo i yru y creaduriaid fyddlon hyn ymaith; yr oedd efe yn ddigon marw y pryd hyn.—Anhawdd bod yn rhy ofalus am arfau marwolaeth.

Effithiau marwol Meddwod.—Cadwyd Ymofyniad Ynad Llofruddlaeth yn ddiweddar ar gorff y Parch. K. Dafis, Periglor diweddar un o blwyfa *South-wark*, Llundain; tystiodd y meddyg ger bron y rheithwyr fod y clefyd a ddygodd ymaith fywyd y trengedig wedi cael ei ddwyn arno yn ganlynol i yfed gormodd.—**Rheithfarn—Marwolaeth naturiol trwy ymcolled Duw.**—Dywedir fod y trengedig yu ddyn goludog a chyfrifol; eithr wedi claddu ei wraig, (yr hon a garai efe yn fawr), a'i fab, efe a roddodd flordd i'r anghymedroldeb uchod, yr hwn a derfynodd ei einioes.

Hunan-laddiad.—Brathodd boneddiges ieuanc o'r enw *Burcel*, newydd briodi, ei hun a chylllell, yn Heol Bwa, Llund-

dân, a bu farw cyn hir.—Rheithfarn *Gwaldfreudd*.—Yr oedd hi a'i gwr yn eithaf cytunus, ond yn achos crefydd—Pabyddes oedd hyspwrn yn Brocton-anod.

Boddodd Cadp. W. H. Jones, a'i wraig catrod, yr wythnos cyn y ddiweddaf, wrth groesi'r Wy, yn rhyd Selbac; dymchwelwyd ei gelfyl gan rym y Hifeiriant pan oedd yn agos i'r lân, trwy yr hyn y derbyniodd y Cadpen etgryd ar ei hen, yr hwn a'i hurtiodd, fel na allasai wneuthur dim drosto ei hun, er ei fod yn nofiwr âa.

Nos. Wener, wythnos i'r diweddaf, mogwyd Mary Rosser, a 4 o'i phlant, o Ddyffryn Ibw, gan fygdarth mogwyd a gyfododd oddiwrth grug o ludw a marwor ag oedd yn llosgi wrth dalen v ty, yr hwn a yrwed gan y gwynt trwy agen yn v mûr nei llenwi v ty. Gyrwyd am gymhorth meddygol, ond yr oedd y

wreiddionen fgyfrol wedi ffol ymbellach nag y medrai dyfais ddynol ei galw yn ol.—Rheithfarn—*Marwolach ddygwyddol*.

Cytunwyd mewn Cyfarfod o Ynadon swyd Fynwy i adeiladu cospdy gwaith yn Brynbyga.

Ar y 9fed o'r mis hwn, gwelwyd llong Awr, wedi ei llwytho yn drwm, yn soddi i'r gwaelod, ar gyfer Llanhaiarn, yn angosfa Caernarfon.

Wythnos i ddor, boddodd dyn ieuanc, o'r enw Samuel Stone, yn ason Abertawe, wedi ymdrechu yn ofer dringo i fwrdd ei long.—Rheithfarn—*Marwolach ddygwyddol*.

Gwers ragorol.—Yr oedd yr hybarch Dr. Papush yn arfer dywedyd, "Pan oeddwn yn ddyn ieuanc yr oeddwn yn penderynu peidio myned i'r gwely y nos nes byddwn yn gwybod rhyw beth yn ychwaneg nag oeddwn yn y bosu."—Byddai yn dda i bob dyn pe gallai ddywedyd yr un peth.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

Derbyniwyd Ysgrifau Tremhdydd; D. G.; Gwr Gallt yr Ynn; I. I.; D. R.; Zaboloun; Rhifydddegwr Lleiaf; I. H. G. G.; Wm. Reano Howel Williams; Llanai'r Lleiaf; Elia; Ap Siencyn Madeg; Iota Glas Angof; G. R. ap I.

Derbyniadon ysgrif E. F. Caernarfon, yn cynwys achwyniadau ar waith C. E. Rhaf. 26, 27, 28, 36, a 42. am ei ddiffenwi ef a'i frodyr yn Ngogledd Cymru, trwy eu galw yn SANDEMANIAID. Y mae E. F. wedi ysgrifenu yn ôd, fel mheir ar ei bwac; eithr byddai cyhoeddi ei waith yn sic o hwybau dudi, trancedig-aeth buan y bon a fyddai yn fwy hyfryd genym na hir einioes; ac i gynhyrfu dwy neu dair o ddadlleuon crefyddol newyddion. Wrth roddi lle i ysgrifau C. E. nid oeddyn ni yn meddwl fod yr un hlaid o grefyddwyr yn cael eu camddarlunio, pe angem, ni fuasem, fodd yn y byd, yn rhoddi lle lldynt; gan fod camddarlunio hyd y nod Satan ei hun, yn fwrddol, yn bechoh dirfawr, yn ein barn ni; ac nid oes dim yn llythyr Mr. E. F. a duedda i'n hargyhoeddi fod camddarluniad wedi ymddangos yn y Seren. Dywedir rhai pethau am *Sandemaniaid*, eithr nid oes yr awgrym lleiaf, hyd ag y medrwn gofio, yn cael ei roddi mai rhai o Feddydwyr y Gogledd a feddyr wrth y cyfryw bobl; ac fodd Mr. F. yn hwy ymwadu a'r cyfryw enw, ac yn dywedyd nad oes ymman ag un gynulleidia o Sandemaniaid yn Nghymru, mewn gwybodaeth iddo ef; ac "nad oes un math o gyfandeb rhwng E. F. a'i frodyr a hwy, mwy nag sydd rhwng C. E. ag Eglwys Rhufain;" nid yw yn ymddangos i ni fod gwybodaeth fwy o achos tramgwydd ni fuasai gan C. E. wrth weled ambell air diystyrydd am y Pabyddion, yn Seren Gomer.

Deisyf ar yr Eglwys perthynol i Ddosbarth Genhadol Ddwyreiniol Cymrufa Orllewinol y Beddydwyr, ddanfôn eu Casgliadau Cenhadol, cyn diwedd y mis hwn, i Mr. Watcins, neu Mr. Evans, Caerfyrddin, neu i'r Cofnador, J. Harris, Abertawe. Gobeithiwn na esgeulsi'r hyn gan heb o'r eglwys; er na ddichon rhai wneuthur ond ychydig, na fydder yr ychydig hyn heb ei wneuthur. Nid i'r dyben i'r hwyystro i wneuthur yr un peth y rhoddwyd hanes y wraig wedd dlawd a'i dwy hantling i lawr yn y Bibl.

Y mae eisieu spaniad ar y llythyr o Gaerfyrddin, yr hwn a ddwyed "Darfu i'r athraw (a fum yn wrando) ddywedyd, na feddyddodd Crist heb erioed, eithr ei ddyscyblion.—Pa beth oedd ei feddwl wrth ddwyed y fath *gelydd* naeth uwch ben cynulleidia?" A ddarlennodd ein gohebwyr erioed Ioan iv. 2? Oni bethi fod gŵr o ymddangosiad cyfrifol wedi rhoddi y llythyr hwn yn ein llaw, ni wnelid y sylw lleiaf o bono.

Nid ydym wedi derbyn llythyr J. R. Ll.—r, yr hwn oedd yn cynwys Bywgraffiad Mr. J.—y.

ABERTAWE: Argraffwyd a Chyhoeddwyd gan J. HARRIS, Heol Fawr.

TRA
MOR,
 TRA
Brython.

HEB
DDUW,
 HEB
Bdwm.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, TACHWEDD 3, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

DARLUNIAID O'R ADDEWIDION DWYFOL.

2 PEDR I. 4.

Trwy yr hwn y rhoddwyd i ni addewidion mawr iawn a gwerthfawr.

GWELODD Duw fod yn dda, yn ei drugaredd gyfoethog a'i ddaioni, ymhob datguddiad a roddodd i feibion dynion, nid yn unig i osod o'u blaen eu dyledswydd a'u rhwymau i ufudd-dod yn y goleuni egluraf, fel effaith ei awdurdod orushel arnynt; ond hefyd anogaethan i gydymffurfio â hwynt o ewyllys, trwy addaw iddynt bob peth angenrheidiol i'w gwneuthur yn ddedwydd. Felly, gyda'r priodoldeb mwyaf, y gelwir y gair *Trysorfa'r Addewidion*. Y mae Pedr, pan yn llefaru wrth y rhai a dderbyniasant yr efengyl, trwy yr hon y dygwyd hwynt i adnabod yr hwn a'u galwodd i ogoniant a rhinwedd, yn dwyn geiriau y testun fel anogaeth iddynt yn eu taith Cristianogol, ac i fei

ddyntfwy o ysbryd cydymffurfiaid â'r Arglwydd Iesu. Mae yn wirionedd diamheuol fod Duw wedi rhoddi amrywiol o addewidion ymhob amlygiad a roddodd o hono ei hun, mewn crediniaeth o'r rhai y bu yr hen dduwiolion fyw a marw; ond wedi dyfodiad Crist fe'u cadarnhawyd, a chwanagwyd llawer atynt, fel ag y mae sylfaen gadarn cysur i'r saint ymhob amgylchiad. Sylwn ar yr addewidion fel y canlyn:—

I. Gelwir hwynt *addewidion mawr iawn* ar y golygiadau canlynol: 1. Oblegid lliosogrwydd eu rhifedi. Nid yn hawdd y gellir darllen un rhan o'r gwirionedd dwyfol heb gyfarfod â rhyw addewid werthfawr ynddo, wedi ei haddasu at wahanol amgylchiadau. Pan syrthiodd dyn, a myned yn elyn i Dduw, ac yn agored i gôp dragwyddol, goruchwyliadeth gras a thrugaredd a esgorodd ar addewid o'w aredwr

iddo, Gen. iii. 15. Yn ganlynol fe unwyd un addewid â'r llall yn mhob oes. Mae y Duw mawr wedi ymddarostwng i addasu ei hun at wahanol anghenion dynion, fel nad oes arnom angen dim fel creaduriaid nac fel pechaduriaid; nad yw yn Nuw ar ein cyfer mewn cyflawnder: felly, gyda'r priodoldeb mwyaf, y gellir mabwysiadu geiriau Dafydd, "Mor werthfawr yw dy feddyliau genyf, O Dduw! mor fawr yw eu swm hwynt! pe cyfrifid hwynt, amlach ydynt nâ'r tywod!"—2. Mawr iawn, oblegid pwysfawrogrwydd y pethau sydd yn gynwysedig ynddynt. Yr ydym yn sefyll mewn angen am fendithion tymhorol ac ysbrydol, ac y mae Duw wedi ymrwymo gwneud ein holl angen i fynu: "a'm Duw i a gyflawna eich holl raid chwi, yn ol ei olud ef mewn gogoniant, yn Nghrist Iesu." Am y cyntaf, addawodd y byddai yn haul a tharian iddynt; na byddai arnynt eisian dim daioni; byddai eu bara a'u dwfr yn sicr iddynt: gorchymynodd iddynt gwisgo teyrnas Dduw, a'i gyflawnder, ac y byddai i'r holl bethau ereill gael eu rhoddi iddynt yn ychwaneg; h. y. i'r graddau ag y gwelo y Duw doeth oreu er eu lles. Y mae y saint yn cyfarfod â llawer o orthrymderau yn y byd drwg presenol, eto y mae ganddynt addewidion addas ynddynt oll; "yn ol dy ddydd y bydd dy nerth:" "nac ofna; canys yr wyf fi gyda thi; ac na lwfrha, canys myfi yw dy Dduw." Mae yn eu cynghori i fwrw eu holl ofal arno, ac yn addo eu cynorthwyo: "Digon i ti fy ngrasi; fy nerth i a berffeithir mewn gwendid." Addawodd y cai pob peth gyd-weithio er eu daioni. Maent yn cael eu cyfoethogi â phob dawn ysbrydol yn Nghrist Iesu; ni atal oddiwrth-

ynt ddim daioni, a duedda i'w dedwyddwch: pe byddai eu pechodau fel ysgariad, âst cynwyned a'r eira; pe cochent fel perphor, byddant fel gwlan; maddeu eu hanwiredd, eu camwedd, a'u pechod.—A ydyw eu natur yn halogedig? Gwaed Iesu Grist, ei fab ef, sydd yn eu glanhau oddiwrth bob pechod; ac ni âd i'w pechod lywodraethu arnynt.—A ydynt yn dueddol i ymadael â'u Duw yn aml? Meddyginiaethaf eu hymchweliad hwynt; câr hwynt yn rhad.—A ydyw eu cydwybodau yn llwythog, oblegid eu llygredd? Efe a lefara heddwch iddynt, ac a ddyry iddynt olew llawenydd yn lle galar, a gwisg moliant yn lle ysbryd cystuddiedig.—A ydynt yn ofni gelynion ysbrydol? Addawodd y byddai i'w Gwaredwr, Cadpen eu hiechydwriaeth, i sathru satan dan eu traed ar frys, a'u gwneud yn fwy na gorchfygwyr.—A ydynt yn ofni bod yn ol yn y diwedd? Addawodd y byddai i'r hwn a ddechreuodd ynddynt waith da ei orphen hyd ddydd Iesu Grist, ac na byddai i neb eu dwyn o'i law: ac i goroni y cwbl, addawodd iddynt deyrnas ddihalogedig a diddisanedig, a hŏno ynghadw iddynt yn y nes-oedd: felly, gyda'r priodoldeb mwyaf, y gelwir hwynt *addewidion mawr iawn*.

II. Fe'u darlunir fel addewidion *gwerthfawr*. 1. Wrth ystyried na mor amlwg yf ymddengys gras a chariad Duw ynddynt: y mae megys yn agor ei galon i'w bobl, i'r dyben iddynt gael gweled ei gyfoeth a'i barodrwydd i'w cynorthwyo. Yn ei fgythion y mae Duw yn ymddangos fel deddfwr a barnwr; ond yn yr addewidion y mae yn ymddangos fel tad, yn gwybod am eu hanghenion a'u gwendidau, ac yn barod i estyn atlan ei fraich

hollalluog i'w cynal. Y mae pob addewid yn darlunio y Iehofa, "yn Dduw trugarog a graslawn, hwyrffrydig i lid, a mawr o drugarogrwydd.—2. Wrth ystyried y sylfaeni oedyn sydd genym am gyflawniad yr addewidion. Y mae gwirionedd ac anghysnewid- ioldeb Duw yn cadarahau hyn; "nid dyn yw Daw i ddwyed celwydd, na mab dyn i edifar- hau." "Ei gynghor a saif, a'i holl ewylllys a wna." "Y myn- yddoedd a giliant, a'r bryniau a symudant, ond ei drugaredd ni chilia oddiwrthynt, a chyfamod ei hedd ni syfl." "Cynt yr anghofia gwraig ei phlentyn sugno, sydd yn agos at ei chalon, nag yr anghofia Daw ei bobl." Hefyd, y mae yr addewidion wedi eu sicrhau i'r saint trwy waed Crist; am hyn y dywedir fod holl addewidion Duw yn Is ac yn Amen ynddo ef, er gogoniant Duw. Mae angen Crist yn ar- graffa anseidrol werth ar bob addewid: ac y mae profiadau crednwyr ymhob oes yn dwyn tystiolaeth i wirionedd a chyfl- awnriad yr addewidion. Maent o un galon ac o un genau yn tystio na chawsant eu slomi erioed mewn un o honynt.—3. Ymddengys eu bod yn werthfawr iawn wrth ys- tryied eu defnyddioldeb. Mae gan ddynion gam-olygiadau yn aml am werth peth; maent yn cyfrif aur ac arian yn werthfawr, nid yn gymaint am eu bod yn eu natur yn fwy gwerthfawr na phethau ereill, ond oblegid eu prinder a'r anhawsdra sydd i'w cyrhaedd; pan mewn gwirionedd mae bara a dwfr, rhoddion cyff- redinol Rhagtoniaeth, yn fwy gwerthfawr i ateb angen dyn, ac yn haws eu cael na mynyddoedd o aur; felly mae addewidion yr efengyl yn werthfawr, oblegid fod gan bob sydd yn ddiwyd am danynt ryddid i gyflawni o hon-

nynt; y tlawd yn gystal a'r cyf- oethog; y gwan fel y cadarn; y caeth fel y rhydd: ac nid ydynt yn guddiedig, ond yn amlwg yn yr efengyl, fel ag y gall y cred- adyn gwanaf wleda ei enaid ar- nynt byth.—4. Wrth ystyried yr effeithiau dymunol y mae yr addewidion yn gael ar feddyliau duwiolion, pan yn cael eu hamlygu gan yr Ysbryd Glân; maent yn sicrhau i'r dychweledig fod Duw yn barod i faddeu, er mwyn ei Fab, ac na bydd iddo gofio eu pechodau mwyach. Pan y byddo aflonyddwch yn cyfodi yn eu meddyliau, oddiar olwg ar eu gwendid a'u llesgedd, rhag ofn iddynt dynu yn ol, a thynu gwa- radwydd ar ogoniant yr efengyl, mae y cyfryw addewidion a gan- lyn, a'r cyffelyb, yn symud eu hofnau, ac yn cadarnhau eu me- ddyliau: "Ni ddryllia gorsen ysis, ac ni ddiwydd lin yn mygu." "Yr hwn a rydd nerth i'r ddiwy- iol, ac a amlha gryfder i'r dirym."

Oddi yma gwelwn, 1. Pa mor werthfawr y dylai fod y gair gen- ym. Dylem sefydlu ein meddwl arno mewn myfyrdod. Yma y cawn yr olwg egluraf ar Dduw a'i briodoliaethau; ar y ddeddf yn ei gosyniadau, &c. Dyma air sicrach y profwydi, yr hwn da y gwnawn fod yn dal arno, megys ar ganwyll yn llosgi mewn lle tywyll. Ynddo cawn ddarluniad o'r ffordd a drefnodd Duw i achab pechaduriaid, ac o bob peth ang- enrheidol i'n gwneud yn dded- wydd: am hyn yna fydded iddo gael ei ddiystyru na'i egeuluso genym; ond dysgwn ei gymeryd yn gyfaill ac yn gyfarwyddyd i ryngu bodd Daw.—2. Dysgwn mor wag a disail yw holl ofnau'r saint. Y mae holl addewidion Duw yn ddigysnewid, fel efe ei hun; am hyn nac ymollyngwn ac na ddigalonwn, er ein holl orthrymderau, ond ymnerthwn

yn yr Arglwydd, &c.—3. Fod calondid neillduol gan gredinwyr i weddio yn ddibaid, ac heb ddi-ffygio, ac i ddysgwyl am atebiad grasol, tra na byddom yn gofyn ond yr hyn sydd yn tueddu i ogoneddu Duw; ni byddwn yn gofyn ond am yr hyn y mae Duw o'r blaen wedi bwriadu gyfranu. Llefwn am ysbryd i ddysgwyl wrtho. Ffyddlon yw yr hwn a addawodd, yr hwn hefyd a'i gwna.—4. Gwelwn fod rhwymau

neillduol arnom i fod yn ddiolchgar iawn i Dduw am ei addewidion. Mae yr holl addewidion a roddodd Duw, ymhob oes o'r byd, gyda golwg ar iachawdwr-iaeth pechaduriaid, yn tarddu yn hollol o ras; gan hynny, pa bryd bynag y derbynion gysur a buddioldeb oddiwrth yr addewidion, dychwelwn yr holl ogoniant i'w Hlawdwr yn dragywyddol.

I. A. AB D.

Ar Gydwybod.

MR. GOMER.—Gan fod eich amcan i ffeisoli eich gwlad, da genych weled pob peth a fyddo o'r tuedd hynny; am hynny wele mineu yn danfon y llinellau canlynol atoch; ond angenrhaid i chi wrth amynedd, gan gybyd fy llythyr y tro hwn.

Gofynodd *Crispin Bach*, (rhif. 33), "Pa beth yw cydwybod, a chydwybod & pheth y mae."—Ymddangosodd math o stebiad iddo yn rhif. 36, gan Mr. D. D. Fy meddwl yw nad yw yr stebiad uchod o *duedd* da, am ei fod yn *tueddu* yn gryf i ddystewi llais cydwybod ymhob mynwes, a *sugno* ei ddarluniad ef o hŷni. Ond eto nid ydwyf yn anfoddlawn iddo ef fwynhau ei feddwl ei hun; canys hon yw baint enedigol y rhyw ddynol; ac na feddylled fy mrawd *Cymreig* fy mod am ei yspeilio oddi arno. Ac os caiff ei dueddu i ddanfon rhywbeth fal ateb i hwn, ni fydd ei lafar yn ofer, os arfer iaith *arfaidd*, a geiriau *marcion*: mineu a ymdrechaf i ymgadw at y rheol uchod.

Mae Mr. D. D. yn rhoddi darluniad *Ued* deg o Gydwybod ar y dechreu, gan derfynu yn y geiriau canlynol, "Dyma farn y rhan fwyaf o dduwinyddion." Ond mae tipyn o gamsynied yn y darluniad uchod; lle mae yn cyhuddo y dauwinyddion o ddwend fod

cydwybod yn rheol *anffaelodig* i ddyn. Ei eiriau sydd fel y canlyn, "A pho gwnelai dynion yn ol llais eu cydwybodau na fyddai rhaid iddynt wrth un rheol arall." Mr. Gomer, galwaf arnoch ehi yn gyntaf, yna holl ddarlennwyr gwaith *dauwinyddion*, i farnu a ydyw hynny yn ddarluniad cywir o waith dauwinyddion. Ni welais i yr un dauwinydd yn dywedyd, "Pe gwrandawai dynion ar lais eu cydwybodau, na fyddai yn rhaid wrth un rheol arall;" yr hyn sydd yn myned ymhell at gyhuddo dauwinyddion o ddwend, "Pe gwrandawai dynion ar lais eu cydwybodau," na fyddai rhaid wrth *Air Dmo*.

Yn 2. Mae yndwyn barn plaid arall ymlaen, y rhai sydd yn dal "Na all cydwybod gyhuddo na chymeradwyo un dyn, ond yn ol yr *addysgiadau* a gafodd;" yr hyn yn amwg yw ei dyb yntef. Gofynaf i Mr. D. D. a all cydwybod, heb un *addysg* blaenorol yn y byd, ddim *cyhuddo* am *ladd* dyn, a *chymradwyo* am achub bywyd dyn; os gwadir hyn ganddo, yna mae dyn, yr hwn a wnawd unwaith ar ddeiw *Dnw*, wedi myned yn *is* na'r *ceiliogwydd*! canys gwelais ef yn ymladd â'r farcutan lawer gwaith am fywyd ei rai bach. Hefyd, os nad oes dim mewn dyn, "heb un *addysg* blaenorol," a ddengys drygedd y drwg, a daioni'r da,

pa synwyr sydd y'ngeiriau yr apostol Paul, (Rhaf. ii. 14, 15); "Cany's pan yw'r cenhedloedd, y rhai nid yw y ddeddf ganddynt, wrth naturiaeth yn gwneuthur y pethau sydd yn y ddeddf, y rhai heb fod y ddeddf ganddynt, ydynt ddeddf iddynt eu hunain; y rhai sydd yn dangos gweithred y ddeddf yn ysgrifenedig yn eu calenau, a'u cydwybod yn cyd-dystiolaethu a'u meddyliau, rhyngddynt a'u gilydd, yn cyhuddo, neu yn esgusodi?" Dyma rywbeth wrth naturiaeth, heb un ddeddf, nae addysg blaenorol, yn cyhuddo y drygtonus, ac yn esgusodi y diniwed; ac nid rhyw fath o gyhuddiad a chymeradwyaeth yw, ond y fath ag sydd yn "dangos gweithred y ddeddf yn ysgrifenedig yn y galon."

Yn 3. Mae yn galw ar y pleidiau gwahanol i gyfaddef y gallant fod "yn gamsyniol eu barn am lawer o bethau." Cyfaddefir hyn yn rhwydd; ond nid mor hawdd yw camsynied ar y pen o bethau moesol, ac ar y pen o bethau penodol. Os nad wyf yn camsynied yn fawr, nid cymaint o ddadl sydd am bethau moesol, eithr am bethau penodol, ysgatfydd; mae'r holl ddadl grefyddol yn cael ei dwyn ymlaen—ond pa gysylltiad sydd rhwng cydwybod a phethau penodol? Ddim, ond cyn belled ag y byddo dan arweiniad rheol pethau penodol, sef gair Duw; eithr mae cydwybod yn dala cysylltiad naturiol â phethau moesol, heb un addysg blaenorol. Ond y casgliad mae Mr. D. D. yn ei dynu oddiwrth "y gall dynion fod yn gamsyniol eu barn am lawer o bethau," yw hyn, "bod cydwybod yn cyhuddo un dyn, ac yn cymeradwyo dyn arall, am yr un weithred." Cymysgu pethau moesol a phethau penodol wnaeth iddo dynu y casgliad uchod; oblegid addefaf fod y casgliad yn dëg ar y pen o bethau penodol, ond yn anhëg ar bethau moesol. Mae yn wir y gall un gyhuddo barn ei gymydog, a chymeradwyo ei farn ei hun, pan y byddo ei gymydog yn wahanol iddo yn ei gyhuddiad a'i gymeradwyaeth; eithr beth sydd a

wneilo cydwybod â barnau dynion; ond cyn belled ag y byddo gair Duw yn eu goleuo? canys nid cydwybod yw rheol ffydd, eithr y gair datguddiedig. Ond, a glywyd fod cydwybod erioed yn cyhuddo un dyn am ladd a lladrata, ac ar yr un pryd yn cyhuddo dyn arall am beidio? Na ddo, meddaf—yr un yw llais naturiol cydwybod bob amser am bethau moesol, eddieithr fod hën ragfarn grefyddol yn ei thafu o'i chylch naturiol. Gwir yw bod Paul "o gydwybod yn erlid eglwys Dduw;" ond nid llais naturiol cydwybod oedd hyn, eithr llais hën ragfarn ei gyn-grefydd yn erbyn crefydd newydd y Testament Newydd.

Yn 4. Fe wedir ganddo mai gwaith cydwybod yw gwahaniaethu rhwng drwg a da!! Ie, meddaf, onitë mae dyn, yn ol yr hën ddihareb, yn ddi-gydwybod, ac heb ddeall gwahaniaeth rhwng drwg a da moesol, mewn un mesur. Os felly, pa fodd y bydd y paganiaid yn ddiësgus yn nydd y farn? Hefyd, os nad oes dim mewn dyn wrth natur a all wahaniaethu rhwng drwg a da; yna nid yw dyn yn ddeiliad llywodraeth reegymol fwy na'r anifail!!

Yn 5. Yr wyf yn cyduno ag ef pan mae yn dywedyd na all cydwybod gyhuddo neb, "ond cyn belled ag y byddo y dyn yn esgeuluso gwneuthur yr hyn y mae ef yn ei gredu fod yn iawn, a hyny o herwydd fod cydwybod yn medri gwahaniaethu rhwng y drwg a'r da mewn ystyr foesol.

Yn ddiweddaf, gofynaf yn garedig iddo beth yw ei feddwl pan y mae yn dywedyd fod "cydwybod yn bob peth, ond yr hyn mae dynion yn ddywedyd ei bod?" Ac am na ddryga fy meddwl i mo'i feddwl ef, daliaf sylw arno. Fe dybygid ei fod yn cynwys bod y duwinyddion (gwaith y rhai a ddyfynir ganddo yn y dechren) yn dywedyd pob peth am gydwybod ond yr hyn sydd wir!!

2. Fod y gwr dysgedig hwn, ynghyd â rhyw rai ereill wedi cwrdd â'r gwir o'r diwedd am dani! Ond beth yw y

gwir am dani o'r diwedd.—“Pob peth, ond yr hyn a ddywedir gan ddynion am dani.” “POB PETH!”—Rhyfedd! mae yr ymresymiad yn *amherfynol*! Ni chlywais i neb yn dywedyd fod cydwybod yn *efengyl*; ond yn ol yr ymresymiad uchod mae yn *efengyl*!—Ni chlywais neb yn dywedyd fod cydwybod yn *Dduw*; ond yn ol yr ymresymiad uchod mae yn *Dduw*!! &c.—cans dywed ei bod yn *bob peth*, ond yr hyn a ddywedir gan ddynion am dani. Eithr er *cadarned* yw y rhesymau uchod, fe feddlw rhai fyth bod cydwybod yn *rhyw beth* (er nid yn *bob peth*) gwahanol i'w ddarluniad ef o hani. Mae yn wir fod crefydd wahanol yn *China*—yn *Hindostan*—ac yn *Ewrop*, &c.; ac er na all cydwybod wahaniaethu rhwng y gwir Dduw a'r gau Dduw, eto hi wahaniaethu rhwng *addoli* a *phaidio addoli*—mae yn dweud wrth bawb ymhob gwlad am *addoli rhyw beth*.—Rhaid diweddru, er bod fy meddwl yn llwytlog â phrosion ysgrythurol o fedoliaeth cydwybod, fel un o *alluoced yr enaid*; yr hyn dychon y ceir cyfle eto i'w danfon atoch, oddiwrth ewyllys iwr da i Mr. D. D. a *llais cydwybod*,

GULIELMUS LEONARDUS.

Pontyisgrydd.

At Olygydd Seren Gomer.

MR. GOMER,—Y mae yn bryd i roddi heibio yr ohebiaeth, gan fy mod i mor anedwydd a chyfodi i fynu ddrychiolaeth Sandeman i olwg rhai o'ch gohebwyrr, nes ydynt braidd yn haner gwallgosi wrth ei ddull dychrynlyd ef. Mae hyn yn amlwg yn ysgrifau C. E. ac Antipalemon, os ydynt wahanol mewn dim heblaw yr *enau*. Ond y mae yn haws o lawer i ddynion newid eu *kenau* na chyfnewid eu cynheddfan, eu hysbrydoedd, a'u tueddiadau, fel ysgrifenywyr. Nid yw yn ymddangos i mi yn gyflawn degwch gyhoeddi ysgrif Antipalemon o flaen fy ysgrif i yn ateb i C. E. yn

yr hon yr oeddwn i yn rhoddi heibio y ddadl dros fyth o'm rhan i, gan ei bod trwy anwydau yr ysgrifenywyr o dremiad drwg, ac anfuddiol iawn.

Yn enw synwyr cyffredin, pa beth a wnaeth i Antipalemon, yn gystal a C. E., fy nall i allan fel yn gwadu cyfarfodydd wythnosol i addoli Duw; nid yw y gofyniad ei hun yn arwyddo hyny, na dim a ysgrifenisais i, na Iota Glan Gwaun wrth fy amddiffyn, yn arwyddo hyny ychwaith. Os peth ysgafu yn nghyfrif Antipalemon yw cellwair ag enwa da ei gyd-ddynion trwy gam-dystiolaethu, nid peth ysgafu ydyw hyny yn nghyfrif Duw, yr hwn a ddywed, Na chamdystiolaetha. I berffeithio y gwaith o gamdystiolaethu yn fy erbyn, mae Antipalemon yn dywedyd bod cyrddau wythnosol yn cael eu rhoddi heibio trwy holl ardal Glan Angof. Yn wrthwyneb i hyn, yr wyf yn rhoddi hêr i'r rhan amlaf o ardaloedd Cymru, yn enw ardal Glan Angof, o ran amledd cyrddau wythnosol; a gallaf roddi hêr i'r rhan amlaf o bregethwyr, o ran bod fy hun yn y cyrddau wythnosol hyny: gŵyr y pregethwyr teithiol a chynesu hyn yn dda, os mynant dystiolaethu.

Gan fod Antipalemon yn ceisio profi cyrddau wythnosol, yr hyn ni ddarfu i mi eu gwadu, mi adawaf iddo yn y mwynhad o'i brofion, heb ei aflonyddo. Yr hyn oeddwn i yn ei ofyn oedd hanes o'r amgylchiadau hyny a roddes ddechreuad i gyrddau gweddi ganol y mis, a chyrrddau parotoad, yn fisol—hyn ni wnaeth neb eto, ond crochwaeddu fy mod i yn erbyn cyrddau wythnosol!!!

Nid wyf fi yn medri deall fod Math. vii. 6, i'w chlyfyngu at rybuddion a chynghorion brawdol; y maent yn golygu, yn fy marn i, yn hytrach, Na roddwch aelodaeth eglwysig i gŵn a moch, ac na roddwch ordinhadau yr efengyl iddynt, fel eu hawl briodol. Rhaid i mi dewi, rhag cyfodi i fynu ddrychiolaeth Sandeman i orwylltio Antipalemon; mae efe wedi bod cym belled yn nhir Sandemaniaeth, fel y

mae ei enw ef yn ei ddychrynu, ac yn ei yrru tu hwnt i derfynau Cristnog-
aeth, gweddeidd-dra, a dynoliaeth.—
Terfynaf, gan hyny, yr ysgrifên aniben
hon a'r ohebiaeth, rhag andwyo y
SEREN. Ydyw, eich diffuant ewyll-
ysw'r da,

IOTA GLAN ANGOR.

MR. GOMER,—Mae yn beth tra hy-
nod bod C. E. ac Antipalemon pan yn
tybied eu bod yn cwrdd âg un peth a
fyddo yn arogl o ddysgeidiaeth San-
deman yn SEREN GOMER, yn cael eu
gyru yn agos allan o'n pwyll i'w ddal
ef allan fel yr ysgymun-beth ffeiddiaf
a fu neu a fydd byth, pan y darfu i
C. E. mew'n Pregeth ar Olud anchwil-
iodwy Crist (tudal 30), ei brawfnodi
ef ar bregethu Crist fel un o'r rhai
mwyaf rhagorol ac union-gred, gan
roddi y flaenoriaeth iddo ar Mr. Bun-
yan a'r Dr. Owen.—*Gof.* A ydyw C.
E. wedi newid ei farn ar bregethu
Crist oddiar y bregeth hono?

Glan Gwain. G. R. AP IAGO.

Herwydd ein bod yn chwenych ter-
fynu y ddadl hon, angenrhaid yw dyw-
edyd gair yn ei chylch. Adwaenir y
dadleuwy'r yn dda genym—nis gwyddom
am yr un rheuwm i fod yn bleidiol i'r
naill yn hytrach na'r llall. Ymddengys
i ni fod C. E. wedi profi yn eglur o'r ys-
grythur gyfreithlondeb a buddioldeb cyf-
arfodydd wythnosol; a da genym nad
yw Iota yn gwadu hyn. Yn wir, pe na
buasai un engraif ysgrhythurol am danynt,
wid llai na gwaharddiad pendant yr ys-
grythur a fedrai brofi eu hanghyfreithlon-
deb; oddieithr dywedyd fod yn rhaid
cael rheol bendant am bob dyledswydd
grefyddol ag sydd o natur foetol, yr hyn
nis dychon un dyn yn ei bwyll ei wneu-
thur; ac hyd oni fedrir profi anfuddioldeb
cyfarfodydd neillidol, neu eu hanghyt-
undeb âg ysbryd y Testament Newydd,
dylid eu parhau. Y mae C. E. wedi
nodi amryw fanau o'r Testament Newydd
i brofi fod addysg, &c. yn cael ei roddi
o'r neillid. Nid ydym, er darllen y
ddadl drosti o'r newydd, yn medri deall
fod yr hyn a ddywedodd efe wedi cael ei
ddiwyngu na'i wanhau. Am ddechreuad y
cyfryw gyfarfodydd, y maent wedi eu
hoirhain i'r Bibl, ac nid oes modd cael
gwell dechrenad i arferion crefyddol.—
Os amcan penaf y gofyniad yw cael allan
ddechreuad cyfarfodydd *pythefnosol* neu
fiol, gyda'r un cymhwysder cellir gofyn,
pa baw! pregeth a ddylai gweinidog
diacthu heb weddi yn gyhoeddus o'i

blaen? neu, a ddylid gweddio fyth yn
gyhoeddus o flaen, neu ar ol pregeth?
Gwelir fod y rhan amlaf o bregethau y
Testament Newydd (a pheidiol dywedyd
oll) heb weddi ymlaen nac yn ei; eto
prin y meddylw'n fod gweddio o flaen pre-
geth yn bechadurus—pan fyddom yn
myned i gyfarfod lle byddo gweddio,
canu, a phregethu, yr ydym yn myned i
addoli ac i dderbyn addysg—gweddio heb
bregethu yw addoli yn unig—pregethu
heb weddio na chanu yw rhoddi a derbyn
addysg heb addoli mewa ystyr briodol.
Addolir a derbynnir addysg yn yr un cyf-
arfod er mwyn cyfleusdra, fel na byddo
raid dyfod i ddau gyfarfod, pan yr atebir
y dyben gan un; ac i geisio cyfarwyddyd
a bendith ddwyfod ar yr hyn a glywem.
Gellir rhoddi rheymau cyfelyb dros y
cyfarfodydd dywededig. Er nad oes dim
yn ngofyniad Iota (tudal. 360, llyfr i.) yn
bendant yn erbyn cyfarfodydd wythnosol,
taeddwyd ni yn gryf wrth ei ddarllen a
feddwl ei fod ef yn ameu eu cyfreithlon-
deb—nis gwyddom pa argraff a adawodd
ar feddyliau ein darllenwyr—pa fodd
bynag, dywenydd genym gael lle i ddeall
i ni gamsynied.

Nis gwyddom ond ychydig am ddaliad-
au ac ymddygiadau crefyddol Sandeman
na'i ganlynwyr; ac nid yw pregeth C. E.
ar Olud anchwilliadwy Crist yn ein medd-
iant, ac felly nis gallwn farau yngbylch
yr anghysondeb a grybwyllir uchod yn
ngofyniad G. R. ap Iago. Eithr wrth
ddarllen llythyran C. E. (tudal. 166), ac
Antipalemon, (269, llyfr ii.) gweleu mai
beio Sandemaniaid y maent, nid am eu
dull yn *pregethu Crist*, ond eu esgeulusod
o gyfarfodydd wythnosol, a diffyg ym-
drech lafurus yn yr efengyl. Ac felly,
er dim a wyddom ni, dychon fod y bregeth
a'r llythyran yn SEREN GOMER yn eithaf
cyson a'u gilydd.—Hyfryd genym glywed
am ddiwydrwydd Iota mew'n cyfarfodydd
wythnosol—gwyddom fod ei dystiolaeth
yn wirionedd—eithr nid yw yn ddiogon o
brawf o'i sêl ef dros y cyfryw gyfarfod-
ydd, gan ei fod mor ddiwyd a neb gwein-
idogion, ar a wyddom ni, yn cyrchu i
gyfarfodydd *dirgel* neu *neillidol* yr eg-
lwys, cyfreithlondeb y rhai a amheuir
ganddo, os ydym yn deall tuedd ei ofyn;
iad. Er ein bod yn chwenych terfynu y
ddadl hon, eto os ydym mew'n un modd,
trwy gamsynied, wedi camddarlunio yr
un o'n gohebwyr uchod, rhoddir lle i'w
hamddiffyn. Nid anfuddiol hefyd fyddai
ysgrif synwylawn, eglurhaol o Mat. vii.
6. Beth a feddylir wrth *bethau sanctaidd*,
gemau, *cwn a moch* yno?—Methu cwrdd
âg ateb Iota i C. E. oedd yr achos o gy-
hoeddi llythyr Antipalemon o flaen yr
eidde ef.—GOLYGYDD.

MR. GOMER,—Mae llawer iawn o
barch ac anrhyddedd yn ddyledus i
chwi oddiwrthym ni, y Cymry, am
eich llafurwaith distino yn ein hachos,

a diameu genym mai lles y genedl a'ch cyhyrffodd i roddi yr *hên SEREN* allan; a phe buasai trefa Rhaglaniaeth wedi eich cynysgaedda & gallu digonol, buasai hōno yn llewyrchu eto. Er i chwi orfod rhoddi hōno i fynu, ni ddarfua eich sêl dros y genedl—ond wela chwi wedi anfon *SEREN* arall, sydd yn fuddiol iawn i ni.

Er eich holl lafurwaith, Mr. Gomer, maddeuwch i mi roddi un bai sydd genyf yn eich erbyn, sef nad ydych wedi rhoddi o flaen y genedl y dylent ddysgu yn gyntaf siarad a darllen eu Iaith eu hunain o flaen Iaith estronol. Os yw yr Iaith Omeraeg yn fwy ardderchog nâ'r Iaith Saesneg, pa ham na cha hi y flaenoriaeth? Mae llawer o blant wedi eu geni a'u magu yn Nghymru nad ydynt yn deall Iaith ardderchog y Cymry; a'r achos yw bod gan eu rhieni gymaïst parch i'r dafodiaith estronol. Mae llawer o rieni plant yn Nghymru yn well ganddynt ddwyn eu plant i fynu yn eithaf anfoesol, drwy adael iddynt halogi y Sabathau, a chwareu gyda'u gilydd ar y Sabath, yn hytrach nâ'u hanog i'r Ysgolion Sabathol—*a hwy ar mwy'n parch i'r Saesnaeg!!!*

Yr ydym yn gofyn i rieni rhai plant a gânt hwy ddyfod i'r Ysgol Sabathol, a'r ateb fyddai na chânt ddyfod "*rhag iddynt rhwystru dysgu darllen Saesneg!!!*" Nid ydwyf, Mr. Gomer, yn elyn i'r dafodiaith Saesnaeg, ond iddi gael ei lle priodol ei hun. Ond, o'm rhan i, mae atal plant rhag mwynhau Ysgolion Sabathol yn llawer gormod o fri ar yr un Iaith o fewn y byd.

Hawdd y gallwn roddi i lawr farnau llawer o wyr dysgedig, megys y Parch. Mr. Siarls, gynt o'r Bala, ac ereill, nâ ddylai un Cymro ddysgu ei blant mewn ieithoedd estronol cyn iddynt ddysgu eu Iaith eu hunain. Dymunaf arnoch chwi, Mr. Gomer, neu ryw rai ereill o'ch gohebwy'r, ddangos i'r genedl nad ydyw iddynt ddysgu eu Iaith eu hunain i'w plant yn gyntaf yn un rhwystr iddynt ddysgu Ieithoedd ereill iddynt mor herffaieth âc mae eisieu i Iaith

fod; ac hefyd, mwya' o Ieithoedd a ddysga dyn, mwya' a fydd efe yn ei wybodaeth am agos i bob peth; ni wna dyfod i'r Ysgolion Sabathol i ddysgu darllen y Bibl yn yr Omeraeg un rhwystr i'r dafodiaith Seisnig. Yn awr nid oes genyf ond rhoddi'r llinellau uchod at eich ystyriaeth, dan obeithio bydd y niwed a grybwyllwyd yn cael ei ddangos gydag ysbryd addfwynder. Ydwyf yr eiddoch, &c.

Gwynedd.

PHILO-GOMERIAD.

Haws o lawer i bob dyn ddysgu iaith ei fam yn herffaieth, nag eiddo dyethriaid; ac os bydd yn dewis dysgu iaith estronol yn gywraïn wedi hyny, ny ni a wyddom y medr efe wneuthur hyny yn y bedwar-edd ran o'r amser a fuasai raid iddo drefn- i wrthi mewn modd angen. Gwybod- aeth ieithadurol o unrhyw iaith a â ymheh- tuag at gyraedd gwybodaeth o ereill; ac am hyny yn lle bod dysgu un yn rhwystr i'r llall, y mae yn gynorthwy mawr. Ac am yr addef pawb mai iaith ei wlad yw yr hwyddaf i bob ysgolhaig ddysgu gyn- taf, eglur yw mai hōno a ddylai efe ddysgu gyntaf. Tracheua, nid yw yr hyn a ddysgir o Saesneg gan blant y Cymry yn gyffredin, mewn ysgolion Seisnig, ond prin digon i beri i'r Saeson eu gwawdio, a chwerthin am eu penau. Hefyd, nis gwyddom am un genedl dan y nefoedd yn ymhyfrydu dysgu estroniaith i'w plant o flaen yr eiddynt eu hunain, ond y Cymry! Ac yn wir, nid yw pawb o honnynt hwy na perthyn i dylwyth *Dic Sion Dafydd*. Yn Llundain, Lerpwl, Caerodor, ac amryw fanau ereill yn y deyrnas, y mae llawer o wyr tra chyfrifol yn dysgu eu plant yn Gymreigwyr, cyw- rain; ac y mae Ysgolion Sabathol wedi bod yn dra bendithfawr yn y Dywysog- aeth; y mae mwy o alw am lyfrau Cym- reig, a'r deg cymaint yn medri darllen Cymraeg y blyneddau hyn yn y Dywys- ogaeth nag a fu erioed o'r blaen; ie, rhai o Foneddigion penaf ein gwlad, ac Ael- odau o'r Senedd, a ymhyfydant ynddi; ac felly hi a saif, o sic i ddirisod llawer o'n gwladwyr.—GOL.

MR. GOMER.—Yr wyf wedi bod yn teithio cryn lawer yn ddiweddar, ac wedi clywed llawer o sôn am danoch chwi a'ch *SEREN*. Nid da dywedyd pob chwedl a glywaia ar fy nhaith; ond yn unig fy mod wedi clywed llaw- er o ymddyddanion, y rhai a ddang- osent fod dynolryw yn gyffredin yn dra chysn â hwy eu hunain, yn hyn megys mewn pethau ereill, sef siarad yn ol eu tueddiadau yn hytrach nâ chymeryd y buen i ystyried heth sydd

wirionedd, na pha fodd i ddiwygio yr hyn sydd allan o le, ond yn unig cael yr hyfrydwch dirfawr o ddywedyd ei fod yn anghymhwys.—Achwyniadau trymlon a glywais o gylch Aberhonddu, Casnewydd ar Wysg, a rhai lleoedd ereill, eu bod yn hir iawn cyn cael y SEREN wedi ei chyhoeddiad.—Yr wyf yn deall eich bod chwi yn talu y cerbydau am gludo y rhifynau i Gaerfyrddin, Caerdydd, Llangollen, Bangor, a Llundain, a'ch bod yn foddolon talu am gludiad cerbyd iddynt i bob man trwy y deyrnas ag y byddo cerbydau yn rhedeg trwyddynt, pe byddai y sypyn o 9 i 12 pws ac uchod, (gan mai yr un peth sydd i dalu am wns ag am 12 pws efo'r cerbyd); hawdd i bawb wybod na ellwch chwi dalu am gludo sypian bychain yn y dull hyn, heb godi pris y SEREN. Yr hyn a wnaeth i mi ysgrifenu atoch yn awr, oedd, awydd i osod y Cymry mwynion rhagenwedig, gyda'ch cenad, chwi, ar y ffordd i gael eich Cyhoeddiad yn ddioed fel y delo o'r wasg.—Deallwyf fod eich SEREN yn Nghaerfyrddin a Chaerdydd, yn lled fore ar ddydd ei chyhoeddiad, mor rheolaidd a chodiad yr haul: o ganlyniad, gallai fod yn y Casnewydd yn gynaar, ac yn Aberhonddu cyn pryd cysgu ar yr un dydd, pe gyrid y, sypynau ymaith o'r ddau le cyntaf efo'r cerbydau. Pa ham na wneid hyny? Ai oblegid na ellwch chwi, Mr. Gomer, ddim talu am gludiad mân sypian yn y ffordd hyn? Eithr a ddichon ereill ddim talu? Ni byddai raid i bob derbynwr o gylch Aberhonddu dalu mwy na dimai yr un am gael eu rhifynau i'r dref hono, o Gaerfyrddin, ar nos dydd y cyhoeddiad; a phe byddai rhifedi y derbynwyr yn dyblu, byddai hanner hyny yn ddigon i bob un dalu. Prin y byddai eisien i'r rhai sydd yn cael eu rhifynau o'r Casnewydd dalu dimai yr un am gludo yr eiddynt hwy bedair gwaith o Gaerdydd. Ac mewn cyfelyb fodd gallai eich holl gyfeillion yn y Gogledd gael yr eiddynt hwy yn ddioed, naill ai o Langollen, neu o Bangor. Gellid eu cael ymhob parth o Wynedd, mor gynted ag yn y Deheudir, ond yn unig cyhad ag y byddo y cerbyd yn rhedeg oddi wrthych chwi i'r trefi uchod. Clywais fod pobl dda Lerpwl yn talu pedair ceiniog yr un am eu rhanau hwy y llynedd, er mwyn eu cael mewn pryd. Pa ham, gan hyny, na ymroddai y bobl sydd yn chwensych cael eu Sêr yn glau, i dalu dimai, ffyrlling, neu beth bynag a fyddo ofanol, modd y gallont eu cael mor ebrwydd ag y ceir llythyrau? Haws

talu tair ceiniog a dimai mewn pythefnos na saith ceiniog bob wythnos, yr hyn yw pris y Newyddiadur lleiaf ei bris yn y deyrnas. Ni threfhwyd i ddynion gael manteision mawrion heb rai anafanteision, yn y fuchedd hon. Nid cymhwys chwensychu y dorth a'r geiniog; doethineb yw dewis yr anafanteision anamlaf, a'r manteision llosocaf. Rhaid talu dimai (mewn rhai manau) am gludo y Seren, neu dalu 4 ceiniog am argraff-mod (*stamp*), os mynir cael hanesion yn gynar; ni'h raid gofyn pa'r un sydd hawsaf; ac nid oes ond y mwyaf anwybodus, a'r hwn, o herwydd culni ei enaid, a ddedfrydwyd i aros mewn tywyllwch ac anwybodaeth ddyddiau ei oes, a garai fod heb wybod pa fodd y mae pethau yn myned rhagddynt yn ei wlad ei hun, yn gystal a gwledydd ereill.

Clywais rai yn dywedyd, ag ydynt yn darllen Papurau y Newyddion, na dderbynient hwy fyth y SEREN er mwyn y rhan hanesol o honi, ond eu bod yn ewyllysio ei hymgeleddu herwydd eu serch at y Gymraeg, a phethau buddiol ereill. Bum o'r un farn a hwy unwaith, ond wrth sylwi yn fanylach newidiais fy meddwl, er fy mod yn darllen papurau Llundain bob dydd, ac un o bapurau wythnosol fy ngwlad fy hun, yr wyf yn cael crynoded o'r cwbl a dalu ei adrodd ya y BRŶN, heb yr holl sothach a gymysgir gydag ef mewn cyhoeddiadau ereill. Hefyd, yr wyf yn cael pob dysglaid ar ei phen ei hun genych chwi, Mr. GOMER, sef hanes gwahanol wledydd dan benau priodol, a'r troseddau a'r dygwyddiadau gyda'u gilydd; ac felly am bethau ereill; yr hyn sydd gymaint yn fwy manteisiol i'r darlennydd ag yw yn fwy poenus i chwi. Mewn cyhoeddiadau hanesiol ereill, nis gwyddom yn y byd; wrth edrych ar ben uchaf y ddalen, beth sydd i ganlyn; eithr y maent yn debyg i'r hyn a elwir *hasled* mewn parthau gwledig a mynyddig o Gymru, sef clustiau, traed, calon, afu, ysgyfaint, a darnau bychain o gig mochyn, wedi eu tori yn fân, a'u berwi gyda'u gilydd mewn crochau mawr, ac yna a godir i'r ffolan, ac a fwyteir â llwyau; eithr wrth osod eich llwy yngwaelod y ffol, nis gall swynwyr y byd ddywedyd pa beth a ddaw i'r lân, pa un ai darn o glust, tipyn o afu, ychydig gig, ysgyfaint, traed, neu ran o'r galon, neu ychydig o bob un o honynt; ac wedi gosod y llwyaid amryfwydiol yn y genen, nid yw yngallu y mwyaf blysg ddywedyd blas pa un o honynt a archwaetha. Da genyl fi

gael gorphen un ddysglaid cyn gosod arall ger fy mron. Yn hyn, yn sicr, rhagora eich ran hanesiol chwï ar gyhoeddiadau wythnosol cyffredin, y rhai a ddodant agos pob peth i lawr fel y delo i law, heb gynyg gwahan-iaethu rhwng y gwerthfawr a'r gwael.

Un peth arall a barodd i mi syau ar fy nheithiau, sef bod dau neu dri o ddynion, mewn amgylchiadau da yn y byd, yn uno i dderbyn un SEREN rhyngddynt, pan y byddai yn hawdd i bob un o honynt gymeryd pob o un, a phob o un i'w plant hefyd; herwydd paham, bryntir y rhifynau yn dost, ac achwybir yn groch ar y naill gan y llall am gadw'r rhannau yn rhy hir, ac weithiau o achos peidio talu eu rhan o'r arian. Clywais un yn achwyn yn brudd fod ei gyd-dderbynwr wedi marw, ac na wyddai pa beth i wneud. Arall oedd awyddus am gael y SEREN, pe gallasai ond cael cyfaill i fod yn hanesog. Dynion a fedrant gael modd i brynu pedwran o fyglis bob wythnos, a galwyn o gwrw mewn pob ffair a neithior! Dymunol fyddai gweled pob gwr a fedro yn cymeryd ei SEREN ei hun. O'm rhan fy hun, nis gallwn fod yn eamwyth yd fy nghroen heb fod genyf yr holl rifynau i'w rhwymo yng-hyd. Credaf y bydd hysfrydych gan fy wrylon a'm orwrylon eu gweled, pan fyddwyf i wedi myned i ffordd yr holl ddaear. Gan obeithio y bydd yr awgryman uchod o wasanaeth i rai y gorphwys eich ufuddaf wasanaethwr, S.—

GUTYN DDU.

GOFYNIADAU, &c.

MR. GOMER.—Dymunir ar rai o'r Beirdd i gyfansoddi y chydig o hymnau ar y mesur yma, yr hyn a roddai lawer o foddlonrwydd i.

FRAWD EFWYLYSIWR DA I GANU.

Fe gwmpir mauriau Babel fawr,
Fe i' gwneir yn wastad gyda'r llawr.
Cyd-lawenhewch, anwyliaid nef,
Duw a wrandawodd ar eich llef;
I lawr, i lawr, i'r dialedd-for mawr,
Hi gwmp, hi gwmp, mewn munud awr.
Rhyw ddychrynadwy foddion fydd,

I ddyrchwel hon,
Ac mwyach, mwyach, mwyach, bydd,
Yn brudd ei bron.
O ddedwydd awr! tra mawr gorfoledd fydd,

Pan welir meibion Seion oll yn rhydd;
Pryd hyn y dedwydd fydd, ag uchel gam,
Ddadseinia foliant y Gwaredwr glan.

Eglurwch, Iago i. 26. "Os yw neb yn eich mysg yn cymeryd arno fod yn grefyddol ac heb atal ei dafod, ond twyllio ei galon ei hun; offer yw crefydd hwn." A yw peidio atal y tafod yn brawf digonol i ereill, nad yw y cyfryw ddyd fedd-

ianol ar yr anian sanctaidd? aen, a ydyw frwythau anweddau dyn a fyddo yn profesu crefydd, yn ddigon i ni farnu ei gyflwr wrthynt tra byddo yn anffocael?
T. G.

ATKA.

Nid oes lwybr arall wedi ei adael i ni farnu yngylch cyflyrau neb dynion—
"wrth eu frwyth yr adnabyddwch hwynt."—GOL.

Pa beth sydd i ni ddeall wrth yr *Urins* a'r *Thumim* yn yr ysgrythurau; (Gwel Ecs. xxviii. 30.)
ANTI-EASC.

Yn y Seren wythnosol yr oedd llawer o son am J. Webb, Ysw. ac am ei haelioni a'i ddyngarwch. Byddai dda genyf wybod a yw ef eto ar dir y byw—a yw ei ddyngarwch ef yn parhau o hyd?

Ni chlywsom ni air am dano er ys amser maith.—GOLYVEDD.

Gwelsom hanes hefyd yn yr un Seren am wr bonheddig ag oedd yn galw ei hun 'Llewelyn o Gymru,' wedi prynu pedwar o blant caethion, er mwyn rhoddi iddynt eu rhydd-did, a'u dwyn i fynu mewn ysgol.—Yr ydym yn llawenhan nad yw y gwr bonheddig hwn ddim wedi diffygio eto, oblegid ni welwn yn tu dal. 202 o'r Seren hon, ei fod ef wedi estyn ei haelioni i bedair o ferched caethion. Os deallwch pwy yw Llewelyn o Gymru hyderwn y cawn hyspyswydd genych. O na bai llawer o foneddigion Cymru yn dysgu gan y Cymro dyngar hwn!

Mynwy. T. THOMAS.
Rhoddwn bob hysbysiaeth a gafom o'r dyngarwr uchod. Nis gwyddom pwy ydyw.—GOL.

Pa reswm a ellir roddi am fod yr un geiriau yn y ddwy adnod olaf o ail lyfr y Cronici ag sydd yn dechreu llyfr Esra?

Llangeler.

I'EUAN.

RHIFYDDIAETH.

Yr oedd masnachwr halen
A werthai wrth ei chwant,
Rho'i pwys neu ddau i un-dyn,
I'r llall, os mynai, gant:
'Doedd ganddo ond pum cared,
Pum' ugain o'ent ynghyd,
A'u gosod mewn un glorian,
I bwyso'r cant i gyd.
Yn awr rho'wch ateb cymhwys
Am bwysau rhai'n ar wa'n,
Fel gallai bwysu'n gyson,
O bwys i gant ymla'n.

LLAND.

G. B.

DYCHMYG.

Mae saith o bethau yn Abertawe
Na fu erioed mewn byd,
Ac er hyny maent yn tramwy
Trwy ranau Cymry' gyd,
Un yn rhagor sydd i'w hebcor,
A hwn'n ail o hyd.
O fewn i dyfa Abertawe,
A'r blaenaf yn y byd.
Ystrad Dafodag. DEWY AP IAGO.

Barddoniaeth.

DAU BENILL I SEREN GOMER.

[*Diffrwyd y Brenin Sior*].

1 Goleuni dyslaer SEREN GOMER

Sy'n lloni llawer Cymro cu;
Ffol'n raddol mae y flog,
A'r caddug tywyll du.
Deuwn, Gymry, i'w chroesawu,
Llewyrchu wnel fel lleuad llawn;
Gwybodaeth helac'h bur,
Iaith *gywir* ynddi gawn.
Er iddi hi fachludo,
Cyfodi eto wnaeth;
Ond mac hi'n llai, (a dyna'r bai),
Fel gwelir rhai er gwaeth;
Ond mac er hyn, trwy fro a bryn,
Wedi goleu blwyddyn hir,
A llawer ar yr ail:
A'i sail sydd ar bob sir.
Boed iddi ymledanu,
Cynyddu felly'n fwy;
Gobeithio daw un yn ddi-fraw,
Plaid hylaw o bob plwy,
I gadw lwch ben tra byddo nen
Wych SEREN GOMER gu,
Rhag iddi fyn'd i lawr
I'r dirfawr d'w llwch du.

2 Mae'n hyfryd loni taleithau Cymru,
Trwy ei goleuni siriol swydd;
Boed i'w hoff lewyrch hi
Y leni fwy o lwydd.
Mae yn ymddangos bob pythefnos,
Nid yw hi'n aros ddim yn hwy;
Ac am bob lleuad wen
'Ry'm yn cael SEREN ddwy:
Cawn ynddi hi amrywiaeth,
Gwybodaeth am y byd:
Trueni yw i'r Cymry gwiw
Fob heb y cyfryw c'yd;

Difnyddiaeth Nêr, Barddoniaeth bêr,
Sy'n wiwber yddi'n bod;
Nid oes ei bath â'r dro
Y'n rhodio is y rhod.
Doed holl drigolion Cymru
I garu'r SEREN gu,
Rhag i hon fyn'd ar ei hynt,
Fel hôno gynt a fu;
Goleuo'n gwlad wnel yn ddi'mad,
Y'n gry' fel lleuad gron;
A thra b'o terfyn gylch
Y byddo'i llewyrch llon.
Cefn-Mawr.

T. W.

*Englynion ar Ymadawiad TŌMAS
DAFIS, Cefn-Bychan, o'r Gog-
ledd i Ddecheubarth. — 1819.*

Tomos, onid wyt yma—mewn gwagle,
Yn y Gogledd *derra; [** terra firma*].
Nid wyt elyn un dyn da,
Dryglost o dy hen drigfa.

Nid eist ymaith chwaith mewn chwibl—
Ddrwg-ysbryd anhyfryd hebl
Aw—ffarwel, fel Bêlsebwbl
Eidr oddiwrth Dduw byw a'i bobl.

Mae cynganedd gudd yn hwn.

Ond doist i Fôn, tyst a fu—'it' ynd
Nid unwaith bregethu,
A'r Ysbryd Glân, tân bob tu,
Oedd a'i esgyl i'th ddysgu.

Yn iach iti;—a chetwir—a fyddo
O'r un feddwl cywir
A Daw gwyn: dywed y gwir,
Fy nghyfaill, ni'th anghofir.

P. A. Môn.

HANESION, &c.

CYMRU.

CYNHALIWDYD cyfarfod trimisol gan y
Bedyddwyr Cyffredinol, yn Soar, gerllaw
Llandello, swydd Caerfyrddin, Medi yr
28ain a'r 29ain. Y dydd cyntaf, dech-
reuwyd trwy weddi, a phregethodd y
brodyr E. Dafis, Llandysul, ac A. Wil-
iams, Llandyfaen, (Heb. xii. 28, 29. Ier.
xiii. 15, 16). Yr ail dydd, dechreuwyd
trwy weddi, a phregethodd y brodyr D.
Lewis, Abergwyli, I. Ritsiards, Cruglas,
ac I. Dafis, Rhydargaeu, (Luo xv. 2.
Luc xii. 20. Iudas 3). Cynhaliwyd cyf-
eillach y prydawn, a chytunwyd fad y

cwrdd trimisol nesaf yn Rhydargaeu, y
Mercher a'r Iau diweddaf o Ragfyr—
dybenwyd trwy weddi a mawl i Dduw.

Urddiad.—Derbyniodd y boneddigion
canlynol urdd Diaconiaid, yn Esgoblys
Abergwyli, gan Esgob Tyddewi, dydd
yr Arglwydd tair wythnos i'r diweddaf:—
J. Thomas, D. Dafis, a J. Jones, o ysgol
Caerfyrddin; T. Morgan, a R. Ingram,
o ysgol Aberhonddu; G. Harris, a Wm.
Gundry Roach, o ysgol Tyddewi; Lewis
Powel, plwyf Llanrhidian, Morgannwg;
a Tlm. Jones, trwy lythrau oddiwrth Es-
gob Llanfawr.

Cymrodorion.—Cynhaliodd Cyfeillion Cymdeithas y Cymrodorion, er cadw gweddillion hen ddyseiddiaeth Gymreig, ac er anogaeth i Farddoniaeth a Cherddoriaeth Cymra, eu cyfarfod, cyntaf yn Ngwrecsam, ar y 6fed o'r mis diweddaf, a chytunwyd yn unfrydig ar fod i'r sawl oeddynt bresenol i furfio eu hunain yn Gymdeithas i'r dybenion uchod, yn aha-laeth Powys, Syr W. W. Wynn (caw ag aydd bob amser gyda'r blaenaf i ddwyn ymlaen fudd ac anrhydded y Dywysogaeth), yn y gadair, yr hwn hefyd a ddechawyd yn Llywydd y Gymdeithas; penodwyd awyddogion ereill i'r Gymdeithas, a chytunwyd ar y campdestunau erbyn y cyfarfod nesaf, eithr nid ydym wedi clywed pa beth ydynt—bernir mai yn Ngwrecsam y cynhelir y cyfarfod nesaf.

Cantr'r Gwaelod.—Yn mys papurau y diweddad Theophilus Jones, Ysw. o Aberhonddu, olrhainwr achau Cymreig tra uwog, cafwyd y linach hynod ganlysol:—Gwyddno Garanbir, Tywysog Cantr'r Gwaelod, neu y rhan hyn y Geredigion a Gwynedd a lynewyd i fynu gan orllifiad y môr, yn ei deyrnasiad ef, o gylch y flwyddyn 520. Ei hiliogaeth ef yw Llwydiald Tywyn, Meirion, Puw, o Mathafarn; Percyns, o Pilston, Mynyw; Ffisia, o Gantley, Trefaldwyn; a Pant Perchyll; Efans a Dafids, o'r Drenewydd, swydd Oaerfyrddin; a Parri, o'r Neuadd, Tyglyn, Blaenpant, a Choedwig Cilgeran, Ceredigion. Cytuna hanesyddiaeth yn gystal a thraddodiad i ddywedyd fod Cantr'r Gwaelod, o'r hon yr oedd fy henafiad (ancestor) Gwyddno Garanbir yn Frenin, neu Dywysog Llywodraethol, yn cyrhaedd yr holl ffordd hyd oror yr Iwerddon, ac nad oedd ond afon fechan yn eu gwahanu, cyn y gorllifiad dywededig. Clywais ddywedyd yn fynych fod Iarll Farnham, a'r aelod dros swydd Cafan, y rhai a ysgrifennant eu henwau â B yn lle P, sef Barry yn lle Parry, a'r un gwaelod yn lifio yn eu gwythenau o'r linach famawl, gan eu bod wedi hannu o'r Tywysog Gwyddno.—Ardalydd Sligo a Phendefigion ereill yn yr Iwerddon ydynt berthynasau ereill trwy ochor y tad, gan eu bod wedi mudo o Dŷ Castell Gwyrdd (*Green Castle*), gerllaw Caerfyrddin, &c.—*Cambrian*, Oct. 24, 1819.

Eira.—Discynodd cawod drom o eira yn Abertawe a'r gymydogiaeth, a rhanau

ereill o'r Dywysogaeth, pythefnos i heno, a'r Iau canlynol; yr oedd y bryniau o'r hamgylch wedi eu gwigo drostynt i gyd yn wyn. O gylch Llundain, deallwn fod yr eira yn droedfodd o ddyfnder ar hyd y ffordd, a bod gyrwynt tra nerthol yn cydfyned a'r gawod, yr hwn a ddiwreiddiodd amryw goed; a rhwng yr eira a'r coed bu'r ffordd dros amser yn aahramwyadwy.

Mewn Cyfarfod lliosog o Ynadon a Thyddyawyr swydd Fyawy, yn y Ffeni, cytunwyd i wneuthur deffnydd cyffredia o'r yd-fesur 8 galwyn, a elwir yn gyffredin *Winchester Measure*. Ac ar anogaeth Mr. Moggridge, cytunwyd i furfio Cymdeithas yn y sir hono er cefnogaeth a diogelwch Amaethyddiaeth (*Agriculture*). Y mae amryw gymdeithasau o'r fath trwy y deyrnas. Blin genym fod llawer o honnynt, os nid oll, wedi gyru deisyfiadau i'r Senedd dros atal ydau tramor i'r deyrnas hon, oni bydd y pris gryn lawer yn uwch a'r hyn sydd eisoes wedi ei sefydlu trwy gyfraith er budd i'r tyddynwyr. Nid oes un dyben i'r deisyfiadau hyn ond codi pris bara, ffon ein bywyd. Gwyddom fod trethi trymion ar dyddynwyr; addefwn bod ganddynthauwl i gytuno ar y deisyfiadau a farnont ores, heb achos i pebl i'w galw i gyfrif, a hynny. Y mae llawer o'r dynion mwyaf cydwyddol, perthynol i amryw enwau creyddol yn y deyrnas wedi arwyddo y cyfryw ddeisyfiadau, gan farnu y byddai rhwystro ydau tramor i'r deyrnas hon, ond pan fyddo y pris yn uchel iawn, yn dra manteisiol i weithwyr yn gystal a thyddynwyr, gan y byddai i'r arian a delir am ydau tramor yn cylch-redeg gartref, ac yn fodd i roddi ychwaneg o waith, a gwell tâl am waith i'r rhai sydd yn gweithio. Ac amlwg yw mai pa oreu fyddo amgylchiadau tyddynwyr yn gyffredin, y buddiolir eu gweithwyr yn gyfatebol. Os na fedr y gradd cyntaf i dalu eu ffordd yn dda, nis dicheon yr olaf gael bywiolaeth. Eto rhaid i ryw rai deimlo pwys y pris uchel. Swnia yr ymadroddion canlynol yn dra chwithig, sef "y mae bara trud yn fendith, a bara ielbris yn fellldith gyffredin!" "Pa ddrutaf y bara, lliosocach y fendith, a pha raiaf y bara, trymach y fellldith!" Byddai rald i drigolion lliosog y trefi, massachwyr, a chrestlwyr, a'r myrddiysau sydd

yn amrywïol weithfeydd y deyrnas, (ffrwyth llafur y rhai a ddwg y deg cymaint o drysor i'r deyrnas, ag a ddygir ymaith gan ydau tramor), i deimlo'r pris uchel hyd adref, a gadael, er mwyn ymresymu, na waelai ddrwg i weithwyr tyddynwyr, ni ddylid beichio y nifer amlaf, ar lwyddiant y rhai yr ymddibyna mawredd, golud, ac anrhydedd ein denedl, er mwyn esmwythau ar y nifer leiaf.—

Os rhaid codi pris bara, rhaid talu mwy cyflogau i weithwyr, ac o ganlyniad rhaid i nwyddau'r gweithfeydd fod yn ddrutach, ac yn gyfatebol i hyny llai o werth arnynt; yn neillduol, gallai gwledydd creill, lle mae'r bara yn rhat-ach; werthu eu nwyddau am lai pris, yr hyn yn fuan a dueddai i ddystrywio ein masnach: ac wrth ddystrywio hwnw, dyna ddynstr buan ar ein golud a'n mawredd fel teyrnas. Nid yw yr arian a roddir am ydau tramor ond megys dim o'u cymharu â'r hyn a dderbyniair am nwyddau masnachol. Os yw tyddynwyr yn griddfan dan eu beichiau, pabam y chwenychant eu gosod ar ysgwyddau eu cymydogion? Oni byddai yn fwy brawd-ol a charedig iddynt osod eu hachos ger bron y Senedd, ac ymbil am gael esmwythiad, a gadael y llwybr a'r modd i'w wrothur i ddoethineb ein Senedd-wyr, heb ddywedyd, "y mae ein beichiau ni yn drymlon iawn, atolwg, tynwch hwynt ymaith, a gosodwch hwy ar gefnau ein cymydogion." A ydynt yn sicr nad oes modd i'w dadfelchio hwy heb orfeichio eu cydwladwyr. Yr ydym yn medru cydymdeimlo â thyddynwyr; y maent wedi cael achos i wingo, eithr nid ydym yn teimlo y rhwymau lleiaf i'w canmol am eu deisyfiadau, y rhai a ymddangosant megys pe byddent ffrwythau naturiol gof i digofaint yn gymysgedig—gofid, o herwydd eu gwasgfeuson; ymddangosiad o ddigofaint, gan eu bod am lwytho eu cyd-ddeiliaid. Ef allai y medrai y Senedd symud eu beichiau, a'u taffu i'r llawr, heb achos eu gosod, fel corff y farwolaeth, i boeni eu cymydogion. Pe byddai y rhenti a'r trethi megys yr oeddynt cyn y Chwyldroad Ffrengig, gallai tyddynwyr werthu eu hýdau, eu caws, a'u hymenyn, am lawer llai nag y maent yn awr, a byw o'r goreu. Bydded iddynt achwyn ar eu beichiau; a gadael i'n Seneddwyr drefnu ymward. Nid

ydym yn ystyried y ddadl hon, rhwag tyddynwyr a masnachwyr, yn un greffyddol, ond yn hollol o natur wladwriaethol, ynghylch yr hon y dichen y dynion goreu amrywio; eithr y mae'r ffordd i ddeisyfiadau oddiwrt y naill blaid fel y llall yn rhydd i'r Senedd.

Yr ydym wedi egluro ein meddwl ar y pwnc, ac yr ydym hyderus y cenfydd y cyffredin mai barn, ac nid trugaredd i wlad yw gorfod talu pris mawr am ffon bywyd; ac am ei bod yn debyg y gyrrir llawer o ddeisyfiadau i eisteddfod nesa y Senedd, dros godi pris yr ydau, yr ydym yn meddwl y dylai pawb ag sydd o'r un golygiadau a ni, ddanfôn deisyfiadau gwrthwynebol o bob parth. Yn yr eisteddfod diweddaf gwrthwynebodd Gweinidogion y Llys bob cynyg dros godi'r pris, eithr nis gwyddom pa beth a wnant yn awr.

Mewn Cyfarfod a gynhaliwyd yn Nghaerfyrddin, ar yr 20fed o'r mis diweddaf, cytunwyd ar anerechiad i'r Tywysog Rhaglaw, yn yr hwn yr eglura y Cyfarfod eu ffyddlondeb i'r Llywodraeth, a'u ffeiddiad o'r cynnygion a wneir gan ddynion afonydd i daenu egwyddorion terfysc a chabledd—Siarls Morgan, Ysw. Maer, yn y gadair. Nid ydym wedi gweld hant y cyfarfod; ac nis gwyddom pa mor llosg a chyfrifol ydoedd. Y mae cyfarfod o foneddigion a rhydd-ddeiliaid i'r Gaerfyrddin i gael ei gynnal ar yr un achos yn Llandeilo dydd Gwener nesa.

BU FARN.

Y 15ed o Awst diweddaf, yn Nhre-Befared, Ioan Griffith, yn 80 oed; un, mae'n bosibl, o'r dynion hynaf yn ei amser, o ran cof yn yr ysgythurau—dyall mewn athrawiaethau—a manylwydd ei brofiadau. Ni chollai un amser yr addoliad, ar y Sabath na'r gymdeithas neillduol, lle yr oedd ei ddawn yn hynod o fuddiol i rybuddio yr afreolus i ddygu y gwrthwynebus, i gysuro yr aniddanas. Wrth wrando, odid i ddim a ddywedai y pregethwr ddianc heb ei sylw—arferai ddywedyd am dano ei hun ei fod yn gwrando am ei fywyd, rhag ofn fod angyf yn y crochan. Llauer a gafodd o'i guro ar yr einging, am alw pregethwr i gyfrif am wag-siarad—am ystumlau anweddus—am gymysgu eu sothach eu hunain â gair Duw—am haeru y dylai dyn gredy y peth nad yw yn ei ddyall;—arferai ddywedyd nad all dirgelwch fod yn wrth-ddrych o'n ffydd na'n gobaieth. Rhai profeswyr dioln Duw, y rhai sydd yn caru ac yn gwnethur cerlwydd, a'i galwodd ef yn Sosiniad, er nad ydoedd dim mwy

perthynas rhwng ei feddwl ef a'u meddyliau hwy nag sydd rhwng gwrea Guicana ac oerfel Lapland; y Cymod a'r Iawn trwy anghen Crist oedd prif destun ei hyfrydwch ef; arferai ddywedyd mai nid eis cymodi trwy ein moesoli a wnaeth Iesu, ond trwy waed ei groes. Ei ddifrifwch oedd nodedig—anfynych y gwelid ef yn chwethrin—pwy a'i clywodd ef yn cellwair? Nid myfi, er bod o honof bum mlynedd a deugain yn ei gyfeillach. Nid ydwyf wrth hyn yn meddwl, nac am i ereill feddwl, nad ydoedd yuddo lawer o feiau, a llawer o wendidau, ond

Mil o bethau gafwyd yntho

Mwy nag a gair yn y rhai

Sydd yn ysgwyd pen a gwardio,

Ac yn dwbl gofio'i fai.

Bu yn aelod o'r Eglwys sydd yn ymgynull yn awr yn Bethesda dros 55 o flyneddordd; ymadawodd â'r byd mewn tangnedd, a'i lygaid yn gwelod, a'i galon yn cofleidio iechydwrïaeth yr Argydd; rhoddwyd y gweddillion o hōno i orwedd wrth Bethesda, Awst y 17eg.

Lle'naw'r caiff, heb wae na gwyn,

Ymbllith y meirw roddi 'hun,

A'i dŷ o glai mewn daear glyd,

Ymhell o sw'n daearol fyd.

Bethesda.

T. WILLIAM.

Ar yr 2lain o'r mis diweddaf, yn 73 oed, R. Williams, Yw. Hendredeny, gerllaw Caerdydd, un o Ynadon clodwiw Morganwg.

Yn 66 oed, y Parch. R. Efans, Periglor Llangelyniun, Bangor, yr hwn hefyd a fu dros lawer o flyneddau yn Ynad bywyd dros Meirion.

LLOEGR.

Wedi ein Cyhoeddiad diweddaf cynhaliwyd amryw gyfarfodydd yn Lloegr; yn achos cyfarfod Manchester yr 16eg o Awst, yn y rhai y cytunwyd ar anerchiadau i'r Tywysog Rhaglaw, gan ymbil arno osod ymofyniad ar droed, modd y gellir yn gyfreithlon gyflawnhau neu gospi y rhai oedd â llaw ganddynt yn nhywalltad y gwaed a lifodd yn y dref uchod. Yn nghyfarfod sir helaeth Caerefroc (York) yr oedd amryw o benedigion a boneddigion mwyaf cyfrifol yn y deyrnas yn blaenori; megys Dug Norfolk, Iarll Fitzwilliam, Arg. Milton, ac amryw aelodan o'r Tŷ Cyffredin. Nid oes lle genym i roddi crythodeb o'r areithiau tra bywiog a draddodwyd yn y gwaithol gyfarfodydd, y rhai a ymadawsant oll mewn heddych. Deallwa fod Gweinidogion ei Fawrhydi yn dra anfoddlon i'r cyfarfodydd hyn, er nad oedd yma ddim dros ddiwygiad gwreiddiol, ond yn unig amlygu chwarenychiad i gael allan yr

achos o dywallt gwaed eu cyd-deilliaid. Dywedir eu bod wedi diswyddo Iarll Fitzwilliam, Rhaglywiawdwr rhan o sir Caerefroc, o herwydd iddo uno â Phendefigion ereill i alw y cyfarfod uchod, a chytuno â llawafwriadas y cyfarfod. Nid ydym yn clywed fod un bai arall yn cael ei gyfrif iddo. Pa fodd yr edrychir ar y weithred hon gan foneddigion a phobl Prydain yn gyffredin, nis gwyddom; tebyg ddigon y barna llawer ei bod yn ergydio yn union-gyrch at ryddid y wlad. Mewn hollol gydgordiad â'r weithred hon, y mae Ynad Llofruddiaeth Manchester wedi gohirio yr Ymofyniad ynghylch marwolaeth John Lees, o Oldham, crybwyllledig yn ein rhifyn diweddaf; hyd y cyntaf o Ragfyr nesaf. Pa reswm a ellir roddi dros hyn nis gwyddom, oddieithr fod yr awdurdodau yn meddwl fod tystiolaeth y lliaws tystion a holwyd ar yr achos hwn yn ddigon i ddeddu y rheithwyr i gytuno ar y rheithfarn o Llofruddiaeth gwirfoddol yn erbyn Marchluoedd Manchester; a'u bod yn dysgwyl y cytuno aelodau y Senedd, y rhai ydynt i gyfarfod y mis hwn, ar ysgrif o ddiogeliad i Ynadon Manchester, yr hyn sydd yn debyg ddigon i gymeryd lle, ac yna nis gwaeth beth fyddo barn y rheithwyr; os ei lofruddio gafodd John Lees, a llawer gydag ef, nis gellir cyffwrdd â'r rhai a dywallasant eu gwaed! Onid oes angenrheidrwydd anhebecor, a rhesymau nis gwyddom ni am danynt, dros y cryw weithredladau, hwy a surant y wlad yn fawr; y mae llawer eisoes yn barod i ddywedyd, "Os a'pethau ymlaen fel hyn, rhaid cyfrif llofruddiaeth o hyn allan yn rhinwedd ac nid yn fai marwol, pa gyflawnir i ateb dybenion rhyw fath o ddynion, ac a wna y fodd dros ddiwygiad yn fwy uchel a chyffredin." Y mae y Llywodraeth hefyd ynghylch gosod o 10 i 12 mil o filwyr ychwanegol dan arfau yn barhaus. Rhaid bod rhyw berygl yn Lloegr nas gwyddom ni yn Nghymru ddim oddi wrtho, neu fod y Gweinidogion yn ymroddi cadw y Diwygwyr i lawr trwy ddychryn; neu yn ddynion mwy ofnus na chyffredin, onid é ai byddai achos wrth ychwaneg o filwyr. Y mae yn rhy gynar i ni farnu ar yr achos eto; pan gyfarfyddo y Senedd caw'n glywed yr hyn sydd ganddynt i ddywedyd dros y mesurau hyn. Blin genym fod ymddy-

lad rhai o'n cyd-ddedid ym galw am lywoddestedd oddiwrth y Llywodraeth. Bu cryn derfysg yn ddiweddar yn *North Shields*; mynai y gweithwyr, neu ysgraffwyr, gael mwy o gyflog, ac am na chyd-syntal eu meistriadu, cytunasant i rwystro neb ereill i wneuthur y gwaith; daeth cwchy Brenin &g ychydig for-silwyr i'r ason, eithr lluchiwyd hwy & cherig gan y lliaws, nes oedd eu bywyd mewn perygl; gorfu arnynt saethu atynt nahan-ymddiffyniad, a lladdasant un dyn ag oedd yn mysg y terfysgwyr. Gobeithiwn yr ystyria yr asfoculus pad yw terfysg mewn neb amgylchiadau yn suddiol, ond bob amser yn dra pheryglus. Er fod yn rhaid i silwyr wrth lawer o amynedd, eto y mae ganddynt yr un hawl i amddiffyn eu hunain ag sydd eiddo ereill. Yr ydym wedi amlygu ein meddyliau yn llawn am y Diwygwyr Gwreiddiol, ac am arfogion *dawron* Manchester, ac nid ydym wedi gweled achos i newid eiddo meddyliau. Er ein bod yn wresog drws ddiwygiad rhe-symol, yr ydym yn ffaithio egwyddorion niweddlaen y Diwygwyr Gwreiddiol; ac er ein bod yn caru trefn a llywodraeth yn gymaint ag yr ydym yn caru ein cym-ydogion, ein teulu, a'n heinioes, eto y mae pob dafu o waed yn ein gwythienau yn dadlu yn eiddo trefn a llywodraeth Marchluoedd Manchester.

Y mae y prif Ddiwygwyr—Hunt, Thistlewood, a'r Dr. Watson wedi ymrasafaelio a'u gilydd; ac wedi cyhoeddi llythyrâu i ddirmygu a gwaradwyddo y naill y llall i'r eithaf. Nid yw hyn yn peri yr anes-mwythder lleiaf i ni, ar un olwg, o herwydd bod yr arwyddion lleiaf o fod satan yn ymrannu yn erbyn satan yn achos o hyfrydwch i ni. Pa un a drwgfwriadwyr ydynt ai peidio nis gwyddom; nid oes a synom a'r gwaith o chwilio calonau neb; ond yr ydym wedi dwend ein meddwl yaghyll bod eu hegwyddorion yn bo-ryglus, ac yn tueddu i roddi llywodraeth y deyrnas yn hwyllaw dynion nad oes ganddynt ddim golud i'w golli, a thrwy hyn i yru pob golud i draucedigaeth buan, a dwyn gresynoldeb perffaith yn ffeith ar bob talaeth.

AMERIC DDEHECOL.—Enillwyd am-ryw fuddugoliaethau yn ddiweddar gan yr Anyddibyniaid ar yr Yspañiaid.

Deallwn fod achos yr olaf yn myned wanach wanach yn femyddiol; ac nid oes mwy o argoel i lynges arfog Fferdi-nand i hwylio o Cadiz nag oedd blwydd-yn yn awr. Ymddengys fod y dwymys felen wedi gwneuthur dinystr mawr yn mysg y milwyr hyn, yn gystal a thrigol-ion rhan helaeth o'r ornyys.

Troseddau, Dygwyddiadau, &c.

Dygwyddiad hynod.—Brighton, Hyd. 21.—Diloe bu farw yn ddisymwth, Mr. Izard, marsiadwr tra helaeth yn y dref hon, yr hwn a adwaenid yn gyffredin, o herwydd ei fod wedi enill golud mawr o fewn i'r 25 mlynedd olaf. Tair wythnos cyn ei drancedigaeth, efe a allwedd ar weinidog perthynol i'r Ymneillduwyr, gan geisio ganddo bregethu pregeth oddi wrth Barn. xiii. 21, 22, gan ychwanegu fod y rhan hynny o'r Bibl yn gorphwys ar ei feddwl er ys deng mlynedd. Yn gyfatebol, y Sabath diweddar, pregeth-odd y Parch. Mr. Faithful oddiwrth y geiriau hyn, gwrandawodd Mr. Izard ar y bregeth gyda difrifwch mawr, ac ar ddiwedd y bregeth efe a syrhiodd mewn llewyr, yr hwn a derfynnodd ei einioes.

Lladron haerllug.—Yn flair ddiweddar Henffordd, aeth dau ddyn i farchdŷ'r *Saracen's head*, o gylch 2 yn y prydnewn, a cheisio gan was y marchdŷ (*ostler*) isychu merlyn (*pony*) yno, at yr hwn y cyfeiriasant, gan ddywedyd fod arnynt eisieu i'w ddwyn allan i'r flair i'w werthu; pan geisiodd y gwas ei dalu am ei le, hwy a ddywedasant eu bod yn gadael y ffrwy a'r cyfrwy yno yn wystl, gan orchymyn iddo ef ofalu am danynt, hyd oni ddych-welent; gwerthasent y merlyn am sailth punt, a'r gwerthiad a osodwyd yn rheol-aidd ar lyfr y tollŷ. Wedi hynny dych-welodd un o'r lladron, o'r enw W. Byley, i'r gwestŷ lle cedwid y llyfr, ac eisiedd-odd i lawr i giniawa. Yn y cyfarnser daeth perchen y merlyn i'w geisio, eithr nid oedd i'w gael; ond trwy chwilio llyfr y tollŷ, a'r sylw manwl a wnaeth y swyddog sydd yn ei gadw o'r gwerthwr, efe a adnabuwyd ac a yrwydd garchar. Aeth ei gydymaith yn fuan i'r *Saracen's head* i geisio y ffrwy a'r cyfrwy, fêl y blair, a daliwyd ynteu.

Damwain alaethus.—Ar y 27ain o'r mis diweddar, tra yr oedd y glowyr yn gweithio yngwaith glo Penfreffam, plwyf Wrecsam, torodd y dwfwr o hen bydew i mewn am eu traw—yr oedd 19 o ddynion yn y pydew ar y pryd—di-hangasant oll trwy anhawsdra mawr, a dtri. Ni arbedwyd traul na llafur i achub y dyoddefwyr a adawyd yn y pydew; ac ar y fedd o'r mis hwn cafwyd dau o hon-yn wedi boddi; ni chafwyd y trydydd, J. Efans, 26ain oed, cyn y dydd Sadwrn wedi hyn y 2fed, yr oedd efe ar dir uchel y pen pellaf i'r pydew, eto yn fyw, er bod

12 dydd a 12 nos a 6 awr, yn y sefyllfa
druenas hŏno heb na bwyd na golen!
Pan oedd y dwfr yn y mŏn uchelaf yr
oedd yn cyrhaedd hyd at ei draed, ac fel
yr oedd yn cillo trwy gael ei godi gan
sguedydd (*pump*), efe a'i dilynodd nes
gueth i farchdy (*stable*), lle yr arferai y
bobl gadw eu hwyd, eithr ni chafodd yno
ddim—yr unig gynhafiaeth a gafodd oedd
dwfr a ddferai o'r graig uwch ei ben, i
dderbyn yr hwn gwnaetha dwllar y llawr,
o'r hwn y cymerai ef. Y mae efe yn
dehng i wella, er bod ei gyfeillion wedi
gwneuthurarch, a'i cew, ei oed, a'r amser,
fel y tybid y bu farw, ar ei gauad!
Cynhaliwyd Brawdlys trimisol Mor-
ganwg, yn Abertawe, ar y 19, 20, 21, o'r

mis hwn; dddfrwyd D. Jencias, am
ledrata ysgriau arisaf o lythyr, i gael
trimis o garchar; Catharine Edwards, am
ledrata gwellt, gwair a cheirch, pythef-
nos o garchar; D. Williams, oed 18eg,
am dori i dy gyda bwriad i'w yspellio;
a John Lewis, am ledrata cyfrwy a dwy
fwrwyn, y naill i gael tri, a'r olaf ddan,
sis o garchar, a'r ddan i gael eu ffangellu
yn gyhoeddus yn Abertawe, y Sadwrn
canlynol; eithr, o herwydd esgudra,
neu ryw beth arall, aeth y dydd penodol
heibio, cyn cyflawni y rhan olaf o'r dded-
fryd, ac o ganlyniad, ni chaf ei dyo-
dded mwymch. Gobeithiwn y cymer y
troseddwyr ieuainc hyn rybudd prydolawn
rhag dygwddo iddynt beithau gwaeth.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

✠ Gan fod diwedd y flwyddyn hon yn nesau, buddiol fyddai adgofio ein darllen-
wyr ein bod yn dysgwyl cael mis o rybudd o leiaf, gan y sawl sydd yn ymroddi
peidio derbyn y SŏREN y flwyddyn nesaf—y sawl ni roddo y rhybudd gofynol,
cymerir yn ganiatol eu bod yn bwriadu parhau ei derbyn, ac felly ni raid
iddynt hwy ddywedyd dim.—Cedwir yr un telerau y flwyddyn nesaf, sef, bod
i hŏb derbyniwr barhau hyd ddiwedd y flwyddyn. Os amgylchiadau rhai a
alwant arnynt i roddi heibio, ymddibynwn ar eu fyddiondeb i anog ereilli i fod
yn dderbynwyr ya eu lle.. Delsyfr ar bawb dalu yn llawn i'r dosbarthwyr am
y flwyddyn hon cyn gynted ag yr eie allan, ac ymbilir ar y dosparthwyr oll yn
y Gogledd i dalu yn llawn am y flwyddyn i'r Parch. J. Edwards, o Ruthun—
bydd ei ysgrif ef o gydnabyddiaeth yn ryddhad iddynt hwy.

TACHWEDD 1af, 1819.

Wreddys y Cyhoeddwyd,

Gan J. EVANS, yn NGHAEFYRDDIN,
AMSERONI, NEU ALMANAC CYMRAEG
Am y Flwyddyn 1820.

GWERTH 2s. 3c.

GAN R. ROBERTS, CAERGYBI.

I'w gael gan holl Lyfr-werthwyr Cymra. Rhoddir elw cymhedrol i Lyfr-
werthwyr ac ereilli, a chymerir yn ol y rhai na ellir werthu, ond eu gyru yn
ddi-
traul i'r Argraffydd, neu Mr. R. Roberts, Caergybi, cyn diwedd Chwefror
ne.

COLL GWYNFA:

CYHOEDDIAD NEWYDD, GWERTH 8s.

Set Cysietthiad^{oc} o Paradise Lost,

Cân ardderchocaf MILTON,

Ar yr un du'll o Fydriad, neu heb Gysodli;

Gan W. OWEN PUGHE.

A'r Werth gan Williams, Rhif. 11, Strand, Llundain; Harris,
Abertawe; Evans, Caerfyrddin; Broster, Bangor; Gee, Dinbych;
Sanderson, Bala; Jones, Dolgellau; Parry, Caerlleon; a Carnes,
Treffynon.

ABERTAWE: Argraffryd a Chyhoeddwyd gan I. HARRIS; Heol-Fawr.

TRA
MOR,

TRA
Brython.

HEB
DDUW,

HEB
Ddwm.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, TACHWEDD 17, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

HYSYPSIAD PWYSFAWR,
Neu, NATUR YW POB PETH.

MR. GOMER.—Ar ryw ddiwrnod, wrth rodio yn y meusydd, cyfarfum â hen wraig, yr hon a ymofynodd yn neillduol am sefyllfa ei brawd ag oedd yn byw ychydig oddi yno, yr hwn a welais i yn ddiweddar. Mi a ddywedais wrthi ei fod yn iach pan welais i ef, a bod Rhagluniaeth wedi gosalu yn rhyfeddol am dano, trwy ddarparu cydmar addas iddo. Wel, ebe'r hen wraig, mae yn dda genyf glywed, oblegid fe ddyoddesodd lawer gan y wraig gyntaf. Paham? ebe fi, (gyda gradd o syndod); yr oeddwn yn meddwl yn wastad mai gwraig dduwiol ydoedd, ac ni chlywais i ddim yn cael ei osod ya ei herbyn erioed ond yn unig ei natur. Yn fy ngwaith yn llefaru y geiriau diweddas, mi a betrusais ychydig, a thorais y geiriau ar yr un pryd yn hytrach yn fyr, gan wneuthur ychydig arosiad. NATUR! atebai yr hen

wraig, (gan dderchafu ei llais tua diwedd ei hymadrodd); Wel, Mr. —, natur yw pob peth. Fe gafodd yr ymadroddion; yn nghyd â'r dull y llefarwyd hwynt, y fath effaith arnaf, fel na's gallaswn lai nag adfyfrio arnynt yn ol llaw gwedi ymadael â hi. Yn fy ngwaith yn dychwelyd adref, dygwyddodd i mi alw wrth dy un o'm cydnabod, lle cefais y gŵr a'r wraig yn myned yn ben-ben â'u gilydd ynghylch filoreg! An-nhyngghedsen y bobl dda hyn oedd, eu bod wedi hir ymarferyd i wrth-ddywedyd y naill y llall; ac yr oeddynt yn ymddangos i gymeryd hyfrydwch yn y gwaith: ac yr oedd y plant wedi perchenogi cymaint o ysbryd y rhieni, fel prin y clywech chwi hwynt yn agor eu genau heb sŵn lleferydd cyffrous. Ar yr achlysur hwn fe barhaodd y wraig i sefyll ei thir, a'r gŵr mewn llewyg o natur ddrwg a ymadawodd â'r ystafell.

Yn mhen ychydig funudau bachgenyn o gylch naw mlwydd oed a ymrasfododd â'i chwaer ag oedd un-ar-dddeg oed; eise a roddodd iddi ergyd gorthrechol. Dechreuodd y fam ag afrywlogi, a gwisgodd y gŵr ieuanc y fath wyneb hyderus, gan ddangos yn eglur nad oedd ganddo un pryder na buasai holl fygwthion ei fam yn apweddau mewnawgrym. Pryd hyn yr oedd fy ngrân wedi cynhyrfu yn hollol; yna cymerale fy het ac aethum ymaith, gan rwgnach ynof fy hun, a dywedyd, "Natur yw pob peth."

Yn mhen ychydig ar ol hyn aethum i ymweled â theulu lle yr oeddwn yn dysgwyl treulio pryd-nawn serchus; ond se'm slomwyd yn ddirfawr; o herwydd yr achlysur canlynol:—Fe gafodd y wraig wybodaeth ryw ffordd fod y gŵr yn cyfranu mwy at Sefydliadau Haelionus nag y dylasai, yn ol ei meddwl hi; am hyn nid oedd y fath beth a'i boddloni. Yr oedd yn barhaus yn ymdaeru â'r gŵr, ac yn hŏni y rhoddai eise gymaint ag oedd yn ei feddiant; y tynai eise hi a'i theulu i ddiol; a llawer o bethau mawrion ereill o'r un natur. Dyoddefodd y gŵr gyda llawer iawn o amynedd. Gwnaethum fy ymweliad yn fyr iawn. Wrth droi fy ngolwg ar y fath olwg, yr oedd fy meddwl wedi ei gythryblu yn fawr, fel na's gallaswn lai nag adgoffa trwy y prydawn; Wel, yn awr mi a welaf mai "natur yw pob peth."

Yn mhen ychydig wythnosau wedi hyn, cyfaill i mi a ddywedodd wrthyf ei fod yn myned i'm harwain i gyfeillach dyn ieuanc da iawn, ond ei fod wedi ei drallodi yn lled chwerw gan ei wraig anynad. Yr oedd yn gobeithio y buaswn i yn dwepd rhywbeth wrtho a fuasai yn cynal ei feddwl gwan dan y groes; yna chwanegodd, gan ddweud, bod cydmar ei

gyfaill wedi ei drin ef mewn modd garw, sarug, a direswm; ac oni buasai dyddanwch yr efengyl, ei fod yn credu, y buasai ei gyfaill yn mhell cyn hyn wedi marw trwy doriad calon! Mawr yw'r trueni, ebe finen, na buasai wedi adnabod ei natur cyn priodi! Nid oedd eise yn hollol anwybodus o'i natur, (ebe fy nghyfaill), ond yr oedd llawer o bethau ereill yn perthyn iddi. O druan tlawd! ebe fi, mae eise trwy brofiad wedi gweled nad yw un peth arall ddim, ond mai "natur yw pob peth."

Fe alwyd arnaf yn ddiweddar am fy nghynorthwy i wneud i fynu yr ymryson a gymerodd le rhwng rhai dynion. Hyn fuasai yn hawdd iawn pe cawsem gan un o'r pleidiau roddi i fynu i'r llall; ond methais gael gan un blaid adael heibio fodfedd o'u tir; yna gadewais hwynt wedi'm llwyr argyhoeddi yn fwy nag ell, mai "natur yw pob peth."

Cyfaill i mi, yr hwn oedd mewn cysylltiad â'r fwrdeis-dref A—, gan yr hwn yr oedd pleid-lais yn etholiad B—, a ddywedodd wrthyf yn ddiweddar i un o'r cydymgeiswyr i'r swydd wladwriaethol ei drin ef mewn modd erchyll ac anfoneddigaidd; ond pan ddeallodd fod ei etholiad yn amheus, daeth at fy nghyfaill, gan ersyn maddeuant am ei ymddygiad blaenorol tuag ato, ac a ddymunodd yn daer am ei bleid-lais. Wedi clywed ei amddiffyniad a'i erfyniad, fy nghyfaill a ddywedodd iddo ei gyfarch yn y modd canlynol:—Syr, pe na alwasech arnaf ar yr achlysur hwn, yr oeddwn yn benderfynol i'ch cynorthwyo yn eich etholiad, i'r dyben i'ch argyhoeddi chwí, fod y grefydd ag ydwyf fi yn arddel, fy mod yn ei meddianu o well ysbryd na'r eiddo chwí. Hyn, ebe fi wrth fy nghyfaill, sydd ardder-

chug; ac y mas yn llawenydd gwyf eich bod wedi dygu y wern brysog hon, mai "natur yw pob peth."

Ar un diwrnod gwtais ar ddyn tlawd, yr hwn a ymddangosodd ei fod yn symyl neu gresyddol; gofynais iddo, beth oedd y modd ien trwy rhyai y cafodd ei ddwyn i adnabyddiaeth o'r gwirionedd? Gwedi pwylio ychydig, pan oedd y dagrau yn rhedeg dros ei ruddiau, fe ddywedodd bod ei wraig wedi ei dwyn i adnabyddiaeth o'r gwirionedd, o'i ffaen ef, ac am hyny ei fod yn ymddwyn yn gas tuag ati oblegid ei chrefydd: ac mai ei rhodiad dymunol a chrefyddol hi dan ei thriniaeth ddrwg oedd y moddion cyntaf a weithfodd argyhoeddiad yn ei feddwl. Wel, ebe fi, "natur yw pob peth."

Dygyddodd i mi un diwrnod giatawa mewn tŷ cyfaill hoff iawn i mi, yr hwn oedd berchen teulu Riosog. Gwedi dybenu cniawa, gŵr y tŷ a'n harweiniodd i'r ystafell bortreialdol i'n difyrw a golwg ar ddarlunladau gwerthfawr. Pan oeddem yn edrych yn graff ar un o honynt, a'i hoff yn neillduol, y wraig a ddywedodd wrth ei gŵr, Fy anwylyd, fy eiddo i yw hwna. Gwir, ebe ef, fy anwylyd, pob peth ag sydd eiddo fi sydd eiddo chwi!! Yr atebiad dymunol ac anysgwyliadwy a dderbyniwyd gan ei gydmas hawddgar gyda gwen deuluaidd a boddlonol; a gwasgurodd hyfrydwch a hawddgarwch dros yr ystafell, ac enynodd y tyb-feddwl uchaf am ddedwyddwch cartref ymhob mynwes. Tra parhaodd fy ymweliad â'r teulu caruaid hwn, ni welwyd ac ni chlywyd ond cylch-rediad parhaus o swyddau caredig, ac amrywiaethau o ymadroddion dymunol. Pethau fel hyn a chwaneuodd yn fawr at fy nedwyddwch; yr oedd pob ymadrodd yn ymddangos i darddu o'r gâton;

ac yr oedd y plant yn debyg rhafedd i'w rhieni. Dikrebb a mât yn dda, gydag ychydig o elthriadau, yw, bod plant megys eu rhieni; ac anfynech y gwahais y plant ag y buasai gofal addas am eu dysgeidiaeth wedi gymeryd, a'u harfer i weled engraffau o dynwch caredigol a serchddol gan eu rhieni, heb fod felly. Wrth ymadael â'r teulu dedwydd hwn, a chychwyn tuag adref, ni gallaswn lai na chydmaru yr hyfrydwch a brofais ar yr ymweliad hwn â'r poen a deimlais ar rai o'r achlysuron a enwais yn barod, nis medrwn lai nag ail adrodd yn soniarus, wrth rodio yn fy mlaen, "natur yw pob peth."

Mae rhan fawr o'n dedwyddwch a'n trueni, yn y byd yma, yn ymddangos i mi mewn tyfeiriad i natur. Pan welwyf ddyn yn ymgnoedig gan genfigen, dylenwedig gan ddigofaint, swmbwledig gan falchder, gwrthledig gan ddial, neu yn frathedig gan stomedigaeth, yn anesmwyth ei hun, neu yn achos o anesmwythder i ereill, yr wyf yn parhau i ddywedyd mai "natur yw pob peth."

Oddiwrth ymarweddiad y rhan fwyaf o ddynion, fe ddichon un letya gwahanol feddyliau, a dywedyd mai prin dim yw natur. Mae yn wir i mi gyfarfod â gŵr y dydd arall, wrth yr hwn yr adroddais fy nihareb hoff, yr hwn a haerodd, mewn tymheriad cryn ddrwg, nad yw natur ddim. Nid oeddwn i gymeryd fy nhafu i lawr gan haeriad yn unig; gan hyny dywedais wrtho, ei fod efe ei hun yn eglurhad ar yr hyn ag oeddwn i yn sefyll drosto, oblegid ei fod yn wastad yn anedwydd ei hun, ac yn peri fod pawb o amgylch iddo felly. Pan glywyf rywun yn llefaru yn erbyn natur, yr wyf yn wastad yn ymofyn, pa un a oes natur greulon o ddrwg yn y dyn ag sydd yn llefaru felly.

ac os gwelaf mai dyma fel mae yn bod, yr wyf yn tybied nad oes un pwys yn eu tystiolaeth, o herwydd ystyried ydwyf nad oes gan un ag sydd yn gwneud y blaid i synu awdardod i roddi barn yn ei achos ei hun. Yr oedd y cydnabod traws hwn yn cymeryd arno i fod yn union-gred rhyfedd yn ei ddaliadau, (a gwae y sawl a ddywedai yn y gwrthwyneb); ac yna efe a'm cyfeiriodd at yr Ysgrhythur lân fel prawf o'i haeriad.

Yn gymaint ag nad oedd fy nhabreb hoff wedi ei phraff wrth faenprawf y gwirionedd, mi a ddlechrenais frawychu am ei diogelwch; ond cefais galonogrwydd i gymeryd y Bibl, a dedwydd oedd genyf i gael cyfarfod â'r adnoddau canlynol, y rhai a ddarlennais i'm gwrthwynebwyr: *Mat.* xiii. 18. *1 Pedr* ii. 1. *Iago* iii. 16.—18. *Gal.* v. 19—24. *1 Ioan* iii. 14. *1 Cor.* xiii. 1, 2.

(*Pw barhau.*)

TYNGU.

MR. GOMER.—Yr hanes canlynol a dderbynais yn ddiweddar oddiwrth gyfaill, yr hwn sydd yn America er y llawer blwyddyn; ac os bernwch ef yn deilwng o le yn rhyw ran o'ch SŴREN ysplenydd, wle ef at eich gwasanaeth. Ydwyf eich, &c.

M.....th.

D. M.

"Oddentu blwyddyn yn ol, yr oedd masnachwr yn un o'n porthladdoedd yn myned i anfon llong i'r India Ddwyrainol; ac yn cytuno â Llywydd, neu Gadpen, i gymeryd gofal y llong, fe ddywedodd wrth y llywydd, os byddai iddo gymeryd ei gofal, fod yn rhaid iddo beidio tyngu, na dyoddef i neb arall dyngu ar y bwrdd tra parhau'r daith, a gwneuthur hyn yn gyfraith i'w chadw yn ofalus ymhlith y dwylo. Fe ddywedodd y cadpen y byddai yn dda ganddo fod y fath beth, neu y fath ddiwygiad yn cymeryd lle ymysg ei ddynol, ond fod arno ofn na allai dori ei hun oddiwrth ymarferiad ag oedd wedi ei ymarfer gyhyd mor ddisymwth. Dywedodd y masnachwr fod yn rhaid i hyn fod yn un o amodau y cytundeb; ac y byddai iddo roddi cofiadur iddo ar fwrdd y llong a ddysgai hyn ar gof iddo bob dydd; yn ganlynol, efe a brynodd fodrwy, a'r

argraff hon arni—*Na thung ddim*—ac a'i rhoddodd i'r cadpen.

"Yn ddiweddar fe ddychwelodd y llong, ac fe holwyd gornchwylwr y llong (*supercargo*) pa fodd yr oeddent wedi cadw at y rhan hon o'r cytundeb; dywedodd fod rhai llwon wedi cael eu harfer weithiau tros yr ugain diwrnod cyntaf, ond yn yr amser hyn yddynt dori eu hunain yn hollol oddiwrth yr arferiad, ac na bu dim tyngu yn eu plith, nac ar y bwrdd nac yn y porthladd, lle buont hyd eu dychweliad." Dyddiwyd yr hanes uchod, America, Mawrth 22ain, 1819.

Pe byddai pawb a'r nad ydynt yn dilyn yr arfer afresymol a gwrthdewiol o dyngu eu hunain, ac yn profesu eu bod yn ffeiddio ymddygiad ysawi a'i gwpan, yn ymdebygu hyd y mae ydydynt, yn ol eu galluoedd gwahanol, i'r masnachwr uchod, darddyddai eia tir allan o herwydd tyngu i raddan helacth.—*Gor.*

MR. GOMER.—A ydyw ddim yn beth rhyfedd fod Iota Glan Angof yn dywedyd fod yr ymadrodd "fydd yn aches offerynol, (neu yn foddion gosod-edig yn ol trefn Duw), o gyfiawhad, yn ddyeithr iawn iddo ef, ac i'w Ffihl hefyd?" Mae yn gofyn "pa un ai offeryn gweithio Duw, neu offeryn

gweithio dyn ydyw fydd ynghyfiawn-
iad pechadur?" Ateb:—O du Dduw
geirwir fydd gweithrediad Duw, trwy
yr hon, fel moddion, yr unir â Christ.
O du y pechadur geirwir hi fydd yn
gweithio trwy gariad at Grist croes-
hoelliedig, trwy dderbyn, dyfod ato,
pwyso arno, a gorphwys at ei gyfiawn-
der ef yn unig—a selio mai geirwir
yw Duw—rhyngu ei fodd—a rhoddi
gogoniant iddo. Dichon fod fydd fel
moddion gosodedig Duw yn ei drefn
fendigedig yn llwyr angenrheidiol at
gyfiawnhad pechadur, yn ddyeithr i
Iota; ond rhaid fod ei eofndra yn fawr
dros ben i ddwyedyd fod hyn yn ddy-
eithr i'r Bibl. Nid yr achos cynhyrf-
iol ydyw fydd, na haeddianol, nac
effeithiol; canys cariad Duw yn ar-
faethu yw'r cyntaf—gwaed Crist yw
yr ail—dylanwadau dwyfol yw y tryd-
ydd. Rhaid ynten nad yw fydd ond
yr achos offerynol, neu o foddion gos-
odedig yn nhrefn Duw, trwy yr hon
yr unir ei bobl âg ef, fel y cyfrifir
hwynt yn gyfiawnder Duw ynddo ef.

Mae Iota yn gofyn, "Pa unad â
Christ mae fydd yn effeithio?" O
anwybodaeth! O ddigwylyddra!
Gofyn y fath holiad yn nechreu y bed-
werydd caurif ar bymtheg! Mae
Iota gwedi gori ar lawer math o wyau,
ac mae pigau amryw o honynt yn dy-
fod trwy'r plig, ac oddieithr eu sathru
cyn yr elont allan o'r nŷth, gallant
wneuthur difrod mawr ar ydau a
gerddi efengylaidd. Yn wir, Mr. Iota,
yr wyf yn meddwl eich bod gwedi
myned yn hurt iawn, trwy eistadd
tyhyd ar wyau Sandemanaidd, Gada-
baid, ac anysgrithurol, hyd nes yw
eich menydd gwedi ei effeithio yn lled
ddwfn, yr hyn sydd yn gwblatwng
yn yr holiadau diobraeth sydd yn ym-
ddangos oddiwrthydd, y rhai nid ynt
ddi ddiad ond i ddadymchwel y gwir-
lodedd, a chusefydd ymarferol, ac i yru
dynion yn ddiadid. "Pa unad â
Christ mae fydd yn effeithio!" Yr
wyf yn ateb, yr undeb heb yr hwn nid
oes addwyd o fachawdriacth i neb
oedranol yr yr holl Bibl—na dlangfa

oddiwrth ddamnedigaeth—na baint i
fod yn feibion i Dduw yn weithredol
—na hawl yn nghyfiawnder y Cyf-
ryngwr—na rhyngu bodd Duw, na
rhoddi gogoniant iddo—na myned i
mewn i'r orphwysfa. Gweinidog yr
efengyl yn Nghymru yn gofyn y fath
holiad, gyda y fath anffaeledigrwydd
Pabaidd, sydd dra rhyfedd; ac sydd
â thuedd union-gyrc'h i esponio ymaith
yr angenrheidrwydd o ailenedigaeth,
ac undeb trwy fydd â Christ mewn
trefn o gyfiawnhad. Nid oes fodd
iddo fod yn fwy o ledwith a melldith
i'w gyd-deithwyr tua thragywyddoldeb
na bwrw allan y fath heidiâu o foddod
cyfeilljornad; y rhai fel locustiaid a
fwytant i fynu grefydd athrawiaethol,
brofiadol, ac ymarferol, mor belled y
rhoddant eu pigau ar lawr.

Yr wyf yn darfod â'r dyn hwn, Mr.
Gomer, gan obeithio na oddeir iddo
daenu hedwith trwy Gymru, o'r fath
ag sydd gynwysedig yn ei holiadau, ei
haeriadau, a'i geograeth. Erfyniaf ar-
noch chwithau, Mr. Gomer, fel Golyg-
ydd, i amlygu eich barn mewn pob
dadl ag a fyddo yn perthyn i'r fydd
a rodded unwaith i'r saint.

Llangf.

C. E.

Ymddangos i ni fod yn athrawiaeth
amddiffynr yn y llythyr uchod yn cael
ei phroff ym dra eglur o'r ysgrifur; ac
on ymddangos rhyw beth o bwys mawr
yn ei orbyn nid ydym yn meddwl cy-
hoeddi ychwaneg ar y ddadl hon. Nid
ydym wrth hyn yn ymwystio i amddiffyn
pob gair, neu ymadrodd, neu ddall o ym-
adroddi, a welir yn y llythyr hwn, na
neb llythyrâu ereill. Rhaid i ni ymdrechu
byrhau dadleued, hyd ag y gallom, gan
fod genym lawer o ysgrifau yn galw am
le.—GOLYGYDD.

MR. GOMER.—Ahhwdd genyfosod
allan y difyrwch wyf yn ei gael wrth
syllu ar gychdroadau eich SEREN.
Mae arwyddion, debygaf fi, fod ofer-
goellion yr oes yn diffannu, a drychiol-
aethau y tywyllwch yn anamlhau: er
mwyn hyn gwaeddfaf tra byddwyf.
Llywyddiant i SEREN GOMER! Mi a
chwenychwn yn fawr weled y llinellau
canlynol yn rhyw gongt o'ch Greal.

Mi ddygyddais fod yn ddiweddar mewn cyfeillach ychydig ddoethach a mocoelach na chyffredin, ac a gefais ddiffrwch mawr yn gwrando yr ymddyddadion pwysig a synwryol a fu ynghylch amryw bynciau; a ehan fy mod yn sychedig am wybodaeth, mi fwm agud i wrando. Ymhlith yr amryw bethau a fu dan sylw, y mwyaf aherfynol, i'm tyb i, oedd adduned Iephtha, (Barn. xi. 31). Rhai a haercht yn galonog iddo ladd ei forch yn boeth-offrw; ereill a gyfrifent hyn yn gyhuddiad diachos yn erbyn Iephtha, gan haeru mai ei baberth yn Nasaread a wnaeth; canys, meddant hwy, ni buasai ei lladd ddim yn amgen na thywallt gwaed gwirion, yr hyn fuasai yn ysgelerder ffaidd ynghyfrif Daw. Fe fu dadlen brwd o'r ddan tŷ, ond er fod pawb yn sicr yn ei feddwl ei hun, ni ddygydd y pwnc, o'n ochr, i eglurdeb boddhaol genyf fi. Mae yn wir, Mr. Gomer, fod eis Bibli pi (os wyf yn ei iawn ddeall) yn dywedyd iddo addunedu ei "bodrymau yn boeth offrw," ad. 31; a thrachefo, iddo "wneud & hi fel yr addunedu," ad. 39. yr hyn, yn ol barn rhai, ni ddi-chon arwyddo dim yn amgen nag iddo ei lladd yn aberth. Ond, pa fodd bynnag, y mae yn gof genyf wedd gwaith un gwr dysgedig yn dywedyd y goddef y testun ei ddarllen fel hyn, "Yna yr hwn a ddolodd allan o ddrysau fy nghy i'm cyfarfod, a fydd naill ai yn eiddo i'r Arglwydd, neu mi a'i huffymaf ef yn boeth offrw, os bydd yn gyfreithlon;" ond pa both yw ei awdardod dros y darlleniad uchod, nid wyf fi yn gwybod. Yr wyf yn gweled os ei lladd a wnaeth; fod yn rhaid fod yn o'r pethau hyn yn perthyn i'r amgylchiad, sef, naill ai fod Iephtha eto heb ymadael â'i ffyrdd dryglon, neu fod tywallt gwaed yn beth diniwed, neu ynte fod gwaithred bechadurus gan ei gweir mewn anwybodaeth yn gymeradwyr. Ychydig sylwiadau ar y pwnc: yn llewysch eich SEREN, gan rywmodrws, a foddhaol lawer ar fath Llwr...t. IGNORANUS BOREALIS.

Mr. GOMER.—Byddai Gur o *4th* yr Ym yn ddiolchgar i chwi am roddi lle yn eich Gyhoeddiad, yr hwn aydd yn cael ei ddosbarthu mor helaeth, i'r llinellau canlynol.

AT RYW GYFALLL FRYDDLON

AR UN O

LANAU MENAL.

Yn ydwyf wedi darllen er ys tro yn ol mewn amryw Gyhoeddiadau am y bont hynod ydys yn fwrriadu ei had-eiladu dros y cyfyngfôr sydd yn gwanu rhwng sir Fôn a sir Gaernarfon; yn y Drysorfa Fisol (*Monthly Magazine*) y cefais yr hanes helaethaf, yn yr hwn hefyd yr oedd cynllun o'r adeiladaeth. Gan fy mod wedi gwled y lle er ys rhai blyneddau yn ol, a mordwyo drosto, nid wyf heb rhyf-eddu llawer am fod dynion yn cynyg y fath orchwyl rhyfeddol. Nid oeddwn i heb weled y ffordd hōno bryd hyn megys yn lled beryglus; a dywedais fel y canlyn pan y tiriais:—

"Tiriais er tōnan taerion
O afael dwr y Foel Don,
Daethum i Fōn, odiacthaf fan,
A chynas un foddā Chanan."

Ac wrth ddychwelyd heilio i Dafydd Ddu o'r Eryri, adroddodd fy nghyfaill hyn iddo, yr hwn a welodd fod proent i'r oedi yn y trydodd llinell, ac a'i mwidiodd fel y canlyn:—

"A daethum yn odiacthel,
O chaf mi neidiat yr ol."

Ond, fy nghyfaill, (er nas gwn i eto pwy a fyddi), dyna'r peth wyf yn ei gelaio genyt, sef gyru ychydig o hanes y gwaith i mi ac ereill i'r SEREN mor fynych ag y byddo cyffus; hythya-ineth o'r modd yr ydys yn meddwl ei gwneud; a fydd pŵerian dani, fel pynt ereill. Sylwais ar yr hanes Seintig yn sôn rhyw both mai pont halarn grogedig a fyddai; os felly, meddylliais y rhaid fod rhyw both uwch ben yn ddi ei phwysau, ac nid dani! Pa dŷnod, neu golofnau a ellid gael o bob tu yn abl ddiygog i ddiol y fath bwynt?

Os daw hyn i ben, dygwytws gael pont bob yn rannu i'n trefgiwyddo

dros y môr mawr i'r America, yn lle
llongau. Derbyniet iawn fyddai hys-
bysuath ym eia Cyhoeddaiad Cymreig
o bryd i bryd pa fodd y bydd y gwaith
yn dyfod yn y blaen. Peidied cym-
ydogion *Menni* a rhyfeddu Hawer, os
bydd y gwaith yn cael ei wneud, i'n
gweled yn dyfod i fynn yn gyplân o'r
Dehendir i'w weled; gellwch foddwi
mae ychydig o esgus a wnae'r tro i'n
cynhyrfa i gymeryd y daith, er pelled
y'w, pan fyddo galla, a dim o gyfle.

Byddai ystyr a gwraidd y gair
Menni, os gellwch rai o honoch, yn
dderbyniet genym hefyd. Gyda ge-
baith y gwna rhyw un, neu rai, sylw
ar y Minellau uchod, y gorphwys eu
hysgrifenydd, yr hwn yw

GWR GALLT YR YNH.

PONT GROGEDIG.

Mr. GOMER.—Gan fod pont o'r fath
yma mewn bwrriad i gael ei thaffu dros
afon Conwy, se allai y byddai yn dda
gan rai o'ch plant gael darddulliad o
un: i'r dyben hyn y wyf yn gyru
atech yr hyn a ganiyn.

Fair maldir oddiwrth *Newbury*, yn
nhir *Massachusetts*, Americ, y mae pont
odidog tros afon *Merrimack*. Nid oes
iddi ond un bwa, 244 o droedfedd o
hyd. Y gwaith maeu ar gyfintiau yr
afon sydd 47 troedfedd o hyd, a 37
troedfedd o uchder; ar y rhai hyn y
gorphwys y cynhalwaith, 35 troedfedd
o uchder; a throstynt y mae 10 o
tidau gwahanol, a'u penau gwedi os
Mierbau yn gydiol mewn meini o ddeu-
tu yr afon. Y mae pob un o'r cad-
wynau yn 516 troedfedd o hyd, a'r
than hyn bydd yn myned tros y strateg-
byst, sef y man lle mae'r pwysau
mwyaf; ac eisien ychwaneg o gryfder,
y mae pob tres yno yn deirplyg o
fodrwyau byrion. Ar draws y tidau
y gorwedd pedwar ceibr, f'w cadw
mugyd; y rhan arall o honi sydd i
gyd yn gweledig wrth y paif gadwyn-
au, i gydysadlu y llawr. Y mae i'r
bont yna ddwy drawysfa, 15 troed-

fedd bob un o léd, a'r cwbl yn gor-
phwys mor gadarn, fel y gall cerbydau,
certwynau, &c. fyned ar hyd ddi, heb
braidd gysbyrfiad canfodadwy ynddi.

ZANULONEN.

Mr. GOMER.—Mawr ydyw y rhwym-
au sydd arnom ni, y Cymry, i chwâ
am eich ymdrechianau parhaus tuag
at ein goleno, a'n gosod i eistedd mo-
gys ar yr un fainc a'n cymydogion, y
Saeson, o ran gwybodaeth gyffredinol.
Diamon genyf bod eich Sazax ddys-
ciaer wedi taffu ei phelydr i lawer o
feddyliau tywyll, a'u gwneuthur i gan-
fod lawer o raddau ymbellach nag o'r
blaen.

Goddefwch i mi amlygu i chwî, Mr.
Gomer, nad oes dim, yn fy marn i, yd
tywylln cymaint ar eich Sazax odidog
a'r Farddoniaeth glytiog sydd yn ym-
ddangos ynddi un tro ar ol y llall. Pa
ham na chymereant ychydig o amser i
gyfansoddi eu rhigyman, ac edrych
drostynt o leiaf haner cant o weithiau,
a chynyg eu diwygio bob tro, cyn eu
danfon i lewyrch eich Sazax? Go-
beithio y cymarnat ryhudd e hyn
allan, ac na fydd iddynt byth ond hyn
anharddu wynebhryd hawddgar eich
Cyfrwng a phrydyddiaeth mor afreol-
aidd.

Mae llawer yn fy nghymydogiaeth i
yn rhyfeddu y ddirfawr, pa beth yw
yr achos, na b'ai y ddadl yn myned yn
ei blaen yn eich Sazax rhwng y ddau
Fardd clodfawr ar yr "Awen," sef,
Dewi Wyn a Gutyn Peris; diamon
genyf fod eu Barddoniaeth yn fwy
gorchestol nag un rhan o ddog o'r
Farddoniaeth sydd wedi ymddangos
yn eich Sazax hyd yn hyn. Dymunaf
fyddai genyf fi ac ereill wled y ddadl
yn myned rhagddi, gan ein bod yn
barnu bod y môr ar ol.

I ha la, atelwg, Mr. Gomer, yr aeth
y Beirdd oedd yn llewyrchu mor
ddysciaer yn eich Sazax wythnosol?
ni tybied eu bod hwy all wodi myned
i dir angof? Os nad ydynt, dymunaf
fyddai gweled eu wynebau yn nrych

eich SEREN eto; yn enwedig Daniel ab Ienna Dda, Y Cawr Gwan, E. o Lambôd, &c. &c.

A oea dim y fath beth, Mr. Gomer, a chael hanes ffurfiad Cymdeithas y Biblau, yn Llundain, trwy gyfrwng eich SEREN? Diamen genyf y byddai hanes fer am ei dechreuad yn foddhaol gan y rhan fwyaf o'ch darlennyddion—clywais lawer yn dywedyd y buasai yn dda ganddynt weled hanes cyffelyb f'r un uchod. Gan ddymano i SEREN GOMER gael myned i breswyllo i bob tenle yn Nghymru, y gorphwys eich ewyllsiwr da,

Nofyn.

I. M. T.

Oni buasai deall fod Barddoniaeth Dewi a Gutyn yn gyhoeddus cyn ei gyra atom ni, buasai y cwbl wedi ymddangos yn y SEREN cyn hyn. Nid yw y Pencetidd hyd yn ddiweddar wedi gyrru nemawr o'u gwaith atom, am hyny rhaid cyhoeddi a ddolo, neu fod heb Brydyddiaeth. Hefyd, ymhyfryda lliaws o'n darlennwyr mewn Cyfansoddiadau di-brchest; da yw boddio pawb yn eu tro, os gellir, tra na byddo gwirionedd yn cael ei aberthu.—GOLYGYDD.

ATEB

I OFYNIAD DARLLENYDD,

(TU DALEN 329.)

Gan nad pwy ydoedd awdwr yr Egwyddor-lith a grybwylla Darlennydd, ysgriften yr hwn nis deallir gan gymydeigion yr olaf, meddyllaf fod y gystrawen yn gywir, ac yn amlygu yn eithaf f'r rhai a ddeallant gystrawen mai Dafydd a laddodd y cawr, ac mai nid y cawr a laddodd Ddafydd.

Rhaid fod y llythyren gyntaf yn enw y dyoddefydd yn dawdd, fel uchod, neu fod y llythyren y yn ei flaenori. Pe dywedid, Y cawr yr hwn a laddodd Ddafydd, neu y Dafydd, ymddangosai mai Dafydd a gawsai y gwaethaf; ond pe dywedid, Y cawr yr hwn a laddodd Dafydd, dylem ddeall mai Dafydd fu fuadugol.

Rhy anghawdd yw deall amryw adnodau o'r Bibl, heb ystyried sefyllfa gymwys y llythyren dawdd. Gwel Mal. iii. 18; "Rhwyg yr hwn a was-

anaetho Dduw;" wrth fod y llythyren gyntaf yn enw y Bôd mawr yn dawdd deallir mai efe sydd yn cael ei wasanaethu. Ond pe buasai heb fod felly, ("a wasanaetho Duw,") arwyddasai mai efe fuasai yn gwasanaethu. Adwacawn un a gamddarlennodd ei destun felly. Gwel hefyd Rhuf. viii. 11; "Yr hwn a gyfododd Grist;" arwyddasai hyn i Grist gael ei gyfodi gan yr Ysbryd; ond pe buasai y llythyren gyntaf yn enw ein Gwaredwr bendigedig yn galed, megys, "Yr hwn a gyfododd Crist," arwyddasai mai Crist a gyfododd yr Ysbryd. A phe buasai Darlennydd a'i gymydeigion yn cael yr ateb mai y cawr a laddodd Ddafydd, gallasant anturio canu ei farwriad; ond gan mai "y cawr yr hwn a laddodd Dafydd osodir o'u blaen, cynawysach iddynt chwythu yn yr udgorn am lwyddiant y llanc gywridgoch. Cymered pob darlennydd y cyngor i ymdrechgu deall yr hyn a ddarlennont, fel y Darlennydd hawddgar hwn.

Merthyr.

D. S.

LLYTHYR.

Llundain, yr 8fed o Dach. 1819.

ANHYDEDDUS SYR,

Yr ydwyf trwy ddeisyfriad Cymdeithas y Gwyneddigion, a da iawn genyf gael y fraint a'r anrhydedd o eich hysbysu ei bod yn dra diolchgar a rhwymedig i chi am eich parodrwydd canmoladwy i gymeryd y gadair, ac i lyweddraethu yn ol ei herfyniad yn Eisteddfod Dimbych, y 6ed o'r mis diweddar, ac am eich taeddfryd gwiwglodus i wasanaethu eich cyd-genedl, gan gynal a choleddd ein hên Iaith odidog, fel y byddai ein hanafiad parchus yn y dyddiau gynt arfer a gwaend; ac yn wir (a da ganddom weled hyny), fel y mae amryw o benedigion ein gwlad yn ein dyddiau niau,* yr hyn sy dra chamoladwy

* The Cambrian Society, which was lately held at Caermarthen, and the Gwyneddigion Society, which is to take place at Wrexham, on Wednesday and Thursday, the 2nd and 3rd of August, 1870.

ar eu rhan hwythau hefyd. Goddef-
weh, Syr, i mi grybwyll fod y Gym-
deithas Wyneddig yn y modd mwyaf
parchus wedi eich ethol chwi, a'r
Parch. Mr. Richards, hefyd, Mr. An-
eurin Owen Pughe, yn aelodau go-
hebol o honi; ac iddynt gyda'r hy-
frydwch mwyaf yfed eich iechyd da
gyda thair bloedd! a'u bod yn talu i
chwi ddiolch mawr am eich ewyllys
da yn dewis beirniaid deallus, &c. &c.
Darllenwyd ar ostieg yw y Gymdeithas
nos Lun ddiweddfar Farddoniaeth Y
Dryw, yr hon a farnwyd odidocaf gan
y beirniaid. Yr oedd yn ddrwg gan
y Gymdeithas ddeall na dderbyniwyd
ein llythyrau yn en hiawn bryd. Yr
ydyr wedi cyhoeddi yn mhapur Caer
am enw priodol, neu iawn enw awdwr
y Farddoniaeth dan yr enw crybwyll-
edig, sef Y Dryw, fel y byddo iddo
gael ei argraffu gyda'r gwaith, ac
hefyd mai y gallom anfon iddo y Tlws
Arian. Yr hwn ydwyf, gyda'r parch
mwyaf, Anrhydeddus Syr, eich ufudd-
af wasanaethydd,

THOS. ROBERTS, *Llochyrrhodol*,
Cofiadur Gymdeithas y Gwyneddigion.
At I. W. Griffiths, Ysw. A. S.

DEHONGLIAD

IDDYCHMYG DEWI AB IAGO,
(Tudal. 346).

GWEL y cair yn Abertawe
Saith o Lyth senau hynod hardd,
Y rhai nad ynt mewn byd yn ddiaa,
Er myn'd trwy Gymru'n ddiwahardd.
Ll.....d. D. J.

* * Cafwyd lliaws o atebion creill i'r
un perwyl.

ATEB

I OFYNIAD LUDOVICUS,
(Tudal. 218).

Y DDODD ro'es Duw o'i enau ma's,
Heb ronyn gras yw'r Foesol,
Mac'n gyflawn oll, ni fadden ddim
Un trosedd yn drwg yddol;
Deddf arall roddodd Duw i dyn,
Yw'r un Seremoniol,
Doedd dim gwirionedd gael yn hon,
O'r bron roedd yn gysgodol;
Gras a'r gwirionedd ddaeth trwy Grist,
Pechadur trist ddihangodd,

A phan daeth Iesu'r sylwedd mawr,
Cysgodau lawr a gwmpodd.
PHILOTHEORUS.

*Glan Clwyd, (yn ddiweddfar
o Dyflecter), Dyfed.*

ATEBIAD

I OFYNIAD G. B. LL-N—D,
(TU RALEN 346.)

Ff bwysir bob rhif o bwys, o'u h
gant, a phump careg o'r pwysau can-
lynol:—

Y gareg gyntaf	- -	1 pwys
Yr ail	- -	3
Y drydedd	- -	9
Y bedwaredd	- -	27
Y bumed	- -	60

Ynghyd - - - 100 pwys

RHIFYDDEGWR EGWAN.

Gwm Clydach, ym Mrecheiniog.

* * Cafwyd atebion cyffelyb gan Dewi
ap Iago, D. ap Morris, Morgannwg, a D.
Jones, Llanisamed; eithr nis gallwn gy-
hoeddi prydyddiaeth anrhywiolaeth D. Mor-
ris, yn neillduol sound, pound; ac y mae
ateb D. J. yn rhy hir.

GOFYNIADAU, &c.

Pa beth ydyw yr achos fod yr Ymneill-
duwyr yn gyffredin yn ynwrtwod a'r surf
o weddi a orchymynodd Crist i'w ddyg-
yblion, fel nad ydynt, debygaf, byth yn
ei harfer, er ei fod ef wedi ei orchymyn
yn bendant iddynt?

A—r—th.

G. BACH.

Oni ddywedir yn Heb vii. 4. "Edrych-
wch faint oedd hwn." Ond pa fodd y
gwybyddir faint oedd ef, os nad yw yu
bosibl gwybod pwy oedd ef? gan hyny
dymunol fyddai gweled yn y Seren
gyntaf ar brofi yn benodol pwy oedd
Melchisedec?

IOTA GLAN ANGOR.

Mynegwch yn siriol, wyr doniol eu dawn,
Yn rhyw fan o'r Seren oleuwensydd lawn,
A ddal soch chwi sylw pwy fenyw'n ddiol
Oedd wraig i Gain waedlyd, a pheth oedd
ei nod?

Pwys Mihangel.

GWLADWR.

RHIFYDDIAETH.

Pa uchder, mynegwch, wyr doethion,
os medrwch,
Raid codi gwr crassus, uchder dra-
fferthus,
Fel gallu'n glir weled, os da fydd ei lygaidd,
Y dryddad ran gywir o'i hwynneb yr
egur?

ALIQUIS.

Barddoniaeth.

CYWEDD

AR ENEDIGAETH MAH Y BARDD :

A gent of y boreu hennu.

O Dduw gwyn, heddw ganwyd,
Dyn i mi, da iawn im' wyd :
Braidd yr oedd y bore ddoe,
Nychdod i'w fam, neu echdoe;
Braidd caed bydwr i'r gwr gwan,
Na mydwraig oll ym mhedran
Byd, nad oedd yn bod yn dân
Wbwb y fam a'i baban;
A braidd o'i gwag i'r bardd gwan
Agor ei lygald egwan,
Nad oedd bref i'f wylfain
Ar fryf, fal gan dwrr o frain!
Hensfych, fy maban anwyl,
Y seithfed aned i'r wyl :
Ni fuost ti'n anost yna,
Nag angau'th fam nag engyn;
Ni ro'ist arch farwywarchen,
Nag egor o gyngor Gwên;
Brylaist i'n byd heb rewrn,
Hoenfad dro, ond i fyf trwm.
Argeol trist i'r gowlaid drom,
Iael y dygwyllassom,
Y fon a'i llyw'th o fewn llaid,
Uwch olwyn a'r echelaid;
Ond fe ddaeth, er gwaeth er gwell,
O'r Bêd da i'r byd diell;
Mab hoenwmp im' heb anaf,
O'i droedgwyn i'w goryn gaf.
Wyd brydferth lorwerth Harri
Iâd, nid ddiw ydyd ti :
Dy enw newydd diñiwaid,
Heddw'n dyd o'th ddau hen daid;
Dau orhendaidd, un taid teg,
Rhan i minau'r un mayneg.
Ond oes enw, cyfenw i fod,
O dri beaw yn ara bynod,
Llanw y tri yn llonaid trwy,
Ag un nerthol gynorthwy :
Na foed tri i ti'n faich teg,
Na phedwar un holl adeg :
Anfawr hwt, ofer iti,
Ag enw o faint genyf fi,
Yn farw'th dâl, ofer i'th daid,
Opi lenwi ei lonaid :
Palas mawr, pa les i'm min,
Os gwag fyddi plas y gegin ?
Nid gwaet gorff ond enaid gwan,
Nid baich ond enaid bychau :
Nid enwad yn nôd anwmp,
Nid llai y cor ond lle cwymp;
Nac uchel cawr mewn cochwaed,
A'i wadn drom, os bydd dan draed.
Canaf, fy Nuw, ac hynod
Genyf fi gaisf dy gan fod :
Ti ddwg i'r byd enyd awr;
Ac i'r bedd oerfedd erfawr;
Ti a glwyf o glefyd,
A thi lachei'n ddoethach yd' ;
Ti ledidi, wgt'n ddigoli,
Ti a fywhei y twf-oll;
Ti siurfa'n brif a difeth,
Egyrn grym yn sgrin y groth ;
Ac ysbryd y byd i'r hwth, [Sefg.
Luni, a pheul'r holl fath : [Sec. xii. l.

Tydi fywyd, Tad f'awen,
Ti plas melau, amen.
Nid oes olwyn ya dwyn da,
Na drwg im', na draig yna,
Na chalonn, ond echelwyd
Gan smer nef, ge amarn wyd;
Nid oes march dibafarchwyllt,
Na gwr o'i go, neu garw gwyllt,
I'm dychryn ar byn y rhawg,
Ddera, na chi cynddeirawg,
Na diawl, ond a bedolwyd
N anwyl lawa gan fy Naw lwyd;
A ddaed ciedd y cwn,
A scrowiad fal nas criwn.
Mac rhai gwyr mawr cu gwarant
Yn ein plith, yn erbyn plant;
Didawl am y byd ydyt,
Puteinwyr, neu anwyr yat;
Gwrddfeibion heb galon gwr,
Dawn aestron y diaystrwr.
Finau arfolla'n fyntych,
A'm cofiont, pan bon't na bych;
I'm mawr Dduw am y rhodd hon,
Cwynwch, a'f rof âccenau,
Ddaed yn hawl d'd wedan 'shaw,
" Y tŷaid hwn t'or tad hwnw." 90
Dyma 'ngwadd, dyma 'ngwaddi,
Y rhyglaf lor, erglyw fi :
Y mae rhodd, nid anodd y'
Yn rhwydd i'm mak, pei rhoddyt;
Y mae sarhez deg, na da
Genyt ei rhoi, mi gann' ;
Mac bendid i blith dy blant,
Oni fysi na-fynant;
Cynysaeth odiaeth ydyw,
A geinaf tra byddaf byd,
Ac O na cheisient hi 'gyd,
Fy mhiant, mewn tyllant, hefyd :
Gwrando fy mab arab i,
Tra d'wétwyf, tro hyd ati ;
Nid y byd o'th gryd, ya grwn,
Yn rhwydd pe angen rhoddwya ;
Nag elw, nag enw go hynod,
Arian bath, nac aur yn bod ;
Na chryfach, ablach na neb,
Na dawn, na glendid wyneb;
Mwyniaid welich, neu gwmai da,
Na dim yn y byd yma,
Is haul :—pe talent i'w son,
Yn gydeirneath go dirion, [* rhyngoch.
Mi rhoddwn, mi rhanwn 'rhoch,
Ar angau heb ddim rhyngoch.
Eroch fyth, mwy archaf fi,
Olwynion yr ail eni,
I'ch trol fal i'fot trwy fydd,
Rhag dwylaw rhywyd diaydd :
Bydded eich mart a'ch cwtref,
Yn ahy Dduw a'i neuadd ef. 123
P. A. Môn.

AR FEDD CYBYDD.

DYMA NE GORWEDD Cybydd cwl di glod,
Yr hwn ni ro'dd un peth am ddim erio'd ;
Pe gwypai'r peth, efe achwynai'n llym
Eich bod chw'i 'nawr yn darllen hwn-
ddim!

IOAN DUW, O LAN TAW.

HANESION, &c.

CYMRU.

Cymraeg.—Cynhaliwyd Cyfarfod lli-osog yn Nolgellau, ar y 4edd o'r mis hwn, gan foneddigion a ddygwyd i fynu yn Ngholeg Iesu, Rhydychen, er ymgeleddu yr Iaith Gymraeg; a chytunwyd fod gwybodaeth o'r Gymraeg o bwys mawr i wyr ieuanc y Dywysogaeth, yn neillduol y rhai a fwriedir i'r Eglwys; a bod gwobrau i gael eu rhoddi yn fyneddul am y Cyfansoddiadau a'r Cyfieithiadau gores yn y Gymraeg, i wyr ieuanc y Coleg uchod. Efurwyd Cymdeithas, trefnwyd Swyddogion, a dethrwyd tangrifio yn helaeth i'r perwyl hyn. Y Cyfarfod Blyneddol nesaf i'w gynnal yn Aberystwyth, y trydydd Mercher o Orphenhaf nesaf.

Ffeiriau.—Yn Modedern, yr oedd llawer o anifeiliaid; gwerthwyd amryw, ond nid am gymaint prisoedd a gawsid ychydig wythnosau yn ol.—Ychydig werthwyd yn Ffeiriau a Beiriau a'r Borth, am na fynai y tyddynwyr gymeryd prisoedd gostyngol.—Gwerthwyd anifeiliaid corrieg a defaid yn hynod o dda yn Ffeiriau diweddar Gwynedd: defaid o wir rywogaeth Môn am 25s. yr un, a rhai mynyddig o gylch 15s.—Yn Brynhyga, ychydig oedd o anifeiliaid—prisoedd isel, ond am fantych da; llawer o ddefaid, a phrisoedd da; nid oedd ond ychydig geffylan, o'r fath maelaf.

BU FAWR.

Oed 61, y Parch. R. Dafis, Periglor Llantrisant, Môn.

Yn ddiymwth, ar y 2ain o'r mis diweddar, tra'r oedd yn yr addoliad yn Eglwys Myddfai, y Parch. Thos. Powel, yr hwn fustal drigianydd yn y plwyf haww dros lawer o fyneddodd.

LLOEGR.

Ariandŷ Lloegr.—Gyrrir ygrifau newyddion allan yn fuan o'r ariandŷ hwn, o'r fath, meddant, nas gellir gwneuthur cyfeilyb iddynt gan neb mewn ffordd ddifgel. Gobeithiwn fod yr hanes hwn yn gywir. O herwydd fod cynifer o ygrifau ffigol yn dwyn enw ariandŷ Lloegr, y mae ofn ar lawer dyn gonest i gymeryd y rhai cywir, am nas medr wahanu iechu rhyngddynt a'r rhai twyllodrus.

Y DIWYGWYR.

Ar y 4ydd o'r mis hwn, cynhaliwyd cyfarfod gan foneddigion swydd Aberciff, yn Aberacton, i'r dyben i amlygu

eu fyddlondeb i'r Llywodraeth, a'u parodrwydd i'w hamddiffyn yngwryb ymosodiadau terfnyglid; ac un arall, i'r un perwyl, yn Llandeilo, swydd Gaerfyrddin, ar y dydd canlynol; ac y mae cyfarfod cyfeilyb wedi cael, neu ynglych cael ei gynnal yn swydd Ddinbych, ar anogaeth Syr W. W. Wynn; ac amryw gyfarfodydd yn Lloegr ar yr un achos, wedi'n Cyhoaddiad diweddar: ac o'r tu arall, y mae rhai cyfarfodydd tra llosg wedi cael eu cynnal o'r newydd gan y Diwygwyr, yn mysg y Saeson, yn neillduol yn Paisley a Glasgow, yn yr Alban; i'r rhai y dygwyd amryw fanerau, yn dwyn ysgriften cyfeilyb i'r rhai yn Maccheter a lleoedd ereill; y bobl yn cychwyn yn donfeydd trefnus, a cherddorion yn myned a'u blaen; amryw gapiau rhyddid yn cael eu derchu, a phob Diwygwr wrth areithio yn gosod capan rhyddid ar ei ben. Dywedir fod llawer o'r bobl yn y cyfarfodydd byn a llaw-ddrylliau (pistols) ganddynt; yr oedd amryw siwys dan arfau, a llawer o bedd-geldweid yng-hymydegaeth y cyfarfodydd olaf hyn; cithr ni alluwyddwyd y Diwygwyr; y rhai, wedi traddodi areithiau, a chytuno ar Auerchlad i'r Tywysog Rhaglawn, fel arferol, dros Ddiwygiad yn y Senedd, a ymadawant oll yn y modd mwyaf tangnefeddus.

Deallwn fod amryw o'r beneddigion ag ydynt, mewn cyfarfodydd diweddar, wedi cytuno i ddatgan eu fyddlondeb i'r Llywodraeth, yn ofni ein bod mewn perygl o gael rhyfel cartrefol, tra yr hona rhai o'r ysgrifenywyr gwrthwryb i Weinidogion y Llys, mai dichell o eiddo yr olaf yw y sôn am ryfel cartrefol, er mwyn iddynt hwy gael egsus tég i leihau rhyddid deilliad ei Fawrhydi, trwy osod atalfa ar gyfarfodydd o eiddo y bobl i achwyn ar eu beichiau. Wrth amryw bethau yn areithiau rhai o flaenorïad y Diwygwyr, y rhai a dywysant y llawer arwybodus ffordd y mynont, tueddir ni i feddwl y byddai da ganddynt enill eu pwnc ar unrhyw delerau; a phé byddai ganddynt ryw sylfaen i obeithio am lwyddiant, na phrisient lawer am dywallt ychydig waed dyuol, er mwyn eu hachos; pa fodd bynag, nid ydym ni yn meddwl

fod y perygl lleiaf o ryfel cartrefol: nid oes ond ychydig iawn heblaw gwchillion y bobl yn Ddiwygwyr Gwreiddiol; a gadael fod eu hamcanion oll yn waedlyd, (yr hyn sydd fwy nas gallwn greda ar hyn o bryd), pa fodd y medrant ddwyn rhyfel ymlaen i rhaid cael arfau, arian, pylor, a llawer o bethau, cyn y gallont obeithio y coronair eu hymdrech â llwyddiant, oddigerth eu bod mor ynfyd a breuddwydio y gwna Duw'r heddych (gair a rhagluniacth yr hwn a wadir ganddynt) wrthlau am unwaith o blaid terfysg. Nid ydym yn cofio darllen am yr un gwrthryfel llwyddianus erioed, oni byddai y bobl canol-radd, o leiaf, yn uno â'r radd iselaf yn y gwaith o wrthryfela yn erbyn y Llywodraeth. Dilys genym fod y gradd canol yn gyffredin trwy yr ydys yn ffeiddio egwyddorion y Diwygwyr Gwreiddiol; a lliaws aneirif o'r *tionion* yn Lloegr, yn gystal a phob *graddau* yn Nghymru, a wrthwynebant yn egniol bob cynyg i adnwyddu heddych y deyrnas. Pob dyn, o bob gradd, yn mhob parth o'r deyrnas, ag sydd ag ofn Duw o flaen ei lygaid, ac yn parchu ei enaid ei hun, a rwynt i ymgafu rhag cyfrinach llawer o'r Diwygwyr, y rhai a ddirnygant Air y Bywyd, ein cysur penaf dan wasgfeun bywyd, ein dyddanydd yn angeu, a'n tywysydd i lawerddu tragwysddol. Yr ystyriaethau hyn, ysgwyd ag ereill, a'n taedda ni i ymdawelu, a phenderfynu nad oes mwy perygl o ryfel cartrefol, na phe buasai y Diwygwyr oll gyda Chobett yn America, neu ar y gweilgi rhwng yno ac yma. Nid drwg bychan yn ein golwg yw rhyfel o'un math; ond Duw a wyr y byddai yn fwy dewisol genym offod rhyfela â'r byd o'r bron, dros 10 mlynedd, na chael rhyfel cartrefol dros 10 mis.

Nid ydym, wrth egluro ein ffeiddiad o egwyddorion y Diwygwyr, yn eu beio am gyfarfod â'u gilydd i gyuno ar ddeisiadau perthynol i'w hachos, o herwydd ein bod yn ystyried mai genedigaeith-fraint pob Brython yw hyn, tra byddo yn cael ei wneuthur yn heddychol ac yn weddaidd. Tuedd drwg eu *hegwyddorion*, ac nid eu hymddygiadau yn gyffredin, sydd yn cyfrifi ein gwrthwynebiad iddynt. Er galw eu hunain yn Ddiwygwyr, hwy yw y gelynyon penaf i ddiwygiad *rhesyml* a fedda y deyrnas; er hyn,

na ato Duw i ni amddiffyn y sawl a'u clwyfo, neu a'u lladdo, tra na byddont yn troeddu ein cyfreithiau rhagorol; eithr gyda phawb deallus ag y buom yn ymddyddan â hwy ar yr achos, hyfrydwch genym fyddai bod y rhai a dywalltasant waed yn Manchester yn cael eu galw i gyfrif, ac os medrant brofi eu ddiwiwedrwydd, yr hyn nid ymddengys eto; byddai yn gysur i ni feddwl mai nid gwaed gwirion a dywalltwyd.

Achos da yw achos y Diwygwyr *rhesyml*—achos a ddylai lwyddo—ac nid oes a'i rhwystru i lwyddo namyn y Diwygwyr Gwreiddiol, neu y Diwygwyr Gwladigol, neu yr Antinomïad Gwladwriaethol; y rhai, fel bresych (*cabbage*) gwyllton, a redant i fynu i hudo, yn lle cas a throfi yn wynlon at wasanaeth y bwrdd, ac felly nid ydynt dda i ddim. O'r tu arall, achos da yw eiddo y sawl a amddiffynant lywodraeth ein gwlad; ond nid oes dim a dueddu i borthi egwyddorion terfysg a gwrthryfel yn gymaint a gormes, neu rwystru rhyddid i'r bobl. Y mae milloedd lawer yn y deyrnas yn dra gwrthwynebol i Weinidogion y Llys, am beidio galw awdurdodau Manchester i gyfrif—am gydsynio â (os nid anog) gohirid yr Ymofyniad ar gorff *John Lees*, yn Oldham, a diwyddo Iarll Fitzwilliam. O'r achos hyn y mae rhai swyddogion milwriaidd, ac amryw o'r milwyr, ac un o'r Ynadon Heddwch, yn swydd *Gaerfroc*, wedi rhoddi eu swyddau i fynu; rhag, meddant, y byddai galwad arnynt hlogi eu cleddyfau, a milwrio yn erbyn rhyddid gwladol.—Y mae amryw foneddigion yn swydd *Gaerlleon Gawr*, wedi tangrifio yn helaeth tuag at godi corff newydd o filwyr yn y swydd hōno, er ei diogelwch, eithr y mae Iarll Grosfenor, yr hwn sydd â meddianau lawer ganddo yno, wedi peidio tangrifio, ac wedi cyhoeddi ei resymau dros hyn, sef, yn benaf, am ei fod yn meddwl nad oes eiddo milwyr ychwanegol. Sêr yw, mae yw y fath ddynion a Dug Norfolk, Iarll Fitzwilliam, Iarll Grosfenor, Arglwydd Milnes, a llawer o bendegion a boneddigion ereill, yn bleidgar, ond yn hollol wrthwynebol i egwyddorion Hunt, Wooler, Thistlewood, a'r holl frawdoliaeth hōno; a sicr yw fod ganddynt lawer i golli pe cyfodai gwrthryfel yn y deyrnas; eithr os nad ydynt hwy yn gwleud achos wrth

slwyr ychwanegol, nid yw yn ymddangos i ni fod y perygl lleiaf ya bod. Pa fodd bynag, od oes rheysmau i'w rhoddi dros Ynadon Manchester, diwyddiad Fittwilliam, y milwyr ychwanegol, &c. cawn eu clywed pan gyfarfyddo y Senedd, eisteddiad yr hon sydd wedi ei ohirio hyd y 23da o'r mis hwn.—Dywed rhai o Bapurau y Newyddion fod y Gweinidogion yn bwriadu gosod treth drwm ar bob math o lyfrau newyddion a gyhoeddir, oni byddant yn cynwys rhyw rifedi penodol o bapurleni. Nyni a obeiithiwn mai dywedriad anghywir yw hwn, canys os gwir ydyw, bydd yn ergyd marwol i ymlediad gwybodaeth, ac yn archoll dost i argraffyddiaeth yn gyffredin. — Od oes dal, ar yr hanes, yr amcan yw rhwystro pobl gael lyfrau am isel bria, ac o ganlyniad i rwystro y tlodion i'w cael oll; gan farnu mai lyfrau isel bria, y fath a *Cobbett's Register*, y *Black Dwarf*, &c. sydd wedi llygru pobl mewn sefyllfa isel. Eithr tost fyddai atal lyfrau buddiol ar y cyfrif hyn.

OTAHEITE.

Mewn llythyr oddiwrth W. P. Cook, Cenhadwr yn Otahete, dywedir, "Y mae yr hall dŵr yma o ynysoedd yn awr yn hollol yn Gristianogol; ac os cymharwn eu hymddygiad ag eiddo Cristianogion mewn enw yn gyffredin, y mae y rhagoriaeth o lawer yn perthynu iddynt. Nid oes y fath beth a lledrad yn eu mysg; cynhelir gweddi deuluaidd ymlob iŵ. Y mae y cenhadon, 16 mewn rhifedl, wedi cynnal eu cyfarfod blyneddol. Yr ydys wedi surfo Cymdeithas Genhadol, i'r lion y mae'r brenin yn llywydd; argraffwyd 3000 o'r efengyl yn ol Luc."

AMERICA—Y Dwygyn Felen.—Y mae y dwygyn felen yn parhau gwaenuthr difrod erchyll yn mysg trigolion Caerfrec Newydd, Baltimore, a lleoedd ereill yn yr Unol Daleithiau. Yr ydym yn darllen fod agos pob masnach wedi darfod yn y ddinas gyntaf, trwy fod lloedd o'r trigolion yn meirw, ac ereill yn ffoi rhag y clefyd heintiol, i barthau ereill o'r wlad. Clywsom fod pob llong a ddelo o'r lleoedd uchod i Lerpwl, yn gorfod arw allan wrth angor dros 40 niwrnod, cyn dyfod i'r porthladd, i'r dyben i gael

prawf nad oes clefyd heintiol ynddi.—Yn *Cádiz, Seville*, ynys *Leon*, a lleoedd ereill yn Spain, y mae'r un clefyd diastriol yn tori canoedd i'r bedd bob dydd, heb nemawr arwyddion llehad i'w rhwyg anghenol. Rydded Prydain ddidolchgar am arbediad rhag y cyfryw wialen ddychryllyd.

Gwelsom lawer yn mhapurau y newyddion ysglych cyfyngdra amgylchiadau llawer o drigolion Unol Daleithiau America, eithr yr oedd yn lled anhawdd genym ruddi coel i hysu, yn neillduol am ein bod yn gweled yr hanesion hyn mewn papurau a hoesent ddiario yr Unol Daleithiau mewn pethau ereill; eithr y mae y llythyrau a dderbyniasom oddiwrth ein brawd ieuangaf, yr hwn a aeth yno o Fferthyr, dwy flynedd i'r haf diweddaf, yn peri i ni gredn yr hanesion uchod. Yn ei lythyr gyntaf, efe a ddwyed ei fod efe wedi cael sefyllfa dda yn Northampton, o fewn i wyth milldir i Baltimore; a bod ei swydd yn dwyn i mewn iddo 16 *dollar* yr wythnos, ei dy, ei goed tŷn, a digon o le i gadw bawch yn ddirent; ond ei fod wedi gweled amryw o'i hen wlad yno mewn diffyg, y rhai a gynorthwyodd yn ol ei allu; a'r rhai a ddymunent yn fawr ddyfod yn ol. Yn ei lythyr diweddaf, a amserwyd yn yr un lle, Awst 24, 1819, efe a ddwyed, "Y mae masnach a phob gwaith yn farw iawn yma, ac wedi bod felly er ys cryn amser, yn waeth nag a welwyd erioed yn y wlad hon—cynrych y wlad yn dra isel-bria—cyflogau yn isel, ac anhawadra mawr i weithwyr gael gwaith. Dyma'r haf sychaf a gwresocaf ydys yn gosio yma erioed.—Y mae llawer o addoldai o bob sect ac enw yn y wlad hon—nid ydym yn talu degymau yma—pob cynulleidfia a gynhalliant en gweinidogion eu hunain, yr hyn a wneir trwy rentu y cadeirian neu y côrau allan; y mae dwy eglwys y Bedyddwyr yn Baltimore, enw un o'r gweinidogion yw Lewis Ristarts, brodor o Geredigion, yn Nghymru; y mae efe yma er ys 40 mlynedd. Y mae hefyd dwy eglwys y Bedyddwyr yn y parth hyn o'r wlad, un o gylch tair, a'r llall o gylch pum milldir o'r lle yr wyf i yn byw. Y mae amryw eglwysi Esgobaethol yn Baltimore, y rhai a gynhelir a rhent y côrau megys ereill. Y mae amryw Gymry o fewn i ychydig filldroedd i mi, ond dim neb yn pregethu Cymraeg.

Yr wyf wedi holi yn fawr ynghylch yr Indid Cymreig, eithr nis gallaf gael dim hysbysiaeth sier yn eu cych. Ciywaf ddaic yn Baltimore fod maintai yn myned allan i chwilio am genedloedd dyallu, a dim Gymar o Wynedd gyda hwynt. Y maent mor awyddus am eu cael allan ag y maent yn Nghymru; eithr hyd yma ymddengys yn dda amheus pa un a oes y fath bŵl mewn bod ai peidio. Os clywaf ddim yn sier yn eu cych, ni fethaf roddi i'r dwi hanes cyflawn am danynt.— Os gwyddoch ymha barth o'r wlad hon y mae eis dwy gefalther, Martha a Chotara, o Fachangle, (nid wyf yn gwybod beth yw enwau eu gwŷr), deisyfai wybed yn eich llythyr nesaf pa fa fodd i gyfeirio llythyr atynt.

Os oes neb o'n darllenwyr yn gwybod un y pwrpas yr ymholir am danynt uchod, byddem ddolchgar am hysbysiaeth didraul o'u prewyfod. Ac am mudi naturiol yr i'r Cymry yn America wybod am eu gilydd, barnasom mai boddol fyddai gosod cofres yr awr ac eil-waith o'u henwau a'u trigfeydd yn Szaaz Glosa, modd y gallont, trwy lythrau eu cyfeillion yn Nghymru, ag ydynt yn darlles Szaaz Glosa, wybed am eu gilydd. Os barna ein cyfeillion fod hyn o werth danfon atom, ac yn gymwynas i'r brudyr yn y Gorllewin, nyddi a'i cyhoeddwys ni chadwai ond ychydig le yn y Szaaz.—Da fyddai gonym gwybod hefyd, hanes cyflawnach na'r un uchod, oddiwrth ddynion geirwyr a diduedd am ffeidi addoldai mewn gwahenol dref a theulodau yr Unol Dalaithau.—I ba enw y perthynant—a pha mor llosgog y cynulleidfaoedd, &c.—Hefyd, yr ydym yn meddwl mai tra boddhaol gan lawer fyddai eael cofres gywir o'raddoldai perthynol i bob gwŷr yn y Dywyddgaeth, yn nghyd ag enwau eu gweinidogion, neu un o'r blaenoriaid lle nad oesweinidog—dim ond cofres un sir yn yr un thifyn. Os gysir hyn atom, y sir a'r seet gyntaf a ddole i law gaff ymddangos gyntaf. Os denfyn un enw, ac ereill yn peidio, nis gallwn ni wrth hyn. Da fyddai enwi y dref tarchnad nesaf at bob addoldai. Ni ddylid enwi iai aead, yn y rhai y pregethio yn fynych, oddieithr bod yno eglwys wedi ymgerffoli, a'r ordinaidau yn chael eu gweinyddu yn gyson. Pwy bynag agafio ei duedda i ygrifonau, gyred atom hanes pob addoldai perthynol i'r un enw ag ef trwy y sir hōno.—Gor.

Deheubarth America.—Y mae Argl. Coeran wedi bod yn dra llwyddiannus yn yr haf diweddar yn ei ymosodiadau ar longau Spain. Amserwyd y llythyrâu a gynhawysant yr hysbysiaeth hyn St Iago de Chili, Gorph. 17. Ygafaelodd \$ o longau marsiantwyr tra gwerthfawr, yf

thai oeddynt o dan nawdd y freigiau Yd pacaidd a elwir Cleopatra. Ymaddwyd y frwydr yn yr hon y cynhawyd y rhai hyn ar gyfer Payta, cryn lawer i'r gofodd o Lima. Dyweddai fod y Rynged hon a gymerodd Coeran yn werth tŷ millwn o ddolara, neu 675,000p. Wedi'r fuddugoliaeth hon efe a dŷfodd yn Payta, ac a gadwodd feddiant o'r lle dios 5 niwrnod, heb gael ei alhnyddu gan neb; yn yr amsur hwn efe a gymerodd ddigon o luniaeth i'w longau, a'i dŷfystriwodd yf amddiffynfeydd, ac a ddanfodd yr holl fanghelau, ag oedd o werth dim, mewn llong i Falparaisa. Mynega yr haneision o Beriw Uchaf fod y llywydd breithiol; La Cerna, wedi cilio tua glau y môr, i oror Arica, gan adael 1000 o wyr yn unig yn Topisa, ac amddiffynfeydd bychia mewn rhai manau ereill, i amddifyn y wlad hōno.

Morau.—Pythefnos i ochod, gwelwyd polygfa dra hynod yn yr afon Hafren, rhwng Awre a Frampton, sef Morfa, a adawyd yno gan ddadlled y môr. Denwyd sylw rhai dynion ag oeddynt gryu beiddar, i'r ffa, gan y gryu a'r cylindra y bwriad yf creadur rhyfodd hwn y dŵr i ffrwyd i'r gynydd, pan dŷfodd i'r gallasai ddychwelyd, am fod y dŵr i'r law iddo yn rhy ffa. Cynllodd lliaws o ddynion i'r lle, a llaeddant ef, cyn gystod ag y treidd y dŵr yn ddigolli. Parhaodd ei waed i reddeg dros dair awr wedi iddo gael ei glwyfo gyntaf. Nis gellir dywedyd pa un ai cael ei yrru gan erwinde y tywydd, neu dyfod i'w gwaiglyfaeth a wnaeth iddo ddyfod i'r lle hwn; eithr yr oedd wedi cychwyn o gylch 25ain milldir i ffa o ena yr afon; ac yr ydym yn credu mai dyna'r cyntaf erioed o'i rywogaeth a achir mor hollod o'i cffen naturiol.—Ei hyd oedd 60 troedfedd, ei led 10; lled ei gynffon 12; yr en uchaf yn 9; a'r haf yn 10 troedfedd o hyd; a'i bwysau, fel y bernir, yn agor haner cant o duggelli.

Troceddau, Dygnyddidau, &c.

Borthiodd Cadpen Cooper, o Bayle, o gylch pythefnos yn ol, dros y môr ffa (pter) yn Llanelli, a chafodd gymaint o'i frwio, fel y bu farw yn mhen dwy neu dair awr wedi hyn.

Long-dargyllid.—Cyfngollwyd yr Eklas, Cadpen Befan, o Abertawe i Waterford, yn y stormydd diweddar. Achubwyd y gwŷr oll trwy anhawndra mawr.—Codwyd pump o ddynion oddiar long dargyllig; ag oedd yn llwythog o gaeid mawr, yr hon nis cawsom, y rhai fuant yn ysfyllfa druenus hōno 14 o ddyddiau, yn byw ar

ig maoch hallit, ond heb ei ferwi. Yr oedd y honn yn haws dwfr, y coed yn unig a'i cadwal rhag soffdi: yr oedd y gwyr yn alth, cithr pan dorodd eu hwylybren (maest) tarawodd ddaen o honyt i'r môr, lle y tregusant.—Fythefnos i'r Iau diweddi aeth amryw o gwchau pygoda allan o Glocely, i ddala ymadan, cithr gwasgarwyd, hwy yn fuan gan storm dyfchryndys; bododd safn dyn, a thwy hyny amodfaedwyd 30 o blant o's tudan.

Cath-drath.—Profwyd dys o'r casw Carille yn mrawdlys y brif ddinas yn ddiweddar, am ail argraffu a chyhoeddi llyfr anghrefyddol y diweddar Thomas Paine, yr hwn a elwir *Oes Rheolus* (*Age of Reason*). Addefodd yr anghredadyn Sacring ei fod wedi cyhoeddi y llyfr dywededig—ei fod yn cydfyned a'i gynhwysiad, ac a brofedodd ei hun yn anghredadyn, neu *Deist*, ger bron y llys; dygodd lawer o lyfrau gydag ef i'r llys, a ddaenodd ei achos ei hun. Taeral yn eiddod fod y gyfraith yn ei ymgeleddu; a chynygodd brofi hysy oddiwrth weithred diweddar o eiddo y Senedd trwy yr hon y gddedaf i Undodiaid neu Sosiniaid i addoli yn ol eu hegwyddorion; ac am fod rhagddid iddynt hwy, taeral fod Deistiaid yn gwybyddig yn y gddedaf, herwydd na's dichen yon fod yn Gristion wedi gwrthod o hono athrawiaeth y Drinded. Gwrthwynebydd ef gan y llys, trwy ddangos fod Cristianogrwydd yn ran o gyfraith y tir; fod gwabanaeth mawr rhwng anghytuno ynghylch rhai pynciau ygyrthurol a gwadu dwyfoldeb yr holl ygyrthur.—Yna eef a gelodd ddadlu dros ddiniweidrwydd a moesoldeb llyfr T. Paine, ac yn erbyn llawer o bethau yn y Bibl; ac am nad oedd y barnwr a'r cyfreithwyr oedd yn ei erbyn yn dewis daddu ag ef ynghylch ysbrydoliaeth yr ygyrthuran, eef a arwyddai eu bod yn ei rwystr o imddiffyn ei hun, ei fod yn cael cam, ac yn harod i arwyddo na fedrai y llys ateb ei wrthddadlennon yn erbyn y Bibl. Ni ba folaich ymysonwr yn ein bryd ni ger bron llys barn erioed; nid gwaith barnwr, wrth weini y gyfraith, yw ymddadlu a charcharon ynghylch cywirdeb y gyfraith; ei swydd ef yw gweini, neu osod y gyfraith mewn grym, ac nid gwneuthur cyfraith: os yw y ddedd yr ddrwg, lle yr achwynwr yw apelio at y ddeddfroddwyr, ac nid at ei gweinnyddwyr. Gydâ'r un cymhwysder yn hollol y gallai lleidr ddadlu â'r barnwr ynghylch diniweidrwydd lledrad, ag oedd i Carille dadlu dros fuddioldeb gwaith drysfawr T. Paine; ac os nad ymostyngai barnwr i ateb ei holl wrthddadlennon, i haeu ei fod wedi cael buddugoliaeth ar ei farwr, yr hwn a allai ateb gyda phriodoleb. Nid fy swydd i yw profi fod lledrad yn ddrwg, ond ymdrechu cael allan pa un ai lleidr neu wr gonest ydych chiwi—ac os y cyntaf i gyboeddi deddfryd y gyfraith, yr hon a dywyd yn bendant y dyld coepi lledrad. Canys dylem gofio fod enllibo a gwaradwyddo yr ygyrthur yn drosedd mor union-grech ar gyfraith

y dr ag yw lledrad neu leffuddiaeth. Nid rhydded gan hynt oedd i'r rheithwyr ei ddwyn i mewn yn eang o gyhoeddi eiddolaeth ar y Bibl.—Myn rhai gwrthdredwyr, y dylaid ei ryddhau ef yn gynali a'r *Hone*, hanes prawf yr hwn a yuddangosodd yn y *Spectator* dywyddiaid oddiwedd, gan fod y ddau yn gorwedd dan y cybuddiad o gyboeddi eiddolaeth ar yr ygyrthur; eithr prin y gallwn ni wled cyngod o ddygoliaeth rhwng y ddau achos. Nid oedd na gyfraith bendant yn erbyn yr hyn a wneithai *Hone*. Yr oedd llawer o'r dynion mwyaf cyfrifol, yn Gyfreithwyr, Seneddwyr, gwyr Llys, ac athrawon cffengylaidd, wedi gwneuthur y cyfelyb bethau yn ddigamp, lawer o weithiau; ac yr oedd eef yn tydo nad oedd yn amcanu dirmygu yr ygyrthuran: ond yn achos Carille, y cwbl sydd i'r gwrthwyrch. Pe buasai ni ymysg y rheithwyr ar y ddau achos, buasai yn rhwym o gydwybod i wneuthur megys y gwneithant hwythau, sef rhyddhau *Hone*, a dwyn Carille i mewn yn eang. Soniai Carille lawer am duedd focol llyfr Paine, gan arwyddo ei fod yn rhagori ar y Bibl yn hyny!! Eithr dywed rheithwyr, yn gynali ag ygyrthur, fod y peca i'w adnabod wrth ei ffrwyth. Pa ffrwyth a ddygir gan Ddeistiaeth? Onid yw yn amlwg mai dynion sydd yn cars byw mewn pechodau a waderddir gan y Bibl sydd yn ei harddel; ac onid rheithwyr y meddwl, mai er mwyn cael honydd gan eu cydwybodau euog, yr ymaethirallant gymaint a pherswadio eu hunain nad gwirionedd yw y Bibl. "Nid wyf yn credu gair o'r Bibl," meddai rhyw afradlon penrydd wrth Gristion diffrol, pan oedd yr olat yn ei geryddu. "Y mae eich ymddygiadau (meddai'r Cristion) yn ddigon i brofi y dymanech chiwi yn fawr iddo fod yn geirwydd." Nid ydym yn deall fod Deistiaeth wedi gwneuthur cynaint a gwareiddio yr un genedl erioed—pw yw ei hapostolion?—pa le yr oedd ynt yn byw?—beth oedd eu henwan?—pa faint a ddyddoddesant wrth gofio lleian y byd?—pw o honyt a oeddodd i lawr ei einjoc dros ei grefydd?—pa le y mae ffrwyth eu llafur? &c.

Dengys hanes y byd o'r dechreuad hyd yn awr naa dichen perchen eneidiaid fod heb yr fath o grefydd ymarferol; ychydig lawr mewn unrhyw oet a fedraant gael y fath fuddugoliaeth ar eu cydwybodau fel y meddant yn barham dystio yn erbyn crefydd, a llawer llai a fedrai farw yn dawl heb grefydd. Os na ddichen y cyffredid, o herwydd tywyllwch, gael gwir grefydd, er hyny ni gallant fod heb yr un; gan hyny naterol yw gafyn, hyd y nod i Ddeistiaid, pa grefydd a ellir gystadlu a Christianogrwydd? Onid yw y cyflawniad llythyrenol o rifedi mawr o broffwydolaethan—gwyrtiaiau aruthrol a gyflawnwyd yn y planiad o hōni—a'r llwydiant digyffelyb cydffynedol a'r cyhoeddiad cynaf o hōni, ynghwneb gwrthwynebiadau dynion y byd o bob graddau, yn dywedid, megys i llais tarian, "Dyma grefydd o drefnial y Duw

byw. — *Gwel Seren Gomer, rhif. 18, tudal. 198 a 208.*

Gwir ddiagon fod llawer a elwir, yn Cristionegion yn ddysion anfoesol a di-
stamedd, eiddo cyn wried a hyny, dynion
mad a dynt yn ymhyfrydu ya eu Bibl
gwynt. Nis dicheu i ddyn a garo yr y-
grythur fod yn ddyn drygonus. Nid yw
amserwydd dda gwaeth am fod lladron
yn ddiadod yn adest; ac nid yw Crist-
ianegweth ymryna gwaeth oblegid fod
llawer o fath-Gristianegion yn hanfodi—
aif anhydedd y Bibl, fel ar graig ddiya-
g a thrwywyddol, yn ol y rheol o fod
pob ffron i'w adnabod wrth ei ffrwyth,

tra parha y sawl a'i carant mewn gwir-
ionedd i'wddio yn fydd rhawedd a char-
iad, ac fe barha hyn tra byddo Bibl, a
dynion yn ei hosi mewn bod. Dicheu y
rhaf a ymhyfrydant fywaf mewn llyfr
Deistiaid fyw yn hollol anfoesol; ond
rhaid i bren da ddwya ffrwyth drwg,
cyn y byddo alladwy i garwr efengyl
fyw felly.

Moel-ladron.—Dydd Sadwrn cawg-
odd dan ddyn 14 o foch ar warch yn
Nghaerloyw, ond am eu bod yn cemsicrya
lawer yn llai na'u gwerth am danynt, ac
yn dethu rhoddi hanes i'w o honynt eu
hauain, gyswyd hwy i garchar.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

Derbyniwyd Ysgrifau Wm. Rees; Petan; Ewyllysiwr Da; J. R., Llanfryn-
mau; Gulielmus Ludovicus; Cymro; Philotheoros; J. Dafis; Gwilym ab
Gwilym; Frydydd Egwan; a Ioan ab Gwilym.

"Egwyd ar hen y Morthwyl," a J. R. Ll—r, yn y nescf.

Nid yw "Ymddiddan Caswallon, o Gybi, Môn," yn dderbyniol—y mae y
testun yn anghymeradwy, a'r ysgrif yn ddrwg.

Nid yw gofyniad T. Thomas, Penboyr, ynghylch yr adar, yn berthynol, her-
wydd dicheu llencyn chwe' mlwydd oed roddi cant o atebion gwahanol iddo, a
phob un o honynt yn gywir.

Y mae dychymys Ioan ab Gwilym wedi bod yn argraffedig fwy nag unwaith
mewn Cyhoeddiadau gwahanol.

Chwencychem allwylw'n cyfeillion at hybysiad *Call Gwynfa*, a welant yn rhif. 47.
Crybwyllasom mewn rhifyn blaenorol fod y Cyfieithydd clodfawr wedi anrheg
J. Ddu o Lan Tawe ag un llyfr o'r gwaith gorchestol uchod, am ei ysgrif
anogaethol. I'w awdlledd Cymreig, (tudal. 260). Fe'n hawdurdodir yn awr i
fynegu ei fod ef yn bwriadu gwnemhau anrhegion cyffelyb yn awr ac cllwath
i'r ysgrifenywyr mwyaf hyawdl ar laith y Cymry, a Dysgeidiaeth Gymreig, a
ymddangoso yn SEREN GOMER.—Dylai pob ysgrifenydd osod chw' sigel wrth
ei waith; eith rhaid i ni gael ei enw priodol yn gyfrinachol, modd y gallu
wybod i bwy y perthyn yr Anrheg.

Y mae all ran y *Llyfr Hymnau* wedi dyfod o'r wasg, (ag enwau tŷnan priodol
ar ddechreu pob hymn), a'r drydedd yn barod i fyned iddi.

Yn y Cymry fod yr *Anseroni*, neu *Atmanac Cymraeg cyfreithlon*, am 1890,
at y hwn a gynnys amryw bethau baddiol i drigolion y Dywysogaeth, ar nas
cair yn y rhaf Saesneg, yn awr ar werth gan Lyfrwerthwyr Cymru yn gyf-
rediu.—(*Gwel hybysiad, rhif. 47*).

Dywenydd gan lawer o'n darllenwyr fydd deall fod *Egertiad* (Exposition) tra
rhagorol y diweddard Barch. Mathew Henry ynghylch ymddangos yn y Gym-
raeg.—(*Gwel hybysiad isod*).

ESBONIAD MATH. HENRY AR Y BIBL, YN YR LAITH GYMRAEG.

CYHOEDDIR AR FYRDER, Y RHAN GYNTAF, (PRIS UN SWLLT).

O ESBONIAD y diweddard Barch. MATHEW HENRY ar y
BIBL. Mae yn cael ei argraffu a Llythyrenau hollol newyddion, ar fap-
rhagorol dda. Byddant i'w cael gan y Gwyr sydd yn gwerthu Llyfrau drws R.
JONES, ARGRAFFYDD, DOLGELLAU, y rhaf sydd yn awr yn cael eu hwas-
at y Gwaith gyda phob diwydrwydd: —sef, yn swydd Frecheinlog, Morgantwg, &c.
Griffith Jones—Caerfyrddin, David Davies—Penfro ac Abertelf, Thomas Jones—
Caernarfon a Môn, Ellis Roberts—Dimbych, Fflint, a Threfaldwyn, R. Hughes, &c.
Mae yr Anogaeth a gafodd y Cyhoeddw'r yn barod yn ei sicrhau o Gynghwy
digonol i fyned a'r Gwaith ymlaen gyda phob brys. Argraffir Rhau o bethau
Pythones, ar ol cyhoeddi yr ail Ran.—Rhoddid hybysrwydd heathlun yn ei
gyrch yn SEREN GOMER ar fyr.
Dolgellau, Hydref, 1819.

ABERTAWE: Argraffwyd a Chyhoeddwyd gan J. HARRIS, Heol-Fawr.

TRA
MOR,

TRA
Brython.

HEB
DDUW,

HEB
Ddim.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, RHAGFYR 1, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

NATUR YW POB PETH.

(Parhad o'n Rhifyn diweddaf.)

DYSTAWODD fy ngwrthwynebw'r erbyn hyn, ac ystyriais fy mod nid yn unig wedi cael buddugoliaeth hollol, ond wedi egluro pethau mawrion. Yn awr, ebe fi wrthyf fy hun, nid yw y rhan fwyaf o gofleidwyr crefydd yn gwybod fod ymadnodaau crybwyll-edig o fewn y Bibl. Mi a wnaaf fy hysbysiad yn adnabyddus i bawb a gyfarfyddaf, ac nis gall lai na chael derbyniad groesawus os ystyriwn ei natur. Dywedaf fod gras yn cenhedlu gras, a bod cwrteithio natur o'r pwys mwyaf er eu dedwyddwch, ac o'r buddioldeb eu teuluoedd a'u cyfeillion. Addurn bardd, ac o fawr werth yngolwg yr Arglwydd, yw ysbryd llariaidd ac araf, ac hebdo nis gallasant byth gael tystiolaeth eu bod yn blant i Dduw. Ond fê'm siomwyd gymaint, pan ddywedodd rhai o'r cyfryw y darfum wneud fy hysbysiaeth yn amlwg iddynt, gyda llawer o oer-

felgarwch a difaterwch, eu bod yn gydnabyddus o'r cyfan o'r blaen : ereill a ddywedai, eu bod yn oer a deddfol, a bod arnynt eisieu math arall o grefydd : pan y nodai ereill, bod yu rhaid fy mod i yn meddianu llawer iawn o natur dda fy hun, ac mai dyna y rheswm pahan yr oeddwn yn dweud cymaint am dani. Ond dylaswn gofio, nad yw natur ddim yn ras. Pa fodd bynag, dywedais wrthynt, fod fy natur i ar y cyfan yn ddrwg iawn, a bod yr hyn ag oeddynt hwy yn ei gyfrif i natur, yn tarddu oddiwrth ras. Yna ychwanegais, pe buasai yn hiliogaeth natur yn unig, nad oedd ar y cyfrif hyny i'w ddiabolia a'i anghofio; oblegid fod Duw yn naturiol dda, ac aegyllion yn naturiol bur : ond nid oes i ni ar y cyfrif hyn i ddiarmygu daioni y naill neu burdeb y llall. Nid oedd y cyfan a ddywedais yn atah un dyben, eithr safasant yn bar-

haus i gyfiawnhau eu hunain, a chyfrif yr hyn ag oeddwn i yn ystyried yn bob peth, yn ddim. Yr wyf yn gobelthio mai nid fel hyn y bydd gyda'r darlennydd ystyriol, os caniatâ efe i mi egluro fy hun cyn ymadael.

Peidiwn a chamsynied y natur ag sydd yn cael ei chadarnhau yma. Cymysgedd yw o wrolder a moesgarwch, o heddwch a chariad, yn datguddio ei hun mewn gweithrediadau caredigrwydd a medrusrwydd. Nid caredigrwydd ffigiol, ond gwirioneddol; nid medrusrwydd rhagrithiol ac arwynebol, ond siriol a chywir. Mae y cyfryw ddyd yn ddiysgog mewn dianwadawlch—yn ddiiflino mewn cymwynasgarwch—yn wrôl heb sarugrwydd—ac yn ddiwyd heb fod yn gaeth. Nid oes tuedd o'r fath hyn yn perthyn i neb wrth natur; gan hyn y gweiddus i bob darlennydd i ymofyn a ydyw efe yn feddianol arno yn awr (i ryw radd o leiaf); ac os nad yw, pa fodd i'w feddianu.

Pan byddom yn sylwi mewn gwirionedd ar y pwnc o natur, yr un fath a rhyw nôd arall o eiddo gwir Cristianogrwydd, ni a ddylem gosio yn barhaus orchymyn ein Harglwydd bendigedig, "Gwnewch y pren yn dda," fel moddion angenrheidiol i fwynhau ffrwythau da; oblegid y mae camsynied llawer yn ymddangos gyda chrefydd, am na ddechreuasant gyda'r dechreuad. Nid ydynt yn gosod y sylfaen i lawr yn eu tyb hwy, sef, bod dyn wrth natur yn ddyeithriad oddiwrth Dduw. Maent yn ei ystyried fel creadur amherffaith, yn hytrach na sythiedig. Maent yn cyfaddef fod-eisieu eu gwellhau, ond yn gwadu bod eisieu eu hadnewyddu, neu, fel y geirw'r ysgrythur ef, "geni drachefn." Da iawn fydd os na chaiff y cyfryw ddydion eu twyllto yn hollol yn y diw-

edd, gan eu bod yn ystyried fod y meddwl esmwyth a thawel ag y mae dyn wrth natur yn ei feddianu, yn gwneud y tro yn lle yr egwyddor Cristianogol. Dylem fod yn ofalus i ochelyd mabwysiadu amlygiadau allanol hawddgar yn lle duwioldeb; a gwnawn ystyried yn fanwl mai heb edifeirwch tuag at Dduw, a fydd yn efengyl ei anwyf Fab, mai amhosib yw rhyngu bodd Duw.

Nid yw camsynied ar y ddadl hon wedi ei gaethiwo i un gradd neu gymeriad o ddynion: mae achos gwir grefydd yn dyoddef mewn modd anamgyffredadwy yn ngolwg y byd, o herwydd natur ddrwg llawer o'i choleddwyr. Y mae llawer o bobl i'w cael yn ein plith, y rhai nad ydynt yn gosfalu nemawr neu ddim am eu tymher eu hunain, er eu bod ar y pryd yn arddel Cristianogrwydd. Y maent yn cymeradwyo Cristianogrwydd fel gwybodaeth yn hytrach na fel egwyddor, yr hyn a ddylai gynnal effaith lywodraethol dros ysbryd eu meddwl. Nid ydynt yn iawn ystyried mai ffrwyth yr Ysbryd yw cymwynasgarwch, tangnefedd, addfwynder, neu gar-edigrwydd, "a pha bethau bynag sydd hawddgar," wedi eu rhoddi iddynt gan awdurdod dwyfol. Y mae dynion yn barod i gyfrif meddiant o addurniadau sylweddol y fydd Cristianogol i ansawdd natur: ac O! mor boiled ydynt rhag galaru am yr holl amlygiadau o natur anghristianogol, maent yn trin y ddadl fel pe na byddai yn gysylltiedig â'r fydd ag sydd yn achub yr enaid. A ydwyf yn cyfarch calon fy narlennydd wrth lefaru fel hyn? yna dymunaf arno ail ddarllen y rhan ganol o'r sylwadau hyn, ac ystyried fod yr ysgrytharau sanctaidd yn darlunio y gwirionedd dwyfol yn hollol fel hâd pob natur sanctaidd yn y credadyn; yr impyn, trwy

yr hwn y mae'r pren yn cael ei wneud, yn dda, a'r firwyth yn dda; a'r cynllun, yn yr hwn y mae yr enaid yn cael ei osod, a chan yr hwn y mae yn derbyn y ddelw a'r argraff, fel y metel yn cael ei lunio trwy gywreirwydd y celfyddydwr. Fel hyn yr ydym yn cael nid yn unig ein cyflawnhau, ond ein sancteiddio hefyd trwy ffydd.

Er fod llawer yn trin y pwnc hwn fel peth islaw sylw, ysgatsfydd y gall y darllenydd fod o feddwl gwahanol. Mae yn bosibl y gall efe waeddu, "Euog." Ie, a chyfaddef anghyfartalwch ei natur, a dweud ei fod yn wylo am hyn yn y dirgel-ger bron Duw: ond a ydyw efe hefyd yn atolygu yr Ysbryd, fel y gallo farweiddio gweithredoedd y corff? A ydyw firwythau yr Ysbryd yn cael eu

ceisio yn wresog yn enw Crist, a'u meithrin yn wylladwrs, gyda ymbiliad taer am ddwyfod ras neu, a ydych yn dyoddef iddynt ddifianu a marw, heb un ymdrech i'w hamddiffyn? Nid rhyfedd eich bod yn achwyn; pa fodd y gallwch lai na bod yn anedwydd! O! cofiwch fod Cristianogrwydd yn rhoddi yr un natur, yr un ysbryd, a'r un tymherau, i bawb o'i goleddwyr gwirioneddol; ac felly yr hwn sydd heb Ysbryd Crist gaaddo, nid yw hwnw yn eiddo ef.

Y Himellau uchod a gasglwyd ynghyd o bapurient Seisnig; ac os ystyriwch hwynt yn deilwng o le mewn rhyw gongl o'ch Sŵm ysblenaidd a godidog, y maent at eich gwasanaeth a'ch ewyllys da.

Ydwyf eich, &c. T. B. E.
Merthyr.

Sylwadau ar Ysgrif D. D.

(RHIF. 45.)

MR. GOMER.—Wrth ddrwg moesol yr wyf yn deall diffyg cydymffurfiaid ag ewyllys Duw, neu ffaeldd mewn ymddygiad, gyda golwg ar yr hyn ag mae cyfraith Duw yn efiyn. Nid wyf yn meddwl fod bodolaeth yn perthyn i ddrwg moesol—nid yw ond ffaeldd neu ddiffyg o'r hyn ag y dylai fod.* Ac yr wyf yn cyfaddef wrthyeh chwi, fel cyfatti, Mr. Gomer, fy mod mor wan a barnu mai hyn oedd pawb ereill yn ddeall wrth ddrwg moesol, hyd nes gwelais y darluniad ag mae D. D. yn gwnenthur o hŏno yn ei ysgrif ddiweddar. Pan ddywedodd D. D. yn ei ysgrif gyntaf, "Mae yr athrawiaeth o angauheidrwydd yn gwnenthur Duw yn awdwr y drwg yn gystal a'r da," nid oeddwn

yn amed nad oedd yn golygu fod drwg moesol (sef pechod) yn ffynoni yn Nuw, yn gystal a da moesol. Hyn, meddylw'n, oedd barn y diweddar Dr. Priestley. Yn ei draethawd ar angauheidrwydd mae yn llafario i brofi fod holl weithredoedd dynion, drwg a da, yn ffynoni yn Nuw, ac felly yn angauheidrwydd. Meddylw'n mai hyn yw barn D. D. er nas gallaf fod yn gwblsater, am nad yw wedi hybysu ei ffaelddwl yn eglur yn ei ysgrif ddiweddar. Ond mi a wn fod y dadleuwyr droetholedigaeth yn barnu fod drwg moesol mewn bod—fod dynion yndroseddwy'r o ddeddf sanctaidd Duw—nad all pechod mewn un ystyriaeth ffynoni yn Nuw. Mae Duw yn anfeidrol, dda, a phechod yn anfeidrol ddrwg; ac ni ddichon yr hyn sydd yn anfeidrol ddrwg darddu o ffynon anfeid-

* See Dr. Williams on Equity and Sovereignty, 2d ed. p. 117, also Edwards on the Freedom of the Will, part. sec. 5.

drol dda. Mae pechod yn groes i ewyllys Duw; ac nis gall Duw fod yn awdwr o'r hyn ag sydd yn groes i'w ewyllys. Pechod yw y ffaith beth ag mae calon Duw yn gasáu; ac nis gall Duw fod yn awdwr yr hyn ag mae ei galon yn gasáu. Am bechod mae Duw yn cospi dynion; ac nis gall Duw gospi dynion am yr hyn ag mae efe ei hun yn awdwr o hâno. Y gwahaniaeth hanffodol rhwng da a drwg moesol yw, fod y naill yn gydymffurfiaid ag ewyllys Daw, a'r llall yn ddifffyg gydymffurfiaid A'i ewyllys. Nid wyf eto wedi newid fy maru, Mr. Gomer, fod yr athrawiaeth ag sydd yn gwneuthur Duw yn awdwr y drwg yn gystal a'r da yn llyso'r ddiddymu y gwahaniaeth ag sydd rhwng drwg a da.

Yn fy ysgrif gyntaf mi ddywedais fod y dadieuwyr dros etholedigaeth yn barnu "fod yn hanffodol i Dduw fel llywydd moesol i roddi i'w holl ddeiliaid *foddion digonol* er iddynt fod yn sanctaidd ac yn ddedwydd.* Mae D. D. yn meddwl fy mod yn hollol gamsyniol yn hyn. Os darllen D. D. y llyfrau y cyfeirir atynt isod, yr wyf yn hyderu y ca foddionrwydd nad wyf yn gamsyniol.* Ni elwir neb i gyfrif yn y diwedd ond am y talentau a ymddisledwyd iddynt. Am i mi ddywedyd nad oedd gymaist rhwymau ar Dduw i wneuthur a *allo* i rwystro i ddeiliaid ei lywodraeth i gamymddwyn ag sydd ar dad i wneuthur a *allo* i rwystro i ryw un ladd ei blentyn, mae B. D. yn bwrw fy mod yn "portreidiadu yr Hollalluog mewn gwaeth lliw nâ'r gwaethaf o ddynion." Yma yr wyf yn sylwi—addefir fod *galu digonol* gan Dduw fel *Bêd hollalluog* i rwystro pawb o'i ddeiliaid i gamymddwyn—addefir hwyfod fod rhai o'i ddeiliaid *wedi camymddwyn*—ac od oedd cymaint rhwymau ar Dduw i wneuthur a *allai* i rwystro

i holl ddeiliaid ei lywodraeth i gamymddwyn ag sydd ar dad i wneuthur a *allo* i rwystro i ryw un ladd ei blentyn, ac os nad yw *wedi gwneuthur hyn*, mae yn canlyn nad yw Duw wedi gwneuthur yr hyn ag oedd arno *gymaint rhwymau* i wneuthur, ag sydd ar dad i wneuthur a *allo* i rwystro i ryw un ladd ei blentyn. Felly, yn ol athrawiaeth D. D. nid yw Duw wedi gwneuthur yr hyn ag oedd arno cymaint rhwymau i wneuthur ag sydd ar dad i wneuthur a *allo* i rwystro i ryw un i ladd ei blentyn.

Yn awr yr wyf yn gadael ar faru holl ddarlleawyr eich *SEREN*, Mr. Gomer, pa un ai D. D. ai J. R. sydd yn portreidiadu yr Hollalluog mewn gwaeth lliw nâ'r gwaethaf o ddynion? Pan mae D. D. yn dywedyd "ond rhyngodd bodd i rai o'r hiliogaeth (sef hiliogaeth Adda) portreidiadu yr Hollalluog mewn gwaeth lliw nâ'r gwaethaf o ddynion," nid yw yn ddiau yn cyfeirio yn unig ataf fi, ond at Galiniaid yn gyffredinol. Ond gofynaf, pwy ran o athrawiaeth y Galiniaid sydd yn portreidiadu yr Hollalluog yn y fath liw dychrynlyd? Maent yn dâl fod yr Hollalluog yn rhoddi i holl ddeiliaid ei lywodraeth *foddion digonol*, ond iddynt eu hiawn defnyddio, i fod yn ddedwydd. Maent yn dâl nad yw eu gwaith yn camdefnyddio y moddion hyn mewn un ystyriaeth o Dduw, ond yn gwbl o honynt eu hunain. Maent yn dâl nad oes neb o'i ddeiliaid byth yn dyoddef yn y byd yma, na'r byd a ddaw, mwy na haeddiant cyfiawn eu pechodau. Am hyn yr wyf yn gofyn drachefn, pwy ran o'u hathrawiaeth sy'n "portreidiadu yr Hollalluog mewn gwaeth lliw nâ'r gwaethaf o ddynion?" Mae yn wirionedd diymwad fod *dynion yn bechaduriaid*, ac fel y cyfyrw, medd y Bibl, yn agored i goep dragwyddol, "A'r rhai hyn a ânt i goepedigaeth dragwyddol." Yn awr, Mr. Gomer, mae athrawiaeth engenaheidrwydd yn dygu, mai Dduw ei hun yw awdwr y drwg ag y mae yn cyhoeddi y fath goep efnadwy yn ei orhya—Daw yn

* "Equity and Sovereignty," and "Defence of Modern Calvinism," by Dr. Williams; "Letters to the Rev. Thomas Belsham," by J. P. Smith, D. D.; and "Three Lectures on the Elements of Religion," by J. Rogers.

coſpi dynion am yr hyn ag y mae eſe ei hau yn awdwr o hŏno! Barned eich darllenwyr, Mr. Gomer, pa un o'r ddwy athrawiaeth sy'n portreïadu yr Hollalluog mewn gwaeth lliw nŏr gwaethaf o ddynion.

Yr oeddwn wedi dywedyd, "Pan mae Daw yn atal i neb o ddeiliaid ei lywodraeth i syrthio, neu yn adferu neb o'r rhai sydd wedi syrthio, mae yn ymddwyn tuag at y cyfryw nid fel union Lywydd, ond fel grasol Benarglwydd." Mae D. D. yn bwrw fod yr ymadrodd yma yn cyawys "cabledd i radd bell," megys yn darlunio Daw yn "gweithredu yn ol rhyw fympwy, ac nid wrth reol safadwy." Dymunaf genad i ofyn a ydyw Penarglwyddiaeth yn perthyn i Dduw ai peidio? Mae yn sicr fel union Lywydd ei fod yn rhwym i ymddwyn yn *gyflawn* tuag at ei holl ddeiliaid. "Nid yw yr Arglwyd yn gweled yn dda gwneuthur cam â gwr yn ei fater;" ond a ydyw ei *gyflawnder* yn ei rwympo i beidio a gwneuthur *mwy o ddaioni* i neb o'i ddeiliaid nag y maent yn haeddu? Os ydyw, yr oedd Manasse waedlyd, a Saul yr erlidiwr yn *haeddu* cymaint o ddaioni ag a dderbyniasant o law Daw. Mae yn hanfodol i bob brenin *cyflawn* a da ewyllysio dedwyddwch ei holl ddeiliaid, a gofalu rhoddi iddynt y fath gyfreithiau unionag a fyddo'n gymwys, fel moddion, er iddynt fod felly—ond nid oes un brenin yn rhwym i beidio a chyfranu roddion *brenhinol*, os bydd yn ewyllysio, i neb o'i ddeiliaid. Mae y Brenin tragwyddol hefyd yn ewyllysio yn dda i'w holl ddeiliaid—"Mae yn ewyllysio fod pob dyn yn gadwedig," "heb ewyllysio bod neb yn golledig," ac fel un yn ewyllysio i'w holl ddeiliaid fod yn ddedwydd, mae wedi rhoddi y fath orchymynion ac addewidion yn y Cyfryngwr ag sydd yn gwbl addas fel moddion er iddynt fod felly. Ond mae yn ewyllysio cyfranu rhoddiou *brenhinol* i rai, sef y rhai a ragwybu ac a ragluniodd i fod yr un flurf a delw ei Fab ef. Nid yw Daw un

amser yn ymddwyn yn *Benarglwyddiaethol* ond pan y mae yn cyfranu pethau da. Nid yw Daw byth yn ymddwyn yn Benarglwyddiaethol pan y mae yn cœpi ei grenduriaid. Nid yw Penarglwyddiaeth un amser yn peri poen i neb, nac mewn un ystyriaeth yn gwneuthur atwedd i neb. Nid yw colledigaeth neb yn tarddu o ffynon Penarglwyddiaeth; ond o ffynon rasol Penarglwyddiaeth mae achubiaeth pob pechadur yn hollol yn tarddu. Pan mae Daw yn cœpi pechaduriaid mae yn ymddwyn yn *gyflawn* fel llywodraethwr moesol, ond pan mae yn achub pechaduriaid mae yn ymddwyn yn *drugarog* fel Penarglwydd grasol. Gydâ phob dymuniadan da i D. D. y gorphwys

Llanbrynmair.

J. R.

Ni bydd i ni gyhoeddi ychwaneg ar y ddadl hon—y mae ein darllenwyr wedi cael cyfle trwy yr hyn a ymddangosodd eisioes i weled ei natur. Eithr nis gallwn ymadael â hi heb egluro ein meddwl yn ei chylch. Diamheuol yw fod llawer i ddywedyd dros angenrheidrwydd D. D.; eithr nid yw bod llawer i ddywedyd gan ddynion cywreia-gall dros un pwnc, neu yn erbyn arall, yn profi gwirionedd y naill, na gwendïd y llall. Cof gan rai o'n darllenwyr weled rhesymau tra golygus yn Greal y Bedyddwyr, dros brynu cœfyl dall, hirglust, yn pantu yn ei gefn, a'i beulniau yn ddryllfog, yn hytrach nag eu perffath gwbl. Geill dda cyfrwysgall beri i'r gwrthuni mwyaf *ymddangos* yn dra rhesymol. Trachefn, rhaid addef fod rhyw ddirgeledigaethau, rhyw bethau nas gellir eu dirasad yn drwyadl, a'u dilyn i'r pellafocdd mwyaf, ynglŷn â phob trefniant crefyddol. Eithr y mae rhai gwirioneddau mor eglur nas dichen dyn gamysioed o'u herwydd, osi wna eſe hyny yn wirfoddol. Bod rhyw beth allan o le rhwng nefoedd a daear—bod drwg moesol, neu bechod, yn y byd—bod Daw hollalluog, drugarog, a daionus, yn ei oddef, ac ar yr un pryd yn groes iddo, ac yn ei goepi, sydd eithaf eglur, yn macheddau a chaledi dyaion yn y byd hwn, pe na byddai genym ddatguddiad dwyfol; eithr pa ham y goddeir hyn gan Dduw *sacraidd*, yr hwn a fedrai ei luddias yn ddiorchest, sydd fwy nas dichen galluoedd dynol ei lawa angylfyrdd yn y fuchedd bresenol. Bod pechod yn y byd—cœgrwydd o'i herwydd—Daw yn berffath groes iddo—galwad i edifarhau o'i blegid—a maddewant llawn o hŏno gan Dduw, sydd mor eglur, fel nas dichen

dyn a barcho ei Fibl dros funud ei ameu. Eithr yn ol athrawiaeth D. D., sef, bod Duw yn awdwr, nes achos i bob drwg moedol, nis dichen fod hwi mewn un ystyr ar y dyn a gyflawno y gweithredoedd erchyllaf; nid efe yw'r awdwr o honynt, am hyny nis gall fod yn atebol am danynt—ni raid iddo flino o'u herwydd—oferedd yw edifeirwch—swn disylwedd yw maddcuant—nid oes ei cisieu—maddcuant am beth?—am wneud yr hyn a fynai Duw!! Os cospir dyn am bechod, yn ol tuedd naturiol yr athrawiaeth hon, rhaid ei fod yn cael ei gospi yn ol mympwy yr hwn a barodd iddo wneuthur y weithred, er mwyn cael yr hyfrydwch o'i weled mewn poen!! Nis gellir gwella hyn trwy apelio at athrawiaeth adferiad, a gadael bod hōno mor llawned o wirionedd ag yw o gysur i weithredwyr anwired; canys os yw Duw yn cospi dros amser, le'r amser byraf, am beth ag y bu ef ei hun yn achos o hono, rhaid ei fod yn cospi er mwyn cospi yn unig!!—Erchyll athrawiaeth!—Mor wrthun yn ein golwg ni yw'r athrawiaeth hon, fel pad oes fawr perygl i lawer o'n cenedl ei choleddu—y mae golwg y bwystfil yn ddigon i'w cadw rhag dynesu ato; ac nis gwyddom ni pa fodd y gallwn ystyried y rhai a'i harddolo yn eu lawn bwyll.—Goz.

At Olygydd Seren Gomer.

MR. GOMER,—Yr ydych wedi teilyngu diolchgarwch a chyfrifiad mawr gan y Cymry, o ethryb eich diwyd a'ch llwyddianus ymdrech i jedannu Gwybodaeth dyladwy a bendithiol i'r cyfryw. Yr ydwyf yn derbyn eich SEREN lewyrchus yn ei thremyn dyfodedig, ac hefyd yn manwl sylln, ac yn ymddifysu yn ysbïaw ar ragor-gampan amrywiaeth dywenydd, ac amrafael ddoniau eich cobebywr yn gyffredinol: ac o bob newyddion a hyspysladau enillfawr a wasgerir gan belydr eich golepad, yr hyn a dueddo i addurno a dyrchafu cenedl y Cymry yn neillduol, sydd fwyaf derbyniol ac anwyl genyf fi. A phan ddarllenais am ffurfiad y Gymdeithas fawr Gymroaidd, yr oedd llawenydd braidd yn gorlifo'r teimladau dynawi; ac erioed ni chlysw'n newydd gwladol yn dwyn y fath sercheffeithiau; a thebygwn mai drwy gyfrwng eich cyhoeddiad chwi yn unig y cafodd y Cymro uniaith yr anrhydedd o wybod am hanfodiad

ac ansoddion yr unrhyw. Yr oeddwn yn mawr gymeradwyo pob un o'i thestyauan teillwng y flwyddyn a aeth heibio; ac o wir barch i'r Gymdeithas anturiais gynyg fy ngwasanaeth, drwy gyfansoddi Englyn i'r DELYN NEWYDD DANTIO, gan anfon yr unrhyw yn brydlawn i Gaerfyrddin. Yn ganlyniol dyma eich SEREN yn ei chylch dyladwy, yn darllen yn llawn llythyr hanes yr Eisteddfod, 'gan ddysgu fod y Parch. W. Davies wedi enill tri o'r gwobrau; ac yn mysg eraill y gwobrau yn Englyn adgyweiriad y Delyn: yr oedd yr hyspysiad yn ddigon hygoelus a derbyniol, gan fod yr Awenydd gorchestol hwnw wedi bod cyn hyn agos mor aml yn llwyddianus ag y bu yn afluwyddianus. Gohiriais yn dawl ddigon gan ddysgwyl argraffiad diangraiffto ymrysonau'r fath Eisteddfod wiwgo, fel y byddai prawf er boddlondeb cyffredinol o uniondeb y farn ar ddihefyd nesol y Prydyddion: ond o'r diwedd wrth hir glustfeinio a llygadrythu, dyma yn y 46 rhifyn o SEREN GOMER gyhoeddiad o'r Englyn a enillodd yr Ariandlws ar y Delyn; ac ar ei ol dri o rai gwrthodedig, y cyntaf gan Idwal Iwrch, yr ail gan Cambro-Britannus, a'r trydydd yn Englyn anffurfiol yn dwyn fy enw i fel awdwr; gwylltdremai ar hyn, ac ystyriais ychydig, a phan ddeallais mai fy Englyn i wedi ei fradychu ydoedd, synais gan ddiglonedd ac anfoddlonrwydd, ac ebaïs yn orwylt, ni waeth genyf fi bellach pe bai SEREN GOMER cyn belled uwchlaw'r Tŵr Tawdws ag ydyw hwnw uwchlaw Abertawe, a Mr. Gomer hefyd cyfawch uwchlaw Caeorgwion ag yw Caeorgwion uwchlaw Caerfyrddin, a rhywun yn ei oedl ffordd hono, megys y troes Jupiter gynt y duwiau i'r sergynulliad, drwy offerynaeth ei fah Vulcan y gof ddi yn ergydio bellt y darian: canys yr oeddwn wedi cyflwynaw Englyn Unodfudion i'r DELYN NEWYDD DANTIO, perffaith reolaidd a difai, yn ngwynghan holl Feirdd, Dwnedwyr, a Belmriad Cymru. Dyma fo:—

Peiriant i gerddor, *parawd—arcithfa
Yr wythfys a dwyfawd;
Tery eithaf tri wythawd,
‡ Eurlaes gorph i arllwys gwawd.

Ond yr wfftau byllion, yn lle Tery
eithaf tri wythawd (*octave*), dyna
ryw cellyllyn wedi fy arddangos i'r
holl Gymry fel awdwr i'r Tery eithaf
tri wythfawd, yr hyn beth ni feddyl-
iais i erioed am dano, a diau na ddaeth-
ai'r fath gynlldeb byth i'm dychymyg
oni buasai cwhwfanlad **SEREN GOMER**:
pa fodd bynag, gwybydded holl Wyn-
edd, a holl Ddehenbarth, Gwent ac
Ewas, fy mod yn ymwrthod yn egniol
â'r holl anghled am ei gyfansoddi,
canyis nid yw'r darn yna o ymadrodd
yn cydsefyll âg un lythyreg awdurol
yn yr holl fyd, heblaw ei fod yn afre-
olaidd o barth y gynghanedd, ac heb
ddwyn un berthynas â phriodoldeb y
testyn, at yr hyn yr oedd fy ymgyrch
a'm holl anel i yn cysoddi fy Englyn;
ac nis gwn i pa beth a wnaeth i neb
ag sydd yn cymeryd arno ymdrin â'r
Gymraeg synwriawn gyhoeddi'r fath
astuteidd-dra, nid yn unig yn ddigon-
ol i'm cywffyddio i, ond yn ddigon
braidd i beri i'r holl Wyndudfeirdd
teillwng wriddio. Achheblaw hyny, pwy
a roes genad i ysgrifennu *corff* yn lle
corph yn fy marddoniaeth i? Gnawd
ydyw imi ofyn bellach, a oedd di-
cheill fwriadol gan ryw rai yn gwneyd
y fath sarhad ar fy Englyn, gan fod
yn amlwg i bob Bardd fod y tri Eng-
lyn blaenorol wedi eu dyfynu yn deg?
pa beth a allai fod yr achos? a oeddidd
yn ofni fod yr Englyn yn ormod o
rychor i'r cyntaf, yr hwn a enillodd y
tŷws, ond barned y byd Barddonol
eto, pwy a deilyngodd y **GAMP**.—
Dyma'r ddau Englyn i'w gwled:—

I'R DELYN NEWYDD DANTIO.

Plethiadau, tanau tynion—y Delyn
I'r dileg feddyllion;
Odlau saint yw astais hon,
Llais neu fawr llys nefollion.

Quid cynghanedd sathredig, a medd.

* Wedi ei thantio. † Y tri wyth nod
(*octave*), a'u priodawl haner tonau.
‡ Aur, o ran ei llw—*lass*, am ei bod yn
cyrnodd hyd at lawr.

yliau cyffredin ac arwynebol, ac nid
pur briodol i'r testyn sydd yma? bafyd
dwy ffordd sydd i luosogr gair me-
ddwl, sef iau a ion; a barned yr un
a fynoch, ai bachgen ai henwr, pa un
yw'r brif-ffordd.

I'R DELYN NEWYDD DANTIO.

Peiriant i gerddor, parawd—arcithfa
Yr wythfys a'r ddwyfawd;
Tery eithaf tri wythawd,
Eurlaes gorph i arllwys gwawd.

Cynghanedd eithaf newydd, a medd-
yliau gwreiddiol, yn ateb i briodoldeb
natur y testyn, a phrif ddyben Cerdd
Dafawd, sef gwellhau'r deall.

Ni chymeraswn lawer a chyhoeddi'r
sylwadau uchod, oddieithr ar dystiol-
aeth, a thrwy anogaeth amgenach
Beirdd a Beirniaid no myfi, y rhai ni
allant lai na rhyfeddu yn ddybryd at
doddfryd yr Ynadaeth farnol yn
Eisteddfod Caerfyrddin, ac yn ben-
disfadden gam fod Hynesfydd yr oes, a
Henuriad y genedl, sef hen Brif-fardd
maest Morganwg, yn gweithredu yno,
yr hwn a roesai am rymusbrawf o
awenydd a dysg i Gymru, 'ie i holl
Xays Prydain; ac oedd wedi ynill
ymddiried goruwch gyffredinol o ran
ei ymddygiad diwyrnt a didderbyn
wyneb: ond pa fodd, atollwg, y cyd-
synlodd i farnu *gwobrwyr newydd* am
hen *thell* wedi ei mynych sathru cyn
geni Gwallter nac Iolo? sef, Plethiadau
tanau tynion; gellir dyfynu ei swm a'i
sylwedd o agos bob hen rigymlen; ac
mae'n bur amlwg na freuddwydiodd
yr awdur ei fod yn canu i Delyn Da-
fydd gynt, pan ysgrifennodd, I'r dileg
feddyllion, canys ymddangosai rhin-
wedd benaf hono wrth fuddiol i
thymeru meddyliau tristion a llesgion
Saul. Pe gwybuasai'r awdwr hyny
buasai debygol o ysgrifennu, dileg
feddyllion, a bod o'r un farn a'r Bardd
a ganodd fel hyn.

Nefawl gyffuriawl offeryn,—gwrthgerdd
A gwrthgamp feddyglyn;
Ni thrig pruddgiwyf, sorgiwyf syn,
Na'r djaul, lle cano'r Delyn.

Wel tybled mewn difrif, Mr. Gomer,
mai dyna'r cwbl a welir o orechestion

ymrysonawl Eisteddfod Caerfyrddin; ac eiddynt yn tehynga'r fath sylw, y fath webran, ac yn creu'r fath orfoddd, ei nid ydynt hefyd yn werth eu cyhoeddi, mae y cyffwrdd oes a'r genedl gyfranogi o'r wledd a gannolawoch gymaint; canys ni all dysglardeb na buddioldeb Barddoneg dreulio ymaith na diffoddi fal pen canwyll, neu dan elyll, a gobethip fod campau Caerfyrddin yn rhywbeth mwy defnyddiol a pharhaus na owa dryllid o hylor, ac yn fwy sylweddol na dangosiadau lledrithiog rhodreswyr a dewinwyr. Nid yw yr amgyffredion awenyddol hyd yma wedi ymddarostwng i ymryson yn unig am aur ac arian, ond yn benaf clod ac anrhydedd, yr hyn ni ellir ei fwyngau heb dystiolaeth ddiau a diamen o gymwysiadau ac anmbleidgarwch y Barnwyr, yr hyn eto sydd anghion i'r byd Barddonol feddianu heb argraphiad llydan o gynrychiadau Eisteddfodau, o leiaf y ddau gyfansoddiad blaenaf ar bob testyn; a chyn bellod ag y bydd y farn yn union, a hyd foddlondeb i bob ymdechwr anllwyddianus, a deng mwy, o fri a chymertiad i'r Gorenfeirdd a'r Beirnlaid, ac a enya fwy a anogaeth a chalondid mewn ymrysonwyr na holl ariandylsan'r byd; ac a fydd yn fesurau priodol a chynrychol i oleuo ac adeiladu myfyrwyr awenlyd, lle gall pob un weled ei ddiffygion ynngwynneb rhagoriaethau y goreuon. Dyna'r meddion tebycaf, yn fy marn i, i wneyd Crachfeirdd yn Brif-feirdd, Rastynfeirdd yn Gadeirfeirdd, a gorlenni Dehenharth Cymru o Brydyddion a Beirdd cedyrn rheolaidd, megys y Gwilym gynt, ac eraill, oni b'osid yn ymgyfartalu a'r Gogledd; canys mae'n amlyg fod yno yn breswyl llydaw'r defnyddiau mwyaf fel Beirdd sy'n hanfodi heddyw yn Nghymru. Am hynny gwneir yr iawn ddefnydd o'r caniaidau, canys ni thalant mo'n cludo, fel darnau hen grochanau i fwyngyllau Mynydd Paris i'w traws-sylweddau.

Yr ydwyf yn iawusyniol fod Bardd-

oniaeth Gymraeg ar gynydd cryf a pharhaol; gan hynny nid iseldra'r Awdlau ymryson yw'r achos na chyhoeddir hwynt; ac nid dim diffyg haelioni, na moddion acelodau anrhyddus y Gymdeithas bendeigaid hon; nac un amharodrwydd ynddyna hwy i weinyddu pob peth yn ol y cyllan goreu, i ddyddannu, prydferthu, a boddhan cenedl y Cymry, yr hyn yw eu holl a'u hunig ddyben yn ymgorphori; a gwn y mynent er dim fod cyf-iawnder yn llewyrchu drwy eu holl amcanion, a gweithredau eu swyddogion; a chan nad yw y rhan fwyaf o naddynt yn gwybod y Gymraeg yn dryles, na nemor am ei hamsoddiou Barddonawl, mae'n rhaid fod y peth yn sefyll ar sylwyddau y Gorpchwylwyr a'r Barnwyr, &c. ac ni all nad ydyw'r cyfryw yn gydwyddol o iawnder yr haeriadau uchod; ac hyd oni chydysniont a'r fath olygiadau, bydd amheuaeth gyffredinol ynllwyodraethu meddyliu Beirdd Cymru am deilyngdod eu gweithrediadau. Gwelais eu testynau gwiw, y flwyddyn hon i Eisteddfod Gwrepsam, yn nhlith y rhai y mae "Hiraeth Cymro am ei Wlad" yn un. Ni wn i, na nemor o'r Beirdd, ddim llawer yn brofiadol am yr hiraeth lwnw; ond ystyriaeth yr ydym er's dyddiau bellach yn dihoeni gan hiraeth difrif am weled argraphiad harddwych o orchestion Eisteddfod fawr Caerfyrddin, &c. ond os fel hyn y saif, neu yr a yr achos clodfawr hwn rhagddo, bid ddiamen na chaiff y Goruchwylwyr a'r Beirnlaid nemor o waith barnu Arwrgeirdd Beirdd cedyrn a phrofiadol, namyn y cant ar fyr farau a cholffarnu eu hymddygiadau eu barnu; oblegid nid barn tri neu bedwar a allent fod yn bleidiol, ond barn tri neu bedwar ugain ond odid sydd yn Nghymru, sef y Byd Prydyddol yn gyffredinol, ac yna bydd y glod i bob un fel yr haeddo, yn lle bod y cwbl wedi ei ddarn-guddio fel rhyw wyf-redyddiaeth, neu yn cael ei drysori yn ymgudd gwlly y wlad. Bellach, Mr. Gomer, terfynaf, gyda'g ewylls

dai i chwi a'ch SEREN, a dyledus barch i chwi ac i bawb.

ROBERT AB GWILYM DDU,
ELFION.

Nid o herwydd tuedd i fychann neb o o weithredolad swyddogion na barnwyr Eisteddfod gwiwglodus Caerfyrddin y rhoddasom le i'r ygrif uchod, eithr barnasom mai ein dyledawydd oedd rhoddi lle i'r awdwr amddiffyn ei hun, ysgwyneb y cam a gafodd ei waith, a meddyliasom y byddai yn ddywyndd i amryw ei weled, ac y byddai ei ymddangosiad yn gymhellad i gyhoeddiad yr holl gyfansoddiadau boddugol a ddarllewyd yn yr Eisteddfod, am ymddangosiad y rhai yr hiraetha llawer mewn amryw gyrau o'r wlad, ac yn mysg ereill hyud o dda fyddai genym ni i gael cyfie i addurnio ein SEREN & hwy. Am y gwallau difynedig gan ein gohebwr, bai y cysodydd (os bai ydoedd), oedd gosod corff ac nid corph i lawr; ond am *wythfawd* yn lle *wythawd*, &c. felly yr oeddynt yn yr ygrifen a yrrwyd atom ni; o herwydd pa ham, meddyliwn mai boddlon gan ein gohebwr fydd i'n SEREN redeg yn ei chylch arferol, a phaidio ei chwyrrnwthio yn uwch na Chaergwdion. Ean hanner yw cyhoeddi cyfansoddiadau y Beirdd cywrair yn y modd y caffom hwynt, pa un a farnom y byddent well trwy eu cyfnewid neu heidio, gan ein bod wedi cael ein ceryddu cyn hyn am ryfgyu newid sill yn y gwaith, er tybiad o honom fod y cyfnewidiad a wnaethom yn hanfodol i gystrawen yr iaith. Odid na welodd R. ab Gwilym Ddu lawer o Odiau a Phenillion nas gallasid dysgwyl yn rhesymol i neb eu deall ond eu hawdwyr; a bod yr un angenrheidiwydd am eglurhad, neu esboniad, ag oedd am y gwaith ei hun. Dylai pob ygrifenydd Barddoniaeth ystyried ei hun yn atebol am ei waith, canys nid o'n bodd y cymerwn ni gerydd dyledus i wallau pobl ereill. Nid galladwy i ni wybod trwy weled *wythfawd* o'u blaen, mai *wythawd* a feddyliar yr awdwr; gallasem ddychymygu hyny, ac felly gallasem ddychymygu am air neu eiriau ereill.—
GOLYGYDD.

GOFYNIADAU, &c.

Mr. GOMER.—Mae yn ffin genyf fynegi i chwi fod cryf ddaid wedi bod yn ddiweddar rhwng *ty* nghyfeillion a mineu ynghylch y geiriau hyny sydd yn *Lluc. x. 30-37*, am y dyn hwnnwfer drwm ei aflwydd a syrthio yn mysg llathron. Y ddadl yw hyn, beth sydd i feddwl wrth y dyn yn hanner marw, a phwy oedd y Samariad a dosturiodd wrtho, &c. Byddai dda genyf i chwi, neu rai o'ch gohebwyrr deallus; i egluro yr adnoddau uchod,

trwy lawyrch eich SEREN odidog, a hyay mor fuan ag y meddwrch, i'r dyben i'u dwyn i'r un maddwl. Ydwyf, &c.
EFAN TREFORYS.

Mr. GOMER.—Dymunol fyddai genyf weled eich meddyliar chwi, neu rai o'ch Gohebwyrr deallus, trwy gyfrwng eich Seren hardd, pa beth sydd i'w ddeall wrth yr "Aur, ariau, meini gwerthfawr, coed, gwair," a sonir am danynt yn 1 Cor. iiii. 12. yr ydwyf wedi darllen peth gwaith awdwyr, ac wedi clywed rhai sylwadau arnynt. Y meddyliar cyffredin yw, hyd ag yr wyf fi yn deall, mai ordmhadau'r efengyl yw y tri enw cyntaf, ac mai traddodiadau disail yw y tri caw olaf, ac os byddir i adeiladu ar y sylfaen draddodiadau, yna yn ol y 15 adnod, nis gwaeth beth yr ufuddheir iddo gan y bydd efe gadwedig. Onid oes, Mr. Gomer, gan y Pab a'i draddodiadau disail gystal hoddfa ar y golygiad yna a'r Cristion ffyddlon fyddai yu dilyn yr Oen i ba le bynag yr elo; gan ddysgwyl eich sylwadau y gorphwys eich, &c.

Llansamlet.

D. JONES.

Gau fod marwolaeth Crist o' gymaint pwys yn y grefydd Gristianogol, a'r fath rwyman ar ei dyscyblion i gadw cofiadwriaeth o hŏni, trwy dderbyn o'r swper sanctaidd, da fyddai genyf fi ac amryw ereill wybod, ai addas yw i weinidog ac ychydig aelodau fyned i dŷ hŏn aelod fethedig, nas dichon ddytad i'r addoldŷ, a thori bara yao, er mwyn i'r methedig ewyllysgar gael cyfie i gyfranogi o'r swper, er cof am ei Arglwydd? PISTROS.

Pa fodd y cymodir 1 Bren. vii. 26; (lle cawn am y Môr Tawdd, y cywysai ddwy fil o bathau), & 2 Cron. iv. 5. (lle dywedir y cynwysai dair mil o bathau?)—Pa ddull oedd y môr, ai yn hir-gylchaid neu fodd arall?

ANTI-ESEC.

RHIFYDDIARTH.

Mr. GOMER.—Da fyddai genyf os rhoddwch le yn rhyw gwr o'ch SEREN i hyn o rifnodan, modd y galla eich gohebwyrr ddal sylw arnynt, a'u gosod yr un faint o rif mewn deg ffordd bedronglog (*square*):—
891011141516172321222326272829.

Nantyglo.

CYMRU EGWAN.

Yr oedd 120,000 o filwyr mewn brwydr, a daeth gorchymyn oddiwrth eu Cadfridog i'w rhestru yn bedwarongl hir (*long square*) fel y byddai eu hyd a'u lled fel 3 i 4. Yn awr, dymunwn wybod pa sawl un oedd ymhob restr o'u hyd a'u lled; hefyd, pa sawl erw o dir oeddent yn sefyll arno, a bod 3 llathenaid rhwng dyn a dyn.

EGWAN EI DDEALL.

Trefethin, Mynyw.

Barddoniaeth.

MR. GOMER.—A mi ar un noswaith yn ddiweddar yn fy ngwely, tybiwn fy mod yn canfod dull (neu furt) y Cyfarfod Cymrodd a gynhaliwyd yn ddiweddar yn Nghaerfyrddin, a bod y dybenion o hŏno fel y canlyn, sef uno Gwynedd a Deheudir yn un furt, o ran eu Barddoniaeth a'u brawdoliaeth—er cynaf a meithrin bob Dydg Gymreig, hyd eithaf eu deall—yr hyn oedd yn hyfrydwch genyf, ar bob golygiadau. Eithr deffrowyd fi yn ebrwydd gan sŵn neu swfr Morthwyl ap Einion, yn ei waith yn cryddie uwchben Deheubarth Cymru, yr hyn a'm cymbellodd i gyfansoddi y llinellau Barddonawliad, os gwelwch hwyt yn deitwng i'w galw felly. Trwy roddi lle iddynt yn eich SEREN ddyscleirwch, chwi a fodd-
hewch eich darlennydd dianwadai,

Y Gŏg.

ERGYD ar BEN Y MORTHWYL.

MAE Morthwyl mewn hwyl, min hŏr,—
ap Einion,
Yn pwlio'r Deheudir,
Gwall on'dte, in' golli tir?
Nodau gau, nid yw gywir.

Mal tincerdd moel yn teorian—dy enlli,
Dd unlliw a'th hunar,
Gŵr diryw, 'n gyru dy ran,
Rhwth oi gŏg, aracheth gogan.

Gogan Dan. Efan, dyn ufydd,—gweisai,
A Gwilym Fardd ceisydd,
A'n Iolo da, 'n hwyl y dydd,
Wna'th galon, mewn noeth g'wilydd.

Ceginfardd wyt coeg anfad,—dy chwedlau
Dd chwydlyd anwasdad,
Bwrw'n lew ar Bŏr y wlad,
Hen Iolo, yn ei eiliad.

Rhigymwr, chwyrnwr, och oernt—ydwy,
Adyn gwael dy goegni,
Cennad er magu cynni,
Yw mŏl ddŵl, mal dydi.

Gwae helynt i'r gwehilion,—Deheudir,
Diadwyth gyfeillion,
Os a'n gwlad mewn brŏd o'i bron,
A'i thylwyth, dan Forthwylion.

Rhyw bŏrfelusder fawl ysdig—gwyddost,
Yw gweddus ŵr diddig,
Iawn beraidd dŏn, heb air dig,
Na chwythu dim yn chwithig.

Na sen, na chynnen, na chŏs,—na gogan,
Na gwegi hyll atgas,
Na noddŵ dim anaddas,
Iawn diryw, na dyn diras.

Y Gŏg.

Ty Canol, Eglwys Ehan.

Er ei fod gan Einion,
Frodry ddegar ddigon,
A chanddynt dan, os can' hwy lo,
A theulu o Forthwylion:

Mac yn y Deau'r awrhon
Fwrdd auradd o Farddonion,
Myn'd i guro rhai'n heb goll,
Ni thŏl ei holl Forthwylion.

Pan welo Iolo Einion,
(Rhuadaw'r llew sydd greslon),
Fe ddaw ymla'n a'i gŏn heb goll,
A thŏl ei holl Forthwylion.

Dymunwn inau i Einion,
Gadw ei blant a'i ŵyrion,
Os don't i'r De, ni wŏl o'r daith,
Fyth eilwaith ei Forthwylion.

Y GWAL.

MR. GOMER.—Gwr dieithr iawn ydwyf
fi yn eich SEREN odideg, a braidd un
amser y clywir fy llais, heb imi gael fy
aflonyddu gan fraich cyflawnder, neu law
unioedeb, ond yn ymfoddloni bod ar lawr
yn dawel, neu mewn rhyw gongl dywell
allan o'r golwg. Os cydunwch a mi fod
yr achlysur presenol yn galw am ychydig
ffonodion, chwi a roddwch le i'r Englynion
canlynol, ac a foddlonwch

GORDD AP Y PASTWR.

ENGLYNION

AMWYN BRIDD Y DEHEUBARTH,
Yn erbyn Gogan-gerdd anogydesgeir
Morthwyl ap Einion, (dal. 329).

MORTHWYL, mac'n rhaid im' wrthod—
dy wag gerdd,
Ac a gordd roi dyrnod,
A'i phwys arnad a gaff fod,
Neu bastwn am drybestod.

Synodd fy mbea dros enyd,—'rol darllen
Yr ail dorlwyth mwnglyd:
"Deheubarth mewn gwarth i gyd!"
Geiriau bollog, wr bawlyd.

Ac Iolo gyda Gwilym—a Daniel,
Dawnus fydrwyr erddrym,
"Mulod" eu rhoes, mawl di rym;
Anwir d'eiriau, wr dirym.

Trwyddedawg Feirdd tri ddodaf,—sef
Gwilym,
Ac Iolo yn benaf;
* Daniel gu doniol a gaf,
† A Dafydd sydd, orseddaf.

Gwŷr canwyll a phwyll mor ffur—ag a
fedd
Dŏau a Gogledd, wiwdeg eglŵr.

Am gadair, lle cair coron,—mac cannedd
O'm cenedl yn Feirddion,
Gwŷr a chystal gorchestion,
A'u graddau, heb gyraedd hon.

Bu gweled un † Ab Gwilym—yn y De',
Hynod awen gyflym,
Yn cadw'r fro dano bob dym,
Hyd bedwar cant, byw ydym.

Yna daeth Iolo'n union,—a Gwilym,
Deg ciliad i'r goron;
Y ddau agwrdd sydd ddigon
Ddarpar, 'hall bedwar lle bon'.

Ynghaerffyrddin bu dri-nyn,—Dan. Gwilym,

Ac Iolo'n flaenrheb-ddyn,
A doniau'r Gogledd dany'n;
Nid gwarth i Ddeheubarth hyn,

Oni chest ddynnod hyd godwm—o'r blaen,
Ar blaned lygadllwm,
Cof y tri athro thrathwm;
Pa le mae dy lygad plwm?

¶ Cynghorffyn a'th wenwynodd,—a hunan,
Binion, a'th orchfygodd,
Dy ddallu maent ddull a modd,
A lludw'r efel llwyd rywodd.

* Fulcan oedd arian ei wefau—erioed,
A rhaid oedd i'r ++ Pen-lau,
Dafu'r huddugl ++ cadduglau,
O'r nef fwrdd i'r anhooffâu.

Yna bu'n gweithio enyd—A'r §§ Cyclops,
Daelus genedi fygyld,
Un llygeidiog, gryg, grog, gryd,
Yn nws Fesuws hefyd.

Tithau wyt o'r gwaed dethol,—a'th forthwyl
Ryferthwy'n blygeiniol,

Tynnaist dy lygad denol,
A'i enaid ni naid yn ol!

Onid tyn o dy bentaniaeth,—a gwrando
Eu cywreindog fydrïaeth,
Ac o swu eu gwasanaeth,
Glustiau mul, glywaist eu maeth?

Neu archaf i'r hen wreichion—llygadgam,
Lludw genedi echryslon,
A fluwch dwlc yr hen Fwlcon,
Dy serio hyd y sir hon.

Dy benyd i gyd a gadwon',—neu'n fawg
Mi slingaf dy gynffon;
Yn ffam wen caria'r Eion,

Dy groen tew grins hyd hon.

GORON AB Y PARTWY,
Un o Feirdd y Gogledd, a Chyfaill i
Feirdd Deheubarth, a holl Feirdd Cymru.

* Daniel ab Ieuan Ddù. + Dafydd
Sanders. † Dafydd ab Gwilym, un o
Brif-feirdd Cymru yn 1400.

§ Arall bedwar can' mlysoedd. ¶ Cenigen.

** Duw a thad yr holl ofaint.

++ Jupiter, yr hwn ar gyfrif ei anferthwch,
a droediodd i lawr Fwlcan o'r nef!

‡ Blackness of the deep, and colour of
Vulcan.

§§ Prentisiad Fwlc.

HANESION, &c.

CYMRU.

Urddiadau.—Ar yr 28ain o Hydref diweddf, ordeiniwyd y Parch. T. Lewis, yn Mhwlheli, yn weinidog i'r Anymddibynwyr yno. Gweddiodd y Parch. D. Thomas, Penrhiwgaled; traethwyd y rag-bregeth gan y Parch. D. Roberts, Bangor, (Dat. i. 20), gofynwyd yr holiadau arferol gan y Parch. T. Phillips, Neuadd-Lwyd; gweddiwyd yr urdd-weddi gan y Parch. B. Jones, Pwllheli; traddodwyd dyledswydd y gweinidog gan y Parch. T. Phillips, Neuadd-Lwyd, (2 Tim. ii. 15), a dyledswydd yr eglwys gan y Parch. M. Jones, Llanuwchllyn, (Salm cxviii. 25).—Cadwyd addoliad yn y prydawn, pan y gweddiodd y Parch. E. Dafis, Capel-belig; a phregethodd y Parch. T. Dafis, Abertawe, a'r Parch. D. Roberts, Bangor, (1 Cor. ix. 24. Mat. xii. 30).—Ac am 6, gweddiodd y Parch. D. Griffiths, Talsarn, a phregethodd y Parch. W. Jones, Caernarfon, a'r Parch. T. Dafis, Abertawe, (2 Sam. vi. 20. a Mat. xxv. 31).—Yn hwyr y dydd o'r blaen, gweddiodd Mr. R. Owen, Llan-

ffyllin, a phregethodd y Parch. D. Thomas, Penrhiwgaled, a'r Parch. T. Phillips, Neuadd-Lwyd, (Dan. xii. 2. a Dat. iii. 5).

Ar y 15fed o Fedi diweddf, ordeiniwyd y Parch. W. Jones, Anymddibynwr, yn Nghaernarfon; traethwyd y gynsraeth gan y Parch. R. Eferet, Dinbych; gofynwyd yr holiadau gan y Parch. J. Powel, Rhosymeirch; yr urdd-weddi gan y Parch. O. Thomas; pregethwyd ar ddyledswydd y gweinidog gan y Parch. J. Roberts, Llanbryn-mair, (1 Tim. x. 16), ac ar ddyledswydd yr eglwys, gan y Parch. B. Jones, Pwllheli; (2 Thea. iii. 4).—Am ddau, y prydawn, gweddiodd y Parch. E. Dafis, Capel-belig, a phregethodd y Parch. M. Jones, Llanuwchllyn, a'r Parch. J. Brees, Lerpwl, (Esa. xlv. 1. a Preg. xi. 1).—Am chwech, pregethodd y Parch. E. Dafis, Cithan, a'r Parch. R. Williams, Rhosycae, (Salm ciii. 2. a Esa. lxxi. 2).—Bu addoliad yr hwyr blaenorol, pryd y pregethodd y Parch. R. Eferet, Dinbych, a'r Parch. J. Ro-

berts, Llanbrynmair, (Esa. xlv. 5. a Job xxii. 21).

Tair wythnos i'r sabath diweddar, traethwyd pregeth yn eglwys Llaansamlet, gerllaw Abertawe, gan y Parch. D. Risjarts, Curad, oddiwrth 2 Cor. v. 10. ar achos marwolaeth y diweddar Barch. R. Montgomey, Curad Castellnedd, ya yr hon y dangoswyd sicrwydd ac angenrheidrwydd hys gytredinol mewn modd tra chywrair a threfnus, a bod y cyflawn wedi angen yn medd ym ol yr hys a wnaeth yn y corff. Yn ystod y bregeth rhoddodd y Duwinydd teihwng grynoded o gymariad Mr. M. fel Cristion, ac fel Gweinidog o'r efengyl, er mawr foddloarwydd i gynullidfa liosog.

W. H.

BU FARN,

Pythefnos i ddoc, yn 58 oed, y Parch. Moses Williams, o Landyfaen, yr hwn a funsai yn weinidog deallus dros lawer o thyneddau gyda'r Bedyddwyr. Efe a gladdwyd yr Iau canlyuol yn mynwent addoldy yr Aymddibynwyr yn Nghwm Aman; pregethodd y Parch. I. Dafis, Caerfyrddin, yn ei angladd, i glywedigaeth lliaws o bobl.

DIWYGIAD, &c.

Wedi ein cyhoeddiad diweddar, cynhaliwyd amryw gyfarfodydd yn Lloegr dros ddiwygiad yn y Benned, ac amryw gyfarfodydd o'r awyaf cyrifol i amlygu fyddlondeb i'r Llywodraeth. Galwyd cyfarfod gan Faer Wigan, i'r hwn yr ymgynallodd o 81 i 10 mill o bobl, yn achos y dirdra yn Manchester, ac yn yr hwn y oytunwyd ar y llawnfwrriadau arferol mewn cyfarfodydd poblog o'r fath. Ar y 12fed o'r mis diweddar, cadwyd cyfarfod i'r un perwyl gan rydd-ddedilaid Midlsecs, yn Hacney—traethwyd amryw areithiau, ya y rhai y condemnwyd arfogion Manchester—nid oedd y cyfarfod hwn, er ya ymyl y brif ddinas, yn boblog—y cadcirwr oedd yr hen ddeol Cartwright. Cynhaliwyd cyfarfod lled liosog ar yr an achos yn Leicester. Ac am i'r sirydd wrthod galw cyfarfod yn swydd Barr., yn achos Manchester, ymreddodd y bobl i'w gynul hebdau ef—yr oedd hwn yn gyfarfod lled gyrfiol a liosog. Cadwyd cyfarfod tan chyfrifol a liosog gan foneddigion arwydd-ddedilaid swydd Henffordd, ar y 12fed o'r mis diweddar, a chytunwyd yn anafrydig i anerch y Tyw-

ysog Rhagfaw, ac erfyn drno i beri chwillio i'r achos o dywallt gwad yn Manchester.

Yn Llundain, gwrthododd yr Arglwydd Maer diweddar a galw cyfarfod o'r dinasyddion i ystyried achos Manchester, o herwydd pa ham, ar ddydd Mhangel, pan alwodd yr hen Faer hwy ynghyd i ddewis Maer newydd, hwy a ymgangiasant yn rhifedi mawr; eithr yn lle dewis Maer yn gyntaf, hwy a aethant ynghyd a Ynadon Manchester, a chytunasant ar yr angenrheidrwydd i chwillio i'r achos o dywallt gwad yno, er i'r Arglwydd Maer a swyddogion y llys ymdrechun hyd yr eithaf i'w rhwystru. Yn ganlynol i hyn rhoddwyd cyfraith i'r Henadur Walthman, y sirydd Parcins, ac ereill, gan y Maer a'i swyddogion; o herwydd paham cyfarfu y dinasyddion uchod drachefn, a chytunasant ar lawnfwrriadau i gyflawnhau Walthman, Parcins, &c. Yn y cyfarfod hwn methodd Hunt, er ei holl ymdrech, a chael gan y bobl i wrando ar ei araeth.—Yr mae Barnwr y Llys Benadur (*King's Bench*) wedi cenadu i bedwar achos ag sydd yn dwyn perthynas a chyfarfod Manchester, i gael eu profi yno—sef, 1. Achos Mr. Ferrand, yr Ynad Llofruddiaeth, yr hwn mewn modd anarferol a ohiriodd yr Ymofyniad ar gorr I. Lees, o Oldham.—2. Mr. Borrau, yr Ynad, yr hwn a wrthododd dderbyn achwyniad ar filwyr Manchester.—3. Ynadon a boddgeldwaid Cofentri, y rhai a wasgarasant gyfarfod ag oedd yn y lle hwnw trwy orthrech.—4. Gwr bonheddig o Lundain. Dengys hyn fod llys barn yn agored, ie, y llys uchelaf mewn achosion o'r fath hys ya y deyrnas. Pan ddolo yr achosion uchod i gael eu trin, ceir clywed pa beth sydd gan bob plaid i ddywedyd.—Y mae cyfarfodydd heblaw a sawyd wedi cael eu cynnal; talw am ymofyniad beas ynghylch tortyg Manchester, yn Ipswich, plwyf St. Ingo, Llundain—St. Sior Feryr, Southwarc—Barnley—Dalston—Huddersfield—Dewsbury, &c. Y mae ychwaneg o swyddogion mawraidd wedi rhoddi i fynu eu swyddi a achos diwyddiad Iarll Fitzwilliam.

O'r to arall, y mae cymdeithas yn ddi ei starfio yn Birmingham i wrthwnebu cabledd a thurfys, a chynnal yr awdurdodau gwladol. Mewn cyfarfod yn Hertford, cytunwyd yn anafrydig ar au-

anarchiad i'r Tywysog Rhaglaw, i amlygu eu fyddlondeb i'r Llywodraeth. Mewn cyfarfod yn Stafford, cytunwyd i ychwanegu y milwyr lleawl yno. Y mac'r tangrifadon at gynhyddu rhifedi y milwyr yn swydd Gacrlleon Gawr yn fwy nag 8 mil o hunan. Dywedir fod Ardalydd Wolverhampton wedi galw ar ei holl ddeiliaid yn atwr y Mwythig i ymuno a chorff o filwyr gwirfoddol. Mewn amryw o'r siroedd lle y cynhaliwyd cyfarfodydd i gondemnio ymddygiad awdurdodan Manchester, y mac llawer o foneddigion ac ereill gwrthwynebol i'r cyfryw gyfarfodydd, wedi arwyddo papurau i amlygu eu fyddlondeb i'r llywodraeth. Cyfarfu llawer o benedigion ac ereill yn Rhydychen, lle y cytunwyd yn unfrydig ar anerchiad i'r Tywysog Rhaglaw i ddatgan eu fyddlondeb i'r Llywodraeth. Cadwyd cyfarfodydd i'r un perwyl yn Cernyw, Edinburg, a Llinlithgow; eithr yr ydys wedi (neu ynghylch) cadw cyfarfod o natur wahanol yn Cernyw.

Y mac Gweinidogion y llys yn ymroddi erllya Syr Ff. Burdet a chyfraith, am ei anerchiad i drigollon Westminster, yn achos Manchester, swm yr hwn a ymddangosodd yn SEREN GOMER. Y mac Dundee, ac amryw drefi ereill ya yr Alban, wedi cytuno ar anerchiad i'r Tywysog Rhaglaw, i amlygu eu fyddlondeb iddo; a llawer o drigollon dinas Glasgaw wedi cynyg eu hunain i'r Llywodraeth i ddarostwng terfysg. Cynhaliwyd cyfarfod gan benedigion, boneddigion, a rhydd-ddciliaid swydd Gaernarfon yn ddiweddar, i egluro eu fyddlondeb i'r Llywodraeth. Da fuasai genym pe buasai lle i osod yr anerchiad a gytunwyd arno yn sir Gaerfyrddin, crybwylledig yn ein SEREN ddiweddar; yr oedd, yn ein tyb ni, yn gymhwys megys ag y dyllasai fod. Dichon fod rhai yn rhyfeddu pa hwn y mac'r Cymry yn cynal cyfarfodydd i egluro eu fyddlondeb, am nad oes neb yn ameu hyay. Gwir ddigon—eithr am fod y Diwygwyr Gwreiddiol yn hŏf fod lluoedd y bobl ymhob parth o'u tu hwy, cyfarfodydd llosgog o fath y rhai uchod a ddangosai iddynt eu camsyniad, a hyny, ni a obeithiwn, ya brydlawn, heb lawer eu bod yn tueddu i ddangos i'r Llywodraeth o barle i ddysgwyl am gymhorth effeithiol, pe byddai galwad am dano. Dyled pob dyn sydd yn caru

Daw, ei genedl, a'i fadd ei hun, yw amddiffyn Llywodraeth ei wlad; ac yrydym hyderus fod pob graddau o'r Cymry ya yn eithaf parod i hyny, pe byddai angenrheidrwydd. Heb lywodraeth, megys y crybwyllasom amryw weithiau eiddoes, nid oes ddiogelwch i grefydd gymdeithasol, meddianan personol, nac einioes natariol, dros gymaint ag awr. Hynod oedd parodrwydd Crist a'i apostolion i ufoddhan i'r awdurdodau mewn pethau gwladol, end ni chyddfurist mewn pethau crefyddol mewn dim ya groes i'r gwirionedd; eithr nid yw achwyn ar feithiau mewn modd parchus unol â'r ffurlywodraeth, yn arwyddo y gradd lleiaf o anfyddlondeb—pwy bynag a sacro hyny, rhaid ei fod yn ddyn tra anwybodus, neu yn rhagrithiwr gwenieithlyd. Yr oedd Paul yr un mor ffyddlon i'r llywodraeth pan oedd yn myned heibio i'w farnwyr, ac yn apelio at Cesar, ac yn pallu dyfod allan o garchar wrth gals y swyddogion a'i gosodasant i mewn ar gam, heb iddynt hwy ymestwng a dyfod i'w gyrchu allan eu hunain, a phan oedd yn gosod ar ei holl ganlynwyr i ofni Daw ac anrhydeddu y brenin. Os gofynir am y rheswm dros hyny, hawdd yw ei enwyl yr oedd y ffurlywodraeth Rufeinig yn ei ganiatau, ac yr oedd Paul yn gwybod hyny. Gwell gan bianwyr Cristianogtrwydd, a'u gwir ganlynwyr hyd heddyw, oedd goddef pob caledfyd na chodi yn erbyn y llywodraeth, ond nid oeddynt fyth yugwyneb gwasgfa yn peidio defnyddio y rhyddid a ganiateid gan y ffurlymodraethau ag oeddynt yn byw danynt.

LLOEGR.

Mangnelau.—Ar y 6fed o'r mis diweddaf, ysgrifennodd Arg. Sidmouth lythyr, adgrif o'r hwn a yrrwyd at ffaenor neu Arglwydd Rhaglaw pob sir yn y deyrnas, i geisio ganddynt drefnu mesurau i wneuthur yr holl fangnelau (cannons) a ellai fod yn wagaredig ar hyd y wlad, yn ymwl tai boneddigion, neu leuoedd ereill, ac heb berthya i'r Llywodraeth, yn ddiddfaydd, neu beri eu symud i ryw le dlogeth.—Bernir mai y dyben yw, eu cadw rhag y Diwygwyr Gwreiddiol, na byddai y rhai hyny mor ynyd a meiddigedig a chodi yn erbyn y Llywodraeth.

Senedd.—Dydd Mawrth, Tach. 23.—Cyfarfu aelodau y ddau senedd-dy—arthy y Tywysog Rhaglaw, mewn rhwyasc lawredd arferol i Dy. yr Arglwyddi agor yr eisteddfod, am ddau o'r gloch, ac wedi i

Raglefarwr ac amryw seclodau y Tŷ Cyfredin ymdangos, traddodwyd araeth gan ei Uchder Brenhinol, yn yr hon y dywed, ei fod yn ffin am ei fod yn rhwym i fynegu iddynt fod anhwylydeb ei Fawrhydi yn parhau—yr achos o'law y cenedl-wyr ysglyd ar y pryd hwn, yw yr ymddiadau terfysgyl, ag ydynt wedi ffinu cyhyd mewn rhai ardaloedd—a bod ysbyrd yn awr yn cael ei egluro yn hollol efynol i fuddfodraeth y deyrnas hon—ac yna galwodd aranynt i ystyried y cyfryw festrion a allai fod yn angenrheidiol i wrthweithredu a llethu trefniant (*system*), yr hwn heb ei atal a ddwg ddinystr ar y deyrnas. Crybwyllir yr angenrheidiolrwydd o ychwanegu at ein grym milwraidd, a bod hyn wedi ei wneuthur yn y ffordd rataf a ellid, —er bod y gyllidiacth wedi gwaethgu ychydig unwaith, eithr ymdengys ei bod yn gwellhau—hlin genyf y caledi a oddeffir gan y rhai a berthynant i rai o'r llaw-weithfeydd (*manufactories*), eithr hyn sydd ddyledus i amgylchiadau cyfyng gwrfddydd ereill, &c.

Wedi i'r Tywysog Rhaglaw fyned ymaith, cynygodd Iarll Mansers ar fod annerchiad yn cael ei wneuthur i'r Tywysog mewn atebiad i'w araeth raslaw—y mae y wlad mewn cyflwr o'r mwyafr peryglus.

Mewn araeth hirfaith gwrthwynebwdd y cynyg hwn gan Iarll Grey. Yr oedd efe wedi clywed llawer am amgylchiadau peryglus y deyrnas, ac am helaethiad cyfreithiau cospawl; ond dim am dyncwch i symud y beichiâu ar y rhai yr achwynir trwy'r wlad. Efe a addefai fod cydfwriadu yn erbyn y wlad yn hanfodi, y rhai a wrthwynebai efe i'r eithaf, ond credai efe fod y cyfreithiau sydd yn ddigon galluog i wneuthur hyn; ac wrth ofalu am y wladfriaeth, dyllid gofala am ryddid y bobl.—Yr Eisteddfod ddweddaf a ddechreuodd gyda chymaint ymdogaesod o ystyriaeth o ddiwygiadau y bobl, a derbyniodd trwy ddirmygu y genedl, gan osod tri miliwn o bunau at feichiâu y bobl. Ai rhyfedd gan hyn fod y cyfryw driniaeth wedi meithrin yr afonyddwch ag sydd yn ffinu. O gylch Manchester a swydd Gaerfroc, yr oedd y bobl ar newynu. Ai rhyfedd gan hyn fod y bobl yn jaglyfaeth parod i ddynion afonydd? Ac eto yn yr holl gyfarfodydd ond un, yr oedd y bobl yn heddychol, pryd nad afonyddwyd hwy.—Yr oedd efe yn eithaf gwrthwynebol i ddiwygiad y Diwygwy'r Gwreiddiol: ar yr un pryd, yr oedd yn gweled diwygiad yn y Tŷ arall yn angenrheidiol. Blin ganddo ef nad oedd 'on am y cyfarfod heddychol yn Manchester, ar yr 16eg o Awst—a bod Iarll Fitzwilliam wedi ei ddiswyddo.—Am hyn efe a gynygai bod achos Manchester a chaledi y wlad i gael eu hychwanegu at yr Annerchiad.

Atebwdd ef gan Arg. Sidmouth, yr hwn a dywedodd nad oedd yr un dyn a allasai ddywedyd nad oedd perygl yn bod. Yr oeddli wedi ystyried amgylchiadau y bobl, ac herwydd hyn wedi lleihau llawer ar draul filwraidd y wlad—

sefyllfa dufewnol y wlad oedd yn gwlw am gynhulliad presenol y Senedd, i derfynu a oedd eisies ychwanegiad at y cyfreithiau, a'r grym milwraidd. Yr oedd yr hyn a fu yn Manchester wedi ei gamddarlano a'i fwyhaa tu hwnt i'r un achos cyhoedd a wyddai efe am, dano. Yr Ynadon yno ydynt ddynion tra chyfrifol—yr oedd ganddynt bob achos i ddrwydybio y bobl ag oeddynt yn cychwyn yno mewn trefn filwraidd, a banerau, a phigau a'u blaenau yn waedlyd ganddynt—ac hyd y dydd hwn nid oedd cyfraith wedi cael ei rhoddi i'r Ynadon, yr hyn sydd brawf o'u dinitweidrwydd.

Nid oedd y milwyr wedi gwneuthur dim ond eu dyledwydd,—gwrthodwyd pob ysgrif yn eu herbyn gan Uchelreithwyr Lancaster, hyn oedd brawf o'u dinitweidrwydd hwy.

Dywedodd Arg. Ersin, na ddylasai y Tŷ dderbyn yr hanes ag oedd y Gweinidogion yn ddewls roddi o ansawdd a pheryglon y wlad, am mai hwy oedd yn cael eu cyhuddo. Cefnogwyd cynyg Iarll Grey, a chondemniwyd y Gweinidogion, am anog y Rhaglaw i ddiolech i Ynadon Manchester ar dystiolaeth Mr. Hay, ac ynte ei hun yn unjo honynt, gan Iarll Caernarfon ac Ardalydd Lansdown. Pa fodd bynag pan ymarodd yr seclodau, y rhifedi oedd—Dros y Gweinidogion 159—Dros gynyg Iarll Grey 94—Gwahaniaeth 125.

Dadlwydd ar yr un testun yn Nhŷ y Cyfredin hyd haner awr wedi tri boren tramoeth, ac yna cytunwyd i roddi y ddadl heibio hyd y dydd canlynol. Y prif ddadlwydd yr erbyna y Gweinidogion oedd Mr. Tierney, Arg. Milton, Ardalydd Tavistock, a Syr J. Mackintosh—ac o'u plaid yr oedd Mrd. Coss, Cust, Wilberforce, Wortley, Plancet, a Wilbraham—adnewyddwyd y ddadl dranoeth, a phan ymarasant y rhifedi oedd—Dros y Gweinidogion 381—Yn eu herbyna 150—Gwahaniaeth 231.

SPAIN.

Y *Dwymyn Felen*.—Y mae fyraigrwydd y dwymyn felen wedi lleihau cryn lawer yn y wlad hon—rhifedi y rhai sydd yn marw yn myned lai bob dydd.

AMERIC DDEHEUOL.

Cadarnhawyd yr hysbysiaeth a dderbyniwyd yn ddiweddar, sef bod yr Anyddibyniaid, o dan lywyddiaeth Bolifar, wedi cymeryd Santa Ffe, prif ddinas Granada Newydd, ar ei dwy frwydr waedlyd.

CHINA.

Dihenyddir llawer o ddynion agos bob wythnos yn yr Ymroddraeth fawr hon, am gydfwriadu yn erbyna y Llywodraeth; er hyn dywedir fod y cydfwriadwyr yn llosgoi yn lle llethau, a barn amryw ddynion synwrolyd yw fod Chwyldroad ynghylch cymeryd lle yno.

HYNODRWYDD.

Deuar-gryn.—Cymerodd daear-gryn dychrynnydd ac anghueol iawn le ar yr lloeg o Fehesfn diweddf, mewn gwlad lle na phrofwyd nemawr o'r fath beth o'r blaen, sef holl diriogaeth *Kutch*, gwlad ag rydd i'r Gorllewin Ogledd i Bombay, i iaith yr hon y mae'r Bibl newydd gael ei gyfieithu gan Genhadon y Bedyddwyr, yn yr India Ddwyreiniol, yr hon a gyn-wys amryw dref a phentrefi. Llwyd ddinystriwyd *Bhoj*, y brif ddinas, a chladdwyd dwy fil o'r trigolion o dan y tai syrthiedig, y rhai a ysgydwyd ac a ddyeithrwyd gymaint, fel na wyddai y rhai dihangol pa le i gloddio am gyrfi eu perthynasau. Yr oedd y milwyr Brytanaidd, ag oeddynt dan lywyddiaeth Syr W. Keir, yughanol y diwyddiad dychrynnydd hwn o eiddo natur; gwelsant ddinas *Bhoj* ar y naill du, ac amddiffynfa *Bojia* ar y tu arall iddynt, yn cael eu llwyr ddinystrio, eithr trwy drugaredd ni chawsant hwy nemawr niwed. Syrthiodd llawer o dai, a chollwyd bywydau lawer, mewn trefi ereill. Teimlwyd cryndod amryw ddyddiau ereill.—Mor ddiolchgar y dylai trigolion ein gwlad uchel-freiniog ni fod i Ddaw Rhagluiaeth, am ein harbed, pan ydym yn clywed am y dychrynfeydd sydd yn ymweld a theyrnasedd ereill.

Trych-bryfed.—Mewn llythyr, a ysgrifenydd Gorph. 19, 1819, o *Green Bay*, Triogaeth Mich, Unol Daleithiau, rhoddir hanes rhyfedd am gymylau o drychbryfed (*insects*) a ymwelodd â'r wmd hono, nid anhebyg i'r heidiau a dywyllodd yr awyr cyn hyn yn yr Aipht. Dywedir eu bod yn cuddio holl wyneb y ddacur, ac mewn ystyr llythrenol yn tywyllu yr awr, y lleuad, a'r ser, nes per i'r nosfod ymddangos fel ar ddiwrnod tywyllaf gan gymylau—gan lenwi yr awyr ymhob parth cyn belled ag y medrai y llygad ganfod, ac mor agosod at eu cylodd a haki fawr o wenyn—cacau cylid a'u fâd wedi eu llwyr ddinystrio—coed wedi eu gorchuddio ganddynt, a'u canghenau yn plygu a thori gan eu pwysau. Yr oeddynt o gyfch tair modfedd o hyd. Yr oedd miliwnau ohonynt yn marw bob awr, nes amhuro yr awyr gan eu sawyr. Dywedir fod anifeiliaid, moch, a'r indid, yn eu bwyta, ac yn tewychu arnynt.

Ci hynod o wasanaethgar.—Yn y mis diweddf, dymchwelwyd cwch, yn angorfa Yarmouth, gan wynt uchel a môr chwyddedig, yn yr hwn yr oedd un dyn. Mewn munudyn neidiodd ci a berthyn i Mr. W. H. Smith i'r môr, ac wedi cryn ymdrech ef a lwyddodd i dynu y dyn o dan y cwch, ac a'i dalodd uwch y dwfr, hyd oni thafodd tòn ddedwydd ef ar y bad, oddi ar hwn y cymerwyd ef yn ddiogel. Yna nofodd y ci ar ol y rhwyfaau a het y dyn, y rhai oll yn un ac un a ddygodd efe i dir.—Achubodd y ci hwn, ychydig o'r blaen, blentyn 6 mlwydd oed o'r afon.

Troseddau, Dygwyllyddau, &c.

BRAWDLYSOEDD.

Deidfyrdwyd y gwrthgredwr haerllug a digywilydd *Carlile*, crybwylledig yn ein rhifyn diweddf, am gyhoeddi a pharhau gwerthu llyfrau y feldith, a ysgrifenydd gan *T. Pains*, &c. i dalu 1500 punt o ddirwy, a chael tair blynedd o garchariad, yn daledigneth am ei ymdrechriad niweidiol i ddiryngu y grefydd Gristianogol.—Yn yr un Llys, sef y Llys Benadur, (*King's Bench*), deidfyrdwyd Syr Manasseh Lopez am lwgr-wobrwyo (*bribery*) rhydd-ddeiliaid yn Cernyw a swydd Defon, ar amser yr etholiad diweddf, gyda dyhen i gael personau a fynai efe ac ereill i'r Senedd, trwy rinwedd y cyffwrwobrau, i dalu 8,000 punt o ddirwy am y trosedd yn Cernyw, ac 21 mis o garchariad; ac am y trosedd yn swydd Defon, 2,000 punt, a thri mis ychwanegol o garchariad. Gwelwn oddi yma ardd. rhawgrwydd ein ffurlywodraeth, yr hon ni oddef i neb gael eu dewis yn Seneddwyd trwy lygreddigaeth arian; ac er ei bod yn dra thynner, ni chaniatâ i neb gelyniau crefydd i waradwyddo sylfaen ein gobailth am wlad sydd well, pan fyddo raid myned o'r byd hwn. Dichon gwrthgredwyr feddwl a fynont, eithr rhaid iddynt gadw y cyffwr feddyliaid iddynt eu hunain, neu rhyngddynt eu hunain a'u meistriatan; ni oddef iddynt dramgwyllydd Cristionogion trwy eu cyhoeddi.

Ar y 23ain o'r mis diweddf, llosgodd plentyn i William Miles, plwyf Henllys, Mynewy, yr hwn oedd wedi ei adael yn eageulus yn y tŷ wrtho ei hun. Ymaffodd y tân yn ei ddillad, a llosgodd mor druenus fel y bu farw ymhén pum awr. Rheithfarn—*Morwolaeth ddamsaciniol*.

Ar y 25ain o'r mis, llosgodd plentyn arall, i Thomas Whitaker, plwyf Llanfihangel Llantarnam, Mynewy. Gadawodd y fam y plentyn hwn, yughyd ag un arall ag oedd ieuangach nag ef, yn y tŷ tra yr oedd hi yn myned i dŷ cymydog i brynu brawd a chosyn. Hi a dystiodd a'f laen yr Ynad Elofruddiaeth na fu hi hancr awr o'r tŷ cyn dychwelyd; a thrâ yr oedd hi ar y ffordd, cyfarfu a'r plentyn ieuangaf yn dyfod i fynaegi iddi fod arfedog ei frawd ar dda: ar hwy hi a fwridded ei baich i lawr, ac a redodd hyd y gallodd; ond, galarus yw adrodd, pan gyrrhaeddodd y tŷ, cafodd ei phlentyn yn gorrmarw! Yr oedd ei ddillad wedi llosgi yn llwyr, a'i gorff hyd nes oedd fel glôyn! Yr oedd pob un o'r ddau ddyddeddydd hyn o 4 i 5 mlwydd oed. Yn yr Ymofyniad fe gynghorodd yr Ynad (sef ein gwladwr dyngar Wm. Brewer, Ysw. Cns newydd) i rieni fod yn ofalus am eu plant; ar ol i'r Mawredd eu rhoddi mat ein dyledswydd yw bod yn ofalus am danynt, a'u hamddiffyn hyd y gallom. Efe a gondeiniodd hefyd y ffordd falch bresenol o ddilladu plant â defnyddiau llin, y rhai sydd mor niweidiol am eu bod mor barod i ymafnyd mewn tân.—Hefyd,

ete a ganmolodi yn fawr yr hen ffordd o ddiflachu plant & defnyddio gwlan, am eu bod yn fwy cynnes mewn tywydd oer, a llawer yn llai peryglus gyda than: hefyd, ete a gynghorodd rieni i beidio, er dim, gnaad eu plant yn eu habseoldeb o hyd cyrhaedd yr elfen ddimystriol; mai gweli bob amser eu caued allan o'r tŷ er diogelwch.—Ysgrifenydd cyngorion yr Ynad i'r dyben i fod yn rhybudd i ereill; os cymerrir, gallant fod yn ail achosion i arbed bywydau rhai.

Rhybudd i Adelladwyr.—Torodd tan allan yn ddiweddar mewn tyddyndŷ, plwyf *Abbey Dore*, swydd Henffordd, a llosgodd cryn lawer o ddodrefn, cyn y gallwyd ei ddielfodd. Nid oes ychwaneg na thair blynedd oddi ar adeiladwyd y tŷ, ac er gwarth i grefftwyr sir gymydogol, dygweddodd y tro dychrynlyd yn unig o achos lldynt hwy adael pen dan o'r trawstiau o fewn i fodfodd i'r mygdwll, a'i gaddio & llechfaen denau, y rhai ys awr a gymerasant dan.

Dirwy.—Dirwywyd Enoch Morgan, yn Abertawe, mewn lŷa, a chostiau, am adael ei grefŷ a'i fên ar y ffordd fawr, heb ei fod gyda hwynt; ac mewn swm o'r un faint am nad ordd enw perchen y cart yn arlliwiedig arni.—A gyrwyd pedwar o lanciau yr odyn galch (sef rhan o'r sin-

ŷai sydd yn bwyta a chysgu wrth yr odyn galch yn y dref hoes), i'r cospdŷ gwaith, fel diffeithwyr a gwibiaid, hyd y brawdlys nesaf.

Gwerthu Gwraig.—Dedfrydwyd dyn yn Llanllien, yn y brawdlys diweddar, i ddyoddef chwech mis o garchar, am dywys ei wraig mewn cebydr, a cheisio ei gwerthu yn y farchnad gyhoedd yno.

Cyseg-gapellad.—Torwyd i eglwys Llansamled, gerllaw Abertawe, yn ddiweddar, a lliedratwyd oddiyno dri offeren-grys, dau liai bwrdd, ychydig win, a rhyw gymaint o arian.—Gobeithir y ceir allan y troseddwr yn fuan.

Gyrynat.—Ar 21ain o Fedi diweddar, ymwelwyd ag ynys St. Thomas, yn yr India Orllewinol & gyrwynt mwy dychrynlyd nag y medr y trigianydd henaf goŷo; dystrywyd y cloddiau, dynoethwyd y tai, a chwythwyd llawer o dai i lawr yn llwyr; a 77 o longau, a 26 o gwchaa, wedi soddi, neu eu dryllio yn ddarnau, a llawer o fywydau wedi eu colli; a cyrs y siwgr wedi eu dinystrio.

Bars bychan.—Yn ddiweddar dirwywyd amryw bobyddion yn Aberhonddu, mewn symau gwahanol, am gynyg bara rhy fach o bwysau ar werth.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

Derbynwyd ysgrifau Ned Cwpan Sych; Siencyn Weddaidd, ben Amseroni; Un o'r rhai Lleiaf; Pencodfoel; E. Francis; T. Thomas; P. A. Môn; Iago Tyfchrug; Morhwyl ap Einion; Thomas Roberts, Llwyrrhuddol; D. D. Merthyr; a Howel ap Gwilym.

Ymddengys D. D. ar *Gwyddod*, y cyffe cyntaf. Dichon ef fod yn sicr, y derbynir yn ddiolchgar, bob ysgrif o gyfansoddiad ysgrifenydd mor fedrus ag yw ef, oni bydd ar destun, ag y bydd eis *Gwyddod* yn tystiolaethu mai gweli peidio ei chyhoeddi.—Hefyd, *Ogof* T. R. Llwyrrhuddol, mor gynted ag y gallir.

Gwall yn ein rhifyn diweddar, tudal. 59, colofn 1, yn lle *Pont odidog*, darllen "pont didog" h. y. Pont gadwynog.

Byspysiad,

Y CYHOEDDIR AR FYRDER,

GAN D. JONES, TREFFYNON,

AIL ARGRAFFIAD O'R

CASGLIAD O SAITH CANT O HYMNAU.

AT YR HWN Y CHWANEGIR

YNGHYLCH Haner Cant o Hymnau addas i'w defnyddio mewn Cyfarfodydd Cenhadawl, Ysgolion Sabathawl, &c. Ac hefyd Egwylldorion, Cerdoriaeth (*Ganwt*); a amcenir er anog canmoladwy manylgais, ac ymdrech mewn pobl ieuainc, i ddysgu peroriaeth sanctaidd.

Pris 4s. i dangrifwyr, i ereill 4s. 6ch. I ddyfod allan yn rhanau, 6ch. a 1s. y rhan; neu ynte, (megys yr amlygodd rhai en dymuniad, yn ol ymddangosiad y cyngiaduau, i gael) y llyfr ar unwaith yn gyflawn. Yr hwn a gymere i fod yn atebol am wrth o lyfrau, a gaff y nawfed am ddim.

Bydd y Cyhoeddwr yn wir ddiolchgar i neb gweinidog nen gyfalli a wneio yn adnabyddus yr amcan hwn yn ei gwyddogaeth, ac anfon mor gynted ag y byddio gyflwynu, nifer yr eawau fydd am dderbyn y llyfr, a pha fodd, yn rhanau, neu yn gyflawn ar unwaith.

Treffynon, Tachwedd, 1819.

ABERTAW: Argraffwyd a Chyhoeddwyd gan I. HARRIS, Hwl-Fecr.

TRA
MOR,

TRA
Brython.

NEB
DDUW,
HEB
Bdwm.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, RHAGFYR 15, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

COFIANT

P diweddar Barch. T. Thomas,

PECKHAM, LLUNDAIN,

TRANCEDIGAETH YR HWN, YN YR 61AIN FLWYDDYN O'I OEDRAN, A
GRYBWYLLWYD YN RHIFYN 46, DAL. 332.

Yr oedd Mr. THOMAS yn fab i'r diweddar Barch. Timothy Thomas, o Aberduar, swydd Gaerfyrddin, awdwr y llyfr tra buddiol a elwir y *Wig Wen*, a rhai llyfrau ereill, yr hwn a fu farw er ys hanner can' mlynedd yn ol, coffadwriaeth yr hwn sydd eto yn werthfawr gan rai hen beremion ag ydynt eto yn fyw; a brawd i weinidog presenol yr eglwys uchod, yn dwyn yr un enw a'i dad. Ganed Mr. THOMAS y 5ed o Fawrth, 1759, ac efe a dderbyniwyd yn aelod o'r un eglwys yn lled ieuanc, yr hon oedd y pryd hyny dan ofal ei ewythr hybarch, y diweddar Secaria Thomas. Ar anogaeth yr eglwys efe a aeth, yn y mls Gorphenaf, 1777, i Athrofa y Bedyddwyr yn Nghaerodor (*Bristol*), ag oedd bryd hyny dan ofal y Parch. Huw

a Chaleb Efans, a James Newton; yno efe a fyfyriondd er llawer o fantais iddo ei hun hyd yr haf yn 1780, pryd y gadawodd yr Athrofa; ac wedi treulio agos i flwyddyn gydag eglwys y Bedyddwyr yn Pershore, ar farwol-aeth eu gweinidog, y Parch. Dr. Ash, awdwr *Ieithadur Saesneg*, (*Ash's English Grammar*), efe a ordeiniwyd yn weinidog iddynt, trwy weddi a gosodiad dwylaw, gan ei ewythr henaf, y Parch. Joshua Thomas, Llaullieni, awdwr y gwaith gorchestol hwnw *Hanes y Bedyddwyr*. Pregethodd y Parch. Dr. C. Efans ar ei ddyledswydd mewn modd tra dwys a difrifol.

Yn hydref y flwyddyn 1781, priododd Mr. Thomas â merch ieuengaf Mr. Moseley, diacon tra theilwag o Eglwys Heol Cannon,

Birmingham. Wedi treulio o hono saith mlynedd yn Pershore mewn cymeriad difrycheulyd, aeth ei sefyllfa yn anghysurus o achos dadl anedwydd rhwng daŵ deulu cyfrifol perthynol i'r gynulleidfa, rhag yr hon yr ymdrechodd efe gadw hyd ag oedd ynddo, gan ofni mai ymraniad fyddai y canlyniad, yr hyn yn wir wedi hyny a gymerodd le, efe a farnodd mai deethineb oedd iddo ymadael. Tua diwedd 1787, efe a ymwelodd â'i gyfeillion yn Llundain, ac a bregethodd gyda chymradwyaeth cyffredin, yn y rhan amlaf o areithfeydd ei frodyr yn y brif ddinas. Gwahoddwyd ef i fod yn weinidog i eglwys o'r un enw ag efe ei hun, *Mill Yard, Goodman's Field*, yr hon bryd hyny oedd heb fugail; yn yr haf, 1788, efe a dderbyniodd yr alwad; ychwanegwyd cryn lawer at yr eglwys dan ei weinidogaeth, hyd y flwyddyn 1795, pryd y llosgodd yr addoldy trwy ryw ddygwyddiad. Hyd oni adeiladwyd yr addoldy o'r newydd, cyfarfyddai Mr. Thomas a'i gyfeillion i addoli bob Sabath yn yr hwyr yn addoldy y diweddar Mr. Booth, (awdwry llyfrau rhagorol *Reign of Grace.—Glad Tidings to perishing Sinners, &c. &c.*) Y cyfnewidiad hwn a drodd allan yn anfanfeisiol i achos Crist yn eu mysg; pa fodd bynag, parhaodd eu hundeb mewn addoliad cyhoedd hyd ganol yr haf, 1799, a'r pryd hyn efe a beidiodd. Gan nad oedd gan Mr. Thomas yn awr ddim gofal gweinidogaethol, yr oedd yn rhydd ei law, a chydâ'r parodrwydd mwyaf y cynorthwya ef ei frodyr, neu eglwysi heb weinidogion, yn y rhai yr oedd athrawiaethau gras â'u heffaith yn dderbyniol. Bu hyn yn fodd i'w ddwyn i blith amryw gymdeithasau a theuluoedd, yn y rhai ychydig o weinidogion, neu

neb, a berchid yn fwy cyffredin; ac mewn cyfarfodydd o weinidogion efe a ystyridd gyda'r blaenaf. Nid nemawr o weinidogion y brif ddinas a gawsant alwad i gyhoeddi ychwaneg o bregethau a draddodid mewn cyrddau gweinidogion, nag efe.

Wedi cystudd hir a thrwm, symudwyd Mrs. Thomas, yn hyderf, 1808. Eithr yr oedd iechyd ac ymddangosiad Mr. Thomas yn gyffredin yn gyfryw, fel y gallasid meddwl y buasai ei einioes yn cael ei hestyn yn dra hir; ond Efe, yr hwn nad yw ei feddyliau fel yr eiddom ni, a benderfynasai fel arall. Ymosododd anhwylder tufewnol arno yn y mis awst diweddar, yr hwn a weithiodd glefyd melyn, yr hwn a gynhyddodd arno, ond nid i'r fath raddau a pheri i'w gyfeillion nac ynteu i feddwl fod perygl gerllaw, hyd nes oedd o gylch pythefnos cyn ei farwolaeth. Tri diwrnod cyn trengu, gan wybod fod meddygon yn arfer cysuro y cleifion dan eu gofal, trwy amlygu gobaith lawer cryfach nag y maent yn feddu eu hunain, efe a daer gymhellodd y rhai a ymwelent âg ef i fynegi eu meddyliau yn ddiweniaeth ynghylch ei achos ef; y rhai, wedi ymgynghbri ynghyd, a roddasant ar ddeall iddo, nad oedd eu gobaith yn myned ymhellach nag yn unig ei bod yn bosibl iddo wellhau. I hyn efe a atebodd yn dawel, "Ewyllys yr Arglwydd a wneler." Ac oddiar hyny ei holl feddyliau oeddynt ynghylch y cyfnewidiad pwysig ag oedd yn uesau. Efe a lefarai gyda llawer o hyfrydwch am yr efengyl, yr hon a ymdrechasai efe yn fyddlon i'w phregethu, er iechydwriaeth i bechaduriaid, gan ychwanegu, "Efengyl sanctaidd—efengyl sanctaidd yw hi." Rhybuddiodd yn y modd taeraf ei blant anwyl, ac ereill o'i gylch,

i beidio eageulúso *iechydoriaeth gymaint*. Yn mysg amryw ddywediadau ereill a ddynodent sylfaen ei fydd a diysgogrwydd ei obaith, efe a ddywedai ddau neu dri diwrnod cyn marw, "Mys a wn i bwy y credais, ac yr wyf yn hyderu y dichon efe gadw yr hyn a roddes ato erbyn y dydd hwnw; (y geiriau a helaethwyd arnynt wedi hyn mewn pregeth yn achos ei farwolaeth, gan ei gyfaill mynwesol, Dr. Newman), ac at yr hyn yr ychwanegodd yr adnod ardderchog o eiddo y Dr. Wats, yn Salm lxxi.

"By long experience have I known
Thy sovereign power to save;
At thy command I venture down
Securely to the grave."

CYFIRITHAD D. JONES.
"Trwy brofedd hîr adwaenw i
Dy allu di 'wreidd;
Anturiaf wrth dy arch i lawr
Tr bedd a'r priddlawr obry."

O'r hwyr dydd Sadwrn ni ddywedodd efe ond ychydig, gan fod ei nerth yn gyffredin, a'i allu i lefaru yn groyw yn gwaethygu yn raddol, ac ymron yn anghanfodadwy, hyd o gylch 15 munud cyn 8 boreu dydd Llun, pryd, (megys y dywedodd ei fab mewn llythyr at ysgrifenydd hwn), "un ochenaid dawel ei rwymau a ddrylliodd," (*one gentle sigh his fetters broke*). Y fath oedd gras Duw a eglurwyd yn ei galon, diysgogrwydd ei fydd, a bywiogrwydd ei obaith, fel na ellasai neb o gylch ei wely angen lai na dyweddyd, "Marw a wnelwyf o farwolaeth y cyfiawn, a bydded fy niwedd fel yr eiddo ef."

I'w gyfeillion lliosog mewn pellder, yn neilliduoel yn Nhywysogaeth Cymru, gellai fod yn foddhaol i glywed i gorff Mr. Thomas, y dydd Llun nesaf wedi ei farwolaeth, gael ei gladdu yn Maes Bunhil, lle y daw i'r lân ar foren yr adgyfodiad yn gorff ysbrydol a gogoneddus, ynghyd âg ereill

sydd yn awr yn trigo yn yr un mân, gydag Owen a Wats, Bunyan a Gil, Gifford a Stenet, a lliaws ereill ag ydynt wedi huno yn yr Iesu.

Yn ei angladd, megys yn eiddo Stephan, llawer o wyr bucheddol o amryw gynulleidfaoedd, a gwa-hanol enwau, a alarasant o'i herwydd, tra yr oedd ei gyfaill, Mr. Griffin, yn traethu araeth dra pherthynasol, yr hon, ynghyd â phregeth Dr. Newman, megys y dysgwyliwn, a argreffir, ynghyd â Chofiant, yn y *Baptist Magazine*, lle y dysgwylir hanes helaethach am dano ef.

Fel yr arwydd olaf o barch i'w ran farwol, cynaliwyd y broethyr arwyl (*psall*) gan y Parch. Dr. Rees, Henaduriaethwr, Parch. Mr. Innes, Anymddibyniad, a phedwar o weinidogion, y Beddyddwyr; y rhai hyn, ynghyd â mintal o weinidogion a boneddigion, mewn chwech o gerbydau galar, a lliaws o ereill, wrth y bedd, ac wrth glywed ei bregeth angladd y nos lau ganlynol, yn Mhetryal Dyfnaint (*Devonshire Square*), a alarasant o ddirif, "am na chaent weled ei wyneb ef mwyach." *

O, benyd berfyd yrfa!—efe aeth,
Er hiraeth o'r hwyfa,
Thomas, fwyn wr, a thyma
Ddiwedd dyn o duedd da.

Ddoe yr oedd yn dda ei rym—yn meddi
Rho'i 'madrodd yn gythym,
Heddyw yn fud, enhyd ym,
Gwall i Gred gollir awgrym.

Galar y sy gwl arw a sôn—dra thaw
Rhy drwm i'w gyfeillion,
Briw ceuledd a brow calon,
A gloes oer i Eglwys Iôn.

Glynu a wnaeth yngoleuni—r efengyl,
Er rhyagu bodd Celi;
Yn ei farn nid oedd tyrni,
Cryf iawn oedd o'n crefydd ni.

Drwy ras ei gariad, drysau agorodd,
Dwyn mlaen achosau dyna lle chwyrnodd,
Dra llawn y medrai droellau ymadrodd,
Dyben da ethol, Duw a'i bendithiodd,
Deau chwiliat, a chwalodd—dyswyllwch,
Di dol dirgelwch, da dewr ei gwledd.

101
Dewr Llan-5-0-0.
* Protestaniaeth.

DYN DEDWYDD, A'R CRISTION CYWIR A DIFFUANT.

GWEGI EI GYMREIGIO GAN GOMERO O FRECHEINIOS.

(Parhad o Tu dal. 280, Llyfr I.)

Y Cristion cywir yw gwas Duw, maistr y byd, a'i ddyn ei hun; rhinwedd yw ei orchwyl, myfyrdod ei ddi-fyrwch, boddlonrwydd ei orphwysfa, a dedwyddwch ei wob. Duw yw ei dad, Crist ei Arglwydd a'i achubwr, yr Ysbryd Glân ei sancteiddydd a'i ddyddanydd, yr Ysgrythur ei dywysydd, y saint ei frodyr, angylion ei os-gordd, nefoedd ei artref, a lle ei bres-wylfa dragywyddol.

Y mae yn cael ei gymell o angenrheidrwydd i gymeryd y byd yn ei ffordd tua'r nefoedd, ond y mae yn cerdded trwyddo mor gyflym ag y gallo, gan ynwasa ymlaen tua'r nodd, am y tiws neu'r camp o uchel alwedigaeth, a'i orchwyl penaf ar y ffordd yw gwnenthur ei hun ac ereill yn ddedwydd. Y mae ei wob yn sicr, (Mat. xxiv. 40), Gwyn ei fyd y gwas hwnw, (bydded ef hên neu ieuanc), y caiff ei Arglwydd ef pan ddolo yn gwnenthur felly.

Ac yn awr, ddarlennydd ystyriol, myfyria ar y pethau hyn yn aml, ac na fydded hyn i ti fel cwmwl y boreu ac fel gwlith boreuol, yr hwn yn fuan a ddiſana; herwydd mae llawer o grefydd a rhinwedd yn gynywsegid yuddo. Canys gwir natur crefydd ydyw fydd yn troi yr enaid trwy edifeirwch oddiwrth y cnawd a'r byd i garu, canmol, ac ufuddhau i Dduw, mewn llawn obaith am y gogoniant nefol. O! gan hyny, ystyriwch gariad rhyfodd Duw yn Nghrist, a sicrwydd a mawredd y gogoniant nefol, a bydded i ni alaru am bechod, mor belled ag y byddo hyny yn tueddu i fawrhau gras, ac i lanhan a diogelu'r galon a'r bywyd, ac i fyw yn hyfrydwch dianwadad eartied dwyfol, a diolchgarwch gorsol.

edduw i'n Creawdwr, Prynlawdwr, a'n Sancteiddiwr; ac mewn cred a gohaith o fywyd dragywyddol, ac o gariad at Dduw a dyn yn gwned yr holl ddaioni a allwn yn y byd i gorff ac enaid—byn yw gwir grefydd. Gair o gyngor ac addysg, (Galar. iii. 40), "Ceisiw a chwillwn ein ffyrdd, a dychwelwn at yr Arglwydd."

Ha wyr! mewn gwirionedd nid yw ein einioes ond byr, mae ein eneidiau yn werthfawr, a'n gwaith yn fawr, a llawer heb ei wneuthur, mae amser yn brysio, yr ydym wedi colli llawer eisoes, mae uffern yn ofnadwy, nefoedd yn ogoneddus, a'r hyn oll a ellir wneud i'n heneidiau, rhaid ei wneud yn awr, canys nid oes na doethiheb, gwybodaeth, na sancteiddrwydd yn y bedd, lle'r ydym bawb yn myned. O! na wryp yn iawn pa faint mae bywyd o hollol ymostyngiad ac ymroddiad i Dduw yn tueddu tuag at farwolaeth dawel a chysurus, ni fyddem fyw yn wahanol i'r modd yr ydym; Luc xii. 40. geiriau Crist tel hun, "A chwithau, gan hyny, byddwch barod, canys yr awr ni thybioch y daw Mab y-dyn." Math. iii. 2, "Edifarhewch, canys nesaodd teyrnas nefoedd."

Ddarlennydd, fel ag yr wyt yn caru dy gysuron, dy fydd, dy obaith, dy ddiogelwch, dy enaid, dy Grist, a dy dragywyddol orphwysfa, câr dy Ffibl, darllen, myfyria, ufuddhâ, a glŷn yn agos wrth yr ysgrythar, yr hon sydd yn alluog dy wneud yn ddoeth i iechydwr iaeth dragywyddol, a bydded i bawb sydd yn caru ein Harglwydd Iesu Grist mewn purdeb gael eu dyddanu, yn synied yr un peth, yn heddychol, a Duw y cariad a'r heddwch fydd gyda chwi. Byddwch wych.

Y Cristion gwirioneddol a duwiol ar ei daith,
Er iddo brofi gofud a gwendid lawer gwaith.

Ei galon sydd mewn heddwdh, tawelwch sy'n ei wedd,
Mae'n teithio trwy bob d'rysni, heb ofni safn y bedd.

Mae anian cywir grefydd yn dwyn llawenydd llawn,

Mae'n sylfaen gwir foddlondeb, siroldeb cysur iawn,

Gwynfydd ei dedwydd berchen, sydd lawen yn ei le,

Mae ef yn wir yn aros yn agos at y ne'.
D. Ddu.

Mr. GOMER.—Y mae Gweinidog y Ffhangell wedi ymddangos drachefn i amddiffyn y priodoldeb o'r teitl Meistriaid i Bregethwyr. Nid wyf fi yn gweled un lles yn debyg o ddyfod o barhau y ddadl yn hwy, gan fod y gwr yn rhy debyg ei ysbryd i'r crefyddwyr hyny gynt, y rhai y dywedir eu bod yn diystyru ereill, ac nid rhyfedd hyny, gan ei fod ef yn amddiffyn yn egniol prif wrthddrych eu cariad hwy. Ac am hyny y mae efe yn trin ei wrthwynebwy yn ngwir dymer ac ysbryd yr hen Phariseaid; gan roddi sylfaen chwannegol yn ei ysgrif ddiweddas i J. J. R., druan gwr, i ddyagwyl am yr ardeithglwyd, fel yr arwydda Iota Glan Gwaun, i ganlyni y fhangell. Da yw nad oes cyrn ar ben y ffwch fool. Mae efe yn fy nghyaghorï i all olygu ei ysgrif gyntaf ef. Yn wir, Mr. Gomer, nid wyf fi yn caru yr ysgrif hōno, gan ei bod yn eglur yn gosod yr Omer-aeg i gerdded ar ffyn baglau y Saesonaeg; ac y mae yn rhyfedd genyf pa fodd y darfu i chwi, Mr. Gomer, erioed roddi lle i ysgrif ag oedd yn tueddu cymaint i osod allan fyrdra yr iaith Gymraeg i ymddangos yn y SEREN. Ond mae yn debyg nad yw yr iaith Gymraeg, i'e y Bibl Cymraeg, ond amddiffyn gwan iawn o deitlau rhwysg-fawr i bregethwyr, fel y mae yn rhaid ymofyn am gynorthwy y Saesonaeg; drwg iawn y trodd cynorthwy y Saeson allan cyn hyn.

Gall Gweinidog y Ffhangell a'i gyfeillion uchelfrydig, y rhai a adawant

y Cymry, i gydymgyball gyda'r Saeson, am nad yw y Cymry yn talu iddynt barch digonol, a'u cyfarch, Meistr, Meistr, fwynhau yn dawel iawn, o'm rhan i, y gogoniant y maent yn ei garu, yr hwn a elwir gogoniant dynion. Ond nid oes fawr lle i farnu y gwyddant hwy ddim yn iawn eto am yr hyn a ddywed yr Arglwydd a fyddai i gymeryd lle yn nyddiau yr efengyl; Esay ii. 11, 12, 17, Uchel drem, &c. Canys dydd Arglwydd y llaoedd a fydd, &c. Yna yr iselir, &c. Ac os yw dynion yn profesu y grefydd Crist'nogol, gellir dywedyd am danynt yn ngeiriau Paul, Y maent yn profesu yr adwaen-ant Dduw, eithr ar weithredoedd ei wadu y maent. Ac, fel aelodau, ni wn i am un golled o'u colli, oddieithr y golled o golli cyfoethogion, i fwr rhoddion i'r drysorfa, ond rhyw weddw dlawd a rydd ragor yn nghyfrif Duw na hwy oll; dyma y fath a ddrygodd yr eglwys yn mhob oes o'r byd; eto dyma y rhai y mae Gweinidog y Ffhangell yn cwyno ar eu hol.

Y mae iddo roesaw, os mŷn, fy nai i allan fel dyn amddifad o foesgarwch digonol, a synwyr cyffredin, ac hyd y nod gwir grefydd. I'm Harglwydd fy hun, trwy drugaredd, yr wyf i sefyll neu syrthio—Yn ei ysgrif gyntaf y mae efe yn profesu bod ganddo barch mawr i'r gair ysgrythurol a gwir eenglaid, Brawd; ond yn yr ysgrif ddiweddas y mae efe yn arwyddo ef fod ef yn anigonol i ddynodi parch addas i bregethwyr yr oes hon, ac am hyny fod llawer yn tramgwyddo wrth y Cymry oblegid eu diffyg o foes addas iddynt hwy. Ai hyn yw ystyried y cyngor, a chydymagweddu â'r dymer ysbryd a gymhellir ar Gristianogion; Phil. ii. 5—11. Canys bydded ynoch y meddwl, &c. Sicr yw fod yr ymddygiad hwnw yn dynodi yr un dymer a hōno yn Lusiifer, Esay xiv. 13. Dyma y fath y dywedwyd am danynt, Gadewch iddynt—tywysogion deillion i'r deillion ydynt. Mawr yw y gwahaniaeth ymreymu sydd gan Weinidog y Ffhangell oddiwrth yr hwn

a wnaethpwyd yn weinidog i'r enwaed-
lad er mwyn gwirionedd Duw; Math.
xxiii. 8, 9, 10. Eithr na'ch galwer chwi
Rabbi: canys un, &c. Nage, nage,
medd Gweinidog y Fflangell, y mae
yr enw Brawd, neu Brodyr, yn anadfas
i ddynodi y paroh dyledas iddynt fel
dysgawdwy'r!!! Yn wir, Mr. Gomer
rhaid i mi ddwyedyd yn hŷ, fel y dy-
wedodd Iota Glan Gwaun, mae ar yr
na ail y gallai Gweinidog y Fflangell
amddiffyn yn gydradd holl enwau
cabaidd y bwystfil Rhufeinaidd; ac
nid yw yr hyn y mae ef yn ddadlen
drosto ond yr un peth ag a berodd i'r
offeiriad balch hwaw a ddarlennais am-
dano, yr hwn a fynai gospi ryw Grist-
ian cyffredin gynt am ryfgy eistedd
mor agos ato yn y bŷd wrth groesi o
un lán i'r llall, fel i gyffwrdd ei wisg-
odd sanctaidd ef. Dyma yr hyn
hefyd a wnaeth i'r offeiriad briodoli
iddynt eu hupain yr enw gwyr llen,
neu, fel y geilw y Saeson moeagar
hwy, *Clergy*, hyny yw, etifeddiath
Dduw, fel pe na byddai neb yn etif-
eddiath Duw ond y rhai a gymerant
arnynt fod yn athrawon, pan y mae
gair Duw yn amlwg alw y bobl ar wa-
han oddiweth yr henuriaid yn etifedd-
iaeth Duw, (gwel i Ped. v. 3). Rhy-
faith fyddai olrhain yr yspryd a'r
dymer feistrolaidd yma i'w therfyn,
yr hyn ni bydd hyd oni fwrir Babilon
fel maen melin gyda rhuthr i'r môr, yr
hyn brysied Duw yn ei amser nodedig
ei hun. Gan wybod na all offeryn
mor wael ac anhymig wneud ond ych-
ydig iawn i dynp i lawr falchder dyn-
ion, tra mae rhai mor ddqniol ag yw
Gweinidog y Fflangell yn ymroddi i'w
ategu â phob ategion a fedros ynwyran
a doniau dynol ei roddi iddo, gor-
phwysaf, gan ddymuno llywyddiant i'r
gwirionedd, a difodiad i deitlau
rhwysglawr aysgrythurol.

Glan Angof.

J. J. R.

GRADDAU YMBLITH ANGYLION.

Atebiad i Anti-Esec, (tudal. 80).

MR. GOMER.—Y mae eich goheb-
wr Anti Esec yn gofyn, “A oes gwa-

hanol rywiau a graddau ymhlith ang-
yllion?” Meddwl yr ydwyf yn ostyng-
edig fod. Y mae y pethau calymol yn
tueddu fy meddwl i greu felly.

1. Yr ydym yn gweled mai dyna
fel y mae ymhob rhan o waith y Cre-
awdwr adnabyddus i ni. Os edrych-
wn ar y rhan ddifywyd o'r greadig-
aeth, ni a welwn fod amrywiaeth a
graddau diddiwedd yna, Pan yr ed-
rychom ar y rhan fywiog, a dircswm,
o'r greadigaeth, ni a welwn yno am-
ryw rywlogaethau, a graddau aneirif,
mewn bywiogrwydd, mewn nerth,
mewn cyflymdra, mewn cyfrwystr,
&c. Ymhlith dynolryw hefyd y mae
y Penllywodraethwr, yn ei anfeidrôl
ddoethineb, wedi trefnu graddau, o ran
amgylchiadau tymhorol, cyhabeddau,
doniau, &c. a sicr yw fod graddau yn
y dedwyddwch a fwyneir ganddynt.
Am hyny, gan fod amrywiaeth, a
graddau, yn eglur ymhlith pob rhyw-
ogaeth adnabyddus i ni o greaduriaid
Duw, onid ydym yn rhesymol i ni
olygu mai felly y mae ymhlith holl
breswylwyr sanctaidd y drydedd aeth.

2. Tebygid fod graddau mewn aw-
durdod yn hanfodol i drefn dda ymhob
cymdeithas. Yr ydym yn gweled nad
oes un gymdeithas ar y ddacera yn gall-
ael dwyn ymlên ei hachosion yn
drefnus heb ryw rai i flaenori yn eu
plith. Pa fath deula fyddai bwnw lle
na byddai neb i flaenori? Pa fath
fyddin fyddai heno ag y byddai pawb
yn ogyfuwch mewn awdurdod ynddi?
A pha fath deyrnas fyddai un heb
lywodraeth? Hawdd fyddai ateb.
Y mae pob cymdeithas yn y byd, pa
m bynag ai bydol ai crefyddol fyddo,
yn deimladwy o hyn, ac am hyny yn
neillduo rhai i flaenori yn eu plith. Y
mae yn wir fod hyn yn fwy angen-
rheidiol o herwydd balchder, amfydd-
londeb, a holl ddrygioni dynolryw;
ond barn yr wyf mai nid hyn yw yr
unig beth sydd yn ei wneuthur yn
angenrheidiol. Ac os ydym blaenor-
iaeth rhai yn beth perthynol i bob
cymdeithas drefnus, diamen fod yn y
nefodod, oblegid nid oes un anrheis

yno- Sier yw hefyd y bydd graddau yn nodwyddweh. y saint yn y nef, ac y bydd graddau yn nghoepedigaeth y colledigion yn uffern.

3. Y mae yr Ysgrhythrau sanctaidd mewn amryw fannu, debygid, yn cynwys hyn. Sonir weithian am Arch-angel, a y. angel uwch nag ereill. 1 Theo. iv. 16. *Oblegid yr Arglwydd ei hun a ddiagn o'r nef gyda blaedd, a llef yr arch-angel.* Golyga rhai mai Crist sydd i'w ddeall yma wrth yr arch-angel. Ond y mae yn ymddangos i mi fod y geiriau en bunain yn eglur brofi i'r gwrthwyneb. Wrth yr *Arghwydd*, yn deiddadi, y golygir Crist; a dywedir y bydd iddo ddiagn gyda blaedd, a llef yr arch-angel. Onid ydyw yn ymddangos yn eglur mai dau herson gwahanol a olygir wrth yr *Arglwydd o'r arch-angel*? Sonir hefyd am arch-angel yn Judas 9. dan enw Michael; ac mae yr hyn a ddywedir am dano yna yn arwyddo, debygid, mai angel arbëdig ydoedd. Sonir mewn lleoedd ereill o'r Ysgrhythr am dywysogaethau ac awdardedau yn y nefoedd. Yn Dan. x. 13 y mae geiriau tra neillduel ar y pwnc hwn. Yr oedd yr angel ag oedd yn ymddyddan â Daniel yn dywedyd fod Tywysog teyrnas Persia wedi sefyll yn ei orbyn ar ei genadwri,* ond fod Michael un o'r tywysogion penaf wedi ei gynorthwys. Y mae'r adnod hon, debygid, yn profi dau beth; (1). *Fod amryw dywysogion, a rhai o'r rhai hyn yn uwch nag ereill yn y nefoedd.* Mae fod yno dywysogion yn arwyddo fod yno ereill ag sydd dan lywodraeth aen dywysiad y cyfryw dywysogion. Ond y mae yr adnod hon yn dangos fod graddau yn bod, hyd y nod ymhlith y tywysogion; a bod Michael yn un o'r rhai penaf. (2). Mai nid Crist a olygir yma wrth Michael; oblegid fod ym beth rhy isel i'w ddywedyd am y

Cyfryngwr, mai un o'r rhai penaf ydyw — eu Harglwydd hwynt oll ydyw efa.

Y mae'r Salmydd yn dywedyd, (Sal. xxxiv. 7), *Angel yr Arghwydd a gawddu (yn ol y Saesneg a WRUSYLLA) o amgylch y rhai a'i hysmunt ef.* Anbwedd deall pa fodd y diehon un ar ei ben ei hun *werayllu* o amgylch ereill; ond priodol iawn fyddai dywedyd fod penciwddawd, neu ryw flaenor ar la (ac ystyried ei lu gydag ef) yn gwasayllu o amgylch ereill. Pâ ambrioldeb fyddai golygu, pan fyddo yr angylion yn cael eu hanfon ar ryw genadwri, fod yr arch yn cael ei rhoddi yn benaf i un, a bod ereill gyda hyfrydwch yn uno gydag ef, ac o dan ei dywysiad? Cyson iawn â hyn yw yr hanes yn Luc ii. 9—13, lle y dywedir fod *gyd'r angel liaws o lu nebl*.

Yn olaf, y mae un o'r angylion syrthiedig yn cael ei alw yn Beelzebub, penaeath y cythrenniaid. Oddiwrth hyn y mae yn ymddangos nad ydyw y cythrenniaid oll yn gydradd; ac nid oes na lle i feddwl mai ar ol eu cwymp y cymerodd hyn y le. Ni chwnegas, gan fy mod yn ofni fod fy ysgrif yn rhyfaith eisoes. Os bernwch yn ddi-llwng, diolchaf i chiwt am roddi iddi le yn eich cyhoeddiad defnyddiol:

LI—n. IAGO AB DEWI.

ARALL

IR UN PERWYL.

Duw, wadi iddo greu y nefoedd uchod, a greodd yr angylion i fod yn drigfanyddion yno. Wrth angylion, yn ol tystiolaeth yr ysgrhythr, yr ydyw yn deall y creaduriaid ysbrydol ang-horfforel hyn, i'r rhai y trafodd Duw y nefoedd fel en trigfa hynodol. E'u gelwir yn angylion, nid a herwydd eu natur, ond o herwydd eu swydd fel conhadon i'r Hollalluo; ac er cymaint o Saduceid sydd yn y byd, di-ameu fod y fath sodan yn bod, os credwn yr ysgrhythrau, y rhai sydd yn tystiolaethu eu hymddangosiadau my-

* Byddwn dra diolchgar i chiwt, neu ryw un o'ch gohebwyr deallus, am ychydig sylwadau ar natur yr ymdrech rhwng yr angylion a tywysog teyrnas Persia yn yr adnod hon.

nych i'r patriarchiaid ac i'r duwioion yn yr hen oesoedd: a gwadu eu budd-joldeb fyddai, nid yn unig yn Saduce-aid, ond yn ran fawr o Atheistiaeth; o herwydd dywedid nad oes angylion am nad ydynt yn awr i'w gweld, a fyddai yn gynyg tēg i wadu y Bôd o Dduw, am ei fod ynteu yn anweledig. Er nad yw yr ysgrythur, mewn geiriau pendant, yn egluro eu creadigaeth gan Dduw, eto hawdd yw casglu oddi wrth rai rhanau o'r gair, mai Duw a'u creodd, (gwel Salm cxlviii. 2—5. Job xxxviii. 7). Heblaw hyny, pe na byddent yn greaduriaid Duw, bydd-ant yn hunainymddibynol, yn gydradd â Duw, ac yn anymddibynol arno ef, yna nis gallent, gydag un gradd o gyf-iawnder, fod yn ddarostyngedig iddo; yr hyn oll sydd yn groes i dystiolaeth y datguddiad dwyfol, yr hwn sydd yn egluro fod yr angylion yn ufudd i Dduw, yn genhadau ysbrydol iddo, ac yn cael eu danfon ganddo at y neb y myno, i gyflawni ei amcan a'i ewylllys ef. Beth bynag a fyddo, am yr amser y crewyd hwynt, gan fod yr ysgrythur yn ddystaw, y mae y dysgedigion yn amrywio; ond y meddyliau mwyaf cyffredin yw, iddynt gael eu creu lawer o amser cyn creu y byd, am fod yr ysgrythur yn dangos fod y diafol wedi twyllo ein rhieni cyntaf. Ac am eu defnydd, gelwir hwynt yn yr ysgry-thur, yn *gobrydion*; nid fel dynion, ond o ddefnydd anghorfforol, y rhai a allant dreiddio trwy y defyddiau cad-arnaf, ac a allant; er yn llawer, bres-tyllio yn yr un corff. Ar gyfrif en hysbrydolerwydd, y mae amryw briod-olaethau yn perthyn iddynt; megys, 1. Anfarwoldeb, (gwel Luc xx. 36.) "Canys nis gallant farw mwy; oble-gid cydetad ydynt â'r angylion." 2. Gwybodaeth, heb yr hwn nis gallat un ysbryd hanfodi. 3. Ewyllys rydd; heb hyny diddefnydd fyddai eu bod wedi eu cynysgaeddu â gwybodaeth. 4. Gallu mawr. Er engraff, dys-trywio holl gyntaf-anedigion yr Aifft-iaid, a dystyrywio llu Sennacherib. 5. Cyflymdra; yr hyn sydd yn dra-egur

oddiwrth eu hymddangosiad buan, a'u hymadawiad disymwrth; ac am eu thif, darlunir heb rifedi; (gwel Dan. vii. 10. Heb. xii. 22. Sal. lxxviii. 17. Dat. v. 11.) Angylion ydynt dda neu ddrwg, yr hyn, dybygaf, yw amcan y gofyniad wrth rywiau, ac nid gwryw a benyw. Diamen genyf fi fod rhai drwg, oddiwrth Mat. xxv. 41. pan y cyhoeddir y ddedryd drom ar rai i'r tân tragywyddol, yr hwn a barotowyd i ddiafol a'i angylion; am hyny gelwir hwynt yn aflan, ac yn angylion drwg. Tebygol genyf nad oes neb a ŵyr pa sawl gradd sydd yn eu mysg; ond yr ydym yn cael yn Eph. vi. 12, am dy-wysogaethau, awdurdodau; a bydol lywiawdwyr; Eph. ii. 2, am dywysog llywodraeth yr awyr; Mat. xii. 24, am Beelzebub, penaeth y cythreul-iaid; Dat. xii. 7, 8, 9, am satan a'i angylion; yr hyn, i'm tyb i, sydd yn eglur ddangos fod graddau yn eu mysg, a diamen mai eu hyfryd-waith yw gwrthwynebu gogoniant Duw ac iechydwriaeth dynolryw; ac am hyny y gelwir eu blaenor yn yr ysgrythur satan, y diafol, ein gwrthwynebwyr, a chyhuddwr y brodyr. Am angylion da, diamen eu bod, yn ol dystiolaeth yr ysgrythur, yr hwn a eglur ddangos hefyd raddau yn eu plith; gwel Dan. x. 13. lle y dywedir am Michael; un o'r tywysogion penaf (neu blaenaf); ac yn Judas, adn. 9. gelwir ef Michael yr archangel: ac fel y mae offeiriad yn is nag archoffeiriad, tebygol yw fod angel yn is nag archangel. Myn rhai fod naw gradd o honynt; sef, 1. Archangylion. 2. Angylion. 3. Ty-wysogaethau. 4. Awdurdodau. 5. Lluoedd. 6. Galluoedd. 7. Thronau. 8. Seraffiaid. 9. Cerubiad; ond gan nad yw'r ysgrythur yn penderfynu pa sawl gradd sydd yn eu mysg, doeth-ineb yw i ni gredu yr hyusydd amlwg, mai ysbrydion gwasanaethgar ydynt, y rhai a grawyd gan Dduw i amryw ddybenion; megys, 1. I ddatgan gogoniant Duw, a hyny ger ei fron ef, ac hefyd ger bron dynion, pan byddo Duw yn cyflawniach y weithred oga-

eddus; gwel Luc ii. 13, 14. Yn 2. I gyflawni amryw swyddau i'n Har-glywydd Iesu Grist. Yn 3. I ogleuro meddwl Duw i ddynion, naill ai i gen-edl gyfan, megys yn rhoddiad y gyf-raith i Israel; neu i ryw berson unig-ol, megys i Abraham, i Lot, i rieni Samson, i Gideon, i Daniel, i Sacaria, i Mair, i Joseph, i'r bugeiliaid, i'r gwra-gedd wrth y bedd, i'r dysgyblion ar ol adgyfodiad Iesu Grist, &c. Ac yn 4. I gyflawni ewyllys Duw gydâg awdurdod, mewn amryw ffordd, naill ai trwy ddiogelu y duwiol ffyddlon rhag pe-rygl, megys Lot, Daniel, &c. neu ge-ryddu am ryw fai, megys Sacaria, (Luc i. 20), a Dafydd am ei falchder, (2 Sam. xxiv. 15, 16); neu dywallt barnedigaethau ar yr anuwïol; neu ofala am'eneidiau y dawiolion, a'u dwyn i'r nef: neu, yn olaf, i gâglu, ar ddiwedd amser, yr holl ffyddloniaid ynghyd, a'u dwyn i deyrnas nef. Ond, rhag eich blino, Mr. Gomer, gor-phwysaf eich ufudd wasanaethwr,

Llanamled.

D. Jones.

SYLWADAU

AR GYFARFOD MANCHESTER,

Yn Awst 16, 1819.

MR. GOMER.—Tra gofidus genyf drochi blaen fy ysgrifell i gyuyg y sylwadau canlynol i ystyriaeth y Dy-wysogaeth, yn gystal herwydd pwys-igrwydd amgylchladau y cyfarfod uchod, a bod yn fwy dewisol genyf bob amser ganmol pawb na cheryddu neb; yn enwedig neb corff neillduol neu waith masnachol; ac yn bendi-faddeu Cyfrwng gwybodaeth mor fuddiol ac enwog ag ydyw Seren Gomer. O dudalenau olaf rhifyn 42 hyd 48, yr ydwyf yn cael fod rhyw berson-au, neu berson yn y rhif lliosog, wedi cymeryd arno osod allan ei farn yng-bylch *cyfreithlondeb a galanastru* y cyfar-fod hwnw, dros y llinellgyrch *gyfawn* ac *amhleidiol*, ar yr hon y sylfeini'r SEREN byglod y Cymry. Bydd iml yn fwrïadol ochelyd adgoffa am-ryw ymadroddion *cyffrous* yn y tu-dalenau uchod, rhag cynhyriu yr ys-grifenydd i'm herbyn, a chwyddo'r nodiadau yn ormodol. Eto rhaid dys-gwyl awgrym ar rai o honynt o angen-

rheidrwydd sylfaen a'r oruwchadail. Yn gyntaf, mae'r ysgrifenydd hwn yn rhyfgyus a byrhwyl yn ei farn ar gyfar-fod Manchester, drwy ei gyhoeddi yn *gyfreithlon* ac *heddychol*. Ac yn ail, yn *anghyson* âg ef ei hun, drwy ddywedyd "Ei fod ef yn ffeiddio egwyddorion Hunt a'r Diwygwyr Gwreiddiol (*Radicals*), a'u galw yn Antinomïaid gwlad-wriaethol." Yn awr, am gyfreithlon-deb y cyfarfod uchod, bwriw fod yn Nghymru haner can mil o'r *Antinomïaid* hyn wedi cyfarfod ynghyd mewn ag-wedd fygythiol ac arswyddus, y rhan amlaf o honynt gyâd ffyn mawrlon a thyllau yn eu penau, yn barod i sicrhau ynddynt y gwaywbigan ag oeddynt wedi ddirgelo o dan eu dillad, ynghyd â llaw-adrilliau llwythog gan lawer o honynt; yn dwyn ymlaen fanerau di-gywilydd, megys yn rhoi hêr i'r llyw-odraeth, yn argraffedig arnynt, "Rhy-ddid neu farwolaeth!" hyny yw, "Di-wygiad mewn gwlad ac eglwys yn ol ein trefn ni, neu angau i ni neu i'n gwrthwynebwyr!" Ystyriwn, meddaf, fod yr olygfa echrydus hon yn peri dychryn a ffo i lawer o ddeiliaid hedd-ychol ei Fawrhydi allan o'n taianeddol, yr hyn a gymerth le yno; pryd ag y mae lliosowgrwydd fel hyn yn creu grym a gorthrech, a grym ddychryn, a dychryn gaethiwo rhyddid, pwy a anturia ddywedyd fod cyfarfod Man-chester yn gyfreithlon ac heddychol?

Hefyd, mi ddarlennais areithiau y blaidd wrthwynebol (*opposition side*) yn y Senedd, ac a glywais areithian rhai o honynt wedi cyfarfod ar yr achlysur hyny yn gyhoeddus, ac ni felddiodd neb o honynt gyhoeddi'r cyfarfod yn gyfreithlon. Ond, medd yr ysgrifen-ydd yn SEREN GOMER, "Pan gyfar-fyddo'r Senedd ni a gawn glywed yr hyn sydd ganddynt i'w ddywedyd." Felly, Mr. Gomer, pa ham nad arusasai y gwr nes clywed o hono ei well yn penderfynn'r achos pwysig hwn? Yr ydwyf wedi sylwi ar y *Baptist Maga-zine* a Thraethiadau da ereill, nad ydynt un amser yn rhyfygu camru ymlaen ar achlysuron fel hyn, ond yn gadael hyny i aelodau y Saeadr, a gweinidogion y gyfraith. Baint a chyfrifad penaf crefyddwyr ydyw peidio ymyrrd âg achosion fel hyn, Dylasai amhleidgarwch y SEREN ganad allan y cyfryw ymadroddion.

Nid tég y gwelaf fi gymharu y cyf-ryw gyfarfod â'r Bibl Gymdeithasau, lle bydd yn wyddodol yn aml Wein-idogion y llys a meibion y Brenin yn areithio yn gyhoeddus dros daeniad gair Duw. Pan y gwelir mewn Cy-manfa neu Fibl Gymdeithas y cyfryw

a Hunt a'r adyn Carlile, y rhai ydynt ddarlun cywiro'r Diwygwyr Gwreiddiol, megys y tystia eu gwaith yn rheostio y Bibl fel rheostio gwydd wrth y tân, beth amgen a ddysgwylir ond eu gwagaru ymaith gan y marchlloedd? O'r unrhyw egwyddorion ydyw'r gwyr hyn a phobl Ffrainc cyn y Chwyldroad yno, y rhai a grogasant y Bibl Sanctaidd wrth gynffon asyn wedi ei wisgo â gwisg offeiriad, gan ei arwain drwy yr heolydd, a chwpan y cymun bendigedig wrth ei aenau! Pa well yw rheostwyr y Bibl yn Mrydain Fawr? Hefyd, pe caniateid i'r heddydd a'r marchlloedd fod yn rhy fyrbwyll yn y tro galarns hwn, yr hyn nad ymddengys i mi ar y cwbl lldynt fod, nid cyson iawn yn ysgrifenydd y SEREN, yn fy maru i, ydoedd cymeryd y fantasia hōno i feio gweithred anghyfreithlon ynddi ei hun, i wasgaru cyfarfod o egwyddorion i ddadyrchwelyd pob cyfraith a threfn wladol. Mewn perthynas i'r gohiriad awr o amser ar ol darllen y derfysg-ddeddf, ai trosedd ar y gyfraith fyddai achub y cyfle i ragflaenu dadyrchweliad bywyd a meddianau, hyd y nod yn yr awr hōno? Cof am ysgrifelliad llynges Denmarc, yr hyn fu'n foddion i achub Brydain rhag diuyatr oddiwrth ei gelynyddion. Phinees, mab Eleasar hefyd a weithredodd yn yr un dull penderfynol, nid gymaint yn ol y gyfraith, ond yn ol pwysigrwydd yr amgylchiad yn galw am hyn, (Num. xxv. 6—13). Mae eisied achub bylchan fel hyn weithiau, rhag colli gwrthddrych penaf yr ymosodiad. Felly gwelwn y rhaid i Syr M. Lopes dalu'r ddirwy yn uechren ei garchariad, yn groes i ddeddf y Barnwr. Yn wir, Mr. Gomer, mae tnedd yr ysgrifenydd hwn i fod yn anniolchgar am y llywodraeth ragotaf dan y nef, ac fel y Diwygwyr Atheistiaidd, i wadu goruwchlywodraeth Duw yn mreniaeth dnynon. "Lleihewch y trethi, a chyfartalwch y bleidlais i'r Senedd, meddynt, ac yna bydd pawb yn ddedydd." Beth am Amerig, y ddelw fawr hōno? Oni thystiolaethir fod yno gyfyngder mawr, heb na threthi na cham-etholiad? A gwerthu cyrff ac eneidiau dynion yn gyhoeddus fel anifeiliad mewn ffair? Ac hefyd, beth am ychydig flyneddau yn ol, pryd yr oedd tyddynwyr y deyrnas hon yn carlamu o'r ffeiriâu a'r marchnadoedd adref, er perygl i'r werinos draed, wedi derbyn prisiau uchel am anifeiliad, wedi yfed i ormodedd, ac wedi gwallgofi yn eu hangof o Dduw, ac anystyriaeth o'u cydgreudiariaid yn cael ca rhifo i'r cleddyf, yr hyn oedd

yn gwneuthur y farchnad mor uchel? Nid oedd mwy o drethi yn y wlad, ac nid oes mwy o lwgr yn y Senedd yn awr n'r amser hyn. Onid oes Daw uwch hen, yn codi y naill ac yn darostwng y llall, yn unigol ac yn deyrnasol? Ysbryd y Bibl, i broffeswyr o leiaf, ydyw gweddio dros heddwch y ddinas; ac i fod yn ddyoddefgar dan y llywodraeth, a pheiddio ymyryd â hi. Ysbryd gwahanol i hyn y daif allan o'r Senedd erfyniadau unrhyw gorff dros eu rhyddid, yn debyg i'r Pabyddion. Tair engraifft o ymddygiad eis Harglwydd Crist yn achos y llywodraeth, ac yna mi a dawaf y tro hwn, gan obeithio y bydd i'r ysgrifenydd, pwy bynag ydyw, dderbyn hyn mewn cariad, a chadw yn ol cynllun y SEREN yn anmleiddiol o hyn allan, yn enwedig yn achosion y llywodraeth, ac onide bydd colled ddirfawr i Gymru am ei llewyrch; canaf bid sicr na dderbynyr ond ychydig o honi heb hyn. Yn 1. Achlysur y wraig odinabus. "Y neb sydd ddienog, taffed yn gyntaf gareg ati." 2. Am y deyrnedd i Cesar. "Telwch yr eiddo Cesar i Cesar; a'r eiddo Duw i Dduw." Ae yn 3. Amgylchiad y rhai hyn ag y cymysgodd Herod eu gwaeid ynghyd â'n habertau." Yr ydyf yn dywedyd i chwi, onid edifarhewch, chwi a ddyfethir oll yn yr un modd? Yr eiddoch, Mr. Gomer, carwr diffuant y SEREN, P. A. Mox.

Nid oeddyn yn meddwl dywedyd nemawr yn ychwaneg am gyfarfod Manchester, ond yn unig ychwanegu yr hyn a ddaneth i'r goleu wedi i'r Senedd gyfarfod. —Pan sylw P. A. M. a phawb ereill a'r nad ydynt yn caru beio er mwyn beio, ar yr hyn a ganlyn, yr ydyw hyderus y gwelant mudi anhawdd oedd i ni ymddwyn lawer yn wahanol i'r modd y gwnaethom. —Am y Baptist a'r Evangelical Magazines, &c. nid ydynt yn ol yr un cynllun a'n cyhoeddiad ni—testunau crefyddol yw eu gwrthdrysau, ni raid lldynt gyffwrdd â phynciau gwladwriaethol, am fod holl drefn a phentrefi Lloegr ya llawn o gyhoeddiadau ereill perthynol i'r achos hwn. Eithr nid oes gan y Cymry y fath fanteision, gan hynny bwriadwyd Searns Gomers o'r dechrenad i fod yn gyfrwng gwybodaeth o bethau buddiol yn gyffredin, perthynol i'r byd hwn a'r hwn a ddaw, ac yn ol y bwriad hynny dygwyd hi ymlaen hyd yma, ac y mae'r cynllun wedi cael ei gymeradwyo gan bob graddau yn y Dywysogaeth. Gan hynny ni ddylid ein beio am beiddio dilyn cyhoeddiadau o natur wahanol. —Oddi ar yr 16eg o Awst-hyd y dydd hwn, yr hyn a gymerodd le yn Manchester ar y dydd haw oedd y testun ym-

lleiaf ar *Weinidogion ei Fawrhydi*, yn achos, cyfarfod Manchester. (oddieithr wrth adrodd geiriau boneddigion mewn cyfarfodydd cyhoedd, ac nid yr eiddym ein hunain), ac nis gallasem eu beio, o herwydd nid oeddyr yn credu eu bod yn achos o'r hyn a wnaed yno—a'r fath yw y parch a feithrinir genym i swyddogion gwladol, fel mai anaml iawn y soniasom am yr Ynadon trwy yr holl hanes uchod, gan dybied fod rhyw beth wedi cael ei wneuthur tu hwnt i'w gorchymyn hwy.

Darlennasom hanes y Chwyldroad yn Ffrainc, ac nid oes ddyn yn ei bwyllf a ddarlennodd hwnw yn ystyriol ar nad arwyddai wrth feddwl am ddim tebyg iddo yn ei wlad ei hun. Darlennasom hanes breshinoedd Prydain cyn dyfodiad teulu bryglod Hanover i'r orsedd; ac yr ydym yn sicr fod pob dyn a'i darlennu yn bwyll-og, ac yn gwybod am beth y dyld diolch, yn teimlo ei fynwes yn gwresogi at yr olaf, ac yn diolch i Dduw am diriondeb y tri Sior, yn neillduol Sior III.—ymgeledded Duw ef byth—a boed i fendith nef fod ar ei holl deulu. Y mae yr Ymneillduwyr dan rwyngau neillduol i'r teulu hwn, ac yr ydym hyderus nad oes o fewn y deyrnas neb fyddlonach i'r Llywodraeth na hwy; y maent yn llafurio dan ansanteision rai, o herwydd eu bod yn Ymneillduwyr, ac er nas gellir dysgwyl i neb garu ansanteision, yr ydym dra hyderus eu bod oll yn meddu cymaint o ysbryd Cristianogrydd, a pharch i'w Llywodraeth, fel na ewyllysient byth gael taffu eu beichiau i lawr ond mewn ffordd heddychol.

Am weinidogion yr Anymddibynwyr a'r Bedyddwyr, yr ydym, trwy gyfrinach yn personol a llawer iawn o honynt, yn deall eu holl egwyddorion gystal, fel y gallwn daeru yn ddifn gwrthwynebiad, pe byddai yr holl deyrnas dan effaith eu hegwyddorion a'u haddysg cyhoedd a theuluidd hwy, na chlywid sôn byth am frad-gyfarfodydd, na dim o'r cyffelyb, i dymchwelyd y Llywodraeth: nid ydym wrth hyn yn meddwl nas dicbon dyn neu ddynion drwg ddyfod i'w mysg; eithr cyn gynted ag yr adnabyddid hwy, fe'u diarddeid, os na fedrid eu gwella; ac felly os ymneillduwyr fyddent, rhaid fyddai iddynt fod yn ymneillduwyr oddi wrth ymneillduwyr, neu yn ymneillduwyr ysgymunedig.

Enwasom ddau gorff crefyddol, a dim ond hyn, yn unig am ein bod wedi cael mwy o gyfeusderau i gyfrinach a hwy nag a'r pleidiau ereill yn y Dywysogaeth, y rhai yr ydym yn credu sydd yr un mor fyddlon. Mewn amseroedd celyd clywir pob graddau yn achwyn, ond dim neb yn eu mysg yn ceisio trefnu mesurau i ddyrchwelyd y Llywodraeth. Ac am fedd pob pren i'w adnabod wrth ei ffirwyth, y mae prawf o'r haerladau yn barod. Nid yw yr Ymneillduwyr mewn un parth o'r deyrnas mor llosgedd ag ydynt yn y Dywysogaeth; barna rhai fod deg o honynt am bob Eglwyswr; eithr nid oes un

cwr o'r deyrnas yn fwy, neu mor llonydd a fyddlon i'r Llywodraeth a'r Cymry; eithr sicr yw, pe buasai yr Ymneillduwyr fel y cyfryw yn methrin egwyddorion terfysgelyd, mai Cymru fyddai y parth mwyafafenydd ag wrthwynebol i'r llyw-iaudwyr yn y deyrnas. Gobeithwn na feddwl ein cynorthwgywyr o'r Eglwys Sefydledig ein bod, trwy y sylwadau uchod, yn meddwl edliw eu bod hwy yn auddyddlon i'r orsedd; nid oes dim yn mhellach oddiwrth ein meddwl; hunan-amddiffyniad a'u gyrodd i'w gwneuthur, canys barnu yr ydym mai cyfeirio at Ymneillduwyr y mae P. A. M. wrth sôn am ddyledswydd crefyddwyr. Creda ydym nad yw y terfysgwydd yn perthyn i Eglwyswyr nac Ymneillduwyr.

Cyd-dyged ein darlennwyr a ni am unwaith, yn ein hamddiffyn hir: yr oedd y cyhuddiad yn anysgwyliaidwyr, ac o'r pwys mwyaf; gobeithwn na fydd raid i ni ddywedyd gair mwyach ar y pwnc hwn. Y mae amryw bethau ereill yn llythyr Mr. M. ag y gallasem sylwi arnynt, eithr gadewm hwynt i ystyriaeth y darlennydd. Triniasom y pethau mwyaf pwysig. Ac wrth ddarffod, dywedwn, Gwybydded holl Gymru, mai pa beth bynag a ellai fod allan o le yn *SEAR GOMER*, ar y penau uchod, mai y Cyhoeddwr, ac efe yn unig sydd yn atebol am hyn, nid oes yr un corff o bobl, na theulu, na pherson yn rhanog ag ef ynddo; y clod neu'r anghlod sydd ddyledus oll iddo ef ac nid i arall. Ac mai cyn gynted fyth ag y deallio efe ei fod wedi camddarlunio unrhyw amgylchiad, efe a'i geysd yn gywir y cyfe cyntaf.—*GOLEWYDD.*

GOFYNIADAU, &c.

Pa ham y lladdwyd Saul, brenin Israel, am beidio ymofyn â'r Arglwydd, pan y mae yn ymddangos iddo ef yn gyntaf i ymofyn â'r Arglwydd, ond heb dderbyni ateb; yn ganlyniol ymofynodd ag un âg ysbryd dewiniaeth. (1 Cron. x. 14. a'r 1 Sam. xxviii. 6.)

IOTA GLAN ANGOS.

MR. GOMER.—Yn gymaint a bod llawer o ddywediadau am *DRAETH-LLAFAIN*, ei fod wedi bod yn dir ar-drathol, ond sydd yn awr wedi ei orllo gan foreodd; dymunol genyf fyddai i chwli, neu rai o'ch gohebwyrs dysgedig, roddi hanes cywir ymha oes o'r byd y gorhwyfod ef gan foreodd; os oes hanes cywir i'w gael.

GWYNEDDWR.

Gan mai ysbrydion yw anghlon, gyda pha briodoldeb y dywedir iddynt fwyta, pan roesawyd hwy gan Abraham a Lot gynt?

ANTI-EAEC.

Harddoniaeth.

YCHYDIG BENILLION

AT YFFYRIAETH

DYSGAWDWYR ATHROFAU CYMRU.

D. PETERS, Caerfyrddin, a'r Doctor o
Fyllin, [doeth,
A PHILIPS fwy'n gwedi'n, tri ddeu'n tra
Dysgawdwy'r De, Gogledd, sy'n rhoddi'n
gyfaedd

Ymgelodd o rianwedd i'r anaeeth.

Gwrandewch, fy nghydwladwyr, prif
goeth-wiw bregethwyr,
A phurddawn hyfforddwyr, darileawyr
dew'r llon,
Gofynaf, trwy'ch cenad, pa ham mae
CYMRUIGIAD

Yn gymaint is galwad ysgollon?

Mae'r llancian tylodion sydd yn eich ys-
gollon [Gryn,
Yn siall iaith Saeson, a gwreiddion y
A'r Ladin, oer lediaith ddirinwedd, ar
unwaith,
Anghyfaith, gwag obrwaith, ac Ebrwyn.

Ar ol bod dair blynnedd o dan eich ymgel-
edd, [ddaw,
Rhyw hogyn dirinwedd o ddiwedd a
I'r dyfya a mawr derfysg, a'i fregawd
wael gymmysg,
Ar ol y ddrudd addysg ro'ed iddaw.

Pa lês i'r wlad uniaith o medr ef estron-
iaith, [hun?
Heb wybod ei famiaith, ei beniaith ei
A'i hudiawn hyawdledd, i rann'r gwir-
ionedd,
Trwy gallwedd, dew'r rhyfedd, diw'r afun?

Mwy llesiant o lawer a wnaeth "SZAKN
GOMER,"
I ddysgu'r iaith wiwber, wych hoewber
nâ chwi;

Mae torf o bregethwyr, fu gynt eich ys-
golwyr,
I hon yn ganlynwyr, gwn 'leni.
MORTHWYL AP EINION.

Gobeithiwn mai'r unig beth a felir yw,
bod ysgolheigion Cymru yn anhyddysg
mewn Cymraeg.—Faham yr esguluswyd
y Feni ac athroffan yr Eglwys Sefydledig
nis gwyddom.—GOL.

CAROL NADOLIG:

Ar y Dôn a elwir "Gwel yr Adeiliad."

1 MAE achos llawenyachu
O herwydd geni'r Iau,
Craig yr Oesoedd:
Rhyfeddwn ei fawr gariad,
Yn dyfod yma'n Geidwad
I'r holl bobloedd.
Yn gan gan yr angylion lu,
Y daeth y newydd
Mawr o lawenydd,
Fod Crist yr Arglwydd,

Pen Llywydd mawr pob llu,
Yn blentyn bach yn Bethle'm,
Gwir Frenin Salem fry!
Dim lle nid oedd o fewn y dre'
I'r Forwyn Fari

I gael geni
Arglwydd 'r Arglwyddi,
Nawdd ini ceneinig ne',
Ond yn y bendy bydol
'N wir foddol y bu 'fe!

2 Pan anwyd Crist yr Arglwydd,
Yr angel ddaeth yn ebrwydd
Is yr wybren;
Ac yn ddysymwth 'rydoedd
Yn pâr folianu luoedd
Nefol lawen:

Eu llef oedd lafar is y nef;
A'r bugeillied
Aeth i weled

Y wiwlan gowled,
Yn drwydded tua'r dref,
Yn hylwydd ddinas Dafydd
Yn uffudd yr oedd ef.
Ar g'oeidd rhoddasant uchel floedd,
Gan ogoneddu
Duw, a molianu,
A rhyfeddu,
O herwydd felly 'roedd;
Ond er ei fod mewn preseb,
TAD TRAG'WYDDOLDEB oedd!

3 Diderfyn gariad Dwyfol
Oedd agor ffordd achubol;
O! wych obaith:—
Clodforwn Frenin Seion,
Am drefnu i ni'a dirion
Iechydwiariaeth.

Mab Duw, y Gair trag'wyddol yw,
A greasai—Yn y dechrau,
Heb ddefnyddiau,
Y byd a'i bethau gwiw;
Daeth hwn o'r nef i farw,
Yn fwy'n i'n cadw'n fyw!

Fe aeth ar bren yn sen i'r saeth,
Ac yno talu—Ein dyled ddarfu,
A gwerthfawr brynu
I'n henaidd felly faeth:
Bendithion annherfynol
I ddynol ryw a ddaeth.

4 Mae'n rhyfedd, mewn gwirionedd,
Wrth feddwl am drugaredd
Duw'n drag'wyddol,
Yn goddef ei grê doriaid
Anuffud a gwar galed,
A gelymol.

Edifarnaw, maddeuant ganddo gawn,
O'n haml feiau.—Ein troseddiadau,

A'n holl bechodau,
Er mwyn rhinweddau'r Iau,
Fu'n dyoddef rhwng y lladron
Yn dirion un pryddawn.
Efe esgynodd fry i'r ne',
Ac yno'n eiriol—Mae yn feunyddiol,
Ei waed rhinweddol,
Haeddianol yn fy lle,
Gan waeddu gâd ef eto,
'Dyw'n blino yn ei ble.

[I'w Orphen yn y nefaf.]

GYMRY MWYNION,

Trwy holl Dywysogaeth Cymru, Caerludd, Llynelleidd, a Pharthau ereill o Loegr,

DERBYNIWCH ein cydnabyddiaeth ddolchus am eich fyddlondeb at iaith eich gwlad a SEREN GOMER, yn ystod y ddwy flynedd a aeth heibio. Nid ydym yn deall fod cymaint o fyddlondeb wedi cael ei ddangos erioed o'r blaen yn y Dywysogaeth; pob cynyg i gynul cyhoeddiad cylchynol yn yr amser a basiodd a ddaeth yn fuan i'r dim, (oddigerth rhyw gyhoeddiadau a gynhelld gan sei bleidiol, ac ag arian y Sacton). Wele 50 rhifyn o'ch Cyhoeddiad Grealidd wedi ymddangos, ac un arall, sef yr olaf am y flwyddyn hon, wrth y drws—prawf fod y Cymry yn ymdebygu mwy i'w fedydd ereill mewn boddur yn eu iaith, ac hyfrydwch mewn gwybodaeth, er cynifer sydd eto yn eich mysg heb fedri prisiau y naill na'r llall.

GYMRY!—Er maint diystyrwch a deilir ar eich cenedl gan lawer hwtys cog-falch, y mae llawer o wyr enwog wedi bod ag yn perthyn iddi. Heb sôn am y ddown-ion a enwogasant eu hunain mewn gorchestion milwraidd, y rhai a gadwasant ely-ion llawer mwy lliosog na hwy eu hunain mewn pellter parchus oddiwrthyn, y mae rhai o'r dynion hynotaf yn achos moesoldeb, crefydd, a ddiwioledd, yn perthyn i chiwi. Nyni a ddygwyr rai o honnynt i'ch cof o'r newydd. Pwy oedd y Brenin Crist-ianogol cymatf yn yr holl fyd? CYMRO; Lleufer Mawr, yr hwn hefyd a elwir Lles ab Coel, a Lleirwg, yr hwn a adeiladodd yr Eglwys gyntaf yn Ynys Prydain; sef Eglwys Llandaf.—Pwy oedd yr Ymerawdwr Crist'nogol cymatf? CYMRO, sef Constantyn Fawr (*Constantine the Great*), brodor, fel y dywed rhai, o Forgawwg.—Pwy sylfaenodd Brifathrofa Rhydychen? CYMRO; Aser, neu Geraint, un o Esgobion Tyddewi, yn amser Alfred Fawr.—Pwy gyfieithodd air Duw gyntaf i'r Saesneg? CYMRO; Wm. Tindal, gwr ar gyfnniau swydd Dimbych.—Pwy fu'n achos dechreuol, ac hyd yma yn offerynualluog i gynul y Bibl Gymdeithas, sef Gymdeithas ag sydd yn awr gwedi ymledu dros agos bedwar cwr y byd, a Brenhiniaeth ac Ymerawdwyr yn ei mawrhau? Yr un yw'r ateb—CYMRO, neu Gymry; y gwr cyntaf a gynygodd ei fwrto yw y Parch. J. Huws, Battersea: a'r hyn a fu yn achlysur iddo ef i foddwl am y fath gynllun nefolaidd, oedd gwaith y Parch. T. Starks, o'r Bala, Cymro arall, yn ceisio cael Biblau i'r *Cymry*. (See Owen's Account of the Bible Society, in 2 vols. 8vo). A phwy yw ei swyddogion mwyaf seleg a galluog yn y brif ddinas? Dau CYMRO o waedoliaeth, sef y Parch. J. Huws, dywededig, a'r Parch. J. Owen, ei chofaduror; ac felly gwelwn fod y Gymdeithas fendithlawn a digyffelyb hon yn Gymreig trwyddi oll. Nid oes dim ond Duw yn amlycach yn hon na'r CYMRY.—Clywch fod yr ysgrifurau yn cael eu cyfieithu yn Serampore i o gylch 44ain o ieithoedd India; pwy fu yn offeryn dechreuol i'r Geuadinaeth sydd yn dilyn hyn ymlaen?—CYMRO; Mr. J. Thomas, rhai o berthynasau yr hwn sydd yn awr yn trigu gerllaw Aberhonddu, yr hwn oedd wedi dechreu y gwaith o gyfieithu cyn y gwyddai y Dr. Carey i ba le fynd.

GYMRY!—Yr ydych mor enwog o herwydd nad yw eich cenedl wedi gwneuthur nac yn meddu rhai pethau, ag am gyflawni a meddu pethau ereill. Pwy oedd T. Pain? Nid CYMRO.—Pwy ailgyhoeddodd ei Oes Rheswm, neu Oes Rhyfys a Chab-ledd ef, yn ddiweddar? Nid CYMRO.—Yn mha le y mae arwyddion terfysg a gwrthryfel? Nid yn Nghymru. Frodyr Cymreig, gwerthfawrogwch eich braint.

GYMRY! er diystyr eich iaith gan lawer, y mae Esgobion, Pendegion, a llawer o Foneddigion ein gwlad yn ymhyfrydu ynddi yn awr, ac yn ymdrechgu dros ei pharhad. Clywsom gan wr llen iddo ef glywed Esgob hygled Tyddewi yn anog yr offeiriad yn y modd taeraf i berffeithio eu hunain mewn gwybodaeth o honi, gan ychwanegu, y buasai efe yn ymroddi i'w dygu ei hun, po buasai ychydig yn ieueng-ach, er mai Sais ydyw.—Gwyddoch am Gymdeithas Gymroaidd enwog Caerfyrddin, ac ereill cyffelyb yn y Gogledd; ac er nad oedd gyda ni un llaw yn fwrdd yr un o honnynt, yr ydym hyderus fod llawer o honoch o'r un farn a ni, sef na fuaidd yn meddwl fwrdd y Gymdeithas Gymroaidd, ac arall a gyfododd ar ei hol, oni buasai ymddangosiad SEREN GOMER. Nid oes neb yn fwy teimladwy o fuddioldeb y cyfryw sefydliadau nag ydym ni; bydded iddyn hir etioes. Eto nis gallw i'w lal nag arwyddo fod angen cynul Cyhoeddiad Cymreig yn gymaint ag erioed, heb yr hwn nis dicheon ein holl Gymdeithasau godideg, na'r llyfrau a gyhoeddir yn Saesneg i ganmol y Gymraeg, gadw yr olaf rhag trancedigaeth. Rhan amaf o aelodau y Gymdeithasau, a darllenwyr y llyfrau dywededig, a gyfrinachant a'u gilydd yn yr iaith Saes-neg, yn neillduol wedi oriau eu cyfarfodydd. Dicheon ysgoheigion ymddyddan llawer yn Lladin, er hyny iaith farw ydyw hi, ac iaith farw yn fuan fydd y Gymraeg oni cheir amddiffydwyr iddi heblaw y dysgedigion a'i defnyddiant yn achlysurol megys y gwariant ag ieithioedd meirwon. Yr unig iaith, o'r holl hen ieithoedd, ag sydd heddyw yn iaith fyw, fel y dywedir, yw y Gymraeg; ac yr ydym hyderus y barnu ein gwladwyr yn gyffredin mai Cyhoeddiad Cylchynol Cymreig, yn cynwys amrywinaethau o bethau buddiol i'w gwybod, yw y moddion mwyaf tebygol i'w chadw rhag tynged yr holl hen ieithoedd ereill. Gan hyny erfyniwn gyntwrthw gwrsgog pob mab a merch i GOMER dros flwyddyn, eto. Od oes rhai, fel eu tadau ym yr am-

ser a aeth heibio, yn diffygio, gobeithiwn y daw dau am yr un i lenwi eu lle. Atolwg, beth yw tair ceiniog mewrpythefnos at golli cyfrwng gwybodaeth? Gallen dybied y byddai parch i'r iaith ei hun yn ddigon i wneuthur i fynu y golled. Od oes rhai cyn dloted, fel na allant hebgor hys am y SEREN, atolwg bydded iddynt ymdrechu cael ereill yn eu lle. Deisyfwa barhad o garedigrwydd ein Dosbarthwyr, ac os yw amgylchiadau neb o honynt yn rhwystr iddynt gydsynio a'n cais, ymddybynnw ar eu fyddlondeb i osod ereill cyfrifol yn eu lle; hwy fedrant wneuthur hyn yn well na ni. Ac am fod amryw gymydogarthau eto yn y Dywyogaeth, heb arfod nemawr am SEREN GOMER, o herwydd nad oes yno neb i'w derbyn a gofalu am yr ariad. Erfyniwn unwaith eto ar ein ewyllysyr da yn y parthau nesaf atynt, i'w cymhell, nes teimlont fod gwaed GOMER yn eu gwythienau.

GYMRY! gan fod Ysgrif yn awr ger bron y Senedd, yr hon sydd ar fyued yn gyfraith sefydlog, yn erbyn cyhoeddi yr un llyfryn o hyn allan, a fyddo yn cynwys Newyddion Gwladol, neu yn trin Gwlad-Lywodraeth (*Politics*), oni bydd y llyfryn yn cynwys mwy na dwy bapurlen, ac yn 6 cheiniog o bris, heb dalu 4 ceiniog o ddrith am bob papurlen a argreffir, sef yr un gymaint ag a delir am Bapurau y Newyddion. Rhaid gwneuthur SEREN GOMER yn werth 6 cheiniog y flwyddyn nesaf; eithr ni bydd yn fwy treulhawr i'r darllenwyr nag yw efeni, gan mai unwaith mewn pedair wythnos yr ydym yn bwriadu ei chyhoeddi, oni bydd ein Darllenwyr am ei chael yn fynychach. Myneged pawb eu meddyliau ar hyn i'r Goruchwylwyr yn ddiwed, a rhoddod y Goruchwylwyr wybod i'r Parch. J. Edwards, Ruthun, neu i'r Cyhoeddwr, ar ddiwedd y mis hwn.

Nyni a gyhoeddwn Rifyn bob pythefnos, tair wythnos, neu bedair wythnos, yn ol fel y byddwn yn barnu fod llais y cyffredin. Cofiwch fod holl bapurau y newyddion yn saith ceiniog, a rhai o honynt yn ddeg ceiniog bob wythnos. Gwerth 6ch, bob 4 wythnos a gyhoeddir, oni ddeallwn fod ein darllenwyr am ei chael yn fynychach. Nid oes raid i neb o'n goruchwylwyr ydym ag sydd yn cymeradwyo y cyng uchod, ac yn foddolion derbyn yr un rhifedid ag y llynedd. Rhoddir papur glas, coch, neu felyn, am y rhifynau y flwyddyn nesaf, ac oni leihau y derbynwyr lawer, bydd yn hawddach talu am gludo sypiau bychain efo'r cerbydau, oblegid bydd y cymaint arall yn myned ynghyd.

Nid SEREN GOMER yn unig, ond pob llyfryn, ymhob iaith, trwy y deyrnas, a fyddo yn cyffwrdd â phethau gwlad-lywodraethol, a rwystrir, oni fyddant yn fwy na dwy bapurlen, ac yn 6ch. o bris. Ychydig o bethau gwladol sydd yn y rhifyn hwn, ac a fydd yn y nesaf, o herwydd y gyfraith ddywededig, ond tua chanol Ionawr nesaf, oni ddygwdd rhyw beth nas gwyddom am dano yn awr, daw y rhifyn 6ch. cyntaf allan, yn debyg o ran ei gynhwysiad i'r SEREN y flwyddyn hon.—*Cobbet's Register*, y *Black Dwarf*, a *Sherwin's Political Register*, sydd wedi achlysuru y gyfraith newydd, a neb ereill, ar a wyddom ni.—Bendith i Frydain—ymgeledd Duw i'r teulu Brenhinol—llwydd i Gymru—hir oedl i'r Gymraeg—heddwch i'r byd—goruchafiaeth i'r efengyl—terfyn ar derfysg—undeb rhwng pawb dynion da ac iechydwr. iaeth lawn i bob enaid euog. GOLYQYDD.

Cymmafa.—Tach. 7, 1819, cynhaliwyd Cymaefa gan y Bedyddwyr Cymreig yn Llundain. Am 7 o'r gloch y boreu, cynhaliwyd cwrdd gweddi gan yr eglwys, megys arferol. Am 10, gweddiodd Mr. W. Dafis, o Hwlfordd, a phregethodd Mr. W. Rogers, o Blaenau Gwent, a Mr. J. Jones, o'r Drefnewydd, (Marc xii. 6. Sal. i. 5.) Am 2, gweddiodd Mr. D. Dafis, o Hwlfordd, a phregethodd Mr. W. Dafis, a Mr. W. Rogers (Ephes. ii. 8. Ioan ix. 35). Am 6 gweddiodd Mr. E. Efan, a phregethodd Mr. D. Dafis a J. Jones, (Heb. xii. 1. Ioan i. 14); a chafwyd achos i ddywedyd, "Da i ni fod yma."

Glanhau costrelli.—Arfer gyffredin yw glanhau costrelli trwy osod rhyw gymaint o haels drylliau ynddynt gyda'r dwfr, a'u siglo yn dda ynddynt; bu hyn agos a chostio ei fywyd i wr bonheddig yn ddiweddar, yr hwn a aeth yn glaf iawn wedi yfed ychydig win o gostrel; wrth chwilio i'r achos o'r clefyd, cafwyd rhes o haels yn dyn yn y lle cyfyng yngwaelod y gostrel; y rhai oeddant wedi gollwng y gwenwyn curlliw (*arsenic*) ag sydd mewn

plwm, fel yr ymgymsgodd a'r gwin,—*Rhybudd teg i ereill.*

Buandra.—Yn ddiweddar, daeth bachgenyn, brodor o'r Iwerddon, o gylch 14eg oed, i'r dref hon o Gaerdydd; o'r hon y cychwynodd am haner awr wedi dan, ac yr oedd yma am haner awr wedi naw; efe a darawodd allan o'r Bonffaeu yr un pryd a'r cerbyd, ac a redodd yn ei ymyl yn hir, eithr wedi hynny a'i gadawodd ar ei ol, am ei fod yn rhy fassrell yn ei rediad i fod yn gyd-deithiwr iddo ef. Efe a ddaeth o leiaf 45 milldir mewn 7 awr. Efe a ddywed y dichen efe redeg un filldir mewn 5 munud; eithr na ddichon efe deithio mwy na 10 milldir yr awr na ddiorchest. Wedi teithio 30 milldir efo a ddichon ddechreu drachefn mor ddifino a phan y dechreuodd.

Dedfrydwyd Joseph Parys, o Gaerdybi, yn mrawdlys trimisol Môn, i chwech mis o garchariad, ac i dalu dirwy o 10 punt, am ruthro yn ffyrng ar Mrs. Colier, Llanerchymedd, a chnoi ei llaw yn y modd creulonaf.—Yn ddiweddar clywsom fod gŵr o sir Gaernarfon wedi cnot trwyn ei gymydog!

- 67** Derbyniwyd Yagrifau Ifor; Gwilym Liwdoſci yn y Wlad; Philatrus; Dewi Iau-ſ-ſt; A. Ambris; J. J.; Allind; C. E.; Iago Glan Dawen; &c. &c.
- 68** Mewn atebiad i F. H. yr hwn a ddywed fod Mr. Ward, cenhadwr, Serampore, yn cael ei ddygwyl i Sir Fynwy cyn hir, gallwn ddywedyd, mai gwell, yn ein bryd ni, na chaelo gas hob eglwys yru gwahoddiad iddo, fyddai i Mr. H. ei berwadio i gydfurfio a'r drefn Gymreig, a gyru ei gyhoeddiadau, fel Cymro, i bob eglwys ag y gallio ymweled a hi, lle byddo dynion yn deall Sacsæg. Os trefna Mr. H. hwynt hyd Abertawe, nyni a'i trefnwa oddi yma hyd waelod Dyfed, a Cberedigion, &c. Gwyddom y bydd yn dda gan bawb ei weled; nyni a'i gwahoddasom yr haf diweddaf, ond yr oedd yn rhwym i fyned i Landain bryd hyn.
- 69** Rhaid gadael *Ogoſ* T. Roberts Llwynrhudol, hyd ddechreu y flwyddyn nesaf. Ar ddeisydd amryw Feirdd cyfrifol, yr ydym yn meddwl parhau Cywyddau'r Awen y flwyddyn nesaf.
- 70** Nid yw atebiad D. G. Llain Llangeler i ofyniad I'euau, (rhif. 43), yn gywir. Ac nis gallwn gyhoeddi ei ddychymyg, am nad yw wedi cydynffurfio a'n rheol trwy ddafon y dehongliad gyda'r dychymyg.

HEDDYW Y CYHOEDDWDYD,

Y RHAN GYNTAF, (PRIS SWLLT), O'R

ESPONIAD ar y BIBL, gan JOHN JENKINS, Gweinidog yr Efrogyl yn Hengeod. Y mae cyhoeddiad y gwaith hwn wedi ei gefnogi gan LAW AR UGAIN o Weinidogion y Bedyddwyr a'r Anymddibynwyr, fel y gwelir eu henwau yn argraffedig ar amlen y rhan gyntaf. Bydd y gwaith hwn i ddyfod allan yn rhan swllt bob mis, mor ddedd ag y gellir. Am ei faintioli, bydd tua hanner cymaint a gwaith HARRY yn Sacsæg; er hynny bydd yn cywys eglurhad byr a chynhwysfawr ar bob adnod, neu ychydig o adnodau ynghyd, lle byddo cysylltiad ymadroddion yn galw am hyuy. Amcenir cynwys y gwaith hwn i gyd mewn 75 o ranau. Y mae y rhanau cyntaf wedi cael eu danfon er ys dyddiau i agos bob cwr o Gymru, a byddant i'w gweld a'u cael yn fuan i'r neb a fyddo, yn holl Eglwys y Bedyddwyr trwy y Dywysogaeth, a chan Mr. J. Evans, Argraffydd, Caerfyrddin, a chan bawb ereill ag a welo yn dda ddafon am danynt. Y mae yr awdwr yn llwyr benderfynu bod yn wrthwynebwyr hollol i bob rhagfarn a phleidgarwch yn y gwaith hwn, gan ystyried y sobrwydd sydd yn gweddu i air yr Arglwydd, a'r perygl o'i drin yn dwythodrus.

HEFYD, Y MAE

GEIRLYFR (DICTIONARY)

I gael ei gyhoeddi yn fuan: yn cynwys yr holl eiriau ymarferol yn y iaith Gymreig: 1. Y Gair; 2. I bwy ran ymadrodd y mae yn perthyn; 3. Rhwygoeth pob gair; 4. Gw add y gair; ac yn 5. Arwyddocad pob gair—Ni fu bath hwn eriedd o'r blaen yn nwyllaw y Cymry; ac y mae'n ddilameu bod cymaint o'i angen arnom ni ag ar un genedl dan baol, er cynorthwyo i ygrifenu'r iaith yn gywir, a deall ystyr geiriau dyfion.

Y chwanegir ar ddiwedd y llyfr hwn HYFFORDDIADAU GRAMMADEGOL, mewn modd byr, cynnwysfawr, a hawdd i'w deall: byddai hwn yn fuddiol iawn i'r holl ysgolheigion Cymreig, ac ereill yg a fynent ddeall ac ygrifenu'r iaith yn gywir.

Argraffir y llyfr uchod ar bapur teg, a llythyren fechan, eglur, fel y delo allan i gyd am bedwar swllt o bellaf—Bydd i'w gael yn rhanau chwech-chaeioogau, neu ran ddwbl am swllt i'r neb a fyddo.—Dymunir ar bawb ag a fyddo am gael y llyfr uchod, i ddafon eu henwau ar frys at y Cyhoeddwr, J. Jenkins, Argraffydd, Merthyr Tydfil. Fwy bynag a ddafonno am ddeg llyfr, a gallu yn am ei drakeith; ac y mae'r Cyhoeddwr yn fuddiol i dalu am bob llythyr ag a fyddo yn galw am ddeg neu ychwaneg, ond dim dan hynny.

D. S. Y mae yn dda gan y Cyhoeddwr gael cyffe i hybysu i'w gydwladwyr am y Geirlyfr uchod, nid yn unig am fod ei angen ar ei gnedd, ac nad oes un o'r iaith yn bod, ond am fod un o'r ygrifenyddion Cymreig gareu, yn y dywysogaeth wedi addaw pob cynorthwyo yn ei allu i ddown y gwaith allan yn gywir ac yn gynnwysfawr.

Y mae y bywiogrwydd sydd wedi ymdangos eisoes am y Geirlyfr hwn yn galw ar y Cyhoeddwr i all gymell pawb ag a fyddo am ei gael i beidio oedi amser i ddafon eu henwau, fel y gwyddo faint i argraffu. Danfoned tansgrifwyr y Gogledd eu henwau yn diddian at Mr. John Edwards, Gweinidog y Bedyddwyr, yn Ruthin; neu at Mr. Benjamin Jones, Siopwr, Caerdybi; fel y gallont bwy eu danfon yn gryno i'r Cyhoeddwr; gellir danfon am yr Esoniad hefyd at yr un personau; a danfoned tansgrifwyr y Deheudir at y Cyhoeddwr, neu at Mr. J. Evans, Argraffydd, Caerfyrddin. Ac fe fydd J. JENKINS yn wir ddiolchgar i'w holl gyfeillion am ddafon ato ef am LYFRAU YSGOL, Cymraeg a Sacsæg. A bydd gwaith ARGRAFFU LLYFRAU yn dderbyniol iawn ganddo—gwneir ef am bris rhesymol i bawb.

ABERTAW: Argraffwyd a chyhoeddwyd gan J. HARRIS, Heol-Fawr.

TRA
MOR,
TRA
Brpthon.

HEB
DDUW,
HEB
Edim.

SEREN GOMER.

DYDD MERCHER, RHAGFYR 29, 1819.

[*Pris Tair Ceiniog.*]

HYAWDLEDD PAUL

GER BRON FFELICS.

ACTAU XXIV. 25.

*Ac fel yr oedd efe yn ymresymu am gyf-
iawnder, a dirwost, a'r farn a fydd,
Ffelics a ddychrynodd, &c.*

Yr oedd Paul, yr hwn oedd yn ddyn bach wrth natur—yn Hebrerwr o genedl—yn Rhufeinwr wrth ddinas-fraint—yn dduwiol trwy ras—yn Apostol trwy ysbrydoliaeth, yn llanw gwir *gym-eriad* dyn, gwladwr, Cristion, ac Apostol, yn mhob lle; ond ni lanwodd y cymeriad uchod yn amgen na cher bron Ffelics a'i wraig Drusila.—Y *dyn*, meddaf, mewn gwrolder, hyfdra, a mawrfrydigrwydd, yn ymresymu yngwydd ei *farn* yn sefyllfa carcharor; y *gwladwr*, yn dangos pa fodd y dylasai Ffelics anuwïol ymddwyn ar ei deyrn-gadair; y *Cristion*, yr hwn ni adawodd un fantais dymhorol i'w ddallt i atal y gwirionedd mewn anghyfiawnder; yr *Apostol*, yn egluro

gyda medrusrwydd i ddyn tywyll, ddirgelwch amryw ranau o athrawiaeth y ffydd Gristianogol, yr hon oedd Ffelics yn ymholi yn ei chylch. Mor synwryol oedd ei resymiad ar yr achlysur hwn!

Yn 1. Fe ymresymodd am *gyfiawnder*—y gyfraith fawr o uniondeb, yr hon sydd yn pwysu gweithredoedd dynion mewn clorian gywir; yn pënu eu perthynol a'u cyfartal daliad i'r drwg a'r da; yn ystyried dadleuon diniweidrwydd ac achos y gwirionedd o'r neilldu i amgylchiadau damweiniol genedigaeth, gwaelder, tloidi, neu gyfoeth; a phara'r nid yw anhyblygedd urddasol, wrth reddi baru, yn dychrynu wrth frawdwr, yn gŵyru trwy wobrwy, nac yn brysio trwynwydau; yr hyn a gynal orsedd llywodraeth, a argraffa arswyd a pharch ar frawdwr i barnwr diduedd, a wna'r swyddog gwladol yn ddychryn i weithredwyr drwg,

RHIFYN XXVI.

2 D

LLYFR II.

ac yn glod i weithredwyr da; a wna ogoniant i dywysogion a sylfaen i'w cyfraith; a phan y gweinyddir gyda doethineb, diwydrwydd, a chymhwysiad diwahan, mae yn geidwad diogel ar holl iawnderau gwerthfawr dynoliaeth. Y fath yw cyfiawnder. Ond i gael golwg arno yn ei burdeb gwreiddiol, rhaid edrych o'r ddaear hen am dano; lle mae golygfeydd o frad, hunanles, trawsawdurdod, a chreulondeb, yn diffoddi neu lygru ei effaith; ac estyn ein golygiadau oddiwrth yr adysgrifen amherffaith isod, at y gwreiddyn dwyfol a ysgrifenydd allan mor ddeg allan yngoruchwyliaeth Llyw-iawdwr mawr y byd; yr hwn, er fod cymylau a thywyllwch yn gorchuddio ei orsedd, sydd yn gwneuthur "cyfiawnder a barn yn drigfa ei orsedd-falnc."

2. Fe ymresymodd am *dirwest*, (*egrateia*, Gr.) sydd yn arwyddo *ataliad y blys*, trwy ym-egniad galluog, ac sydd yn wrthwynebol i bob math o beurhyddid a goddhad anghymhedrol; yn atal anlladrwydd hyd y nod wrth wreiddyn llygredigaeth, ac yn gosod gwyliadwriaeth ar yr holl nwydau, a dyfodfa *hudiad*. Dirwest, neu gymhedroldeb, sydd un o'r grasau Cristianogol ag sydd yn codi ei allu ymegniol i ffrwyno y trachwantau, oddiwrth weithrediad yr Ysbryd Glân, Gal. v. 23. 2 Pedr i. 8. ac sydd yn gwneuthur gwahaniaeth sylweddol rhwng y rhai sydd yn byw yn ol y cnawd, ac yn rhoddi ffrwyn i'w chwantau yn mhob ffurf, a'r rhai sydd yn "cospi eu cyrff ac yn eu dwyn yn gaeth," ac yn "croesheolio y cnawd, a'i wynaiau, a'i chwantau," 1 Cor. ix. 27. Gal. v. 24. Mae dirwest yn caethiwo chwenychiadau'r galon, yn gwneuthur cyfamod â'r llygaidd, Job xxxi. 1. Nid yw yn

cael ei hudo gan y cwpan gwreichionllyd, na'r bwrdd treulfawr, fel y troseddol reolau *tymheredd*; pan y mae anghymhedroldeb, trwy osod nwyd ar yr orsedd, a rheswm dan draed, yn ymdreiglo mewn goddhad apŵellaidd, ac yn iselhaul dynoliaeth islaw yr anifeiliaid a ddyfethir, ac yn y lle oedd yn ceisio hyfrydwch, o'r *diwedd* yn cael ei wala—anesmwythder, clefyd, ac angu. Heblaw yr awdurdod uchel sydd yn cymhell cymhedroldeb yngorchymynion y gyfraith ddwyfol, mae yn cael ei gymeradwyo trwy rês hir o fendithion ag sydd yn wastad yn ei ganlyn; megys iechyd, tawelwch, ac egni meddwl: pan, yn y gwrthwyneb, mai cyfran athrist, y rhai (am fyned o oddhad anghyfeithlon, a aberthant gydwybod, rhinwedd, a chrefydd) yw cymeriad difrodol, colli iechyd, brathiadau cydwybod, henaint amhrydlawn, ac heb edifeirwch, marwolaeth dragwyddol.

3. Y *farn a fydd* oedd y pwnc dwys diweddaf, â'r hwn y terfynodd Paul ei araeth ffyddlon. A pha beth allasai roddi mwy o bwys ar ei resymiad blaenorol! yn un ag a reswain ddrych-feddyliau ei wrandawyr ymlaen at y dydd dychrynlyd hwn, pan y caiff rhinwedd, a ormeswyd yn hir, gwrdd â'i gwobr, a nacawyd iddi ar y ddaear, a phan caffo dihirwch llwyddianus dderbyn ei ddedryd oddiar ddwyllaw cyfiawnder atdaledigol! Diwrnod arswydus! pryd, ar sain yr udgorn diweddaf, a llef yr archangel, "yr ymddengys yr Arglwydd Iesu o'r nef gydag angylion ei nerth, â than ffamillyd, yn rhoddi dial i'r sawl nid adwaen-ant Dduw, ac nid ydynt yn ufuddhau i efengyl ein Harglwydd Iesu Grist;" a phan byddo pob cenhedlaeth yn cael eu gwysio at

frawdle'r Barnwr, i dderbyn ded-ryd a sefydla eu cyflwr i dragwyddoldeb.

Yn ddiweddaf, daliwn sylw mor ardderchog y tynodd Paul Ffelics lân yn yr ymresymiad blaenorol! Yr oedd y darluniad a wnaeth o'r llywodraethwr drygionus ac anllad hwn mor debyg i'r un gwridiog o'i flaen, fel na allai Ffelics lai na gwelod ei lun ynddo, ac ar yr olwg arno "a ddychrynodd." Pryd hyn fe ddywedodd cydwybod wrtho, mai drych cywir o'i galon a'i fuchedd oedd Paul yn ddala o'i flaen, ac ynddo gwelodd ei bechodau yn eu lliw a'u hamledd, nes ydoedd euogrwydd yn cyneu yn ei galon, a braw dan ei froa rhag ofn barn. Ni allai nac araeth wenieithus Tertulus o'r blaen, na phresenoldeb Drusila yn awr, na'r wybodaeth ei fod yn yswydd uchel o rag-frenin i Cesar, ei noddi rhag yr argyhoeddiad, yr hwn, fel mellten o oleuni, a darawodd dystiolaeth y gwirionedd gyda grym anwrthasfadwy ar ei feddwl. Ar y funud arswydus ac effeithiol hon, fe dorodd cleddyf yr Ysbyrd trwy bob hudoliaeth a chalon-galedwch, yr hwn, ar brydiau ereill, oedd cyn galetted a'r gallestr. Fe weithiodd yn debyg i'r llaw-sgrifen ar bared Belsassar, pryd y crynodd y tywysog llygredig, er ynghanol y gwestwyr llawen, i'r fath raddau, fel y newidiodd ei wedd, a'i feddylliau a'i cyffroisant ef, fel y datododd rhwymau ei lwynau, ac y curodd ei luniau ef y naill wrth y llall," Dan. v. 6. A'r hyn sydd yn gwneuthur yr engraff hon mor nodadwy, yw, i derfysg tufewnol cydwybod Ffelics ymdangos mor eglur, fel yr ymadawodd ei wrolder ac y syrthiodd ei wynebpryd ef; ac efe, wrth frawdle, yr hwn yr oedd ereill yn arferol o grynu, yn awr

yn eistedd yn ddrych crynedig o euogrwydd ymdeimladwy, gwelw a chymysgedig wrth yr olwg ar ei garcharor, heb un arfogaeth ond llais gwirionedd a sobrwydd. Ond os yw gwir blant Duw yn ofni weithiau wynebu barn, wrth ystyried mawredd a sancteiddrwydd Duw, a'u gwaeledd eu hunain, pa ryfeddod i ddyn drwg fel hwn i grynu, pan ddangoswyd ei hun iddo mor eglur, ac yr arweiniwyd ei feddwl mor ddisymwth at ddydd y cyfrif. Eto ymae gwahaniaeth sylweddol rhwng crynu ger bron Duw fel Barnwr amddiffynol, a'i ofni fel Tad cymodlawn. Y cyntaf yw cymeriad yr euog, ond braint mab yw y diweddaf. Mae un yn ffrwyth ysbryd mabwysiad, (Rhuf. viii. 15), a'r llall yn effaith cydwybod naturiol, yn cyfaddef y weithred ac yn cyhuddo am ei chyflawniad, ond yn anadnabyddus o'r feddyg-inaeth, Rhuf. ii. 15. Mae yr anuwol yn crynu ac yn ffoi oddi wrth Dduw. Wele engraff athrist o hyn yn ymddygiad Ffelics; fe grynodd, eto sarodd ei bechod, ac a ddychwelodd i'r ymarferiad o hono, mor gynted ag y colodd ar Paul, ac ni chlywodd ei lais mwy; yr hwn a gollodd ei holl effaith a'i allu gyda Ffelics, trwy fawr dwyll pechod. Ei lygaid oedd lawr o odineb, a'i galon yn llawn o gybydd-dod; y rhai oedd fel merched y gele yn gwaeddi Moes, moes, Diar. xxx. 15. Eto mor anfoddlon oedd Ffelics i gael ei waredu oddiwrth eu gormes, fel y rhoddodd i'r Apostol y gollyngdod mwyaf disymwth, gan ddywedyd, Dos ymaith ar hyn o amser, a phan gaffwyf amser cyfaddas, mi a alwaf am danat. Ond Och! ni ddaeth y tymor hwnw byth. Danfonodd am dano yn fynych, dan obaith cael arian am ei ryddhad; ond ni ymofynodd ynghylch y

fydd yn Nghrist, ac ni chrynnodd mwyach! ei gydwylbod a ddychwelodd i ddyfnach syfrdandod, a'r pechadur i ddyfnach euog-rwydd. Canlyniadau cyffredin o ddiystyru yr efengyl, ac esgeuluso yr iechydwriaeth. O! Ffe-lics anedwydd! ymgynghori â serch y byd ar draul gwirionedd a chyfiawnder! a thaflu ymaith y cyfle gwerthfawr, mewn segur-

dod euog ac anghrediniaeth, yr hwn oedd Rhagluniaeth wedi ei roddi, i glywed y gwir o enau Apostol mawr y Cenhedloedd. Mae yn edifar ganddo yn awr! Mae'r cymhwysiad atom ninau yn hawdd. Dysged darlennydd SEREN GOMER wers yma er ei les, yw dymuniad ei ewyllysiwr da,

GULIELMUS LUDOVICUS.

Pontypridd.

Talfyriad o Araeth y Parch. J. Minton,

GWEINIDOG Y BEDYDDWYR, YN RHYDYCHEN,

YR HON A DRADDODD TACH. 11, 1819, YN Y DDINAS HONO.

"EWYLLYSIWN i'w ddeall na ymddangosais erioed fel dadlenwr dros un blaid wladol, ond yn unig fel Cristion, a deiliad fyddlon y Brenin, ac ufudd i gyfreithiau fy ngwlad, pwy bynag a fyddo y personau yr ymddiriedir iddynt gan yr awdurdodau gosod-edig i'w gweinyddu hwynt. Eresgyniad y teulu ardderchog presenol i'r orsedd, pob dyledswydd a gydblethwyd yn ddiwahan. Mae yn amhosibl i barchu'r orsedd heb fod yn serchus at y cyfreithiau, trwy y rhai yr hwyllir ei holl benderfyniadau; ac nid yw ddichon i barchu y cyfreithian heb barchu yr orsedd, yr hon y maent yn amgylchynu. Bod yn serchus at y ffurfiywodraeth Frytanaidd yw bod yn serchus at iawnderau hanfodol holl ddynolryw.

"Yr wyf yn cyffesu na wn am un lle arall i bigo allan fan ar yr hwn y mae cyfiawnder yn dal eisteddle mor bur ac urddasol a'r hon y mae yn feddianu mewn brawdle Frytanaidd. Yn y llysoedd hyn mae'r Brenin yn blaenori, ond y gyfraith yw ei unig gyfarwyddyd. Ein ffurfiywodraeth, fel y ffynonell o'r lle y tynir, mae yn rhy gyfiawn i galonogi *lais-royal*, ac yn rhy ddoeth a da i ganiatau *efflywodraeth* a therfysg; mae yn cysylltu rhyddid

a diogelwch, a rhyddid a threfn dda; a pharch i grefydd â pharch saettaidd i hawl i farau drosom ein hunain. Megys pob peth dynol, mae yn rhaid ei bod yn amherffaith; ond ymysg cyfansoddiadau dynol nid oes iddi ei chydrradd. I ymyru neu ymhel â'r fath ffurfiywodraeth sydd folineb, a'i dadymchwel a fyddai yn gysegryspall.

"Darfui mi edrych yn hir gyda syndod ar ddyoddefgarwch gallnoedd y deyrnas t'nag at gyhoeddwy'r llyfrau mwyaf annwyl a therfysgelyd, y rhai a orweddodd yn gyfiawn a chyhyd dan ddedryd y gyfraith. Yn Llundain, wrth *ddrws y ffau* y sefais ac yr arswydais, i weled graddau isaf y bobl yn myned yn dorfeydd i brynu y llyfrau gwenwynig i'w cyrrfi a'u heneidiau. Mae'r drwg yn ddirfawr; gwasgerir hwynt gan ddynion sydd gwedi eu gadael i anobaith am y ddau fydd. Mae athrawiaeth y cyfryw lyfrau yn diraddio'r meddwl i'r graddau isaf o druenusrwydd, trwy ei amddifadu o bob egwyddor foesol, ac o bob gobaith anfarwol; mae yn dysgu dynion i gablu pob urddas, dwyfol a dynol, ac fel hyn yn eu paratoi hwynt i gyflawni pob cyflafan. Yr hudoledig yr wyf yn gobeithio eto a ellir eu dychwelyd;

ond am yr anobeithiol yr wyf yn ofni y bydd i law drom y gyfraith i syrthio arnynt.

"Pa un a ddarfu i bersonau neillduol (yn achos Manchester) ymddwyn yn ol y gyfraith neu beidio, bydded i'r gyfraith benderfynu; a pha ochr bynag y penderfynir, ni effeithir ein serch at yr orsedd a'r ffurflywodraeth yn y gradd lleiaf. Ymha fodd y bydd i'r wlad fawr ffaenaf hon i egluro eu barnau, byddai yn rhyfgy ynof fi i benderfynu. Ond pe byddwn yn dewis fy ymadroddion, mi a bigwn y cryfaf ag sydd yn ein iaith, i sicrhau i'w Uchder Breninol y Tywysog Rhaglaw ein sereb a'n hymlyniad wrth yr orsedd, a'n cariad at y ffurflywodraeth, a'n penderfyniad hollol i gynal y naill a'r llall trwy bob moddion cyfreithlon. Ac mae fy hyder yn noethineb y Senedd, i fabwysiadu y cyfryw fesuran, fel byddo yr angen yn gofyn. Mi a fynwn egluro fy ngobaith difrifol, a'm dygwyliaid cadarn, y bydd y llywodraeth mor belled oddiwrth atal ymofyniad, fel y bydd iddi roddi pob rhwyddineb, cytunol i iawn weinyddiad cyfiawnder, i ddwyn ymlaen y chwiliad mwyaf amhleidiol ynghylch y dygwylidiau diweddar, fel hyn i gadarnhau carwyr y brenin a'r llywodraeth, a chospi y terfysgwyr, ac i asio yn sicrach nag erioed gariad gwresog y bobl at yr orsedd Frytanaid. Ac na feddylid ein cydwildwyr yr amddifadir hwynt o'r hawl i ym deisyfiadau mewn modd heddychol i'r Senedd ac i'r Orsedd. Ni chodaf fi byth fy llaw i fynu i wahanu y bobl oddiwrth ein Penaeith, yn yr ystyr hyn, oblegid hyny a fyddai gwahanu y plant oddiwrth eu tad."

Nyni a allwn ddywedyd heb frol, dan deimladau diolchgar i Dduw, nad oes ffurflywodraeth yn caniatu cymaint o ryddid yn yr holl fyd a'r un Frytanaid; mae yn rhagori ymhell ar ryddid ffrostiedig America, o herwydd y caethion duon a werthir yn ei marchnadoedd a'i ffeiriausydd yn peri i ryddid wisgo ei llen gudd, cywil-

yddio, a cholli dagrau, a ffoi dros y cefnfor i dir Brydain, lle mae ganddi y palas harddaf ag a fedd yn yr holl fyd.
PENCOEDTYFOEL.

MR. GOMER,—Nid fy amcan yn y llinellau sydd yn canlyn yw gwrthwynebu dim o'r hyn a ysgrifennodd Philotheoros ar effeithiau y llu wybrenol ar bethau daearol, gan fod cymaint o ddysgedigion trwy Gred ac anghred wedi ymwroli cymaint dros hyny, a chwedi rhag-fynegu pethau hynod ymhob oes o'r byd oddiwrth sefyllfa y planedau a'r sêr, os gwir a ddywed hanesion pob cenedl a gwlad; eithr un peth sydd yn rhyfeddod parhans genyf fi, a hyn ydyw, sef fod yr holl weinidogaeth hon wedi ei chyfyngu yn unig i'r haul a'r lleuad, a'r pum planed y gelwir dyddiau'r wythnos wrth eu henwau; gan fod planed fawr arall yn bod, ac yn perthyn i'r un teulu (*system*), yr hon a elwir y *Georgium Sidus*, neu *Blamed Herschel*, pa ham y cauwyd hon allan, fel nad oes iddi gyfran o ddim oll a wneir dan haul? Fe wyr yr holl brydyddion (sydd yn gwybod dim) nad oes na cherdd i ferch, na llythyr caru, na dim all fod yn perthyn i garwriaeth yn myned heblio heb wybod i Wener, na chodi cleddyf na dryll rhwng teyrnasocedd, na chodi dwrn na phastwn ar ben ffair na marchnad i ymladd, nac un anghydfod, na b'o Mawrth a'i fys yn y gwaith. Mae'n wir fod rhyw ddarnau bychain o sêr hefyd yn bod, y rhai a elwir *Asteroids*, fe all fod y rhai hyn yn eu hesgusodi o herwydd eu bychandra, eithr mae'r blaned *Herschel* yn un o gryn faintioli, a chawddi ei llawforwynion o'i hamgylch, yn gystal a Sadwrn ac Iau; eithr ni chlybwyd son gan hen Sion Prys na M. Williams, na neb arall erioed am ddim o'i heffeithiau ar bethau daearol, ie; ni a wyddom fod Moor, yr hwn a addefir yn gywreiniad yn yr oes hon yn y gelfyddyd o sywedyddiaeth, yn medri darogan pob dygwylidiau

mewn teyrnas a theulu, hyd y nod pob cafod o wlaw a ddisgyno ar y ddaear, yn unig oddiwrth osodiadau a thremiadau y saith blaned arall; rhaid, gan hynny, nad oes i hon ddim perthynas â dim o achosion ein daear ni, beth bynag all fod y rheswm am hynny. Nid wyf yn deall y gall hŏni ei phellder fod yn rheswm digonol, gan fod Sadwrn yn bur bell, ac er hynny yn gweithredu ar y ddaear yn gystal ag un o'r lleill, fel y gwelir ymhob *Almanac*, pa un bynag ai Cymraeg ai Saesonaeg. Cael rhyw radd o foddlonrwydd am hyn gan Philotheoros, neu ryw un arall o'ch gohebwyr dysgedig, fydd yn ddywenydd o'r maintioli mwyaf gan eich ufudd wasanaethwr,

TREMHDYDD.

HOLIADAU I WYR y GYFRAITH.

MR. GOMER,—Mi glywais lawer o sŏn am daneph, a'ch bod chwi yn gwybod pob peth yn y byd, ac yn medru ateb pob cwestiwn caled fel Salomon gynt. Gan fy mod yn wr tlawd, byddaf yn cael cenad, myfi a Wil Sion Twm, i ddarlŏen eich Seren ryfeddol bob bythesaos gan wr o gymydog i mi, Sŏp ap Morgan Dafydd. Un peth sydd yn ddisfyg ynddi at amgylchiad Wil Sion Twm a mineu. Nid wyf yn gweled un gwr o gyfraith ynddi i ymgynghori âg ef. Ac y mae Wil (brawd i mi) a minen yn ofni ymgynghori â hwy mewn na lle arall, rhag iddynt ein ysglyfio yn fyw. Chwi ddywllwch fod trefnadaeth i'n gwahelyth ni yn yr amser gynt. *Hol.* A ellir adfeiddianau ystad ymherchenogaeth gwr er ya dau can mlynedd, ond yn anghyfiawn, heb ganddo hawlygrifen (*title*) na gweithred am dani? Pa fesurau sydd yn angenrheidiol i Wil fy mrawd a mineu i gymeryd tuag at gael meddiant o honi, ar ol i ni ddangos ein bod yn hanu o'r hen Dwm Sion Twm ein hysafiaid? A allai gwr o gyfraith (gobeithio fod gwr onest o honynt yn rhywle ag y gwyddoch chwi i'w gael,) i anturio'r

mater; ac i ninau roddi tyddyn brâs iddo, heb fyned a'r cwbl iddo ei hun, am ei drafferth?

TWM SION TWM, BRAWD WIL
SION TWM, DAU WR TLAWD
YN CAEL CAM.

*Bothdy'r Fwch, a'u penau wrth
y nembren haf a gauaf.*

FY ANWYL GOMER,—Mewn llyfryn bychan a ddododd cyfaill yn fy llaw yn ddiweddar mae geiriau fel hyn, "*suddo, tuoco neu drochi*;" mewn man arall, "*trochi, tuoco neu suddo*;" wrth osodiad y geiriau uchod fe ymddengys fod *tuoco* o'r un ystyr a throchi neu suddo.

Dywenydd fyddai genyf pe b'ai chwi neu rhyw ieithydd arall, mor fwy a gosod yn llewyrch eich SEREN ddefnyddiol darddiad y gair *tuoco*, o herwydd nis gwn i beth ydyw, nac o ba le y daeth, ond mi oebithaf mai nid o'r gair Saesneg *ducking* y benthgywyd ef; os felly, yn iach ymfrostio yn mhurdeb yr hen iaith Gymraeg, gynhwysfawr ei geiriau, od oes rhaid echwyna gan estrones glytiog i'w gwneud yn fwy dealladwy!!!

Sir Frecheiniog.

CYMRO.

YCHYDIG LINELLAU

A GYFANSODDŌRD MAB IBUANG
O GLOD I SEREN GOMER.

Mae'n serch gwedi rhedeg ymbell

Ar ol y brydferthaf trwy'r byd;

Ni welais i erioed mo'i gweli,

Mae'n llawn o hawddgarwch o byd;

Mae'n ateb holiadau'n ddinag,

Y rhai sydd ry anhawdd i mi;

Dyw byth o'i dalenau hi'n wag,

Un llawn o wybodaeth yw hi.

Tro cyntaf y gwelais ei gwawr,

Hi ddenodd yn gwbl fy mryd,

A chyson 'ddar hynny hyd 'nawr,

Mae'n serch yn cynhyddu o hyd:

Mae Cymry'r un ardal a mi,

Dan epw crefyddwyr, mae'n chwith,

Heb wneud ddim cyfeillach â hi,

'Rwy'n ofni nad ydynt ond rhith.

B'ai achos mi werthwn fy nghrys,

Cyn bod heb y SEREN fywn iân,

Neu golli rhyw lawer o chwys

Yn fwy nag a gollais o'r bla'n:

'Dyw merched fy ardal o'r bron,
A rho'i eu gogoniant hwy 'nghyd,
Ddim tebyg eu harddwch i hon,
Hi'n unig a ddenodd fy mryd.

Magn Cock.

G. AP I. TOMAS.

MR. GOMER.—Mae goleuni eich SEREN yspenydd yn lloni llawer yn yr ardal yma, ac yr ydym yn ei chael yn awr yn ei hamser priodol, trwy dalu peth am ei chludo: ond y mae Rhif. 34. heb byth ddyfod i law. Bum yn meddwl cael rhyw un i fyned ar Ddraedfuanydd (gan fod un yn ein cymydogaeith) i chwilio am dani; ac yr oeddem yn meddwl (fel y dywedwyd am Sion o Flaen y Cwm, a'i hen gaseg fwng wen, a'i gerbyd gwellt) y cawsai ein teithiwr beth at draul ei daith am ei weled, yn neillduol os delsai i ardal Amicus, yr hwn oedd yn chwenych gweled llun Traedfuanydd: ond methasom gael marchogwr yn foddlon i'r daith. Yr ydym yn erfyn, Mr. GOMER, ar eich holl plant gonest, os gŵyr neb o honiyn am y Sypyn a'r Rhifynau uchod, i'w ddanfôn i'w le priodol, yn ol y cyfarwyddyd sydd arno, mor ddidraul ag y medront, oblegid y mae eich darllenwyr yn chwenych yn fawr i'w chael; oblegid, meddant, heblaw colled y cyhoeddwr, mae bwlch yn y llyfr; o herwydd y mae cymaint o barch gan rai o'ch plant yn yr ardal yma i SEREN GOMER, fel y maent yn meddwl ei rhwymo, i ddangos i'w plant ar eu hol ymdrech glodfawr GOMER i wareiddio ei genedl. Gan ymddibynau ar eich ffyddlondeb i wneud a alloch i'w chael, y gorphwys eich parhaus ddarllenydd,
Pontfaccn.

IOAN.

DIWYGIAD.

MR. GOMER.—Mae diwygiad mawr yn y wlad hon yn mysg cnöwyr mygllys a merched y treflwlch, ac yr wyf yn rhwym o'i briodoli i lewyrch eich SEREN. Y mae yma lawer yn eu rhoddi heibio, a hyny yn raddol, ac y maent yn tystio eu bod yn llawer

iachach yn awr nag o'r blaen. Nid oes agos cymaint o boeri llys y ffwgws yn yr addoliad yn awr ag oedd; ac yn wir y mae trwypan'r merched a'r gwragedd yn llawer syberwach nag arferol: cawsant ofn i gael eu cauad allan o dŷ yr Arglwydd, neu ofn y twlc. Yr wyf yn cydfyned â Mr. Cymhedrolwr (tu dal. 105); mai buddiol fyddai y fath le iddynt, ond cael twlc arall i ferched y treflwlch. Brwnt yw adrodd yr hyn a wneir ganddynt: cofiaf hyd angu am y tai lle byddwn weithian yn dygwydd cysgu ynddynt; wrth agor fy llygaid yn y boreu, O'r fath olygfa fyddai ar y pared wrth y gwely, ar ol cnöwyr mygllys! Yn wir, Mr. Gomer, cywifydd a berthynai i lawer o dlodion Cymru, wrth feddwl gymaint arian maent yn wastraffu ar y mygllys, pan y mae eu plant bychain bron yn noethion o ddifyg dillad; a phe gofynech i'r tad paham y mae yn peidio dilladu ei blant, fe atebai nad oes dim modd: ond y mae modd i gael gwerth swllt (mwy neu lai) yr wythnos o fygllys! Dygwyddodd i mi fod mewn lle unwaith pan ddaeth y wraig adref o'r farchnad, a'r gair cyntaf a ofynodd gwr y tŷ iddi, Daethost ti â'r tobacco, P.? Naddo yn wir, D. bach, ni chofiais i un tipyn am dano hyd yn awr, medd y wraig. Yna deisyfodd y gwr at y diafol fyned â hi, o herwydd ei fod heb damaid trwy'r dydd. Gyrdd un o'r plant trwy y rhew a'r eira, heb esgid na hosan ar ei draed, dair milldir o ffordd, i ymofyn am ei dduw —y mygllys! Ai dyn oedd hwn? Y mae yn ddigon tebyg mai gydd'r fath greaduriaid a hyn bu Dafydd Walters, Penrhiwrolchfa, (Rhif. 20, tu dal. 311), yn gofyn pa fodd ateb gofyniad Antipope, (Rhif. 15. tu dal. 235). Bu ef yn lled ddiwyd yn wir i gasglu y fath eisteddfod ynghyd, sef Dafydd Howel, Banc-y-frydiau; Rees Williams, Llan-newydd; William y Wadd; Johana, Bwlchclawmynydd; ac ereill; a Mr. Walter yn gadeirwr, yn diameu: a'r peth a benderfawyd ganddynt oedd, mai gwell oedd iddynt

hwy beidio myned i'r addoliad na myned heb damaid o fyglys yn eu genau, gan na allasant ddeall un gair ag oedd y llefawr yn ei ddywedyd hebddo. Nid profeswyr crefydd, gobethiaf, oedd yr eisteddfod uchod, na chwaith gwrandawyr synwrol; os felly, yn wir, Mr. Gomer, nid ydynt yn deilwng o dwlc! Mawr yw y rhinwedd sydd yn y myglys, yn ol eu barn hwy; mae yn agor y clustiau, y deall! &c. Mae yn sicr fod y myglys a'r trefwlch wedi cymysgu eu hymenyddiau.

SIRROM SAMOT,

Carer trwynau glân, a gelyn myglys.

ATEB

*A Ofyniad M. J. Aberdorglas, Mynyw,
(Tu dalen 250, llyfr ii.)*

MR. GOMER.—Mae M. J. yn dysgwyl cael ateb i foddllondeb i'w ofyniad, yr hyn sydd yn waith anhawdd i ofyniadau hawddach eu penderfynu na'r eiddo ef. Ond os gwelwch yr ychydig linellau canlynol yn deilwng o le yn eich SEREN, wele hwynt at eich gwasanaeth: a gobethiaf na anfodlon a Mr. J. na neb o ddarlennwyr eich SEREN iddynt, gan fod yr un llwybr i arall i roddi atebiad gwell,

Wrth fyfdd yr ydym yn deall wneuthur y bydoedd trwy air Duw: ac nad oedd y byd yma er tragwyddoldeb sydd eglur, oddiwrth yr hanes a roddir i ni gan Moses (Gen. i.) am greadigaeth y byd, lle darlunnir iddo gael ei greu mewn chwech diwrnod, a gwaith pob dydd yn cael ei neillduo mewn trefn, lle'n dysgr i greu na wnaeth Duw y cwbl ar unwaith, er nad oedd ar Dduw eisien ond dweud y gair at y cwbl, fel at un peth, megys y dyweddodd, Bydded goleuni; a goleuni a fu; fel y byddai yr elfengrug, ag oedd o'r blaen yn y tywyllwch, yn eglur; a gogoniant y greadigaeth i ymddysgleirio ar ol hyny. Nid oedd y goleuni hwnw, i'm tyb i, o natur bur a digymysg, ond rhyw ddefnydd gloyw goleu dysglar ydoedd, ac heb ei drefnu i un dull neillduol, fel y gwelir yn bresenol; eto, i'm tyb i, yr oedd yn goleno un rhan o'r byd unwaith, a rhan arall o'r byd bryd arall; ac wrth hyny yn gwahaniaethu rhwng dydd a nos. Ac ar y pedwerydd dydd y creodd Duw yr haul a'r loer; hyny yw, efe a gasglodd y goleuni a grewyd y dydd cyn-

taf, ac a'i lluniodd yn gylchaid, ac a'i gosododd yn ffurfafen y nesoedd i fod o wasanaeth i'r byd, fel ag y gwelir hwynt yn bresenol; ac yn gymaint a rhyngu bodd i Dduw i fyned rhagddo yn raddol o na peth i'r llall ynghreadigaeth y byd, y mae efe yn egluro ei hun fel gŵr yn perffethio yr hyn a wnaeth ar y cyntaf. Tebyg yw ei fod yn ymddangos felly mewn pethau ereill; canys amlwg yw fod y dyfroedd wedi eu creu cyn eu casglu at eu gilydd: oblegid fe ddywedir, A chasgliad y dyfroedd a alwodd efe yn Foroedd. Yn debyg i hyn yr wyf yn credu am y goleuni a grewyd y dydd cyntaf, y gellid dywedyd, a chasgliad y goleuni a alwodd efe yn Haul, &c. Ac fel hyn y mae yn egluro ei hun yn nghreadigaeth dyn; efe a'i lluniodd o bridd y ddaear; ac ar ol ei fendithio, &c. y mae fel yn perffethio ei waith, yn anadlu ynddo, ac y mae yn myned yn enaid byw. Ac hefyd fe ddywedir, pan greodd Duw ddyn, mai yn wryw ac yn fenyw y creodd efe hwynt: ond wrth ddarlennu ar ol hyn, yn yr ail benod, ni a welwn fod Duw yn dywedyd, Nid da bod y dyn ei hunan; ac fel yn perffethio ei waith, yn cyflawni ei arfaeth neu ei fwriad wrth eu creu, yn myned i wneuthur ymgeledd gymhwys iddo; ac i'r dyben hyny y mae yn peri i drwmwsg syrthio ar Adda, ac yn cymeryd asen o'i gorff i wneud gwaigr o honi. Mae y pethau hyn yn fy rhwymo i greu yr hyn a ddywedais am y goleuni, sef fod Duw fel un yn perffethio ei waith wrth neillduo neu gasglu y goleuni a grewyd ar y dydd cyntaf, a'i lunio ar y pedwerydd dydd, a'i osod yn ffynon y goleuni yn ffurfafen y nesoedd, ac i fod yn arwyddion rhyngddo a'i greaduriaid. Gan obeithio y bydd hyn yn ateb er boddllonrwydd i M. J. y gorphwys eich ewyllsiwr da, a chysom ddarlennwr eich SEREN,

Llansamled.

D. JONES.

ATEB I OFYNIAD ALIQUIS,

(Dol. 361, llyfr 2.)

O's myn gŵr ei godi
Mor uchel i fynu,
Fel gallo'n glir ganfod
Y drydedd ran hynod
O wyneb daearfdd yn llawn,
Rhaid iddo'n ddiorphwys
I esgu yn gymhwys
Saith mil o mildiroedd,
A naw cant yr uamodd,
A thrugain a phedair yn uniawn,
Y GOFYNNWR.

Barddoniaeth.

CAROL NADOLIG.

(Parhad o tu dal. 397.)

- 5 Os braidd y bydd i'r cyfion
Gael cyrhaedd bryniau Seion,
I seinio Hosana;
P'le bydd y dyn aniamol,
A'r trïan drwg anuwiol,
Draw yn ei wa?
Fe fydd y cyfion byw trwy flydd
Er iddo gyfarfod
Yma a phechod,
Mae Iesu ei briod
Yn rhoddi cymod rhydd,
Ac yn ei nerthu'n wyrthiol
A gras yn ol y dydd.
Gwir yw, rhaid myn'd i deyrnas Dduw
Trwy orthymderau,
Profedigaethau,
A themtasiâu,
A rhwystrau o bob rhyw;
Ond er yr holl eynion,
Y cyfion byth fydd byw.
- 6 Duwioldeb gwirioneddol,
Sydd i bob peth yn fuddiol;
Rhoddwn follant:
Mae ganddi wir addewid,
O'r bywyd hwn a'r gwynfyd,
Mewn gogoniant.
Yn glir, rhaid cael duwioldeb gwir,
Sef Crist a'i ddelw,
Fe wnaiff ein cadw,
Pan ddelo marw,
Daw hwnw cyn b'o hir;
Ymdrechwn am duwioldeb,
Mewn undeb daw ar dir.
- Yn awr, mae achos ofn i'n fawr,
Rhag in' foddloni
Ar rith o 'leuni
Yn ein llestri
I'n lloni ar y llawr,
A chelli gwedd ei wyneb
Am dragwyddoldeb mawr
- 7 O bechaduriaid enog,
Gwrandewch ar wir Eneiniog,
Nefol anian;
Mae'n galw arnoch ato,
I ddyfod heddyw i weithio,
Idd ei wiollan:
Fe rydd, i chwi fel rhei'ny sydd
Wedi dyodde'
Gorthymderau,
Profedigaethau,
A phwysau gwres y dydd,
Aniflunedig goron
I'r fyddlon ddaw trwy flydd.
Mae'n bryd, in' afuddhau i gyd,
I ddilyn Iesu,
A'i wasanaethu
Trwy ras ei garu,
A'i barchu yn y byd;
Cawn orphwys yn dragywydd,
Mewn dedwydd drigfan glyd.
- 8 Er cymaint o hregethu,
Ac o gyhoeddi'r Iesu,
Yma tsod,

Ychydig sydd yn sanctaidd,
Yn ol y gair, a'n buchedd
Yn ddibechod.
Duw Iôr, tu yma a thraw i fôr,
Llywydd a'r athrawiaeth,
Am enedigaeth
Crist, a'i farwoiaeth,
Mae ynddi helaeth stôr,
O bob peth angenrheidiol,
In' gyrhaedd nefol gôr.
Is nen, rho'wn glodydd yn ddisen,
Gan ddrychafu
Yr Arglwydd Iesu,
Am iddo'n caru,
A'n prynu ar y pren;
Ac iddo bo'r gogulant
A'r mollant byth. Amen.
Cefn Mawr. T. WILLIAMS.

ANERCHIAD I'R SEREN.

MR. GOMER, mae'ch derbynwyr
Yn cynhyddu'n Dyfed dir,
A gobeithio y cynhyddant
'Chwaneg eto cyn b'o hir;
O Forgania cododd SEREN,
'Hedodd pur oleuni hon
Trwy Ddimetia a Gwyneddia,
A Dinas Beli oll o'r bron.

Yn ddiweddar pan argraffwyd,
A chofrestrwyd rhif eich SER,
(Sef mil, chwech cant, a chwech o
ddegan,

O buraidd pleuadau pêr),
'Roedd tri deg a saw'r pryd hyny,
Yn d'od i Abergwaun yn grwn,
Mae pedwar deg a thair yn eisieu
Eu danfon yno'r rhifyn hwn.*

PHILOTHEOROS.

Glan Cloddyf, (yn ddiweddar
o Dreflert), Dyfed.

* Rhifyn 47.

DAU BENILL I SEREN GOMER.

Mae SEREN gymen GOMER
Yn marchog ar ddydd Mercher,
O Abertawe daw i'n plith,
A'i bendith mewn huander.
Caerludd a Rhydydynder*
Sy'n gweled llew yrch llawer
O'r cyfryw SER, a'u llonder llawn,
Yn gynar iawn dydd Gwener.†

* Dyfod.

Mae arnom yn ei hachos
Beth afnawdd bob bythefnos,
Sef talt am dan—eto er hyn
Mewn hiraeth yn ei haros,
Oblegid ei rhagoriaeth,
Yn cynwys pob amrywiaeth,
O'r wlad a'r Senedd ddiedd da,
Bur ddeniad a Barddoniaeth.

IAGO TRI-CHRUW.

† At weithiau prydawns dydd Iau.

HANESION, &c.

SWYDDOGION
Cymdeithas y Gwyneddigion,
AM Y FLWYDDYN 1830.

Llywydd W. O. PUGHE.
Rhaglaw THOS. EDWARDS.
Trysorydd THOS. EDWARDS.
Bardd PARCH. E. HUGHES.
Cofladar THOS. ROBERTS.
Llyfrwr ED. JONES.

Cynghor.

JAMES DAFIS. THOS. PARRY.
M. VICKARS. OWEN JONES.

J. PHILIPS,

A'r Llywyddion a'r Rhaglywyddion
blanorol.

BU FARW,

Dydd Gwener, y 10fed o Ragfyr, 1819,
Efan Jones, gynt o Aberteifi, yn 42 oed,
o'r ddarvoudedd gaeaf, ac fe'i claddwyd yn
mynwent Eglwysgerw, Dyfed.

FREIRIAU.—Yn ffair Mwythig, yr oedd
hytrach llai nag arferol o anifeiliaid.
Pris da am anifeiliaid corniog, defaid,
a moch tewion; ond ereill yn hytrach ar
ostyngiad. Gwerthiad da ar y ceffylau
goreu. Y caws goreu o 50s. i 65s. caws
cyffredin o 30s. i 42s.; yr ymenyn o 34c.
i 18c. y pwys. —Prisoedd da am anifeil-
iaid corniog yn feirian Arberth a Llanon;
pris y moch yn codi; ydan ac ymenyn
yn gostwng. —Ffair Roen, Hawer o anif-
eiliaid, gwerthiad bywiog, pris yn codi;
gwerthiad bywiog ar ddefaid am bris-
oedd da. —Ffair Ludlaw, ymenyn hallt o
10s. 6ch. i 11s. y maen; ac yn y prydawn
efe a gododd i 12s. Caws goreu ar ei
godiad, a'r cyffredin 6ch. y pwys. Hopys
newyddion o 4p. i 4p. 12s. y cant pwys
Daliwyd amryw yma am gynyg syltiau a
chwe-cheiniogau fugiol.

LLOEGR.

Nin oes nemawr o gyfarfodydd wedi
cael eu cynnal gan y Diwygwyr Gweidd-
iol oddiar pryd yr ymgynhulodd y Sen-
edd; yr oeddid yn briadu cynnal lliaws
o bonynt mewn gwahanol barthau; eithr
trwy weled fod yr awdurdodau gwladol
yn ymroddi eu hanghefnogi, barnwyd yn
ddoethnach i bob gŵr aros yn ei dy.—
Dywedir fod y Diwygwyr wrth y mil-
qedd wedi addunedu yn y modd cadarn-
af, na wnaent ddefnydd o ddin ag sydd
yn cael ei drethu, hyd ag y gallont. O
ganlyniad, yr ydym yn cael fod y gwerth
ar de, myglis, a diod, wedi lleihau yn
Llundain; i agos y bedwaredd ran i'r hyn
ag yr arferai fod. Crybwyllir un dar-
llawydd ag oedd yn arfer talu o 10 i 12

can' punt bob wythnos i'w arianwyr, yr
hwn ni thalodd fwy nag o bedwar i bum
can' punt yr wythnos, y mis diwedda.

Senedd.—Nid ydym yn deall fod dim o
bwys anafserol i'r cyffredin wedi cael ei
dria gau ein Seneddwy'r, ond yr hyn a
berthyn i derfyn, bradwriaeth, cabl-
dreithiau, a'r cyfelyb. I'r dyben i ddi-
ogelu heddwch, ac i beri na byddo deil-
iaid heddychol ei Fawrhydi i gael eu
brawychu trwy gynhulliad lloedd dir-
fawr i'r un lle i ymdrin ag achosion y
Llywodraeth, yr ydys wedi penderfynu
na chaisf neb dros ystod pum mlynedd,
fyned allan o'u plwyf perthynoli gyntae
ar ddeisyfiadau i'r Llywodraeth, oddi-
eithr bod y Siydd, neu bump o Ynadon
yr Heddwch i alw cyfarfod Rhosnach,
sef trigolion pob ardal, cantref, neu sir.
Ac os bydd y plwyf yn eang iawn, ac yn
cynwys 20 mil ac uchod o drigolion,
rhaid ei rannu yn ddosparthiadau cyffus,
ac nid oes i drigolion un dosparth fyned
i'r llall ar yr achos uchod.

Ygrif arall, ag sydd wedi ei darllen y
drydedd waith, a rydd awdurdod i'r Yn-
adon a'r heddegidwedd i fyned i dy pob
gŵr a dybiant fyddo yn cadw arfae mil-
wraidd, gyda dyben drwg, a'u cymeryd
oddi arno; eithr os barna efe ei fod yn
cael cam, dicheon ddwyn ei achos ger
bron brawdlys trimsol; ac os derfynir
yno iddo gael cam, adferir ei arfae iddo.
—Os gwrthid y gŵr, a ddwygdybir o fod
yn cadw arfae, ollwng yr heddegidwedd
i mewn, hwy a awdurdodir i dori ei
ddrws, a mysed i mewn trwy drau, ar
ganol dydd neu ganol nos, neu yr amser
a farnont hwy yn oreu.—Nid yw y gyf-
raith hon yn cyffwrdd i Chymru, nac i'r
parthau heddychol yn Lloegr a'r Alban,
er fod y bwriad dechreuol i'w gwneuthur
yn gyffredin trwy'r deyrnas.

Ygrif arall a ddarlunio gabl-draeth, ac
a ddarostwng bob un a goir yn enag fwy
nag unwaith o gyhoeddi cabldraeth yn
erbyn crefydd neu y wladwriaeth, i gael
ei alltudol.

Trefnir cospedigaethau gan Ygrif arall
i'r sawl a ddysgo ymarfer ag arfae, fel
milwyr, ya y nos, neu amser arall.

Wedi ygrifenu ein Rhagymadrodd, yr
hwn a gaisf ein darllenwyr gyda'r Rhifyn
hwn, anrhegwyd ni a'r Ygrif a berthyn i
drethu llyfrau, gan yr Aelod bywiog dros
Morganwg, J. Edwards, Ysw. Wrth
hon yr ydym yn deall, fod pob llyfr yn
gyhoeddir wedi i'r Ygrif hon fyned yn
gyfraith, os bydd yn cynwys newyddion,
achosion gwladwriaethol, neu sylwadau
ar y pethau hyn, oni bydd mwy na dwy
bapurien ynddo, a phob papurien yn 32
modfedd o hyd, a 22 modfedd o led, (sef
cryn lawer yn hirach a lletach na'r pap-
urieni sydd yn Mhapurau y Newyddion
yn gyffredin), ac yn cael ei werthu am
6ch. neu uchod, yn ddarostyngedig i dale

yr un dreth ag sydd ar Bapurau y Newyddion, sef 4c. am bob un. Kithr es na chyhoeddwr rhannau neu rifynau y cyfryw lyfrynau yn fynachach nag unwaith yn y mis, y maent yn rhydd, er bod y pris a'r maintoli yn llai nag a grybwyllwyd. Rhaid cyhoeddi rhifyn o'r rhai hyn ar y dydd cyntaf o bob mis, neu o fewn i ddau ddydd os na neu gwedi y cyntaf o'r mis. Rhaid agra'r pris pob llyfryn a newyddiadur arno, ynghyd a'r dydd y cyhoeddir ef. Rhaid i Gyhoeddwr pob newyddiadur, a llyfryn yn cynwys pethau gwladwriaethol a newyddion, neu sylwadau arnynt, roddi ymrwymiad (*bond*), ei hun mewn 300 punt, a dau neu dri o feichnafon yn yr un swm bob un, na bydd iddo ef gyhoeddi cabldraith yn erbyn crefydd na'r llywodraeth. Eithr yn Llundain ac o fewn i 20 milldir i'r ddinas hono, yn lle 200p. rhaid i'r cyhoeddwr a phob un o'i feichnafon ymrwymo mewn 300 yr un am yr un peth.

Oddi yma fe genfydd ein darllenwyr, nas gallwn yru SEREN GOMER allan yn fynyachach nag un waith yn y mis, ac o hyn allan gallant ddysgwyl rhifyn gwerth 6 ceiniog ar ddechreu pob mis, oni chlywn am ddilead, neu gyfnewidiad pellach yn yr Ysgrif hon.

Troseddau, Dygwyddiadau, &c.

Rhew.—Cawson reu tra gerwin yr wythnos cyn y diweddaf; gorchuddiai yr ia y ffordd mawrion i raddau mor fawr, fel na's gallasid teithio heb berygl: clywsom am amryw a niwediwyd o'i herwydd. Syrthiodd Tomas Griffiths, o gerllaw Pencladdd, oddiar ei gefyl, wrth ddychwelyd o farchnad Abertawe, a bu farw yn y fan. Dymchwelodd y llythyr-gerbyd rhwng Caerfyrddin ac Abertawe, a chafodd y gyriedydd a'r diffynwr (*guard*), fel y clywsom, rai cegyra briw.

Marwolaeth ddurysyd.—Tra yr oedd C. Neville, diffynwr y llythyr gerbyd o Abertawe i Gaerodor, yn paratoi ei hun i ffordd i'w daith, nos Sadwrn pythefnos i'r diweddaf, efe a syrthiodd i lawr yn farw, yn ei lety. Rheithfarn—*Marw trwy ymwaithiad Duw.*

Colled ar ffr.—Soddodd y llong *Friendship*, o *Beachaven* i Abertawe, ar yr 8fed o'r mis diweddaf, ar gyfer y *Smalls*, 30 milldir o Aberdaugleddyf, achubwyd y gwy, y rhai a ddygwyd i'r portlladd a eugwyd olaf.—Mewn erthygl yn y *Cambrian*, Tach. 19. dywedir fod amryw bethan perthynol i'r *Albion*, o Aberteifi, wedi en gyru i dir, gerllaw Wexford.—Prydnawn dydd Sadwrn, o gylch mis yn ol, dymchwelwyd cwcw ag oedd yn dychwelyd o Beaumaris i borth Penrhyn, a boddodd dau ddyn, y rhai a berthynent i long o'r Alban,

Gyrrwynt.—Cacrefroc Newydd, Medi

27.—Gyrrwynt dychrynllyd yn Orleans Newydd, yr 24fed o Awst. "Clywsom yn ddiameu am ein gyrrwynt diweddaf; yr oedd grym y gwynt a'r mor yn arswydus; mewn o gylch dwy awr, cyfodd y dwfr 20 troedfedd i'r llan, gan ysgubo pob peth o'i ffinen. Pob gwybod-aeth a dyfais ddyuol oedd oser. Nid yw y trigolion henaf yn cofio am yrwynt mor ffyrnig ac mor gynar yn y tymor. Llwyd ddiynystriwyd tai a choed, ag oeddynt wedi sefyll ystarmydd llawer o flynydd-oedd. Claddwyd dros gant o gyrff dynol eisoes a gafwyd ar y lan yn feirwon—cyrrif anifeiliaid, adar, a physgod ydynt yn aml ar y lan, ni chlywsais fod gymaist ag un llong wedi dianc rhwng llyn Borgeue ac angorfa Mobile."

Ymddangosiad Awyraul.—O gylch 8 o'r gloch, ar hwyr y Sabath, o gylch mis yn ol, y gwelwyd o *Carlisle* (Bloegr), ymddangosiad tra hardd yn y nefoedd—gwregys llydan o oleuni, yr hwn a gyrhaeddai dros yr holl derfnyngylch (*horizon*) o'r gorllewin i'r dwyrain, ychydig uchlaw yr haner cylch (*hemisphere*) gogleddol, yr hwn, cyn belled ag y gallasid barnu heb gymborth offerynu addas, nad oedd lawer o filldroedd o bellter. Yr oedd yn gyru allan belydr gwridiog o oleuni, megis pe buasai yn dyfod o fwrnaks ddirfawr, o'r tu ol i gwmwl tew a thywyll; y rhai a ganlynid olynol gan belydr ereill, gan ymledu dros yr holl barth gogleddol i'r ffurfafon, hyd oni chyrrhaeddasant agos i entrych awyr (*zenith*). Gwedi ffurfio o honynt dros ychydig amser lun banerau dyscleirwch, y sylwedd gwefrol, (*electric*) a ymddyredd yn un bwa mawr harddwch o oleuni sefydlog; ac am fod yr awyr yn eglur, fe'i gwelwyd dros awr o amser.

Cynddaredd.—Yn ystod yr haf diweddaf yr oedd un T. Deards, 3, *Globe Terrace, Mile End*, Llundain, yn arfer rhoddi ymborth o'i law ei hun i gi yn yr hwn yr ymhyfrydai; ar un o'r achlysuron hyn, llyfwyd ei law yn dyner gan y creadur, cyn hir wedi hynny gwelwyd craith fechan ar un o'i fysedd, yr hon ar brydiau ydoedd dra phoeus, ac ni allasid ei symud trwy foddion meddygol, eithr ni feddyliodd neb mai'r ei oedd yr achos, yr hwn a fu farw o'r gynddaredd. O gylch mis yn ol ar ddydd Iau, achwynodd y dyoddefydd ei fod yn anhwyliu iawn; dydd Gwener yr oedd yn gloesi (chwyrdu) llawer; dydd Sadwrn gorfu arno adael ei waith; y Sabath nid oedd ddim gwell, a sylwyd am y waith gyntaf, pan roddwyd dwfr iddo i olchi ei ddwyllaw, iddo droi ei ben ymaith oddi wrtho, ac ni allasai oddef ei weled. O gylch 9 o'r gloch yn yr hwyr, gwelwyd gwaed yn godarddu o'i enau, yr hyn a barhaodd byd wedi saith bore dydd Llun, pan y gorphenodd ei yrfa, gan adael gwaig a 7 o blant i deimlo y golled o'i symudiad.

Damwain farwol.—Syrthiodd darn o bren i gundod y llong *Snow*, o Lundain, a lladdodd un o'r gwyr ag oedd yno ar y pryd.

Lladron.—Nos Iau yr 16eg o'r mis hwn, lledratwyd dros 20 punt o gyfrifdŷ H. Smith, Ysw. yn y *Foxhole*, wrth Abertawe; cynygir pum gini am ddatguddio y lleidr neu y lladron.—Ar hwyr dydd Sadwrn, y 18fed, tra yr oedd Wm. Mathew, o Browyr, yn dychwelyd adref o farchnad Abertawe, o gylch haner mill-dir o'r dref, efe a gyfarfa â dau ddyn, mewn gwigoedd fel tyddynwyr, y rhai a ddygasant ei orlawr, a phedwar gini, oddi arno, gan ddalllawd dryll wrth ei ben, nes gorpheia eu gwaith. Bernir mai dy-eithriaid oeddant, ac iddynt fyned i swydd Caerfyrddin.—Gyrwyd Eliz. Thomas i garchar Myawr, dros fis, am led-ranta maip (erfin) o gae yn Mynyddys-lywn.

Colled ar fôr.—Gyrwyd y John, o *Ilfracombe*, i dir gerllaw'r Drefnewydd, Morganwg, ar nos y 17eg, achubwyd y

gwy, eithr aeth y llong yn ddrylliau.—Chwythwyd y *Boatly Hall*, o Lerpwl, yr hon oedd lwythog o bethau traddfawr o Bengol, ar nos y 19eg, i dir gerllaw Whitford, Browyr; ni chynygodd trigolion y gymydogaeith i'w hyspaelio. Y mae llawer o'i llwyth wedi ei droio mewn digelwch, a gobeithir y ceir y llong ymaith ar uchel-lifant nesaf y môr, er ei bod wedi cael llawer o niweid.—Aeth y *Bristol*, Cadpen Williams, yr hon oedd yn rhwng o'r Casnewydd i Lerpwl, i dir rhwng nyys Barnaleys a Pencilan, swydd Caernarfon, a galarus adrodd, boddodd y gwy'r oll, y rhai oeddant 7 o nifer, ond en bachgenyn o Gaerfyrddin, o'r enw Owens. Bu y Cadpen Williams 18 mlynedd yn pregethu ymysg y Trefnyddion Calfiniaidd.—Drylliwyd y *Flora*, o Gaerfyrddin, wrth Aberdaugleddyf—boddodd 8—achubwyd 1.

AT EIN GOHEBWYR, &c.

Derbyniwyd ygrifau Eos Gwent; Craffwr Eifon; T. Williams; John James; R. E. Dinasmowdd; E. J. Tynybraich Claf; T. E. Caledfryn; Sigma; Sion Sgadanwr; Anwobodus; Y Golomen o'r Foel-Drigarn; Cymro y Nghaerladd; Cynddelw Bach Bualit; Gwilym ap Owen; I. M. Merthyr.

Ar ddeisyfiad amryw o'n darllenwyr, yr ydym yn bwriadu gosod y Marchnad-odd ymhob rhifyn o hyn allan.

Wrth sylwi ar yr hyn a ddywedir yn y rhifyn hwn am y cyfreithiau newyddion yn awr dan ystyriaeth ein Senedd-wyr, fe genfydd y darlennydd y modd y mae dygwyl **SEREN GOMER** y flwyddyn nesaf. Blin genym fod rhai o'n goruchwylwyr yn cael achos achwyn ar amharodrwidd rhai o'r derbynwyr i dalu am eu rhifynau. Gobeithiwn y bydd pob dyn ag sydd yn chwenych cael ei gyfrif yn ddyn onest, i dalu am y cwbl cyn gynted ag y delf y rhifyn hwn i law. Deisyfyr ar bawb sydd ag arian am lyfrau arnynt i'r Cyhoeddwr yn y Deheu, eu danfou at y *Dosparthwr* o **SEREN GOMER** ag sydd nesaf atynt, yn nechreu Ionawr nesaf, os bydd modd, gan fod Mr. D. Williams, Salem, wedi addaw galw, wrth gylchdeithio, ar bob un o'n goruchwylwyr yn y Deau. Deisyfyr ar bawb yn y Gogledd i ddanfou y cwbl sydd ddyledus, gyda phob brys, at y Parch. J. Edwards, o Ruthin.

Dywedwn uwwaith eto, ein bod yn cymeryd yn ganiataol yn ol amodau ein Cyhoeddiad, fod pob goruchwylwr yn foddlon cymeryd yr un rifedi y flwyddyn nesaf ag eleni, oni roddant hyabysiaeth prydlaun i'r gwrthwyneb.

CYNNYGIADAU I AILGYHOEDDI

Gramadeg Cymraeg Dr. J. D. Rhys.

GAN fod yr an-nghydmorol Ramadeg Cymraeg Lladin, yr enwog Dr. J. D. Rhys, yn cynnwys hefyd Rheolau Mydryddiaeth, a Breiniau a Dofodau Beirdd Ynys Prydain yn Lladin a Chymraeg, mor anaml, ac anhaudd ei gael am arian; a llawer o ddysgawdwyr enwocaf y Dywysogaeth gwedi hyspysu dymuniad cryf ei feddianau; cynnygir yn ostyngedig argraffiad newydd o hono i sylw parchus carwyr ein iaith yn gyffredinol, ac ymgeleddwyr yr Awen yn neillduol; gan obeithio yn hyderus na adewir y gorchwyl heb ei gefnogi pan y gwneir y fath ymdrechadau canmoladwy i gynnal ac adfywio dysgeidiaeth Gymraeg.

AMMODAU.

1. Argreffir y gwaith yn hardd, gair y'ngair a llythren yn llythren o'r argraffiad gyhoeddodd yr Awdwr ei hwn yn y flwyddyn 1592, ar bapnr da, chang, & llythrenau eglur—newydd eu totodi i ateb llythreniad yr awdwr.

2. Argreffir y tafleni eglurhaol o Reolau Barddoniaeth, & cherfiadau cywraist, gwedi eu cerffio gan gelfydd da.

3. Bydd i'r llyfr gosti i ragdalwyr, pumb swllt ar hugain mewn byrddau.

4. Gosodir y gwaith yn y wasg mor gynted y ceir annogaeth ddigonol, a rhoddir rhes-enwau y rhagdalwyr yn nechreu y llyfr.

O. S. Dymunol fyddai gwybod nifer y rhagdalwyr yn ebrwydd, oblegid nis bwr-iedir cyhoeddi ychwaneg nag i ateb eu galwad.

CYNHWYSIAD.

ADOLYGIAD.

Tudal.

Cofiant Peter Williams	155
Coll Gwynfa	155
Traethawd ar Dduwdd Crist	313

AMRYWIAETHAU.

At y Cymry	398
Brech y Fwch	184
Breuddwyd	23
Cantref y Gwaelod	348
Clai Llestri Pridd tēg tryloyw	124
Cybydd-dod	261
Cynhauf	267
Ffyrdd newydd	91
Meddyginiaeth hynod	218
Mellidith y Pab	289
Mis Chwefror	29
Mis Ebrill	110
Mis Mawrth	62
Poblogaeth	61
Traedfuanydd	153, 186, 189, 271
Wil Digred	181

ATEBION I OFYNIADAU MEWN RHIFYDD- IAETH, DYCHRYMYSION, &c.

9, 26, 41, 56, 57, 72, 88, 89, 107, 137, 139, 149, 154, 171, 185, 228, 250, 280, 296, 312, 328, 329, 361.	
---	--

BARDDONIAETH.

Amddiffyniad Bonedd-yr Awen	30
Anerchiad i Olygydd SEREN GOMER	64
— i SEREN	281
— i'r Beirdd a ysgrifenasant yn yr hen SEREN	79
— i'r SEREN	191, 134, 347
Anogaeth i Foddllonrwydd	112
Ar Fedd Cybydd	362
Ar lwyddiant y SEREN	47
Arwyrain Mai	176
At Ddygwawdwy'r Athrofa'u Cymru	397
At y Prif-feirdd	252
Awdl i Eogob Tyddewi	251
Buddugoliaeth Crist	16
Carol Nadolig	397, 409
Ceintach	192
Cerdd SEREN GOMER	25
— y Cymreigyddion	90
— y Gwyneddigion	73
Coffadwriaeth am Wm. Jones	316
Croesawiad Syr R. W. Vaughan	220
Cybydd-dod	112
Cyfieithiadau o'r Saesneg, 112, 250,	280
Cyngor i Frenin Ysbaen	25
Cywydd Anerch Phylip Watcyn	298
— ar Enediggaeth Mab y Bardd	362
— Croesawiad SEREN GOMER	47
— cydnabyddiaeth am Iechyd	192
— i'r Haul	93
— i'r Llenad	251
— Marwnad W. Jones a John Solomon Jones	315
— y Cystudd	117
Deisyfiad gwylaid	297
Dim	47
Drych Cynfigen	127

Tudal.

Dymuniad y Credadyn	16
Dyoddefaint Mab Duw	159
Emyn	282
Englynion ar Ymadawlad T. Dafis	347
— i Brydyddion y Deheudir	329
— i SEREN GOMER, 112, 205,	298
— i'r Aifft, &c.	112
— i'r Iaith Gymraeg	16
Ergyd ar Ben y Morthwyl	278
Gwaedd i America	144
Gwawd-Englyn	144, 303
Gwynoddes a Deheubarth	118
Llef Mab Duw	16
Madogiald	204, 219
Molawd i SEREN GOMER	296, 406, 409
Salm lv. 6.	64
Sobrwydd	68
Syrthiad y Ddalen	95
Ymadawlad a Chogad. y Cymreign.	298

BYWGRAFFIADAU.

Emrys Benar	99
John Solomon Jones	276
T. Thomas, Peckham	385
Wm. Jones, Bardd Môn	266, 276

CYFARFODYDD CYHOEDD.

Mesur Wyth Galwyr	43, 348
Tlodion	11
Trancedigaeth y Frenhines	10

CYMDDETHASAU.

Bibl Gymdeithas	91, 267, 282, 299
Cymreigyddion	59, 90, 134, 327, 369
Cymrodorion	348
Gwyneddigion	73, 410
Halogi y Sabath	267
Heddwch	295
Seiri Rhyddion	11
Y Gymdeithas Gymraidd, 156, 206, 234, 229, 331, 374	
Ymgeffddiad yr Iaith Gymraeg	363

ENWAU Y GOREBWYR.

Alarwr	316
Aliquis	54, 89, 149, 361
Anghyfarwydd	185
Anti-Esec	171, 280, 346, 377, 396
Antipalemon	265
Anymddibynwr	55
Arferiedydd Meddyginiaeth	185
Bardus ab Gomer	119, 282
B—g—r	26
B—n M—n, M—r	9, 303
Brawd Ewyllysiwr Da i Ganu	316
Byr ei Olwg	107
Cantwr	101, 249
Caradawg	235
C. Efans, 37, 39, 41, 68, 82, 86, 121, 130, 166, 216, 218, 323, 357	
C—g G—n T—i	203
Crispin Bach	124
Cyfaill	71
Cyfaill i Wir Foesoldeb	149
Cymhedrolwr	106

Cymro	495	Ioan Prydydd Gwent	16, 25
Cymro Egwau	377	Ionawr	47, 95, 251
Cymro y Nghaerludd	105	Iota Glan Angof ... 9, 107, 184, 280, 297	943, 351, 396
D.	203, 282	Iota Glan Gwaun 23, 123, 244, 296	
Dafydd Gwrdymawr 41, 56, 57, 139, 171		I. P.	218
Daniel ab Ieuan	205	Iwan	52, 116
Darlennydd	252, 329	J. H.	16, 20
Dau Wraddwr	296	J. J. Llanfihangel	139
D. D. Merthyr	71, 164, 312	J. J. R.	390
D. D. P—g	171, 184, 249	J. R. Llanbrynmair, 58, 99, 181, 309, 373	
D. Ddu	369	J. T. Castellnedd	41, 74
D. E. C.	312	Llawdden ab Dewi	312
Dewi ab Iago	72, 296, 346	Llewelyn	26, 46
Dewi Lan-5-st	387	Martha	72
Dewi Wyn o Eifion	31	M. J. Aberdwrilas	250
D. G.	41	Monwysiad	171, 315
D. J. Lerpwl	190, 192	Morthwyl ap Einion	329, 397
D. Jones, Llansamlled, 26, 57, 107, 154		My—	112
296, 312, 329, 361, 377, 393, 408		Myfyr	123
D—l ab D—l L—s	9	P. A. Môn . 182, 183, 192, 347, 362, 394	
D. Lewis	41	Pedr	16
D. M.	356	Pencedyfeol	405
D. Sanders	54, 112, 218, 316, 360	Pererin	74
Dyffryn Clwyd	147	Philo-Euler	57, 72, 250
E. ag A.	107	Philo-Gomeriad	344
E. Dafydd	298	Philothoros, 25, 38, 56, 57, 64, 74, 79, 107	
Efan Treforys	9, 124, 229, 297, 377	*123, 138, 149, 166, 203, 216, 229, 250,	
Egwan ei Ddeall ... 107, 185, 328, 377		276, 297, 307, 351, 409	
Eos Cathnog	252	Philo Wyau	26
E. Thomas	16	Pistos	377
Ewyllysiwr Da	154, 250, 359	Plentyn—Alltud	328
Ewyllysiwr Da i Ganu	226	Priodor o Geredigion	130
Gains	88, 134	P. Thomas	312
Galarus	107	R.	47
G. B.	346	R. D.	220
G. Bach	139, 361	R. E. B. G.	124
Gomero	368	R. Everett	201
Gordd ap y Pastwn	379	Rhifydddegwr Egwan .. 9, 89, 312, 361	
Goronwy Ddu o Fôn	144	R. O.	41
G. R. ap Iago	343	Robert ab Gwilym Ddu	298, 377
Gulielmus	154	Sabatharian	248
Gulielmus Legurus	114, 342	Siencyn ap Tydfil	117, 228, 325
Gulielmus Ludovicus	404	Sion Ceiriog	252
Gutyn Ddu	346	Sion Llewelyn	9
Gweinidog y Ffangel	105	Sirrom Samof	408
Gwilym	196	Syllwr	280
Gwilym ab Ioan Tomas .. 47, 57, 74, 407		Sylwedydd	84, 211, 329
Gwilym Bach	8	T. ap Gwilym	68, 78
Gwladwr	361	T. B. E.	371
Gwr Gallt yr Ynn	328, 359	T. D. P.	185
Gwyneddwr	396	T. E.	176
H. O.	107	T. G.	280, 346
I. A. ab B.	340	T. G. C.	95
Iago ab Dewi	391	T. M—s, Antipope	259
Iago ab Owain	41	Trefniedydd	326
Iago Tychrug ... 112, 159, 205, 250, 261		Tremhidydd	406
279, 280, 297		T. Roberts, Llwynrhudol, 5, 136, 137, 292	
I. ap Gwilym	185	T. T.	262
I. Brychan	123, 127, 205	T. Thomas, Myawy ... 72, 154, 263, 346	
I. Calfin	165, 280	T. Thomas, Penybont	124
I. Ddu o Lan Tawe ... 57, 69, 101, 112		T. Turberfil	38
260, 362		Tudur	57
I. Ieuan	40, 218, 243, 280, 346	T. W. Cefnmawr	347, 409
Ieuan Myllin	220	T. William, Bethesda ... 64, 144, 155, 350	
I. F. Lluntdain	178, 214	Twm Sion Twm	406
Ignoramus Borealis	124, 358	Twrog y Mynydd	308
I. M. F.	360	Un o Blant Gomer	177
Ioan ab Ioan	139	W. B. Ll—n—d	107
Ioan Dyad	176	Wingate	139
Ioan Lan y Felten	297	W. M. Abertawe	89
Ioan, Lerpwl	150	Wm. Jones, Bardd Môn	298
Ioan, Pontfaen	407		

	<i>Tudal.</i>
W. R.	26
Ychydig Ffydd	8
Y Gôg	378
Y Gwas	378
Ymofyngar	57, 123, 185
Zabulonun	163, 263, 359

FFRAETHIRIAU A BYR-HANESION.

Beth yw Meddwyn?	46
Bonapart	189
Cadw Cyfrinach	14
Callineb	191
Camsynied	190
Celwydd	46
Coelgrefydd yr Yspasniad	303
Cybydd a'r Digrifwr	190
Cydfurfiad	78
Cyfraith yr Eglwysi newyddion	46
Cyfreithwr yn cael eigym ryd i mewn	191
Chwerthin	111
Efordd i fyw yn gynil	190
Gofal	191
Gwahanol Olygiadan, &c.	190
Gwers ragorol	336
Gwlag newydd	126
Gwragedd dystaw	14
Gwyddel a'r Barnwr	126
Llais Cydwybod	78
Meddwl digyffro	46
Mynach hunanymwadol	14
Proffwyd a'r Asyn	14
Tynga	356

GOFYNIADAU.

9, 26, 41, 57, 74, 107, 123, 199, 154, 171 185, 203, 218, 250, 280, 296, 312, 329 346, 361, 377, 396, 406

HANESION CREFYDDOL, &c.

<i>Agoriad Addoldai</i> —Bethania	27
Cemaes	252
Harwt	108
Llysaen	10
Machynlleth	252
Melin Efan Dde	186
Neb	108
Penfro	91
Penrhynoch	91
Rissa	154
Tredegar	156

Archeagob Jerusalem	108
<i>Cyfarfodydd yn</i> —Aber	331

Abergwaun	282
Caerdydd	156
Caerfyrddin	10, 205
Caerlleon ar W. 59	267
Castellnedd	205
Croeswen	140
Dinbych	140
Lerpwl	330
Llandyfaen	74
Llangollen	27
Llanymddyfri	267
Llundain	399
Penarth	124
Rhuthun	330
Rhydymaen	910
Soar	347
Taithirion	149
Talywern, &c.	140
Trefynon	330
Waun Brechfa	331

	<i>Tudal.</i>
Cymdeithasfa y Trefnyddion 179, 197, 211	
De Bruyn	10
Eglwysi newyddion	172
Ffowler	186
Mr. Ward, y Cenhadwr	172
Otaheite	365
Priodasan Ymweillduwyr	186
<i>Urddiadau yn</i> —Abergwyll	347
Aberystwyth	91
Bangor	10
Beula	299
Caerlleon	267
Caernarfon	379
Casnewydd ar Wysg	27
Harwt	108
Magwyr	140
Neb	108
Pwllheli	379
Ragland	331
Ymwrthodiad a Luddewath	74
Yr Eilion Shifu	58
Ygolion Sabbathol	42

HANESION GWLADOL, &c.

Algiers	77
America, 12, 28, 46, 116, 157, 174, 206 221, 254, 285, 319, 351, 365, 382	
Arian	59, 61, 77, 963
Bafaria	77
Barbary	142
Blychan Trewlwhc	76
Bonapart	12
Brawdlysoedd, 41, 59, 76, 125, 142, 285 302, 352, 383	
Brech	59
Brenin, y	27, 59, 268
Caeth-fasnach	77
China	384
Cyfandir Ewrop	269, 303
Dacargryn	383, 384
Diwygiad Seneddol, 237, 239, 253, 317 361, 380	
Etholiadau	76, 154, 334
Ffeirian, 28, 30, 62, 78, 110, 126, 142, 158 174, 188, 207, 223, 240, 255, 268, 301 334, 363	
Ffrainc	12, 92, 109, 142, 173, 206
Glo	172
Gwehyddion Carille	187
India	12, 28, 46
Iwerddon	221
Madoginid	4, 92, 136, 201, 280, 292
Manchester, 268, 272, 283, 299, 303, 323 350, 393	
Mangochau	381
Newydd i'r Deillhou	306
Pris Ganhwyllau	11
Rwsia	61, 76, 206
Senedd, 27, 44, 59, 74, 91, 108, 125, 140 156, 172, 187, 206, 220, 268, 324, 381	
Sermania	286
Syr S. Romily	11
Terfysg	29, 240
Trefladaeth Fernon	172
Troseddau, Dygwyllyddau, &c. 13, 29 42, 62, 77, 94, 111, 125, 142, 157, 174 188, 207, 222, 240, 255, 270, 286, 301 319, 335, 351, 366, 399, 411	
Twrci	28, 61
Yd	45
Yspaan, 12, 27, 61, 76, 93, 109, 126, 141 254, 268, 285, 319, 334, 382	

HYNODRWYDD.		Tudal.	TRAETHIADAU, &c.		Tudal.
Buandra	399		Addedd Iephtha	357	
Cadw Llyisiau	303		Amledd Bydoedd	53	
Cigwasanaethgar	383		Angenheidrwydd ac Etholedigaeth	69	
Cyhiawnder yu gyfym	63	 181, 309, 371		
Chwareudf a'r Eglwys	172		Anghyflawnder mewn Masnach	83	
Esgorlad hynod	141, 189, 259		Araeth y Parch. J. Hinton	404	
Gwartheg llrwythlon	220		Arwyddocâd y gair Eglwys	249	
Halen	240		Athrofau i Bregethwyr, 227, 262, 278, 323		
Hwysaid gwylltton	252		Bwyta Gwaed	214, 243	
Meddyg dan y Ffangel	142		Canu	224	
Mortil	366		Credo yr Iuddeuon	129	
Plogen a'r Llian tég	190		Cyhydd-dod	203	
Plentyn aml gâr	126		Cydwylbod	164, 340	
Sêr-bysg	186		Cyfarfodydd dirgel a wythnosol	263, 342	
Sturgeon	206		Cyfiawnhad a Sancteiddhad	321	
Synwyrdeib Ci	175		Cymuned Cymysg, 49, 86, 115, 130, 325		
Trychbryfed	383		Cyrf y Saint	8, 38	
Ynys o Ia	142		Dad Belschw, &c. o flaen Duw	151, 168	
Yspeilwyr	158		Dameg y deg Morwyn	184	
IERTHYDDIAETH.			Darluniad o'r Addewidion Dwyfol	337	
Cysylltiad ac Enw Cadarn	71		Darnau o Bregeth	161	
Dau Enw Cadarn ynghyd	8, 30		Dialodiad Eglwysig	119, 124	
O nid, neu os nid, ac nid onid	328		Dolur y Sabath	193	
Teco	406		Drygau bychain yn arwain i Ddryg- au mawrion	38	
Y Cawr a laddodd Dafydd	360		Dyoddegarwch Daw	1, 17	
MARWOLAETHAU.			Effeithiau y Llu Wybrenol	272, 405	
Anwyl, Parch. Rhys	220		Espioniad ar Rhuf. iii. 7	39	
Blucher	334		Geiriau hyawdl, &c.	81	
Dafis, Parch. B.	44		Golenni cyn creu yr Haul	408	
Dafis, Parch. E.	237		Gorchelion	123	
Dafis, Parch. R.	363		Graddau ymhlith Angylion	390, 391	
Dafis, Parch. T.	237		Gweddi yr Arglwydd	116	
Efans, Parch. I.	332		Gweinidogion yn Feistriaid, 22, 101, 389		
Efans, Parch. R.	350		Halogi y Sabath	247	
Griffith, Ioan	349		Helaethiad yr Efengyl	54	
Griffith, I. Ysw.	220		Henuriaid Llywodraethol	40, 54	
Harris, Mr. John	332		Hyawdledd	280	
James, Milwriad	127		Hyawdledd Paul ger bron Ffelfics	401	
Jones, Efan	410		Ich Dien	69	
Jones, Parch. Mr.	187		Lladd y Tystion	97, 255	
Jones, Mr. J. S.	253		Llaeth	241	
Jones, Mr. Wm.	253		Llythyr Gweinidog at Eglwys	177	
Lewis, Parch. D.	59		Malwod	307	
Lloyd, Parch. J.	187		Meddwod	413	
Lloyd, Parch. J. A. S.	59		Moesoldeb	147	
Montgomery, Parch. R.	332		Mwneidd-dra	305	
Ollifer, Mr. Thomas	44		Mygls	37, 105, 308, 407	
Powel, Mrs.	220		Nadolig	57	
Powell, Parch. J.	186		Natur yw pob peth	353, 369	
Powell, Thomas	363		Nodiadau ar Sal. cx. 4—7	248	
Roberts, Parch. Peter	186		Parodrwydd Dyn i weled Beiau er- ereill o flaen ei Feiau ei hun	205	
Roberts, Mr. J.	187		Pont grogedig	358, 359	
Roberts, Mrs.	317		Rheolau i ragflaenu Malkis, &c.	145	
Stuart, Meistresan	59		Sefydliadau penodol, &c. 5, 20, 33, 121, 166		
Tomas, Mair	74		SEREN GOMER	7, 345, 353 407	
Thomas, Rowland	11		Sylwadau ar atgasrwydd Pechod	149	
Thomas, Parch. Thomas	332		Sylwadau ar Gyfeithiadau, 101, 149, 249		
Williams, Mathew	332		Teulu anedwydd	209	
Williams, Moses	380		U ac Y	261	
Williams, R. Ysw.	350		Ufudd-dod Crist, &c.	65, 183, 357	
PRIODASAU.			Y Dyn dedwydd	388	
Efans, Parch. J.	31		Y Gwr fu mewn Cadachau, 84, 164, 165		
Hiley, Mr. L.	14	 216, 279		
			Ysgolion Cymreig	343	

DIWEDD LLYFR II.

ABERTAWE: Argraffwyd a Chyhoeddiwyd gan J. HARRIS, Heol-Fawr.

